THE BOOK WAS DRENCHED

UNIVERSAL
LIBRARY
OU_206153
UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No T81 5765 sh Accession No

Author

Title

This book should be returned on or before the date last marked below.

శ్రీమతే రామానుజాయనమః

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

శ్రీ భోజ నా ద్రీ శ వై భ వే మ హా కా వ్యే

ఉత్తరభాగే ఏకాదిశస్సర్గేషు మహాభారతకథాసంగ్రహారంభః

ఆ ది ప ర్వ క థా ను వ ర్ణ నం.

పూరువంశాదివర్ణనకథాప్రారంభః

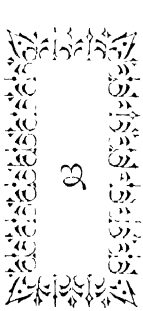

తాత్కాలికవ్యవహారచ్ఛలాత్ సమస్తలోకానుగ్రహాయ కృష్ణస్య కరుణామృతం
శ్రీమద్వ్యాసమునీంద్రమిత్రమవరి స్ఫుర్జత్తరాత్తాం ముదా
పూర్వోపన్యాయవిస్తరేణ చ సతీం తేనైవ కాశీపతేః పుత్రీం
భోక్తుం స్వాం ప్రకటీచకార న్యాయయన్ గోపాలకృష్ణాభిధః 1

తత్ర్తాత్వా పురుషోత్తమం నరవపుర్నారాయణాంశాసుతో
తేనాకాశగిరా పురాభిహిత ఆ గోపాలకృష్ణాభిధః
శ్రీమద్భాగవతాభిధామమలితాం భక్త్యా నమస్కుర్వతాం
దివ్యాం తాం మనసి త్వరా-ధిత ముదితేహ్మా త్సంగ్రహేణేతి స్వాదరం 2

పురా కోసల్యాయాం సత్యాన్వయం జనమేజయం జనమేజయ న్యాసనతా
యాం ప్రచిన్వాన్ ప్రచిన్వతో వ్యనాక్షీ ప్రవిరోధం తస్య నమస్యతః
నమస్య శ్చారు చారో స్సమస్య తిస్య బుబుధేనవ బుబుధేనవస్య శైశవా
తిః శైశవాతే రవరాంగ్యామహాం యాదవం తస్య భానుమత్యాం సుతా
తిం తిమ్మక్ష్మ సార్వభౌమభిధాశ్వా వినామాసి బాబుషేణ ముఖే
పుకమే పుష్టపోషకృతే సుజలే పుసస్సు తే సుపర్ణి సత్కస్యతే పునతే పు
నామానోదశపుత్రా ఘృతాచ్యామస్సు స్త్రియాం జజ్ఞిరే 3

భద్రా శూద్రా మద్రా శలదా మలదా శలా జలా విపాశీ వరదా సురసా అయోగా చపలా స్త్రీరత్నకూటా చేతి త్రయోదశపుత్ర్యశ్చ ప్రభాకరస్య రాజ్ఞః పత్న్యో బభూవిరే. 4

భద్రాయాంప్రభాకరస్య సోమాభిధ స్తనయోజని 5

ఋతేపో జయత్సేనా పరనామ్న స్సుశీవా యాంరంతి సారస్వత స్సమభూత్. 6

తస్యా వాచీనా పరనామధేయస్య మర్యాదాయాం సుమతి ధ్రువ అపరి తిరభా హ్వయా స్త్రియః పుత్రా బభూవుః. 7

అస్వతిరథస్య కణ్వాః కణ్వస్య మేధాతిథిః మేధాతిథేః ప్రస్కణ్వాద్యా ద్విజాతయ ఉదభూవన్. 8

సుమతేః ఖర్వాంగ్యాం మహాభామః తస్య సుయజ్ఞా యామయుతాపీ అయుతాపినః కామాయామక్రోధనః తస్య కరంభాయాం దేవాతిథిః దేవాతిథే ర్మర్యాదాయా మంహాః తస్యసుదేవా యామృషిః ఋషిస్య జ్వాలాయాం మతినారః తస్య సరస్వత్యాం తంసుః తం సోః కాళింగ్యాం రైభ్యః రైభ్య స్యరథంతర్యాం దుష్యంత శుష్కంత స్సవీరానఘాఖ్యాశ్చ త్వార స్తనయా స్సమభూవన్. 9

దుష్యంతస్తు మహీపతిః పృతనయాసార్ధం మహత్యాటవీ మాఖేటార్థ ముపేత్య తత్రచ బహూన్నిఘ్నన్ మృగాన్ సంచరన్ మాలిన్యా స్సరిత స్తటస్థ మమలం కణ్వాశ్రమం పావనం దృష్ట్వైకోమని మీక్షితుం బహిరవస్థాప్యై వసేనాం యయౌ 10

ప్రవిశ్య శూన్య ముటజం॥పశ్యన్ కించన భూపతిః ఆక్రుశ్య తోత్రవతీ త్యుచ్చైకానిరగా ద్వధూః 11

నిరీక్ష్య తాం దేవసుతాసరూపా॥మనంగవశ్య త్వముపేత్యభూపః పప్రచ్ఛ కా త్వం చరసీతి కస్యై ప్రయోజనాయేతి తతోవదత్సా 12

విశ్వామిత్రతపఃప్రభావచకితై స్సంప్రేషితా నిర్జరైః ప్రాప్తా తం పరిలోభ్య నైజవపుషా భుక్తా తతో మేనకా గర్భం తేన సమాహితం ధృతవతీ కాలే హిమాద్రే స్తటే త్యక్త్వా గాత్రిదివం ఠరక్షు రధ తం గర్భం శకుంతా ముదా 13

సాహం తత్రవసన్థితా థ మునినా కణ్వేన దృష్టాదరాత్
పుత్రత్వేన వృతా తదాశ్రమపదం స్వామ్యా స్థితా తద్వశే
మామాహుర్హి శకుంతలా మితియుక్తో రక్ష శకుంతావనే
కించిత్తిష్ఠ నృపోత్తమాహ్వాణమిదం గృహ్ణాష్వనః ప్రీతిదం 14

శ్రుత్వా తద్వచనం నృపో మునినరేణాజ్ఞాత వృత్తి ర్మతే
తస్యా స్తుష్ట మనా వివాహవిధినా గాంధర్వనామ్నా చ తాం
సంప్రాప్య ప్రణయా న్నిధాయ విపులం వీర్యంచ తస్యాం పునః
తాం త్యక్త్వా స్వపురం జగామ తనయం సాసూతకాలే తతః 15

ఆగత్య కణ్వోపి తథా సనాత్రాదివ్యజ్ఞాతపుత్రీచరితః ప్రహృష్టః
విజ్ఞాయ దుష్యంత ముదారవీర్యం ప్రీతంతు తస్యా మకరో న్మహాత్మా 16

విధాయ పుత్రీ తనయస్య నానావిధా ర్క్రియాః కణ్వమునిః ప్రహృష్టః
సుతేన సాధ్వీ సముదీర్ణ భాసాశకుంతలాం భర్తృపురీం నినాయ 17

శకుంతలా సా సముపేత్యభర్తు రస్మిన్ముహూ మాదాయ సుతం శుభాంగం
సంస్మారయామాస వసేతు వృత్తమశేష మేనఃక్షితిపాలవీరం 18

నృపే తథస్మరయితాత్మవృత్తాం పత్నీం గ్రహీతుం సుతాం నభస్థః
వాగ్బ్యుద్గతా భూప మువాచ సత్యం శకుంతలా యా వచనం నృపేతి 19

దుష్యంతోత్ర నభోగిరా విమలయా జగ్రాహ పత్నీం సుతం
నామ్నా తం భరతం వదంతి భువనే శ్రీవాసుదేవాంశజం
చక్రం దక్షిణ హస్తసంస్థిత మభూ త్పద్మాబ్జరేఖాపదే
సమ్రాడ్భూత్స మహాన్ పితర్యుపరతే సర్వాధిరాజ్యం గతః 20

రాజ్యం ప్రాప్య మహాభిషేకవిధినా గంగాతటే సప్రభు
ర్వాహానాంతు శతద్వయేన భగవానీజేసపంచాశతా
కాళింద్యాశ్చ తటే ష్టసప్తతిహయై ర్మేధ్యైర్హరిం శ్రీధరం
రాజ్ఞో దీక్షిత మామునిస్సనుభవ త్పూర్వజ్యః పురో ధావరః 21

విజిత్య సర్వాం భరతో ధరిత్రీం చక్రేధిరాజ్యం నిహతారివర్గః
కామై రజేష్టై ర్విషయా నశేషా నత్తోషయ త్తోషితదేవరాజః 22

విదర్భనృపపుత్రీషుతస్య పత్నీషుజజ్ఞే
తనయాస్తాః పితానురూపాన్మనోహరా మపతిః 23

భర్తు స్త్యాగభయాద్భీతా।వ్యభిచారవిశంకినః
పత్న్యస్తి సోపి తనయాఁ।జఘ్ను స్సంత క్తసాహృదాః 24

ఎవం వితథపుత్రస్య।భరత్వో మరుత్వోయజత్
మరుత్స్తోమేన తే ప్రీతా।భరద్వాజం దదు స్సుతం 25

మరు ర్భి స్తేన దత్తేన।పుత్ర్యభూ ద్భరతః ప్రభుః
వితథ శ్చేతి నామాసీ।త్తస్య లోకేషు విశ్రుతం 26

వితథస్యాభవ త్పుత్రో।మన్యునామ మహాయశాఃం
బృహ త్క్షత్రాదయః పంచ।తనయా స్తస్య జజ్ఞిరే 27

బృహ త్క్షత్రో జయ శ్చైవ।మహావీర్యాభిధో నరః
గర్గ ఇత్యేవ పంచైతే।విశ్రుతా జగతీతలే 28

నరస్య సంకృతి ర్జజ్ఞే।సంకృతే స్తనయా ప్రభో
కురుశ్చ రంతిదేవశ్చే।త్యాఖ్యాతో భువి భూపతే 29

రంతిదేవచరితం.

రంతిదేవస్య చరిత।మయశస్కర ముదాహృతం
యః కష్టే దుర్భరే ప్రీష్టం।దేవం నవిజహౌ హరిం 30

స సదామాధవస్యాంఘ్రి।ద్వంద్వసేవాపరాయణః
తదన్యవిషయాఁ స్త్యక్త్వా।తపస్యేనమతిం దధౌ 31

యదృచ్ఛోపనతా ధేన।కుర్వ్ర దేహావిధారణం
సకుటీచోర్చయామాస।హరిమేవ పరం ధనం 32

కదాచి త్తస్యనియమా।వసానే భోక్తు మిచ్ఛతః
అన్నం కల్పిత మాజహ్ను।రాగంతుకజనాః ప్రియం 33

దత్వా తిథిభ్యో నిర్దుఃఖో।రంతిదేవ స్తథాదరాత్
అపిబత్ జల మత్యల్పం।అన్నాహారవివర్జితః 34

అష్టచత్వారింశదహా।న్యనాహారః కృశోభృశం
క్షుత్పిపాసాపీడితసర్వాంగో।రంతిదేవ స్తతః ప్రభుః 35

ఘృతపాయససంయావ।మోయం భోక్తుం ప్రచక్రమే
బుభుక్షిత స్తస్యకాలే।బ్రాహ్మణోతిథిరాగతః 36

ధాయన్ సర్వగతం శేషంఐదదా తస్మై ముదా నృపః
విభజ్య దత్త మన్నం సఃభుక్త్వాగాత్ బ్రాహ్మణోతిథిః 37

శిష్టాన్నం నృపతిర్భోక్తుఃముపాక్రమ తతఃస్త్రీతః
అథాగతాయ శూద్రాయా తిథయేన్నం విభజ్యతత్ ॥ అదిశత్సోపిత
దభుక్త్వాయాత స్తుష్టో నిజాలయం 38

అథ శ్వపతిరాగత్యఃసగణోస్మ మయాచత
దత్వా తస్మైచ శిష్టాన్నంఃహరిం మత్వా నమోతనోత్ 39

జలమాత్రం తత శ్శిష్టంఃపాస్యత స్తస్యభూపతేః
పుల్కసః కశ్చి దాగత్యఃతృషా యాచత జీవనం 40

దత్వా తదపి రాజర్షిఃపుల్కసాయ హరిం స్మరన్
సిపాసయా పీడితోపిఃనజపన్నాథగన తన్మృతిం 41

తపోభి స్తోషితై ర్దేవైఃదర్శితా స్సర్వసంపదః
తృణవ న్మన్యతే రంతిఃదేవ్రో హరిపరాయణః 42

భగవచ్చరణధ్యానఃవిధూతాఖిలకల్మషః
త్యక్త్వాగుణమయీం మాయాం స్వాయాద్ధామ పరం నృపః 43

వితథస్య సుతస్తస్యోఃగర్గాభ్యో య ఉదాహృతః
శిని స్తస్య సుతోజ్జేతస్మా ద్గార్గ్యో భవత్సుతః 44

గార్గ్యా ద్బహ్మిష్ఠకులం లోకేప్రథితం గుణవత్తరం
గర్గభ్రాతు ర్మహావీర్యాత్ఃసుతో భూ ద్గురితక్షయః 45

త్రయ్యారుణిః కవిశ్చైవఃపుష్కరారుణిరేవచ
దురితక్షయపుత్రాణాం త్రయోబ్రాహ్మణ్య మాస్థితాః 46

॥ వితథపుత్రాత్ బృహత్క్షత్రాత్ సుహోత్రుః సుహోత్రపుత్రోహస్తీ
సఏవహస్తినాపుర నిర్మమే॥ 47

హస్తినఃఅజమీఢ ద్విమీఢ పురుమీఢాఖ్యా స్త్రయ స్సుతా స్సమ
భవన్. 48

అజమీఢస్య కస్యాంచి త్వత్కాన్యాం ప్రియమేధాదయో ద్విజవర్యా
ఉదభవన్ అన్యస్యాం బృహదిషుః తస్యబృహద్ధనుః బృహద్ధనోబృహ

హత్కాయఃతస్యబృహద్రథఃబృహద్రథస్య విశదఃతస్య ఫేనజిత్ ఫేనజితో రుచిరాశ్వ దృఢహనుఃకాశ్యవ త్యనామానఃచత్వార స్తనయాఃా. 49

రుచిరాశ్వస్యప్రాజ్ఞఃప్రాజ్ఞస్య పృథుసేనఃతస్య పారఃపారస్యనీలఃనీల స్య పుత్రశత ముదభూత్. 50

నీలస్యైవ శుకపుత్ర్యాం కృతినామాన్యాం బ్రహ్మదత్తాభిధ స్తనయ స్స మజుని తస్య సరస్వత్యాఖ్యాయాం పత్న్యాం విష్వక్సేన స్సమభూత్. 51

జైగిషవ్య మునేరుపదేశేన బ్రహ్మదత్తో యోగశాస్త్రం సమతనోత్ విష్వక్సేనస్య ఉదక్సేనఃతస్యభల్లాదఃఇత్యేతేఅజమీఢ సుతస్య బృ హదిషోర్వంశ్యాఃా 52

అజమీఢస్యైవ నళిన్యాఖ్యాయా మన్యస్యాం పత్న్యాం నీలాభిధ స్తన యఃఉదజని నీలస్య శాంతిఃశాంతే స్సుశాంతిఃతస్య పురుజ్జఃపురుజ్జ స్యార్కఃఅర్కస్య భర్మాశ్మఃభర్మాశ్మస్య ముద్గలయవీనరబృహదిషు కాంపిల్య సృంజయనామానఃపంచసుత్రాఃసృజజ్ఞిరే 53

పంచానాం నీవృతాం రాష్ట్రాంకర్తు మేతే మమాత్మజాఃా
అలమిత్యుదితాఃపిత్రాపంచాలా ఇతి తే స్మృతాఃా 54

తత్రముద్గలా ద్దివ్యోదాసాఖ్యఃపుమాన్ అహల్యాభిధాకన్యా చోదభూ తాం అహల్యాం గౌతమఃపరిణీయ శతానందమజీజనత్. 55

శతానందా ద్ధనుర్వేదవిశారద స్సత్యధృతిన'మ తనయ స్సముజని సత్యధృతే శ్శరద్వాన్. 56

యతో స్సూర్యశీదర్శనా త్సుభగ శేతశ్శర స్తంబే పపాత తతోయం శరద్వ దభిధాన మవాప. 57

తస్మాదేవ శేతసో యుగళ ముదభూత్ 58

తత్ర యదృచ్ఛయా మృగవ్య మాచరన్ శంతనుమహీపతి స్తన్నిధనం దృష్ట్వా కృపయాపుష్యత్. 59

తత్ర పుమాన్ కృపాభిధఃకన్యాతు కృపీసంజ్ఞా సాచ ద్రోణాచార్య పత్నీ విదితా 60

ముద్గలపుత్రాత్ దివోదాసాత్ మిత్రాయుః మిత్రాయోః చ్యవనసుదా
ససహదేవ సోమకనామాన శ్చత్వార స్తనయాః. 61

సో మ కో పా ఖ్యా న ం.

సోమకస్య జంతుప్రముఖాః పృషదకసిష్ణాశ్చత్వారః పుత్రా స్సముదభూవ 62

పట్నీశతసమాయుష్క సోమక స్తాను కంచన
అలబ్ధ్వా తనయం దుఃఖా ద్వ్యాకులాత్మాచిరం హ్యభూత్ 63

చిరస్యాపిత్వథైకస్యాంపత్న్యా తస్య తనూజనిః
జంతునామ ససర్వాసాంజనయనాం పి యోభవత్ 64

పుత్రికావివక్షట్పస్థాస్తో జంతుః కదాచన
అరోదీద్విసదక్ ఘోరంతం దృష్ట్వా మాతరోపిచ 65

దుఃఖితా స్సమమస్కృశ్చక్రతం స్మృత్వా సదసి స్థితః
రాజా హంతా ద్విషిష్మ్యమ్యాస్మద్ధాంతి మవిశ త్స్వయం 66

రుదంతం దుఃఖితం జంతుంసమాశ్వాసయ దాతురః
ఏకపుత్రోత్వదుఃఖాచ్చవరం మేనే నపత్యతాం 67

అథర్షిర్ఖింతు సంపిష్యాసుతదుఃఖేతురాతురం
ఉవాచ దుఃఖశమనంకుర్వన్ తస్య మహామతిః 68

జంతునాయజ రాపుత్రప్రీతా స్తేన సురేశ్వరాః
దాస్యంతి తనయాన్ సర్వాఽపుత్రేషు తవసాదరం 69

స్మృత్వా గురువచో రాజాదుఃఖా ద్రోషిం సముద్వహన్
ఆకృష్టం మాతృభజంతుంవిశస్య జ్వలితేనలే 70

గురుణాహూపయామాస । పుత్రలాభకృతోత్సవః
అధాఘ్రాయ వపాగంధంజంతో స్సర్వాహి మాతరః॥ గర్భాన్యస్సమ
యేస్తాస్తుశతంపుత్రానజనన్ 71

జంతుస్తేషు పునర్జాతః ప్రథమ స్తనయ స్తథా
ప్రహృష్ట సోమకో దృష్ట్వాపుత్రాన్లేభేసుఖం 72

యాజనా ల్తస్య సగురుఃసోమకస్యమహీపతేః
జగామ నరకం ఘోరంసోమకోపి దివం గతః 73

నరకస్థం గురుం స్మృత్వా।సోమకో యమసన్నిధిం
గత స్వస్య గురోశ్చాపి।వాస మేకత్ర వాంఛతి 74

ఆజ్ఞయా ధర్మరాజస్య।గురుణా తేన సోమకః
సముష్యనరకే కంచి।త్కాలం తస్మా ద్దివం పునః 75

తేన సాకం యయౌ ప్రీతో।బభుజే పుణ్యసంచయం 76

పృ ష త వృ త్తా ం త ం

యస్తు పుత్రోశతే తస్య।కనిష్ఠః పృషతాభిధః
తస్యేదంచరితం రాజ।న్వక్ష్యామి శ్రుణు సాదరం 77

గంగాద్వారే నివసతో।భరద్వాజమునేస్సఖా
పృషతస్యాభవ ద్రాజా।తస్యచ ద్రుపద స్సుతః 78

ఘృతాచీ దర్శనాత్ స్కన్నా।ద్భరద్వాజస్య వీర్యతః
ద్రోణే సంస్థాపితాత్ ద్రోణ।స్సమభూ ద్ద్విజపుంగవః 79

ద్రుపదోపి భరద్వాజ।స్యాశ్రమే నివసన్పితుః
సఖ్యుః ద్రోణే సహితః।క్రీడన్ విద్యాంసమగ్రహీత్ 80

ద్రోణోపి భార్గవా ద్రామాత్।సాంగోపాంగాం ధనుశ్రుతిం
గృహీత్వా నిత్యదాసఖ్యం।ద్రుపదే నైచ్ఛదాత్మనః 81

పితర్యతీతే ద్రుపదో।రాజాసీ త్తేనగర్వితః
ఆరాజ్ఞ స్తస్య మిత్రత్వం।నైచ్ఛ ద్రోణస్యతద్ధితం 82

ద్రోణ స్తతః ప్రతిహతా।భిప్రాయోహా స్తినా పురం
గతోభీష్మేణ దత్తానాం।పాండవానా మభూద్గురుః 83

సమాప్తధ్యయనై ర్ద్రోణో।విజ్ఞప్తో గురుదక్షిణాం
పాండవై రాహితం రాజ్యం।ద్రుపదస్యాస్తుదక్షిణా 84

తతో విజిత్యసమరే।ద్రుపదః పాండవై స్నృపః
ద్రోణాయ దక్షిణా త్వేన।దత్తోభూ త్సుహృద్గణః 85

తం దృష్ట్వా ద్రుపదం ద్రోణః పునరాహ సఖామమ
భవేతి సచకృచ్ఛేణ సఖ్యం చక్రే తథా స్త్వితి 86

ద్రోణశ్చ ద్రుపదః పీత్యాకృతసఖ్యాయథాగతం
గతౌ తదాదిద్రుపదోవ్యసనం మహ దాప్తవాన్ 87

ద్రోణహంతార మన్విచ్ఛన్తనయం ద్రుపదో నృపః
వ్యచరత్ మునివాటేషు యాజకాన్వేషణేరతః 88

యాజోపయాజాఖ్యమునీదృష్ట్వాప్రార్థయదాత్మనః
ద్రోణహంతు స్తనూజస్యసంభవం చిరకాంక్షితం 89

ఉపయాజసహాయేనయాజేన మునినా తతః
ద్రుపదాధేహుతా ద్వహ్నేఃకుమార స్సమజాయత 90

సఖడ్గ స్సశరో ధన్వీకిరీటీ స కుమారకః
తద్ధైవరథమారుహ్యప్రయయౌ నగరీం శుభాం 91

తం మత్వా ద్రోణహంతారంతుష్టః పాంచాలనాయకః
కన్యాచ తత ఉద్భూతాపావకా ద్దేవరూపిణీ 92

ధృష్టత్వాత్ ద్యుమ్నపూర్ణత్వాత్ధృష్టద్యుమ్నాభిధాం మునిః
యాజోకరోత్కుమారస్యకృష్ణాభ్యాంచ కుమారికాం 93

ద్రోణాదేనపితుస్సఖ్యుఃధృష్టద్యుమ్న స్సమగ్రహీత్
అస్త్రవిద్యాం స్వయం ప్రీత్యాదత్తా మాజ్ఞావశఃపితుః 94

ధృష్టద్యుమ్నస్య తనయో ధృష్టకేతురుదాహృతః
ఏతే ముద్గలవంశ్యావై పంచాలా ఇతి విశ్రుతాః 95

ద్రుపదస్యాపర స్సూనుఃపురైవాద్భుతసంభవః
శిఖండినామ తస్యేదంచరితం కథయామ్యహం 96

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశనైభవే మహాకావ్యే

ఉత్తరభాగే ఏకాదశస్సర్గః భారతవృత్తాంతవర్ణనే

ఆదిపర్వకథాయాం పూరుపరిముఖరాజవంశవర్ణనం

శ్రీమతే రామానుజాయనమః

శ్రీశోభనాద్రీశవైభవేమహాకావ్యే

ఉత్తరభాగేఏకాదశస్సర్గః

శిఖండిజన్మకథనం

రాతు భీష్మ స్స్వ సహోదరాయ
విచిత్రవీర్యాయ జఘున్యజాయ
స్వయం వరే రాజనరాన్ విజిత్య
కాశీశపుత్రీ రహర త్సురూపాః 1

అంబాహ్వయా తాసు బభూవచాద్యా
తథా ద్వితీయా భవ దంబికాఖ్యా
అంబాలికాఖ్యా హ్యభవ త్తృతీయా
నిన్యే పురీ మాసు సతా రథేన 2

విజ్ఞాప్య మాతేథ స సత్యవత్యై భీష్మో వివాహం విధిపూర్వమాసాం
భ్రాత్రాచ సాకంచ కమే విధాతుం నైచ్ఛ త్తదంబా న్యపరా తదానీం 3

వవ్రే పురాసాల్వపతీ రహస్తాం తమేవసా భర్తృపదం తతాన
తత స్సమావేద్య మనోధసాంబా భీష్మాయ తేనానుమతా జగామ 4

ద్విజాతిగుప్తా నుగతాచ ధాత్ర్యా సాల్వం సమాసాద్య పునశ్చ తస్మిన్
న్యవేదయ ద్భావమగాహనోపి సాల్వ స్మయక్ రాజసుతాం స్వకామాం 5

భీష్మేణ నిర్జిత్య పురంతు నీతాం
త్వామన్యపూర్వాంచ కమేన చాహం
భద్రే యథేష్టం ప్రతి యాహి శీఘ్రం
భీష్మంచ వాన్యంభజ భర్తృబుద్ధ్యా 6

పునఃపునఃపార్థనయాపి తస్యాస్తాన్తాల్వో నచాదోర్థివిజహ్రతుస్తాం
తతో రుదన్తీ పరిగృహ్యమాణాభీష్మంచ సాల్వం పితరం చరుష్టా 7

విచిన్త్య భీష్మం నిజదుఃఖమూలంతజ్జేతుకామా మునివాస మేత్య
తస్యాం రజన్యాం కృతతన్నివాసాతేభ్య స్వవృత్తం నిఖిలం జగాద 8

శాఖానత్యక్తముఖమునయః పోచుస్తాతా మధాంబాం
స్మృత్వా తస్యా శ్చరిత మసకృత్ శోకరక్తేక్షణాయాః
భద్రేనాహం తన భుజు తపః కర్తుమేవం మునీన్ద్రైః
భూయ స్సాల్వం పితరమథవా యాహ్యనై తత్ప్రవేత్తి 9

మిథో ముసంద్యేషు వదన్సు నానా
విగం తదాజాభుది నైజభూనాం
రాజర్షి రాగా దధమోహా నవాహః
మాతామహస్యాః మునినేనాథ 10

పాద్యార్ఘ్యముఖ్యాహరణపూజితస్య
తపస్వినీ స్థతి సుపృష్టవిత్తః
స్మృత్వా కథాం తాం నుహోత్ సున్తాయాం
దదర్శ తాం తత్ర కృపాసపార్థ 11

తమోంక మారోప్య నుదక్ నుచు తాం
కన్యా మువాచ న్మని ముత్థముఖుః
భద్రే తవాహం జనకో జనన్యాః
హితం తవేదం స్మృణు గుహ్యాంనైన్య 12

రామం మునీంద్రం భజ భాగవేంద్రం
జిత్వా సభస్థం యుధి తానకేనా
ఛిన్ద్యాచ్ఛుచం మా పితుశ్చహి నోహా
నాన్యోద్య రామాత్ శరణం తవాస్తి 13

సఖాహిరామో మమ సుభ్రు తస్మాత్ సంత్యక్తమాం తద్గురితిష్ఠభక్త్యా
మహేంద్రశైలేవది మద్ధితస్మాతిమ్ త్యపాన్మృగుణ్ప్రవాహాః 14

ఇతి కథయతి తత్రహోత్రవాహ భాగవరామానుచరః కశ్చనా
కృతప్రణామామాస మాగతః స్మృత్యర్థ ర్మహర్షిభి స్తేనచ రాజ
ర్షిణాభ్యర్చిత స్సుఖ మాసీన స్తాస్తాః కథాశ్శ్రావ్య 15

అకృతవ్రణమాహాథకథాం తేహ్యూతవాహనః
రామ స్సఖా మే భగవాఁకృవా వసతి భాగవః 16

రామ స్సఖాతే సతతం భవంతంసంకీర్తయ్యేవ సతుశ్వఎవ
గంతాతి తందక్ష్యసి బంధుభూతమిత్యాహ రామానుచర స్తత స్తం 17

అథాకృతవ్రణేన తతత్యాగమంబాందుఃఖపీడితాం
పశ్యతాకేయ మితి పృష్టో హేతవాహనః ప్రాహ 18

ఇయంతు మమదాహితీకాశీరాజసుతా విభో
జ్యేష్ఠా స్వయంవరే భీష్మనిర్జితా సాల్వకామినీ 19

ఉద్వాహసమయే భీతునిర్జభావ విదా తతః
ఉత్సృష్టా సాల్వ మాగత్య త్యక్తా తేనచ సాగ్రహం 20

చిరోపక్లృప్తదాభవనిరోధా గ్దుఃఖపీడితా
భీష్మమేవ స్వదుఃఖస్యమూలం మత్వా తతి శోచతి 21

మమైషా దుహితుః పుతీదుఃఖతాతతి తపోవనే
నివస త్యగతానందాపితరంచ నవాంఛతి 22

తద న్వంబయాపి సత్యమేవై తదహం నపితర ముపవ్రజామి రామశ్చ భ
గవానత్ర యద్విధాస్యతి తన్మయానుష్ఠేయ మిత్యుక్త స్తామువాచాకృ
తవ్రణః 23

సాల్వో రాజా కిం త్వయాలంఛనియో
భీష్మోవా కిం సంయుగే వారణీయః
కార్యద్వంద్వే మత్ర రామేణ కింవా
కార్యం నుబ్రూహి సర్వం వశేష్య 24

అథాంబా పునరాహేదం । రామస్యానుచరం మునిం
కింకర్తవ్య విమూఢాత్మా । తేనోక్తే కార్యసంకటే 25

భీష్మేణాహం పితుర్గేహా । న్నీతా సాల్వానురాగిణీ
సోపి వేత్తి నమే భావం । సాల్వే కింవాత్ర చింత్యతాం 26

భీష్మో వాదండ్య ఎవాత్ర । సాల్వో వా మత్పరాఙ్ముఖః
యదత్ర ధర్మ్యం భగవన్ । తత్త్వమేవదిధేహి మే 27

అంబా మధ్యాబ్రవీద్రామా । నుచరో భార్గవాగ్రణీః
భీష్మాపనయనాదేవ । త్యక్తా సాల్వేన భామినీ 28

తేనైవ సంశయోరాజ్ఞ । స్సాల్వస్యాసీ త్వదాశ్రయే
తద్భీష్మస్సైన్యవ కర్తవ్యః । ప్రతికార స్త్వయా శుభే 29

రామానుచరవాక్యేన । తుష్టాంబా ప్రాహతాపసం
భీష్మఎవ రణేవధ్య । ఇత్యహం నిశ్చితాహృది 30

ఇతి సంవద తో స్తస్యోర్నిశా । వ్యతియాతాధ జటావిదీపితః
సహశిష్యగణోభ్యయా ద్ధనుః । పరశూద్దీపకర స్త మాశ్రమం 31

అథ భార్గవరామ మాగతం । సమునిర్వీక్ష్య సహోత్రవాహనః
ముదితః ప్రతి పూజ్యచోహ్ణై । ర్మధురం ప్రాహ సుఖాసనస్థితం 32

దాహిత్రీయం రామకాశీందర్పుత్రీ । కించి ద్వక్తుం వాంఛతి త్వత్సమీపే
శ్రోతవ్యం త త్తత్వమేవాశ్రయోస్యాః। స్వామిన్ భీమాహ్వపదం ప్రాప్తవత్యాః 33
రామేణానుమతాధాంబాం। వక్తుం స్వం భావ మాహతం
శిరసాస్పృష్ట తత్పాదా । తేనాప్యాశ్వాసితా ముహుః 34

శ్రుత్వా భీష్మాపనయనం । సాల్వత్యాగంచ భార్గవః
తామువాచ విధేయార్థం । నిశ్చిత్యాత్మని తత్వతః 35
సందిశామ్యాపగే యాయ । సహ్యశోష్యతి మద్వచః
నోచే న్నిహన్మి సాల్వోవా । పతిత్వే తవ యుజ్యతాం 36

రామస్తథోంబా వచనే నహంతుంభీష్మం వినిశ్చిత్య సహర్షిసంఘుః
సాంబుకురుక్షేత్ర మియాయరుష్టోభీష్మాయ దూతం కిలసందిదేశ 37

భీష్మో నిశమ్య విషయాంత మధాగతంతం
రామం ముదాభి గతవాన్సజనో వితేనే
పూజాంత తస్సపరిగృహ్యచతా మువాచత్
భీష్మం స్వపాదసరసీరుహ సన్నిధిస్థం 38
కేనాశయే నపురమాహృతవాన్ నరేంద్ర
కాశీందర్ రాజనుహిత్రాః పితరంప్రతార్య
భావేన కేనవిజహా పునరేవచైకాం
బ్రూహత్యధాహ భృగుజం కురువర్ధనోపి 39

భ్రాతే విచిత్రవీర్యాయ। కాశీశత నయామయా
హృతా స్స్వయంవరస్థా నాత్। విజిత్యత రసాసృపాత్ 40

తాస్వాద్యాంతు పురాసాల్వో। కాంక్షతేతిత తస్రుతం
సాపిత ద్భద్ధచిత్తేతి। స్రుత్వాతా మత్యజంపురః 41

పుంసాహి కులజా తేన। వధూరన్యపు మధ్వసే
నగ్రాహ్య ధర్మకామేసే। త్యాహురార్యా భవాదృశః 42

తదనురామః కన్యాపతీభీష్మమిదమువాచ 43

అజానతాపి భవతా। హృతాయ త్తదియంవధూః
సాల్వోనాపి పరిత్యక్తా తద్గృహాణ మదాజ్ఞయా 44

శిష్యోమమ భవాభీష్మ। యత్తే తుష్టుమయోదితం
హన్మినో చేత్సహామాత్యా। మద్వైవ కులదూషకం 45

తదను బహువచో భిస్సామపూర్వైప్రహరాబ్ధి
ప్రణత శిరసిభీష్మే గౌరవా ద్భార్గవేంద్రః
కుపిత దహన దీప్త వ్యాప్తవక్రోద్యదర్చి
ర్గజ మివ హరి రాసీత్ హంతు మున్మత్తచిత్తః 46

తత్తద్భృవాణం కటిభాగవేంద్రం। నిరీక్ష్యహంతుం విహితోద్యమంతం
భీష్మస్సమాస్థాయ రథంసితాశ్వం। వామూరుచక్ష్మా ముదారసూతం 47

ధనుః పరిగృహ్యాది సమానసారం। వర్మావృతో వందిభిరీడ్య చారః
శ్వేతాతపత్రాం చలదీప్తముక్తా। రణశ్రీ రివోరగాత్ పురాత్వాత్ 48

గంగాతతః వృత్రవధోద్యమంత। మాస్సాదయా మాసశుచాముసంద్రం
తదాజ్ఞయై వాత్మజమప్యధాయం। రణాన్నివృత్తో నచకోప దీప్తః 49

అథాపగేయేన రథాధికోహణే। నియుజ్యమానో భృగువంశవర్ధనః
ధర్మాత్మకం వేదహయాస్వతంరథం। సమారురోహా నిలసూతమద్భుతం 50

గాయత్ర్యయభిఖ్యే నచకంచుకేన। గుప్తకురుక్షేత్ర ముపేత్యభీష్మం
శరైరవారీవ తృతన్వి। రస్యసంహతదాసే మభవన్నియంతా 51

తీక్ష్ణ బాణపాతాత్ భృగుజస్యదృష్ట్వానిగృహ్యావాహనవరుహ్యయుగ్యాత్
అభ్యాగత స్తస్య నదీతనూజఃరణేశృతాత్మేద మువాచవీరః 52

గురుర్మమత్వం భగవత్తతోమేఽయుయుత్సతః ప్రార్థయమంగళాని
మయాసమో వాప్యధికోపియుద్ధంకుర్యాంత్వయా ధర్మపథోద్యతేన 53

రామోధభీష్మమవదత్ నజయంతవాహం
కాంక్షేభవద్విజయ కర్మణి యద్ధృతాత్మా
త్వంచాజిమధ్య సకరోషితతశ్చపేయం
న్యూనాధికైరపి నృపైస్సమగోహిధర్మ్యః 54

ఆకర్ణ్యధగిరం ముదాభృగుపతేః ప్రాధ్మాతశంఖోరథం
స్వారూఢః కురువర్ధనః శితశరై స్తేనార్దితస్సాగ్రహం
భల్లేనానతపర్వణాస్య ధనుషస్సారత్నుట్యకోటింతతః
నైకైర్మర్మసుసాయ కైర్ధృఢమనారామంజఘానోజ్వలైః 55

అన్యచ్చాధధనుః పరిగృహ్యాభగవాన్ భీష్మం శిక్షాస్యాయకై
స్తేనాప్యాహతవిగ్రహ శ్శరశతై ర్మోహంగతోభూత్తతః
కారుణ్యాకులచేతనః కురువరః నిందన్స్వమేవాహవాత్
సంవృత్తో రవిరప్యధా స్తమగమత్ కుర్వతమిస్రంఘనం 56

భూయః ప్రాతరపేతమోహ కలుషే రామేరణాయాస్థితే
భీష్మోప్యాహవ సమ్ముఖశ్శరగణై రభ్యర్దయామాసతం
రామశ్చాపి శతంసహస్రమభిత శ్చిక్షేపతీక్ష్ణాశరాన్
సర్వానేవరురోధతాన్ పతిశరై రోవ్యమ్మేవ భీష్మోద్భుతం 57

భిన్నేష్వాత్మశరేషు రామవిశిఖై ర్భీష్మోస్త్రమత్యుజ్వలం
వాయవ్యం పరిమోచతత్ భృగుపతిః పర్వాస్త్రవిధ్వంస్యకాత్
ఆగ్నేయేపిచ వారుణేనవిహతే సర్వాస్త్రవిక్షేపణం
చక్రే కౌరవవర్ధనో భృగుపతి స్తచ్చాపిమోఘంరుషా 58

రామేణాథ శరేణదివ్యమహసా వ్యావిద్ధనష్టాభృశం
భీష్మోమోహ మితోకృతప్రణముఖై ర్దృష్టశ్చతస్యానుగైః
లబ్ధాత్మాచపునః పరిచోదిత హయో రామాభిముఖ్యంగతః
భిన్నేషు ర్మహురాహవేపతిశరై రామేణరుష్టాత్మనా 59

పశ్యంత్యామఖిలం తదాజిచరిత, కాశీశపుత్ర్యాంతదా
రామాయవ్యసృజచ్ఛరం కురువరో నామ్నాసుభద్రంరుషా

విద్ధోమర్మణితేన గాఢమపత ద్రామోరథాన్మూర్ఛితః
హాహాకారసమాకులం జగదభూదభ్యద్రవ న్సైనికాః 60

భీష్మేణాథ జలార్ద్రపాణికమలస్పష్టాంగ యష్టిఃపునః
త్యక్త్వామోహముపాగతో రణముఖం శీతోపచారైఃకృతైఃకృ
ఆశ్వస్తోరథమాస్థితః భృగుపతి స్తంసవ్యపార్శ్వేరుపా
విధ్వా వాహవరాన్ జఘూన విశిఖాన్ సంస్మారయన్నుజ్వలాన్ 61

శీఘ్రాస్త్రేచ తతోముని ప్రణిహితే తేనైవరుద్ధేంబరే
భీష్మేణోష్ణకరేష్యదర్శనమితే రుద్ధప్రచారేనిలే
అన్యోన్యాశుగ ఘర్షణోత్థ దహనజ్వాలాశ్మరా స్తేఖలాః
భస్మాసన్ పునరప్యథాసృజదహో రామశ్మరానుజ్వలాన్ 62

భీష్మ స్తానపి సాయకై శ్శితముఖై శ్చిచ్ఛేద ధీరో బలీ
సంధ్యా తావదుపాగతా భృగుపతిశ్చాజే నివృత్త స్తతః
అన్యేద్యుఃపునరాగతో రణ లం రామోత్యముంచచ్ఛరాన్
తానప్యచ్ఛినదప్రమత్తమనసా భీష్మో ధృతాత్మాజయే 63

శక్తించాప్యథ జామదగ్న్యవిహితాం ఛిత్వా త్రిధా కౌరవః
శక్త్యర్ద్వాదశతత్కరప్రచలితా భూయశ్చ తావచ్ఛరైః
ఛిత్వాచాపి పునశ్చశక్తినిచయం తచ్ఛోచితం చర్మణా
ఖడ్గేనాథ నివార్య తస్య తురగానభ్యాద్రవ త్సాయకైః 64

రుష్టో భార్గవనందనోథ విశిఖై ర్దివ్యాస్త్రముక్తై శ్శితైఃశ
భీష్మం తస్యహయాన్ రథంచ రథినం వివ్యాధ సంఛాదయన్
భీష్మోత్తప్తశరవ్రజాహతతనా రామేచవాంతాసృజ
శ్శాంతే యుద్ధమభూన్నివృత్త మగమత్సూర్యోస్తమద్రిం తతః 65

ప్రీతః స్వస్థహృదా పునఃప్రహరతా రామేణ సూతే హతే
భ్రాంతాత్మా కురునందన శ్చమితో బాణాక్షిపన్నప్యరం
విద్ధో గాఢమురస్యపారమహసా బాణేన భూమా రథాత్
ముగ్ధఃప్రాప తదైక్య తద్భృగుపతిఃహృష్టోనద త్సానుగః 66

యుద్ధోద్వీక్షణ కౌతుకాగతకురుశ్రేష్ఠై స్తదార్తై ర్భృశం
దృష్టో విప్రివరైఃపరీత్యపరితఃసంరక్షితశ్చాప్తభిఃసం

భీష్మ స్తద్భుజసంధృతో దివిపృషత్సిక్తశ్చ వారాం ముహుః
స్వసాత్మా ప్రసువం దదర్శ సరితం గంగాం రథస్థాయినీం 67

మాత్రాబద్ధహయ స్తదీయచరణౌ భక్త్యాగృహీత్వాపున
శ్చారూఢో రథమాత్మవాఁ అధతయా దత్తాభ్యనుజ్ఞో ముదా
త్యక్తా వతాం స్వయమేవ వాహితహయో యుధ్యఁరుషా వైరిణా
బాణం కంచిదుపాసృజ ద్భగవతే రామాయ మర్మచ్ఛిదం 68

విద్ధస్తేన భృగూత్తమోధృషతరం త్యక్త్వా ధను మోఁహితో
జానుభ్యాం పతితఃక్షితౌ పునరపిస్వస్థో రుషాదీపితః
బాణం కంచిదుపాదదే ధృతధను ర్హంతుం కురూణాంవరం
తత్రాగత్య మహర్షయః కరుణయా రామం తతో వారయఁ 69

సూర్యే స్తంసముపాగతే నిశితతల్పయ్యాంగ తే కౌరవే
జయ్యోభాగవనందనః కథమితివ్యాఘూర్ణచిత్తే భృశం
సుప్తే దక్షిణపార్శ్వతో ద్విజవరాఃప్రాత స్తవాగతాఃస్వప్నే తస్యముదాభయం సముదిశఁజేతా రణే భాగవం 70

దత్తం విప్రవరైస్తదైన స మహాతేజాఃకురూణాంవరఃప్రస్వాపాస్త్రమనాప్యతేషు చ గతేష్వామస్యుపాత్తస్మృతిఃస్మృత్వా తద్విజభాషితం రథ మధిష్ఠాయాహవే వారయత్
వృష్టిం బాణమయీం భృగూత్తమకృతాం నిశ్చిత్యచాశ్చోన్నతిం 71

రామోధప్రతిబద్ధబాణనికర శ్శక్తా పధీజ్యత్రుణ
ద్రోణీశం సతతోరుషానుగవరేణాహత్యఘాల్యేద్విజం
తేనోత్కృష్యబలేన సాయికవరేణోరశ్శరం విక్షతఃముగ్ధో భూమితలేనిపత్యచ పునఃసంజ్ఞామవాప ద్రుషా 72

శక్త్యా వక్షసి గాఢయాధరిపుణా విద్ధ్వప్రయా భాగవఃతుష్టాత్మా సుహృదాకృతప్రణపదేనాశ్వాసితోనేకధా
అస్త్రం బ్రాహ్మమవాసృజ త్తదధ సంపీడ్యోపగేయో రుషా
బ్రాహ్మైశ్చవరుణోక్షతద్వయమసౌ ప్రాస్పర్ధతాకాశగం 73

కింకర్తవ్యవిమూఢచేతసి తతో రామే కురూణాంవరఃప్రస్వాపాస్త్రవిమోచనోద్యతకరో యుద్ధోదివిస్థైస్తదా

తైరేవ ద్విజపుంగవై రపి విధేః పుత్రేణత ద్గారవాత్
తత్సంశిష్య పుసస్యమఖిపదసూ బ్రహ్మ స్త్రమేవోజ్వలం 74

దృష్ట్వాతత్ భృగునందనో స్త్రమభితోవాదీత్ జితోస్మీతితం
సం ప్రా ప్తో జమదగ్నిరస్యచపితారామం తదాశ్వాసయత్
భీష్మశ్చాజగతో ద్విజేంద్రవచసా యుద్ధా న్ని వృత్తోగురుం
మత్వాతం ముదితేన తేన గురుణా సంశ్లాఘిత స్సాదరం 75

తామంబాం ప్రతిభాగవః కురుపతేః వీరం తతో వేదయత్
స్వాశక్త్యం విజయేచ తస్యకథయత్ భీష్మాశ్రయేచోదయత్
కన్యాసారుషితా తదాశ్రయకృతే త్యక్తాశయాస్వేన తం
ధామ్నా నిశ్చితమానసాశ్రమమగా త్తప్తుం తప స్తద్వధే 76

రామేహైర్మునిభి ర్మహేంద్ర మచలంప్రాప్తే కురూణాంవర
స్సంప్రాప్తో నగరీం తదాజిచరితం మాతే నివేద్యాద్భుతః
కింవా సావితనోతి కృత్యమఖిలంచారై స్తుతత్పత్యహం
బుధ్యద్దైన్యమవాప చాప్రతిహతాంతస్యా స్తపోనుష్ఠితం 77

కన్యాసా యమునాతటే నిరశనావాయ్వంబుపర్ణాశనా
చాబ్దాద్వాదశ రోషరూషితమనా శ్చక్రే తపో భీషణం
తీర్థస్నానకృతే తతః క్షితిమితాసరోవ్రదకేష్వాప్లుతా
గంగా మభ్యగమత్తదాహ నృపతేః కన్యాంచ సా భీష్మసూః 78

క్లేశోయం తవదేవికస్యచ కృతే తద్బ్రాహ్మస త్యేనమే
భీష్మం నాశయితుం చరామి భువనే సర్వేషు తీర్థేష్వితి
ప్రత్యుక్తాథ తయా నదీ సమశపత్ యద్యేవమంబే వ్రత
స్థిత్యాం త్యక్ష్యసిచే త్తనుంభవ సరిద్వత్సేషు దేశేష్వితి 79

శాపం తంతు నిశమ్య కౌశ్యతనయాతీర్థా త్తతో నిర్గతా
వత్సాఖ్యా సముపేయుషీ జనపదా త్తీర్థసేవాపరా
దేహార్ధేన నదీబభూవ తపసో ధామ్నా పరార్ధేన సా
కన్యాత్వేన కృతోద్భవా పునరుపావృత్తావిధాతుం తపః 80

వృద్ధై ర్విప్రవరై స్తదాతు తపసస్సా వారితాప్యగ్రహీత్
కృత్వా నిశ్చయమేవ భీష్మహననే కుర్వంత్యుదగ్రివ్రతం

పుంస్త్వప్రాప్తిమియేషతా మధ భవో దేవ్యాప్రసన్నోవదత్
వధ్యస్యా తుంబురునందనోన్యజనసే పుంసా త్వయాప్యాహవే 81

ఇత్యుక్త్వా గిరిశే గతే నృపసుతా దీప్తేనలే విగ్రహం
త్యక్త్వా భూద్రుపదస్య భూమిపమణేః పుత్రీ సురూపోజ్వలా
రాజా సోప్యసుతః పురా పశుపతిం వవే నిహంతుం సుతం
భీష్మం ఘోరతపాః ప్రసన్నమదిశత్ రుద్రోప్యపత్యం తదా 82

పత్నీ తస్య తతో గతేకతిపయే కాలే భవద్గర్భిణీ
తస్యాదృష్టవశాత్ నృపస్య సుషువే కన్యాం భవానుగ్రహాత్
రాజా సోపిసుతో మమాత్మజ స్వయమితి ప్రఖ్యాపయ త్యాకులో
చక్రే వైదికసంస్కృతీః పురుషవత్ జాతిక్రియాద్యా ముదా 83

రుద్రో యద్రుపదం నృపం సమవద భూత్వా పురా తే సుతా
పుంస్త్వం ప్రాప్యరణేహనిష్యతి తతః కాలాంతరే కౌరవం
ఇత్యేత తుంబురునందనేన విదితం భీష్మేణ వృత్తం పురా
చారై ర్నారదభాషితేవచ సుతా సాభూత్ శిఖండ్యాహ్వయా 84

శిష్యత్వం సముపేత్యలంభితధనుర్వేదా శిఖండీ తతో
ద్రోణస్యాఖిలశిల్పకర్మనిపుణా పిత్రోరితానిన్మదం
దృష్ట్వా యూవనసమ్ముఖీ నిజసుతాం చింతాకులః పార్థివో
విశ్వాసాత్ శివభాషితే సకరుణె పత్న్యాపితాత్మాముహుః 85

రాజాధ్రుపదో విచార్య కులజైః పుత్రీం దశార్ణేశితుః
పత్నీ త్వేన హిరణ్యవర్మనృపతేః పుత్రస్య చక్రే ముదా
కన్యా యూవనమాస్థితా పతి మధోశ్రుత్వా స్త్రియం వ్రీడితా
ధాత్రీప్రేష్య నివేదనా చ్చ నృపతిశ్చుక్రోధ దాశార్ణకః 86

పాంచాలేన హిరణ్యవర్మణి నృపే యుద్ధోద్యతే రోషితే
దూతావేదితతత్కథో ద్రుపదరాట్ చింతాకులాత్మా తతః
పత్న్యాలోచ్యచ మంత్రిభి స్వనగరం గుప్తం విధాయాత్మవా
దాశార్ణేన వయస్యతామభవగిత్యాచఖ్యా ద్దేవతాం 87

ఆత్మాధేన భృశమాకులోతు పితరా దృష్ట్వా శిఖండిన్యపి
ప్రాణోద్వాసననిశ్చితా వన మగాత్ నిర్మానుషం దారుణం

స్థూణాకర్ణసమాహ్వయేన భవనం యక్షేణ సంపాలితం
తత్రావిశ్య నిరస్తభుక్తి రబలా దేహం తతో శోషయతో 88

యక్షో వీక్ష్య శిఖండినీమధకృపావిష్టః కుబేరానుగః
పృష్ట్వా తాం కిమిదం కిమర్థమితితాం శ్రుత్వా తదుక్తాం కథాం
తస్యైపుంస్త్వమదాన్నిజం కతిపయాదేహానువర్త్యాదరాత్
స్త్రీభావం స్వయమేత్య సాధ పురుషో భూత్వా పురీమావిశత్ 89

దృష్ట్వా తం పురుషాకృతిం ద్రుపదరాట్ పుత్రీం ధృతాత్మా ముదా
దాశార్ణశ్చ నిశమ్య దూతవచసా పాంచాలసందేశకం
తద్వ్యాదార్ష్యమపేక్షితుం కృతమనాః కాంపిల్యమభ్యేషయ
న్నారీ స్తాశ్చ శిఖండినం నృపతయే ప్రోచ్చ పుమాం సంతతః 90

దాశార్ణోపిశిఖండినం ముదితహృత్ శ్రుత్వా పుమాంసం వరం
కాంపిల్యంపురమేత్య వీక్ష్యచ బహుప్రాదా ద్ధనం మానితః
ఎవం ప్రాప్య సపుంస్త్వ మీశ్వరకృపాలబ్ధ గృహిణ్యాఖలాత్
భోగానన్వభవ న్ముదా ద్రుపదరాట్సూనుః శిఖండీనృపః 91

కస్మిం శ్చిత్సమయే తతో ధనపతిఃభూలోకయాత్రాపరః
స్థూణాకర్ణగృహం ప్రవిశ్య రుచిరాలంకార సంశోభితం
తత్రావీక్ష్య తమాగ్రహేణ విదధే దండం మహాంతం తతః
యక్షౌ సేసకృతం భియా వినిఃసయం స్త్రీపుంస్త్వయోః ప్రావదత్ 92

స్థూణోయం కృపయాశిఖండినినిజం పాంచాలరాజాత్మజే
దత్వాపుంస్త్వమవాపపూర్వవిహితం స్త్రీత్వం తదీయంముదా
తేనత్వాంకిలనోపసర్తవిభోవ్రీడనతస్మిం యథా
న్యాయ్యందండముపాదిశేత్యధరుపాయత్సంచాహ్వయత్ 93

ఆహూతస్సవధూవపుర్ధనపతే స్తస్థౌపుమోలజ్జితః
శప్తస్తేనరుషేదమేవనియతం స్త్రీత్వం తవస్యాదితి
పుంస్త్వం తస్యశిఖండినశ్చనియతం యక్షౌ స్తతస్తంవిభుం
శాపస్యాంతచికీర్షయా కులహృదోదీనాముహుఃప్రార్థయత్ 94

భృత్యప్రార్థనయాప్రసన్నహృదయుః యక్షేశ్వరోప్యబ్రవీత్
స్థూణోయంలభతాం శిఖండినిహతే పుంస్త్వంస్వకీయంత్వితి

ఏవంప్రాపసయావదాయుషమనావృత్తం శిఖండీనృపః
పుంభావంముముదే తదేతదఖిలం గీతం మహాభారతే 95

అజమీఢప్రథాతుర్ద్విమీఢస్యకృతిమాఁ తస్యసత్యధృతిః
సత్యధృతేర్థృడనేమిః తస్యసుపార్శ్వకృత్ సుపార్శ్వకృతస్సుమతిః
తస్యసన్నతిమాఁ సన్నతిమతఃకృతిః కృతేరుగ్రాయుధః తస్యక్షేమ్యః
క్షేమ్యస్యసువీరః తస్యరిపుంజయః రిపుంజయాత్ బహురథః
ఏతేద్విమీఢవంశ్యాః పురుమీఢస్త్వప్రజోభవత్ 96

అజమీఢస్యనళిన్యాంనీలాభ్యాంపత్న్యామృక్షోభవస్సుశాంతిః 97

ఋక్షస్యసంవరణోనామ తనయస్సమజాయతతస్యేదంచరితముపవర్ణ్యతే

సంవరణచరితం

రాజ్యంసంవరణేవితన్వతిమహీనాసీత్ ప్రజానాంక్షయః
క్షుత్తృడ్వ్యాధిభిరర్దితాభువిజనాస్సేవ్యనావృష్టితః
పాంచాల్యోన్నృపతిస్తదారణముఖేజిగ్యే దశాక్షౌహిణీ
స్సైన్యైస్సంవరణంసనాగతురగం తద్రాష్ట్రమప్యావిశత్ 99

భీతస్సంవరణస్స్వయోధ్యరభవైర్నగరపుంగవైః
సాకంపలాయిత స్సింధోర్నిష్కుంజేవాసమాతనోత్ 100

పరివత్సరసాహస్రంతత్రైవన్యవసన్నృపః
తంద్రష్టుమాగత స్తత్ర వసిష్ఠోబ్రహ్మణస్సుతః 101

ప్రణిపాతపరిప్రశ్న ప్రసన్నమనసంమునిం
పౌరోహిత్యాయచకమే రాజాసంవరణస్తదా 102

సర్వక్షత్రియసామ్రాజ్యే భ్యషించత్తంతమోమునిః
అథసర్వైః పరిజనైః పురమాప నిజంనృపః 103

జిత్వాశత్రుగణాన్ సర్వాన్ రాజాసంవరణఃపునః
సింహాసనమధిష్ఠాయ బభూయజ్వాబభూవహ 104

తస్మిన్కాలేతుదుహితా సావిత్ర్యవరజారవేః
వవృధేయూవనారంభ పేశలాంగమనోహరా 105

ఆరాధితస్తదారాజ్ఞా రవిస్సంవరణేనవై
తస్మైతాంచకమేదాతుం తపోభిః ప్రీతిముద్వహన్ 106

కదాచి ద్వనమావిష్టే। మృగయార్థే నరేశ్వరే
హయ స్తస్య తృషాక్రాంతో। మమార గిరిమూర్ధని 107

పద్భ్యామేవ చరన్ పశ్చాత్। రాజా సంవరణాభిధః
కన్యాం కాంచనశైలాగ్రే। దదర్శాద్భుతరూపిణీం 108

దృష్ట్వా తాం మన్మథావిష్టే। పతి తే రాజ్ఞి మూర్ఛితే
సా తస్యాంతికమాగత్య। దదౌ తస్యేక్షణం ముదా 109

పృష్టారాజ్ఞాథ సా కన్యా। కాసికస్యేతి సాదరం
తపతీం నామ సావిత్రీం। సుతా మాత్మాన మబ్రవీత్ 110

తతో వీక్ష్యాత్మసారూప్యం। విముగ్ధేన రసత్తమే
స్వయంచ తస్మిన్ బద్ధాత్మా। త మువాచ నరాధిపం 111

పితృమత్యహమద్యాస్మి। యాచస్వ పితరం మమ
ఇత్యుక్త్వా పునరంతర్ధిం। గతాసీత్తపతీ తతః 112

మూర్ఛితో నృపతి ర్భూయో। మంత్రిణాశ్వాసితో ముహుః
స్వస్థాంగో రవిమారాధ్య। తా మువాహ యథావిధి 113

తయాసహ తతో రాజా। విహర్తు మహనే వనే
భుభుజే సకలాన్ భోగాన్। దుర్లభాన్ మర్త్యవిష్టపే 114

తస్యామసూత తనయం। కురుంనామ మహాగుణం
తస్యైవనామ్నా దేశోపి। ప్రసిద్ధిం సముపాగతః 115

కురుక్షేత్ర మిహాముత్ర। సర్వభోగైక సాధనం
స్నానదానజపధ్యానైః। పుణ్యదం పాపనాశనం 116

కురోః పరీక్షీ త్సుధనుః। జహ్ను ర్విషధరేవచ
చత్వార స్తనయా స్తేషు। పరీక్షీదసుతో భవత్ 117

సుహోత్ర సుధను స్సూనుః। చ్యవన స్తసుతః కృతీ
తదాత్మజ స్తదీయోభూ। త్తనయో వసునామకః 118
రాజా సోయం తపసి మహతి ప్రాప్య నిష్కామరజ్యే
శక్రం త్యక్త్వా వసతి మతశోత్కర్షితాంగో వ్రతాద్యైః

ధర్మో రాజ్ఞో జనపదపరిపాలనం ముఖ్యభూత
శ్చైత్యాద్యాభి స్తపసి విరతిం గీభి రింద్ర శ్చకార 119
ఇంద్రానుగ్రహదత్త మాశుగ మసాదివ్యం విమానం నృప
శ్చేదిస్వామ్య మవాప్యతన్నియమనాత్ త్యక్త్వా తపోదుశ్చరం
మాలాం కాంచనలబ్ధవాన్ కమలినీం తామింద్రమాలాభిధాం
యష్టించాపిచ దుష్టశిక్షణకృతే శిష్టేష్ట దానాయచ 120
ఆజ్ఞాం ప్రాప్య తత స్సురేశ్వరకృతామారుహ్యనాకేచరం
యానం కామగమం సచేదివిషయే రాజా భవద్ధార్మికః
పంచాస్య తనయామహాబలయశోవిర్యా వసోరస్యవై
నానారాజ్యపదేషు తా న్నరపతిఃప్రీత్యాభ్యషించ త్పతీన్ 121
ఆద్యో బృహద్రథ స్తేషు। మగధానాం పతిః పరే
ప్రత్యగ్రహః కుశాంబుశ్చ మావేల్లో యదుసేవచ 122
తమాకాశగ వైమాన। స్థాయినం నరపుంగవం
మునయ స్సురవర్యాశ్చ। న్యషేవంత దినేదినే 123
నామ్నా శుక్తిమతీం నదీమధక దాచి త్తస్య పూరంతికే
గచ్ఛంతంతు రురోధకామవివశః కోలాహలాభ్యోగిరిః
తద్దృష్ట్వా వసురేషనిర్ధమకృతే నద్యా స్తతాడాంఘ్రిణా
శైలం తద్వివరాదధో పునరసౌ నిష్క్రాంతరూపానదీ 124
తస్యాంతస్యగిరే స్తదానృయుగళం సంగేన జాతం విభో
దృష్ట్వా తన్మిథునం వసుః ప్రముదిత శ్చక్రేపుమాంసం నిజం
సేనాధీశమధో వధూంచ గృహిణీం జగ్రాహ రూపాధికాం
నామాస్యాగిరికేతి విశ్రుత మభూత్ జాతా యతోవైగిరేః 125
పత్న్యా ప్రాప్తతసంగమో వసునృపః ప్రీత్యర్తుకాలే దినే
తస్మిన్నేవ వనం జగామ పితృభి ర్హంతుం నియుక్తో మృగాన్
తత్రావేక్ష్య వసంతసౌభగ మసౌ పత్నీం స్మరన్ మన్మథా
విష్టో శోకపలాశిమూల మభజద్గంధేన సంమోహితః 126

శేత స్తత్సువసు నిజం పరిశిధిలం సంగృహ్యావృచ్ఛదే
నావేక్ష్యో తవకాలమప్యనుగుణం పత్న్యాశ్చ తన్మంత్రితం
శేతశ్యేనముఖేనగేహమునయత్ శ్యేనః పరో వీక్ష్యతత్
దుదారివామిషశంకయాధ సమభూ ద్యుద్ధంతదర్థే తయోః 127
తుండాతుండిరణే తయోస్సమపత ద్శ్యేతశ్చ తద్యామునే
తీర్థే మత్స్యవధూ స్తదగ్రిసదపావృత్తం విధేశ్శాపతః
యామత్స్యత్వమగా త్సుపర్వగణికా తత్రాదికాసంజ్ఞికా
దాశాస్తాంచ బబంధురండజవధూం జాలై స్తదా జీవినః 128
తస్యాః కుక్షే రధచ దశమే మాసిదాశామనుష్య
స్త్రీపుంయుగ్మం బహిరుపగతం వీక్ష్య విస్మేరచిత్తాః
దృష్ట్వా తచ్ఛోపరిచరవసు ర్దాశదత్తం క్షితీశః
మత్స్యాఖ్యానం పురుష మకరో త్తత్సు సో భూన్మహీశః 129
కన్యామత్స్యసగంధినీతు వసునా దాశాయ దత్తా ముదా
పుత్రీయంభవతా త్తవేతిసచతాం జగ్రిహ రాజ్ఞో గిరా
సేయం సత్యవతీ పరాశరవృతా మత్స్యచ సాధీవరైః
కృత్తా త్వ క్తతనుస్వరూపమభజ ద్దివ్యం ద్యులోకాశ్రితా 130
రాజ్యం కుర్వతి ధర్మ్య ముజ్వలగుణే తస్మిన్ నృపే కౌరవే
గీర్వాణామునయశ్చ భిన్నమనస స్తత్వార్థజిజ్ఞాసవః
యష్టవ్యం పశునామఖేష్వధయవై రిత్యత్ర తం ధార్మికం
మాధ్వ స్థ్యేన సమాశ్రితా స్సచనృపః పప్రచ్ఛ పక్షా తయోః 131
యష్టవ్యం పశునేతిపక్షమమరై శ్శ్రుత్యోక్తమాపం తధా
ధాన్యైరిత్యమరో క్తపక్షమృతమిత్యూచే వసుః పాక్షికః
క్రుద్ధాధర్మపరాయణాముని గణా స్తత్పక్షపాతాశ్రియా
చ్ఛేపుస్తం విదితాగమాశయ తిరస్కారేణ వైమానగం 132
రాజ్ఞ వేదగిరాంవిరుద్ధ మధునామన్యా మహత్వద్వచః
యద్యేవంహిభవాన్ విమానశిఖరాత్ పాతాళలోకేపతేః

అస్మద్వాణ్యపి తాదృశీయదివయం యాస్యామహేధోజగత్
పశ్యంతీష్వఖిలప్రజాస్వితి తతో రాజా తధై వాపతత్ 133
బృహద్రధా ద్వసుసుతాత్।కుశాగ్రోభూ న్మహీపతిః
ఋషభ స్తస్యతనయ।స్తస్మాజ్జజ్ఞే హితస్సుతః 134
హితస్యపుష్పవాక్ సూనుఃజహుర్నామ తదాత్మజః
బృహద్రధస్య పత్న్యాస్తా।ప్రాసూత శకలద్వయం 135
తదుత్సృష్టం బహిర్మాత్రా।సందధేదయయా జరా
జరాసంధాహ్వయ స్తస్మాత్సుతో।బార్హద్రధో భవత్ 136
జరాసంధాత్మజో నామ్నా।సహదేవ స్తదాత్మజః
సోమాపిశ్చాపరస్సూనుఃధార్మికో భూత్ శ్రుతశ్రవాః 137
య స్తృతీయఃకురోస్సూనుర్జహ్నుస్సురథం సుతం
అసూత తస్యతనయో।విదూర ధసమాహ్వయః 138
సార్వభౌమ స్తతో జజ్ఞే।జయత్సేన స్తదాత్మజః
త తుస్సుతో రాధికో నామ।ద్యుమాత్ త త్తనయో జని 139
ద్యుమతః కోధన స్సూనుఃతస్యదేవాతిథిస్సుతః
ఋష్యో నామతతో జజ్ఞే।భీమసేన స్తదాత్మజః 140
ప్రతీపాఖ్య స్తతో జజ్ఞేతస్యపుత్రా స్త్రయస్స్మృతాః
దేవాపి శ్శంతనుశ్చేతి।బాహ్లీకఇతి తే శ్రుతాః 141

శంతనుచరితం.

దేవాపీరాజ్యముత్సృజ్య।తప్తుం వనముపాగమత్
శంతనూరాజ్యమాసాద్య।రరక్ష సకలాః ప్రజాః 142
తస్మిన్ పాలయతి ప్రజానరవరేనావృష్టిరాసీన్మహా
త్యబ్దా న్ద్వాదశతన్నిమిత్తమధసంపృష్టానృషీణ ద్విజాః
జ్యేష్ఠే జీవతి రాజ్యనిర్వహణమిత్యూచు స్తత శ్శంతను
ర్దేనాహ్వానయనాయ తద్వనమగా ద్దాస్యంశ్చతస్రై పదం 143

తద్వృత్తాంతవిదైవపూర్వ మటవీం ప్రాప్తేన తిన్మంత్రిణా
దేవాపి వ్యనివారితశ్రుతిపథః పాషండితామాశ్రితః
వేదానుక్తవిరుద్ధవాదమతనో త్తేనాస్యరాజ్యాగమా
యోగ్యత్వేన వవర్ష శంతనుపదే దేవస్సుభిక్షావహః 144

బాహ్లీకాత్మజనిస్సోమదత్త స్తస్యత్రయస్సుతాః
భూరిభూరిశ్రవాశ్చైవశలశ్చేతి భువిశ్రుతాః 145

గంగాయాం శంతనోరాసీద్భీష్మోనామ మహామతిః
శంతనో ర్దాశకన్యాయాంసత్యవత్యాం సుతద్వయం
విచిత్రవీర్యోవంశస్యకర్తాచిత్రాంగదానుజః 146

శంతనో శ్చరితం రాజ్ఞోమహాభారతవిశ్రుతం
యత్కరస్పర్శతోజీర్ణోయువాభూచ్ఛంతి మవ్యగాత్ 147

ఇక్ష్వాకో స్సృపతిర్మహాభిష ఇతిఖ్యాతోశ్వమేధై ర్మఖై
స్సాహస్రేణచ రాజసూయసవనై రీజేశతే నాచ్యుతం
తేన స్వర్గముపారురోహ తదను ప్రాప్తాఃకదాచి త్పదం
బ్రాహ్మందేవముపాసతే సురవరారాజర్షయశ్చాపరే 148

తత్రాగాచ్ఛ మహాభిషో నరపతి ర్గంగాచ తం సేవితుం
వాస స్తత్ర విధూత మైక్ష్వ మరుతా వాగాననా నిర్జరాః
రాజర్షిస్తు మహాభిష శ్చపలధీ ర్గంగామపశ్య త్తదా
రుష్ట స్తం ద్రుహిణశ్చ శాపమనుజోభూత్వా పునర్యాస్యసి 149

ఇత్యాకర్ణ్య మహాభిషో నరపతి శ్శాపం విధే ర్దుస్తరం
తత్రత్యం పితరం ప్రతీపనృపతిం మత్వేప్సవాంఛ త్స్వయం
గంగాసాపి నృపం తమేవ మనసా ధ్యాయం త్యుదారశ్రియం
గచ్ఛంతీ పథి కశ్మలాకులమతిర్దేవా న్వసూనైక్షత 150

అష్టౌ తే వసవ స్సమేతలలనాః క్రోణీవిహారేచ్ఛయా
స్తత్పూర్వం కనకాద్రిపార్శ్వవిలసత్పుణ్యేరుశృంగాశ్రమం

యోభూ దాపవసంజ్ఞి కశ్చవరుణా జ్ఞాతో వసిష్ఠాహ్వయః
వేభేగాం సురభేస్సుతా మనుపమాం యాం హేమధేనుం మునిః 151

తత్పైకస్య వసోర్గృహిణ్యుపగతాంగాం నందినీసంజ్ఞికాం
తాముద్వీక్ష్య సులక్షణాం పరిముదితాపత్యేముదా నశ్యత్
ద్యారప్యాహ గుణాఢ్య అగణ్యవిభవాఢ్య గోవ్రాతరుణే రోగినః
యత్పత్నీ రానుభవా ద్దశాపి శరదాం జీవేత్సహస్రాణినా 152

శ్రుత్వా తద్గృహిణీవసోః ప్రముదితాతాం నేతు మైచ్ఛత్సఖీం
యానామ్నా జితవత్యుశీనరసమాఖ్యస్యాత్మజాభూపతేః
పత్న్యాః కామచికీర్షయాధవసునా యుక్తేన నాభ్రాతృభిః
తీవ్రం తస్యమునే రపీక్ష్యచ తపోమూర్ఛాం ధృతాదుఃఖితా 153

ప్రాస్తోధాశ్రిమమాపవస్సరభిజాం నోద్వీక్ష్య దుఃఖాకులః
జ్ఞాత్వా తాంవసుభి ర్వ్రతాం సమశపత్తానష్టచాప్యగ్రహీత్
జన్మస్యాదితి నృప్వధైత్య వసవ స్తస్యోపకంఠం మునేః
స్వాగఃక్షాంతికృతే కృతాంజలిపుటాదీనాముని ప్రార్థయత్ 154

తేషాం ప్రార్థనయాపవః కరుణయా తానాహ సంశాంతరుట్
సప్తానాం నృభవేద్భుశో భవపరీమోక్షో భవేద్యోష్టమః
ద్యౌ ర్దీర్ఘాయు రనంతశాస్త్రనిపుణ స్తత్పత్నీగనాసంగమో
ధర్మాత్మాచ భవేదితీవ వసవో నిశ్చక్ర ముస్తద్వనాత్ 155

మధ్యేమార్గ మవేక్ష్య తాన్ సురనదీశాపక్షతౌజోబలాన్
పృష్ట్వా తస్యనిమిత్తముక్తమఖిలం శ్రుత్వాచ శాపం మునేః
మాతానోభవమర్త్యజన్మని ముదేత్యుక్తోరరీకృత్య తత్
గోవాన్యోస్తు పితా మనుష్యజగతీత్యూచే వసూనాదరాత్ 156

రాజా శంతనునామకస్తు జనకోస్మాకం ప్రతీపాత్మజః
స్యాదిత్యుక్తమథోపృథుప్రభృతిభి శ్రుత్వా తథేత్యాహసా
జాతాన్న స్సవివేక్షిపాశ్వితి తతస్సంప్రార్థితా తైర్నదీ
తచ్ఛాంగీకృతవత్యధోవసువరాగంగాప్యయు స్స్వేచ్ఛయా 157

అయుఃక్రియాపదమ్.

కాలే తత్ర జపన్ను వాస సుబహూనబ్దా న్ప్రతీపో నృపో
గంగాద్వారగత స్తదాసురనదీధృత్వాంగనాయావపుః
ప్రాప్తా దక్షిణమంక మస్యనృపతేఃపృష్ట్వాచ కింతే ప్రియం
తేనేత్యా హ పతిం భవంత మతులం మత్వా గతాహంత్వితి 158

తామాహక్షితిపో నదీ మకలుషో దేవ్యన్యనార్యాశ్రియః
నింద్య స్నాధుజనస్య కించభవతీ ప్రాప్తాచ మేదక్షిణం
ఉత్సంగం దుహితృన్ను షాశ్రియమతో గచ్ఛేత్యధోవాచసా
యద్యేవం తనయ స్తవాంచిత గుణో భర్తాఽమసాద్యాదితి 159

తిరోహితాయామథదేవనద్యాం ప్రతీప రాజాసుతజన్మకామః
తపస్సదారోవిదధేతదాస్యావివేశగభ్ధం సమహాభిషోపి 160

సశంతనున్నా మయువాయ దాసీత్పితాతదాతంవ్యనియుంజ్ఞ ధీమాన్
యాత్వాంరహస్త్రీరత యేకమేతనతాంత్యజేధాఃశివదా హినేతి 161

పిత్రాభిషిక్త స్సతుసైజరాజ్యేమృగవ్యశీల స్సతతం కదాచిత్
వనం గతో నేకమృగాన్వికీర్ణాంచచార గంగామను దేవసేవ్యాం 162

ఘృష్ట్వాతత్ర వధూం రహామివ పరాంహృష్టో నృపశ్శంతనుః
సాచో ద్వీక్ష్యతమాప్యమోదమగమ త్తస్యాంతకం భూపతేః
భార్యాదేవి భవేతి మేస్యపతినా స్పృష్ట్వాతథేత్యాహసా
తామాసాద్యరహోన్వరం స్తసబహూన్వపాన్ ప్రతీపాత్మజః 163

యత్కార్యా మహమప్రియం ప్రియమపిప్రష్టుం నశక్యంత్వయా
త్వాం త్యక్ష్యామితదేతి శంతనురధాంగీకృత్య తచ్ఛాసనం
భుంజానో ఖలభోగజాతమసకృత్ తస్యామసూతాత్మజాన్
జాతానే వచసప్తసాంబుని నిజేచిక్షేప కుక్ష్యుద్గతాన్ 164

తత్పశ్యన్నపి విప్రియం నరపతి స్తత్యాగభీతోనతాం
కించిత్వాహ తతోష్టమేతుతనయే జాతేభృశందుఃఖితః

పుత్రేపు స్సమునాచతాం నహి సుతోవధ్యోయమాహాయకం
కాసిత్వం కిమిదం చకర్థకలుషం త్వత్యాహసాసి ప్రభుం 165
గంగాహం వసుభి ర్వసిష్ఠముని నాశైప్తైః పురాస్సార్ధితా
మాతృత్వేన మనుష్యజన్మనిపతిం త్వా మాశ్రితా రూపిణీ
సప్తైతే వసవోమయూతు నిహతా ముక్తాభిశాపావిభో
నోనాన్యో కమిమం శిశుంతవకృతే పాహ్యానమ్మద్ధాయుషం 166
ఇత్యుక్వాం తరధాత్సుకేంద్రి తటసీపుత్రంగృహీ త్వైవతం
రాజాశంతను రప్యవాసనగరం శోకా కులాత్మాముహుః
లోకానందకరై ర్గుణై ర్ననుపమై స్సుర్యోదిశాపాలకైః
రష్ట్ర రాజ్య ముపాసహా స్తి సపురే ధర్మార్థసేవాపరః 167
షట్త్రింశ చ్చరదోవిసర్జిత వధూభోగ స్తతశ్శంతనుః
గంగాతీర వనంప్రవిశ్య మృగయాశీలః కదాచిన్మృగం
హత్వాకంచ నదృష్టవాసురనదీ మభ్యేదకాం చింతయన్
హేతుం తస్య దదర్శ తత్రవిచర న్కన్యంచ శాబకం 168
దివ్యాస్త్ర ప్రహితైశ్శరై ర్ననుపమై స్త్రైనార్థకేణై ర్హ్యతాం
సంరుద్ధాంబురుధీం సవిస్మయమగా త్తస్యాసదృ క్కర్మణా
దృష్టంచా పిపురాభవ కంతముదితం స్వంపుత్రఇత్యస్మరత్
సోప్యం తధిగమవాప తత్పితరం సంమోహాయన్ శంతనుం 169
కించిచ్చాధ విచింత్య శంతనునృపస్తం శంకమానస్సుతం
గంగా మాహమమాన్మజం తమధునాసందర్శ యేత్యాదరాత్
గంగాచాపిగృతాంగనా వపురధా దాయాత్మజం దక్షిణే
పాణౌ శంతనుసన్నిధిం ప్రతిగతా ప్రీతేదమూచే నృపం 170
యంపుత్రం త్వమజీజనోమయివిభో సోయం కుమారోష్టమః
సేహం స్రాపయవర్ధితం నృపమయదాయేమమత్యుజ్వలం
సాంగోపాంగరహస్యకల్ప సహితాన్ వేదాన్వశిష్టా న్మునేః
ప్రాప్తోయం ధనురాగమం చ సకలం రామాదృషేరగ్రహీత్ 171

ఇత్యుక్త స్సరితానృప స్సహసుతః తుష్టః పురీమాగతః
రక్షా రాష్ట్రమయాపయ త్సశరదాం చత్వారి ధర్మార్థ గీః
కస్మిం శ్చిత్సమయే తదాస యమునాతీరేమృగవ్యం చర
ఆఘ్రాయో త్తమగంధమద్భుత తరంతద్ధేతు మాలోకత 172

త త్తీరే పరితశ్చర న్నరపతి ర్దృష్ట్వా చ కాంచి ద్వధూం
దాశానామ మరీ సదృ క్తనులతాం కాసీతిపప్రచ్ఛతాం
సాధోచేన్నృపతిం పితుః ప్రియకృతే నావాహనాధ్వం గతా
దాశేయాతి నిరీక్ష్యతా మధవరారోహాం నవాంఛ ప్రభుః 173

ప్రాప్త స్తత్పితురంతికం నరపతి ర్వద్రేవధూం తాంముదా
దాశస్సోప్యవదన్నృపం యదిమయాతుభ్యం ప్రదేయాసుతా
హృద్యం కంచనరందదాసి యదితే దాస్యామి రాజ వధూం
ఇత్యాహాథ నృపోపితం యదివరో దేయః ప్రదద్యామితి 174

యోస్యా ముద్భవితా సుతోనృపపదే స్థాప్య స్తవానంత
యద్యేవం ప్రతిశామితే నృపసుతా మిత్యాహ దాశ స్తతః
నేచ్ఛ తం వరమం గజేనమధిత స్సృష్టుం తథాప్యావృత
స్తామేవాత్మ నిచింతయ నిజపురం దధ్యౌసదాశంతనుః 175

శోచంతం పితరం కదాచిదుపయ దేవవ్రతః ప్రాహకిం
శోచస్యేవ మహానిశం కిముపితర్వ్యాధి శ్చవాన్య స్త్వితి
రాజాథాహసతం త్వమేవ తనయ స్సైకో నచాన్యః కథం
యోదుర్వీర్యవత స్తవాపదికులం స్యాపిత్యహం దుఃఖితః 176

తామాకర్ణ్యగిరం పితుర్నృపసుతః ప్రప్రచ్ఛతత్కారణం
వృద్ధామాత్య మువాచ శంతను మనోభావం ససర్వంతతః
దాశస్యాంతిక మాగతః పితృకృతే దేవవ్రత స్తత్సుతాం
వవ్రేతం ప్రతిపూజ్య సోపి పరిమ న్మధ్యేనదద్ధీవరః 177

నాథః పౌరవసంతతేః ఖలుభవానహ్యేసి వైవాహిక
స్సంబంధ శ్చభవాదృశై రనుపమోస్మాకం మహాకీర్తికృత్

రాజానం పితరం తవైవాపరిచరో స్తోషీద్వసున్నైకథా
యోగ్యస్యత్యవతీం విధ్రోధుమితిచా పూర్వాచేత్వదీయాం సుతాం 178

నవ్రేచాప్యసితోముని ర్మనుసుతామేనాం పురైవంస్థితే
కించి ద్వచ్చిమనోగతం కిలభవా॓ వీరోహ్యధృష్యః పరైః
త్వత్సాపత్న్య మవేక్ష్యదాతుమసలం పిత్రేతవేమాం వధూ
మిత్యాకర్ణ్య సచాహతం నరపతిస్యాదిత్య ముష్యాస్సుతః 179

స్రుత్వోవాచ పునర్నృపాత్మజ వచోదాశ స్తమేవం ప్రభో
సత్యంతేవచనం తథాపి తనయో భీర స్థిరాజ్యేమమ
ఇత్యుక్త స్సచకార రాజసదసిప్రీతః ప్రతిజ్ఞాం పునః
త్యక్ష్యోమ్యేనపితుః ప్రియాయగృహిణీసంగం యత స్తేభయం 180

దాస్యామీత్యధధీవశేతు వదతిమ్యోమ్ని స్థితానిర్జరా
ముంచంతః కుసుమానిభీష్మఇతితం ప్రాసుతుః ప్రసిద్ధాభిధం
తామారోప్యతథారిధంముదితహృద్భీష్మః పురీంప్రాప్తవా॓
పిత్రేసంస్రదదా సచాపి విధివత్పైమ్మోడువాహ ప్రభుః 181

తస్యానుసూతకిల శంతను రాత్మజోద్వా
చిత్రాంగదాఖ్య మపరంచ విచిత్రవీర్యం
తద్బాల్య ఎవదివమ్యాయుషి శంతనోత
స్తూనుం ప్రజావనవిధౌ నిదధేధ భీష్మః 182

సతు చిత్రాంగదో వీరోన్మత్తః కంచనవీరం సదృశమ మన్యమానః
కదాచి చ్చిత్రాంగదాఖ్యేన గంధర్వ వరేణ తీర్ణివపా॓ణి
సమరం విధాయతే నవినిహతో బభూవ 183

తత శ్శోకాకులోభీష్మ స్తస్య కృత్వోర్ధ్వ దైహికం
విచిత్రవీర్య మనుజం బాలమేవా భ్యషేచయత్ 184

యువాయ దాసీ త్వతదాస్యకర్తు॓
ముద్వాహమిచ్ఛ॓ మృగయం శ్చకన్యాః
కాశ్యర్షితీశ స్యకులాను రూపాః
శుశ్రావపుతీర్ణనురూప రూపాః 185

స్వయంవర మధారణ్యాభీష్మస్తాసాం ససైనికః
గత్వావారాణ సీమూనుహ్యాహృతవాఁ తాఃస్వయంవరే 186

రాజ్ఞో విజిత్యాభిగతాఁ।శౌర్యధైర్యబలాధికాఁ
ఎకఎవజయీభీష్మ।స్సకన్యాఃపుర మాయయూ 187

క్రుద్ధం వారణవాహనేనబలినా భీష్మానుగం భూపతిం
సాల్వం సంయతి సాయకైశ్శితముఖై ర్నిర్జిత్య తత్యాజచ
ఆగత్యాధపురం విసృజ్యతు వధూమంబాం పరాపేక్షిణీం
కన్యేద్వే ముదితోనుజాయసదదావం బాలికామంబికాం 188

ఉద్వాహ్య కన్యేధ విచిత్రవీర్యస్తాభ్యాం విజహ్రేకిల సప్తవర్షాఁ
యక్ష్మాభి పన్నఃకృతశేష జోపి।తారుణ్యఎవాంతక లోకమాగాత్ 189

అథ సత్యవతీ తుసస్నుషాసహా భీష్మేణ చిరం శుచాకులా
నిజవంశ విసన్తతిమాగతాంసమవేక్ష్యేద మువాచకౌరవం 190

త్వమేవ నాథో స్యధునాకులస్యాస్య మహామతే
యతో నపత్యోనుజనిర్మృతస్తేయోగతి ర్మమ 191

త్వమద్య శాసనాధీనోమమరాజ్య మదిష్ఠితః
పత్నీస్వ రనుజనేఃప్రీత్యాజనయాపత్య ముత్తమం 192

ఇతీవ బహుధా భీష్మస్సత్యవత్యానుయాచితః
స్మరన్ పురాకృతాం సంధాం నైచ్ఛత్త న్మాతృచోదితం 193

తతో నుజ్ఞాప్య గాంగేయంకృష్ణద్వైపాయనం సుతం
అచింత యత్సత్యవతీస్మృత్వా తద్వచనం తథా 194

చింతిత స్సతదామాత్రాకృష్ణః ప్రాదురభూ న్మునిః
జజ్ఞేయః కన్యకాభావే సద్యఎవ పరాశరాత్ 195

పురా సత్యవతీం పిత్రానియుక్తాంప్లవవాహనే
పర్యవేశే యమునానద్యాశ్చతీమేవై పరాశరః 196

తార్యమాణ స్తయాకామా।నావ్యేవస్థితయా మునిః
హిమేనావృత్య జగతీంశేమే తచ్ఛాపభీతయా 197

మత్స్యగంధం తదంగస్థంఅపాస్య కృపయా తదా
ఆమోదమదదద్దివ్యంతస్మై సత్యవచా మునిః 198

తేజసా తస్యసంభూతస్సద్యఏవ మహాఋషిః
స వేదవ్యసనాద్వ్యాసఃకాష్ణ్యా తత్కృష్ణఇతిశ్రుతః 199

గంతుమిచ్ఛా సపితైవఃదదా మాతేవరం ముదా
కృచ్ఛేషు స్మరమాం మాతఃస్తదా యాస్యామి దర్శనం 200

తతః పరాశరస్తస్యైదత్వా కన్యాత్వ మక్షతం
సపుత్రో యమునాం తీర్త్వాగతవా నాశ్రమం మునిః 201

సమాతుశ్చింతితాద్వేదవ్యాసః ప్రాదురభూత్తదా
ఆలింగితః పూజితశ్చమాతేదమవద న్ముదా 202

కిమర్థ మహమాదృత్యస్మృతో దేవిత్వయాధునా
తత్ప్రయోజనమాచక్ష్వకరిష్యేహం నసంశయః 203

తత సత్యవతీవ్యాసముపాచాసనసంస్థితం
పురోధసా మంత్రిభిశ్చపూజితం పృష్టకౌశలం 204

పుత్రో మమయవీయాంస్తేహ్యనపత్యో దివం గతః
అరాజకశ్చవిషయఃక్షిప్రమేవ హి నశ్యతి 205

భీష్మోయం శతనోర్జ్యేష్ఠస్సుతస్సంత్యక్తసంసృతిః
తస్మా దద్యతవాధీనాకురుసంతానసంస్థితిః 206

శాసనాన్మమవై భ్రాతుఃపత్నోర్నగుప్తాద్యసంతతిం
సంస్థాపయకురోర్వంశమేతదర్థం స్మృతో మయా 207

అకర్ణ్య తాం గిరం మాతుఃముదితః పునరాహతాం
మన్నియుక్తవ్రతస్యానుష్ఠానాత్ సంశుద్ధయో స్తయోః 208

ఆనప్తరా త్ప్రదాస్యామిసంతతిం కులవర్ధనిం
తతః పునస్సత్యవత్యాసద్యోగభోపపత్తయే 209

అరాజకస్యరాష్ట్రస్యపరైరుచ్ఛిత్తిభీతితః
ప్రార్థితః పునరూచేతాంకృష్ణద్వైపాయనో మునిః 210

యద్యద్వైవమయూదేయోఽభ్రాతుఃపుత్ర్యస్తతో మమ
వపుర్వేషంచ మేదేవ్యోఽసహా యేతామితీరయ 211

ఇత్యుదీర్య గతేవ్యాసేఽసత్యవత్యా నియోగతః
అంబికాలంకృతాశయ్యామధ్యతిష్ఠ దృహేగతా 212

అథాగతో యథాకాలంవ్యాస శ్శయ్యామధిష్ఠితః
తదా తత్తేజసాధూతానిమిమీలాంబకాక్షిణీ 213

సతస్యాం వీర్యమాధాయమాతుఃప్రియచికీర్షయా
యియాసుఃపునరాగత్యఃపణినామచతాం ముదా 214

ఆశాస్యతం సత్యవతీప్రాహేదం పణియాన్వితా
కీదృగుద్భవితాసూనుఃస్నుషాయాం పుత్రితద్వద 215

అథాహ మాతరంవ్యాసఃస్నుషోస్యాగుణవత్తరః
దీర్ఘాయురస్యపుత్రాణాంశతంస్యా దబలవత్తరం 216

కింతు జాత్యంధఎవస్యాన్మాతురక్షినిమీలనాత్
మత్సంగసమయే మాతర్మామనుష్ణాతు మహాసి 217

తతస్సత్యవతీరాజ్ఞానహామాంధ్యాద్విచార్యతం
అపత్యమన్యత్ జనయేత్యువాచ మునిసత్తమం 218

తథేత్యుక్త్వా గతే వ్యాసేనియుజ్యాం బాలికాం సతీ
సస్మార పుత్రీమాయాంత స్నేపిమాతుఃప్రియంకరః 219

అంబాలికాయాశ్శయనమధ్యతిష్ఠ త్తతోమునిః
తత్తేజో వీక్ష్య వైవర్ణ్యమగమ త్సాభయాన్వితా 220

యియాసు ర్వీర్యమాధాయసతస్యా మాహ మాతరం
పాండుర స్యాభకీర్వానుఃయద్వివర్ణా మదీక్షణాత్ 221

కావేధ సుషువాతే తేరాజపత్న్యో సుతద్వయం
అంబాయా స్తనయోంధోభూత్ పాండురం బాలికాసుతః 222

తత సత్యవతీ వ్యాసమూచేదేహ్యపరంసుతం
తథేతి తస్మి న్వదతిన్యయుం జ్ఞాంబాంపునర్వధూం 223

తత్తేజో వీక్ష్య దుర్ధర్షభీతా దాసీన్య మంత్రీయత్
ప్రసాద నైర్ఋజై రంబాసాపి శయ్యా గృహం గతా 224

ఆగత స్సపునర్వ్యాస స్తయారహసి సంగతః
ఆధత్తగర్భ ముదరేతస్యా స్తద్భోగ నిర్వృతః 225

ధర్మో మాండవ్యశాపేనగర్భం తమవిశత్స్వయం
కథాం తాం తు ప్రవక్ష్యామిశృణు రాజన్ సమాహితః 226

చోరా రాజధనం కదాచి దనుగైః హృత్వాను యాతాభయా
స్తేపా మాశ్రమమావిశ్య సహధనా మాండవ్య నామ్నామునేః
తత్తన్యస్య ధనం మునేరవిదితం లీనాబభూవు ర్భటా
స్తత్రాగత్య ధనంచ వీక్ష్య నృపతేః తాం శ్చాప్య మార్గంతహి 227

ప్రష్ట్వా తత్ర మునిం జపం తమనుగా రాజ్ఞాం చచోరాగమం
తస్మిన్ కించనవోక్త వత్యధ మునౌతూ మార్గనూగాముహుః
లీనా తత్రమవిస్ముచ్యా నృపధనం చావేక్ష్యశంకాన్వితా
స్తస్మింశ్చాపి మునౌనిబధ్య సమునీ చోరా నృపాయావదా 228

వధ్యా ఇత్యనుశాసతిక్షితిపతౌ చోరా మునిశ్చేతితే
తానారోప్య మునించ శూల మగమ రాజాంతికం సాధ్వకాః
సర్వేతేతు మృతాముసిస్తు నిరాహారోపి శూలస్థితః
ప్రాణా నాత్యజదానినాయచముని సర్వా తపస్యాపరా 229

తే మాండవ్యముపాగతాని శిరయోభూతాశ్చ దృష్ట్వాముని
శూలాగ్రే నిహితం నిరాగసనుధో పప్రచ్ఛరేనః కిము
ఇత్యాహోధముసిః కిమప్యపకృతం రాజ్ఞోమయాసేతితే
తదాస్మై వినివేద్యతే నచముసింశూలా త్తమోమో చయ 230

తన్నిష్కర్షిష్టు మధాక్షమోనృపవర శిచ్ఛేదమూలేతతః
మాండవ్యోంతరుపా త్తశూలశకలో లోకా జిగాయవ్రతైః
తన్నామపధితం తదాగిభువనే తేనాణిమాండవ్య ఇ
త్యాసీద్ధర్మగృహం ప్రవిశ్యసతతో దృష్ట్వావ్య నిందచ్ఛుతం 231

కిం పాపం కృతమిత్యవేక్ష్యహి మయాశూలాధి రాపోమహా
దండత్వే పరికల్పితో మమతపోవీర్యంచ పశ్యంతిక

ఇత్యుక్తస్తు మువాచ బాలవయసిన్యాతాః పతంగ్యస్త్వయె
పీకాభిఃపిసభం ద్విజోత్తమ ముదాపుచ్ఛేతడే తత్ఫలం 232

ఇత్యాకర్ణ్యగిరం యమస్య మునిరప్యూచే పునఃస్తంకుధా
యద్ధండోల్పతరాగసోమనుమహా దేవత్వమూమేకృతః
మానుష్యం సముపేత్య శూద్రజననే జాయస్వతేనాగసా
బాలానామఘుమాచతుర్దశ సమం నస్యస్మదాజ్ఞావశాత్ 233

ఇతిశప్తఃపితృపతిర్మాండవ్యమునినా క్రుధా
ఆవిశ్యదాసీజఠరంజజ్ఞే విదురసంజ్ఞికః 234

చకేర్తినామాంబికాసూనోఃధృతరాష్ట్ర ఇతిశ్రుతం
అంబాలికాయాస్తనయంపాండుమూచుస్తేబుధాః 235

జాతేషుతేషుతీక్షుబాలకేషునభీక్షుమాసీద్భువికౌరవాణాం
సర్వాఃప్రజాధర్మరతాబభూవుఃశాస్త్రంచసర్వంప్రథితంబభూవ 236

భీష్మేణతౌప్రీతియుజాకుమారౌసంపాలితౌవైదికసంస్క్రియాభిః
విశుద్ధదేహౌశ్రుతిమంగయుక్తౌమన్యాశ్చవిద్యాఃక్రమశోలభేతాం 237

పాండుర్ధనుఃకర్ణచమంచురాసీద్బలాధికోభూత్తనయోంబికాయాఃజ్ఞానేనవిశ్వోవిదురోబభూవతృతీయశ్చతేవృద్ధిమవాపురేవం 238

జ్యేష్ఠస్యచాంధ్యాద్విదురస్యదాసీతనూజనిత్వేనచపాండురాసీత్
రాజాకురూణామనురూపశీలోదేవవ్రతస్యానుమతేతదానీం 339

తారుణ్యకాలేధృతరాష్ట్రపాండ్వోవిచార్యభీష్మోవిదురేణసాకం
గాంధారరాజస్యబలస్యకన్యాంశకులానురూపామశృణోత్సురూపాం240

ఆరాధ్యయాశంకరమాత్మజానాంశతోపలబ్ధ్యైవరమాచకాంక్షే
తామంబికాయాస్తనయానురూపాంమత్వాదిశత్తజనకాయదూతం241

భీష్మస్యసందేశమధోనిశమ్యదూతోదితంతంసుబలోనృపాలః
ఆంధ్యేపితస్యార్యగుణాసమీక్ష్యదాతుంసుతాంచ్ఛదుపత్తమోదః242

ఆకర్ణ్యగాంధార్యపితత్ప్రహృష్టాస్వయంసమాచ్ఛాద్యచవీక్ష్యణేస్వే
పట్టేనభర్తుస్సదృశేత్వకామాపితోర్మతంచానుససార హృష్టా 243

అభాభ్యయా తౌ కురవరాజధానీం స్వసారమాదాయ వివాహవేషైః
విభూషితాంగీం సుబలస్య సూనుః ప్రహ్లాష్టచిత్తశ్శకుని స్ససైన్యః 244

వ్యవహ ద్ధృతరాష్ట్రస్తాం దత్తాం శకునినా ముదా
భీష్మస్యా నుమతే హర్షం జనయన్ కురుభూభుజాం 245

పాండుః స్వయంవరే కుంతీం పృథాంశూరతనూభవాం
పరిదత్తాం కుంతిభోజేన వ్యవహ ప్రీతిపూర్వకం 246

తతో మద్రప్రభోః పాండుశ్శల్యస్య భగినీమపి
వృతాంభీష్మేణ వసుభిర్బహుభిర్వ్యనహన్ముదా 247

తాభ్యాం సమేతః పత్నీభ్యాం పాండుశ్చాడ్ప్రశాసనః
భోగాననుభవన్ ప్రీత్యా పాలయామాస మేదినిం 248

విదురస్యచ పత్న్యాసీత్తన్వా దేవకభూపతేః
దాసగర్భజని స్తస్యాం సుషువే గుణినస్సుతాన్ 249

పాండు ర్విజిత్య పృథివీం సర్వాం స్వాధీనభూపతిః
కరానాదాయ తద్దత్తా రేజేశక్ర ఇవాపరః 250

తతః పాండ్వాహృతైః పూర్ణైర్వసుభిర్క్రతుదక్షిణైః
ఈజే శ్వమేధై ర్బహుభిర్ధృతరాష్ట్రో ముదాన్వితః 251

ఉషిత్వా నగరే పాండుశ్చిరం రాష్ట్రావనే రతః
పత్న్యసమేతో మృగయాచపలో విపినం యయౌ 252

పురప్రాసాదపర్యంకాన్ విహాయాపి మహీపతేః
తస్యాసీ త్ప్రీతిరధికా వనే సర్వగుణాన్వితే 253

తత్రాపి వసత స్తస్య ప్రజాః వననివాసినః
నానోపహారానాజహ్రు స్సర్వేంద్రియ ముదావహాన్ 254

పాండుశ్చరన్ విపినసీమ్ని మృగవ్యలోలః
కంచిన్మృగం సురతకర్మరతం నిరీక్ష్య
వివ్యాధ పంచవిశిఖై స్సచదుఃఖిత స్త
మూచే మనుష్యవచసా పరిగృహ్యమాణః 255

రాజకిం దమనామకో మునిరహంనిత్యం తపోలోలుపః
కామోత్తప్తమనా నిజేనవపుషా హీనోగో విధాతుం రతిం
మృగ్యాం మైథునమాచరం మృగతనుః తన్మామిదానీం త్వయా
నిర్మంతుం వినిహత్య కింఫలమహో లబ్ధంవిమూఢాత్మనా 256

అజ్ఞానా ద్యదనాం సతో నరపతే తద్బ్రహ్మహత్యా నతే
కింతు త్వం చమృతిం గమిష్యసి రతా జేతాదృశా నేహసి
శప్తేవం మృగరూపధృత్ మునివరస్సద్యో జహౌజీవితం
పాండు ర్దుఃఖవిమోహితశ్చ విపినం త్యక్త్వోటజం ప్రాప్తవాన్ 267

తం చోద్దిశ్య విలప్య తాపసవరంకామేచ దోషా న్బహూన్
దృష్ట్వా త్యక్తసమస్త భోగవిషయః ప్రస్థాప్య భృత్యాన్ స్వకాన్
పాండు ర్హస్తినపట్టణంసహధనాన్ ఎకో యియాను ర్వనం
పత్నీప్రార్థనయా సహైవ నిరగాత్తాభ్యాం తపోనిశ్చయః 268

శ్రుత్వా భృత్యముఖేన పాండునృపతేః త్యక్తశ్రియః కాననే
ప్రవ్రజ్యాం ధృతరాష్ట్ర బీష్మవిదురా శ్శోకాకులా స్సప్రజాః
పాండుశ్చాపి విలంఘ్య దూరసరణిం ప్రాప్తోహిమాద్రిం తతః
తంచో ల్లంఘ్య సగంధమాదనగిరా చక్రే నివాసం మునిః 258

ఉషిత్వా తత్ర సుచిరంతపోనుష్ఠాన నిష్ఠితః
ఇంద్రద్యుమ్న సరో హంసకూటాఖ్య మచలం తతః 260

అతీత్య శతశృంగాద్రింప్రాప్య సిద్ధేంద్రసేవితం
దదూశు స్సర్వభూతానాంనృవస త్తపసి స్థిరః 261

తత్రత్యానాం మహర్షీణాంభ్రాతృపుత్రాదివ ప్రియః
కాలేనమహతా పాండుఃబ్రహ్మర్షిరివ రాజతే 262

తత్రత్యా మునయః కదాచిదగమన్ దర్శేహసి బ్రహ్మణో
లోకం దేవమవేక్షితుం తమపి తైఃపాండుస్సహప్రస్థితః
లంఘిత్వా తముపర్యుప ర్యగవరంపశ్యంశ్చ దేవా న్బహూన్
రమ్యాన్ దేవవిహారభూమిమపి తం ప్రాపు ర్మునీంద్రా స్తదా 263

రాజ్ఞ గంతుమితి స్తవ్యయాననుశకందెవైక సేవ్యో హ్యయం
దేశో మర్త్యసుదుర్గమోత్రవిహగో వ్యత్యేతి నాన్యే కిము
పత్నౌ వ్య తత్ర గికాకథం శ్రమమిమం కష్టంత రేతా మఖో
గచ్ఛాధుః పున రేత్యపూర్వముటజం ధర్మం యథావచ్ఛర 264

తచ్ఛుత్వా నృపతి ర్మహర్షి వచనం స్వస్యా ప్రజత్వా దపి
స్వర్గద్వార నిరోధమాత్మని వినిశ్చిత్యా బ్రవీత్తాన్ పునః
దైవంమానుషమార్షమప్యృణమతిక్రాంతస్య పిత్ర్యాదృణా
న్ముక్తి ర్మే ను కథం భవేద్వదత తత్ దారేష్వపత్యో ద్భవాత్ 265

ఊచుః పాండుమధర్మ యో నృపవరం దారేషు తే సంతతి
ర్దృష్టా వంశవివర్ధనీతి తదిదం నిర్వర్తయేః కర్మణా
పాండు శ్చాథ మునే ర్మృగాకృతియుజ శ్శాపాదశక్యక్రియో
దారేష్వా కులమానస స్సమవద త్తుంతీ మిదం నిజ్ఞ నే 266

దేవ్యా హురనపత్యస్యానస్యా స్త్రిదివ సంస్థితిః
మమాపి శాపేన మునేరవినష్టా యువయో రతిః 267

తదపత్యాయ బహుథాచింతయ న్నలభేసుఖం
అన్యస్మాదపి పుంస స్త్వంజనయా పత్యము త్తమం 268

శారదండాయనీ నామపురా వీరసతీ సతీ
ఆదిష్టా గురుణా పత్యే విప్రే ణాన్యేన సంగతా 269

దుర్జయా ద్యాన్సుతాన్ లేభేతస్మాదేవేతి మేశ్రుతం
తథా త్వంచ మమాజ్ఞాతాజనయా పత్యము త్తమాత్ 270

ఇత్యాదిష్టా తుసాభర్త్రాకుంతీ పతిపరాయణా
సైచ్ఛ త్సంగమ మన్యేనపుంసాపత్య ప్రియాపిసా 271

ఆపత్స్వ ప్యన్యపురుష సంగస్సాధ్వ్యా వినిందితః
అత్రోచే ష్యుషితా శ్వస్య కథాం కుంతి పురాతనీం 272

రాజా భూమ్యుషితా శ్వనామగుణవాన్ పూరోః కులినస్సతీ
భద్రాఖ్యా గృహిణీ బభూవసు తనుస్తస్యానురూపాపురా
కామాన స్వహమాదరా దనుభవన్ పత్యాతయా యావనే
యక్ష్మ వ్యాధినిపీడితో దివమగా త్సంతానహీనస్సరాట్ 273

దృష్ట్వా మృతం తం పతిమాకులాత్మా భద్రాను శోచానుగతిం విధిత్సుః
తదాత మాలింగ్యశవం బిలప్తా వాగామా దుఃఖాకులితాంగయష్టిం॥274

ఉత్తిష్ఠ భద్రే గృహమేహితుభ్యం వరందదాని ప్రథితం త్రిలోక్యాం
అపత్యమా యుష్మదహం భవత్యా ముత్పాదయిష్యేత్యజశోకమేతం275

మయా సహత్వం శయనేచతుర్దశీం త భాష్టమీంవా కురుసన్ని వేశనం
ఇతీరితా తేన తదైవసాతనోత్ సుతాంశ్చ సప్తాజనయద్గుణాన్వితా 276

తథాత్వమపి రాజేంద్ర మయ్యపత్య మభీప్సితం
జనయ స్వాన్యపురుషం మనసాపి నచింతయే 277

నిశమ్య కుంతీవచనం పాండుర్వ్యాకులమానసః
అపత్యకాముకః కుంతీం పునరాహ పురాణవిత్ 278

యచ్చుక్రే ప్యృషితా శ్వనామ నృపతిస్సత్యం తదేతచ్చుమే
ధర్మ్యం భాతి యదాపదిప్రభవితా పత్యం స్త్రియోన్యన్యతః
అత్రేదం కథయా మ్యుదంత మబలాః పూర్వం యువత్య స్సదా
స్వేచ్ఛాచారో వ్యభిచారమేవ విదధుః ధర్మస్స ఎవాభవత్ 279

తత్రోద్దాలక నామకర్షిత వయోభూత్ శ్వేతకేతు ర్మునిః
విప్రః కశ్చన తత్పితుస్తుజననీం కామాకులో యాచత
క్రుద్ధం తత్ర నిరీక్ష్య పుత్రిసవదీ ముద్దాలకో ధర్మవిత్
నాథర్మో యమనావృతాహివనితా గావో యథాపుత్రక 280

నక్షౌమ్య తమధర్మమేవ మునిరాట్ మత్వేదమూచేక్రుధా
మర్యాదా త్వధునాదికా భువిమయా క్లృప్తా నలంఘ్యానరైః
పుంసైకేన లభేత సంగమబలా నారీవిహాయేతరాన్
యాలంఘే త్పతిమేన సాహిమహతా యుజ్యేత సాన్యైషిణీ 281

యాచా పత్యకృతే వధూరతి చరే త్పత్యు ర్నియోగం చసా
యు శ్చోల్లంఘతి కామినిం పతిపరాంత స్యాప్యఘంస్యా న్మహత్
మర్యాదేతి నిరూపితా మునివరేణా తోనిమిత్తా త్పురా
సాదా సన్యనియోగ త స్తనిజనిం ప్రాపాన్య తస్త స్త్రియా 282

అస్మాకం ప్రసువోచ కౌరవమహావంశాభివృద్ధ్యై మునేః
వ్యాసా ద్భీష్మ నియోగతో జనయతా మస్మానితీవశ్రుతం

తత్వంచాపి మమాజ్ఞయా భిలషతో పత్యాయ లబ్ధ్వా సుతం
విప్రేంద్రా ద్గతి ముత్తమాం ప్రదిశ మేనోచే ద్గమిష్యామ్యధః 283

ఇత్యాకర్ణ్య వచః పత్యుః। కుంతీ భర్తృపరాయణా
అంగీకృత్యైవతం ప్రాహ। పతిం వ్యాకులచేతసం 284

బాల్యేహం భవనేపితుర్నియమితా తిథ్యర్చనే తాపసం
విప్రాగ్ర్యా వివిధోపచారముదితం కృత్వాచ దుర్వాససం
దత్తం తేన మనుం సమస్తపిబుధాహ్వానానుకూలం ప్రభో
ప్రాప్తా సోపి తథేతి మాహతనయోత్పత్తి ర్భవేద్వైచ్చికీ 285

తత్రాపత్యకృతే దేవం। కమద్యా వాహయామ్యహం
ఆజ్ఞాం ప్రతీక్షాం తవమా। మాజ్ఞాపయ యథామతి 286

పాండునా ధనియుక్తా సా। ధర్మస్యావాహనే పృథా
జజాప మునినా దత్తం। మనుంపుత్రప్రదం ముదా 287

గాంధార్యా విధృతే గర్భే। వ్యతిక్రాంతేచ వత్సరే
కుంత్యా ధర్మ స్సమాగాతా। స్తస్యాం గర్భమధాత్ ముదా 288

నవసు మాస్సు గతేషు తతః పృథా। సుతమసూత కులస్యతికారిణం
వికృతివత్సర శుక్రసితచ్ఛదే। శశినిపూర్ణకళే విధువాసరే 289

ఉషసి దేవపతే శ్చహరా గృహే। కవికుజార్క బుధస్థితి భాసురే
గవి ఘటే చ గురౌకటకేశనౌ।తమసి లగ్నగతే భిజితా యుతే 290

పుత్రోజన్మకృతమోద ముద్భటం।పాండురుత్పీకటయన్ వనాంతరే
రక్షణాయ తనయస్య దేవతాః।ప్రార్థయద్విహితపాణి బంధనః 291

తస్య నామవిధేశరీరిణీ।వాగ్యుధిష్ఠిర ఇతీరితంభువి
శౌర్య స్థైర్య ముఖసద్గుణా న్వ్యశో।వృద్ధిమాపసతు సత్యతత్పరః 292

బలవత్సుతజన్మనే తతఃపునరప్యాహితశాసనా పృథా
కురుభూపతినా జుహావ తం।పవమానంభువనే బలాధికం 293

పృథయా సుతజన్మనే శ్రీగఃశ్వసనః ప్రీతియుజా ప్రసాదితః।
సుషువే తనయం వృకోదరం బలినంతజ్జఠరా న్మహాతనుం॥ 294

యదహన్యదభూ ద్వ్యకోదర స్తదహన్యేవ సుతం సుయోధనం
సుషువే ధృతరాష్ట్రసుందరీ సహజాశ్చాస్య విజజ్ఞిరే పృథక్॥ 295

దుర్యోధనస్య జనన మత్యద్భుత మితీరితం
తద్వదామి శృణుశ్రీమన్। మహాభారతకీర్తితం॥ 296

గాంధారీ కిల వత్సరేణ విధృతం గర్భం జఘానాశ్మనా
కుంతీపుత్ర ముపేతమంగళగుణం నిశమ్యాకులా।
జజ్ఞే మాంసమయీ తతస్సు కఠినాశ్మీలా ముసీంద్ర స్తతః
వ్యాస స్తత్రగతః కిమేతదితితాంప ప్రచ్ఛ సాప్యాహతం॥ 297

రుదారాధన లబ్ధపుత్రిక శతోత్పత్తే ర్మమేదృక్ఫలం
జాతం తోకమితీవవిస్మితమనా బ్రహ్మ న్నహం దుఃఖితా
కుంతీ బాలరవిప్రభంతు సుషువే పుత్రింత్వితీవ శ్రుతం
కోయం భాగ్యవిపర్యయోమమ కథంవ్యర్థాచ వాక్శూలినః 298

తామాహకృష్ణోమునిరేవమేతత్
శతం భవిష్యంతి తవాత్మజాతాః
పేశీమిమాం సించ జలైస్సుశీతై
ర్మృద్వ్యస్తగోగర్భశతం త్వముష్యాః 299

జనిష్యతి త్వం ఘృతపూర్ణకుంభ। శతే శతం తత్క్రిమశోనిధేహి
ద్వివర్షకాలేన పునశ్చ తత్వ। ముద్ఘాట్యపుత్రాక్ శతమిష్టితాస్తే 300

ఇత్యుక్త్వా మునిపుంగవే పునరుపావృత్తే వాస్రైరంబుభిః
సించంతీ సుబలాత్మజా ధృతమనాః పేశీంనిదధ్యావితీ
కన్యైకా కథముద్భవేచ్చ తసుతానంతర్యతోస్యాః కథం
పేశ్యా గర్భశతం బహిశ్చ నిరగా దేకాపి కన్యా పృథక్ 301

నిక్షిప్య తచ్ఛతం కుండ। శతే ఘృతనిపూరితే
కాలే నోద్ఘాటయామాస। గాంధారీ పుత్రకామినీ 302

కుండా దేకా త్తదను పృథుకో రాసభా రావభీమో
జజ్ఞే తస్యోదభవదవనా దుర్నిమి త్తం సుభీమం।
భీతోరాజా తదనువిదురం భీష్మమాహూయ విప్ర।
పూచే కోయం మమతనుజనే రుద్భవే చుప్రచారః॥ 303

అథోచు ర్విచృణ్వంత స్తే। రాజానం భీతచేతసం।
జహ్యేన మేకం తనయం। యత్తోదృష్టం జగద్భయం॥ 304

తథా బహునిషిద్ధోపి। పుత్రస్నేహాకులోన్నృపః
నాత్యజత్తం సుతంసోభూ। ద్దుర్యోధనసమాహ్వయః॥ 305

మాసమాత్రే తతః పూర్ణే। కర్మేణ తనయాశ్శతం।
బభూవు రేకా కన్యాచ। వ్యాసానుగ్రహశక్తితః 306

గాంధార్యా ధార్యమాణే తు। గర్భే కామాకులాత్మనః।
ధృతరాష్ట్రస్య వైశ్యాయాం। యుయుత్సు రుదభూత్సుతః॥ 307

దుశ్శలాఖ్యా హిసాకన్యా। దాహిత్రాద్గతిమిచ్ఛతా।
జయద్రథాయ విధినా। పిత్రా దత్తాఽభవత్ప్రియా॥ 308

ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రాణాం। నామాని శృణు భూపతే॥ 309

దుర్యోధనః। యుయుత్సుః। దుశ్శాసనః। దుస్సహః। దుశ్శలః। జలసంధః సమః। సహః। విందః। అనువిందః॥ 10॥ దుర్ధర్షః। దుష్ప్రధర్షణః। దుర్మర్షణః। దుర్ముఖః। దుష్కర్ణః। కర్ణః। వివింశతిః। వికర్ణః। శలః। సత్వః॥ 20॥ సులోచనః। చిత్రః। ఉపచిత్రః। చిత్రాక్షః। చారుచిత్రః। శరాసనః। దుర్మదః। దుర్విమోచనః। వివిత్సుః। వికటాననః॥ 30॥ ఊర్ణనాభః। సునాభః। నందః। ఉపనందః। చిత్రబాణః। చిత్రవర్మా। సువర్మా। దుర్విమోచనః। అయోబాహుః। మహాబాహుః॥ 40॥ చిత్రాంగః। చిత్రకుండలః। భీమవేగః। బలాకీ। బలవర్ధనః। ఉగ్రాయుధః। సుషేణః। కుండధారః। మహోదరః॥ 50॥ చిత్రాయుధః। నిషంగీ। పాశీ। బృందారకః। దృఢవర్మా। దృఢక్షత్రః। సోమకీర్తిః। అనూదరః। దృఢసంధః। జరాసంధః। 60॥ సత్యసంధః। సదస్సువాక్। ఉగ్రశ్రవాః। ఉగ్రసేనః। సేనానీః। దుష్పరాజయః। అపరాజితః। కుండశాయీ। విశాలాక్షః। దురాధరః॥ 70॥ దృఢహస్తః। సుహస్తః। వాతవేగః। సుచర్మా। ఆదిత్యకేతుః। బహ్వాశీ। నాగదత్తః। అగ్రయాయీ। కవచీ। క్రథనః॥ 80 ॥కుండః। కుండధారః। ఉగ్రీ। భీమరథః। వీరబాహుః। అలోలుపః। అభయః। రౌద్రకర్మా। దృఢరథాశ్రయః। అనాధృష్యః॥ 90॥ కుండభేదీ। విరాటీ

చిత్రకుండలః। పరిమధః। ప్రమాథీ। దీర్ఘబాహుః। దీర్ఘబాహుః।
మహాబాహుర్వ్యూఢోరుః। కనకధ్వజః। కుండాశీ। గిరః॥ ౧౦౨ 310

నామాన్యేతా న్యనుజ్యేష్ఠం। కీర్తితానిమహర్షిణా।
ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రాణాం। వీర్యధైర్యధృతాత్మనాం॥ 311

ఏషు జాతేషు గాంధార్యాః। వధూమానేషు। సూనుషు
యుధిష్ఠిరశ్చ భీమశ్చ। వర్ధతే విపినాంతరే॥ 312

అథోత్తమంగుణైస్సర్వైః పాండురిచ్ఛ్రుతంపరం।
శక్రంతిదశరాజానం। నిదర్శనమమన్యత॥ 313

ఆలోభ్యాథ మహర్షిభి ర్వరవరో దత్వాచ కుంత్యైవ్రతం।
ప్రీత్యా శారదికం స్వయం చతప ఆతిష్ఠద్ధితీం పదా।
ఏకేనాభి నిపీడ్య తత్ర మహతా కాలేనతుష్టోహరిః।
దాస్యామ్యాత్మజ మాత్మసన్నిభ మితిపోచ్య పరిద్యూశోదివం॥ 314

తద్భర్తృతు నివేదితం ప్రణయతః కుంతీ నిశమ్యాదరాత్।
పుత్రార్థే హరి మాజు హావ సచతాం గత్వా తదీయో దరాత్।
కాలే పుత్రమబీజ నద్విజయ నామ్నా భైరవో కీటకే
మాస్యూ జేష్యసి తచ్ఛుదేశ దశమీ తిథ్యాం విధోర్వాసరే 315

ప్రాతశ్చోత్తర ఫల్గునీ జుషిధనులగ్నే సశుక్రధ్వజే।
మేషస్థే సురపూజితే వృషగతే రాహౌతులాయంబుధే।
కన్యాయాం కుజచంద్రసౌరిషు తదాదృశ్యోదితా భారతీ
ధన్యోయం పృథుక స్సురేంద్ర సదృశో లోకోత్తర స్సర్వజైః॥ 316

పుత్రోయం తవ కుంతి సోమక కురూణా మర్థే తథాన్యాన్ బహూన్
దేశాన్ స్వస్యవశే విధాయసమరే వీరశ్రియం వక్ష్యతి।
అస్త్రం పాశుపతంచ లప్స్యతి శివాదస్యాన్యదప్యద్భుతం।
నిత్యం సర్వజనై శ్చరిత్రమతులం జెగీయతే భీష్మశః॥ 317

ఇత్యుక్త్వా విరరామగీరధదివో వృష్టిశ్చ పౌష్పీచ్యుతా।
భేర్యోదుందుభయశ్చనేదురధికం గంధర్వ వర్యాజగుః
స్నిగ్ధాశాన నృతుః ప్రదక్షిణ శిఖో వహ్నిః ప్రసన్నాదిశః
వాయుస్పర్శ సుఖోనిమిత్త మితర ద్భద్రావహంచోదభరాత్ 318

అత్రిః కశ్యప గౌతమ క్రతుభరద్వాజా వసి ష్ఠాంగిరో
విశ్వామిత్ర పులస్త్య దక్ష పులహాః వ్యాసో మరీచి ర్భృగుః
సంప్రాప్తా శ్శతశృంగశైల శిఖరం పార్థాయభద్రాశిష
శ్చక్రు స్సర్వమనోహర స్సనవృధే నామ్నా జ్జనః పాండవః 319

పునశ్చ పత్యా తనయోప లబ్ధ్యై। కుంతీనియుక్తా నచ తచ్చకార
నూద్రీతతః పుత్రమపేక్ష మాణా। భర్తా రమేవం ప్రణయాజ్జగాద 320

గాంధార్యా కిల లబ్ధమాత్మజశతం కుంత్యాచ పుత్రత్రయం
మహ్యంచా దిశపుత్రీముజ్వలగుణాం కుంతీం తత శ్చోదయ
ఇత్యాకర్ణ్య గిరం నృపః ప్రముదితః కుంతీం వివిక్తే బ్రవీత్
మాద్రీచ త్వదనుగ్రహేణ లభతాం పుత్రం మమ ప్రీతిదం 321

కుంత్యా స్తత్రీమతం నిరీక్ష్య నృపతిః మాద్రీమచ్రోచ న్ముదా
దేవం చింతయ మాననేక మపితే పత్యం తత స్సంభవేత్
ఆహ్వాచ్యాథ సమస్మర త్సురవరా మాద్ర్యశ్వినౌ రూపిణౌ
తావాగత్యతయా సమేత్యతనయా పుత్పాదయామాసతుః 322

ఆకాశవాణ్యా ధనిశమ్యమాద్రీ
తయోర్గుణాఢ్య త్వమథా త్రపహర్షం
తతో ముసీంద్రా శ్శతశృంగశైల
నివాసినో నామవితేనుశేషాం 323

జ్యేష్ఠం యుధిష్ఠర మనంతర మేవ భీమసేనం
తథార్జున మనంతర మాహురార్యాః
మాద్రీసుతౌ చ నకులం సహదేవ మేతే
పంచక్రీమా ద్వనృధిరేగుణిన స్సురూపాః 324

తైస్సాకం విపినే వసన్ నరపతిః కాలేకదా చిన్ముదా
దృష్ట్వా కానన సంపదం సురభిజాం హృష్టశ్చరన్ కాననే
మాద్ర్యాచానుగతో దిముగ్ధహృదయః కామాభి తప్తోబలా
త్తాంజగ్రాహ రహోరతాయ విమతిర్విస్మృత్య శాపంచతం 325

నివార్యమాణో బహుధాపి పాండు
ర్మాద్ర్యాస్యమాగమ్య విముక్తభీతిః

మమార సద్య స్తముదీక్ష్య మాద్రీ
పతిం సమాలింగ్యరురోద భూయః 326

ఆకర్ణ్యతం దుఃఖరవం విభీతా।కుంతీ సపుత్రాచయమా పుపాగుః
శిశూ నవస్థాప్య చ కుత్రచిత్తా। కుంత్యేవయాతా పతిసన్నిధానం 327

పతిం తతోవీక్ష్య మృతం రుదంత్యౌ। కుంతీచ మాద్రీవ్యధితాపభూతాం
తతః కుమారాశ్చసమేత్య తత్రాదీనావినాథాః కరుణం విలేపుః 328

ఆశ్వాసయన్ తత్ర మహామ యస్తా
శోకాకులాన్ లోకగతిం విబోధ్య
నివార్యకుంతి మనుగంతు ముత్కాం
మాద్ర్యా స్వగా త్పాండునృపం తదానీం 329

చితాస్థ మాలింగ్య వపుః ప్రియస్య।
త్యక్తా నురాసీ త్సహసైవమాద్రీ
తత స్సమాలోచ్య మిథోమునీంద్రాః
ప్రగృహ్యతాన్ హా స్తిపురం ప్రయాతాః 330

తేద్వార మాసాద్య గజేంద్ర పుర్యా
న్యవేదయ న్నాగమనం నృపాయ
ఆకర్ణ్య తత్సాధ్వస భక్తియుక్తా
భీష్మాదయః ప్రీతియుజోభ్య గచ్ఛన్ 331

పాద్యాఘ్యా ముఖ్యాహ్వాన సత్కృతాస్తే
సదస్యుపా విశ్యవినీత ఖేదాః
తానాహవృద్ధో మునిరీశ మాణా
నాభాష్య భీష్మం విమరం తథాన్యాన్ 332

సంత్యజ్యరాజ్యం నగరే చ వాసం। వనేరతోయః కులవర్ధనోవః
పాండు ర్మృతోభూత్ శతశృంగశైల। స్థిత స్తపోపీత సమస్తదోషః 333

తస్యాయ మగ్ర్య స్సనయోగుణాఢ్యః
యుధిష్ఠిరోనామ యమేసదత్తః
భీమాహ్వయోయం పవమాన దత్తః
తథార్జనం జిష్ణుర దాత్ తృతీయం 334

కుంతీతనూజా బలవీర్యధైర్య! శౌర్యాదికల్యాణయుజస్త్రయోమీ
మాద్ర్యాస్తనూజౌ బలినావిమూచ!స్వర్వైద్యదత్తౌసుతనూ సురూపౌ 335

నూద్రీతు పాండో ర్వరహతురాతమనువ్రజం తీవిసనజ్ఞదేహం
తయోశ్చరీరే పరిపశ్యతే తే! కుర్వంతు చ ప్రేతపితృక్రియాశ్చ 336

ఇత్యుదీర్యముని ష్వంతర్ధాన ముపయా తేషు
ధృతరాష్ట్రేణ పాండుసంస్కారాయాదిష్టో
విదుర స్సపరిజన స్తస్య సపత్నీ కస్య
యథావిధ్యోర్ధ్వదాహిక మకాషీత్ 337

తదా శోకాకులా సత్యవతీ వ్యాసేనకృత హితోపదేశా భవిష్య కుల
క్షయదర్శనా సహిష్ణు స్తప స్తప్తు కామాసస్నుషావనమగాహత 338

తత్ర చ తాభ్యాం సాకంపరేణ తపసా పరమం పురుష మారాధ్యో
త్తమాం గతిమవాప 339

పాండవాశ్చ తదన్వధి గతవైదికసంస్కారాః థార్తరాష్ట్రై స్సాకం
క్రీడం తోవ్యచరన్ 340

క్రీడాసు సర్వాసు చ భీమసేనం బలోత్తరం వీక్ష్య సధార్తరాష్ట్రాః
దుర్యోధన స్తం సహజై స్సమేతం విజేతు వామో మృగయ న్నుపాయం
అథ కదాచి ద్వనవిహార వ్యాజేన భీమంహంతుమనా పాండుతనయై
స్సాకం దుర్యోధనోవనమా జగామ 342

గంగాతీరే విపినభువితైః పాండవైః భ్రాతృభిస్సైవ్యః క్రీడాలోల శ్శ్రమ
ముపగత స్తత్ర తీరేనిషణ్ణః భుంజానస్తైః ప్రగుణితరసా ప్రేప్టభక్ష్యాన్
తదానీం భీమాయాదా దుపగతవిషం భక్ష్యమేకం సమూఢః 343

జగ్ధ్వాతం మృతమివశ యానంవిసంజ్ఞం భీమమాలోక్యప్రహృష్టమనా
దుర్యోధన స్తంలతాపాశై నిబధ్య గంగాజలే నిపాత్య కించిదప్యవికృ
త శ్చిత్తైరనుజై స్సాకం నగరమవిశ 344

యుధిష్ఠిరోపి భీమమపశ్యన్ విపినాంతరే సభ్రాతృకః కించిదపి తత్ర
దుర్యోధనే పాప మశంకమానః పురస్తాదేవ భీమో నగరముపయాత
ఇతిమన్వానోగృహమాగతో మాతరమూచే 345

సర్వేవయంవనవిహారపరాస్సలీలం । ప్రాప్తా స్సజహ్నుతనయాతటమంబరమ్యం తత్ర శ్రమాకుల హృదశ్శయితాశ్చ కించిత్ ।భీమస్తు కుత్రగతవాఁ సహిదృశ్యతేమే 346

అంబా ప్రాగతవాఁ పూర్వ। మితిమన్యే వృకోదరః
ఆగతో నాగతో వాత్ర। మాతఃబ్రూహి కుతోగతః 347

ఇతి యుధిష్ఠిర వచనం నిశమ్య కుంతీపుత్రం వినష్టమేవ మన్వానా
విదురమాహూయేద ముచాచ 348

క్రీడా పరాగతాః పుత్రా। స్సర్వేమే పునరాగతాః
భీమస్త్వే కోభ్య నాయాతః। కి మూలోచయసేనఘ 349

జన్మాది ద్వేష భరితో। భీమే దుర్యోధనోఽబలః
అన్యేషు చచ్చ న్నవైర। శోపధీత్తు వృకోదరం 350

విదురోధ పృథామూచే। నహికల్యాణి భీస్తవ
దీర్ఘాయుష్మన్తే తనయా। స్సవాశు వినంక్ష్యతి 351

సత్యం దుర్యోధనో వైరీ। సతతం తవనూనుషు
అథాపి కించి న్నవదేః। శిష్టేషు భయశంకయా 352

ఇతి శ్రుత్వా కృతాశ్వాసా। ప్యన్వహం శోక కర్శితా
సుతై స్స్వకైఃగృహేవాతీస్తే। భీతా దుర్యోధనం ప్రతి 353

భీమోపి కూలా త్సవివేద్యునద్యా। నిపాతితోధఃప్రవిశ్య విసంజ్ఞః
అపీడయ న్నాగకుమార వర్గాఁ । తత్రోదశ్రితం భుజగాస్సురుష్టాఃః354

విషేణ తేషామభవ త్పురాత్తం। భీమేస నష్టంకిల కాలకూటం
కించి చ్చపీడాం నవితే నిరేస్య। వపుష్యహీంద్రా విహితప్రయత్నాఃః 355

విబుధ్యసవిషే హృతే నృపవరాత్మజో బంధనాఁ
వికృత్య భుజగోత్తమాఁ అధమ మర్ధదోర్దండతః
నిశమ్య తదిదం స్మయ న్నధచ వాసుకి స్సర్పరాట్
అపశ్య దురువిక్రమం విజిత దందశూకోత్తమం 356

దాహ తృషార్తం తమవేక్ష్యభీమం। నాగాధి పోతుల్య బలం ప్రహృష్టః
అపాయ యత్తు రసమష్టకుండ। నిపూరితం నాగసహస్రవీర్యం 357

పీత్వాతత్తు వృకోదర స్సుశయానేషు ప్రభుర్ద్రోష్టమే
ఘ్రాసేభ్యక్త తనుస్సు చందనసుమ్రక్ శుద్ధవస్త్రాంచితః
భుక్త్వాన్నం పరమం చ దత్తమహిభిః స్తస్యా శిషాసత్కృతః
తానా మంత్ర్య పురీముషేత్య జనసీం మూర్ధ్నా ప్రణమ్యాథృతః 358

జ్యేష్ఠం ప్రణమ్య పరిరభ్య జఘన్య జాతాఁ
పృష్టశ్చ సర్వమవద ద్ధృతరాష్ట్రసూనోః
దుష్టాం ప్రవృత్తి మహిలోక గతించ తత్ర
నాగేంద్ర సత్కృతిమపి ప్రణయేన భీమః 359

అథ భీష్మేణ థార్తరాష్ట్రాః పాండవాశ్చ కృపాచార్యసన్నిధౌ
విద్యాభ్యాసాయ నియుక్తా స్సాంగోపాంగం ధనురాగమ మధిజగుః 360

ద్రోణస్య సూను ర్ద్వివిధాస్త్ర మశ్వ
త్థామా సమగ్రాహయ దథ్భకాంస్తాఁ
తంనావిదఁ ద్రోణసుతం కుమారా
స్సశిక్షయామాస తథాపి విద్యాం 361

ద్రోణో యదా హస్తిపురం ప్రవిష్టః కృపస్య గేహే న్యవసద్రహేగః
వీటా విహారాయ తదా కుమారా వినర్యయు ర్నాగపురాద్బహిస్తే 362

విక్రీడతాం తత్ర పపాతవీటా హ్యనూదకేంథౌ నృపదారకాణాం
ఉద్ధర్తుకామా వివిధైశ్చయత్నై రశక్నువంతో దదృశుర్నిధస్తే 363

తదంతి కస్థం పతితం కృశాంగం దృష్ట్వాపరీతా ద్విజపుంగవంతే
అధ్యక్షిపత్తాఁ సతతః కృతాస్త్రా యూయం కిముద్ధర్తు మిమాం నశక్తాః
అహంతు పశ్య త్సుభవ త్సువీటా మిమాంచ ముద్రాం సముద్ధరేయం
ఋణాది పీకాభిరుపాహి యేత యద్యోదనం మేద్యభవ ద్బిరిష్టం 365

ఇత్యుక్త్వాం గుళిముద్రికాం ద్విజవరః కూపే నిపాత్యాజలే
ముష్టిస్థా నభిమంత్ర్యమంత్రనిపుణో దీర్ఘాఁ శరాఁ వీటయా
సంయోజ్యైక శరంతు తే నచపరంతే నైవచాన్యం క్రమాత్
ఇత్యుద్ధృత్య చ వీటికా మిషుమపి ప్రత్యక్షిప న్ముద్రికాం 366

ముద్రాంచ బాణేన సముద్ధృతాం తాం నిరీక్ష్య పార్థాః తదపారవీర్యే
విస్మేరచిత్తా స్తమథప్రణమ్య తస్యాగమం జన్మముదాభ్యపృచ్ఛన్ 367

విప్రోధ బాలా నవదీత్। నప్రోవచ్మి కుమారకాః
యధాకృతి వయోరూపం। భీష్మాయా ఖ్యాత మామితి 368

తతః కుమార వచసా। ద్రోణం విజ్ఞాయతం ద్విజం
తేషాం గురుం తమేవేచ్ఛ్ర్। అనయత్తం కురూద్వహాః 369

త మభ్యుపాద్య ప్రముఖై। రుపచారైః ప్రతోష్యసః
పప్రచ్ఛాగమనే హేతుం। ద్రోణో ప్యూచే నిజాం కథాం 370

అహమగ్ని వేశ్యమునిసన్నిధౌ పురా। ధను దాగ మాభ్యయన నిష్టితోవసం
ద్రుపదోపి తత్రగతవాన్ ఉదారధి। స్సహితా వుభౌజగృహతుః ధనుశ్రుతిం

స సఖామ మాసమయి తుష్టమానసః। ద్రుపదో వద న్మదభిమేకతఃపరం
త్వ దధీనమస్తు మమరాజ్య మృద్ధిమత్। ధన ధాన్యమస్యదపిచేతి హేసఖే

పూర్ణే చాధ్యయనే తతః పితృసమాదేశేన పుత్రాశయా
పత్నిం ప్రాప్య కృపీం సుతం తదుద రేశ్వత్థామ సంజ్ఞం ప్రియం
వేభే ఇతి శేషః

గోక్షీరం పిబత స్సవీక్ష్య ధనినః పుత్రా నరో దీదృశం
లబ్ధాకాచన గార్మ్యయాతు నశుచిః దేశేఖిలే చిన్వతా 373

దత్తం పిష్టరసం నిపీయస శిశుః హాస్యేనబాలై ర్ముదా
క్షీరం పీతమితీవ ముగ్ధహృదయో నృత్యంశ్చ హాసాస్పదం
తం పశ్యన్ భృశ మాకులోహమధనః దారిద్ర్య ముద్ఘోషతాం
వాగ్భిస్తు న్మమనా స్సదారతనయః పాంచాల రాజ్ఞః పురీం 374

ప్రాప్త స్తత్రవనస్థితం సవయసం దృష్ట్వా ప్రహర్షాన్వితః
రాజన్ పశ్య సతీర్థ్యమేవ సుహృదం ద్రోణాఖ్య మిత్యబ్రువం
రాజ్యాంధీ కృతలోచన స్సతుమయా సఖ్యం నికృష్టం విదన్
మిథ్యేత్యాహ పురోక్త వాగపితతో దుఃఖాదహం నిగతః 375

అన్వేషమాణో గుణినస్తు శిష్యాన్। కురూన్ ఉపానృత్య తతః పురీం తే
ప్రాప్త స్సదార స్తనయేనసాకం। కామంచ సంవర్ధయితుం త్వదీయం376

భీష్మ స్తత స్తం ప్రతిపూజ్య తస్మిన్। విశ్రాంతి మాప్తేధన మప్యథారం
సమర్ప్య తస్మై పరిబర్హయుక్తం।శిష్యాంశ్చ పౌత్రానది శత్రుహృష్టం

పాండో స్తనూజా అపి తార్తరాష్ట్రా స్తథైవ నానావిషయజ్ఞితీక్షాః
కర్ణశ్చ తస్మాజ్జగృహుః ప్రతీతాం। ధనుశ్శ్రుతిం సాంగరహస్యయోగాం

తత్రాధికో భూద్విజయోస్త్రతంత్రే। సూతాత్మజ స్తత్రకృతాభ్యసూయః
సపక్షతాం ప్రాప్య సుయోధనస్య। చక్రేవమానంతు పృథాత్మజేషు 379

ద్రోణస్య పూర్ణేక్షణ పాత్రభూతఃశిష్యేషు సర్వేష్వధి కోజ్జనోభూత్
అస్త్రప్రయోగాదిసమస్తకృత్యే। మేవేతమూర్యో సదృశం జగత్యాం 380

జ్ఞాతుం చతస్యాగమ కౌశలత్వం। కమండలుం తస్యకరే ప్రదాయ
ద్రోణ స్సుతస్యాపి చ కుంభమద్భ్య। స్సంప్రేషయా మాసతతః కదాచిత్

కుంభం సమాదాయ గురో స్తనూజో। గతేన్యకార్యా యచతేనదిష్టః
పార్థోఘటం వారుణ మంత్రపూర్ణం। కృత్వాన్యకృత్యంచసమంసమాగాత్

సూదః కదాచి ద్గురుణాధదిష్టః। దీపేజ్వలత్యే వది దేశభక్తం
పార్థాయ తత్ర ప్రశశామ దీప। స్సమీరణె నాదతి భక్తమస్మిన్ 383

ఆస్యాద్బహిస్త న్నజగామ కించి। న్మత్వా తదభ్యాసకృతం కిరీటీ
ధ్వాంతేపి లక్ష్యానుగుణం సబాణం। చకర్ష చాపం పరిశీలితాస్త్రః

తత స్సమాలింగ్య ముదాప్రశస్య। ద్రోణోజ్ఞసం వాదధద్విపేషు
అశిక్షయ త్ఖడ్గగదాదియుద్ధే। సంకీర్ణయుద్ధేచ చకార విజ్ఞం 385

నిషాదరాజస్య సుతో హిరణ్య। ధను స్సమాఖ్యస్య గురుం తమేన
తదైకలవ్యోస్త్రమవాప్తుకామః। జగామ నస్వీకృతవాన్ తమార్యః

జాత్యాస్వయాత్యక్త ముదీక్ష్యతేన। నైషాదిరంఘ్రోఃప్రణతశ్చ భక్త్యా
ద్రోణస్య భూయోగతవానరణ్యం। ద్రోణాకృతిం మృన్మయమేవకృత్వా

ఆచార్యవృత్తిం విదధచ్చతస్మిన్। అభ్యాసమస్త్రే విదధే క్రమేణ
ఆదాన సంధాన విమోక్షముఖ్య। కృత్యేశరాణాం నిపుణో బభూవ 388

ద్రోణాజ్ఞావశతః కదాచి దధతే బాలామృగవ్యాధినః
జగ్ముః స్యందనసంస్థితావనభువం కశ్చి చ్చతానన్వగాత్
తత్ర శ్వానుగత స్తదా విహరతాం తేషాం పనేష్వాచరత్
గూఢః ప్రాప్య నిషాదరాజతనయం తస్తౌభపత్తద్ధరి 389

అస్త్రాభ్యాసనతత్పర స్సభయం వ్రక్షేశనస్సాయకాన్
సప్తై వాక్షిపదాగత స్సపురతో భూయశ్చ తేషాం ద్రుతం
తం వీక్ష్యాగతవిస్మయా నృపసుతా స్తన్మార్గమాణావనం
దృష్ట్వా స్వం త మమోఘమాశుగవరాన్ పృచ్ఛంతి నామాదికం 390

తం విజ్ఞాయ సుతం హిరణ్యధనుషః ద్రోణస్య శిష్యంచతే
ప్రాహు స్తద్గురవే రహస్యధగురుం పప్రచ్ఛ భక్త్యార్జునః
త్వత్తోన్యోస్త్రవిదు త్తమో భువి నహీత్యుక్తం త్వయావై పురా
కోయం చాత్రవర స్తవాధికతమో మత్తోపి లోకాదపి 391

ద్రోణశ్చ పార్థేన సహే పయాతో।వసంతమస్యంత మవేక్ష్యబాణాన్
దదర్శ నైషాదిమధోత్థితస్స। శిష్యోహ మిత్యఃప్రియుగే ననామ 392

శిష్యోయది త్వం మమదక్షిణాంతు। దేహీతి తేనో క్తమధోనిశమ్య
నైషాదిరూచేకిమితి ప్రదేయ। మంగుష్ఠమస్యాహ సదక్షిణార్ధం 393

ససత్యశీలో గురువృత్తినిష్ఠ। శ్ఛిత్వాస్వమంగుష్ఠమదా ద్గురుభ్యః
తతశ్శరోత్కర్షణశైఘ్ర్యమస్య।బభూవ మందం త ముదీక్ష్యపార్థః 394

తుష్టోభవ ద్రోణవచశ్చ సత్యం। పార్థాధికోన్యో నహి చేతి లోకే
దుర్యోధనశ్చాధ వృకోదరోపి। గదాయుదభ్యాసపరా నితాంతం 395

యమౌతు ఖడ్గప్రధనే యుధిష్ఠిరః। రథిప్రవేకోభవదర్జునోఖిలే
సమర్థతాం ప్రాప మహారథో త్తమః। గురో స్తనూజశ్చరహస్య విత్తమః

భీమే బలాఢ్యే విజయే స్త్రివిద్యే। వైరం వితేను ధృతరాష్ట్రపుత్రాః
ద్రోణోధ తేషాం పరిశిక్షితానాం। కర్తవ్యవిజ్ఞానవిబుద్ధికామః 397

భాసం సమారోప్యమహీరుహాగ్రే। వినిర్మితం శిల్పిభి రప్రతీతం
ప్రదాయ లక్ష్యంతుకుమారకాణాం। యుధిష్ఠిరం పూర్వమువాచ వీరం

లక్ష్యేత్రభాసే కురు బాణమోక్షం। మమాజ్ఞయా పశ్యసి కించిదేనం
పశ్యామిచేత్యాహగురుం నరేంద్రఃసతం పునఃప్రాహ తమేవ వామాం

భ్రాతౄనిమం వా నగ మిత్యసేకి। మిత్యాహ పశ్యా మ్యఖిలానితీవ
తతో గురు స్తం పరిగృహ్యమాణః। లక్ష్యాపవృత్తాక్షమథేతరాంశ్చ 400

తదైవసంశోధ్యచ తేప్యశక్తే। ప్యాహూజ్ఞనం లక్ష్యవిభేదనాయ
పార్థ స్తదా లక్ష్యనివిష్టచక్షు। స్తస్మా న్నపశ్యత్యపరం యదాహి॥ 401

ద్రోణానుశిష్ట స్తుతదాసభాస । శిరోవిచిచ్ఛేద సితక్షురేణ।
తదా నిరీక్ష్యాజ్ఞనకాశలంతు।మేనే గురు స్తం ద్రుపదం విభగ్నం॥ 102

ద్రోణో గంగామధపరిగతే స్నాతుమం తేవనద్భి
స్నాకం తీర్థే ప్రవిశతి మహా తత్ర నక్రోస్యజంఘాం
జగ్రాహాథావదదపి గురుశ్శక్తిమా తద్విమోక్షే
శిష్యా స్వీయా మకరముఖముత్పాట్యనూం మోచయంతు॥ 403

తచ్ఛ్రుత్వా వచనం గురో రనుపదం భీభత్సరవ్యాహతైః
బాణైః పంచభి రంబుమగ్నమవధీద్గ్రాహంసజంఘాం గురోః
త్యక్తా సుర్విము మోచ తేన విజయం మత్వాఖిలేభ్యోధికం
శిష్యేభ్యః ప్రముమోదయ త్తదపరే తూష్ణీత్వనూపేదిరే॥ 404

తుష్ట స్తేన కిరీటినే గురువరః తత్ప్వగ్ర తేజోన్వితం
దివ్యం బ్రహ్మశిరోస్త్రమాహమనుజేష్వేత న్నముంచేరితి
యశ్చామానుషశత్రు రభ్యుపగత స్తత్తైవ ముంచే రిమం
దగ్ధాలోక మధాల్ప తేజసి తధేత్యుక్త్వా స తత్ ప్రాగ్రహీత్॥ 405

ద్రోణోదర్శయితుం తతో నృపతయే నైపుణ్య మస్త్రాగమే
శిష్యాణాం కృప భీష్మ కృష్ణ విదురా ద్యాభ్యంతికే హర్షితః
రంగంచాపి మహద్విధాయ సుదినే కృత్వా బలిం మంచకా
సంస్థాప్య క్షితిపస్య చాపి నిలయం సాంతః పురస్యాకరోత్॥ 406

యుక్తేహన్యనుగైః కృపేణచయుతే భీష్మేణరంగం నృపే
ప్రాప్తే తన్మహిమీ పృథాచ వనితా స్సర్వాశ్చ తత్రాగతాః
బ్రహ్మక్షత్ర విశో జఘున్య జగణా స్సస్త్రీకుమారా స్తతః
మంచానా రురుహు శ్శుభానిచ తదా వాదాన్య హన్యంతవై॥ 407

తూర్ణాంభోధి సమస్వనే జనసద స్యారూఢమంచేగురుః
ద్రోణశ్శుక్ల పటోపశీత యుగళ శ్శుక్లాంగరాగాంచితః
పుత్రేణాపి సమం వివేశముదితో రంగం తతో బ్రాహ్మణాః
పుణ్యావాధ్వని భిర్వినాదితదిశః స్వాన్యాసనాన్యాస్థితాః॥ 408

ప్రవిశ్యాథ రంగం ముదాధార్తరాష్ట్రాః
పృథాయాస్సుతాశ్చ క్షితీశాజ్ఞయా తే
ధనుష్పాణయోస్త్రాణ్యుపాదర్శయన్
స్వాన్యధాన్యాశ్చవిద్యాః మిథస్పర్ధమానాః॥ 409

గదాయుద్ధతంత్రే తతో భీమసేనః
నృపాలాగ్ర్యసూనుః క్రుధాసంగతౌతౌ
అతుల్యాం ప్రవృత్తిం మిథోదర్శయంతౌ
ద్విధైవవ్యధాతాం మనః ప్రేక్షకాణాం॥ 410

శ్రావితోథ విదురేణ భూపతిః స్వాంప్రవృత్తి మసకృత్పృథాపిచ
ధార్తరాష్ట్రజననీం న్యవేదయత్। తత్రఘోష ఉదభూద్యథాంబుధేః
అశ్వత్థామ్నా వారితౌతౌనరీక్ష్య। ద్రోణోవాద్యం సన్నివార్యే దమూచే
యోమే పుత్రాత్ ప్రీతిద స్సర్వవిద్యా। విత్తశ్శాకిర్దుశ్శతా మర్జునోపి

అజ్ఞానో గురు గిరాధనుర్ధరః। ప్రత్యదృశ్యత తటి ద్ఘనోయథా
రంగమధ్యగముదీక్ష్యతం పునః। వాద్యజాల మనద త్సశంఖకం 413

కోలాహలం తం తునిశమ్యమూలా। మముష్య కిం వేతివిశంక మానం
రంగావ తీర్ణోవిజయోధునేపి। నిమి త్తమూచే విదురోనృపాలం 414

ముమోహ తస్మా దథపాండుపుత్రాత్। వైచిత్రవీర్యో ముదితేచ రంగే
శాంతారవే దర్శ యదస్థితంతే। ధనంజయః కౌశలమా త్తసారం415

ఆగ్నేయేన ధనంజయోగ్నిమసృజత్ ప్రాచేతసేనోదకం
వాయవ్యేన చ వాయుమంబుదగణాన్ పాజన్యతో భౌమతః
భూమించా విశదాద్రి దాహ్యగమగాదంతర్ధి మంతర్ధితః
ప్రాస్వః ప్రాశురభూత్క్షణేన రథగోభూస్థశ్చ తత్రేక్షితః 416

భ్రమతశ్చ కిటేరథాజ్ఞనః। ప్రముఖేలోహమయస్య సాయకాన్
విముమోచ సకృత్యపంచకైః। గురుచిత్తం పరితోషయ న్ధియా 417

గోర్విషాణముకుళేన ఖేచరః। ప్రాక్షిపచ్ఛతమథైక వింశతిం
సాయకాన్ అథ గదాసికౌశలం। దర్శయాం కిలబభూవ ఫాల్గునః 418

స్తువతోర్జున ముత్థితో రవో। జనబృందస్య యదాంతరభ్భవత్
అనుపర్వతదా బహిర్జనో। నిఖిలోద్వారమపా వృణోన్నద 419

శాంతే శ్రమేభి విజయస్తుతి జన్యఘోషే
కర్ణో సహో విజయసంస్తవ నిస్వనస్య
బిభ్రచ్ఛవర్మ తరణి ద్యుతి వైరిశీలః
పార్థే సదాంతరముదీక్ష్య వివేశరంగం॥ 420

ఇతి శ్రీ శోభనాద్రీశవైభవే మహాకావ్యే ఉత్తరభాగే
ఏకాదశస్సర్గః భారతవృత్తాంతవర్ణనే ఆదిపర్వ
కథాయాం పాండవచరితానువర్ణనం.

శ్రీమతే రామానుజాయనమః

శ్రీశోభనాదీశ్రవైభవమహాకావ్యం.

ఉత్తరభాగే ద్వాదశస్సర్గే ధర్మసూనోః యూవరాజ్యప్రాప్తి

జతుగృహదాహాది ద్రుపదపురీ ప్రాప్తికథనం.

అథ వేంకటరంగభూపతిఃపునరాహేతి ముదం వహన్ పరాం
రిపుతా విజయే కిమాదికాఃకిము కర్ణస్యచ వర్మసంభవః॥

అథ భారతవర్ణనక్రమాత్ఃకథయామాస కథాం బుధోత్తమః
అనుభాష్య ముదా నృపోత్తమంభచవద్భక్తివిజృంభితాంతరం॥ 2

పితృవేశ్మని సంస్థితా పురాఃనృపదుర్వాససి మంత్రముత్తమం
ఉపదిశ్య గతే పరీక్షితుంరవికూహూతవతీ పృథా ముదా॥ 3

య దువాచ మునిస్సతాం పురాఃమనునాసేన సమాహ్వయిష్యసి
అమరం యమనుగ్రహేణతేభవితా తస్య సుతోత్తమస్థితి॥ 4

పృథయాధసపద్యుపాగతోరవిరాహ్వాసకృతేన సంగతః
పితృబాధుభయాన్ని వారితోప్యదధద్గర్భమధోదరే తయా॥ 5

అథ నమ్రముఖీ విలజ్జయాఃరవిరూచే నహిదేవి తేభయం
మదనుగ్రహతశ్చ సంభవేన్నహికన్యాత్వనివృత్తి రిత్యుత॥ 6

అథ సూనురుదారదర్శన స్సహవర్మాసహకుండలో జని
రవిరప్యగమద్దివం ముదాసమగాద్దైన్యశుచౌ పృథాపిచ॥ 7

అథ బాధుభయేన తం శిశుం నిజమంకోరుపగూహనేచ్ఛయా
పృథయా సలిలే నిపాతితం సపుపోషాతిరథస్తసూతజః॥ 8

సుతభావ ముపేత్య తచ్ఛిశౌ సతురాథాపతిరాహ్వయం వ్యధాత్
వసుషేణఇతీవ యత్తతో వసునాజాయతకుండలాదినా॥ 9

సముపాస్తరవే రభిష్టితో వసుషేణ స్సయదా తదా దదత్
నిఖిలం వసువిప్రియాచిత స్సురరాడ్విపతను స్తదాగతః॥ 10

సహజం కవచం కిరీటనఃహితకామ స్సమయాచదాదృతః
విహితాంజవిరాదిశ న్ముదా వసుషేణః కవచం నిసర్గజం॥ 11

సురరాడథ తుష్టమానసే వసుషేణాయచ శక్తిముజ్వలాం
అదిశ త్సతుతేన కర్ణనాపధితః కర్ణసమాఖ్యయా భువి॥ 12

స ధనుశ్శ్రుతిముపధీతవాగ్గురు మాంగిరస మేత్య నిష్ఠితః
యమధర్మవృకోదరాజ్ఞనా నతిశేతుం యతతేస్మ నిత్యశః॥ 13

శిశుభావకృతాం కిరీటినా వసుదేవస్యసుతేన మిత్రితాం
అనుచింత్య బలం వృకోదరే విజయేచాపిచ లాఘవం పరం॥ 14

మతిమప్యతులాం యుధిష్ఠిరెవినయం మదనుతాతనూజయోః
అరురాగమమీషులోకినాం సభృశం తప్యతివీక్ష్య సూతజః॥ 15

శతసూనుయుతే సుయోధనే సహశయ్యాసనభోజనాదిషు
సఖిభావముపేత్య పాండవాగ్రసహిస్తై రవధీరయత్యహే॥ 16

స కదాచిదపేక్ష్యతంగురుం కృపిహిణాస్త్రాధ్యయనాయ సూతజః
ద్విజతావిరహేణ యోగ్యతాతవానాస్తీతి నివారిత స్తతః॥ 17

అథ భార్గవరామసన్నిధింగతవాక్ సపణిపత్య సాంజలిః
కృపిహిణాస్త్రమయాచ దాహతం కులగోత్రాదివదేతి భార్గవః॥ 18

భృగువంశసముద్భవోహ మిత్యుపగూర్యర్షిగణంచ సూతజః
బహుభి ర్భృగువంశనందనం వదివస్యాభిరతోషయ చ్ఛనైః॥ 19

అథ తత్పవిధే సశిష్యతా ముపయాతోస్త్రమశేషమపితః
సురదానవరక్షసామపిప్రియతామాప మునే రనుగ్రహాత్॥ 20

స మహేంద్రగిరే రధిత్యకామధితిష్ఠన్ భృగునందనాశ్రితాం
విచచార కదాచిదంబుధే రసహాయోసి ఫర స్తటక్షితౌ॥ 21

వినిహత్య సహేమనైచికీం తటభూవాసితపస్విన స్తదా
గతవా నవధానవర్జితో మునిమాశ్రమయదాశ్రిమాంతరం॥ 22

అశప త్తముపా త్తరోషవా మునిరజ్ఞానకృతేన యాచితః
హతవానసి గాం పరిమాదఘో మమయ త్తస్యఫలంతు నిర్విశ॥ 23

తవచాపి శిరఃపరిమాద్యతఃయుధి శత్రుర్వినిపాతయిష్యపి
అపియేనచ నిత్యవైరితా తవతేన పరిధనేతు యుధ్యతః॥ 24

రథచక్రిమశక్యమదనం।భువిమగ్నంచభవే త్తదాతవ
రిపుశేత్య శిరః ఫలం ఎుదా।వినిక్వంతత్వపరాధశీలినః॥ 25

ఇతి శాపవిషణ్ణమానసో ముునివర్యం బహుధా యయాచసః
నతుశాంతిమగా త్తధాధితోప్యృషిరాగాద్భృగుపుంచసూతజః॥ 26

పరిణయేన దమేనవీర్యవో భృగుజః కణకృతే ముదన్వితః
దుహిణాస్త్రముపాదిశద్యధావిధిసాంగం సర్వహస్యసంగ్రహం॥ 27

స కదాచిదథాశ్రిమాంతికా దుపనాసేనకృశోభృగూద్వహః
విచరన్సహసూతజన్మనా।శిరఆథాయ తదంకసం స్థశే॥ 28

స్వపతిస్మతదాకిమిర్మహా।రుధిరాశోష్టపదో భయంకరః
వనసూకరసన్నిభో దశత్ భృశమంకం కిల సూతజన్మనః॥ 29

స తథాపరిపీడితోపిన్ననిహంతుం తమలర్కసంజ్ఞకం
గురుసు ప్తివినాశసాధ్వసాదశక్నోప్తు మథాపి సూతజః॥ 30

రుధిరాణునిపాతనా త్తతః పరిబుద్ధో గురు రస్యకిన్విదం
ఇతికణమపృచ్ఛదాహతత్।కిమిపీడావిహితం భయాతురః॥ 31

సచ దృష్టిపథంగతః కిమిః భృగువర్యస్యతతాపతద్వసుః
తదసృజ్యనిరీక్షిత స్తదా దదృశేకశ్చ నరాకసోదివి॥ 32

సతు తం పరిణిపత్య భాగవం పరిపృష్టశ్చ కులం సనామకం
సమువాచ పురాకృతే యుగే హ్యసురోహం కిల దంశనామకః॥ 33

భృగుయోగిసతీపరిధషణా దభిశ్ప్తః కిమితా ముపాగతః
అవదత్సచ శాపమోకణం।తవసం దర్శనసీమకోపితః॥ 34

అసురేధయథాగతం గతే భృగుజః కణముువాచ రోషితః
నహిదుఃఖమిదం ద్విజః కుమేత్।కిముజాతి స్తవ సత్యముచ్యతాం॥ 35

అథ భార్గవశాపభీతితః ప్రణిపత్యాహసతం ప్రసాదయన్
అహమస్మిహి సూతవంశజో।యమనామాపిచ కర్ణఇత్యుత॥ 36

అహమస్త్రవిభోధనేచ్ఛయా।కులమాచ్ఛాద్య భవంత మాశ్రితః
అపరాధమిమం క్షమస్వమేతనయస్యేవ పదానువర్తినః॥ 37

యదిభార్గవగోత్రిజోహమి త్యహముక్తం తదిదం నిశమ్యతాం
గురుశేవ పితేతి కథ్యతే।గురుభావశ్చ మయత్వయి స్థితః॥ 38

ఇతి కర్ణవచోనిశమ్య తత్ప్రహసన్ రోషయుతశ్చ భార్గవః
అనృతం యదుదీరితం త్వయా నతతస్సంగరసీమని స్థితే॥ 39

త్వయి తత్ప్రతిభాతువేధసో వరమస్త్రంజహి సన్నిధిం మమ
పరిధనేచ భవేన్న తే సమస్తీతి కర్ణం సువాచ శాపవత్॥ 40

విమనాఇవ సూతజో భవన్నథ దుర్యోధనమేత్యహర్షితః
వినిబోధ్య నిజాం కృతాస్త్రతాం సహతేనైవ జగామ సంమదం॥ 41

అథ రాజపురస్వయంవరే శిశుపాలాదిమరాజమండలే
ధృతరాష్ట్రసుతనూజమత్యయా త్కిల కన్యానుగతా సఖీజనైః॥ 42

అసహస్సనివార్య లంఘనం నృపపుత్రీమవమాన్య బాహుజాన్
గురుభీష్మమతేన వీర్యవాన్ రథమారోప్య బలా జ్జహారతాం॥ 43

అనుయాయ సఖాయమాదరా దథకర్ణోపి రథీధనుర్ధరః
విధమన్మహిపాన్ రణోద్యతాన్ విశిఖైస్సజ్యరుపాతనోన్మదం॥ 44

అఖిలేషు నృపేషు సూతజో।రితబాణాహతిభిన్నమూర్తిషు
గతవత్సుయథాగతం ముదాసవధూః పాప పురీం సుయోధనః॥ 45

సముదీక్ష్య జరాసుత స్తదా।యుధి కర్ణం సముపాత్త పౌరుషం
సమరాయ సమాహ్వయత్కిధా।సచతే నాశు సమాగతో యుధి॥

అభివృష్టశరా మిథో రణే।వినిభగ్నాసివరా మహీం గతౌ
భుజదండవరై రయుధ్యతాం।విజయె నిశ్చితమానసౌ ధృతౌ॥ 47

అథ భగ్నశరీరసంధికఃముదిత స్తస్యబలేన విస్మితః
సమపాస్యచ తేన వైరితా।సఖిభావం విదధే జరాసుతః॥ 48

అథ తేన సమర్పితాం పురీమధితస్థౌ కిలనామమాలినీం
ధృతరాష్ట్రసుతేనచార్పితాంఅపి చంపాపురమంగనీవృతాం॥ 49

విజయేపిచ నిత్యవైరితా మతనోద్ధర్మవృకోదరా యమౌ
మనుతేనహి వీర్యదుర్మద శ్శతమాశిత్య సుయోధనాదిమం॥ 50

సచ పూర్వభవప్రివృత్తిభోబహువైరం విదధే కిరీటిని
తది ం కథయామి భూపతేచరితం పద్మపురాణవర్ణితం॥ 51

దృహిణస్తు పురా పురారిణాదళితే పంచమమస్తకే నితే
భువిఫాలగతం నిదాఘజం సలిలం ప్రాక్షిప దుద్ధిత స్తతః॥ 52

శరచాపలసత్కరః పురూ।మకుటీకశ్చ సహాసకంచుకః
కిమహం కరవాణిచేత్యసావవదత్తం ప్రణత శ్చతుర్ముఖం॥ 53

నియుయోజ నిహన్యతామయం।గిరిశశ్శత్రురితీవ తం విధిః
అథ తేన సహాసనిర్మణానుగతో ధావదురుక్రిమాశ్రమం॥ 54

ప్రణతో న్యపతద్ధరేః పదో బ్జదరీదివ్యవనే మహేశ్వరః
పరిపాలయ మాం రిపో రతోవిధిసృష్టాదితిఘోష ముచ్చరన్॥ 55

త ముదీక్ష్య నరం తదాత్మభూరధ హుంకార విమోహితం వ్యధాత్
కిముతే కరవాణికామమి త్యవద చ్చాపి భవం భయాతురం॥ 56

విధిమస్తకభేదనాదిదంకరలగ్నంతు కపాలపాత్రికం
పరిమోచయ భిక్షయా మమే త్యనదన్మాధవ మిందుశేఖరః॥ 57

అథ తత్ర విచింత్య దక్షిణం భుజమాదత్త హరిః కపాలకే
అభినద్గిరిశోపి శూలతస్త మసృఙ్మేమనిభం తతో క్షురత్॥ 58

క్షురతాకిరక్తపూరతో నిభృతేదివ్యశర త్సహాసకం
విధిశీర్షకపాలపాత్రికేనిమమాధాంగుళినా నరిశ్వరః॥ 59

అథ రక్తజలాత్సబుద్బుదా దుదతిష్ఠత్పురుభీకరంకరః
తముదీక్ష్యచకోయమిాదృశ స్త్రివిరుద్రిసమునాచమాధవః॥ 60

మమలోచనపాతవైభవా త్తవశాహ్వాసజలప్రిభావతః
విధిమధిమస్తకతేజసాప్యయం నిరగా దతి విభో నరోద్భతః 61

అథ కింక్రియతాం తవ త్వయే త్యవదత్సాంజలి రీశ్వరం నరః
ఇమ మద్యసహస్రకంచుకం జహివీరం త్వితి శంభురాహతం 62

గిరిశోధ నరం కపాలతః క్షితిమారోప్య తిరోధిమాశ్రితః
కిమిదం త్వితి విస్మితే హరా వుదతిష్ఠచ్చ నరో ధృతాయుధః 63

అథహుంకృతిమోహితం హరేః సపదాహత్య నరో న్యబోధయత్
రుషితావధతౌ పరస్పరం యుయుధాతే విజయే ధృతాశయూ 64

అమరద్విశరత్సహస్రకం హరిబాహూరుధిరాంబుజన్మనా
విధిఘర్మజనే నిర్ముక్తతః కవచం త్వేక మభూ న్ని పాతితం 65

అథ విష్ణు రజాంతికం గతః నిహత పాశసహస్రకంచుకం
సచ తం ప్రణిపత్య జీవతా దధునా జగ్మని మేతనూజనిః 66

ఇతి దుఃఖయుతోవ్యజిజ్ఞప ద్ధరిరుక్త్వా కృపయా తధేతితత్
పునరంతికమాగత స్తయో స్సమరాత్తో న్యనివారయ త్ర్పభుః 67

తదనుగ్రహరాట్ సురేశ్వరా హరి రాహూయ సమాదిశ ద్విభుః
పరిపాలయతం నరావిహ నియతం ద్వాపరసంధిసీమకం 68

జగతీభరనాశహేతవే వతరిష్యామి తదా యదోః కులే
అముకావపి తత్ర మానుషౌ సముపేతాం కృతవైరబంధనౌ 69

మిహిరత్వమిమంతు ఘర్మజం జనయిత్వ్రీపృధోదరే సుతం
సతు కర్ణసమాహ్వయో భవే దవి కానినతయాచ విశ్రుతః 70

పురుహూతభవాంశ్చతద్యుగే జనయేదక్షజమేనమాత్మజం
అపి పాండుమహీపతేః పృధాం గృహిణీం ప్రాప్య నిజౌజసాం నిధిం 71

గ్రహరాడథ తద్వచో హరేః ప్రతిశుశ్రావ వృషైవ మాహతం
భగవ ద్రఘువంశజన్మనా భవతామే నిహతో యత స్సుతః 72

తదహం విబిభేమి తే పున ర్భవితాపుత్రవధ స్త్రిపిభో
ఇతి తం ప్రవదంత మచ్యుతః పురుహూతం ప్రణయాదువాచహ 73

అహమవ్యవతీర్య తద్యుగే జనసంజ్ఞస్య సుత స్య తే రణే
రథసారథితా ముపాగతో నిహనిష్యామి భువో భరాయితాన్ 74

ఇదమాదిభి రుక్తి భి ర్హరేః పురుహూతః పరిధాయ మానసం
హరిమాహతధేత్యధాచ్యుతో౦తరధాత్తోచ దివంగతా వుభౌ 75

ఇతి వృత్తమభూ త్పురాతనం తతపవాద్యసహాసకంచుకః।
ఉదభూత్కిలకర్ణసంజ్ఞయార్జునసంజ్ఞశ్చ నర స్సముద్భభౌ 76

ఇతి పూర్వనిమి త్తతోర్జునే సహజాపారవిరోధదుర్భరః
స్తవరశ్చ కిరీటికీర్తిజాత్ కుపితో రంగమవాప సూతజః 77

సహజం కవచం దధద్ధను శ్శరపాణిః కృపమేవచార్యకం
పరిణిపత్యచ కించిదాదరాత్ నిషసాదపరిముఖె మహీభృతాం 78

విదధేవిజయో యదాశుగై రసినావాప్యఖలంతదా తనోత్
ధృతరాష్ట్రసుతనూజమాననసంమదయ న్నస్రబలం పరిముంచయన్ 79

గురుభీష్మకృపాయతోర్జునో రవిజో యత్రి చ తత్రితేశతం
కృతపక్షభిదాస్సమాసతే జనతాప్యాస్త తధా విభేదతః 80

నవిశేష ఉదీక్షిత స్తయో స్సమతాభాతి హి సర్వకర్మణి
పరిరభ్య సుయోధన స్తతః ముదితః కర్ణమువాచ మూఢధీః 81

కురురాజ్యమిదం యధాత్వహం పరిభుఞ్జే్వతి సచాహతం పునః
సఖితానియతా త్వయాస్తు మె సమరం ద్వంద్వ మిహార్జునేనచ 82

ఇతికర్ణవచో నిశమ్య తత్ తమధిక్షేపమమన్యతాత్మన:
విజయ స్తమవోచ దత్రివైత్వమనాహూత ఉపేత్య జల్పసి 83

ఇద మర్జునసర్యతుల్యతాం గమితం రంగతలం కిమత్రి తే
విశిఖైః కథయాద్యకిం గిరేత్యవద త్ఫల్గునమర్యమాత్మజ: 84

అధ గుర్వనుమత్యుపాహితో విజయ స్తేన రణాయ సంగతః
రవిజోపిసుహృద్భి రర్చిత స్సమరాయార్జున మభ్యుపాగతః 85

వియదావృత మంబుదై స్తదార్జున సౌఖ్యార్థిసురేంద్రి చోదితైః
మిహిరోపిచ తాన్ వ్యనాశయత్ సుతసామర్థ్యనిరూపణేచ్ఛయా 86

ముదిరావృతమర్జునం తదా రవిజం చాతపసంస్థితం జనాః
దదృశు స్స్వధ తన్నిశమ్య సాపరిముగ్ధా న పృథాశుచాకులా 87

అథ చందనలేప నాదిమై రుపచారై ర్విహితై సఖీజనైః
పునరేవచ చేతనాంగతా విదురాజ్ఞానశగైః పృథాభవత్ 88

ధృతవర్మధనుశ్శరౌ తదా సముదీక్ష్యాహకృపోర్జునార్కజౌ
అయమస్తిహి పాండుజఃపృథాతనయ స్త్వంచవదాత్మజోయమోః 89

నహి సత్కులసంభవో నృప స్తనుతేజ్ఞాతకులేన సంయుగం
ఇతి తద్వచనేన లజ్జితో వినతాస్యోభవ దర్కనందనః 90

ధృతరాష్ట్రసుత స్తదా రుషా కృపమాహ త్రివిధాహి పార్థివాః
కులజాబలినశ్చ సైన్యపా ఇతిశాస్త్రేషుహి నిశ్చయ శ్రుతః 91

యదితేత్రినృపత్వసంశయో హ్యభిమేక్ష్యామ్యధునాంగసంజ్ఞితే
విషయె భవతాం పరిపన్థితా మయమప్యాత్మ సమోస్తు భూమిపః 92

అథ తత్క్షణపవసూతజ శ్శుభతీర్థె రభిషిక్తమస్తకః
సితచామరవీజితో బభా।గురుశుక్రాంతర గేందుసన్నిభః 93

అథ కర్ణసుయోధనౌ ముదాపరిరభ్యాహతు రేవ మస్తున
సఖతానియతేత్యధాగతోతిరథ స్తత్రి సఘుర్మవేపధుః 94

పితరం త ముదీక్ష్య సూతజః పరిణామోద్ధిత కార్ముకోగ్రితః
పరిరభ్యతు మూర్ధ్ని తం ముదా।తనయేత్యాహ శతాంగసారథిః 95

తదుదీక్ష్య నృకోదర స్తదా తమునిశ్చిత్యతు సూతవంశజం
పరిహస న్నిదమాహనత్వయా విజయోయోత్స్యతి సూతసంగరే 96

తవకృత్యమరే పరిక్రోదసం గ్రిహణం సూతకులానుసారిహి
వధిమహర్షి నోరణేపృథాతనయెనాద్యయతోన బాహుజః 97

పరిభూతాపదమంగనీవృతా మనలం త్వం శునకో యథా హవిః
ఇతి భీమగిరాతిరోషితో గగనస్థం రవిమైక్షతార్కజః 98

అథ సోదరపద్మషండతస్సహ సోత్థాయసుయోధనద్విపః
ఇతిభీమ మువాచకోపితః।నహివక్తవ్య మిదం త్వయాధునా 99

పరిభవః ఖలు దుర్వివేచన।స్సరితాం వికృమిణాంచపాండవ
సలిలాదపివహ్ని రుత్థితో।బడబోయేనజగిద్వినశ్యతే 100

కులిశంచ దధీచయోగినో స్థిజమార్ప్యసిచ నో ఘటోద్భవః
శరదండజనిః కృపశ్చకృవిదితంజన్మ మమూ కిముచ్యతే 101

సహకుండలవర్మసంభవః కిమయంనాహృతిరాజ్యసంపదం
కిముజన్మని చింతితే స్వవఃభవతాం దహవినాశకోహ్యయం 102

ఇతి జల్పతి తత్తదున్మదే నృపపుత్రే స్తముపాగతో రవిః
జనతాపిచ సాధుసాధ్వితి ధ్వనినాశా నిఖలా స్సమావృణోత్ 103

అధ కర్ణకరావలంబనా ద్భవనం ప్రాప సుయోధనోముదా
కృపభీష్మముఖాశ్చ పాండవా నిలయాత్ స్వాత్ వివిశు జనోఖలః॥

సుత మంగపతిం నిరీక్ష్య తం హృది గూఢపరిమదా సృధా తదా
అపి పాండవభీస్సుయోధనంవిజహారాకర్ణబలావలంబినం 105

అధ కౌరవపాండునందనాత్ గురుసత్కారసముత్సకాశయాత్
ఇద మూహ గురుఘటోద్భవ స్సకలాస్త్రాగమతత్వశిక్షితాత్ 106

దృపదం పరిగృహ్యబాహుజంయుధిపాంచాలపతిం పరాక్రమైః
సముపానయతాంతికంతు మేఽపతమేతద్ధి భవేత్సుదక్షిణా 107

ఆధ పాండవకౌరవా స్తథే త్యురరీకృత్యతదార్యభాషితం
సహితా గురుణాయయూరథా నధిరుహ్య దృపదస్యపత్తనం 108

దృపదోపి నిశమ్య కౌరవా గమనం చారముఖేన కోపితః
నగరాద్బహిరేవ నిర్యయౌ రథమారుహ్య ససైన్యయూథపః 109

ధృతరాష్ట్రసుతా స్త్వహంతయా పురతః ప్రాపు రథేః పురీం తదా
బహిరేవ పురస్యపాండవా స్సమతిష్ఠ కిల నాతిదూరతః 110

ధృతరాష్ట్రతనూజవిక్రమా నవలోక్యైవ యుయుత్సయోరిణా
మతమప్యభవ ద్గురో రిదంనహిశక్తా ఇతి తత్కౌరవాః 111

దృపదోఽధ నిరీక్ష్య కౌరవీంపృతనామార్దయదాశుగైః శ్శితైః
తమనేకముపైక మాశుగంసమమన్యంతధయేన కౌరవాః 112

విశిఖాత్ దృసదస్య కౌరవాఃసహమానాస్వబలేన తచ్ఛమాం
విధమంతిశరైర్ రజిహ్మగై స్సచ తా నపృథునోద్యధాశుగః 113

निहता द्रुपदस्यसायकै र्विसदंतश्च पलायनोन्मुखाः
धृतराष्ट्रसुता स्समाह्वयन् विजयादीन् बहिरेवसंस्थिताः

अथ पांडुसुता धनुर्धरा गुरुमानुत्थ्य रथाधिरोहिणः
मकराइव भीममंबुधिं द्रुपदानीकिनिकाम् जगाहिरे 115

विनिवार्य रणाद्युधिष्ठिरं सहदेवं नकुलंच फल्गुनः
विनियुज्यतु चक्ररक्षणे धुरिसैन्यस्य वृकोदरं न्यधात् 116

स पदातिरुदारविक्रमो मरुतस्सूनुरिवांतकोपरः
गदयाऽनिमिमंथ कुंजरान् रथवाहानपि सैनिकाग्रणीः 117

द्रुपदोरथमास्थित स्तदा विजयं वीक्ष्य सृजंत माशुगान्
गदयाऽविदहंत माहवे रुषितोभूच्च वृकोदरानलः 118

सहितावधतौ रुषान्वितावपि पांचालपतिश्च फल्गुनः
शरपांतनिरंतरं वियत् व्यतिनिष्टां पिहितार्कमंडलं 119

द्रुपदस्य सुतायुयुत्सुगतं विजयं स्वत्यजितं तदा नृपं
दशभिः किल मर्मभेदिभि र्दृशिखैरुग्रमुखैरपावृणोत् 120

अपि तत्समये हतोपिसन् द्रुपदस्यैषु शतेन फल्गुनः
विनिकृत्यच सत्यजिद्धनुर्द्रुपदंचैव समभ्ययाद्रुषा 121

अथ सत्यजिदस्यदुत्तमं धनुरादाय रुषाभि विज्वलन्
सहसूतरथाश्वमाधिविजयं सोप्यतिरोषमागतः 122

हयसूतधनूरथध्वजा वहनी स्तत्यजतोर्जुनस्य शैरैः
मुहुरस्यधनूंषि खंडयन् व्यनदत्सत्यजिदाहवे ततः 123

विमुखो भवदर्जुनस्ततो द्रुपदो वर्षदजिह्मगान् बहून्
विजयस्तु निकृत्य कार्मुकं द्रुपदस्यध्वजमप्यपातयत् 124

विनिपात्य हयांश्च सारथिं रथमाप्लुत्य कृपाणपाणिकः
विनदन् मृगराडिवागहित् द्रुपदं तार्क्ष्यसुतो यथाहिपं॥

विनिवार्य ततोऽर्जुनस्स्वकान् द्रुपदं तं गुरवे समार्पयत्
सच वीक्ष्य विलज्जितं गुरु द्रुपदं प्राह कृतार्थतां गतः॥

మృదితంతు మయా పురం చతే విషయశ్చాపి సఖాహి మే భవాన్
నభయం కురు జీవనే నృపశుమిణోవిప్రవరానయం సదా 127

అపి బాల్యకృతోమయాత్వయా సహవాసః ప్రియతావివర్ధనః
పునరేవచ సఖ్యకామకోఽభవతా సార్ధ ముదారవిక్రమ 128

విజితే విషయె మయాద్యతేఽపిదదామ్యర్ధమనుగ్రహం దహం
యది మన్యసి సఖ్యమిత్యధాద్రుపదశ్చాపి తధేత్యువాచ తం 129

గంగారోధసి సంస్థితా మధివసన్ దోణేనదత్తాం పురీం
మాకందీం ద్రుపదో ధ దీనహృదయః కాంసిల్యమప్యావసత్
పాంచాలానపి దక్షిణాన్ బహుజనాన్ చర్మణ్వతీసీమకాన్
దోణాన్మాధనశక్తమిచ్ఛతి సుతంబిభ్రాజసా మాశ్రియం 130

ఏవం ద్రుపదరాజానంపరాభూయ మహారణే
అహిచ్ఛత్రిపురం పార్థఃదోణాయ పర్యపాదయత్ 131

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశవైభవే మహాకావ్యే భారతకథాయాం
ద్వాదశస్సర్గఃం.

శ్రీమతే రామానుజాయనమః

శ్రీ శోభనా దీశ్వైభవే మహాకావ్యే

ఉత్తరభాగే త్రయోదశస్సర్గే ధర్మసూనోః యూవరాజ్యప్రాప్తి

జతుగృహదాహాది ద్రుపదపురీ ప్రాప్తికథనం.

వత్సరేథ నిభృతే యుధిష్ఠిరంయూవరాజ్యపదపాలనే ముదా
అభ్యషించ దురుకీర్తిమంబికాసూనురంచితగుణైఘసాగరం

ధైర్యశౌర్యబలమార్దవాదిభిఃతోషయన్ జనపదాన్ యుధిష్ఠిరః
పాండుభూపతియశోప్యపావృణోన్నిర్జయన్ రిపుగణాన్ సహానుజః 2

ద్రోణభీష్మకృపసమ్మత స్సదారంజయన్ గుణగణైః ప్రజానిజాః
ఆతతాన జగతీం యశోభరైశ్చంద్రమాఇవ కరైశ్చరన్నిశాం 3

అర్జున స్త్వసిశరాసనాహవేమారుతిస్తు నిపుణో గదాహవే
పాశ్చ్య పశ్చిమ కుబేర దక్షిణాశాధిపక్షితిపతీన్ విజగ్యతుః 4

అపితేన వసునాన్వపాలయత్భ్రాతృభి ర్యుధిజయేన విద్విషాం
స్వానురాగరసరంజితాన్ ప్రజాఃపుత్రికానివ పితాయుధిష్ఠిరః 5

సకర్మేణ ధృతరాష్ట్రభూపతిర్దత్తు విశ్రుత యశస్సుసర్వతః
పాండవేషు కృతవైరబంధనఃపుత్రికాననుససార మూఢధీః 6

ద్రోణ భీష్మ కృప భీతిత స్స్వకంభావమాత్మసు నిగూహ్యమంత్రిణా
స్వోచితేన కణికేనమంత్రియాఃమంత్రితార్థసమయంనిరీక్షతే 7

తత్ర కర్ణ శకునీచభూప దుశ్శాసన స్చ సుయోధనోఽధమః
ఐకమత్య సహితాహ్యమంత్రియఃదహ్యతామితి పృథాసహోత్మజా 8

నిశ్చయంత్వితివిధాయభూపతింతాతమాహ విజనె సుయోధనః
కింనబుధ్యసి పురేప్రజాగిరఃపాండవ స్తవయుతా మమాపియాఃః 9

ఆంధ్యతఃపితరలంభి స త్వయారాజ్యమృద్ధి మదుపేతమంగళం
పాండురేవ హిపురాహ్యభూన్నృపస్తత్సుతోద్య సృపతిర్భవేద్యది

తత్క్రీమేణ చ తదీయవంశజాః నూనమేవ నృపతిత్వమాప్నుయుః
తద్వయం సహసుతాః పదాదితః భ్రంశమేవనియతం లభామహే 11

యేన రాజ్యపదవీ మిమాం వయం ప్రాప్నువామ తదితం విచింత్యతాం
ఇత్యపత్యవచసా విలుప్తధీః పుత్రమాహ ధృతరాష్ట్రభూపతిః 12

చింత్యతే హి సతతం మయా త్విదం శక్యతే నచ జనాహితం యతః
యద్యుపాయ మనుకూల మీక్షితా। తే నయామి సుపథా సుయోధన 13

తాతమాహ ముదిత స్సుయోధనఃకర్ణసౌబలమతే స్థిత స్తతః
వారణావత మితఃపురంచలా।ద్యాపయంతుపిత రద్యపాండవాః 14

భూయఏవధృతరాష్ట్రభూపతిఃపుత్రమాహ తు నిశమ్య తద్వచః
పాండునూను రనురంజితప్రజాశ్శక్య తేకథమితో వివాసనే 15

ద్రోణ భీష్మ విదురాః కృపోగురుర్మన్వతే చనహిసాధ్విదం కృతం
హన్యరేవహి జనాః పురాలయాఃపాండవాహిత విధానకోపితాః 16

తన్నిశమ్య పితృవాక్యమంజసాస్థాపయ న్నిజమం సుయోధనః
సంజజల్ప పునరంబికాసుతంసానుజ శ్శకునికర్ణసమ్మతే 17

మధ్యవర్తి కిల భీష్మమానసంద్రోణసూను రపి మాముపాశ్రితః
పుత్రపక్ష మనువర్తతే గురుఃభాగినేయమత మాశ్రయేత్కృపః 18

కిం కరోతివిదురో సహాయవాక్!పాండవేష్వసి నిగూఢ సౌహృదః
తద్యథామతివిచింత్యపాండవాన్।వారణావతపురం వివాసయ 19

ఇత్యపత్యవచనానుసారిణా।తేన సంసదికృతా న్నియోగతః
తన్మతానుగుణమానసాజనా।వారణావతపురీమశంసిషుః 20

యత్ర తారకమనుం జపన్సదాచింతయన్ తదధి దైవతం ముహుః
శంభురద్రిసుతయా విరాజతేగాంగవారి పరిపూత మస్తకః 21

బిందుమాధవ సమాహ్వయో హరిర్భాతియత్ర గిరిశార్చిత స్సదా
అంతిమేతు సమయే యదోకసాంరామనామజటినోప దిశ్యతే 22

వారణావతపు రీశ్వ రోత్సవఃప్రభవం కథయతాం తదాముహుః
త న్నిరీక్షణ కృతేతు పాండవాస్సాభిలాష హృదయా ఇవా బభుః 23

తత్స్వభావ మభిలక్ష్య భూపతిస్తాన్న్యయుఙ్క్త గమనాయ తత్రసః
తత్ర శంకితమనా యుధిష్ఠిరఃకించిదాహానచతం గురుత్వతః 24

ద్రోణ భీష్మ కృపబోధితం నతత్ జ్ఞాతమాస విదురేణ కేవలం
భూయఏవ సపితృవ్యశాసనాత్సాను జోగమనమన్వమోదత 25

తం ప్రయాణ సుముఖం సహానుజంవీక్ష్య దుఃఖితహృదః పురాలయాఃః
దుష్టభావ కృతమైక్ష్య భూపతేస్తన్నిందురపచక్రుషం ముహుః 26

బాలఏవ నృపతి ర్ధరన్నయంయోవివాసయతి పాండవాన్ వృథా
పాండునాహి పరిపాలితా వయంపుత్రిమస్యతు కథం త్యజామహి 27

పాండు రుత్తమగుణః పృథుశ్రీవా స్తవ్య నూసురతిశేతతం గుణైః
తత్రి ఽశ్యతికిమాణకం నృపఃయంవిహిస యతిపట్టణాదితః 28

దుష్టపుత్రి సచివోచితాధృనాఃయాతిమూఢ మతిరేషభూపతిః
నైవ బుధ్యతిహితం స్వకంచనఃకిం వికాస యతిపాండునందనాన్ 29

కిం నవారయతి భీష్మ ఎవవాధార్మికస్తు విదురోధవాగురూం
తై ర్నమంత్రి యతిహీదృశక్రియాం వారయేయురితి ధార్మికాయతఃః30

యం ప్రదేశముపయాంతి పాండవాస్తత్రియాము వయసుస్య కాతరా
తాన్విహాయతు కిమత్రి నస్థితిఃమాస్మమాయుషినృపే సహాత్మజే 31

దుష్టసూను సహవాస దోషత శ్చతుషాసహావిలోపితాస్యధీఃః
యోనపశ్యతి సుమర్యశస్వకంపాండునందన వివాస నోద్భవం 32

ఎవ మాదివిలపత్యపి ప్రియెపౌరజానపదమర్త్యసంచయె
ద్రోణ భీష్మ కృపముఖ్యబాంధవానాహదీ నహృదయో యుధిష్ఠిరః

రాజశాసన వశోహ మార్యకా నారణావతపురీం సహానుజః
యామితత్రితు విహృత్య వైఫునఃహస్తినంపుర ముపైమిసత్వరం 34

తైరథాహిత శుభాశిషో ముహుఃపాండవా నగరతో వినిర్యయుః
తేన తుష్టహృదయ స్సయోధనఃపాహిచాత్మ సచివం పురోచనం 35

త్వం ప్రియోసి మమ సర్వదా సుహృత్వచ్మితేన తదిదం ప్రియం కురు
పాండవా నృపతినా సమాతరోవారణావతపురీం ప్రయాపితాః 36

తత్పురైవ పురమేత్య తత్సఖీతతో కించ నవిధేహిమందిరం
సజ్జతైలశరణసర్పిభిః కృతంలాక్షయాచవ సయాపి చాక్షితం 37

పూరుపాంతభువి నిర్మితేద్భుతెతతోవాసయ గృహేతు పాండవాన్
తే యథాహి నవిదంతితద్గృహానిదృశానితి తథో పపాదయ 38

తతో యానశయనా సనాదికాన్‌స్థాపయిష్యకరాన్ యథాయథం
త్వం చతతోనివసన్ చిరంసఖెతాన్‌విధేహి ముదితాంత రాత్మనః 39

తేషు మాతృసహితేషు తతోవిశ్వాస నిశ్చల మన స్సపంచసు
సుప్తవత్సు నిశివహ్నిముత్సృజన్‌ద్వారితస్య భవనస్య నిష్క్రమ 40

దాహితస్య భవనస్యపాండవాస్తేపి దాహ మగమ న్నితిప్రథా
స్యాత్తతశ్చనవిగమ్యతాపినఃసిధ్యతామపిచిరేప్సితంఫలం 41

ఏవ మంధజనినా పురోచనశోచిత స్సపదినిర్గతః పురాత్
రాసభోద్వహనశీఘ్ర గామినాస్యందనేన గతవాన్ త్వరాన్వితః 42

పాండవా అపి సమాతర స్తదాద్రోణ భీష్మ విదురాన్ కృప నృపః
సంప్రణమ్య కృతమంగళాశిషఃశీఘ్రమూ రురుహురే వచం కురాన్ 43

తం ప్రయాంత మనుగమ్య సాదరాఃపౌరజానపదినోజనాః పునః
దుఃఖితానివవృతు స్తదారహస్యే వమూహ విదురో ఖిలార్థవిత్ 44

అలాహం నిశితం శస్త్రంశరీరపరికర్తనం
యోవేత్తినచతం ఘ్నంతిప్రతిఘాతవిదం ద్విషః
కటుఘ్న శ్శిశిర ఘ్నశ్చమనఃకష్టే బిలౌకసః
నదహేదితి చాత్మానంయోరక్షతి సజీవతి
నాచక్షుర్వేత్తి పంథానంనాచక్షు ర్విందతే దిశః
నాధృతిర్ధృతి మాప్నోతిబుధ్యస్వైనం ప్రబోధిః
అనాప్తై ర్దత్తమా దత్తెనర శ్శస్త్రమల్పోహజం
శ్వావిచ్ఛరణ మాసాద్యప్రముచ్యేత హుతాశనాత్
వరన్ మార్గాన్ విజానాతినకక్షత్రై ర్విందతేదిశః
ఆత్మనా చాత్మనః పంచపీడయ న్నానుపీడ్యతే

శస్త్రమగ్నిం మయవస్తు నిర్మితం కర్తయేత్ నిశితమంగమార్తికృత్
యో విబుధ్యతితతస్త్వరూపతో ఘ్నంతితంనరిపవోహతాస్వయం 45

పార్శ్వగస్తు వినిహంతి వహ్నినా ఛద్మని ప్రవిదితే బిలౌకసః
నిర్దహేత్ స్మరిపురాప్యతేఖిలం శేముషీధృతియుగేన శత్రుభిః 46

స్వీకరోతి యది శస్త్రమగ్నితః ముచ్యతే హ్యుభయమార్గయుగ్బలాత్
నిర్గతైస్తు పురుషైస్సు సాహసాలంబనేన భగణైర్దిగీక్ష్యతాం
కార్యమేవ సుహృదాబిలం మనశ్చేంద్రియాణి వినిపీడ్య గమ్యతాం 47

సం నిశమ్య విదురోక్త మిత్యభూత్ జ్ఞాతమిత్య వదదంతకాత్మజః
తాం విసృజ్య విదురోగృహాత్ యయౌ వారణావతపురీం చతేయయుః48

వారణావతపురాలయైస్సహోభ్య ర్దితానృపసుతా విభూషితం
వీక్ష్య తత్పురమనేకచిత్రితం మోదమాపు రుపహార సత్కృతాః 49

నిర్మితం జతుగృహం పురోచనో వేదయన్నృపసుతేభ్య ఉజ్వలం
తత్రతే విషసురా త్వవాస్తు కే భృత్యవర్గ సహితా స్సమాతరః 50

వీక్ష్య తన్నృహవరం యుధిష్ఠిరో భీమమాహగృహమేతదీక్ష్యతాం
సర్జ శాల శణనిర్మితం వసాలిప్తమగ్నిమయమాహితం ధియా 51

దగ్ధుమేవచహినాః పురోచనఃనిర్మమేగృహ మిదం నృపాజ్ఞయా
జ్ఞాతవాంస్తు విదురః ప్రియోహినాఛద్మ శత్రు విహితం వివేకవాన్52

ధర్మసూను మధ చాహ మారుతిఃయద్యగార మిదమగ్ని నిర్మితం
స్థాన మన్య ముపయామ శీఘ్రమితాహ తం పునరజాత శత్రవః 53

అప్రమాద మిహ చైన వాసినోవంచయామ సహ సా పురోచనం
ధావతోపి భయతో బలా ద్దహేత్ నిర్ఘృణాః ఖలు న ధర్మదూషకాః54

వీక్ష్య తాంచ మృగయావిహారిభిఃవర్త్మ సర్వ మటవీషు మారుతే
భౌమమధ్యకరవామసంవృతం ఛిద్రమగ్ని భయశాంతిదం మహత్ 55

ఇత్యుదీర్య మరుత స్సుతం గృహేతత్రచైవ నివసన్ యుధిష్ఠిరః
సంచరం శ్చ మృగయాం వనే ధ్వనఃపశ్యతిస్మ వివిధాన్ సహానుజః 56

తత్ర కోపి విదుర ప్రియస్సఖా గత్యతస్యఖనకోగిరోపయాత్
నిర్మమే బిల మగారమధ్యతఃసంవృతం పృథుకవాటసంయుతం 57

తే వనే హని విహృత్య పాండవాఃగర్భమేవ వివిశు ర్నిశాముఖే
తత్రచైవ సచివో వసన్‌సవిశ్వాసినో నృపసుతాన్తు బుధ్యతి 58

కృష్ణపక్షగచతుర్దశీతిథానత్ర వేశ్మని సవహ్నిముత్సృజేత్
ఇత్యవోచి ఖనకేన యద్వచఃస్తత్స్మరంతి కురువంశనందనాఃు 59

దానదం భమవలబ్యతద్దినేవిప్రభోజనమథాచరత్పృథా
నిశ్యవేత్య వనితాఃపృథాజ్ఞయాఃమృష్టభక్ష ముపభుజ్య నిర్గతాఃు 60

పంచపుత్రసహితా నిషాదజాఃతత్ర కాచనవధూ రుపాగతా
ప్రాశ్యచోదనమశేత తద్గృహేవారుణీమపి నిపీయ మోహితా 61

వీక్ష్య మారుతిరవేత శేముషీంఃసాత్మజాం నిశి జనేచ నిద్రితే
ద్వారి యత్ర సచివ స్స్వపత్యదోఃదీపయ ద్విచలితేచ మారుతే 62

సర్వతోగ్ని మతిసృజ్య పాండవాఃశ్చిదర్థి మేవవివిశు స్స్వధా తతం
తేన దగ్ధమభవ న్నికేతనంఃజాతుషం సహ పురోచనం తదా 63

పాండవా స్స్వపి బిలా ధ్వనాతతోఃనిర్గతా వనభువం ప్రవేదిరే
తత్ర శీఘ్రగమనాశ్రమాఃమరుత్సూనురుద్వహతి తాఃు సమాతరఃు 64

స్కంధదేశమధిరోప్య మాతరంఃచాంకగావపి యమౌ విధాయసః
పాణిపీడితపృథాతనూజనిఃపక్షిరాజఇవ ఖే యయౌ ద్రుతం 65

జాహ్నవీతటముపాగతేషు తేష్వాగతో విదురచోదితఃపురాఃు
తానతారయదథాపగాం శుభాంనావమాశుపరిగృహ్య శీఘ్రగాం 66

తం విసృజ్య పురుషం జయాశిషఃస్తత్కృతా స్సముపలభ్య హర్షితాఃు
ఋక్షసూచితపథ స్సమాతరఃకాననం గహనమాపురార్దిదం 67

నిద్రయాపిచ తృషాచ పీడితాఃగంతుమక్షమతరా స్సమాతరః
మందమేవ గతవాఃు వృకోదరఃరమ్యమైక్షతవటంవనాంతరే 68

న్యస్యమూలభువితస్యతాఃు తదాన్విష్య సారసరవేణశంబరం
మారుతి స్వయముపేత్య తత్సపావాప్లుతశ్చవిజహార పథిశ్రమం 69

కోశదూరమపి శీఘ్రిమాయయౌమాతరం పతితృషార్దితాం పునఃు
ఉత్తరీయపరిబద్ధజీవనఃస్తాఃశుశోచచ నిరీక్ష్యనిద్రితాఃు 70

పాండవేషుతు బిలా ద్వినిర్గతేషూషసి ప్రతివిబుధ్య నాగరాః
దగ్ధమైక్ష్య జతుగేహ మృద్ధిమత్।పంచపాశ్చ దదృశు శ్శవాకృతీః 71

పాండునందన మృతిః వినిశ్చితా।శాంవితాధ ధృతరాష్ట్రభూపతేః
సోపిదుఃఖితమనా ఇవాకరో।దూర్ధ్వదైహికముపేత బాంధవః 72

నిర్ణితానధపధిశ్రమాతురాన్।పాలయన్ వటతరో రధస్వయం
మారుతి స్తువిలలాపతద్వపు।స్సౌకుమార్య మపిచింతియన్ ముహుః 73

తత్రతేషు శయితేషు జాగ్రతో।మారుతే శ్చసముపస్థితాగ్రతః
తద్వనాలయ హిడింబరాక్షసా।దేశత స్తదనుజాతదాహ్వయా 74

మర్త్యమాంసరుచిలోభినా నరా।మోదసూచితతదాగమేన సా
తద్వధాయ సహజేన శాసితా।శీఘ్రమాప మరుదాత్మజాంతికం 75

తం నిరీక్ష్య మదనాభవిగ్రహం।విస్మృతాగ్రజనిశాసనా ముహుః
పీడితా స్మరశరై స్తదాసురీ మానుషం వపురుపాదదేద్భుతం 76

సింహసంహననరూపిణా ధ సా।రంతుమైచ్ఛ దనిలస్యసూనునా
తత్క్షణా దుపగత స్సరాక్షస।స్తామకుప్యదభిపిక్ష్య మానుషీం 77

హంతు మిచ్ఛతి నిజార్థఘాతనాత్।రాక్షసే ధ భగినిం వృకోదరః
వాక్కరైః భృశమభర్త్సయ త్తత।స్సోపి మారుతి యభిద్రుతో రుషా 78

ఉద్ధృతం భుజమముష్య మారుతి।ర్బాహునాధ పరిగృహ్య రోషితః
తంచ కర్షహరిణం యధాహరి।ర్దూరమస్ఫధనురాతతం ముదా 79

తౌమిధః పరివికృష్టవిగ్రహా।శాఖిన స్సమహతో బభంజతుః
తదృవేణతు విబుధ్యపాండవా।స్తాంచ తంచ దదృశు స్సహోదరం 80

శాంవితాశ్చ సమరం హిడింబయా।రాక్షసస్య మరుదాత్మజస్యచ
స్వాగతిప్రముఖముక్తవా ర్తయా।భ్రాతరోభ్యుపగతా రణస్థలం 81

తాన్ నిరీక్ష్య సవృకోదరస్తుతా చ్చాసనేనచ రుషం పరాం వహన్
బాహుయుగ్మని గృహీతవిగ్రహం।తం పిపీడ బలవ న్మమారసః 82

తద్వనస్య విరచయ్య భావుకం।నిర్గతాస్సహహిడింబయా తతః
అన్యదేవవివిశు ర్వనం మహత్।పాండవా విగతశోకసాధ్వసాః 83

ప్రాప్తశోధచ హిడింబయా పృథాఽరంతుసూనుగసుసేన కామినా
అన్వమోదతతదీహితం తతఽస్సంగత స్సుతు తమా యథావిధి 84

సా పృథానియమనా దహస్సుసంగమ్యతేన గిరిశృంగగభనామిషు
కాననేషుచ విహృత్య సా యమాఽసితవత్యధసౌఖ్యదరాంతికం 85

సాత్వసూతతనయం వృకోదరాత్ భీమవిగ్రహ ముదారలోచనం
సద్యఏవపవృథే ఘటోత్కచాఖ్యనమూప జననీ సమర్పితం 86

యత్పురాహ దయితాం వృకోదరఃసంగమ స్త్వయి తనూజజన్మతః
త్యాజ్యఇత్యథ విబుధ్య తత్తదాఽరాక్షసం న్యసృజ దేవకాముకీ 87

సోపి రాక్షసవపు ర్ఘటోత్కచఃపాప్తకాల ముపయామివోంతికం
ఇత్యుదీర్యచ వినమ్రిమస్తకోఽభ్యుత్తరాం దిశ ముపాప తత్క్షణం 88

సహ్యసృజ్య తమరుత్వతాజ్ఞనఃపాణినాయసమనే మహారథః
కర్ణశక్తివినిబర్హణాధినేఽత్యాహురధ్వని గతాశ్చతే పునః 89

తే జటాజినధరా స్సమాతరోఽబిభ్రతో మునిపుర్వనా ద్వనం
పాప్యనైకమృగశోభితం వ్యతిక్రమ్యచైన విషయా ననేకశః 90

కాననే క్వచిదుదీక్ష్య పాండవాఽవ్యాసయోగినమథో పితామహం
సంపణమ్యతు తదీయశాసనాఽదేశచక్రిపురమాగతా స్తతః 91

తత్రివాస ముపయయ్ యుధిష్ఠిరఽస్సానుజఃక్వచనవిప్రివేశ్మని
కాంక్షతేస్మ పునరాగతిం మునే స్తద్గిరైవ పహితాత్మలక్షణః 92

పంచతేపి కిలభైక్షచారిణో హాస్సుమాతృసవిధేవ్యవేదయన్
సాపి తద్వ్యభజదంశతఃక్రమా దధమత్తిమరుత స్సుతో యథా 93

ఏకదామని వృకోదరోగృహే మాతృశాసనవశాదువాసహ
ధర్మఫల్గునయమాస్తునిగతా భైక్షమన్న ముపలభ్య మాలయాత్ 94

తత్ర తన్నగరసీమసంస్థితఃరాక్షసోబకసమాహ్వయో ముహుఃపీడయన్ నగరవాసినీఃప్రజాఃతత్ప్రదత్తబలిమత్తిసర్వదా 95

తత్పురస్యనృపతి ర్దినే దినేఽత్యేకమేకమదిశద్గృహాధిపం
రక్షసేన్నమభివేద్య మాదరాత్ శాలివాహమపి సైరిభావితి 96

యోన్నమపశ్యతి తంచ భక్షయేదిత్యశా త్తదధిపః పురాలయాత్
యత్రవేశ్మనివసంతి పాండవా స్తద్గృహాధిపతివారఆగతః 97

అంతరాలయగత స్తదాగ్రజాఃపుత్రదారసహితో రురోదహ
తత్ర భీమమవదత్పృథావసంమందిత్ర చిరమాదిసూనుభిః 98

కింకరోమ్యుపకృతిప్రతిక్రియామిత్యముష్య గృహిణోద్యశోచతః
ఆహమాతర మధో వృకోదరఃజ్ఞాయతాం ప్రియమముష్యకిన్వితి 99

సాపివిశ్య ముదితాంతరాలయంశోకకారణ మపృచ్ఛ దగ్రిజం
రక్షసోబలికృతే శుచం స్వకామాహ సోపి నుతదారసంయుతః 100

తం పృథాహ నహిభీర్విజాగ్ర్యతేపంచ మె కిలసుతా స్తవాలయె
సంతి తేషు సుతమేక మర్పయేరాక్షసా దనకృతేభునా హని 101

మత్సుతోహి బలవాన్నిశాచరాత్ నిక్ష్యతే నహిసతేనహింసితుం
కార్యమేవహి మయా భవాదృశాంశక్తయాద్విజశరీరరక్షణం 102

ఇత్యుదీర్య ధరణీసురం పృథాతత్ర కర్మణి శశాస మానుతిం
తత్తథేతి హృషితో వృకోదరఃపాహ మాతర మనిందితాశయాం103

పాండవా స్తదను భైక్షమన్నమాదాయ గేహ మవిశ్య యథాగతం
తస్యచాకృతి ముదీక్ష్య మారుతేరాహ మాతరమధో యుధిష్ఠిరః 104

కిం చికీర్షతి వృకోదరోధునా త్వన్ని దేశవశగ స్వయంచవా
ఇత్యధాహ పురవిప్రరక్షణంకర్తు మిచ్ఛతి మదాజ్ఞయేతి సా 105

రక్షసస్సబలవీర్యవైభవా త్తత్తు నేచ్ఛతి వృకోదరేహితం
భీమవీర్యబలవీక్షణాత్తువి శ్వాసనిశ్చలమనాః పృథా త్వభూత్ 106

ప్రాతరన్నమథ మారుతి స్సమా దాయమాతు రుపలభ్య శాసనం
యత్ర సోస్తి పురుషాదకో యయౌ ఆజుహావచతమాఖ్యయా ద్రుతం107

రాక్షస స్సభయదాకృతి స్సమా గత్యమారుతిమదం తమోదనం
వీక్ష్య రుష్టహృదయోభ్యగా ద్ధృతంభుజ్ఞవ సతు నిభర్యోబలే108

పంచశాఖయుగళేన పృష్ఠత స్తస్యపృష్ఠమవధీ త్త్రిశోసురః
భుజ్ఞ్వేవ స తథా పృథా సుర స్తం జఘాన తరుణా రుషాన్వితః 109

సర్వమేన శనకైఃప్రభుజ్య తత్ వారిచాపి విసిపీయ మారుతిః
సంగరాయ సముపస్థితోగ్రహీత్ తంతు వృకుధసవ్యపాణినా 110

పృకుయుద్ధమభవ త్తత స్తయోఃతత్ర వీక్ష్య సమయం నిశాచరః
మారుతిం భుజయుగేన సోగ్రహీత్।సోపి తంచ విచకర్ష పాంసుషు 11

క్షీయమాణబలమైక్ష్య రాక్షసం।మారుతి స్స్వధనిపాత్య భూతలే
జానునాస్యవినిపీడ్య పృష్ఠతఃపాణినాతుజగృహేశిరోధరాం 112

వామపాణిని గృహీతకట్యథో నిష్పిపీడచ శిరోధిమాసురీం
మారుతిర్మృతిమవాప రాక్షసో।భైరవారపవినాదితాంతరః 113

ఆగతానథ మరుత్సుతస్సఖీ।తస్య వీక్ష్య పరియాచితా భయాత్
మర్త్యనాశమధునాదివర్జ్యతా।మిత్యశా త్తదితితే తథాబ్రువ 114

ద్వారితం మృతమపాస్యరాక్షసం।మారుతిర్భవనమాయయౌ పునః
నాగరా అపి నిరీక్ష్య పాతితం।తుష్టువుః పరిముదితా వృకోదరం 115

అథ్వగాదథ కదాచిదాగతా।దగ్నిజా తత్ కథయత శ్శుభాః కథాః
ద్రౌపదీపరిణయం స్వయంవరే।సన్నిశమ్య ముదితో యుధిష్ఠిరః 116

ద్రౌపదీ ద్రుపదరాజకన్యకా।వహ్నికుండజనిరస్తిరూపిణీ
సోదరేణ సమమి త్యుదాహృతే। తేన తద్ధృది వికారఉద్బభౌ 117

తస్యభావ మనుబుధ్య సేంగితా।దాహధర్మతనయం పృథా తదా
ఎతదేత్య నగరం చిరంహ్యభూ।దన్యదేవనగరం భజిష్యథ 118

గమ్యతాం ద్రుపదరాజపట్టణం।సశ్రితోహి ధనవానుదారధీః
ఏవమస్త్వితి తతో యుధిష్టరం।ప్రాహ సోదరయుతః తతో ముదా

ఆగతోథ స పరాశరాత్మజః।తైః కృతాంజలభి రర్చితో ముదా
క్షేమవాదసమనంతరం మునిస్తానువాచ కదయ కథా శ్శుభాః 120

కుత్రచైవహి తపోవనే మునేఃకన్యకాసముపగూఢయౌవనా
భర్తృలాభ మభిలష్య శంకరాత్।ప్రీతికృత్తపఉపాచర త్పురా 121

తోషితస్తు తపసా హర స్తయా।ప్రాహతః పతి ముపేక్ష్య కన్యయా
పంచ సాధ్వపతయ స్తవేస్యురిత్యాహ సైక మవృణోత్పతిం పునః

పంచవార మహమధ్వితస్వయాదేహీనాధమితి తేన తత్తథా
అన్యజన్మనితు సంభవేదితిహాస్మి తాం పునరగాత్మజాపతిః 123

సా తతో ద్రుపదరాజకన్యకాజాయతామరవధూసరూపిణీ
సాభవేద్ధి భవతాం సధర్మిణీతేన తన్నగరవాసమాప్నుత 124

ఇత్యుదీర్య తపసే గతే మునౌపాండవా ముదితమానసా భృశం
సస్థితా ద్రుపదరాజపట్టణంపాస్పృశేవ పదవీ ముదఙ్ముఖాః 125

ఏకచక్రపురనిర్గతాదినాదేకత స్సురనదీతటస్థితం
పుణ్యతీర్థ మగమన్ హరాలయంపాండవా విగతసాధ్వసాః పథి 126

తత్ర కశ్చన సురేంద్రగాయకోగారవణ ఇతి విశ్రుతోబలీ
క్రీడతిస్మ వనితాభి రంబునిధీరయన్ ప్రియవధూ దివానిశం 127

తాన్ నిరీక్ష్య సతు తీర్థ మాగతానుల్మకజ్వలనదీపితాధ్వనః
సం నిరుధ్య రుషితైః పరిధర్షితస్తై ర్ముమోచ విశిఖాన్ శితాననాన్

ఉల్మకంతు విజయ స్తతో రుషాభ్రామయన్ శరగణాంశ్చమోఘయన్
పావకాస్త్రముద ముంచ దుజ్వలంసో దహదధ మముష్య సర్వతః 129

తం పతంత మధ దగ్ధవాహనాదగ్రహీత్సతు కచేషు ఫల్గునః
భ్రాతృసన్నిధి ముపానయ త్తదాతత్సతీశరణమంతకాత్మజం 130

ప్రాప తత్ర సదయాళు రర్జునఃజీవితాదభయమాహ తత్పతేః
తేన తుష్టహృదయ స్సమాయయాస్వీయయాత్వధ యుయోజ ఫల్గునం

పావకాస్త్రమధ తత్ప్రతిక్రియాకామినాపితము పేత్య గాయకః
అత్యజ న్నిజమగారవర్ణఞ్చిత్రాహ్వయం విజయసూచకం స్వయం 132

యాహ్యదాయి మనునా సుధాంశకీతేనచైవ వసవేచ తేనతాం
చాక్షుషీ మితి సురేంద్రగాయకఃప్రాప సార్జునమధాశ్రితాతతః 133

దత్తవానధ హయాన్ మనోజవాంతస్యపంచశత ముత్తమాన్వయాన్
అగ్రజానుజయుతస్య గాయకఃప్రస్థిత స్వనిలయం ప్రహర్షితః 134

తత్రనైకచరితానువర్ణనప్రస్తుతేరధ వసిష్ఠయోగినః
సంనిశమ్య మహిమాన మద్భుతంస్వానురూప మఖిలార్థవేదినం 135

పృచ్ఛతిస్మ విజయః పురోధసంసోప్యువాచ విజయం కుశీలవః
కించిదస్తికిల పుణ్యతీర్థము త్కోచకాఖ్యమిహ కాననే శుభే 136

దేవలస్య సహజో మునిర్మహాన్ధౌమ్యనామ విదితస్తపోనిధిః
తం యదీచ్ఛత పురోహితం నరంసంవృణీత నిఖిలార్థవేదినం 137

తన్నిశమ్య ముదితా నృపాత్మజాస్సన్ని వేశ్య తురగాంస్తు తద్వశే
ప్రస్థితా స్సరసదీతటాదగో త్కోచకం సమగమన్ త్వరాన్వితాః 138

తత్ర ధౌమ్యమభివీక్ష్య తాపసంవ్రిరె న్నపసుతాః పురోధసం
తేన వన్యఫలమూలపూజితాఃతత్పదప్రణతమస్తకా ముహుః 139

తాన్ విబుధ్య తపసా మునిస్తదారాష్ట్రపాలనధురంధరాన్ ముదా
తత్పురోహితతయాత్మనోపణంసోన్వనున్య దఖిలార్థపారగః 140

తం నత్వాథ మునిం నరేంద్రతనయాద్రష్టుం త్వరాతస్తత
స్తీర్థాచ్చావనినిర్గతా ద్రుపదరాట్పుత్రీవివాహోత్సవం
శ్రుత్వా విప్రగణాత్ ప్రసర్పకజనాత్ తద్వై భవం నిస్తులం
హృష్టాస్తై స్సహసంగతాః కతిపయై ర్ఘుసై ర్వ్యతీత్యాయనం 141

పాంచాలానథ దక్షిణాద్రుపదరాట్సంపాలితానాగతాః
రాజ్ఞస్తస్య పురీం ప్రవిశ్య లలితాం ప్రచ్ఛన్నరూపాః క్వచిత్
వాసంపాప్యచ కుంభకారనిలయే భైక్షంచరంత స్సదా
నజ్ఞానాస్యవసన్ నరైః పురవరే తత్రైవ మాతాసహ 142

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశవైభవే మహాకావ్యే ఉత్తరభాగే పాండవ
చరితానువర్ణనే ఆదిపర్వకథాసంగ్రహో ధర్మసూనోః
యౌవరాజ్యపాప్తి జతు గృహదాహాది
ద్రుపదపురీ పాప్తికథనం
త్రయోదశస్సర్గః

శ్రీమతేరామానుజాయనమః.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

శ్రీభోజరాజవైభవేమహాకావ్యే

ఉత్తరభాగే చతుర్దశస్సర్గః

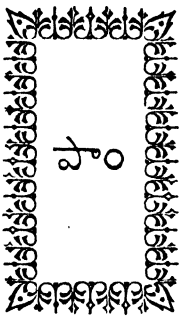

చాలరాజా సచ యజ్ఞసేన
స్తాం చాపదీం పాండునృపాత్మజాయ
కిరీటినేదాతు మనాస్వభావం
నిగూహతిస్మేతరరాజకోపాత్

స్వయంవరంచాపి నిరూప్య తస్యాదృఢం ధనుః పంచశరైశ్చ సాకం
యంత్రించ వైహాయస మేతదేతై ర్వేద్ధాశరై ర్య స్సుతాం మదీయాం
భార్యాముపేయాదితి సర్వదేశేప్యఘోషయ చ్చారగణైఃపరీహృష్టః
తత స్సమాజగ్ముర నేకభూపా విపాశ్చితద్దర్శనకౌతుకేన 3

దుర్యోధన స్సానుజనిశ్చ కర్ణఃసాల్వో జరాసంధనృపశ్చ చైద్యః
కృష్ణశ్చ రామ స్సహ సాత్యకిశ్చతథాన్యభూపా వివిశుఃపురీం తాం
రంగంతు సర్వేక్షణయోగ్యమిద్ధంవిధాయ తత్రానయదక్షిరమ్యే
భూపా నశేషా నథ యజ్ఞసేనఃసంస్థాపయామాసచ యంత్రమగ్రే 5

సర్వేషు తేష్వద్భుతనిర్మితేషుముదా నిషణ్ణేషు వరాసనేషు
పాండో స్తనూజాఅపి విప్రముఖ్యైస్సహేసనేదుఃపిహితాత్మచిహ్నాఃు 6

పురోహితోథ ద్రుపదస్యరాజ్ఞఃవహ్నిం పరిస్తీర్య కుశై స్సమగ్రైఃు
ఆజ్యేన హుత్వా విధివద్ద్విజాగ్ర్యై రవాచయ త్స్వస్తి సమర్పితార్థైఃు

నివార్య వాద్యానినదంతి భేరీ।ముఖ్యాని నిశ్శబ్దమకారి రంగే
భళై నరేంద్రస్య తత స్సధృష్ట।ద్యుమ్నాభిధానో ద్రుపదస్యసూనుః

స్వసారమాదాయ సఖీసమేతాం।ముదాధిరూఢాం చతురంతయానం
రంగం పరివిశ్యేద మువాచ రాజ్ఞఃకృష్ణాసరీక్ష్యావివశాగ్ గభీరం 9

ఇదం ధనుః పంచశరాశ్చయంత్రం।లక్ష్యంతదేత ద్విహితం నరేంద్రాః
భిద్యేస్య యంత్రస్య శరానిమాన్వై।యోహ్యార్పయే త్తంవృణుయాత్స్వసామే

ఆకర్ణ్య తద్వీర్యమదేన భూపా।మమైవ కృష్ణేత్యభిభాషమాణాః
సంస్పర్ధమానాశ్చ మిథ స్సమస్తాత్యక్తాసనాం స్థస్రురుపేత్య యంత్రం

తతాంతరిక్షే పురుహూతవహ్ని।యమాసపాచీశమరుత్కుబేరాః
ఈశానసిద్ధాసురయక్షరక్షో।గంధర్వవిద్యాధరకిన్నరేంద్రాః 12

చకుస్సమాజం మహితం మహాంతం।నిరీక్షితుం తత్పతిర్యదూనాం
తాఃపంచపాండోస్తనయాఃవిబుధ్య।సందర్శయామాస హలాయుధాయ

అథాంగవంగాంధ్రకళింగపాండ్యా విదేహపౌండ్రాదివిదేశనాథాః
దుర్యోధనాద్యాశ్చనృపాధనుస్తత్కర్తుంసహజ్యం మనసాప్యశక్తాః 14

కర్ణస్తదోత్థాయ ధనుస్సహజ్యం।విధాయ బాణాంశ్చ ముమోచ వీరః
భిన్నేచ యంత్రే పతితే ధరాయాం।సూత్రోయమిత్యాహురపారవీర్యం

ననూతవంశోయమతిమాం విమోధుమిత్యాహ కృష్ణాథ రుషాపరీతః
తత్యాజచాపం రవిమాత్తమాణ।స్తతోభ్యుపేత్యోదమఘోషసూనుః 16

తస్మిన్ జరాసంధనృపేచ శల్యే।ధనుస్తదుద్ధర్తు మథాతమేషు
తత్సన్నిధానాత్పరిణమహీనివిష్టజానుష్వథాన్యేచ నివృత్తకామాః 17

అథోదతిష్ఠద్ద్విజసంఘమధ్యాత్।పార్థోర్జునస్తం సముపేత్య విప్రాః
ఊచుర్నిధఃకేచన దుర్బలోయం।వటుఃకథం శక్ష్యతి వీరకార్యే 18

హఠాచ్చ దర్పాదథ చాపలాద్వా।సంపరిస్థితోయం వినివార్యతాం నః
నచేద్బలిష్ఠస్త్యపహాస్యతానఃనరేంద్రగోష్ఠిష్వమునాభగ్నకేన 19

అన్యేప్యవోచన్నతుహాస్యతానఃధనుస్సముద్ధర్తు మయంతు శక్తాః
విప్రో బలీయాన్నిజతేజసాస్యాత్।కిమస్యకార్యం వపుషోబలేన 20

తత్సం విజిగ్యేఖలు జామదగ్న్య:రామ: పహా సాగరమప్యగ స్త్యం:
తథైవచాయం వటురుగ్రతేజా:వినామయే దేవధను ర్దృఢజ్యం 21
ఎవంవదత్సు ద్విజపుంగవేషు:మిథో విరుద్ధం విజయోధను స్తత్
ఆకర్ణ్య మాయయ్య దశార్ధబాణై:ర్వ్యపాతయ చ్ఛిద్రపథైవయంత్సం
అథాస్యకంతే సృజముత్థి పంతీ:కృష్ణాకరస్థాం ముదమాప భూయ:
తథోదతిష్ఠ న్నినదస్య భాయాం:విపో బలీయానితి రాజసంఘాత్
అథోత్థితే రంగతలాత్సమాజే:కృష్ణాచ పాండోస్సుత మన్వగచ్ఛత్
తథోదభూత్ ఋతియపుంగవానాం:ద్రౌపద్యలాభేన మహానమర్ష:
తతోచిరే ఋతియపుంగవా స్తే: విగర్హమాణా ద్రుపదం రుషార్తా:
కిమేష భూపానవమాన్య సర్వాన్:శకోతి విపాయ సుతాం పిదాతుం
విపోయచుల్పద్రవిణో వయంతు సర్వేబలిష్టా స్తదముంనిరుంధ్య
నిహత్య పాంచాలపతిం ససూనుం భోక్ష్యామహేమామిహ యాజ్ఞసేనీం
అథానా వౌన్మాఖ్యపరాక్నృపాం స్తా
నిరీక్ష్య పాంచాలపతి ర్భయార్త:
విస్రానగచ్ఛచ్ఛరణం ససూను
స్తేచాభయం తస్యదదుః పిహృష్టాః 27

తాన్ వీక్ష్య యుద్ధాయ సముద్యతాస్తాన్
విపాశ్చ దర్భాజినపాత్రహస్తాః
రుషాపరీతా ధృతవేణుదండా
వినిర్యయు ర్వేదవిదోహ్యనేకే 28

పిహాస్య తాన్ వీక్ష్య నివార్య సర్వాన్
విప్రాన్ స్వపక్ష్యాన్ ధృతచాపబాణః
రణాయ పార్థో నిరగా త్తృతీయ
స్తమన్వగచ్ఛన్ యమధర్మభీమాః 29

జఘాంసవ స్తేచ నృపా బలాధ్యా:స్సమభ్యగచ్ఛన్ విధృతాస్త్రశస్త్రాః
తాన్ వీక్ష్య భీమో రుషితోఽగమేక:ముత్పాట్య నిష్పత్రిమధా తతాన

స్థితం సవృక్షం విజయోపకంఠే: నిరీక్ష్య భీమం విజయంచ కృష్ణ:
సందర్శయామాస బలాయతేపా ముదీర్యచిహ్నాని తథేతరేషాం 3

యేచోత్సవో ద్వీక్షణకౌతుకేన।సమాగతా స్తత్ర నృపాశ్చ విప్రాః
సర్వేచ తే కృష్ణబలాదయశ్చ।నిరీక్షమాణా స్సమరం వ్యతిష్ఠన్ 32

తతః ప్రవృత్తే ద్విజబాహుజానాం। రణేద్భుతే హర్షతి చామరాఘే
భీమేన శల్యో విజయేన కర్ణ స్సఖాయతు జల్పితశూరవాదా 33

తతార్జున స్యాస్త్రబలేన కర్ణఃసువిస్మిత స్తద్వినిహత్య చాస్త్రం
ఇత్యాహ కస్త్వం మఘువా హరిర్వా।రామోపివా సర్వనరేంద్రమృత్యుః

నమాంతు శక్తోహి రణే విజేతుం
అన్యోర్జునాత్పాండుసుతా త్తధేంద్రాత్
తత స్తమూచే సచ నాహమస్మి
రామశ్చనేందో ర్హరిరగ్నిజోహం 35

బ్రాహ్మేణతథైందే పరినిష్ఠితోహం।మత్తోగురో శ్శాసనతో భవంతం
స్థితోస్మిజేతుం త్వితితత్కర్ణ।స్తేజ స్తదుద్వీక్ష్య రణాన్నివృత్తః 36

శల్యశ్చ భీమశ్చ మిథోగజేంద్రా।వివాహ్వయంతౌ వివిధైస్తు మార్గైః
అయుధ్యతాం తత్ర వృకోదరస్తు।దోర్భ్యాం సముత్క్షిప్త మపాతయ త్తం

తతో నృపా స్తేపరివార్యభీమం।సహార్జునం పోర్చు రితిప్రహర్షాత్
ద్విజావిమౌ కౌ కుతఆగతౌ వా।విజ్ఞాయతాం శ్లాఘ్యబలప్రభావౌ 38

జేతాహి కోన్యోయుధి కర్ణమేనం।రామార్జునద్రోణకృపాచ్యుతేభ్యః
శల్యంచ వైనం బలభీమసేన।దుర్యోధనాన్యోద్యరణో నివర్త్యః 39

అథాచ్యుతస్తౌ కురురాజపుత్రౌ।విశంకమాన స్సమరాత్తు భీమాత్
న్యవర్తయత్తౌచ మహీపతీంశ్చ।సంసాంత్వయ న్తేచ గృహానవాపుః 40

బ్రహ్మప్రధానీకృతమద్యరంగ।మితిబ్రువంతో యయురగ్నిజాస్తే
భీమార్జునా ధర్మ్యమథాశ్చరంగాత్।కృష్ణానుయాతానిరగుః ప్రహృష్టాః

సుతేషు నాయత్సపృథాతదానీం।కాలేచభైక్ష్యే సతి ధార్తరాష్ట్రైః
ఛద్మప్రధానైర్మృతిమాత్మజానాం।విచింతయంతీవసతిస్మభీతా 42

మేఘావృతే తత్ర దినే పరాహ్ణే।యుధిష్ఠిరో భార్గవకర్మశాలాం
సహానుజో వాప్యసతశ్చ మాతే।భిక్షాం హృతేయంత్వితిసోభ్యవాదీత్

సర్వేచయూయం సమతాముపేత్య।పాఞ్చాల్నితభిఖ్యామితిసాప్యుదీర్య
కృష్ణానిరీక్ష్యాకులమానసాభూత్।స్వవ్యాహృతేదోష మవేక్షమాణా
తాం వ్యాకులాత్మాన ముదీక్ష్యధర్మ్మ।సుత స్సతీమజ్ఞనమాబభాషే
త్వయేయమద్ధాకిల నిజ్ఞతాభూత్।తదస్తు పత్నీతవయాజ్ఞసేనీ 45

పార్థాగ్రజం పాహ తత స్తవార్య।పత్నీయమస్తు ద్రుపదస్యసూనుః
నచేత్తుభీమోహ మథో తతశ్చ।యమావితీయం యమనిశ్చితార్థీః 46

శ్రుత్వాజ్ఞనో క్తంత్వధ ధర్మ్మసూనుః।సర్వాన్నిరీక్ష్యద్రుపదాత్మజాయాం
బద్ధాదరా సంస్మృతకృష్ణవాక్యాం।తానాహచస్వేషు విభేదభీత్యా 47

మాతాహి పూజ్యా ఖలునోఖలానాం।యదాహ సా తేన పథైవ యామః
పాఞ్చాలితసామ్యాదితి యత్తదుక్తం।తత స్వయంనో గృహిణీసమానా 48

తదాగతో భార్గవకర్మ్మశాలాం।కృష్ణస్సరామస్సుహృదీక్షణార్థీ
ధర్మాత్మజం పీఠ్య నత స్తదంఘ్రోర్యః।పితృష్వసారంచ ననామపశ్చాత్

పృష్టశ్శివం కౌరవనందనేన।కృష్ణ స్సమాశ్వాస్యచ దుఃఖితాం స్తాన్
స్థిత్వా క్షణం తత్ర పున స్స్వవాసం।ద్రుతంయయౌ శత్రువిబోధభీత్యా

పాంచాలరాజస్యసుతశ్చ ధృష్ట।ద్యుమ్నః పృథాయా స్తనయాన్ విబోద్ధుం
లీనో వస ద్భార్గవకర్మ్మకుట్యాం।అజ్ఞాతరూపః పురుషా న్నివేశ్య 51

భైక్షే హృతే సాయమథాత్మజాతైఃకుంత్యానుశిష్టా ద్రుపదస్యసూనుః
తతార్ధ మాదిశ్య సృకోదరాయ।శేషంతుశిష్టైస్వయమాశతుష్టా 52

మాద్రీసుతేనావరజేనపశ్చాత్।పర్ణై ర్నిబద్ధే శయనే నరేంద్రాః
నిధాయ శీర్షాణ్యభిదక్షిణాశాం।సమస్వపన్ వర్ణితపూర్వవృత్తాః 53

కుంతీతు తేషాం పురతోధిశిశ్యే।కృష్ణాతుతత్పాదతలేనివిష్టా
యుద్ధాపదానాన్యభిభాషమాణా।స్సంశేరతే తత్ర కురుప్రవీరాః 54

ఛన్నోనిశమ్యద్రుపదస్యసూనుః।వృత్తంచతేషాం కథితంచ పిత్రే
న్యవేదయత్సోపి విషాదమాపత్।తన్మాగతాద్యనభిజ్ఞతాయాః 55

తత్తేజసాతత్కధితేనధృష్ట।ద్యుమ్నో క్తితః తృతీయపుంగవాంస్తాన్
విబుధ్యతేషాంతు విశేషవిత్సు।స్సంప్రాపయామాస పురోహితం స్వం 56

అథాంతికం ప్రాప్య పృథాసుతానాంపరీయుజ్య చాశీర్ద్విజపుంగవస్సుః
అభ్యర్చిత స్తేన నృపస్యవాచాఽపరీచ్ఛతన్నామకులంచ హృష్టః 57

దాస్యామి పుత్రీ మమమజ్ఞ నాయేత్యయంతుపాంచాలపతేర్హి భావః
తదద్యకేనాత్మజనిర్మితేతివిచింతయ త్యేవసదీనచిత్తః 58

తతాహపాంచాలపురోహితం తంసచాహరాజాకిమయంవిచారః
పాంచాలరాజస్యతు శుల్కబద్ధుఃకీతాద్యశుల్కేన హి యాజ్ఞసేనీ 59

నామాచ గాత్రేణచ నఃకిమస్యాధర్మేణ లబ్ధాఖలు రాజమధ్యే
యశ్చాపి కామోస్య హృదిస్థితస్సంపత్స్యతే శీఘ్రమితీవ వాచ్యం

తతాపరేణ ద్రుపదస్యపుంసాహూతాః పృథాయాస్తనయాస్సకృష్ణాః
నరాన్నభుక్త్యై పరిహితాంస్తు తేనరథానుపారుహ్య యయుఃపురాంతః

కృష్ణాచ కుంత్యాసహితైకయానమారుహ్య తానన్వసరన్నతాంగీ
తేచావిశన్ రాజగృహం విదీప్తంఅంతఃపురం ప్రాప పృథా సకృష్ణా

విపస్య నాచాద్భుతపద స్థతేషాంపృథాసుతానా ముదితాంతరాత్మా
సువర్ణముక్తామణిగోవృషేందాన్ధనం శ్చరాసీ వివిధాయుధాని

భూషాశ్చ నానావిధరత్నరమ్యారథాంశ్చ నాగాన్ తురగాంశ్చజాత్యాన్
అజావికం రాంకవ మప్యనేకంశయ్యాసనాన్యప్యుపధీ చకార 64

తేచాచిరాత్ రాజపరేణ తత్రపాండోస్సుతాజాః పరమాసనాని
అధిష్ఠితాః కాంచనభాజనస్థంమృష్టం ముదాన్నం బభుజు స్సరస్యం 65

తత స్తదగ్ర్యం వివిధంతు వస్తునిరీక్ష్యమాణాః కురుపుంగవాస్తే
సాంగాగ్నికే వస్తుని దత్తనేత్రాఃవినిశ్చితారాజసుతా ఇతీవ 66

అథోపవిష్టాన్ రుచిరాసనేషుపార్థానభ్యేత్యచ ద్రుపదో నరేంద్రః
కింభాగ్నిహ్నాఃక్షత్రియవైశ్యశూద్రాఃయూయంకిమిచ్ఛామివివేక్తుమద్య

కృష్ణా నిరీక్ష్యార్థముదారరూపాఃపరీచ్ఛన్నరూపాఃకిము నిర్జరేంద్రాః
సందిగ్ధచేతాహ్యహమస్మి యుష్మాన్స్వాఖ్యేయమాఖ్యాచ కులం తతోవః

పాంచాలరా జమధాహ ధర్మ్యసూను ర్విభో మావిమనాస్మభూస్త్వం
సర్వే వయంపాండునరేంద్రపుత్రాఃజ్యాయానహం మేసహజావిహాతు

భీమార్జునౌ సంసది తే సుతాభ్యాం।వినిర్జితామదగ్నిసుతాతనూజౌ
ఇమౌ యమౌ తధ్యమిదం నరేంద్ర।మనోరధస్తే ఫలితోహి రాజన్

తత స్తదాకర్ణనజం పరిహర్షం।నిగృహ్య యత్నేన పునశ్చ రాజా
యుధిష్ఠిరం ప్రాహ శుభే ముహూర్తే।జనస్సతాం మే వివహేదితీవ

తతశ్చధర్మో దుర్విషదం సమూచే।మమాపి కార్యం ఖలు దారబంధః
పాంచాలరాజాధతమాహ కృష్ణాం।త్వమేవహినిర్విశ దారబంధాత్ 72

సర్వే వయం త్వత్తనయాకరాబ్జం।గృహ్ణామహే గ్నేః పురతోయధార్హం
ఇత్యుక్తమాకర్ణ్య యుధిష్ఠిరేణ।చింతాం తతో గాదుర్విషదో నరేంద్రః 73

ఏకాకధంస్యాదపి నైకపత్నీ।విరుద్ధమేత ల్ఖలు వేదవాచాం
ధర్మజ్ఞ కింతేమతి దీదృగాసీ దిత్యాహ కుంతీతనయం నరేంద్రః 74

ధర్మస్తమాహ ధవయంతుధర్మ।మార్గం నవిద్మః ఖలుకింతుపూర్వైః
యధాగతం తత్ర చ రామమార్గే।నచానృతం వక్తు మదీయజిహ్వా

అధర్మలగ్నం నచమేమనశ్చ।మాతా మమేదం కిలయుక్త మాహ
జహీహి సందేహ మిహ క్షితీశ।తన్నస్సమానా గృహిణీసుతాతే 76

యదృచ్ఛయా తత్ర ముని స్సమేతం।ద్వైపాయనస్తైః కృతవందనాదిః
ఉపావిశత్సాస్వస్థమతి పీవరత్నే।తమాహ పాంచాలపతి స్సుతార్థం 77

ఏకాబహూనాం గృహిణీ కధం స్యా।దిత్యుక్తమాకర్ణ్య ముని స్సరాజ్ఞా
మిధోవిరుద్ధే తిథుయస్య యస్య యద్యన్మతం బూహితదీ త్యువాచ 78

కనిష్ఠపత్నీం కధ మగ్రజస్తా గృహ్ణాతి పత్నీ మితియాజ్ఞసేనః
నవక్తృధర్మం మమవాగ మేయం।ధర్మోస్తిస్వితి ప్రాహ యుధిష్ఠిరశ్చ

సప్తర్షిపత్నీ జటలాభిధానా।సాగౌతమీ సద్భిగుదీర్యతేహి
తధైవ వాక్షీ యువతిశ్చలేభే।పరిచేతసోనా మదశైకగర్భ్యా 80

మాతా గురూణాం పరమో గురుర్హి।తదే తయాప్యుక్త మిదంనిశమ్య
కృష్ణా సమత్వే నతు భోక్తృ ధేతి।తదేష ధర్మస్తితిమే విభాతి 81

ఇత్య ర్థవ్యాహృత మాత్తనయోంతకస్య।కుంతీ తతశ్చాహ యదాహ ధర్మః
సత్యంతదేత న్నచవక్తృసత్యం।మమాపి వాజ్ఞా స్వనృతా మునీంద్ర

నిశమ్యత త్తద్ధృదయం ముసీంద్రిఃపాంచాలరాజస్య కరం గృహీత్వా
రహస్యుపావిశ్య మన స్తదీయంతదా సమాధాతు మిదం జగాద 83
ఏతేహి పాండో స్తనయా నరేంద్రికుర్ధేన, రుద్రేణ మనుష్యయోనిం
సంప్రాపితాఃపూర్వతరే నురేంద్రాఃభారా పనోదాయ భువోవతీర్ణాఃలక్ష్మీరియంతే దుహితాచ వహ్నేఃకృశోద్భవా పాండవధర్మపత్నీ
మునేహికన్యే యమభూ త్పురావైవవే గిరీశం తపసాధవార్ధం 85
తేనాపిచోక్తం ముదితేన జన్మన్యన్యత్ర తే పంచధవా భవేయుఃఅత స్తవేయంతనయా స్తుపత్నీకుంతీసుతానా మిహనా స్త్యధర్మఃఇత్యాదిభి ర్వ్యాసవచోభి రగ్ర్యైర్వినష్ట సందేహ ఖరో నరేంద్రిఃదాతుంసుతాంపాండుతనూజ నిభ్యస్సమై చ్ఛదాత్మోన్నతిమప్యుపైచ్ఛత్ 87
శుభే ముహూ ర్తేహని పుష్యతారాయు క్తే తతఃపాండుసుతా స్సవేహాఃధౌమ్యం పురోధాయ శుచే స్సమక్షంకృష్ణేన కృష్ణాకరమగ్రహీషుఃకృష్ణాచ సా పాండవహ స్తసక్తకరావిశేజ్ఞేధిక మాయతాక్షీయథా నిశాశారదపార్వణేందుకరాభిమర్శేన విశోభితోడుః 89
ధౌమ్యఃపురోధా అథ మంగళార్థంవిధాయ తత్రాంకురవాపకర్మపాండోసుతానాంకరకంకణాని బబంధ హస్తేషు సువర్ణసూత్రైఃతత స్సమక్షం ద్రుపదస్తనూజాంనిధాయ తేషాం కరబద్ధసూత్రాంప్రహృష్ట పత్నీకరవర్జితేన తన్మంత్రపూతేన జలేన తేషాం 91
పాదాన్ ముదా తత్కరసారసేషుపుత్ర్యాఃకరాబ్జం సహిరణ్యవారినిధాయ దివ్యం మధుపర్కదాన ముఖం క్రియాశేషమథా తతాన 92
మాంగళ్యసూత్రంచ నిబధ్యకంఠేతస్యాశ్చరచ్చంద్రనిభాననాయాఃఆచ్ఛాద్యతాం మంత్రపయెనయో క్త్రంబధ్వాచమధ్యేధనరేంద్రపుత్రాఃపాణిం గృహీత్వా ద్రుపదాత్మజాయాఃసమీపతోగ్నే రుపవిశ్య సమ్యక్
ప్రధానహేమంచ విధాయలాజా హేమం ముదాశ్మాకృమణేన సాకంప్రదక్షిణం త్రిఃజ్వలనస్యకృత్వావిముచ్య యోక్త్రంచ తతో స్తగేకేప్రవేశహే మంచ విధాయపశ్చాదరుంధతీదర్శనమావితేనుఃస్థాల్యాం సుపక్వం హరయేనివేద్యససర్పిరన్నంచ రుసంస్కృతంచహుత్వా జ్వలద్వహ్నిశిఖాంతరాళేనమాపయామాను రశేషతంత్రంపాంచాలరాజోధ ముదా వరేభ్యోదదా రధానాం శతముజ్వలానాంశతం హయానాంచ శతంగజానాంధాసీశతం సాంశుకయానభూషం

నానావిధాన్యంశుకభూషణాని। ప్రత్యేకమేవోత్తమపారిబర్హాం
తేచాదదద్ తత్ర్శవసు రస్యరాజ్ఞఃప్రీత్యర్థమత్యైలబిలర్థియుక్తాః॥ 98

విపోత్తమాశీర్వచనై ర్నిశార్ద్ర। దివ్యాక్షతా రోపణపూర్వకైస్తే
నీరాజనంచా ప్యుపలభ్య తేభ్యః। ప్రణేమురాలంబ్య కరంగృహీణ్యాః॥ 99

కృష్ణాధ కుంత్యై విహితప్రణామా।
తదాశిషాం పాత్రమభూత్సమృద్ధం
పౌరాశ్చ తం వీక్ష్య వివాహదివ్య।
మహం పరిహృష్టా స్సహ బాలవృద్ధాః॥ 100

కృష్ణోధ తేభ్యో విహితో త్సవేభ్య। స్సంప్రేషయామాస సుపారిబర్హాం
రథద్విపాశ్వాంశుకభూషణాది। నానావిధం ప్రీతియుత స్సఖిభ్యః॥ 101

సంగృహ్య తచ్చాఖిలవస్తుపాండు। సుతాః ప్రియార్థం వసుదేవసూనోః
పత్న్యాస్సహేందీవరపత్రినేత్ర్యా। తత్రైవ వాసం విదధుర్నగర్యాం॥ 102

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశవైభవే మహాకావ్యే ఉత్తరభాగే పాండవ
చరితానువర్ణనే ఆదిపర్వకథాసంగ్రహే ధర్మసూనోః
యూవరాజ్యపాప్తి జతు గృహదాహాది
దృషదపురీ పాప్తికథనం
చతుర్దశస్సర్గఃం

శ్రీమతే రామానుజాయనమః.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

శ్రీశోభనాద్రీశవైభవే మహాకావ్యే

ఉత్తరభాగే పంచదశస్సర్గః.

నిర్వృత్తే మహితమహే స్వయంవరాఖ్యే
తే సర్వే నరపతయస్సయోధనాద్యాః
ఆకర్ణ్య ద్రుపదసుతాం జితాం పృథాయూ
పుత్రైస్సాన్వయమనసః పురాణిజగ్ముః॥ 1

స పరిష్వజ్య దృఢవ్రతే సుతే సకర్ణే।
సోదర్యై స్నేహముదితశ్చ యాజ్ఞసేనిం
మత్వా తత్పరిధమతనూభువైవనీతాం
నానారత్నాం పరితి ధనమాదదేశ రమ్యం॥ 2

కృత్తాతద్విమతి విజృంభితం నిరీక్ష్య
పార్థేదం రహసి ముదాంబికాతనూజం
ఊఢాసీ ద్రుపదసుతాపృథాతనూజై
ర్జీవద్భి ర్నియతివశాత్ విపద్వ్యతీతైః॥ 3

ఊఢాహి ద్రుపదసుతాహి పాండుపుత్రైః
పరిచ్ఛన్నాకృతిభి రుపేత్య రంగమధ్యం
సంచిన్వే ర్జునవిశిఖై శ్చమత్స్యయంత్రీ
ప్రీతేన క్షితిపతినా సమర్పితాద్భిః॥ 4

పరిష్వజ్య దృఢవ్రతమనుగూహ్య దుష్టభావం
కర్ణారం ముదితమనాఖివాభ్యభాషీత్

తుల్యామేతనుజనిభిర్మ్మ పాండుపుత్రాః
ప్రీణామ్యుత కుశలాన్నిశమ్యతాన్వై॥ 5

సంబంధీ మమసదృశోవా యజ్ఞసేనః
యః కృష్ణామదిశదపేక్ష్యపాండవానాం
ఎవంతే నియతముదంచతా తున్నబుద్ధిస్వి
త్యుక్త్వానృపమగమన్ని వాసమార్యః॥ 6

ఇత్యుక్తం విదురసమీపగోనృపేణ
శ్రుత్వా తద్వచనమతీవభీతచిత్తః
రాధేయో నచసహిత స్సుయోధనోద్రాక్
సంప్రాప్తః పితురుపకంఠమేవమూచే॥ 7

కింవేయం విమతిరతీవతే నరేంద్ర
ప్రీణీషే రిపువిజయే యదేవమద్య
తేతీర్ణా విపద మహేయధా నహింస్యా
శ్చాన్మాత్ తద్ధితమధునాహి చింత్యమద్య॥ 8

ఇత్యుక్తే తనుజనినా నృపస్తమూచే
భావ్యాయం మనసి మమే దృగేవనిత్యం
నోవిందా ద్విదుర ఇతీవతంనిగూహ్య
ప్రాప్తంతే యదనుగుణం చరామి తద్వై॥ 9

ప్రీత్యోధ ర్మితిపసుతః పృధాసుతానాం
తచ్చౌర్యం ద్రుపదసహాయతా బలంచ
ఆలోచ్యా పధివిహితై రనేకమార్గైః
భేత్తుం తాన్ ద్రుపద మియేషతాం చకృష్ణాం॥ 10

కర్ణేనా ప్యధనురుషా భ్యదాయితేవా
కృష్ణావా ద్రుపద నృపశ్చవా నభేద్యాః
తచ్ఛ్రుత్వం సహపృతనాశ్చ తత్రగత్వా
హత్వాతం ద్రుపదమిహా నయామ పార్థాన్॥ 11

తచ్ఛ్రుత్వా మనసి హితం తదీక్షమాణః
భీష్మాం గిరస విదురై ర్నృప స్సదస్యైః

ఆహూయాపి చ సచివాన్ హితానురక్తాన్
తైస్సాకంరహసి చకారమంత్రిమగ్ర్యం॥ 12

భీష్మస్స్వం హృదయ మువాచ తత్ర పాండోః
పుత్రాస్తే తనుజ నయశ్చమే సమానాః
తత్తేషాం మనుతు నరోచతేవిరోధో
రాజ్యార్థం తదను భజంతు తేపి రాజన్॥ 13

యన్నస్యా న్నృపతిపదం పృథాసుతానాం
పుత్రాణాం తవచకథం భవేత్తదేన
తద్యాయం సదృశ తయా విభజ్యరాజ్యం
హ్యాప్తాస్థాః కలహ ముపేక్ష్య మిత్రబుధ్యా॥ 14

ద్రోణశ్చ స్వధమ తమాహ భీష్మగీతం
కర్ణస్తద్విగతభయోని నిందభూయః
క్షత్తాపి ప్రియ మవదద్య దుక్తమాఖ్యాం
మేనేతద్ధిత తమమాత్మ నోపిభూపః॥ 15

ఆనేతుం నృపవచనా త్పృథాతనూజాన్
క్షత్తాగా ద్ద్రుపదపురీం సహోపహారః
సందృష్టో ద్రుపదనృపేణ సాదరేణ
ప్రాప్తోచ తుక్షలగిరం నదీజ గురోర్వాః॥ 16

అభ్యర్ణే మధు మథనస్య నందసూనోః
ప్రాహేదం ద్రుపదనృపం మహామతిస్సః
సంబంధా త్తవసదృశా దుపాత్తమోదః
భ్రాతృభ్యాన్ సహసుతయా తవాద్యరాజన్॥ 17

సందిష్టుంత్వరితమ నాస్సమాహినోన్మాం
భీష్మాంగీరస సుమతేం బికాతనూజః
సంప్రేష్యాస్తదిహమయా సహైవపాండోః
పుత్రాస్తే దుహితృయుతా మతేచ్యుతస్య॥ 18

ఆదిష్టాస్తదను పృథాసుతాస్సకృష్ణాః
పాంచాలక్షితి పతినాస వాసుదేవాః

సంతుష్టాః పురమగమన్ నగేంద్రసాహ్వం
తత్తాతాననుగతవాన్ కృతార్థయత్నః॥ 19

కౌంతేయస్సహ సహజోభిదమ్యపాత్రైః
ఆశీర్భిర్ద్విజాతజయాః పురంప్రవిష్టః
భీష్మాంగీరస కృపసన్నిధౌ పితృవ్యం
ప్రణంసీత్సహ సహజో వధూసమేతః॥ 20

రాజ్యార్ధం తదనుముదాంబికా సుతేన
ప్రత్తందాక్ కృపగురు భీష్మ సమ్మతేన
సంప్రాప్తో నృపతి నిదేశత స్తదేంద్ర
ప్రస్థాఖ్యే మహితపదేవ సత్సపార్థః॥ 21

గోవిందే నిజనగరం గతేధపార్థాః
ధర్మే సంప్రణిహిత మానసా స్సదైవ
ద్రౌపద్యా సహ ముదితా విసృష్టభేదాః
రాజ్యస్థాః గుణనిధయః ప్రజా రరక్షుః॥ 22

ఆయాత స్త్వధ విధి సూనురా త్తవీణో
గాయన్ శ్రీహరి గుణవైభవా పదానం
సందృష్టో ముదిత హృదా యుధిష్ఠిరేణ
స్వాసీ నోపచితి మవాప్యతేన క్లప్తాం॥ 23

కృష్ణాయా మపి విహితానతౌ గతాయాం
ప్రాహేదం దురహసి పృథాతనూజనేం స్తాన్
ద్రౌపద్యా మిహభవతాం యథా నభేద
శ్చైకస్యాం మపి విధాన మాచరంతు॥ 24

ఇత్యుక్తై విధితనయేన తద్ధితం తే మన్వానాః
స్వపది సముత్సుమస్య చక్రుః
సంధాంనో ద్రుపదభువా సహేషితానాం
యః పశ్యే త్సతువిపినే మిథః పరీవాసీ॥ 25

అబ్దానాం చతురధికాష్టసంఖ్యయాతాం
నిమ్మృష్టాం నృపతిసుతై ర్నిశమ్య సంధాం

కార్తార్థ్యా న్నిజయతనస్య నారదోగాత్సావా
సం హారిపద ైరుపాస్య మానః॥ 26

ఏకాగారిక హృతగోధనః కదాచిత్
భూదేవ స్తదను రురావ పాండుపుత్రాఁ
తచ్ఛ్రుత్వా ద్విజలపితం జవేన మాభై
రిత్యుక్త్వాతమగమ దజుక్తనో నిశాంతం॥ 27

దోపద్యాసహితు యుధిష్ఠిర స్సమాస్తే
యతా స్త్యాయుధ నికర స్తదా కిరీటీ
ఆపృచ్ఛాగ్జ మనువిశ్య తత ధన్వాదాయాగా
త్సశరమధాశు యత్రిచోరాః॥ 28

హత్వాతాఁ జ్వలితముఖై శ్శరైః
కిరీటీ ప్రాపయ్యప్రియ మధ గోధనం ద్విజంతం
సంధా తికృమణజ దోషశాంతికా
మోనుజ్ఞాత్తో వన మగమ ద్యుధిష్టిరేణ॥ 29

సంపస్య న్వివిన గత స్సపుణ్యతీర్థా
న్యాయాత స్సుర సరితోముఖం క్రమేణ
తత్ర తైర్య ర్మునిభిరతీవచోద్యమానః
తత్రాస్త ప్రణిహిత మానసః కిరీటీ॥ 30

తత్తీర్థే నృపతిసుతః కదాచి దిద్ధే
స్నాత్వాషీ త్రిదశ పితృంశ్చ తర్పయిత్వా
హేమార్థం త్వరితమధో త్తితీర్షురం తశ్చా
కృష్టః ఫణిసుతయా కయాంచిదాశు॥ 31

సా తైర్యావత కులజస్య కన్యకా
సీత్ కౌరవ్యాభి దఫణి న స్తదంబువాసా
తం దృష్ట్వా స్మరవపుషం ముదా
హ్యులూపీ నామ్నా సా నిజగృహ మాసినాయ పార్థం॥ 32

కంద పాశుగవ శయా తయా కిరీటీ
రత్యర్థం ముహు రభిబోధిత స్మరాభః

నైజస్యవ్రత చరితస్య లోపభీత్యా
నైచ్ఛత్తాం తదనుచని బబంధసాతం॥ 33

క్రందత్యా శ్శరణముపేత్య నాగపుత్ర్యాః
రత్యర్థం తదను తదిష్టసాధనం చ
మన్వానో నృపతిసుత సధర్మ మగ్ర్యం
తత్రాతాం ఫణినిలయె తయా సహాస్త॥ 34

సాభుక్త్వా సురతసుఖం యథేష్టమేషా
పార్శ్వేన ప్రియవపుషా తదాశ్లిపామాం
ఆసీయోద యతిరవౌ ముఖం ద్యునద్యాః
భీభత్సుం పునరపి ధామ నైజమూగాత్॥ 35

సర్వత్రాంబుని విహితా భయస్త యాసీ
ద్యాదోభి ర్నృపతనయ స్సధామనైజం
ప్రాప్తస్త చ్చరిత ముదీర్య తాపసానాం
సాకం తైర్హిమవద గేంద్రమాశుయాతః॥ 36

తత్రత్యాశ్చ సతు భృగుతుంగముఖ్య
నానాతీర్థాగ్ర్యాశ్చ నృపతిసుతః క్రమేణపశ్యన్
ప్రాగాశాం ప్రతిగతవాన్ సుహూసరి
ద్బిస్సందీప్తాం ధనమది శద్బహు ద్విజేభ్యః॥ 37

అత్యేత్యుత్కీతిపసుతః కళింగ వంగా నంగా
ఖ్యానపివిషయాన్ మహేంద్రశైలం
సం దృష్ట్వా మణిపుర మాజగామ పశ్చాత్
యత్రేశోనివసతి చిత్రవాహనాఖ్యః॥ 38

తత్పుత్రీం పథినగశే తదాచరంతీం
దృష్ట్వా ర్తస్స్మరవివశఃపితు స్సుతస్యాః
అభ్యర్ణం సముపగతః పృథాతనూజః
పత్నీం తామధచకమేసచాహభూపః॥ 39

మద్వంశ్యానరపతయ శ్శివప్రసాదాత్
ఏకైకం సుతమలభం తవంశకారం

పుత్రీయం త్వజనిమమాత్మజ స్తదస్యాః
సంక్లృప్త స్తనయ తయా జనిష్యమాణః॥ 40

తత్కర్తుం సఫలమిదం త్వయాశ్రుతంచేత్
దత్తాస్యాం మమ తనయాం నరేంద్రితుభ్యం
ఇత్యుక్తే నరపతినా తథే త్యుదీర్య
శ్వే తాశ్వోవ్యవహదమూం నృపేణదత్తాం॥ 41

పార్థస్త త్పురినివసన్త్రయం సమానాం
పౌనూతాత్మజ మధ బభ్రువాహనాఖ్యం
ఆమంత్ర్యక్షితిప మథో జగామ తీర్థాన్యానంతుం
మునిసహితః పరిశాంతచిత్తః॥ 42

సంత్యక్తం మునిభి రభూత్తు పంచకం
యత్తీర్థానాం తదపి నిషేవితుం కిరీటీ
తైరుద్ధోప్యగమ దుదీక్ష్యతా నితీర్థా
న్యామోదం పరమమవా పరమ్యభావాత్॥ 43

సౌభద్రే ర్విధమ ముపేత్య తత్ర తీర్థేస్నాతం
తం మకరవరోంతరంబుచారీ
జగ్రాహ ద్రుతతరమంఘ్రిమంబుమధ్యా
దుత్తీర్ణస్టమథతం సచానుకర్ష॥ 44

ఉత్కృష్ట స్సతు మకర స్తదైవ నాగీభూత్వా
వైలలిత వపు ర్నృపేణపృష్టో
కావాత్వం కిమిద మభూ ద్వపు స్తవేతి
పరివాదీ త్స్వకృతమఘం నికర్షహేతుం॥ 45

వర్ణాఖ్యా సురగణికాహ మస్మిరాజ్ఞ
సంయుక్తా చతసృభిరేకదా సఖీభిః
విప్రాగ్ర్యం దదృశిమలోకపాల గేహే
జ్యోతి ర్భూతతమసం దిశాసు సర్వాః॥ 46

ఏకాహం మదనులతాచ సౌరభేయీ
రూపాఢ్యా తదనుచ బుద్బుదా సమీచీ

పంచేమావయ మధత త్తపోంతరాయం
కుర్వంత్య స్తదభిముఖం కృత ప్రయత్నాః॥ 47

విప్రేణాప్యధ సురుషా వయంచ సర్వేశప్తావై మకరవపు ర్భజంత్వితీవ
త్తైనైవపరిణయవ శాత్ప్రసాదితేన।ప్రో క్తంనఃస్వకృతజ శాపము క్తిరేషా॥

ఉత్క్షిప్తా సలిల గతా స్తవః పతీరం
యశ్శాపా త్సపదివిము క్తి మాప్స్యధేతి
నిష్క్రాంతా స్తదను నిరీక్ష్యమార్గమధ్యే
దేవర్షిం స్వవిహిత మూచిమోపరాధం॥ 49

అస్మాభిః పరిణ తపదోముని స్ససర్వం
దోషం నః కరుణిత మానసో నిశమ్య
తీర్థేషు పరికటిత వైభవే ష్వమూషు
ప్రాయోచన్ని వసతయా వదస్యసీమా ॥*॥ ఇతికరణం॥ 50

శాపాంతే జలచరదేహాత్తో విమోక్షం
పాండో స్తేతనయవరస్య పాదసంగాత్
దేవర్షి స్ససమవద న్నిశమ్య సర్వా
స్తద్వాక్యం వయమిహా సన్నిధా నమాప్తాః॥ 51

ఏకాహాం తవపద సంగము క్తశాపా
సఖ్యోమె కృతనిలయా చతుర్వ్వమాషు
తీర్థేషు క్షితిప విమోచయా శుచైతాః
శాపా త్త్వం సురమునిరాహా యత్తధైవ॥ 52

త చ్ఛ్రుత్వా హరితనయః కృపార్ద్రచి త్తః
పాలోమాదిక ముపసృత్య పుణ్యతీర్థం
తత్రత్యా మకరతనూ స్సుపర్వవేశ్యా
శ్శాపాత్తా స్వప దుపగావ్య మోచయత్సః ॥ 53

ద్రష్టుంతాం పునరపి చైత్రవాహనీం త
త్సం ప్రాప్తో మణిపుర మర్జున స్తత్రోగాత్
గోకర్ణం తదనుచ పశ్చిమాబ్ధితీరే
తీర్థాని ప్రకటిత వైభవా న్యుపాగాత్ ॥ 54

ప్రాప్తోధ ర్మితిపసుతః క్రమా త్ప్రభాసం
స్వాయాత శ్రవణ న మాగతేన
తత్ర సంయుక్త స్తదనుచ దేవకీసుతేన
ప్రాప్తోచ తుస్సుఖమపి దుఃఖ మాత్మనా ప్తం॥ 55

కాంతేయ స్సుఖసహితో విహృత్య తీర్థే
క్రీడి త్వాచిర మధతేన సాకమాప్తో
వాసార్థం రుచిరతటంతు రైవతాద్రిం
భుక్త్వాన్నం యదుపతి భృత్యసీ తమిద్ధం॥ 56

పర్యంకే మృదుశయనే కథా స్సుపుణ్యాః
సంజల్ప్య సహ సుహృదా తత శ్శయానః
సంస్తుప్తః పునరపి వందిభిః ప్రబుద్ధః। ద్వారావ త్యభిగమనే మతించకార॥

కాంతే యాగమ నకృతే హ్యలంకృతా సా
ద్వారావత్యపి గృహకేషు గంధపుష్పైః
తామిద్ధాం సహ సుహృ దజ్ఞన స్సమాగాత్
ప్రత్యుద్య ద్ద్విజకృత మంగళా నువాదః ॥ 58

తత్రస్థో విజయో ముదా కతిపయం కాలం యశోదాసుత
ప్రఖ్యో బంధుభిరర్చితశ్చ భగినీం దృష్ట్వా సుభద్రాం హరేః
కామోద్రిక్త మనాహరే రనుమతే హృత్వా వివాహోత్సవే
దేవో ద్వీక్షణ నిర్గతా మపిహితా కారశ్చ జిత్వా రిపూన్ ॥ 59

దత్తా మద్భిరధప్రియాం కురువరః పిత్రా ముదోద్వాహ్యతాం
కాలం వత్సరమచ్యుతో యదుపతే స్థిత్వా గృహే సాదరం
గత్వా పుష్కరపుణ్యదేశ మధ సంవృత్తవ్రతః ప్రాప్తవా
నింద్రప్రస్థ ముదీక్ష్య ధర్మతనయం భక్త్యానతా మాగ్రజం ॥ 60

పాంచాలీం ప్రణయేనతాం కలహితాం కృష్ణాం సమా శ్వాసయన్
గోపీవేష విభూషితా మధసతాం నిర్యేసుభద్రాం పురీం
సాశ్వశ్రూ మభివీక్ష్య సన్నతవపుః పాంచాలపుత్రీ మపి
ప్రత్యుత్థాయ సహాశిషాకృత శుభప్రశ్నా సతాభ్యాం ముదా ॥ 61

ఇంద్రప్రస్థ ముపాగతం పునరపి శ్రుత్వాజ్ఞనం మాధవః
ధామాద్యై స్సహబంధుభి స్సమగమ త్తం వీక్షితుం తత్పురం

పౌరై ర్మంగళపాణిభిః ప్రముదితైః ప్రత్యు ద్గతోదారతః
దీవ్య ద్రాజగృహం ప్రవిశ్యసగణః పాండో ర్దద శాత్మజాన్॥ 62

రాజ్ఞాసాదర మర్చితో యదుపతిః సంమాన్యబంధూన్ యథా
యోగ్యం యౌతకమాదిదేశ ముదిత స్స్వప్రేమ్ణానేకం ధనం
హైమానాంచ చతుర్యుజాం దశశతం దివ్యం రథానాం తథా
శ్వేతాశ్వే రపిమాధురీ రయుత గాలఙ్ఘించ బాహ్లీహయాన్॥ 63

మత్తేభేంద్ర సహస్ర మప్యురుధనం ముక్తా సువర్ణాంశు క
ప్రఖ్యం వస్తు హలాయుధేన సహితో దత్వా చదా సీర్వరాః
సర్వేషవ్య భిపూజితేషు కురుభి ర్యాతేషుబంధూ త్తమే
ష్వేక స్తత్ర హరి ర్నివాస మతనో త్పార్థేన సంప్రార్థితః॥ 64

తత స్సుభద్రా విజయా దనూ తాభిమన్యునామా నముదార వీర్యం
తేజోనిధిం లక్షణ లక్షితాంగంయథా దితిః కశ్యపత స్సురేంద్రం॥ 65

యత స్వభీ ర్మన్యు యుత శ్చతే నాభిమన్యునామా భవ దాజ్ఞనిస్సుః
ధనుశ్రుతిం సాంగరహస్యకల్పాం పితు స్వధీ త్యాతిబలో బభాసే॥ 66

సా యాజ్ఞసేనీ పతిపంచకేనానిష్ట ప్ర గర్భా సుషువే తనూజాన్
పంచాపి సంచాలిత శైలకల్పాన్మహాబ లౌదార్య నిధీన్ సురూపాన్॥

యాధిష్ఠిరేయః ప్రతివింధ్యనామా భీమస్య పుత్ర స్సుతసోమసంజ్ఞః
కార్ష్ణిశ్చ పుత్ర శ్శ్రుతకర్మసంజ్ఞఃశ్రుత శ్శతానీక పదేననూనుః॥ 68

సనాకుల వహ్ని భయు క్తవారే ప్రాసూతసూనుం సహదేవతశ్చ
మహాబలాఢ్యం శ్రుతసేన సంజ్ఞం సర్వే పిత్రాణామనురూప రూపాః॥ 69

తే జాతకర్మాది ముఖాగమోక్తసంస్కారశుద్ధీకృత దివ్యగాత్రాః
ధౌమ్యే న సాంగాఖిల వేదశాఖాన్యధీత్య చేరు ర్నిగమవ్రతాని॥ 70

ఏకైక సంవత్సర తారతమ్యాఃపరస్పరం తే ధనురాగమంచ
అధీత్య సాంగం విజయాదిపూణాభయంకరావీర్య యుతావిరేజుః॥ 71

యుధిష్ఠిరాత్పౌరవతీచ పత్నీ లేభేసుతం దేవక నామవి త్తం
కాశ్యాంసుత సర్వగత శ్చభీమాత్ కిరేణుమత్యాం నకుల శ్చపుత్రం॥ 72

పార్షతవీరం నిరమిత్ర సంజ్ఞం
లేభెసుహేత్రం విజయాదికన్యా
మాదీక్షితనూజా తనహా దేవ సంజ్ఞాత్
పార్థా దులూప్యాం తనయ స్త్విరావాఁ ॥ 73

తతః కదాచి ద్వసుదేవసూనుయు తోర్జున స్నేహిజనై స్సమేతః
విహార కామో యమునాపతీరం జగామ నానా తరు దీప్యమానం॥ 74

విహృ త్యతౌ తత్ర వనేజలేచ స్త్రీభి స్సమేతౌ వివిధం నశేందౌ
నిషీదతుః కుత్రచి దుజ్వలాభే దేశేముదా పుష్పితసాలరమ్యే॥ 75

త తాగ్నిజః కశ్చనచీరవాసాజటాధరః పద్మదళోపమాక్షుః
పురానుపే త్యార్జున వాసుదేవౌ భిక్షూ మయాచ ద్బహుళౌదనార్థీ॥

కి మిష్టమన్నం తవచేతితాభ్యా ముక్తుః పురానాహసతౌపసన్నా
నైవాన్న భిక్షూ మమపావ కోహం యదన్నమిష్టం మమ తద్వదామి॥ 77

పురానృపుః శ్వేతకి నామయజ్వా నిరంత రానుష్ఠిత సర్వయజ్ఞుః
ఋత్విగ్వరాఁ ధూమనిరుద్ధనేత్రాఁ పునఃపునః చోదయతే ధ్వరాయ

సత్రం విధాతుం శతవర్షకాలం సంకల్ప్య రాజ్ఞా పునరధిఁ తాస్తే
కదాచిదార్విజ్యకృతే నశేకుః తదీహితుం ధూమవిలుప్త నేత్రాఃఁ॥ 79

స శ్వేతకిస్తాఁ పరిణిపాతనమ్రాఃపునఃపునఃపార్థనయతే ద్విజేందాఁ
తథాపి నాంగీకృత మేవతై స్తదధ్వరుష్టోనృపతి భృశంతాఁ॥ 80

త్యక్తో భవ ద్భిర్యదహం తదన్యాఁ పార్థ్య ర్త్విజాఃసత్రవిధిం కరిష్యే
రుష్టాశ్చతేతేన తత స్తమాహుఃఋత్విగ్భవేత్తే నృపరుద్ర ఎవ॥ 81

త త్తేపవాక్యే ననృప స్సరుష్టఃకైలాసశైలం సముపేత్య రుద్రం
ఆరాధయామాసచిరం తపోభిఃతదా తదా కల్పితవన్యభోజీ॥ 82

త త్రోగ్రచర్యానిరతే నిరంద్రే ప్రసన్నచిత్తో ఋషి దంశివోగాత్
ప్రణమ్యతం శ్వేతకిరాహభక్త్యా స్వయంతుమాం యాజయ శంకరేతి॥83

తత శ్శివో ద్వాదశవర్షకాల మాజ్యేన సంతర్ప్య కృపీటయోనిం
లబ్ధాసి మత్తో యదభీష్టమస్తీ త్యాహ కరోత్వోపి తధైవరాజా॥ 84

పూర్ణే తతో ద్వాదశవర్ష కాలే తం ప్రార్థయంతం నృపమాహరుద్రః
మమాం శభూతో భువిభూపతే దు।ర్వాసాముని ర్వ్యాజయితా భవంతం॥
సంపాద్యసంభారగణం నరేంద్రో।రుద్రస్య వాచైవ పునశ్చయాతే
రుద్రాంతికం సోపి నిజాంశభూత।మాహూయ దూర్వాససమేవమాహ॥
రాజాహ్యయం శ్వేతకిరీటమద్య।నియోగతః కారయసత్రదీక్షాం
త థేతిచోక్తే మునినాథ రాజ్ఞ।స్సత్రం స మారభ్యత పూరితం చ॥ 87
నిరంత రాజ్యాచి హవి భిఃరుగ్రై।స్తతో వికార స్సమభూత్ మమాపి
సంక్షీణ తేజా స్సవిధేస్సమీపే।సంప్రార్థయం స్వాంప్రకృతింతతోహం॥
సచాహ మాందాద్వాదశహాయనాని।ధారాహుతై స్తేజసితోవికారః
తదద్యదగ్ధ్వాభవఖాండవాఖ్యం।వనం మహాసత్వ నివాస భూతం॥ 89
యద్వైపురా దైవతశాసనేన భస్మీకృతంతే రుధిరాశవాసం
దగ్ధ్వా పున స్తత్ప్రకృతిం సమీయాం।తతస్తృతీయమదోభిరుపేత తృప్తిః॥ 90
ఇతీరితే తేనజవేనచాహం।దగ్ధుం వనం ఖాండవ మాగతోహి
యద్రక్షితం తక్షక పన్నగస్య।సఖ్యు ర్నిరాసేన పురందరేణ॥ 91
శిఖాభిరాతత్యతదా వ్రజంత।ముదీక్ష్యమాం శామయితుం ప్రవృత్తాః
నివాసిన స్తత్రనిజైః ప్రయత్నై।రహంచ దగ్ధుం విదధే ప్రయత్నం॥ 92
దంతీంద్ర హస్తోద్ధర దంబుపూర్ణై।బహ్వ్యస్య నాగో త్తమశీర్ష వార్భిః
సంశాంతరూపః ముహురేవమాసం వ్యర్థప్రయత్నః కిలస ప్తవారం॥ 93
భూయ స్సమీపం గతవాక్ విరించే।ర్నియోగ త స్తస్య ముసీపురాణౌ
జ్ఞాత్వాభవంతౌ ధరణీ భరస్య।నిర్వాసనార్థే విహితా వతారౌ॥ 94
నారాయణంచైవ నరంచలోక।నాథౌ భవంతౌ శరణం వృణేహం।
దాహేచ్ఛునా ఖాండవకాననస్య।సాహాయ్య కృత్యే హరి రక్షితస్య॥ 95
శ్రుత్వా వచో వహ్ని సమీరితంత।త్సంశ్రుత్యతో నందతనూభవస్య।
పార్థః ప్రతిశ్రుత్య తథేతి వహ్నిం।ప్రోవాచభూయ స్సకలా స్సవేత్తా॥ 96
మమాహ వేవేగ సహం రథంచ వాహాంశ్చ శుభ్రాన్ పవమాన వేగాన్
శరాన్ ధనుశ్చాపిచ దేహి వహ్నె సహాయతాం తే విదధే తతోహం॥97
తతోగ్ని వాచా వరుణోర్జునాయ కపిధ్వజం స్యందన మభ్యుతాథం
గంధర్వవంశ్యై స్తురగైస్సితాభై ర్యుక్తం మహారత్న సువర్ణ జుష్టం॥ 98

అక్షయ్య తూణీచ ధనుర్ధృధజ్యం గాండీవ సంజ్ఞం విశిఖాంశ్చదివ్యా
దదాత తస్త త్రిసవాసుదేవో ధిష్ఠాయ పార్థోముద మాపభూయాః॥99
య ద్బ్రహ్మణా నిర్మిత మాసపూర్వంతత్కర్మకం పాణితలే గృహిత్వా
యుయోజ మౌర్వ్యధృత వారవాణాఃపార్థం పురస్కృత్య కపీటయోనిం॥
అథాను శిష్టోవిజ యాచ్యుతాభ్యాందగ్ధుం వనం ఖాండవ మాశ్రియాశాః
దుదార్వివ దీప్తాచి రుపేత్య బాహ్యంయుగాంతకా లానల దీప్తజిహ్వాః॥101
పార్శ్వద్వయే తస్య వనస్య కృష్ణా జ్ఞానౌ సమాస్థాయ రథౌసచాపౌ
నివారయంతౌ పరిచే రతుస్తౌ విభూత కాంస్తస్యమహావనస్థాన్॥ 102
వహ్ని స్సకృష్ణార్జున పక్షవీర్యాత్ వనం దదాహా ద్విగుణం పరివృద్ధః
తస్యాస్పృశద్యోవ్యమ శిఖా సధూమాస విష్వగ్లింగా దనతోవనస్య॥103
దేవై ర్విభీతై రథమేఘవాహాః సంశ్రావిత స్తుతిపాత్రోరథస్థః
నానాకృతిః ఖాండవరక్షణార్థీ సంచోదయా మాస ఘనానసేకాన్॥ 104
అథాక్షమాత్రా స్సలిలస్యధారా ఘనై ర్విముక్తా హరివాహనున్నైః
అశోషయత్ శ్వేతహయాః స ఎవ। కించి న్నతాభి శ్శమితో హుతాశః॥
తత్రాహి రాజోస హితక్షకాఖ్యః। యయౌ కురుక్షేత్ర మముష్యపుత్రీః
త దాశ్వసేనోన శశాకదగ్ధా ద్వనా ద్వినిర్గంతు మ నానిరుద్ధః 106
శిరః పర్వపూర్వం వినిగీర్యమాతా తమశ్వసేనం నిరగా ద్వనాంతాత్
బిభేద తస్యా స్సహసైవశీర్షం పార్థ స్సుశేందే కిలవీక్షమాణం॥ 107
సుశేంద్రిమాయా పరిమోహితే తదాపృధాసుతే ముచ్యతసోశ్వసేనకః
విమోచితం వీక్ష్యసతం సురోషితః। చకార భీమం కదనంమరుత్వతా॥108
ఇంద్రి స్వమస్త్రం ధనుషిన్యయోజ్య।సంచాదయా మాసవియచ్చరాస్త్రైః
మేఘా స్సవి ద్యుత్తనితా వితత్య।నభో విచేరుః క్షుర దంబుధారాః॥109
వాయ్వస్త్రి నిధూపిత మేఘబృందోనభస్యసా వృత్త రజ స్తమిస్రే
జ్వాలాభిరాత త్యదివం కృశాను।ర్నతేర భూ క్తాఖిల సత్వ సంఘుః॥ 110
కృష్ణార్జునాభ్యాం త ముదీక్ష్య
వహ్నిం సంరక్షితం పక్షిపతి గరుత్మాన్
వ్యోమ్యాపత త్పక్షినఖై ర్నిహంతుం
తుండేన చై వాచ్యుత పాండుపుత్రౌ॥ 111
గంధర్వ విద్యాధర యక్ష సిద్ధ ముఖా స్తదావ్యోమ చరా శ్చరుష్టాః
సముద్య తా నేకవి ధాయుధోద్యత్కరా స్సము ద్భేతు రభీంద్ర సూనుం।

పాథ:స్య గాండీవధరశ్చ వాసుదేవశ్చ చక్రీ నిరురోధ సర్వాన్
వియత్థ్సితాన్ క్షిప్త పరాయుధాంస్తాన్ భగ్నాశ్చ తే తావుపస ద్యసర్వే॥
శక్రస్తు దైరావత మాధిరూఢ:।చిక్షేప వజ్రం హరిపార్థసూనోర్వ్
సర్వేచ దేవా జగృహు ర్నిజానిరుపా త దాస్త్రాణి యమాదయస్తే॥114
కృష్ణోర్జునశ్చైవ తదాశరౌఘయి।రపారవేగై ర్వివృతాయుధాంస్తాన్
నిజఘ్నతుస్తే విముఖా నివృత్తా।రణే వ్యతిష్ఠచ్ఛతమన్యురేక:॥ 115
తతోశ్మవర్షం సురరాజ ముక్తం।నివార్య బాణై ర్విజయ: పునశ్చ
సపాదపం మందరశైలశృంగం।చిచ్ఛేద ముక్తం హరిణైవ పార్థ:॥ 116
కృష్ణాయుధోత్కృత్తశిర: కరోరు।భుజేషు జ్వంతు ష్వభిలేషు భూమా
పత త్సునహ్నా జ్వలిత స్తదానీం।మేదోనసార్ద్ర: పరమం తతర్ప॥117
ఆకాశవాణ్యాధ పురందరోక్త।నా స్త్యద్యమిత్రం తవతక్షకావాఃఎ
తౌచ దేవౌ జగతా మధీశౌ।నారాయణ శ్చైవ నరోవతీర్ణౌ॥ 118
భారావనోదాయ భువో జగత్యా।మిత్యుక్త మాకర్ణ్య తతో నివృత్తఃదివం ససైన్యఃపరిముక్తరోషఃజ్ఞాత్వా గిరం తామృత మాశుభీతఃః॥ 119
గతేసురేంద్రే సహిరణ్యరేతా।దదాహసర్వం విపినం యధేచ్ఛం
మయోసురస్తత్ర వినిర్గతో భూత్।దత్తా భయశ్చైవ ధనంజయేన॥120
దినాని పంచైవ దహాపివహ్నిఃస్త్ర క్తాండవం పుష్టవపుఃప్రదహ్య
ప్రణమ్య కృష్ణం ప్రణత స్తదంభ్యో।రాలింగ్య పార్థంచ జగామధామ॥
తదావతీర్ణ స్త్రిదివా త్సురేంద్ర స్సంచోదయా మాసవరాయ కృష్ణౌ
అస్త్రాణి సర్వాణ్య వృణో త్కరీటీ।ప్రీతించ నిత్యాం విజయేన కృష్ణ॥122
ప్రసాదకాలే వృషభధ్వజస్య సదా స్త్రలాభం విజయస్య దత్వా
శక్ర స్తతఃప్రీతియు తోచ్యుతాయ ప్రీతించ నిత్యానుదిశ త్సుతేన॥ 123
గతే చ తస్మిన్ త్రిదివం।యదూనాం పతిఃకృతార్థో ముదిత స్సపార్థఃమయేనసాకం యమునాతటిన్యాఃరమ్యాగమాద్యే నినాద కూలే॥124

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశవైభవే మహాకావ్యే
పాండవచరితానువర్ణనే ఆదిపర్వ
కథానువర్ణనం పంచదశ స్సర్గ:

శ్రీమతే రామానుజాయనమః.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

శ్రీశోభనాద్రీశవైభవ మహాకావ్యం.

ఉత్తరభాగే షష్టదశస్సర్గః.

అథసభాపర్వకథానువర్ణనప్రారంభః

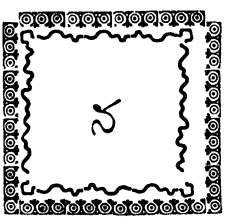

మశ్శుభాద్రి ప్రభవే యశస్వినే
నృసింహరూపాయ జగద్విధాయినే
యదంఘ్రి పద్మస్మృతి వైభవేనతః
ప్రబంధనిర్మాణ మిదం సమాప్యతే ॥ 1

విమోచితో వహ్ని భయా త్తదానీం మయుః కృతజ్ఞో హరిసన్నిధానే
ఉవాచ పార్థం ముదితోధకింతే కుర్యామభీష్టం వదత ద్యధేతి॥ 2
భగవా నథ భక్తవత్సలో మయమాలోచ్యతు శిల్పిసత్తమం
నరలోక సభాతిశాయినీ కిర్తియతామిత్యవద త్సభాద్భుతా॥ 3
ఇత్యాదిశ్యమయం హరిః శుభదినేభ్య చార్యగిజా నవాగ్జై
రిందప్రస్థపురం ప్రవిశ్య తటనీతీరా త్సపార్థసత్తతః।
రాజ్ఞేతచ్చనివేద్యదానవమనోభీష్టం మతెతస్వత
న్నిర్మాణానుగుణాం భువం సమతలామాలోకత శ్రీపతిః॥ 4
దశకిష్కు సహసా సమ్మితాం భువమాలోక్య సభానురూపిణీం
సుదినే శుభతారకే సభాకరణోపక్రమణం హ్యకారయత్ ॥ 5
తత్ర ప్రీతియుత స్సముష్య సుచిరంకాలం తత్రో మాధవః
సంద్రష్టుం పితరం ప్రభో రనుమతే కుంతీం ప్రణమ్యా ద్వ్రతః
దృష్ట్వాస్వాం భగినీం తయాశ్రుగళయా చాలింగితః ప్రీతితః
తా మాఘ్రాయ శిర స్యధో మునివరం ధౌమ్యం ప్రణమ్యప్రభుః 6

ధర్మాత్మశీఃప్రదపదాత్మజాం నతపదామాశ్వాస్య పాండోస్సుతా
నామంత్ర్యాగజపుంగవానపి తదా యాతాఁ అభీష్టైర్వరైఃl
అభ్యర్చ్య స్వయమాప్లుతశ్శుచితను ర్దేవాంశ్చ నత్వా త్వరఁ
దివ్యైర్గంధసుమైః రలంకృతతనూ రేజేతులశ్రీయుతఃll 7
రథం సుపర్ణధ్వజముద్యతాస్త్రం। సుగ్రీవశైబ్యాశ్వయుజంచ శాక్మం
యయౌ సమారుహ్య పురీం యదూనాం। పతిన్తతా ర్తిక్షపణా త్తదీక్షుఃll
యుధిష్ఠిరోపాస్య తదాతు దారుకం। రశ్మీన్హయానాంస్వయమాదదానఃl
చక్రే ముదం సఖ్యురథార్జునస్తమపీజయచ్ఛామరతో ముకుందంll 9
భీమోయమాభ్యాం సహపృష్ఠతస్తు। మన్వ్రజద్బంధుగణైస్సమేతఃl
శౌరిర్విరేజేనుగతస్సఖీభిఃl యథాసురేంద్రైర్జగతామధీశఃll 10
యోజనార్ధమథమాధవోగత। స్తూన్యవర్తయదుపేయుషోహ్రణాం
ధర్మభీమచరణప్రణామకృత్। సస్వజేచ విజయం ముదా యుతఃll 11
మాద్రీసుతాభ్యా మభివాదితశ్చ। సుహృద్వియోగాకులితం నరేంద్రం
శనైస్సమాశ్వాస్య పురీం జగామ। నిరీక్ష్యమాణ స్సఖిభి స్సదూరంll 12
పునఃప్రవిష్టానథ పాండుపుత్రాఁ। పురం మయశ్శిల్పివరోనుమాన్య
గతస్సభాం బిందుసరఃప్రతీరఁ। స్థితాం సురమ్యాం వృషపర్వనామ్నఃll 13
తత్రాస్తియద్ధివ్య ముదారచిత్రం। గదాచగుర్వీ విపులశ్చశంఖఃl
సంగృహ్య భూయో గతవాఁ కురూణాం। పురం సభా నిర్మితిమాతతానll
శ్రుతిశ్చ భీమాయ గదాముదారాం। కిరీటినే శంఖమదాత్సశిల్పీ
యం దేవదత్తాభిధమాహురార్యా। యస్యారవేణాంబుధిరప్యచాలీత్ll 15
సభాం వినిర్మాయ సువర్ణరత్న। ముక్తావిచిత్రప్రతిమాభిరమ్యాం
త్రిలోకచిత్రాస్పదముజ్వలాభాంఅగ్న్యర్కసోమాదిసభా సదృక్షాంll 16
ఉపాహరథ్సకింకరనామరక్షో। భిరప్తసాహస్రమితైర్బలాఢ్యైఃl
విరాజితాం కృత్రిమపుష్కరిణ్యా। నివేదయామాస యుధిష్ఠిరాయll 17
తాం నిరీక్ష్య నృపతి స్సభాస్థలీంసాజ్యదుగ్ధ మధుమిశ్రితౌదనం
దివ్యమూలఫలభక్ష్యసంమితంభోజనం ద్విజగణాయ దత్తవాఁll 18
గోధనాంశుకవిభూషణై ర్వరై।స్సంప్రతర్ప్యచ జనాఁ ద్విజాదిమాఁ
సంవిధాయగృహావాస్తుపూజనంతాం వివేశ సహసోదరో ముదాll 19

తస్యాం సభాయాం రమమాణమింద్రమివామరావత్యధిపం నరేంద్రం
మహర్షయో రాజవరాశ్చ సర్వేసేవంత నిత్యం విబుధాధివేంద్రం॥

అసితః దేవలః సత్యః సపర్వమాలీ మహాశిరాః అర్వావసుః సుమిత్రోమైత్రేయః శునకః బలిః బకః దాల్భ్యః స్థూలశిరాః కృష్ణద్వైపాయనః శుకః సుమంతుః జైమినిః పైలః తిత్తిరిః యాజ్ఞవల్క్యః సపుత్రోరోమహర్షణః అపుత్రహేమ్యః ధౌమ్యః ఆణిమాండవ్యః కౌశికః దామోష్ణీషః త్రైబలిః పర్ణాదః వరజానుకః మాంజాయనః వాయుభక్షుః పారాశర్యః సారికః బలీవాకః సిలీవాకః సత్యపాలః కృతకృమిః జాతుకర్ణః శిఖావాన్ ఆలంబః పారిజాతకః పర్వతః మార్కండేయః పవిత్రపాణిః సావర్ణః భాలుకిః గాలవః జంఘాబంధుః రైభ్యః కోపవేగః భృగుః హరిబభ్రుః కౌండిన్యః బభ్రుమాలీ సనాతనః కాక్షీవాన్ జాజిజః నాచికేతః గౌతమః పైంగః వరాహః శునకః శాండిల్యః కుక్కురః వేణుజంఘుః కాలాపకఠః॥

ఇత్యేతేమునయేన్యేచ వేదవేదాంగపారగాః
సభాయాం తత్ర కౌంతేయమన్వాసతముదానిశం॥ 21

◆ రాజానః ◆

ముంజకేతుః వివర్ధనః సంగ్రామజిత్ దుర్ముఖః ఉగ్రసేనః కక్షసేనః క్షేమకః కమఠః కంపనః మద్రికాధిపతికుంతిః కిరాతరాజాపుళిందః అంగవంగపుండ్రకపాండ్యాంధ్రదేశాధిపతయః సుమిత్రోః శైబ్యః యవనాధిపతిస్సమనాః చాణూరః దేవరాతః భోజః భీమరథః కళింగాధిపశ్రుతాయుధః మగధాధిపతిర్జయసేనః సుకర్మా చేకితానః పురుః కేతుమాన్ వసుదానః విదేహాధిపః కృతక్షణః సుధర్మా అసిరుద్ధః శ్రుతాయుః అనూపాధిపతిర్దుర్ధరః కృమజిత్ సుదర్శనః శిశుపాలః కరూషాధిపః వృష్టికుమారాః ఆహుకః విపృథుః గదః సారణః అక్రూరః కృతవర్మా సత్యకః భీష్మకః అకృతిః ద్యుమత్సేనః కేకయః యజ్ఞసేనః కేతుమాన్ వసుమాన్ కృతాస్త్రుః ఇత్యేతేన్యేచరాజాన స్తముపాసతనిత్యదా॥

నతైస్సమేతో మునివర్యరాజ।వరైస్సభాయాం కురువంశవీరః
గంధర్వగీతామలకీర్తిరాస్తే। యథాబ్జయోని స్త్రిదశై స్సధామ్ని॥
ఆగత స్తత్ర దేవర్షి।ర్లోకవృత్తాంతకోవిదః
పృష్ట్వాచ కుశలం భూపం।తేనసంపూజితో ముదా॥ 23
విశ్రాంత మధతం రాజా।విలోక్యాసనమాస్థితం
ఇదమాహ ప్రహృష్టాత్మా।ధర్మసూను ర్నృపాంతరే॥ 24
మునే త్వయానుచరితా।లోకాస్సర్వేద్భుతాలయాః
సభాశ్చ దృష్టాలోకేషు।నానా వైచిత్ర్యసంయుతాః॥ 25
ఇతోధికాసమావాపి।త్వయాదృష్టాస్తికిం సభా
జిజ్ఞాసమానాయ మునే।మహ్యంతద్బ్రూహి వత్సల॥ 26
నిశమ్య వాచం కురునందనస్య। దేవర్షిరూచే మధురం ప్రహృష్టః
రాజన్ మయానశ్రుతదృష్టపూర్వా।సభేదృశీమానుషలోకమధ్యే॥ 27
యమప్రచేతోమఘవత్కుబేర।స్వయంభువాంవచ్చసభాస్సురూపాః
యద్దివ్యకాయాదృశమానయుక్తా।వసంతి యేతాను సదానుదేవం॥ 28
ఇత్యుక్త్వా నారదో భూపం।కథయామాసతత్వతః
ఇంద్రాదిలోకపాలానాం।సభావైభవమద్భుతం॥ 29
సభాయాం కీర్తితం జిష్ణో।రిశ్చంద్రం మహీపతిం
వసంతంపితరంపాండుం।శ్రుత్వాపితృపతేరపి॥ 30
ప్రోవాచనారదం రాజా। కేన పుణ్యేన భూపతిః
హరిశ్చంద్రస్సభాస్థల్యాం।వసతి క్రతుభుక్పతేః॥ 31
పాండుశ్చ పితృలోకస్థః। పితామమనిగీషితః
కిం త్వయా కింవచఃప్రాహ।తత్ శ్రోతు మహ ముత్సహే॥ 32
నారదో ధర్మరాజస్య।గిరమాకర్ణ్య తం పునః
ప్రోవాచ మహిమానం తం।హరిశ్చంద్రస్యభూపతేః॥ 33
సంభ్రమాట్సర్వమహీక్షితాం సబలవానాస్థాయైకం రథం
జిత్వాసప్తసశైలసాగరవనాం ద్వీపాం ధనై రాజభిః
దత్తైర్నైకవిధై ర్ద్విజాగ్ర్యమహితంశ్రీరాజసూయాధ్వరం
కృత్వా తద్విభవేన శక్రసదసి స్థాయీసదా రాజతే॥ 34

పాండుశ్యాలీ పీతా తవేవమవదత్ త్వాం భ్రాతృభి ర్జిష్ణుభి
ర్జిత్వా రాజగణా ఉపాహర మఖం శ్రీరాజసూయంముదా
రాజానేన మఖేన చైవ హి హరిశ్చంద్రో మరుత్వత్సభా
మధ్యాస్తేహమపి త్వయా క్రతుకృతా శక్రస్యధామాప్నుయాం॥ 36

ఇత్యుచివాఁ తవపితా। తస్యసంకల్పపూ ర్తయే
మతస్వపృథివీశానే। త్యుక్త్వాసగతవాఁ మునిః॥ 37

అథ నారదవచనశ్రవణసంకల్పితరాజసూయాధ్వరో యుధిష్ఠిరస్సభ్రూ
ట్వమాత్మన్యభిమాన్యమానో భ్రాతృభి రప్యనుమతస్సైకావిక్షాననిధినా
కృష్ణేన సాకమాలోచయతుమనా స్తన్నిధిం ప్రతిదూతమ్ప్రేషయత్॥
అలంబ్య శాసనంసఖ్యుర్భూతా వేదితమచ్యుతః
ఇంద్రప్రస్థం జగామాశు।ఖిప్రవాహారధాశ్రితః॥ 38

ప్రత్యుద్గమ్య సఖాయ మిద్ధయశసం రాజాచ్యుతం సానుజః
పాద్యార్ఘ్యాసనముఖ్యసర్వవివిధై రభ్యర్చ్య దివ్యాహ్నైః
మేవష్టిరనుసృత్య వాచ ముదితం శ్రీరాజసూయాధ్వరే
సంకల్పం సమవోచదత్రచ మతం జిష్ణూరాసీద్ధరేః॥ 39

అథ యుధిష్ఠిర మాహ జనార్దనఃక్రతురయం నుహ్యో హిమహా జనైః
అపితుసర్వనృపాల జయేనవై।భవతి సాధ్య ఇతి ప్రతిభాతిమే॥ 40

మేచావశేషితాఃపూర్వంజామదగ్న్యేన బాహుజాః
తత్కాలీనా నృపావీరా। బలవంతోద్య సంతిహి॥ 41

తేషు రాజా జరాసంధో। బలవానద్య మాగధః
అన్యే పౌండ్రక చైద్యాద్యా। స్సంతివీరా బలోత్కటాఃఃః

శ్రుత్వా గౌతమవంశజస్య తనయం కాంక్షీవతో మాగధః
గత్వా భారత చండకౌశిక సమాఖ్యానం ద్రుమూలస్థితం
పత్నీభ్యాం సహతోపయుక్త మునివరం రత్నైర్ముదారం ముదా
తుష్టేనాధవరాయతేన వినత స్సంచోదితః ప్రాహతం ॥ 46

రాజ్యం త్యక్త్వా వనేవస్తుం। యాతోహం మునిపుంగవ
కిమేపత్య విహీనస్య। వరేణవ్యాకులాత్మనః ॥ 47

శ్రుత్వా గిరం మాగధస్య। సముని శ్చండకౌశికః
భావంచ తస్య విజ్ఞాయ। ద్రుమూలే ధ్యానమాస్థితః ॥ 48

తదా॥ ఉత్సంగేపతితం ఫలముద్వీక్ష్యానిమిత్తం మునిః దత్వా రాజ
వరాయతెం స్వనగరీ మ్ప్రేషయ ద్ధార్మికః। రాజా సోపి పురీం ప్రవిశ్య
గృహిణీభ్యామేకకంతత్ఫలం। ప్రాదాత్ తేద్విధం విధాయముదితే తద్భ
క్షయామాసతుః ॥ 49

గర్భిణ్యావధతే మునేః కరుణయాకాలే సువాతాం వపుః
ఖండద్వైకదృగంఘ్రిదోఃకరముఖాంగోపేయుషీ సాత్మనీ
తేదృష్ట్వా ఫకలే విభీతహృదయే శృంగాటకేంతఃపురాత్
ధాత్రీభ్యాం బహిరుద్గమయ్య సశుచా వాస్తాం తదారాక్షసీ॥ 50

కాచిన్మానుషమాంసభోజనపరానామ్నా జరాహ్వేతా
దృష్ట్వా తేవిధిచోదితాసుఖభరంకర్తుంముదాయోజయత్
తత్ఖండద్వయమేళనేన రుచిరాభోభూచ్ఛిశు స్తంజరా
దృష్ట్వా విస్మితమానసా శిశుమధోద్ధర్తుం నశక్తాసఖే ॥ 51

కృత్వా ముష్టిమధాననే విరుదతశ్శ్రుత్వాశిశో ర్నిస్వనం
శుద్ధాంతాత్ గృహిణీజనేననృపతిర్నిర్గత్య యాంతోబహిః
సాతస్యాపహృతిం వినిందితతరాం మత్వాత్మన స్తత్పదే
వర్తంత్యాః నరరూపధృత్సశిశూ రాజానమభ్యుద్గతా ॥ 52

రాజన్ తేగృహిణీద్వయేన జనితఃధాత్రీవిసృష్టఃపురా
మధ్యేనూను రయం మయాకరుణయా దత్తోద్య తేరక్షితః
నిత్యంవేశ్మని పూజితా తవజరానామ్న్యస్మిరాక్షస్యహం
కర్తుంపుత్ర మభీచ్ఛత స్తవమదం ఖండద్వయం సంతధే ॥ 53

భాగ్యాత్తే తనయోబభూవ మిళితేఖండద్వయే భూపతే
మత్పూజాహిగృహేగృహేచ గృహిణాంసర్వార్థసిద్ధిప్రదా
ఇత్యుక్త్వాం తరధాత్ నృపశ్చ తనయం ప్రాపయ్య గేహాంతరం
చక్రే పుత్రమహోత్సవేనచ జరాసంధాభిధానం ముదా ॥ 54

తతః కతిపయేకాలే నివృత్తే చండకౌశికః
బృహద్రథపురీం ప్రాప్యతమాహ ప్రతిపూజితః॥ 55

పుత్ర స్తే జరయా సుయోజితతనుఃవీర్యోత్తరోధామత
సర్వా స్త్రీయపుంగవానతిగతో శ్రీశౌర్యధైర్యాదిభిః
నైతేనాస్తిసమోబలేన భువనే సాక్షాత్కరిష్యత్యుమా
నాథం భక్తపరాయణంచ తపసేత్యుక్త్వాముని నిర్గతః॥ 56

స బృహద్రథభూపతి స్సుతంబలినం రాజ్యపదేభిషిచ్యతం
సహజానిరుపాగతోవనంతపసా లోకమగా త్పరాయణం॥ 57

పితర్యుపరతే రాజాజరాసంధోమహాబలః
సింహకేనచ హంసేనమంత్రిభ్యాం సహమంత్రయన్ ॥ 58

కంసేనచైవ జామాత్రాసహితో లోకహింసకః
మధురాంచనిరుధ్యాస్తే గిరివ్రజపురే శుభే॥ 59

మయాచ సంగతోరాజన్ బహుశస్సమరాయసః
కాలముద్వీక్షమాణేన త్యక్తశ్చావభియాపురా॥ 60

హతౌహి మంత్రిణౌ తౌ ద్వాకంసశ్చ సగణో హతః
కాలం ప్రాప్తమహం మన్యేజరాసంధవధేధునా॥ 61

భీమార్జునావద్యమయాసహేహాసంప్రేషయాశీర్బలవృద్ధపీర్యా
హత్వా గమిష్యామి జరాతనూజంశ్రద్ధత్స్వవాక్యం మమపాండుపుత్ర॥ 62

హత్వాచైవ జరాసంధంజిత్వాచ సకలాదిశః
భ్రాతృభి ర్వీర్యవిత్కైరాజసూయమథాహర॥ 63

ఇత్యుక్త్వా హరి రంతకస్యతనయం భీమార్జునాభ్యాంయుతః
నానానీవృదతిక్రమేణ నగరీం బార్హద్రథస్యాప్తవాన్
భీమేనాజిముఖే గదావిరచితే తం మారయిత్వారథే
తస్యారోప్యచ తౌ సరత్ననికరఃప్రాయా త్పునఃపాండవం॥ 64

ఆరుహ్య స్వయమవ్యుపేత మహిరాట్ శత్రుంతదాతత్పురా
దింద్రప్రస్థముపేత్య తం వినిహతం భీమేన రాజ్ఞేవదత్
శ్రుత్వా తన్ముముదేధికం నరపతిః కృష్ణః ప్రభావాజితం
తత్రాగత్య జరాసుతస్యతనయో రత్నాని రాజ్ఞేర్పయత్ ॥ 65

అథానుమాన్యకౌంతేయంకృష్ణోగాద్ద్వారకాం పురీం
హరితాం విజయే భ్రాతృన్ । రాజాప్యాదిశదుత్సుకాన్ ॥ 66

చతుర్వర స్తేజనోభీమోఽయమూచ సహసైనికాః
చతసో హరిభ్యోత్యఃతతశ్చత్వానజయ న్నృపాన్ ॥ 67

గాండీవధన్వా విజయ స్తదానీంరథం సమాస్థాయ మనోజవాశ్వం
ఉదజ్ముఖోగచ్ఛ దుదారవీర్యఃజిగాయ తస్యాం క్షితిపానసేకాన్ ॥ 68

కుళిందకాలకూటాంశ్చజిత్వా నతాన్ంశ్చ నివృతః
సుమండలేన వీరేణజితేన స్నేహమియుపా ॥ 69

శాకలం ద్వీపమానాద్యఃపర్వతంవింధ్యం తదీశ్వరం
విజిత్య సప్తద్వీపాంశ్చసేశ్వరాన్ సహితశ్చతైః ॥ 70

పార్జ్యోతిషం పురం పాప్యఃభగదత్తం నరేశ్వరం
విజిత్యోలూకనగరంపవిష్టఃపృతనాయుతః ॥ 71

బృహంతంచ తదీశానంవశేకృత్వా మహాబలం
తేనైవ సహితో గత్వాసేనాబిందుంచ భూపతిం ॥ 72

అవరోప్య నిజాదాజ్యాత్ । మోదాపురమథాగతః
వామదేవం సుదామానంసంకులంచ పురీస్తతః ॥ 73

పర్విశ్య తత్తదధిపాన్ । విజిత్య యశసానిధిః
దేశాన్ పంచగణాఖ్యానాన్గమత్పగవాహనః ॥ 74

దేవ పర్వతం తతః పాప్యఃపౌరవంచ తదీశ్వరం
జిత్వా మహారథాన్ తస్య సైన్యాన్ సేనాసమన్వితాన్ 75

ఉత్సవాఖ్యాన్గణాన్ సప్తహిమాలయనివాసినః
జిత్వా కాశ్మీరరాజానంలోహితంవ్యజయన్నృపం ॥ 76

తతస్త్రిగర్తాన్ దార్వాంశ్చజిత్వా కోకనదాన్ నృపాన్
అభిసారం పురీం రమ్యాంజిగాయ కురునందనః ॥ 77

అధోరగపురేశానం। రోచమానం నరాధిపం
చిత్రాయుధం సింహపుర్యా।నాథంచ వ్యజయ దృఢం॥ 78

సహ్యంచ పార్వ్య బాహ్లీకాన్।దరదాంశ్చతథోర్జనః
కాంభోజలోహాపరమ।కాంభోజా నృషికానపి॥ 79

పరమమాధహార్యా తత్రా।శుకోదరసమద్యుతిం
ఋషీ కేషుగృహీత్వాస్త్రా।హిమాలయమధాజయత్॥ 80

శ్వేతంచాతీత్యశైలేందృం।దేశం కింపురుషాలయం
హాటకంగుహ్యకావాసంగత్వా తానజయ న్నృపాన్॥ 81

మానసంచ సరఃపార్వ్యగంధర్వాణాంచ నీవృతః
జిత్వా మండూకనామ్నోశ్వాన్ తిత్తిర్యాభాన్ తతో గ్రహీత్॥ 82

హరివర్షమనుపార్వ్య తత్రైవ్య స్సఖ్యముద్ధితః
తైః పరిదత్తాని దివ్యాని। మాల్యాద్యాభరణానిచ॥ 83

కరత్వేన సమాదాయ నివృత్తఃపునరధ్వని
ఇంద్రప్రస్థం పురం పార్వ్యరాజ్ఞేతత్సర్వమార్పయత్॥ 84

అథభీమకృతవిజయః.

వృకోదరశ్చాపి దిశం ప్రపన్నఃప్రాచీం మహత్యానుగతశ్చమూ
విషర్ధయన్ శోకభయేనృపాణాంజిగాయ నైకాన్నృపతీన్ బలాధ్యాన్॥

పంచాలదేశాన్ ప్రథమం పరిపన్నస్తాన్ సాంత్వయిత్వా వివిధైరుపాయైః
తతోవిదేహానపి గండకాంశ్చదేశాన్ దశార్ణానజయ ద్బలీసః॥ 2

దేశార్ణదేశాధిపతి స్సుధర్మానిరాయుధో మారుతినాయుయోధ
తదాస్యవీర్యాద్భుతకారివీర్యం।సేనాపతిం తం విదధేపరిహృష్టః॥ 3

తతోశ్వమేధేశ్వరమేత్య భీమోవిజిత్య వీర్యేణతు రోచమానం
పుళిందపుర్యాం సుకుమారభూపంజిత్వాసుమిత్రంచ వశేచకార॥ 4

పంగమ్య పశ్చాత్ శిశుపాలనామ్నా।చేదీశ్వరేణ పరినందితశ్చ
నిషాశ్చకాశ్చిన్నగరే తదీయే। పుష్యాధిత స్సఖ్యముదారవీర్యః॥ 5

కుమారదేశాధిపతిం నరేంద్రం। సశ్రేణిమంతంచ విజిత్యసైన్యైః
బృహద్బలం కోసలదేశనాథం। తత స్స్వయోధ్యాధిపతిం ప్రయాతః॥ 6

బృహద్బలం తం విజిగాయ దీక్షు:। యజ్ఞాతతః పాండుసుతో బలాఢ్యః
దేశానవాపో త్తరకోసలాఖ్యా:। మల్లాధిపం తత్ర జిగాయ వీరం ॥ 7
హిమాద్రిపార్శ్వం సముపేత్య తత్ర। దేశానశేకా: సవిజిత్య భీమః
భల్లాటమశ్యేత్యచ శుక్తిమంతం। గిరిం విజిగ్యే బలినాం నిధానం ॥ 8
కాశీపతించాపి సుబాహుసంజ్ఞం। సుపార్శ్వనాథం క్రథమేవ జిత్వా
మత్స్యాంశ్చదేశా: మలదాంశ్చ జిత్వా। గిరింద్రమాగా న్మదధారసంజ్ఞం॥
జిత్వా థదేశానపిసోమధేయా:। వత్సాంశ్చ భర్గాధిపతిం నిషాదం
నృపానశేకాన్నిమన్ముఖాంశ్చ। మహీధరంప్రాప్యచ భోగవంతం ॥ 10
జిత్వా తత శ్శర్మకవర్మకాఖ్యా:। దేశా:విదేహాధిపతించ వీరం
శకాఖ్యదేశానపి బర్బరాంశ్చ। జిగాయ వీర్యేణ కురుప్రవీరః ॥ 11
అథేంద్రశైలాంతిచరా: కిరాతా:। విజిత్య సప్తానుగతో బలేన
సింహప్రసింహానతిలంఘ్య దేశా:। సమాగతో మాగధదేశమిద్ధం॥12
దండాభిథం భూపతిమేత్య దండ। ధారంచ జిత్వా కురువంశవీరః
గిరివ్రజం ప్రాప్య పురం చజారా। సంధించకేస్థాపయదాత్మశక్త్యా ॥ 13
తత స్సకర్ణంచ విజిత్యయుద్ధే। మోదాగిరీశంచ నిహత్యభూపం
పుండ్రాధిపంచైవ విజిత్యవాసు। దేవం తతో వంగనృపం జగామ ॥ 14
సముద్రసేనంచ విజిత్య చంద్ర। సేనాభిధానం కిలతామ్రలిప్తం
జిత్వా బలాత్కర్వటదేశనాథం। సుహ్మాధిపంచైవ జిగాయ భూపం ॥ 15
సముద్రవేలానిలయాననేకా:। విజిత్య భూపానపి భీమసేనః
ఆదాయ తేభ్యో వసునైకరూపం। న్యవేదయ ద్ధర్మసుతాయ భక్త్యా ॥16

• అథసహదేవ కృతవిజయాః •

సహదే వోపి భ్రాతృశాసన మవలంబ్య ససైన్యోదక్షిణాందిశంప్రాతిష్ఠత॥
సప్రథమం శూరసేన విషయా:। విజిత్య మత్స్యరాజ మప్యజయత్ ॥
అథాథ రాజాధిపతిం।దంతవక్త్రం విజిత్యచ
సుకుమారం సుమిత్రంచ।నృపౌ వ్యజయ దాత్మవా:॥ 19
తదన్వపరమత్స్యా: పట చ్చరా నపి విషయా: విజిత్య గోశృంగ
మచలం ప్రాప్తః శ్రేణిమంతం చ నృపతి మభిభూయ నవరాష్ట్రాభి
ధం సీవృరం జిత్వా కుంతిభోజం నరాధిప ముపాసరత్ ॥ 20

తేన చ పరిణయపూర్వం సంగత స్సహదేవ శ్చర్మతీకూలస్థితేన జంభ
కాత్మజేన కేన చి న్నృపతినాచిరం విరచిత సంగ్రామ స్తం చ కరప్ర
దం విధాయ తతోపి దక్షిణాందిశ ముపయా తస్సేనకానపరసేవకాం
శ్చవిమర్ద్య విజిత్య నర్మదా మభిగతో విందానువిందా భిధా వవం
తీనాధో జిత్వా తాభ్యాం ప్రదత్తం నానావసుసముపాదాయభోజక
టం పురముపాయయౌ॥ 21

తత్ర చ భీష్మకేన నృపతినా దినద్వయం కృత సంయుగ స్తం వశే
విధాయ పా ర్కోసలాన్ విషయాన్ పరివిష్టః వేణ్యాతీరనాథం కం
చనరాజానం విజిత్య కాంతారకాన్ నాటకేయాంశ్చ హేరంబకా నపి
దేశానభిభూయ మారుధం ।ముంజగ్రామంచ గ్రామద్వయం విజిత్యనా
చీనాన్ అర్బుకాన్ శూరాన ప్యాటవికాన్ దేశా నజయత్॥ 22

వాత్తాధిపం చ కౌరవ్యో। వశేకృత్వా తతో బలీ
పుళిందాశ్చ విజిత్యాజౌ। పాండ్యరాజేన సంగతః॥ 23

తే నైకదివసంక్లిష్టసంగ్రామాః కురునందనాః
కిష్కింధా మాససాదాశు।గుహాం స్లవగ సేవితాం॥ 24

తత్ర చ మైంద ద్వివిదాభ్యాం వానరవీరాభ్యాం సప్తదినానివి హిత
సమరస్య బలపరాక్రమ తుష్టాభ్యాం తాభ్యాం సంశ్లాఘిత స్తత్ప్రది
ష్టం నానావిధ రత్న జాత ముపాదాయ మాహిష్మతీం పురీ ముపా
యయౌ॥ 25

తత్రేద మద్భుతం చరితం పురావృత్త ముపవర్ణ్యతే॥ 26

నీలాఖ్యస్య నృపస్య రూపలలితా మాహిష్మతీపూ: పతేః
పుత్రీ కాచన యజ్వనోను దివసం శిశూర్షి మాణానలం
కాలే కుత్రచిద ప్రభం వ్యజనతోదో ధూయమానంచతం
దృష్ట్వా చారుపుటోష్ఠ రంధ్రిమరుతా దధ్మౌ పితృప్రీతిదా॥ 27

దృష్ట్వా తత్ర సురూపిణీం నృపసుతాం సందీప్తకామజ్వరో వహ్ని
ర్వ్రతను స్తయాను దివసం రేమేమనః కాంతయా
రాజావీక్ష్య తతంకదాచి దనలం విప్రాకృతిం శిక్షితుం
చక్రే బుద్ధిమధో భవిభుస్సగర్వాన్ చుక్రోధ జజ్వాలచ॥ 28

భీత స్తత్రనృపో ధనంజయ కృతాద్దాహా ద్ధరామాం నత
స్తస్మై హవ్యభుజేగ్ర జాకృతియుజే ప్రీత్యా దదాతాం సుతాం
వహ్నిశ్చ క్షితిసే ప్రసన్నహృదయో దత్తా భయ శ్శత్రుతః
స్త్రీణాం స్వైరవిహార మప్యనుమతం చక్రే పురే తత్రసః॥ 29

యేత్రరిపవ: పుర్యాం ప్రవిశంతి రణాధిసః
తాన్దహత్య నల: ప్రీత్యానిలేరాజనినిత్యదా॥ 30

యదాతు సహదేవో మాహిష్మతీం పురీం ప్రవిష్ట స్తద్దైవ స్వ
సైన్యం దహనజ్వాలా సంతప్తం నిశ్చేష్టం విక్షమాణ స్స్వయమపి
తాదృశీమ వస్థా మనుభవన్ తత్సర్వం విభానసు విహితం విదిత్వా
విరచిత శ్లోచస్తంచ ప్రణతో యధామతి తుష్టావ॥ 31

నమో నమో హవ్య భుజేనలాయ ముఖాయ సర్వత్రవిదేశ్వరాణాం
శ్రుతి స్మృతి ప్రోదిత సర్వకర్మసర్వ్ గ కామాయ్యతపుణ్యమూర్తయే॥
ఇత్యాదిస్తుతి సంప్రణితో భగవాన్ వహ్ని
స్సహదేవ నీలయో స్సఖ్యం వ్యరచయత్॥ 33

అధ సహదేవో నీల విరచితాం సపర్యాం పరిగృహ్య తైరపు
రంచ రాజానం పౌరవేశ్వరం కౌశికాచార్య మాకృ త్యభిఖ్యం సు
రాష్ట్రరాజం చ న్యజయత్॥ 34

సురాష్ట్రదేశే నివసన్ సహదేవ: ప్రతాపవాన్
దూతం భోజకటస్థాయ రుక్మిణె ప్రాహిణోద్ధృతం॥ 35
సచదూతో భోజకటం నగరం ప్రవిష్ట స్సహదేవ
శాసనం రుక్మిణె సపితే స్వవేదయత్॥ 36
సాక్షా దింద్రసఖో రాజా భీష్మక స్సుతోహరేః
సంబంధేన తదాదేశం శిరసోవాహ హర్షితః॥ 37

తదను సహదేవో రుక్మిణా సపిత్రా సంగత స్సుచిరతశ్చ య
థావత్తం తన్నివేదితం సకలవిధం రత్నజాతం పరిగృహ్యతస్మా న్ని
ర్గత శ్శూర్పారకం తాలాకటం చ విషయద్వయం జిగాయ॥ 38

దండకానధసంవాప్య సాగర ద్వీపవాసినః
మ్లేచ్ఛాది క్షుద్రసృష్టీ స్సజయ న్తేజసా నిధిః॥ 39

కోలం గిరి మతిత్వాధతామ్రాఖ్యం ద్వీపమాశ్రితః
రామాకాదిస్థితం భూపం తేమింగిల సమాహ్వయం॥ 40

విజిత్య కేరకాఖ్యానా౯పురుషా౯ త ద్వనస్థితా౯
అభిభూయపురీం ప్రా ప్తస్సంజయంతీ సమాహ్వయాం॥ 41
పాషండాఖ్యంచ నిర్జిత్యవిషయం కరహాటకం
దూతై రేవత త శ్చోళా౯ద్రావిడా౯ కేరళా నపి॥ 42
కళింగాంశ్చ వినిర్జిత్యయవనానాం పురంమహత్
అటవ్యభిఖ్య మాసీదత్జగృహేచ కరం తతః॥ 43
అథాం బుధేః కచ్ఛముపగత స్సహదేవో విభీషణాయ
రాక్షసేందాయ లంకానివాసినే దూత మప్రేషయత్॥ 44
రాక్షసేంద్రా స్తదీయాజ్ఞాంవహ౯ మూర్ధ్నా ప్రసన్నధీః
విచింత్య కాలస్య గతింరత్నా న్యప్రేషయ న్ముదా॥ 45
అన్యాంశ్చ సాగరానూపనిలయా౯ ఋతియా౯ బహూ౯
జిత్వా నివృత్తో నగరీంససైన్య స్సోపహారకః॥ 46
భ్రాతరం ప్రాప్యత త్సర్వంనివేద్య కృతశాసనః
హరే రనుగ్రహా త్సర్వంసిద్ధమిత్యవదన్ముదా॥ 47

అథ నకుల కృత విజయః

నకులోపి కులో త్తంసఃభ్రాతు రాజ్ఞా మనుస్మర౯
ప్రతీచీం దిశమాతిష్ఠదింద్రప్రస్థాద్వినిర్గతః॥ 48
సరద్ధే స్తురగై నాగై రోధ్యై శ్చైవ మహింతదా
కంపయ౯ సంపదా శక్తే ర్గర్విత శ్శర్వసన్నిభః॥ 49
రోహితకాఖ్యం విపినంధనధాన్య సమాచితం
మహాసేనప్రియం సైన్యై ర్వివేశ ప్రథమం త్వర౯॥ 50

తత్రి చ శూరై ర్మత్తమయూరై ర్విరచిత సంగరస్తాం మరుభూమి మతీత్య బహుధాన్యకం శైరీషకం మహీహార్తంచ విషయా౯ వశే విధాయ తత్రిత్య మాకోశనామానం రాజానం విజిత్య తత్రోపి ప్రతీచీం దిశం ప్రపన్నో దశార్ణ శిబీ౯తిగర్తా౯ అంబష్ఠా౯ మాళవా౯ పంచకర్పటా౯ మధ్యమకేయా౯ వాటధానానపిదేశా౯ జిత్వా పున ర్వినివృత్తః పుష్కరారణ్యవాసినో గణానుత్సవ సంజ్ఞికాసవ్యజయత్॥51

తత స్సింధు సరస్వతీతీర నివాసిన శూదాన్నాభీరగణా న్మత్స్యాశినో విజిత్య పంచనదమమ రపర్వత ముత్తరజ్యోతిషం దివ్యకటుంచ నగరాణ్య భ్యజయత్॥ 52

రామకాన్ హారహూణాఖ్యాన్ ప్రతీచీ నృపతీన్ బహూన్
వశేకృత్వా కురూత్తంసో ద్వారకా ప్రాహిణో న్నరం॥ 53
అథా జ్ఞావలంబిని వాసుదేవే సంప్రేషి తోపహారే
సహదేవో మదాన్ విషయాన్ పరివిష్ట శ్శాకలం
పురం పాప్తో మాతులేన శల్యేన సమాజగామ॥ 54
తేన చ మానిత స్సమపి తోపహార స్సాగర కుక్షిస్థితాన్
మ్లేచ్ఛప ర్వర బర్బర కిరాత యవన శకపరిముఖాన్ అఖిలానపి
జనాన్ బలోత్తరానభి భూయ తైరుపనీత నానావసుగణ స్తత్సర్వం
పరిగృహ్య పున ర్నివవృతే॥ 55
య దపిత్తం దిగ్విజయే నకులాయ నృపో త్తమైః
దశసహస్రి కరభైరూఢం తత్ కృచ్ఛ్రితో ఖిలం॥ 56
ఇంద్రిపస్థం పునఃపాప్తో నకులః కులనర్థనః
దృష్ట్వా యుధిష్ఠిరం భక్త్యా త త్సర్వం వ్యనివేదయత్॥ 57

అథ రాజసూయా ధ్వరారంభః

ఏవం విజిత్వా హరి తోనుజేషు సమాగతే షూద్యత రాజసూయః
యధిష్ఠర శ్శౌరి ముదీక్ష్యసద్య స్సమాగతం మోద ముపాజగామ॥ 58
అనుజ్ఞయాథానుజ కేశవానాం ద్వైపాయనం ధౌమ్య ముపి ప్రణమ్య
విజ్ఞాప్య యజ్ఞాను విధానకామం సంభార సంపాదన మాదిదేశ॥ 59
అథాశ్వినే యోగజ శాసనేనాదూతాన్ నృపేభ్య స్త్వరయాద్వితీయః
సంపాహిణోదావసథాంశ్చతేషాం రమ్యాన్ వితేనే బహుస న్నివేశాన్॥
త తోల్పకాలేన ధరాసురేందాన్ సమస్తశాస్త్రాంబుధి తత్వవిజ్ఞాన్
రాజాజ్ఞయా సాత్మజదాగభృత్యా స్తతాన్ యయు ర్వృష్ణి నిరీక్షణోత్సాన్॥
త తోనుశిష్టో నకు లాగ్రజేన హృష్టః పరివిష్టో నగరం కురూణాం
పరిణమ్య భీష్మాదిమ పూజ్యబంధూన్ ఆకారయత్తాన్ మఖదీక్షణాయ॥
తే పీతచిత్తా మనుజమ్మథస్య సమృద్ధి ముద్వీక్ష్య యుధిష్ఠిరస్య
ఆదృత్యతం తేన సహైవశేకరిపిస్థం సమాజ గ్ముపేత భృత్యాన్॥ 63
రాజాంబికే య స్సుతశ్చ భీష్మాద్రోణ స్సనూను ర్విమోమహాత్మా
గాంధార రాజానుబల స్సుపుత్రో కర్ణశ్చ శల్యోపిచ బాహ్లికోపి॥ 64
జయద్రథ స్సింధుపతిశ్చ సాల్వాపాగ్జ్యోతి షేందో భగదత్త సంజ్ఞః
భూరిశ్రి వాశ్చైవస సోమదత్తానృపా స్తథాన్యే పరిధితా జగత్యాం

బృహద్బలుఁ పాండ్రక వాసుదేవుఁ
కళింగవంగాధిపతీచ భూపా
నద్యాది సింధూపచరాశ్చ భూపా
మ్లేచ్ఛాదయోన్యేచ నృపాఁ పర్యాతాఁ॥ 66

రామ స్సకార్ష్ణిర్గద సాంబముఖ్యా
యదూత్తమా స్సంచిత సూపహారాఁ
దర్శించుం సమాజ గ్మురతీ వహృష్టాఁ
కృతూత్తమం సంభృత సర్వకార్యా॥ 67

తై రాజభిఁ క్లృప్త నవీనవస్త్రా విభూషణై రా వసధా నిజేఁ
అధిష్ఠితానీ వసుదేవపుత్రై ర్విమానరత్నా న్యుడుభి ర్యథాఖం॥ 68

పితామహాంతంచ పితృవర్యం పణమ్యరాజా గురుమేవహార్షం
జగామ బాంధూ నఖిలాం శ్చవీక్ష్యా మేనే కృతార్థాయ మివా ధ్వరంతం॥

తతో యజ్ఞీయకార్యేషు న్యయుంక్త కురునందనఁ
దుశ్శాసనముఖాఁ బాంధూక్లృప్త సంభార సంచయఁ॥ 70

తదిత్థం॥

దుర్యోధనం రాజ గణోపనీ తోపహార సంగ్రాహకరం న్యయుంక్త
కృతాకృతా ధ్యానునిరూపణేషు ద్రోణంచ భీష్మంచ సమాదిదేశ॥71

దుశ్శాసనంచా న్నచానే డ్రోణిం విపోత్తమాచఁ నే
సంజయం రాజపూజాయాం కృపంచ ద్వి క్సమచఁ నె॥ 72

అథాను జ్ఞాప్యతాఁ బంధూఁ దీక్షితఁ పాండునందనఁ
ద్వైపాయనసిదేశేనచకార ద్విగ్వ్రతిం ముదా॥ 73

అధ్వర్యు ర్యాజ్ఞ్యవల్క్యభూత్ ధౌమ్యఁ పైలశ్చ హోతృకం
చకృతుశ్చతధోద్గాతా సుసామా సామగోభవత్॥ 74

ద్వైపాయన స్వయంబ్రహ్మ బభూవమునిసత్తమఁ
నన్యూనం నాధికం కించి త్తత్ర సర్వ మనుష్ఠితం॥ 75

మంత్రైశ్శిక్షాస్వరోపాత్తై రాహూ యసురపుంగవాఁ
హవీంషిపర్యతా స్తత్రదమ్తైసునయోనవె॥ 76

దేవాశ్చ మనుజా సర్వోగతా స్తృప్తింయహార్థ్వరె
హవి ర్భిరన్న పానైశ్చ ముదారాజానమీడిరే॥ 77

అథాభిషేచనీయేహని సర్వేష్వర్హణీయే స్వగృజ బాహుజే
ష్వంతర్వేది మధ్యమధ్యాసీనేషు నారదేచ దేవర్షి స్తత్రమే సమను
సంహిత భగవద్గుణగణే సబహుమానం రాజా నమవే క్షమాణేతిష్ట
తి పరావర ధర్మ కుశలో భీష్మరాజ్ఞామర్హణాయ యుధిష్ఠర మా
దిదేశ॥ 78

తేనచధర్మజ్ఞేన యుధిష్ఠిరేణ భవన్నిదేశైనైవా గ్ర్యార్హణముపని
నీషురితివిజ్ఞప్తో భీష్మో వాసుదేవ మేవ ప్రథమమర్హణీయమవోచత్।
తదను భీష్మా నుజ్ఞాత స్సహదేవః కృష్ణాయ
వృష్ణినందనాయ తదర్హణ ముపజహార॥ 80

తిసృ తువిద్యాధర నయఃకులాద్యైః
వృద్ధేషు భూపేషు గుణోత్తరేషు
సమర్చ్యమానం తముదీక్ష్య కృష్ణం
చుకోధచైద్యః కుమతి స్తదానీం॥ 81

తత్ర ప్రజల్పత్య సురానుయాయిన్యధోక్షజే చైద్యపతౌ సపార్థః
విగర్హితం చాత్మనికత్థమానేసంసాంత్వయామాస సమీపమాప్తః॥82
కృష్ణేన వక్తవ్య మిదంమహాత్మన్యకోపినే సత్యనిధౌ సమర్చ్య
అంగీకృతో నృపత్వమై ర్యదీయాధునా సమర్చా భవతోపిరాజన్॥83
తదా శాంతనవః కోపదీపితోష్ఠ శిశుపాల మాశ్వాసయంతం యుధిష్ఠిరం
నివార్య భగవతో వాసుదేవస్య మహిమానం ప్రకటీచకార॥ 84

తత స్సహదేవో భీష్మానుజ్ఞాతో రాజమండలమధ్యముపగత్తో భ
గవత స్సమక్షగ మాదదానః యేతుభగవదర్హణ మననుజానంతి
తేషాం మూర్ధ్నిపదమిదం నిధాస్యామీత్యుక్త్వాదదముద్ధార॥ 85
పతితేధపిసూనానాంవర్షే సురకరాపితే
శీర్షేతు సహదేవస్యసర్వేవిస్మయ మాయయుః॥ 86

నార దోపి పరిహార్యేణవాశీసంస ద్యదుపుంగవం
తదచామేవ సర్వార్థ్యాంకథయ న్నివసంసది॥ 87

తత స్సహదేవ శిశుపాలేతరా సర్వా నపిరాజ్ఞోనుమాన్యస
బహుమానాదరం కృష్ణమానచ॥ 88

తదను శిశుపా లోనుస్య తాసురజన్మాభగవ తోహరణ మసహ
మాన స్వానుయాయినః కాంశ్చిన నృపతీ నుత్సాహ్య యజ్ఞోపరోధా
యపారభత॥ 89

యుధిష్ఠి రోపి యజ్ఞో పరోన్ముఖం రుష్టంరాజమండలము ద్వీక్ష్య
భీతి ముపేతో భీష్మేణ కృష్ణపభావ విదాసంశమితభయో బభూవ॥90

తత శ్చేదిరాజస్య నిందాపూర్వకం కృష్ణమేవ తత్కృతాపదానకథన
పూర్వకం శ్లాఘమానం శాంతనవం బహుధావినినింద॥ 91

త చ్ఛ్రుత్వా ప్ర స్తమితకోధే భీష్మే కిమప్యనుచ్చరత్యతిమాత్రం
సంక్రుద్ధోభీమః దంతా విదశ్య శిశుపాలం నిహంతు ముత్పతిత స్త
ద్వారబలవిదా భీష్మేణ నివారిత స్తమపా స్తకోపో బభూవ॥ 92

అథాహ మారుతిం భీష్మ శ్శిశుపా లేతు శృణ్వతి
న జన్మరీతిం మరణం కృష్ణాదేవ వినిశ్చితం॥ 93

ఏతం జాయమాన మేవ తిగ్మేత్రం చతుర్భుజం రాసభవ న్నదంత
ముద్వీక్ష్య పితరౌ పభీభ్యతాం॥ 94

తదైవో త్పన్నా ఛతోరి మంపాహి శిశుమిత్య సరీరిణ్యావాణ్యా
నివేదితరుర్థం నిశమ్యకోవాస్య మృత్యురితి మాతాపపిచ్ఛ॥ 95

తతః॥ * యస్యో త్సంగేస్థితస్యాస్య!భుజయుగ్మం పతిష్యతి
యం పశ్యతోస్య నయనం!తృతీయం మగ్నతాం గతం॥ 96

స ఎవ మృత్యురస్యేతి!వాగువాచా శరీరిణీ
అథానీ యాఖిలనృపా!పరీహ్వామకరో త్పీసూః॥ 97

కృష్ణో త్సంగే యదాతిష్ఠత్!సోయం భుజయుగంతదా
పతితం చతురధికం మగ్నంచాభూ దథాహసా॥ 98

భీతా పితృష్వసాకృష్ణం!వ హిప్రుత్వి మితిప్రభో
అపరాధశతంతస్య!క్షమ ఇ త్యచ్యుతో బ్రవీత్॥ 99

తదిమం కృష్ణఎవాద్య!మారయిష్యతి దుర్మదం
పశ్యతాం రాజవీరాణాం!పశ్యకించి ద్వృకోదర॥ 100

ఇతి శాంతన వ్రోదిత మాకర్ణ్యశిశుపాల స్సురుష్టోరోపయంశ్చ
సభా న్నృపతీ త్త ద్విగర్హ్యాం వచన ముచాచ॥ 101

తన్నిశమ్య కురుశ్రేష్ఠ విగర్హ్యం వచనం పునః
ఉవాచ చేదిరాజానం అన్యాంశ్చ నృపతీ బహూన్॥ 102

కిం మే విగర్హణా ద్యోద్య కేశవేతిష్యతి ప్రభా
మోహితవ స్సమరశ్లాఘీ ససమాహ్వాయతాం హరిం॥ 103

తత స్తద్వచనమసహమాన శ్శిశుపాలోరుషాన్వితః
త్యుత్పతితః కృష్ణం సమరాయా హ్వాయత॥ 104

తస్యదుర్మద ముద్వీక్ష్య జన్మసిద్ధమధోక్షజః
ఆగాంసితేన రచితా న్యుజ్జగా రాజసన్నిధౌ॥ 105

ప్రాగ్జ్యోతిష పురీయాతా వసరేద్వారకాపురః
దాహాదికం తేనకృత మాగశ్శతముద్వైరయత్॥ 106

తథాపి క్షమ్యతాఘానిపార్థితే న పితృ ష్వసుః
అక్షమ్యమిదమిత్యాహ భగవా భక్తవత్సలః॥ 107

తన్నిశమ్యై వచై ర్వేందస్వాగః పరిక్షేపకం వచః
తత్ర దబహుజ జలోత్పచ్ఛేగర్హితోపి నరాధిపైః॥ 108

తత స్సస్మార భగవా సుదర్శన మరిందమం
సంఛిన్న తుస్తకస్తేన చైద్య స్తస్మిక్ లయంగతః॥ 109

యుధిష్ఠి రోనుజై శ్చైద్యదేహం సంస్కృత్యశాస్త్రతః
అభ్యషించ తుతం తస్యచేదిరా జ్యేచ్యుతాజ్ఞయా॥ 110

భగవా రాజసూయం తం సమాప్య విఘ్న బాధితం
చక్రేవభృధ సంస్నాతం ధర్మసూనుం యథావిధి॥ 111

అథ తేనాచితా భూపా స్స ర్వేనుజ్ఞాప్య పాండవం
రాష్ట్రాణిస్వా న్యపాజగ్ముఃకథయం త స్తమచ్యుతం॥ 112

తదా ధర్మరా జానుశిష్టో దృష్టద్యుమ్నో విరాటరాజ మనుజగామ॥
అర్జునో ద్రుపదం భీష్మంధృతరాష్ట్రంచ మారుతిః
సహదే వోన్యగాద్ధోణం నకుల స్సబలంనృపం॥ 114

సుభద్రా ద్రౌపదీ పుత్రా నృపానన్యా ననుద్రుతాః
ప్రశంసంతో హరిం పార్థం స్వానిరాష్ట్రాణితే విశ॥ 115

ఇంద్రప్రస్థం పునస్తేషుప్రవిష్టే ష్వర్జునాదిషు
భగవాన్ తమనుజ్ఞాప్యయయౌ ద్వారవతీం పురీం॥ 116

ద్వైపాయన స్సశిష్యోధనిర్వర్తిత మహాక్రతుః
ఆసిష్టుం ధర్మతనయంయాతుకామ స్సభాంగతః॥ 117

త మభ్యర్చ్యాసన పాద్యాద్యైరభ్యర్చ్య కురునందనః
పప్రచ్ఛ నారదోక్తానాముత్పాతానాం ఫలం కిము॥ 118

అథ నిధ్యాయయోగీం ద్రోవద దుత్పాదజం ఫలం
ఇతో త్రయోదశాబ్దానామంతేత్వా మధికృత్యవై॥ 119

దుర్యోధనస్య దుర్మత్యాసర్వపార్థివ సంక్షయః
భవిష్యతి భవాన్నైతత్కృతే సంతాప మాప్నుయాత్॥ 120

ఉత్పాతమేకం వైద్య స్యశిరశ్ఛే దోధ్వరో త్తమే
కించాన్యచ్చుక్ష పాంతేత్వంస్వప్నం ద్రక్ష్యసిదారుణం॥ 121

స్వప్నేశివం వృషారూఢం ద్రక్ష్యాయామ్యే దిశాముఖం
య ద్భావిత ద్భవిత్యేవనాన్యథా చవిశాం పతే॥ 122

ఇత్యేవం నివేద్య ధర్మరాజ మాపృచ్ఛ్య ద్వైపాయనే భగవతి మహర్షివర్యే కైలాసమచల ముపగతే త ద్వచనచింతాపరీత మనా యుధిష్ఠిర స్సహేతుకం నిఖిలనరపతిసంక్షయ ముదీక్షమాణః పరిమృ త్సయ న్నాత్మానం ప్రాణత్యాగవినిశ్చితమనాః ధనంజయేన పునఃస్థా పితధైర్య స్తదేవమహర్షివచన మనుచింతయ న్నువాస॥ 123

యాతే ష్వఖిలభూపేషు ధృతరాష్ట్రాత్మజో బలీ
తత్రైవన్యవస త్కించి త్కాలం శకునినాసహ॥ 124

కదాచి త్తత్ర దివ్యాయాం సభాయాం ధర్మనందనః
సానుజోమంత్రిభి ర్బహుభై ర్ముపా స్తేధిష్ఠితాసనః॥ 125

తదా దుర్యోధన శ్శకునినాసనాస త్సభారామణీయకం దృష్టుమ
నాస్త స్యాంసర్వత స్సంచరజ్జలేస్థలవిభ్రమం స్థలేచజలవిభ్రమ
మకరోత్॥ 126

త దాపహసితః కుర్ధో భీమాద్యై ర్నమితాననః
పీడితో హస్తినగరంగణోహృచ్ఛల్య ముద్వహన్॥ 127

దోగ్ధుస్స్వభావతః పార్థేవ్య వధూతస్య సంసది
సమృద్ధే దశ్శ నా త్తేషాంవవృధే తజ్జ్వరోమహాన్ 128
అథ స సుబలసూను ధార్తరాష్ట్రస్యచిత్త
జ్వర మపగత తేజోవీక్ష్యప ప్రచ్ఛహేతుం
విజయ బలసమృద్ధాం సంపదం ధర్మసూనో
నిజహృదయవికారప్రత్యయం నోప్యువాచ॥ 129

నిఖిల మపి చ భూమిం నిర్జితాం వీక్ష్యపార్థై
సకలనృపతివంశ్యాన్ వీక్ష్యతే పాంచవశ్యాన్
స్వమపిగతసహాయం ధార్తరాష్ట్ర స్సదుఃఖాత్
అసునిగమనమైచ్ఛ త్సానకో ద్బుధనాద్యైః॥ 130

శకుని రథసఖాయం దుఃఖితం ప్రాణహాని
త్వరితమనసమైక్ష్యప్రీహసం సాంత్వయన్ తం
కిమిద ముదిత మద్యశ్రోత్రితేజో విరుద్ధం
యుధిజయతు భవాన్ తాన్ పాండవాన్ చండవీర్యాన్॥ 131

తనచ బహుసహాయా స్సంతిహ్రీ భ్రాతృవీరా
గురురపి సహపుత్రో గౌతమోహం తథాన్యే
రణభువిసహిత స్వం వీరవర్వైరిమైస్తాన్
జహినిగదిత కీర్తిముంచ సంతాపమేతం॥ 132

ద్యూతప్రియుః ఖలు స పాంసుతనూభవోగ్ర్యః
ద్యూతం నవేత్తితు సఖేతదహం త్రిలోక్యాం
ద్యూతేతుల స్సదసిత పణబంధనేన జిత్వాది
శామితవత స్వసరాం సమృద్ధిం॥ 133

ఆకర్ణ్య తద్వచో ధార్తరాష్ట్రస్సుహృన్నివేదితుం
విత్రేతత్ప్రేరయామాస తమేవస్వయమప్యమః॥ 134

అథ శకుని వచోభిర్దీనమాశ్వాసహీనం
హరిణవపుషమాత్మాపత్యముద్వీక్ష్యరాజా
రహసి శకునిధుర్యాహూయతం సాంత్వపూర్వం
హృదయ వికృతిహేతుం బ్రూహిచేత్యాహదీనః॥ 135

సతుపితురనుమత్యా ధార్తరాష్ట్రో దురాత్మా
వ్యసన ముపగతం స్వం పాండవ శ్రీసమృద్ధేః
అకథయ దభిలాషా తత్రచైవాత్మనాథో
శకుని రవదదేవం కౌరవం గౌరవేణ॥ 136

యాము ద్వీక్ష్యహిసం పదం తన విభోపుత్రస్య జాతో జ్వరః
చేతస్యద్య సమాహితేయ మతులాం తాం పాండవానామహం
త్వ త్పుత్రాయ తమక్షదేవనపరం తత్రానభిజ్ఞం స్వయం
జిత్వాధర్మసుతం జఘూననృపతే లబ్ధా తవాజ్ఞాయది॥ 137

ఇత్యుక్తపితిగాంధారే ధృతరాష్ట్రోనుమోదనః
తదేవపేరయామాస యదుక్తం తేన దేవనం॥ 138

చోద్యమానః తనూజేన సాబలేనాప్యభీక్ష్ణశః
పర్యాచష్టోదం సూను ముపాచో దర్కచింతయా॥ 139

విదురోహి మయాకార్య సంకటేషు నిరూపితః
మంత్రితేన సహాలోచ్య బ్రవీమ్య త్రయ దుత్తరం॥ 140

• అథ దుర్యోధనఃఖన్నమనా రాజానమిద ముపాచ •

విదురః పాండుపుత్రాణాం పక్షోహ్యేత న్నమృష్యతి
నివర్తయిష్యతిత్వాంచ తతోమే మరణం ధ్రువం॥ 141

ఇత్యుక్తం సుతవచనం నిశమ్యధృతరాష్ట్రః కర్తవ్యసమూఢహృదయః పుత్రాశ్వాసనకామః సభానిర్మాణాయ కృతాభ్యనుజ్ఞరహసి విదురే తత్కార్యసంకటమాలోచయితుం తస్యైదూతం ప్రాహిణోత్॥ ఆహూతశ్చ విదురోరాజసన్నిధిమాగతః ప్రణమ్యరాజానం తేనావేదిత దూతప్రస్తావః కలహాద్వారముపస్థితం మన్యమాన స్తన్నాభ్యనందత్॥ నివారితే నాపిపునః పునస్తేనరాజ్ఞా కర్తవ్య తయైవసశ్చితం ద్యూతం విజ్ఞాయ విదురః పార్థివదదేన॥ 144

మిథ స్తవతనూజానాం భిదానస్యా ద్యధావిభో
తథా పరివర్తతాం ద్యూతం యదిశ్రేయో న్వవేక్ష్యసి॥ 145

ఎవ ముక్తవంతం విదుర ముపాచ ధృతరాష్ట్రః॥ 146

భీష్మ ద్రోణ కృపైః త్వయాపిచమయా ఉక్త స్సుయో ద్వీక్షితె
నాధర్మస్యదసేహదేవనకృతే మాభూత్ త్వము ద్వైయవత్

ఇంద్రిప్రస్థ ముపేత్య ధర్మతనయం సభ్రాతృదారానుగం
పృష్ట్వానామయమానయస్వనగరీమేతాం మమాజ్ఞాగిరా॥ 147
శ్రుత్వాబాధవిమోహితం తనయవిభ్రాంత్యానురీహాశ్రియం
బుధ్వాతం సుబలాత్మజం కపటనం విజ్ఞాప్య భీష్మాయతత్
మంత్రేస్వస్యచ నిష్ఫలే విధిబలం సంచింత్యదీనోవరంపా
యా దాసుగవాజినం రథమధిష్ఠాయ క్షితీశాజ్ఞయా॥ 148

ప్రవిశ్యఖాండవప్రస్థం । దృష్ట్వాధర్మతనూభవం
రాజ్ఞోవచన సర్వస్వం । పృష్ట్వానామయ మబ్రవీత్॥ 149
రాజన్ కాంచననిర్మితాతవసభా తుల్యాసభా హాస్తినే
రాజ్ఞాతాం సముదీక్షితుం నరపతే రాజ్ఞాపనా త్సానుజః
ద్రౌపద్యాచ సహోపయా హిభవితా తత్రాకులీలామహా
త్యాస్థాతా శకుని ర్వింశతిముఖాః క్లప్తాశ్చ తత్రాపరే 150
శ్రుత్వేత్థం విదురస్య వాచమనిదం పూర్వేణవైన్యేనతా
ముక్తాం ద్యూతవిధించ నిందితతమం సద్భిర్విచార్యాత్మనా
తత్రాప్యుద్భటకైతవానధికృతాన్ జ్ఞాత్వాశకున్యాదిమాన్
రాజాజ్ఞానుమతీలంఘితుం నచ శశాకాహ్వానదుష్టోద్విషాం॥ 151
బాష్పోకోపనతం రథం తదనుశోధిష్ఠాయ సభ్రాతృకో
ద్రౌపద్యాసహ హాస్తినం పురవరం గత్వా గృహం భూపతేః
భీష్మద్రోణముఖాన్ ప్రణమ్యచ గురూన్ రాజా నమప్యాదరాత్
భ్రాతృంశ్చాపి నిరీక్ష్య రాజనుహిమీం దృష్టుం గతోంతఃపురం॥ 152
దృష్ట్వా తత్ర వధూగణేన సహితం గాంధారపుత్రీం నృపః
కృత్వాచప్రణతిం సదార సహజశ్చా శాసిషో భావుకం
కృత్వా వైవికమాహ్నికం ప్రణయతః క్లప్తం సుమృష్టాదనం
భుక్తాతామనయ న్నిశాంసుశయనే శృణ్వన్శ్చ గీతీర్వరాః॥ 153

అథ నిశివిగతాయాం పాండవాః క్లప్త సంధ్యావిధి మపినియతం స్వం
సంవిధాయాశుహృష్టాః। ఉపయయురభిగమ్యైః ద్రోణభీష్మాదిభిస్తాం నృప
తిసమితిమిద్ధాము స్తమదీం యథాకాలం॥ 154

భీష్మద్రోణకృపేషు తత్ర నృపతౌ చాన్యేషుచస్వాసనా
న్యారూఢేషు యుధిష్ఠిరం సమవదత్ గాంధారరాజాత్మజః

సర్వేత్వాం వయముత్సృజానరపతే దృష్టంతదత్రైస్వయాదీవ్యామ
స్సమయం కురుష్వతదనుపోవాచధర్మాత్మజః॥ 155

ద్యూతం నిందిత మిత్యుశంతిమునయోరాజన్ నికృత్యాలయం
చాహూతోపి తథామమధ్యసమితౌ శక్తోన చోల్లంఘితుం
త తోఽవా ప్రతిదేవితా మమపణః కశ్చాత్రక్లిష్టోవదే
త్యాహూనం తరమేవ ధర్మతనయం హృష్టస్స దుర్యోధనః॥ 156

రాజ న్నేష మదర్థమేవ శకునిఃకర్తాత్వయా దేవనం
సర్వం మేవసుతత్రహేమరజతంచాన్యత్ ప్రదద్యాం పణం
ఇత్యుక్త్వా విరతేనృపస్యతనయే ధర్మాత్మజోఽభ్యేత్య వ్యధాత్
తాం జగ్రాహపురాకృతైతవపథా గాంధార రాజాత్మజః॥ 157

తతోరుషాకైతవచాపలేనాయుధిష్ఠిరోనిష్క- సహస్రరుక్మం
దిదేవకృత్వాపణమాజహారాథద్యాశిశిత స్తచ్ఛకునిస్తదాక్షైః 158

అథాష్టభిశ్వేతహయైరుపోఢంరథంచ నైకా వివిధాశ్చదాసీః
ఉష్ట్రశ్చనాగాశ్చ వివిధాంశ్చకృత్వాపణం కిమేణాక్షగణానువాప॥ 159

తదాశకుని ర్నికృతిమాశ్రిత స్తస్సర్వంజితమి త్యువాచ॥ 160

యుధిష్ఠిర స్తదనుపురా చిత్రరథేన గంధర్వ రాజ్ఞానాయ దత్తా
సశ్వాననాన్యంశ్చ రథశకటాదీ న్నానారత్నపరిపూర్ణా నిధిగణాంశ్చప
ణం విధాయదివ్యదేవతదపి సర్వం నికృత్యైవ శకునివిజిగాయ॥ 161

తతో విదురేణ నికృతిదేవననిరీక్షణరుష్టేన దేవననివర్తనాశయా
పాండవమహిమాప్రకాశకతయాచఫణితం హితవచనమసహమానో దు
ర్యోధన స్తం బహుధా వినినింద॥ 162

విదురేధకాల దైవబల ముపచింత్యతూష్ణీం భూతే శకునినా పున
ర్దేవనపణకృతే సంచోదితో ధర్మరాజః అయుతప్రయుతాది పరాంత
సంఖ్యాతం సర్వం చ ధనం పణతయా నిక్షిప్యదివ్యదేవతదపి శకుని
ర్నికృత్యైవ జిగాయ॥ 163

పురం జనపదాం భూమిం సదేవబ్రహ్మణాలయా
పణం చకారకౌంతేయఃజితం త చ్చతథోనుజాం॥ 164

నకులం సహదేవంచ భీమం ఫల్గునమేవచ
కృష్ణేనదేవనస్యార్థే పాండవో విదధేపణం॥ 165

జితేచ తస్మిన్ సుబలస్యసూనునాయుధిష్ఠిరస్వం పణమాతతానచ
తదాహ పాంచాలసుతాం తవపియాపణంవిధేహీతి దురధ్వసంశ్రితః

అధరుష్టో యుధిష్ఠిరో విజయాశయా ద్రౌపదీమేవపణతయావస్థా
ప్యాక్షానపాతయత్॥ 167

తదా॥ ధిగితిధిగితినాచసద్భిరుక్తాస్సభాసా
జలనిధిరివపర్వ ణ్యుద్భటంక్షోభమాప
నిఖిలనృపతివీరాశోకమాపుర్మరంతం
కిమిదమభవదిత్యాగూర్యనిభిన్న చిత్తాః॥ 168

నస్వేదవేపథుతనూషుచ భీష్మభారద్వాజాది
మేషువిదురేపిచమూఢ్ఛితాభే
హృష్టేచరాజనికిమాసచేత్యాకార
గుప్తిరహితే విహితపరాభవే॥ 169

గాంధారరాజతనయో నికృతిప్రధానో
జగాహతానపి యుధిష్ఠిరసాతితాక్షాన్
దుశ్శాసనపరిభృతి భిస్సహతత్కణోక్త
హృష్టోజహా సపరిశోచతిసాధువర్గే॥ 170

ద్రౌపద్యానయనే తత స్ససమితౌ ప్రత్యుపామంత్రితే
రాజ్ఞోజ్యేష్ఠతనూభవేన సమదం రోషేణ తన్నిందతి
సూతం కించన తత్సదేశమనయ త్సపాత్రికామాహ్వయం
సోప్యాచే ద్రుపదాత్మజా ముపగతో దుర్యోధన స్యాజ్ఞయా॥ 171

అయి భగవతి రాజ్ఞా ధర్మపుత్రేణ
భద్రే కితవ బలజితే సత్వం పణత్వేతుక్లప్తా
అజయ దనుచితజ్ఞో ధార్తరాష్ట్రో గ్రజస్త్వాం
భజ భవన మిదానీం కర్మణే కౌరవాణాం॥ 172

ఆకర్ణ్య తద్వాక్య మునాచసాతం కింకైతవం నాన్యద ముష్యకించిత్
కోవాపి కుర్యా ద్గృహిణీం పణత్వే ధర్మం విజా నన్నితి నోవదత్తాం
సర్వం సువర్ణం రజతం దిపాశ్వ రథాదికం నస్వవనీచరాజ్ఞా

కృతాః పణత్వే సహ జాస్తథాత్మా త్వంచాక్ష లీలా బల నిర్జితేన॥
తతః॥ పురాపణత్వే విహితాహ
మేవ వా కిమున్యయం వేత్యుప గమ్య పార్థివం
గిరా మమా పృచ్ఛ్య తతో నయ
స్వమాంత దింగిత జ్ఞ స్త్వితి సాతమూచే 175

తత స్సభాయ మధ సూతజేన సమీరితం పాండుసుతో గృహిణ్యాః
నిశమ్య కించి న్నత దుత్త రోక్తిం ఊచేథ హృష్టస్తు సధార్తరాష్ట్రీ॥

ఇహాగతా ప్రశ్నమిమం విదధ్యాత్। పాంచాలపుత్రీ పతిమన్యచోక్తిం
తదుత్తరాదార మిహానయస్వే త్యువాచ ద్యూతంవ్యధిత స్సభాయాః॥

ప్రాప్తో నివాసం ద్రుపదాత్మజాయా స్సభాసదస్త్వామధునాహ్వయంతి
ఇత్యాహసాధామపురోక్త మేవ నివేద్య తేపాం యదుశం సితేపి॥ 178

పరిబాహితద్యామి విచింత్యపశ్చాత్ ఇత్యేత్యతా నాహవచోధతత్సః
తూష్ణీంస్థితా స్తేతు నిశమ్యసభ్యా స్తదాహపార్థోన్య ముదీక్ష్యభూతం॥

త్వమద్యపుష్పిణ్య పిచైకవస్త్రీ సభాముపేహిశ్వశురంతికస్థా
ఇతిప్రవిశ్యాశుగృహం సతస్యా న్యవేదయత్తద్వచన నృపస్య॥ 180

త దాజ్ఞ నాదీనృతపాశబద్ధా। విలోక్యదీనా ధృతరాష్ట్రసూనుం
సూతం తమూచేపునరే వహృష్టో। సమాననేమే ద్రుపదస్యపుత్రీం॥181

ప్రత్యక్షమస్వా వచనంతదేత ద్బ్రవీతు పార్థ స్సదసీతిసోసి
భీతశ్చ తస్యాః పునర బ్రవీత్తా సభ్యా కిమేవం కథనీయ మస్యాః॥

ఇత్యేవం స్వాను శాసనేపి సభ్యాను జ్ఞామా కాంక్షమాణం ప్రా
తికామి నమ వలోక్యాతి రుష్టో దుర్యోధనో దుశ్శాసనం భ్రాతర మి
ద మువాచ॥ 183

దుశ్శాసనైష చకితః కిల భీరుసేనాత్
తస్మా త్త్వమేవ సద ఆనయ యాజ్ఞసేనీం
సా సమ్మృజేద్య సకల క్షితిపాలకానాం
దాసీత్వ మేతు పణితా మమపాండవేన॥ 184

ఇతి భ్రాతుర్వచన మాకర్ణ్య దుశ్శాసనః పరిహృష్టో
రుష్టశ్చ ద్రౌపద్యా నిలయం ప్రవిశ్య తా మిద మువాచ॥ 185

ఎహ్యేవా పాంచాల సుతే సదస్త్వం దురోదరే వైపణికాసిభర్త్రా
గరోపి సర్వా వినతాశ పాండో స్తనూజనీనాం భవ దాశయోత్థ:॥

తదను ద్రౌపదీచ దుశ్శాసన వచనం నిశమ్యాతి చకితా
వివర్ణ వదనా బాష్పావిల నయనా శ్వశ్రూ నిలయం ప్రవావ॥

తావద్దుశ్శాసనో దుష్ట స్తా। మనుదుత్య మూఢధీ:
కచేణ కేశానాకృష్య। విచకర్ష బలా ద్భువి॥ 188

దుశ్శాసన స్సచవిరోదనదీనవక్త్రాం।
తాం భర్సయ సదఉపానయ దార్యనింద్య:
చుర్యోశ కృష్ణ మపి జిష్ణు ముదారవీర్యా
తాగ్రాయ సా బహుసనింద తమేవ మూచె॥ 189

సభ్యా: కివేమె విదితాఖిలాధా:। భీష్మ స్తధాహ్యంగిరస: కృపశ్చ
ఉదాసతే యామవలోక్య ధర్మ। పుత్రస్యపత్నీ మిహ నీయమానాం॥ 190

ఇత్యాదిభి స్తద్వచనై స్సభాయాం
పాండోస్సుతేషు జ్వలితేషు రోషాత్
నీతాహి దాసీత్యిహసత్యశబ్దం
కర్ణాదయ స్తచ్చ ముదా శశంసు:॥ 191

భీష్మ స్తదా పశ్న మపేత్య తస్యా:
పాశ్రేదమార్యే ఖలు ధర్మసాక్ష్యం
దుర్జ్ఞేయ మస్వ: మణితుం పరస్వం
శక్తో నపత్నీకిల భర్తృవశ్యా। 192

జితశ్చ పూర్వం సుబలాత్మనేన। పణేస్వయం ధర్మసుతోత్రికించిత్
వేత్తుం నశక్యో మ్యసామధర్తత్వం। తదుత్తరం తేన వదామి కింవా॥

తదను భీమసేనో యాజ్ఞసేన్యాస్యకరుణం విలాపపరిలాపంచదుశ్శాసనా
దీనా మాకర్ణ్య ఆపతితకోపిత: పరమార్త: పోవాచేదం వచనం॥

కాశ్యాదిష్టితి పైర్యదర్పితనుభూద్ధైర్యం సువర్ణాదికం
తత్సర్వం విజితం పణేవయమపి శ్రాంతం తదేతన్మయా
నాహ్యేయం ఖలు కేతవేదుపదజారుట్టత్రిమేజాయతే
దగ్ధాహంసహదేవధర్మజభుజా దానీయతాం సావక:॥ 195

తమేవం రోషితం భీమం న్యవారీత్పల్లున స్తదా
అహూతేన పరైరాజ్ఞాబోధయ ద్ద్యూత మాహితం। 196

ఆసీనేషు తతో జోషం। పాండవేష్వధరాననం
దుఃఖితాం దాశపదీం దృష్ట్వా। వికర్ణో ధృతరాష్ట్రజః॥ 197

దాశపదీప్రశ్నమాక్షిప్యసభ్యానాహేద్ధర్మ భుజం

యదపృచ్ఛద్యాజ్ఞసేనీతత్ప్రత్యుక్తం నకించన
అన్యాయ్యః కౌరవై స్సర్వైకృతోస్యాః పరికర్షణాత్। 198

చత్వారి వ్యసనాని వైక్షితిభృతామక్షాశ్చపానం మృగం
స్త్రీ గాన్యసుఖేతదత్రిలులితో ధర్మాచ్యుతస్యాన్నృపః
రాజాక్ష వ్యసనోయ మద్యకితవై రాహూయ శార్యాజితః
పూర్వం సాబలమోహితస్తు గృహిణీం నిక్షిప్తవాన్ కైతవే॥ 199

తదయం ద్రుపదాత్మజా శుభాపణితానేతి మతిర్మమెదృశీ
అనయశ్చననః కులక్షయంతనుతో ధర్మపరై ర్విగర్హితః॥ 200

తదనుసభ్యేషు సర్వేషు హృష్టేషు వికర్ణం స్తువత్సు శకునింవినింద
త్సు చకర్ణో వికర్ణవచనశ్రవణరుష్టస్తం బహుధావి నిందన్నిదము
వాచ। 201

కించిన్నో చురిమెముహుద్రుపదజా పృష్టాశ్చ సభ్యాస్తతో
మన్యేహం విజితాంపణేనతు భవాన్ బాల్యేన జానాసికిం
సాధ్వ్యేకంపతిమాశ్రితే యమనుగావుంసోబహూన్ బంధకీ
విఖ్యాతా తదిదంక్షమం హిసదసస్సం పాస్తిరస్యాః కిము॥ 202

ఇత్యాదిదుస్సహవచో బ్రువతానుశిష్టో
దుశ్శాసనో రవినుతేన పటూపహారే
తేషా మధోసదసి తే స్వయము త్తరీయా
న్యాముచ్య పాండుతనయాన్వ్యధితా వినమ్రాన్॥ 203

దుశ్శాసనే వసనమాక్షిపతి ప్రహృష్టే
స్వీయం తదా ద్రుపదజా వసుదేవసూనుం
దధ్యౌ శరణ్య మవగమ్య వసిష్ఠవాక్యాత్
తార్క్ష్యం మహాపది హరిం ధృతధైర్యసారా। 204

సద్వారశాయామవరోధగేహే, స్థిత స్తదానీం హరి రంబుజాక్షః
తదీయమూర్ధోశ్వరవనిశమ్య తస్యా మపారాంకరుణాం చకార॥ 205

ఆకృష్యమాణే వసనే ధృతస్యా దుశ్శాసనేన త్వరితేనతూర్ణం
తదూరుమన్య ద్బహువస్త్రజాతం ఆవిబభూవాచ్యుతపీతరూపేన॥ 206

తత్పాతివత్యశక్తి పరిముదితసభిక్ష్లాఘితాయాంచ తస్యాం
భీమఃక్రోధోజ్వలోష్ఠఃకరయుగ మసకృత్పీడయన్ క్లిష్టసంధిః
దుష్టస్యాస్యాజిరంగే హృదయవిదళనాదాశుపాస్యామిరక్తం
నోచేన్న స్యాద్గతి ర్మేపితృభి రధిగతా పూర్వైరిత్యువాచ॥ 207

తదా వృధాయత్న విగర్హ్యమాణో
దుశ్శాసన స్సాదుభి రంశుకానాం
రాశిం నిరీక్ష్య ద్రుపదస్యపుత్ర్యాహ్రీత
స్సభాయాం వినతాన నోభూత్॥ 208

ఆకోశపూర్వం పరినింద్యమానే సభ్యై స్తదానీం ధృతరాష్ట్రభూపే
ఉత్థాప్యబాహూ విదురో నివార్య తానేవ మూచేసభికా మహాత్మా॥

యత్పృష్ట మత్రి ద్రుపదస్యపుత్ర్యాయాగోరవీతీవ భృశం హ్యనాథా
సభ్యేషు కేనాపిచ దత్తమస్యాసదుత్తరం తత్పరిసృతోహ్యధర్మః॥ 210

ఆర్తేనపుంసాసమితింగతే పృష్టస్తుశక్తోనవివక్తియోర్థం
తేనానృతాగారం ఫలమాప్యతే తత్ పోక్తం వికర్ణేన యథా స్వబుద్ధి॥

భవద్భి రప్యత్ర సభాధిరూఢైః పరిశ్నోయమస్యాః పరిబోధనీయః
నహ్యంజసానేన కులం కురూణాంనశ్యేద ధర్మేణ సదఃకృతేన॥ 212

ఇత్యాదివిదురవచనమాకర్ణ్య నకించిద్బ్రువతి సభాజనే దుశ్శాసనః
కర్ణేన ద్రౌపద్యావికర్షణేనియుక్తస్తాం సదసి విచకర్ష॥ 213

తదైవం దుశ్శాసనేన బలాద్వికృష్టాపరిభూతా ద్రౌపదీ సభ్యా నుద్దిశ్య
కృతపరిణామా బహుధావిలలాప॥ 214

అహో స్వధర్మోయముపేక్ష్య మాణాయాహంసభా స్థైరపి ధర్మవిజ్ఞైః
స్నుషాచ పాండోర్వసుదేవనూనో ర్భక్తాసదఃపాహ్య మహీపతీనాం॥

దుశ్శాసనోయం కురువంశనీచః క్లిశ్నాతి మానాగసమేన ధర్మ్యం
కింబ్రూతదాసీం కిమువామదాసీం సభ్యాశ్చరిష్యామి తథాయధోక్తం

భీష్మ స్తతః ప్రాహ శుభే భవత్యాః
ప్రశ్నోయముక్తోహి మయా పురైవ
ధర్మస్యగాహ్యోస్మ్య దహమతీనజ్ఞ
దోణో నచాన్యేచ విదోవిదంతి॥ 217

యుధిష్ఠిర స్త్వేషగిరో భవత్యావిబుధ్యతీతిప్రతిభాతిదేవి
తూష్ణీం తతస్థాయిని సభ్యనర్గే దుర్యోధనో గర్వితమేవ మూచే॥218

ప్రశ్న స్వయం తిష్ఠతు యాజ్ఞసేన్యాః
భీమోజ్ఞ నో వాయమజోచవాస్యాః
యుధిష్ఠిర బ్రూయురనీశమతీ
ముచ్యేత దాస్యాత్ద్రుపదస్యపుత్రీ॥ 219

సభ్యా స్తచో ధర్మసుతస్య జిష్ణోః భీమస్య మాద్రీసుతయో ర్ముఖాని
నిరీక్షమాణా ధృతరాష్ట్రజోక్తేఃప్రత్యుత్తరాకర్ణనదత్తకర్ణాః॥ 220

కేచి త్ప్రశంసంతి సుయోధనంతు కేచిచ్చదీనా స్సముదీక్ష్య పాండోః
సుతాంశ్చ తాం తద్గృహిణీం రుదంతీంఆర్తా వినేదుస్సుత బాష్పనేత్రాః॥

భీమం తతో బాహుబలప్రకాశం
కుర్వంత ముద్రిక్తవిలోలనేత్రం
న్యవారయ భీష్ముముఖాః పరివృద్ధా
కర్ణో ధ పాంచాలసుతాం బభాషే॥ 222

ద్రాపద్యయితవేమేవై జితాః కురుభి రీశ్వరాః
విహాయ పాండవాన్ తత్వం భజకౌరవదాసతాం॥ 223

ఇత్యాదికర్ణవచనాహిత రోషహేతి
భీమాగ్నిరగర్జ మువాచ నరేంద్రిబాసాః
సత్యం త్వయా ద్య విహితాః పణతః
కురూణాం నబ్రూయురేవ మనయానపణోక్షపాతే॥ 224

దుర్యోధన స్తదను ధర్మ మువాచ హృష్టః
కర్ణానలేక్షణసముత్థమహాప్రహాసః

భీమార్జునౌచ యమయో తవశాసనస్థా
కింబ్రూహి భూపనజితాద్రుపదస్యపుత్రీ॥ 225

ఇత్యుస్సృజ్య స్స సముదీక్ష్య నరేంద్రపుత్రీ
ముక్తిప్స్య నైజవసనం మదమోహితాత్మా
మధ్యే సభం నిజమహర్షయదూరుమేత
ద్రష్టాస్వా భృశం త మవదత్॥ 226

యద్యాహవేస్యగదయానభింద్యామూరుముగ్బటం
నస్యాన్మే పితృసాలోక్యం తదేతద్రిక్థ్యధా చిరాత్॥ 227

ఇతి వదతి వృకోదరే కుధార్తే
విదురవచః ప్రసృతం నిబద్ధధర్మం
భయమిదమముష్యభోభవే తుక్రూణాం
తదిహ సుతాం ప్రపదస్యముంచతేతి॥ 228

పునరపి ధృతరాష్ట్రజ స్సమూచే దృపదసుతా పరిముచ్యతే మయాద్య
యది చయమావిజయశ్చ భీమసేనః నృపతి మసేశముదా మారేయురేనం॥

తతోర్జునః పాహి రాజాయదిపూర్వం జితః పణై
నస్యాత్ ఈశః పణెముష్యాఃజితోయంప్రథవేతిక్రము॥ 230

తదాంబికే యస్యగృహే సుఘోరోగోమాయు రుచ్చై రరువత్ఖరాశ్చ
భీష్మాదయ స్తచ్చ నిశమ్య భీతాః స్వస్తీత్యవోచన్ పరిబుద్ధతత్వాః॥ 231

గాంధారపుత్రీ విదరశ్చభీతౌ నిశమ్య తం పాహితు రాంబికేయం
స చాత్తశంకః స్వకులస్యనాశేన్యవారయ త్పుత్రీ మసత్ప్రలాపాత్॥ 232

తాం సాంత్వయిత్వా బహుశోనరేంద్రీ
పాంచాలపుత్రీ మహినోద్వరాయ
దాసత్వముక్తి విజితస్య భర్తు
ర్యుధిష్ఠిరస్యాస్తుమమేతిసోచే॥ 233

తతోద్వితీయాయ వరాయ పృష్టా
రాజ్ఞా పునస్సాశ్వశురంతమాహ
భీమార్జునౌ చాపి యమౌనదాసా
ధనుర్ధరాంశ్చాపి వృణేస్వతంత్రీ॥ 234

తథేతిచోక్త్వా నృపతిస్తుషాం తాం పున స్తృతీయం వర మాబభాషే
సా తిన్న చైచ్ఛ న్నృపతి స్త్రియాస్తువరద్వయం ధర్మ్యతమం బు।వంతీ।
రాజన్ని మేమత్పతయోద్య కష్టా త్తీర్ణాహి పుత్యేన నిజేన భూయః
భద్రాణి పశ్యంత్వితి బాధకర్ణో రుషా హసన్ తత్।గిరంజజల్ప। 236

మహాబలాః పాండుసుతాః కృతాస్త్రాః కష్టాద్విముక్తాహి వధూప్రసాదాత్
తూష్ణీంభవత్స్వద్య కురూత్తమేషు। తద్వ స్సదస్యా విదితంహి వీర్యం।
వచ స్తదాకర్ణ్య భృశం రుషార్తఃస।వ ద్వితిగ్మాంశు।పరీతనేత్రః
వధోద్యమం తత్రి తదైవ భీమః చకే। రిపూణా మనుజైశ్చ సాకం।

నివార్య తం భీమ మజాతశత్రుః కృతప్రణామో ధృతరాష్ట్రమేత్య
కిం కార్య మస్మాక మితిబ్రువాణో వ్యతిష్ఠత ద్రోణపురస్సరాగ్రే। 239

అజాతశత్రో తవభద్రమస్తు మయానుశిష్ట స్సహజై స్సదారః
ధనై స్సహాభ్యేత్య పురం ప్రశాధి, రాజ్యం పున శ్చేతి తమాహ రాజా।
తతః ప్రణమ్య క్షితిపం సదారంభీష్మాదిబంధూనపి పాండునూనుః
స్వస్త్యర్థితస్తై స్సగణస్తదింద్రిప్రస్థం సమభ్యేత్య ముమోద శాసత్।
దుర్యోధన స్తత్తువిబుధ్యభూయో దుఃఖాకుల స్సాబలశానసస్థః
పితు స్సమీపం పున రేత్య కర్ణదుశ్శాసనాభ్యామపి చోద్యమానః।242

తం మాహమే బాహుబలేన రాజన్।సమాగతా శ్రీఃభవతా రిపూణాం
వినాశితాస్తై పున రేవ తేపి।ప్రస్థాపితాః దత్తసమస్తరత్నాః। 243

తేష్వద్యనో విప్రకృతాః పురస్తాత్।కుద్ధాహనిష్యంతి రణాయ యాతాః
తతఃపునర్దేవ సమస్త రాజన్।తత్రివ్యవస్థాయ ముదాహ్రియేత। 244

తేవావయం వా యది నిర్జితాస్యుఃతేద్వాదశాబ్దాన్ వనవాసినన్యుః
అజ్ఞాతచారా స్తదేకవర్షంజ్ఞాతాభవేయు ర్యదితత్ర భూయః 245

నానోవనే ద్వాదశవత్సరేషు భవే త్తదాహ్వాన మజాతశత్రోః
విధేహిరాజన్ యదిజీవతో నో నిరీక్షసేనో యది నో మృతిస్యాత్।246

తథేతి రాజా పరిముష్టబుద్ధిఃనివార్యమాణోపి ముహు స్సదస్యైః
ద్రోణేన భీష్మేణ కృపేణచాన్యైఃఆకారయామాస పృథాతనూజం।247

పునశ్చ తాం దేవ నసంప్రవృత్తిం నిశమ్య గాంధారసుతాహభూపం
మాద్యాదమ స్వద్య పునః కులస్య క్షయస్య హేతు ర్విభుధైశ్చనింద్యః॥
నివారితేనాపిచ ధర్మపత్న్యా రాజ్ఞా సుతప్రేమవశీకృతేన
ఆకారితో భ్రాతృయుతస్తదైవ పాండోస్సుతః ప్రాప పురం కురూణాం॥

మహాజనాయోధవరాసనాయాం తత స్సభాయాం పునరేవ పార్థః
ఉపావిశం తాం శకునిః పరిజ్ఞా మబోధయ త్సోపి తథే త్యువాచ॥250

పునః ప్రవృత్తే కులనాశకారి ణ్యక్షప్రపాతే శకునిర్నికృత్యా
సర్వం ధనం పాండుసుత స్యహృత్వా మేనేకృతార్థంస్వమచేతబుద్ధిః॥ 251

పార్థ స్తత శ్శత్రుజితోపి ధీరః వనప్రవాసై విహితాప్రతిజ్ఞాం
అనుస్మరన్ వల్కలమాదదానో జినంచ తైర్భ్రాతృభి రుద్యతోభూత్॥

దుశ్శాసనశ్రావితకష్టవాక్య! భీమ స్సదస్యా మరుషా పరీతః
యద్యస్య వక్షో న భిభేమి సంఖ్యే గతిః పితౄణాం నభవేత్ పునశ్చ!

సుయోధనం హన్మ్యహమేవ కర్ణం
ధనంజయోయం సహదేవహస్తే
మృతిం ప్రపద్యేత్ శకునిః ప్రతిజ్ఞాం
తన్వంత్వియాం దేవగణాః కృతార్థాం॥ 254

ఇతి వదతి వృకోదరేతి రుష్టేశపథ మకుర్వత తేజనాశ్వినేయాః
రవిసుతసుబలాత్మజా ద్యరీణాం వధ ముపలక్ష్య రణా నరేంద్రసంఘే!

అథ నృపతిముపేత్య చాంబికేయం
వనగమనాయ ధృతాః పృథాతనూజాః
ప్రణతి మకుర్వత భీష్మముఖ్యవృద్ధాన్
గురుమపి సాత్మజ మంగిరః కులీనం॥ 256

ఆపృష్టావనవాసాయ భీష్మాద్యాస్తే సభాసదః
పాండవై ర్మోహమాసీనా హ్రీతా శ్చింతిత మంగళాః॥ 257

తదను విదురవాక్యా త్తద్వశేస్థాపయిత్వా
ప్రసువముదితదుఃఖాం ధర్మనూనుర్మహాత్మా
సహసహజనిజాయో ద్రోణభీష్మా ప్రణమ్య
ప్రతిగతపురవాంభో నిర్గతో రాజగేహాత్॥ 258

పుత్రాన్ వీక్ష్య పృథావురా త్రవసతః కృష్ణంచ దుఃఖాకులా
తత్తద్బహ్వాతులం శుశోచ విదురస్తాం సాంత్వయిత్వా
శనైఃకిం చిత్తాననుసృత్య గేహ మగమ త్తత్సర్వమాకర్ణ్యతా
వధ్వోరాజగృహే చిరం ప్రరురుదు ర్దుఃఖేన మూఢా భృశం॥ 259

రాజాచానయమాత్మజై ర్విరచితం థ్యాయన్ విగహ్యం తదా
భీతాత్మా విదురం స్వకంనిలయనం ప్రాపయ్యపప్రచ్ఛతం
శ్రోతుం పాండవచేష్టితం వనగతై ర్వ్యాహా తస్యోద్భటాం
భీతిం సంజనయన్ స్వపుత్రవిషయే తద్వీర్యనంశ్లాఘనాత్॥ 260

రాజన్ ధర్మసుతోంశుకేన వదనంప్రావృత్య యాతిప్రభుః
పశ్యన్ బాహుయుగం పరియాతి మరుతస్సూను స్తథా ఫల్గునః
అన్వేతి క్షితిపం వపంశ్చ శికతాః మాద్ర్యాశ్చ పుత్రోవర
స్తాల్లింహన్ ముఖమేతి యాతి నకులః పాంసూపలిప్తాకృతిః॥ 261

ద్రాపద్యప్యనుయాతి ధర్మతనయం కేశై ర్నిగూఢాననా
ధౌమ్యశ్చానుగతః పరన్ మునివరో యామ్యాని రౌద్రాణిచ
సామాన్యధ్వనిపాణినాధృతకుశో నాశం కురూణాంరణే
పుత్రైఃపాండునృపస్య సూచయతి తే దోషాదిదం వైకృతం॥ 262

ఇత్తుర్వాక్యం తదాకర్ణ్య రాజాతం పునరబ్రవీత్
కిమర్థ మేవం గచ్ఛంతి పాండవా స్తద్వదాధునా॥ 263

తమాహ విదురోధీమాన్ రాజానం భీతమానసం
బోధయన్ పాండుపుత్రాణాం తత్తదాకారజం ఫలం॥ 264

రాజన్ తే తనయై ర్దురధ్వనిరతైః వ్యాజేన విభ్రంశితః
రాజ్యా ద్ధర్మసుతో ఘృణీతు నయనే నోన్మీలయ త్యంజసా
నాశః కోపితపీడనేన జగతో మాభూదితిప్రోర్ణుతే
తేనైవా ననమంశుకేన నృపతి ర్ధర్మో యథా మూర్తిమాన్॥ 265

బాహ్వో ర్మేసదృశో బలేన భువనే కశ్చిచ్చనానాస్తిహీ
త్యేవం సం కథయన్ స్వబాహుయుగళం భీమోపి పశ్యన్ గతః
బాణాన్ శత్రుతనూషు చైవ సికతాసంపాతతుల్యం రణే
క్షేప్తాస్మీతి విబోధయన్ హరిసుతః క్రుద్ధోనయా త్యగ్రజం॥ 266

కశ్చి న్మేముఖ మీక్షితానచ నర స్త్వితానసంపాణినా
లింపన్ గచ్ఛతి మద్రరాజతసయానూను స్తధైవా పరః
ముహ్యేర్ణ మమయూపవైంఖ్యలలనా నాద్యేతి పాంసూత్కరై
రాలింప్యాంగ ముపైతి తత్ర నకులో ధర్మస్య నూనం వనె॥ 267

పాంచాలీ రుదతీ చ ముక్త కబరా పుష్పిణ్య వాదీదిదం
పుర్యామత్ర హతాత్మజా హతధవాః నార్యోశ్రుపూర్ణాననాః
పాస్తేబ్దేతు చతుర్దశే కృతజలాం జల్పో భవే యుర్థినం
యైవేవం వ్యసనం గతాహ మనిదం పూర్వం మహా త్తుల్యలే॥268

ధామ్యశ్చాప్య చిరం కురోః కుల మిదం నశ్యేత్ తదాసామసీ
యామ్యం కాదృ మపి పగాంతి గురవ స్తిష్యే తదా నూచయ్
అన్వేతీతి పంతదావురవశే పాదు ర్భవా శుభం
యేనా శంకిత మార్యకైః కురుకులె నాశో రణే దారుణః॥ 269

ఇత్యాది వదతి విదురే నారద స్తత్రాగత్యేద మువాచ॥ 270

నదంతి కౌరవా స్సర్వేశిఘ్రం దుర్యోధనాగసా
శక్యాచ భీ మార్జునయోర్ధర్మేణచ పృథా భువః 271

తదను దుర్యోధనశ్రుత నారదవాక్యః కర్ణశకునిభ్యా
మన్వితస్వకం రాజ్యం ద్రోణా యన్యవేదయత్॥ 272
సచ తమిదమవాదీత్॥

త్వ ద్దుర్మంత్రణకేతవేన విజితాః పాండో స్సుతాధార్మికాః
పాస్తేబ్దేతుచతుర్దశే పునరిదం పాస్తాః పురం సంయుగే
హంతాగో భవతో ధ్రువం సచ బలీ సృష్టో నధాయూత్మనో
ధృష్టద్యుమ్న సమాహ్వయే స్తదధునా రాజ్యశ్రియం భోక్ష్యధ॥273

ఇతి ద్రోణవచ శ్రుత్వాధృతరాష్ట్రోమహీపతిః
చింతామవాపమహతీంస్మర్ణ పుత్రకృతానయం॥ 274

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశవైభవె మహాకావ్యే
పాండవచరితానువర్ణనే సభాపర్వ
కథానువర్ణనం షష్టదశ స్సర్గ:

శ్రీమతే రామానుజాయనమః.

శ్రీమాయగీర్వాయనమః.

శ్రీ శోభ నాద్రీశ వైభవ మహా కావ్యం.

ఉత్తరభాగేసప్తదశస్సర్గః.

అథారణ్యపర్వవృత్తాంతః

పాం

డవా అపి పురా ద్వైనిర్గతాః
కృష్ణయా సహ పురోధసాసమం
అన్వయుః పురజనా స్సయోషితః
స్తావియోమ ; శ్రుచాకులాః॥ 1

తేషు కాంశ్చ ననివర్త్య భూప ; మభి స్వసమ దుఃఖభాగినః
అస్తమేతి మిహిరే సురాష ; పురధి రూషచం కురాః॥ 2

తతో పిమాణాఖ్య వటే నివాసంచ కూరిరజన్యాం సలిలం నిపీయ
పిభాతకాలేతు వనం పినస్తే యియూసవః కైశ్చి దనుపియాతాః॥ 3

తదా నివర్తనే తేషా ధర్మరాజో మహామతిః
వ్యాజహార గిరో బహ్వీ ననివృత్తా స్తదాపితే॥ 4

అథ తత్పోషణ దివ్య రాహిత్యా త్పాండునందనః
తాన్ విహాతు మశక్యాచ మహాంతం శోకమే యివాన్॥ 5

తదా శౌనకసంజ్ఞేన విప్రేణ వివిధం నృపః
బోధి తోధ్యాత్మ సంవేత్తా తపసా సిద్ధిర స్తీతి॥ 6

అధోపదిష్టం ధౌమ్యేన సూర్య స్యాష్టో త్తరం శతం
నామ్నాంజజాప వియతో ధర్మనూను రకల్మషః॥ 7

తతః ప్రసన్నేన దివాకరేణ పాత్రం మహా త్తామ్రమయం పిదత్తం
పక్వం యదన్నాతి యమేతి యాజ్ఞసే న్యేతిచోక్వాం తరధాదవి స్తం॥8

పరిణమ్య చాహ్యం తదనుక్షితీశో దత్వాసపాత్రం దుపదాత్మజాయై
డనేదినే తత్రతు పక్వ మన్నం ద్విజావశేషం స్వయమ భ్యుపాస్తే॥ 9

తతః కామ్యకమాసే దుర్వనంసహా పురోహితాః
అమయాతాశ్చ విప్రైస్తే పాండవాః విహితాశిషః॥ 10

తదా ధృతరాష్ట్రః పాండవాన్ కామ్యకనసం ప్రవిష్టాన్
విజ్ఞాయ భృశం పరితప్తచేతా విదుర మిద మవదత్॥ 11

మహామతేత్వం ధిషణేన తుల్య స్సమ స్వభావః కురుపాండవేషు
యదత్రపథ్యం మమదుఃఖితస్య తద్బ్రూహితేనైవ పధాద్యయామి॥ 12

ఇ త్యాంబికేయ వచనం విదురో నిశమ్య తం ప్రాహ పథ్యమిదమ
త్రపరత్రహృష్టః॥ రాజన్ సనూను రుపవాహ్యతు పాండుపుత్రాన్ త్వైరె
కరాజ్య ముపయామి హితం తదేతత్॥ 13

నిగృహ్య దుర్యోధన మాధిరాజ్యే ఎ ణ్ స్సుతం స్థాపయ సర్వ
మిత్రింనతే స్యధా న్వాస్య ముప్పై చేతః సత్యం బ్రవీమ్యే తదహం
హితాయ॥ 14

తదేత న్నిశమ్య ధృతరాష్ట్రో మహీపతిః పుత్రస్నేహపరీతమనా విదుర
మభ్యాచత్॥ 15

కస్త్యజే దాత్మనోమూర్ధ్నిపుత్రే మన్యార్థలంపటః
తత్త్యజేయం కధం పుత్రంపాండవానాం హితేచ్ఛయా॥ 16

త్వాం తుల్య మనుబుధ్యాహం పాండవేషు కురుష్వపి
అపృచ్ఛం హితమన్యేషుపుత్రేపాతీ వదృశ్యసే॥ 17

త త్వయాధ్యో సమేకశ్చిత్తిష్టవా గచ్ఛవాన్యతః
ఇత్యేవం ధృతరాష్ట్రేణవిదురస్సనిరాకృతః॥ 18

వాసం తత్రాసహాన్ క్షేమాన్విహాయ గజసాహ్వయం
కామ్యకం వనమాసీదత్పాండవాయత్ర తిష్ఠరే॥ 19

దూరా న్నిరీక్ష్య విదురమాగచ్ఛం తం యుధిష్ఠరః
శశంకే పునరాయాం తందేవనాహ్వాన కారణాత్॥ 20

విదురః పాండవాన్ దృష్ట్వాతే ర్యధా యధమచిన్తయత్
శశంస రాజ్ఞే శ్చరితంసర్వమాత్మ నియత్కృతం॥ 21

ఉక్తా తత్రవసన్ నీతిముత్తమాం పాండునూనవే
బోధయా మాసనీతిజ్ఞ స్తస్యశ్రేయః పరీప్సయా॥ 22

విదురే ధిక్కృతే రాజాధృతరాష్ట్రోగతే వనం
తతాపతద్వియోగేనాధృశ మాకులచేతనః॥ 23

ప్రేషితో ధృతరాష్ట్రేణసంజయో విదురాంతికం
తమానినాయనగరంపునః పాండవసంమతే॥ 24

త మాగతం సాంత్వయిత్వాధృతరాష్ట్రో యథాయథం
స్వాస్థ్యమాపత దుద్వీక్ష్యరుష్టో దుర్యోధనో భృశం॥ 25

భ్రాతరి దుఃశాసనే నాథసంమంత్ర్య నృపనందనః
సౌబలే నచ కర్ణేననిశ్చికాయేదమైక్యతః॥ 26

గతోయం విదురోభూయస్సమానీతః కుబుద్ధినా
రాజ్ఞా పాండవపక్షార్థీమదర్థ పరిరోధకః॥ 27

పున ర్విదురమంత్రేణపితాయది కుబుద్ధినా
ఆనీతాః పాండుతనయా స్తతోమే మరణం ధ్రువం॥ 28

త ద్వయం కామ్యకంగత్వానాయుధా స్సపరి చ్ఛదాః
హత్వా పాండుసుతాన్ యుద్ధేజయం ప్రాప్య మనిర్వృతాః॥ 29

ఇతి నిశ్చిత్య దుష్టాత్మాధృతరాష్ట్ర సుత స్తదా
కర్ణ సౌబల సంయుక్తఃప్రతస్థే కామ్యకం వనం॥ 30

కృష్ణద్వైపాయనో వ్యాసఃజ్ఞాత్వా తద్దివ్య చక్షుషా
ఆగతో హ స్తినపురం తాన్ నివార్యయియాసతః॥ 31

ధృతరాష్ట్ర ముపాగమ్యరహసి ప్రీతిపూజితః
పుత్రం దుర్యోధనందుష్టం శిక్షయేత్యాహసాదరం॥ 32

నశృణోతి వచ స్తూనుర్మమమూఢో దురధ్వగః
త్వమస్మాశ్రావయహితంత్వితి రాజాత మబ్రవీత్॥ 33

వ్యాసః పున ర్నృపం ప్రాహమైత్రేయో మునిస త్తమః
అథునై వాగతో రాజన్హితంవక్ష్యతివః ప్రియం॥ 34

ఇత్యుక్త్వాం తర్హితే వ్యాసేమైత్రేయోపి సమాగతః
కామ్యకాదేవ విపినాత్దృష్ట్వా పాండుసుతాన్ మునిః॥ 35

పరిణతే నాచిరతో రాజ్ఞాపృష్టశ్చ కుశలం మునిః
ఇదమాహ సభామధ్యే భీష్మద్రోణాది సన్నిధౌ॥ 36

తీర్థయాత్రాం వశోగచ్ఛన్ కురు జాంగలమాశ్రితః
కామ్యకే విపినే వశ్యం పాండవాన్ కృష్ణయా సహ॥ 37

అశ్రౌషం తత్ర పుత్రాణాం మనయం తవ భూపతే
వంచితా యేన కౌంతేయా హృత రాజ్యా విసాసితాః॥ 38

తత్తే కల్యాణమన్విచ్ఛన్ పుత్రాణాం మాగతోధునా
నైతజ్జీవతి వృద్ధేత్వ య్యుపపన్నం కురూత్తమ॥ 39

ఇత్యుక్త్వా నృపతిం ధీమాన్ దుర్యోధన ముపస్థితం
ఉవాచ శ్లక్ష్ణయావాచా సాంత్వయన్ మునిసత్తమః॥ 40

వైరం నోచిత మేవ పాండుతనయై స్సాభ్రాతృ మాలంబ్యతాం
యెజఘ్నుర్హిబకం హిడింబ మసురం కిమ్మీర రక్షోపిచ
యేనా హన్యత సంయుగే యుతగజప్రఖ్యో జరాయాస్సుతం
కోవాత స్వరణాగతస్థితి మియాత్ పాణావనేచ్ఛున్నరః॥ 41

మైత్రేయస్య వచోనిశమ్య కుమతిః కించి ద్విధాయస్మితం
హస్తేనాభి జఘాన సక్థి చరణే నోల్లిఖ్య భూమిం తదా
తూష్ణింభావ ముపాగతో నత ముఖః పుత్రోంబికాజన్మనః
దృష్ట్వా త ముపితో ముని స్తమశపత్ స్పృష్టోదక స్తత్క్షణే॥ 42

యత్త్వం మాం హితవాదినం తవసదా నాదృత్య తిష్ఠస్యతః
త్వద్భుర్మంత్రిణ తోచిరా త్పతిభవితా యుద్ధం కులోచ్ఛేదకం
భీమ స్తతితవోరుమేత మమతే భింద్యాత్ గదాఘాతనై
సర్వే పాండవకారవా ననుగతా నజ్ఞ్యంతి చక్ష్మాభృతః॥ 43

నిశమ్య శాపం మునినాతిసృష్టం పసాదయా మాసతమాంబికేయః
సచాహభూపం యదిపాండవేషు శాంత స్తనూజ స్తనయైష శాపః॥ 44

అథాంబికేయేన ముని స్సపృష్టః కిమ్మీరహత్యాం పతివిస్మితేన
వచోన శుశ్రూషతి మే సుతేతి తతో నవక్ష్యామ్యహమేషసర్వం॥45

ఉక్తా పవక్తా నిఖిలం తదే తదిత్యూచివా నాశ్రిమమేయివార్త్తం
దుర్యోధన స్తస్య వధంనిశమ్య యాతోబహిర్భీతమనా పునస్తం॥

తతో నశేందో విదురం జగాదకథంనుకిమ్మీరమహా సభీమః
వదేతిసోప్యాహ మరుత్తనూజరక్ష స్సమావేశమతుల్యపూర్వం॥ 47

రాజన్ కామ్యకమాశ్రితేషు విపినం పాండో స్సుతేష్వేకదా
రాత్రౌకశ్చ నరాక్షసోతి బలవాన్ కిమ్మీరనామాగతః
బాహుభ్యాం తురుగోధవర్ష్మనిదధ తేషాం తము ద్వీక్ష్యసా
కృష్ణాభీతి ముపేత్యముగ్ధహృదయా సమ్మీలితాక్షీభృశం॥ 48

మాయా తేన కృతా తదాతిమహతీ భీమాభవ న్నాశితా
ధౌమ్యేనాశుతత స్తమాహ ధృతిమాన్ ధర్మాత్మజో భీషణం
కస్త్వంకే నగతోత్రిచేతినభృశం కుద్ధోబ్రవీద్భూపతిం
భ్రాతాహం బకరక్షసోత్రివసతిఃకిమ్మీరమాహూ హిడిమాం॥ 49

సోహం మానుషమాంసభక్షణపరోదిష్ట్యా మయావీక్షితా
యూయంవ స్సమరే విజిత్య ముదిత స్సంభక్షయిష్యేభృశం
ఇ త్యాకర్ణ్య వచ స్తమాహ నృపతిః పాంచోస్మ్యహోహం
వనే వస్తుం త్వత్ర సమాగతో హృతధనో భీమాదిభి ర్భ్రాతృభిః॥

కిమ్మీ రోపి నిశమ్య తస్య వచనం హృష్టో బభాషే విభుం
దిష్ట్యామేక్షిపథం గతో రిపురయం భీమోనుజస్తే బలీ
యోమేభ్రాతరమా జఘానహి బకం మిత్రం హిడింబాసురం
తం హత్వా మిష తస్తవాద్య పృథిరం పాశ్యామ్యభీష్టం చిరాల్॥

ఇత్యు క్త్వాభిముఖం ప్రయాంత మసురం ధర్మాత్మ జోభర్సయత్
గాండీనం ధనురాచకర్ష విజయ స్సజ్యం విధాయద్రుతం
భీమ స్తం వినివార్య రోషవివశస్తూ ర్ణాల్యవృక్షం దశ
వ్యామం రాక్షస మభ్యధావదగమం తన్మూర్ధ్ని చాపాతయత్॥ 52

రక్షస్తేన హతం నచాప్య వికృతం చిక్షేప దీప్తో ల్కకం
సవ్యేనైవ పదాక్షిప న్నృపసుత స్త న్మృత్యుదండోపమం
పశ్చాత్తే తరుభి శ్శిలాభి రభయా వన్యోన్య మాయోధనం
చక్రాతే బలివాసవా వివపురా సంసాధ్యయంతౌ జయం॥ 53

శ్రాంతం తం సముదీక్ష్య మారుతసుతో దోర్భ్యాం పరిగృహ్యనన్
క్షిప్త్వా తస్యకటం నిపీడ్య చరణౌ సోద్వృత్య దోర్భ్యాంశిరః

భ్రాతయ్యార్య సుమత్ససజ్ఞ ధరణౌ త ద్వీక్ష్యతం భ్రాతర
స్సంహృష్టాః పరిశంఖ సురధ్వని మయూదృష్టోమృతోరాక్షసః॥ 54

ఇత్యుదీరిత మాకర్ణ్యకిమ్మీరస్య వధం నృపః
భీతఃపుత్రివశస్వాస్థ్యంనోపలేభే విమూఢధీఃll 55

తతఃll తిష్ఠ త్సుకామ్యకవనే కురుపుంగవేషు
పాంచాలరాజతనయపరిముఖానరేంద్రాః
శౌరిశ్చ వీక్షితు ముపా యయురార్తి మాప్తా
శ్రుత్వావిదత్తి మతులామనయా దురేతాంll 56

తత్రాభివాద్యనృపతిం భగవా నువోచత్
దుర్యోధనంస సహజం శకునించ కర్ణం
హత్వారణె తదనుగా నపి చాధునాభి
షించామికౌరవపదేతుభవంతమీశంll 57

ఏన మతిమాత్ర మాపతితరుషం భగవంతమాలోక్య ధనంజయస్తం
బహుధా సమాశ్వాసయత్ll 58

తత్రాసీనం కమలనయనం మాధవం దైవదీనా
కుద్ధావా దీదితి కలుషితా పేమఖోనుర్ణ తశ్చ
స్వామిన్ నిష్టా భవసి భగవన్ సర్వలోకస్య సాక్షాత్
పాతాహంతే త్యపినునివరా దేవలాద్య వదంతిll 59

సర్వం చేదం జగదుపగతం త్వ త్వదాంభోజయుగ్మం
బ్రహ్మేశాద్యా అపి సురవరా స్త్వ ద్విసృష్టాః
లీవేయంతే మనుజవపుష స్వీకృతి ర్లోకరక్షా
హేతుస్తత్వాం పరిణయవిశా దేవవిజ్ఞాపయామిll 60

సాహం పుత్రీ ద్రుపదనృపతేః పాండవానాం ద్వితీయా
పుష్పిణ్యేకాం శుకపరివృతాత్వ త్సఖికృష్ణరాజ్ఞాం
కృష్ణం యోగ్యా నఖలుసమితిం ధార్తరాష్ట్రై ర్దురీహైః
దాసీం కర్తుం మధుహరురవా మామభీషుహ్రిదృప్తాఃll 61

ఏతే దుర్విషహాః పరై రణముఖే పాండో స్సుతామాం తదా
దృష్ట్వా జోషముపాగతాః కిమభవద్వీర్యం తదేషాం శ్రుతం

శ్రిత్వైతాన్ ప్రధితాన్ బలేన రిపుభిస్త్వా కృష్టకేశా కధం
జీవామిత్వయిచాపి జీవతివిభో జాతాచ సభ్యేకులే॥ 62

త న్నేచేతోదహతినియతం ప్రాహసద్యత్ర కర్ణః
దృష్ట్వా మధ్యే సదసిరజసాభిప్లుతాం మాంగురూణాం
భర్తారోమే నచ నచ పితా భ్రాతరశ్చైవపుత్రాః
నైవాసిత్వం యదహమతులం క్లేశితాధార్తరాష్ట్రైః॥ 63

సంబంధా త్సఖ్యభావా దపి చ విభుతయా గౌరవా చ్చాప్యహంతే
రక్ష్యానాధ త్వమసి శరణం దుర్గతానామమోఘం
ఇ త్యార్తా సాధురినరభృతాం స్నాపయం త్యశ్రుపూరై
స్సస్థాకృష్ణాకుచయుగ మభూదావిలాత్తా చ భూయః॥ 64

తామాహ శౌరి స్సుభగేన శోకం
కురుష్వయే వైరిపవ్రా భవత్యాః
శోచంతు తేషాం వనితా యధాత్వం
ధనంజయస్తానచిరా న్నిహంతా॥ 65

పతే న్నభశ్శీర్యతు శీతశైలఃశుష్యే త్సముద్ర శ్శకలీ భవేత్ క్ష్మా
నమే వచోఽమోఘ మిదం భవేత్తే।కల్యాణి శోకంత్యజ యాజ్ఞసేని॥

ఆకర్ణ్య వాక్యం మధుసూదనస్య।భీభత్సు మాలోకతసాచికృష్ణా
విజ్ఞాయతస్యా హృదయం సచోచే యధావా శౌరి స్తవత త్తథేతి॥

తత స్స్వసారం సమువాచ
ధృష్టద్యు మ్నోహ మాంగీర మేవహన్మి
భీష్మం శిఖండీ విజయ స్తుకర్ణం
దుర్యోధనం హంతు వృకోదరోపి॥ 68

తతో హరి ర్ధర్మతనూజమూచే
యద్ద్వారకాయా మవస త్తదానీం
ద్యూతం యదాతే శకునేశ్చ వృత్తం
నైవం భవాన్ కృచ్ఛ్రి మపారమాయాత్॥ 69

నాహూ తోపి కురూ త్తమై రుపగణో దోషా బహూన్ దర్శయన్
ద్యూతేహం వినివారయే యమసత స్సేవ్యా త్తతో దుర్జనైః

సాల్వం హంతు మహం తదాతు గతవానా నర్తదేశం విభో
తేనేదం వికృతం పరాయాత నుతులం ద్యూతేన జాతం త్వయా॥ 70

హత్వా సాల్వ ముపేత్య చైవ నగరీం శ్రుత్వాచవః కశ్చలం
దృష్టుం తూర్ణ ముపాగతోస్మి నృపతే త్వామ ద్యశోకాకులః
కిన్నుస్యా త్సుకృతం మయాద్యసమయెకార్తాస్మి సాహ్యం తవే
త్యుక్త్వాతం మధుసూదనః పురమగా త్సౌభస్థితః పాండవైః॥ 71

స్వసారమాదాయసుతేనసాకం సారోపయాతే ద్రుపదాత్మజోపి
స్వసుస్సుతైస్సాస్వ నగర్ప్రయాతఃభూపా స్తథాన్యేచ పురోభిజగ్ముః॥
తదను ధర్మరాజస్వాను యాయిన కాంశ్చనద్విజాతిసంఘాన్ శ్రమేణహా
స్తినపురం పరిత స్సినర్వ్యసమధరూపాధ స్సానుజోద్వైతవనం ప్రా
విశత్॥ 73

తత్రావస న్నరపతి ర్వృషిభిశ్చముఖ్యా సభ్యర్చయన్ మునివరానతి
థిం స్తథాన్యాన్ధౌమ్యేనకాదిత విధిశ్చ పురోహితేన రాష్ట్రేపరివాస
జనితాం శుచముజ్జహాతాం॥ 74

తత్రాగతం సమభిగమ్య మృకండుసూనం
రాజా మహాషి మభివాదన పూజనాద్యైః
ఆనర్చసోపి సముదీక్ష్య ముని ర్విపన్నాన్
తాన్ సాంత్వయ న్నిద మువాచ విచింత్యరామం॥ 75

గాఢం మాకురుశోకమత్ర విషినేవాసేన వసార్థబహూన్
రామో దాశరథిశ్చ పూర్వమనసా త్యేమితిర్ణా భార్యయా
సాకం శాసనతః పితుస్వనగరీం హిత్వానవే దారుణే
రాజానశ్చతథాపరే బహువిధాం క్లేశానవాపుః పురా॥ 76

త్వం చైవం విసినర్వ్యవాస మనుజై స్సాకం చపత్నైర్వృతయా
జిత్వా జౌ ధృతరాష్ట్రజాన్ సహ సుహృద్వర్గాన్ స్తథాన్యాన్ రిపూన్
రాజ్యం ప్రాప్స్యసిహాస్తినే పురవరే పిత్ర్యం పరిపారంజయన్
ఇత్యేవం సముదీర్యతాపసవరః పాయా ద్దిశాముత్తరాం॥ 77

తస్మిన్ గతే మునివరేత మువాచ భూపం
ధాలోభ్య బకో బహువిధం ద్విజపుంగవానాం

సిద్ధం పరిమాణ ముఖతో మహిమానమిద్ధం
అన్యేత దగ్రజవరాః పరిశశంసురార్యాః॥ 78

తతః కదాచి ద్దివసేతు సాయం।పార్శ్వేషు దుఃఖాకులితేషు తేషు
ఉపోపవిష్టేషు కథావద త్సు।కృష్ణావద ద్ధర్మసుతంశుచార్తా॥ 79

నవై మహారాజసుయోధనస్య।ఘృణాధునాస్మా స్వపికించ నాస్తి
కింత్వాయసంతస్య మనోయతస్వా మ్రాశావయ ద్ధర్మపరం సురూపం॥80

వనం పరియాంతం ధృతవల్క-లంత్వాం నిరీక్ష్య సర్వే ముముచుర్హా
బాష్పంకించి చ్చుత స్రుష్టచతుష్టయస్య నైవాసత ద్బాష్ప ముదా
రబుద్ధే॥ 81

యు శ్చాసనం రత్నమయం పురాత్వ మధిష్టతస్తా మధునానరేంద్రీ
నిరీక్ష్య సీదామి కుశాసనస్థం।త్యక్తం నరేంద్రై ర్విపినేచరం తం॥82

లిప్తం యదంగంత వచం దనేన
దివ్యేన తత్పంకిలమధ్యదృష్ట్వా
శోచామి రాజ న్నజినావృతంతే
వన్యాద నాప్యాయిత మాత్తకార్మ్యం॥ 83

యదుర్మ్మపాత్రై ర్ద్విజపుంగవేభ్యో
దత్తం పురాన్నం భవతానుమృష్టం
తంత్వా మిహస్థం కృతజీవనార్ధం
వన్యైః ఫలాద్యై ర్సముదీక్ష్య ఖిన్నా॥ 84

రాజ న్నిమాం వీక్ష్య జఘన్యజాంతే క్లేశాసహాం క్లేశమిమం పరి
యాతాం।మాంచాపి కిన్నా స్త్యధునాపి మన్యు విచింత్యపీడాం విహి
తాం సపత్నైః॥ 85

ఋమాంచ తేజశ్చవిభజ్యరాజా సేవేతకాలే సముదీక్ష్య కార్యం
అతో న్యథా సీదతి సర్వభూతై స్తిరస్కృతిం చానుభవే న్నరేంద్రః॥

తత స్తవర్తేత ముదాచకృష్ణా ప్రహ్లాద వైరోచని సంప్రవాదం
కాలానుసారేణతు యత్రతేజః ఋమాచసేవ్యే ఉదితే నృపాణాం॥ 87

రాజ న్నిదానీం ధృతరాష్ట్రపుత్రై సభ్రాతృకై ర్ద్రోహిణి తుష్టమిత్తం
తత్తేషు తేజ స్సముదీరయత్వం వృత్తే యథా జిష్ణు రుదారవీర్యః॥

తామాకర్ణ్యగిరం నరేంద్రతనయ: ప్రోవాచకృష్ణాం పున:
క్రోధ శత్రు రుదీరితో హిబలవా న్కౌంతైవతం శామయేత్
భీష్మ ద్రోణ కృపా సారిశ్చవిదుర: కౌంతిం ప్రశంసం త్యహో
తేనాహాశమమేవ యామి రిపుభి స్సంపీడి తోఽపిప్రియే॥ 89

కించాయం శమకాల ఎవ సమయ: ప్రాప్తోయ మో దారుణ:
నాశాయైవ సహానుజస్య విధినా దుర్యోధనస్యాధునా
ఇత్యేత త్సముదీర్ష్య శాంతమసకృత్ దుష్టేషు తేషుప్రియే
సిద్ధ్యే త్సర్వఫలం క్షమాగుణవతాం ఇత్యాహురా ర్యాజనా:॥ 90

ఎవం తయో బహువిధ మవలంబ్యక్షమారుషో
మిథ స్సంవదతోభీమ స్త మువాచ రుషాజ్వలన్॥ 91

కిం త్వమేవం క్షమాం రాజన్ అవలంబసి దుర్బలః
సహిదృశ్య: కులేస్మాకం జాతశ్చ నజనిష్యతి॥ 92

విద న్నప్యాత్మనోవీర్య మస్మాకం చ మహామతే
కిమిదం క్షమసేధార్తరాష్ట్రా నస్మ త్కృతాగసః॥ 93

తవ ప్రమాదేన నరేంద్రరాజ్యం హృతం సపత్నైన్ ఇహభుజ్యతేన:
యధాశేన ద్విరదోదరీ భక్ష్యంతత్రాస్తి కింతేనశుగద్యరాజన్॥ 94

ధర్మావలంబ్యో యదిరాజధర్మం రాజ న్నుపాధత్స్వపురుధర్మ హేతుం
నియుంక్ష్వ నస్వ ద్వశగాన్ రిపూణాంవధేమహారాజ శుశిక్షితాస్త్రాన్
ఇత్యాది వాగ్వజ్ర సపీడితాత్మాభీమస్య రాజా పురూచివాన్ తం
కిమేవ మస్థాన రుషాత్య దైవంశుభాశుభప్రాప్తి నిమిత్తమస్తి॥ 96

దేవోపనీతం మమసాబలేనాద్యూతం ప్రవృత్తం సతుకామకారాత్
సత్యం మయాతత్రచ సంగృహీతంతన్నపదం శత్రుభిరాత్త మాసీత్॥

నవై సులభ్యో విజయశ్చసంఖ్యేదైవావలంబం పరిహాయవత్స
సుమంత్రితే కర్మణసిద్ధిమాహుర్నయానయజ్ఞా స్సమయోపక్లృప్తే॥ 98

నరోషమేవాను విధాయమాద్యవిగర్హితుం యుక్తమిదం శ్రుణుత్వం
దుర్యోధనాద్యా ధృతరాష్ట్రపుత్రామహాబలా రంజితరాష్ట్రమర్త్యా:॥

ద్రోణశ్చ భీష్మణ: కుపకర్ణముఖ్యాస్తానేవ సంశ్రిత్య వసంతి వీరాం
భూపా స్తథాన్యే బహవశ్చయేన:పురారయస్తేచ సమాశ్రితాస్తా॥

భీష్మాది మాంస్తా నవిజిత్యయుద్ధే।దుర్యోధనోస్మాభిరుపోఢసైన్యః
వధ్యః కథంచాహమిదం సదైవ।విచింతయ॑ నైమిశ మంచనిద్రాం॥

త దాగతో మునిర్వ్యాసో।ధర్మపుత్రేణ సత్కృతః
ఇదమూహ కృపాసింధు।స్తం దీనమనసం నృపం॥ 102

భీష్మాదిభ్యో భయంయ త్తేనశ్యే త్తభ్రుణుమ ద్వచః
రాజ్యంప్రాప్యసిభూయ స్త్వ।మచిరాత్ హ స్తినేపురే॥ 103

ఇత్యుక్త్వా రహసిప్రీతః।ప్రోవాచ।మునిస త్తమః
విద్యాం ప్రతిస్మృతిం నామ।శత్రుసంక్షయ కారిణీం॥ 104

ఉనాచచ పున భూప।మజ్జనోయం మహామతిః
ఆరాద్యతుభవం శక్ర।వరుణాదీంశ్చ తాపనః॥ 105

త దనుగ్రహలబ్ధా స్తోహ॥ప్యతిరిపూ॑ మృతే
చిరాశ్రిత మిమంవా సంత్యక్ష్వా న్య త్పరిగృహ్యతాం॥ 106
ఇత్యుక్త్వాం తహి॑తే వ్యాసే।పిహృష్టో ధర్మనందనః
ద్వైతారణ్యం విహాయాశు।కామ్యకం పునరాయయౌ। 107

తిష్ఠ॑ తత్రివనే మహర్షినివహా నారాధ్యయు॑ పాండవః
పాంచ్రోచ తత్ర్వచి దర్జునం మునివచ స్మృత్వా వధార్థీ ద్విషాం
ఆరాధ్యేందు హరాధిమా॑ సుతపసావ్యాసాజ్ఞ యాజ్ఞ యాస్త్రా
ణిత్రే దత్తాన్యాప్య రణే జయారినివహా॑ సంకేశితా మైర్వయం॥

ఇత్యుక్త్వా ధర్మరాజ స్తం।విద్యాం శాతవశాత॑॑
పారాశర్యోపదిష్టాం తాం।పరీతిస్మృతి ముపాదిశత్॥ 109

విద్యాం పాప్యత తోర్జునో రిపువధా కాంక్షీరుషాభిజ్వల॑
గాండీవాంచిత పాణిరగ్రజవరై రాశాశిశో భాస్కరం
దాపద్యావిరహా సహిష్ణుమనసా స్వాలింగిత స్సాదరం
నత్వా ధౌమ్య మగాద్ధిమాచలపధా పశ్చ॑శుభా న్వీవృతః॥ 110

హిత్వా కామ్యక మర్జునో దృతగతి శీతాద్రి మేకాహ॑॑
గత్వా త ద్వసతీ॑ మహర్షినివహా॑ సంసేవ్య శైలా త్తతః
గత్వోల్లంఘ్యచ గంధమాదనగిరిం పాప్యేంద్రకీలాచలం
కంచి త్తత్ర నరం దదర్శ॑ఖగిరాసాలస్య మూలేస్థిత॑॥ 111

పుంసాతేన ధనంజయోద్య జటనాపృష్టో భవత్యోభవాన్
ఆయాత్యోత్ర ధను శ్శరాసిలసితో నా త్రాయుధానాం గతిః
శాంతానామయమూలయోత్ర నరణ స్తన్నిష్ఠి పైత ద్ధను
స్త్విత్యుక్త్వా తమచాలయ న్నకిసుపి ప్రీతః పునశ్చావదీత్॥ 112

శక్రోహం వరదోహమస్మి రిపుహా సంప్రార్థ యేష్టంవరం
తుష్టోధపణితః కృతాంజలిపుటో వాసీ త్యరీటీహరిం
త మోవ్యస్రం పరిలబ్ధు మత్యగతవా నిత్యబ్రవీ త్తం హరిః
దృష్టా యత్రిహరం తవాహ మపితే దాస్యా మ్యభీష్టం వరం॥ 113

ఇత్యుక్త్వాం తహిర్హితే శకోవిజయో జయమర్థయన్
తప శోగ్నేణ తతాదాహోమయామాస శంకరం॥ 114

త త్తపః పీడితై ర్దేవై ర్ఋషిభిశ్చభయాకులైః
పరిసాదితో హరస్తేషాందత్వాభయ ముచాచ॥ 115

నన్వోభయం పార్థ తపోభి రుగ్రై:
పదం నవోవాంఛతి పాండవ్యాయం
యదస్య హార్దం తదహం పరీతద్యాం
స్వస్థా భవంతః పరియాంతు సర్వే॥ 116

యాతేషు తేషు గిరిశ స్తప సాజ్ఞనస్య
తుష్టః కిరాత వపుషా తపనీయ భాసా
కోదండపాణ సమలంకృత పాణిరాగాత్
దేవ్యా స్వతుల్యవపు షానుగతో గణేన॥ 117

తత్రైవ సమయే మూక,నామాదనుసు తోర్జునం
వరాహరూప ధృద్ధృతు మభ్యాగా త్తపసిస్థితం॥ 118

దృష్ట్వాతం విసిహంతు మిచ్ఛతి శరైః పార్థేకిరాతాంగ ధృత్
శర్వో వారయ దర్జునోపి తమనా దృష్ట్వైవతం పారిహరత్
భూతే శోపిచ తత్ర భాణ మనల పర్ఫుల్యం తమోపాతయత్
తాభ్యాం విద్ధతను ర్మహోరసి కిటీ రక్షోవపు ర్ద్రోతయత్॥ 119

దృష్ట్వా జిష్ణు రధాగ్రత శ్శితి గళం కైరాతరూపావృతం
పార్వాదీ దితికోత్రికానన భువి స్త్రీయు క్చరస్యేషమే

లక్ష్యం హ్యేక కిరాశుగేన భవతా విద్ధఃకిమ స్మాదహం
హంతా త్వా మిహధర్మమార్గవిధురం జీవ న్న మేయాస్యసి॥ 120

తమాహ గిరిశో స్మాకమియం భూమి స్సదాలయః
త్వమత్ర వసతిం కృత్వాగత భీరసి నిర్జనే॥ 121

అథార్జున స్తమాహేదంగాండీవం ధను రుత్తమం
కృత్వా సహాయ మత్రాహంనివసామి గతజ్వరః॥ 122

అయం వరాహో మమలక్ష్యభూతో
విద్ధో మయా భూదిషునాధునామాం
హంతుం గతోరాక్షసరూప ధారీ
త్వయాత్రవిద్ధం కిముత ద్వదాశే॥ 123

తతః కిరాత స్తువాచ జిష్ణుంమమాయ మగ్రే కిలలక్ష్య భూతః
మమాశుగెనైవ హతోమృతోభూ నైన వస్వదోషం కలయేః పరస్మిన్
ఇత్యుక్త్వా పాహరత్ క్రుద్ధః కిరాతః పార్థ మాశుగైః
కృతప్రతికృతం చక్రే పార్థోప్యాహిత విగ్రహః॥ 125

గాండీవప్రహితం తదా శరమయం వర్షం కిరాతోగ్రహీత్
కించి న్నవ్యథితో తత స్తమతులస్థామాన మాలోచయన్
క్షీణే బాణగణే చ కించి దుపయన్ భీతిం ధనుష్కోటతః
తం ప్రాకృష్య సమీపదేశ మహనత్ ముష్టిప్రహా రైరుషా॥ 126

విద్ధస్తస్య ధనుష్కోట్యాకిరాతో ధనుర గ్రహీత్
త తోర్జున శ్శితం ఖడ్గంతస్య మూర్ధన్య పాతయత్॥ 127

ఛిన్నే ఫాల నిపాతి తేహ్యసి వరే వృక్షే శిలాభి స్తయో రాసీ
ద్యుద్ధమ భూత పూర్వమధతౌ సంశ్లిష్ట ముష్టీరణం
చక్రాతే బలివాసవా వివతదా ముష్టిప్రహా రైర్ముహుః భిన్నాంగో
విముమోహ పాండుతనయ శ్శర్వస్య గర్వం త్యజన్॥ 128

సంజ్ఞాం పునః ప్రాప్య సపాండుసూనుః
భవం సమానర్చ సుమై ర్ధరణ్యాం
దృష్ట్వాచ మాల్యాని కిరాతశీర్షే
మేనే తమీశం గిరిజాధినాథం॥ 192

తతోంఘ్రిపద్మ పణితం భవనా పతి ర్నిరీక్ష్యేద మువాచపార్థం
త్వ ద్వీర్య సందర్శన కౌతుకేన మయేదమారబ్ధ మపారవీర్య॥ 130

ప్రీతోస్మి వీర్యేణ తవాజ్ఞనాహా
మృషిః పురాణోహిభవా భవేగ్ర్య
అస్త్రం పదాస్యామి రణేరివీరా
యణో విజేష్య స్యమరై రవధ్యా॥ 131

ఇత్యుక్త్వా భగవా హరో నిజ వపుస్సా దర్శయిత్వా పృథా
పుత్రాయపణితేన తేన వినుత స్తుష్టోగృహీతం పురా
గాండీవం ధనురక్షయూచ శరధీ దత్వాపునః పార్థనా
దస్త్రం పాశుపతం పదాయగతవా దేవ్యాసహా స్వాలయ॥ 132

తతః కుబేర వరుణ యమాఃఅపి ధనంజయం దర్శ
యిత్వా నిజంరూపంఅస్త్రాణిస్వా న్యుపాదిర్శ॥ 133

ఇందర్ స్సమాగ త్యతణోనచేందర్ మూచేభిగంతాహి రథోయదా
త్వాంఅదోప దేక్ష్యామ్యహమ స్త్రవిద్యా మిత్యభ్యుదీర్య పయయూ
సహాస్త్రైః॥ 134

అథ కదాచి దుపాగత మాస్థితోరథ ముదగ్రిమధిష్ఠితమాతలిం
సమభియాయ పురందరపట్టణంఅసితహా యోస్త్ర పరిగ్రహ కౌతికీ॥ 135

దృష్ట్వాతం ముదిత స్సుతం సురపతిసంస్థాప్య స్వైజాసనే
మత్వా తేనచ భావికృత్య మతులం భూభార నిర్వ్యూహనే
ద త్వాస్త్రాణి వరాణి మర్త్యవిషయెఽదృష్టానిత స్మైముదా
గాంధర్వం చ సచిత్ర సేనముఖతః పాగ్రాహయత్తేనవై॥ 136

తదా కదాచి త్సభాయా మూర్వశీం నృత్యంతీం సాదరమవలోకితవతి
ధనంజయే తస్య తస్యా మాశయం జ్ఞాతవతా పురందరేణ సంచోది
తేన చిత్రసేనేన ప్రేషితా మూర్వశీం సాభిలాష ముపగతాం రతిమ
పేక్షమాణ ముద్వీక్ష్య పాండుతనయ స్తస్యాం మాతృభావం మన్య
మానఃపణమ్య తత్పార్శ్వగతం నానుమేనే॥ 137

సాచ విఫలాశయా రోషవశముపగతా పాండుతనయం షండో భవ
మ్య సీత్యశపత్॥ 138

శప్తాతస్యాం గతాయా మితి కురుతనయ శ్చిత్రసేనాయసర్వం
సంశ్రా వ్యేందోర్ణ తేనాధిగత నిజమనోదార్ఢ్యభావేన నీతః
ఆశ్వాస్యాభ్యర్ణదేశం రహసి నిగదితశ్లాఘితస్తాతభూయాత్
శాపస్తేకార్యకారీత్యభవదుపగతస్తోష మజ్జాతవాసే॥ 139

నివసతి సురలోకే పాండవేస్త్రాణి శక్రా
దుపగతవతి విద్యాం చిత్రసేనాచ్చ శాంతేః
ఋషి రగమ దమర్త్యస్వామినం ద్రష్టుకామః
విచరతు దివసేస్వ ర్విష్టపం రోమశాఖ్యః॥ 140

శక్రా ర్ధాసనసంస్థితం నృపసుతం తం వీక్ష్యతస్మి న్మునా
కోయం మర్త్యవపు ర్విభాతి కిమిదం చేతీవశం కాన్వితే
శక్రేణ ప్రాహితమేష పాండుతనయః పూర్వానతాశేనరః
మత్తోస్త్రా ణ్యధిగంతు మత్రగతవాన్ శత్రుక్షయార్థీ మునే॥ 141

యోభూమ్యాం ఎసుదేవస ద్మనిజగదాభారాయ మాణాన్
నృపవ్యాజాన్ హంతు మవాతర ద్గురధిరపాన్ తస్యైష పార్థస్సఖా
త త్సాహాయ్య ముపేయుషోస్య సమరే కార్యంమహచ్ఛర్మదం
కర్తవ్యం జగత స్తోత్రినభవాన్ కుర్యా న్నృశంకాం మునే॥ 142

భ్రాతరోస్య విసినేతుకామ్యకేసంతిధర్మతనయాదిమామునే
తా నుదీక్ష్య కుశలం కిరీటినోబ్రూహివాసమిహ చాస్త్రులంభనం॥143

రోమ శోధ విజయేనచార్చితః ప్రాప్య దేవపతిశాసనం మునిః
కామ్యకంవన ముపేత్య తత్ర తం ధర్మరాజమనుజ్ఞ స్సహోషితః॥144

సర్వం తదేతత్తు నిశమ్య కృష్ణద్వైపాయనా దర్జునచేష్టితం సః
రాజా కురూణాం వ్యధితాంతరాత్మాసమీపమాతప్యత సంజయస్య॥

ప్రాప్తే సురేంద్రభవనం విజయేస్త్రహేతు
ర్విశ్లేషదుఃఖ ముదితస్య తదాసహంతుః
భీమాదయోరు రుదురస్సవిదిగ్ధనేత్రాః
కృష్ణాచ తత్రనృపతిం సముపాచభీమః॥ 146

ధర్మోపగూఢసరప్రహృతే రిపూణాం
అజ్ఞానతః పరిహృతం భవ తాధిరాజ్యం
సశ్వేవయంచ నిహతాయ దువాచరూక్షం
దుర్యోధన స్సదసి పార్షతరాజపుత్రీం॥ 147

ఇత్యాది శోకవచనై ర్మరుదాత్మజస్య
ధర్మాత్మజే లులితచేతసిశోకదీనే
ఆయాదృషి స్సపదివై బృహదశ్వనామాతం
వీక్ష్యసాదరమపూజయ దర్ఘ్యముఖ్యైః॥ 148

ఉపవిశతి మునీంద్రే స్వాసనంధర్మరాజః
కృపణమవదదా స్తం చాత్మనాయేనదుఃఖం
అధ నళనృపకష్టం బోధయ్ తాపసేంద్రో
విలులితమనసం తం మందమాశ్వాసయత్సః॥ 149

బృహదశ్వేమునివరే పరితియా తే స్వమూశ్రమం
నారదః పాండుతనయా నాజగామ నిరీక్షితుం॥ 150

త మభ్యర్ఘ్యాసనపాదాద్యై రుపచారై ర్నరాధిపః
అభ్యచర్య పుణ్యతీర్థానాం। అపృచ్ఛ ద్వైభవం ముదా॥ 151

సమునిః ధర్మరాజస్య। ప్రశ్నేన ప్రీతమానసః
ఉవాచ పుణ్యతీర్థానాంమహిమాన మకల్మషం॥ 152

భీష్మాయ యత్పురోవాచ। పుల స్త్యః తీర్థవైభవం
శ్రుత్వాత త్తీర్థసేవాయాం। మాత్సుక్యం ప్రాప్తవాన్ నృపః॥ 153

నారదే చ గతే ధౌమ్యాద ప్యాకర్ణ్యమహీపతిః
చతు ర్దిక్తీర్థవిభవంయాతుంయా మాతనో న్మతిం॥ 154

త దాగతో రోమశోపిముని ర్దేవపతే ర్గృహాత్
ప్రాహూజనం కుశలినంలబ్ధాస్త్రంచ మరుత్వతః॥ 155

అర్జున క్షేమవృత్తాంతంశ్రవణా న్మనితోభృశం
త త్వతీర్థయాత్రాయాంరోమశే నాపి చోదితః॥ 156

వ్యాసాదయోమునివరా స్తత్రాగత్య మహీభృతే
ఉపాదిశ్య పవిత్రం తీర్థయాత్రాయాం శుద్ధిదం హృదః॥ 157

అథ తైర భ్యనుజ్ఞాతఃవిసృజ్య పురమగ్రజాన్ 158
స్వైస్థై రనుగతోవిప్రైరోమశేన యుతోనృపః॥

ధౌమ్యేన సాకం తీర్థానిదర్శిష్టం పాయో త్సహానుజః॥
ప్రస్థాయ కామ్యకా త్తస్మా ద్విపినా త్పాండునందనః
పంథానం నారదాదిష్టం ప్రపేదే సాగ్రజానుజః॥ 159

నైమిశారణ్య ముఖ్యేషుతీర్థవర్యేషు భూమిపః
కృ త్వాభిషేకం విధినా తర్పయత్ పితృదేవతాః॥ 160

క్రమేణ నారదోక్తానితీర్థాని కురునందనః
సేవమానః ప్రభాసాఖ్యంతీర్థం ప్రాపసహానుగః॥ 161

తత్ర కంచి ద్వసర్కాలంధర్మరాజో మహా త్తపః
చచార పరమాత్మానం ప్రీణయన్ దుష్కరంపరైః॥ 162

త దుదంత ముపశ్రుత్యకృష్ణరామాచసాత్యకిః
అన్యేచ వృష్ణయో ద్రష్టుంపాండవానా యయు ర్ముదా॥ 163

ఆశ్వాస్య వాసుదేవస్తం తప్యం తం పాండునందనం
దుర్యోధనస్య నిధనంప్రతి శుశ్రావసంగరే॥ 164

యా తేషు కృష్ణాదిమవృష్ణివీరేష్వభ్యుత్థితః
పాండుసుతః ప్రహృష్టః
తీర్థాత్ ప్రభాసా దగమ త్పయోష్ణీం
చక్రేఽభిషేకం విధినాచ తస్యాం॥ 165

తత స్తీర్థాన్యనేకాని సేవమానః కురూద్వహః
గంధమాదన మాసీద ద్గిరిం సురనిషేవితం॥ 166

తదోదభూ న్మహావాత శ్చండపాంసు ప్రవర్షణం
మహాత్యాసారవృష్టిశ్చ సాశ్మపాతా వ్యజృంభత॥ 167

త న్మహావాతవిక్షిప్తసాగరాంభ స్తరంగకైః
వారిభి ర్జలదో ద్భిన్నైఃపూర్ణాభూమి ర్నదృశ్యతే॥ 168

తస్మి న్వ్యాప్తమహాఘోరేవృష్టిమూలేతు కుత్రచిత్
ధన్వీ వృకోదర స్తస్థౌకృష్ణయా సహితో బలీ॥ 169

అన్యేచ తత్ర ద్వృక్షాణాంమూలా న్యాశిత్యతస్థిరే
శాంతేపిహితే వహ్నేవపునరేవ పితస్థిరే॥ 170
గంతుం పద్భ్యం తదాకృష్ణామశక్తాం వీక్ష్యదుఃఖితాం
వ్యాకులే ధర్మతనయేభీమ స్సస్మారనందనం॥ 171
స్మృతో ఘటోత్కచః పితాసపద్యేవ సమాగతః
ససహాయ శ్చుచంతేషాంజహార బలినాం వరః॥ 172
ఘటోత్కచేన కృష్ణాయా మూఢాయామం సయో స్తతః
అన్యేచరాక్షసా ధర్మరాజా ద్యానూహురధ్వని॥ 173
రోమశస్తు తపోయోగాత్ సిద్ధానామగమత్పథా
సర్వే తేరాక్షసైరూఢాబదర్యాశ్రమ మాయయుః॥ 174
తత్ర నారాయణం దేవం దృష్ట్వా నరసఖం విభుం
మహర్షి శ్చాపి తత్రాస్యా పాపుస్తోమం కురూద్వహాః॥ 175
పశ్యం తస్తత్ర దేవానాం క్రీడాస్థానా న్యనేకశః
రేమిరే కృష్ణయాసాకం షడాత్మం సహితా ద్విజైః॥ 176
తదారాత సముత్థ్లిప్తం సహస్రదళపంకజం
కృష్ణానిరీక్ష్య భీమం తదాహర్తుం సమచోదయత్॥ 177
ఆహృతేచ తతఃపద్మే తస్మిన్ భీమేన పార్షతీ
ఈదృశాని బహూన్యబ్జా న్యాహరేతి తమాదిశత్॥ 178
అథా దేశేన కృష్ణాయా యత్నోగంధో వినిస్కృతః
పథాతేనైవ దుదావభీమోధృత శరాసనః॥ 179
గంధమాదనశైలస్య పంథానం పరిపద్యసః
తాన్సయక్ సింహశార్దూలకుంజరాన్ దుర్గమవర్జత్॥ 180
ఆయాంతం తమభిజ్ఞాయ హనుమాన్ భ్రాతృవత్సలః
స్వర్గద్వారంతు తత్రత్యం రుధ్వాశేత మహావపుః॥ 181
తం దృష్ట్వా రుద్ధవర్త్మానంపరిబోధయిషురుల్బణం
ననాదసంపరిబుద్ధోధస్మయ న్నిద మువాచతం॥ 182
కస్త్వం సరుక్ పరిసుప్తోహంకింత్వయా పరిబోధితః
పంథా స్తిర్విష్టపస్యాయంనివర్త్స్వ యథాగతం॥ 183

తతః ప్రాహ హనూమంతంభీమసేన స్సగర్వితం
పాండవో భీమసేనోహంకౌంతేయోవాయునందనః॥ 184

కస్త్వం కపి తనుర్వీరఃరుద్ధ్వాధ్వానం తుతిష్ఠసి
అథాహ హనుమాఁ భీమంస్మయ న్నంత ర్ముదాన్వితః॥ 185

అహంతు వానరోమార్గంనదాస్యామ్యధునాపథా
గతశ్చేద్వైశసం తేస్యాత్।సాధుగచ్ఛ యథాగతం॥ 186

వైశసంవాస్తుమేమావా। మార్గందేహీత్యథాహసః
ఉల్లంఘ్యాశక్తముత్థానేఁగచ్ఛేతికపిరాహతం॥ 187

నలంఘ్యుఃపరమాత్మాతేఁదేహస్థోవిద్ధిమామయా
నో చెల్లంఘే యముదధింహనుమాఁ వేత్యథాహసః॥ 188

పృష్టోథ హనుమాఁ కోయమితితెన వృకోదరః
మహిమానంవదఁ తస్యవర్ష్మాయాచ తస్సగర్వితం॥ 189

దర్పం తస్యస్మయఁవీక్ష్య హనుమాఁ భీమమూచివాఁ
పుచ్ఛము త్సార్యవీరేంద్రఁగచ్ఛోత్థానా శుమస్యచ॥ 190

దోర్భ్యాం పుచ్ఛం ప్రగృహ్యోధకపే భిఁమోసచాశకత్
ఉత్సారయితుమాతిష్ఠత్।పార్శ్వేతస్య విలజ్జితః॥ 191

తత స్తంప్రేక్ష్యహనుమాఁ।ప్రాంజలిం ప్రణతం స్థితం
పృచ్ఛంతం మృదులంకస్త్వమిత్యాహాత్మాహ్వయాదికం॥ 192

రామావతారవృత్తాంత ముక్త్వాతేనాభియాచితః
సముద్రలంఘనేరూప మాత్మనోదర్శఁయ త్కపిః॥ 193

సౌగంధికవనాధ్వానమాఖ్యాయాథ హనూమతి
అంతర్ధానం గతే భీమఃపథాతే నాగమద్ధృతం॥ 194

గత్వా బహుళమధ్వానంపశ్యఁ తత్పర్వతశిఖరం
కస్యాం చిద్వైకుతాబ్జిన్యాం। సౌగంధికవనం మహత్॥ 195

తాన్యాహర్తు మనాభీమరక్షోభి ర్వనరక్షిభిః
రుద్ధఃక్రోధవశాభిఖ్యై హఁత్వానా నజయ దగ్రణీ॥ 196

తై రథశ్చావిశోదంతః సుబేర స్త్వన్వమన్యత
భీమో విగాహ్య తత్తీర్థం విజహార యథాసుఖం॥ 197

తదా సముత్థితం చండవాయుం వీక్ష్యం యుధిష్ఠిరః
మన్వానో యుద్ధమాసన్నం భీమం ప్రపచ్ఛపార్షతీం॥ 198

శ్రుత్వా తస్యా గిరాభీమం సౌగంధికసుమాహృతౌ
గతం యుధిష్ఠిర స్తస్య పంథానం ప్రత్యపద్యత॥ 199

ఘటోత్కచాద్యైరక్షోభి రూఢ స్సబ్రాహ్మణానుజః
సపురోధాయయౌరాజా గంధమాదన వర్త్మనా॥ 200

సౌగంధికసరః ప్రాప్య విహారం తంతదంజని
దదర్శ భీమంసమరే రాక్షసా న్నిహతా నపి॥ 201

తత్రైవ విపినే కంచిత్కాలం సుఖముపేయివాన్
పున ర్బదరికారణ్యం గతవాన్ నథసో గిరా॥ 202

తదా జటాసురః కశ్చిత్ ప్రాపద్యాం సక్తమానసః
విప్రరూపధరోవిప్రై స్సహ పార్థాననుద్రుతః॥ 203

కదాచి ద్విపినం యాతే భీమెథౌమ్యేచ సద్విజే
నిజరూపేణ రాజానం యమౌ కృష్ణాంజహారసః॥ 204

సహదేవ స్తుతస్మాత్వ్సః మోచయిత్వా సహసినా
ఆక్రంద్య భీమం దూరస్థం తస్థౌతమ సురక్ష్మిపక్॥ 205

అథాగతేన భీమేన యుద్ధా యాకాంక్షిణోసురః
ఉత్సృజ్యతాన్ రుషాక్రాంతో భీమమభ్యద్రవ ద్యుధే॥ 206

సాహాయ్యా యాగతౌ భీమో వినివార్య యమౌ తదా
ఏక ఏవా భయోయుద్ధా సంగతః కుణపాశినా॥ 207

బాహుభి ర్ద్రుమపాషాణై స్సుచిరంతౌ రయుధ్యతాం
అరత్నినా హరత్తస్యశిరోభీమో స్త్రోరుషా॥ 208

తస్మిన్ హతే సురేరాజా హృష్టః స్వాశ్రమమాగతః
కంచిత్కాలంతు తత్రైవ న్యవస త్సద్విజ స్సుఖం॥ 209

చతుర్ష్వబ్దేషు యాతేషు విజయే తపసేగతే
తం ద్రష్టుముత్సుకో రాజా ప్రతస్థే బదరీవనాత్। 210

స్మృతమాత్రై స్తదాయాతై రూహ్యమానశ్చ రాక్షసైః
ధౌమ్యేన రోమశేనాపి రక్షితో నిరగా న్నృపః॥ 211

పశ్యన్ నానావిధాన్ శైలాన్ వనాని సరసీర్నదీః
హిమాద్రిస్థం మునింరాజా వృషపర్వాణమైక్షత॥ 212

తం ప్రణమ్య మునింరాజా తేనచాశాసితోముదా
ఆశ్రమే తస్య సప్తాహంన్యవస త్ప్రీతమానసః॥ 213

నిక్షిప్య స్వానుగాన్ విప్రాన్ తత్రాశ్రమపదే నృపః
పత్న్యానుజైశ్చ ధౌమ్యేన రోమసేనా త్తరాం యయౌ॥ 214

హిమవంత మతిక్రమ్య గంధమాదనభూభృతః
అవేక్షమాణ స్సుషమా మార్షిషే ణాశ్రమం యయౌ॥ 215

నత్వాతం తపసాం రాశిం ధర్మరాజ స్సహానుజః
తత్రైవవాసం విదధేసం శృణ్వన్ వివిధాః కథాః॥ 216

కదా చిత ద్ధిరేర్మూర్ధ్ని హ్రదస్థాహిజిహ్మహీర్ష్ణా
ఉద్ధూతేన సుపర్ణేన వాయునా కంపితాద్రుమాః॥ 217

తేభ్య స్తరుభ్యః పుష్పాణి పంచవర్ణాని సార్షతి
పతితాని సముద్వీక్ష్య ముని తాశ్వరథా తటే॥ 218

తద్భంగవీక్షణా త్సుక్ష్మా వర్ణయంతీచ దోర్బలం
భీమస్య భర్తుస్సాపేక్షాం దర్శయా మాసభూయసీం॥ 219

తత స్సచోదితః పత్న్యా తత్ర శైలశిఖరం గతః
దృష్ట్వా కుబేరభవన మాదథ్మౌ శంఖముత్తమం॥ 220

తత శ్చుక్షుభే నాదాకులితాన్ ఆగతాన్ రాక్షసా న్బహూన్
జఘాన గదయాభీమః దైత్యాని వశత క్రతుః॥ 221

తతో మణిమతా సఖ్యా కుబేరస్యాభి సంగతః
తంచాహూన ద్గదాపాణి శ్శైపా స్తవిముఖా యయుః॥ 222

తతః కైలాసశిఖరమారుహ్య విపులోచ్చ్రయం
తత్రత్యాం సుఖమాం పశ్యన్ప్రీతిమాపమరు త్సుతః॥ 223

అపశ్యం త స్తదాభీమంధర్మరాజ స్సహానుజః
ఆర్షిషేణస్య సవిధేనిక్షిప్య ద్రుపదాత్మజాం॥ 224

ఆరుహ్యశిఖరం భీమమపశ్య త్సపురోహితః
కుబేరోపి నిజాభృత్యాన్ శ్రుత్వా భీమేన నిర్జితాన్॥ 225

ప్రేషయిత్వా పరాన్ యక్షాన్బలినోజితకాశినః
ఆస్థాయరథమాదిత్యద్యుతిమ త్వాష్ట్ర దైర్వృతః॥ 226

భీమ స్యాభిముఖం ప్రాయా త్సభ్రాతు ర్జయకాంక్షిణః
పాండవా అపి యక్షేశందృష్ట్వా విస్మితమానసాః॥ 227

ప్రణేము స్సచతాన్ ప్రీత్యా సుగాఢం పరిషస్వజే॥
శక్రలోకస్థితం పార్థంకృతాస్త్రం శీఘ్రగామినం
నివేద్యధనదః ప్రాయాదనుమాన్య నృపాత్మజాన్॥ 228

అవరుహ్య తతః పాండో స్తనయా శ్శిఖరాద్గిరేః
ఆర్షిషే ణాశ్రమేకంచి త్కాలమూషు రవిక్లబాః॥ 229

ధౌమ్యేన కథితా దివ్యా స్సంశ్రుత్య వివిధాః కథాః॥ 230

తతో మందరశైలేంద్రంవర్ణయ రుచిరాలయం
ధౌమ్యః పాండుసుతానా స్తేరంజయ న్నజనోత్సుకాన్॥ 231

అథ మేరుంగిరిం ప్రాప్య పాండవాస్సపురోహితాః
పశ్యంతో వైభవం తస్యతత్రైవ న్యవసన్ సుఖం॥ 232

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశవైభవే మహాకావ్యే
పాండవచరితానువర్ణనే సభాపర్వ
కథానువర్ణనం సప్తదశ స్సర్గః

శ్రీమతే రామానుజాయనమః.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

శ్రీ శో భ నా ద్రీ శ వై భ వె మ హా కా వ్యే.

ఉత్తరభాగే అష్టదశస్సర్గే.

అధారణ్యపర్వవృత్తాంతః.

దేంద్రలోకా ద్విజయోధిరూఢ శ్శివం
రథం మాతలినా ప్రణీతం
సుమేరుమాసాద్యగిరిం దదర్శ
యుధిష్ఠిరం సానుజసిం సధౌమ్యం॥ 1

ప్రణమ్య ధౌమ్యం ప్రథమం కిరీటీ
త తో ఽగ్ర జాచాభిగతో యమాభ్యాం
ఆఖ్యాయశక్రాదిసురప్రసాదం
ప్రహర్షయామాసభృశంసగభ్యం॥ 2

తతో పరేహ్ని త్రిదివా త్సురేంద్ర స్సత్రాగతో ధర్మసుతం నిరీక్ష్య
ధనంజయ స్యాస్త్రబలం నివేద్యావిజేష్యసీత్యాహరిపూర్ణ సమాశ్లే॥ 3

ప్రయాహిభూయ స్సమాజై స్సహత్వం
త తా ఽమ్యకంనామవనంసుపుణ్యం
ఇత్యే తదుక్త్వా శతమన్యురాగా
ద్దివంత రః ప్రాహనృపశ్చ కృష్ణం॥ 4

య థాస్త్రలాభో భవతో భవత్త త్సర్వం
సమాచక్ష్వమమాద్యవత్స
తతోఽబ్రవీన స్సర్వ ముదాచవృత్తం
య థాస్త్రలాభో మఘవ త్ప్రసాదాత్॥ 5

శక్రస్యలోకే వసతాత్మనేంద్ర నిదేశ వశ్యేన కృతోరణోయః
సముద్ర కుక్షిస్థిత దైత్యసంఘై ర్నివాతవర్మాభిధయాప్రసిద్ధైః॥ 6

హిరణ్యపుర్యా మపి వర్తమాన్యై ర్దైత్యై రనేకై శ్చితయూహరాజ్ఞై
ర్హత్వాచ దైత్యేంద్ర వధం వరాస్త్రలాభంచ హృష్టోనుజమాలిలింగ॥

ద్రష్టుం త తోస్త్రాణి సముత్సుకాయన్యదర్శయ ధర్మసుతాయ పార్థః
యానీంద్ర వైవస్వత శంభురాట్ రాజోపలబ్ధాని మహా త్తపోభిః॥ 8

దృష్ట్వా ప్రహృష్టేస్త్రపతీ సురూపా ధర్మాత్మజే నారదచోదనేన
కృత్వాపసంహారముపా త్తమోదస్సభార్భృత్యక స్తత్రవసే న్యవాత్సీత్॥ 9

వస తున్తత్రైవ ముదాష్టమేణాశ్రమె సురమ్యేనృపనందనేషు
ఏకాదశోబ్దోగతవా తతశ్చ భీమ స్సజిష్ణు ర్నృపతిం సమూచే॥ 10

కాలోహిగతభూయిష్ఠో యోస్మాకమవధిః కృతః
వనవాసస్య రాజేంద్ర సౌబలేనదురాత్మనా॥ 11

త ద్భవా న్సహితోస్మాభి ర్వాసుదేవసహాయవా
ధార్తరాష్ట్రవధేరాజ న్త్వరస్వకరుణాంత్యజ॥ 12

ఇతి భ్రాతృభ్యాం సంచోదితో ధర్మరాజో యథాగతే నైవపథాప్ర
స్థితో వృషపర్వాశ్రమ మాగత స్తేన యథానదర్చిత స్తత్రై కరా
త్రముషిత్వాతతః ప్రస్థిత స్సుభాహుపురం ప్రయాత స్తేన రాజ్ఞాసా
దరమారాధిత స్తత్రై కేకరాత్రం కృతనివాసో యామునాఖ్యమద్రి
రాజమాసాద॥ 13

తస్మిన్ విహరతా మద్రా క్షేత్రేచైత్రరథోపమె
విశాఖయూపాభిఖ్యానే తేషాం సంవత్సరో గతః॥ 14

తదా కదాచి ద్భీమసేన స్తద్వనేమృగయాం సుచరన్ కందరాంత
ర్నివాసినా అజగరేణ మహాహీనాసాగ్ర స్తభుజయుగస్వందితుమక్షమో
భీతి ముపేత స్తమిద మువాచ॥ 15

కస్త్వం మహాహోతవకిమయాద్య పాండోస్సుతోహం కిల భీమసేనః
కథంచ వశ్యోస్మ్యయ మీదృశస్తే బిభేతిమత్త స్సకలోహిజంతుః॥ 16

అథాహిరూచేనహుషః పురాహం।అగస్త్య శాపా దహిరూపమాప్తః
విభే విధానేనతుబంధుభూతం।భక్తుం కరోమ్యద్య భవంతమార్యం॥

శాపావసానం పరిదదామహాత్మాసం
పార్థితః కారుణికోమయాసః
పరిశ్నాన్ త్వయాయాః పరివక్తు
మాప్తే తేనైవ ముక్తి ర్భవితేతి శాపాత్ ॥ 18

తశ్చింతయ నత్యవసామివాచం।మునేరిదం పాప్యభుజంగరూపం
సింహం మృగంవా గజమేవవాన్యం।గ్రసామిమాంలంఘితుమక్షమోసి॥

ఇత్యాకర్ణ్యగిరంతస్య భీమసేనో భయాకులః
భార్తృవిశ్లేష సంతప్తోవిలలాప సుదుఃఖితః॥ 20

తదా దుశ్శకునం వీక్ష్యానావేక్ష్యచ వృకోదరం
పాంచాల్యావచనాత్ స్మృత్వామృగయాయైగతం చిరాత్ ॥ 21

చకితో నృపతిః పార్శ్వేనివేశ్య ద్రాపదీం ప్రియాం
యమౌ విపరితోనేసధౌమ్యః పావిశ ద్వనం॥ 22

త త్పదాంకిత మార్గేణపరిష్టుః కందరం గిరేః
తత్రాహిగ్రస్తదోర్దండం।రాజా పశ్య ద్వృకోదరం॥ 23

యుధిష్ఠిర మథోదృష్ట్వా జగతో నహుషో నృపః
పరిశ్నాంశ్చ కాంశ్చిత్ పపర్చ్ఛ।తేషాం రాజో త్తరం దదౌ॥ 24

త్యక్తాహిదేహో నహుషేధయాతే దివం నరేంద్ర స్సహజం నిరీక్ష్య
తుష్టఃస్స ధౌమ్యః పునరేవగత్వాశ్రమం న్యనైషీ ద్దివసాంశ్చ కాంశ్చిత్ ॥

పరిస్థాయయామునగిరేస్తు సరస్వతీం తాం
సంపాప్య తత్ర నృపతి స్సగణః పరిహృష్టః
వసాని శాశ్వరదమవ్యతిలంఘ్యరమ్యో
ద్వేతేనసే పునరుపా స్తచ కామ్యకంత్ ॥ 26

తస్మిన్ పుణ్యతమె వనేవిహరతాం తేషాం నిశమ్యాగతిం
శౌరి ర్దిష్టుమనాస్సఖి నుపగత స్సత్యాయుత స్తద్వనం

తం దృష్ట్వా సుచిరా దదృష్ట మవనీపాలాత్మజా హర్షితాః
తైః క్లేప్తాహ్ణ ఆస్థిత స్సభగవాన్ ఆనందయం స్తూ భృశం॥
తత్రై వాగతవాన్ మృకండుతనయో భక్తోమునిశ్రీపతే
ర్దేవర్షిశ్చ తదైవపాండుతనయ శ్శ్రీయోధి భావాద్యయా
తావభ్యర్చ్య యుధిష్ఠిరస్సహ హరిః పాద్యాఘ్య ముఖ్యాహ్ణైః
ఆసీన స్తదుపాగతి ప్రముదితో ధన్యం స్వమాలోకయన్॥ 28
తత్ర ప్రేరణయా మృకండుతనయః పుత్రస్య ధాతు ర్మునిః
పృష్ట శ్చాంతకనూనునా సమవద ద్ధర్మాననేకాన్ వరాన్
సత్యాచ ద్రుపదాత్మజాం సమవద త్సాధ్వీచరిత్రం మహత్
సాచాస్మైవ్యనివేదయ త్స్వహృదయం వశ్యాయతః పాండవాః॥ 29
తదను భగవతిద్వారకా ముపయాతే మార్కండేయేచస నారదే దివ
ముపగతే పాండవేషు కామ్యకేవన ఏవ వస త్సుకేన చిత్తీర్థవాసి
నా నిగదితాం పాండవదుర్దశా మజ్ఞన స్సేంద్రలోకవాపాది
కంచాకర్ణ్య విలులితమనసి ధృతరాష్ట్రేపుత్రాపరాభవచింతనవిదీర్ణ హృద
యే విలపతితం విలాపం శ్రుతవతాసాబలేన బోధిత పాండవ దుర్దశావలోకన కుతుకో దుర్యోధన స్సాభిమతమధ్వం వైకర్తనాదిభ్యో
విబోధ్య తైరప్యనుమతో ద్వైతవనం ప్రవేష్టు మనాః పితాజ్ఞామంత
రేణ ప్రస్థాతు మక్షమః ఘోషయాత్రాపదేశేన తత్ర ప్రయాణం
పితే నివేద్యతే నచ విదిత పాండవతేజసా అకామతోనుమతః
ప్రహర్షిత స్సదార స్సానుజ సపరివారశ్చ తురంగసేనయాసహితః
ప్రస్థితః తేషు తేషు ఘోషేషు సవత్సాగావః సంపశ్యన్ కర్మేణ
ద్వైతవనం ప్రవిష్ట స్తత్రత్యంకంచనసర స్తటమాససాద॥ 30
ప్రవిశ న్నేవ తత్ర దుర్యోధనః పూర్వమేవ తత్ర విహారకామ్యయా
ప్రవిష్టస్య చిత్రసేనాఖ్య గంధర్వరాజస్య భృత్యై నివారితః స్తూ
భుజవీర్యదర్పతో నాదృత్య సగణ స్తత్ర ప్రవిష్టుః విదిత వృత్తాం
తేన చిత్రసేనేన ప్రేషితై ర్గంధర్వ వర్యైస్వా భృత్యా నయో
ధయత్॥ 31
తదా భగ్నేషు సర్వేషుచ యోధే ష్వనుజేషుచ పరాఙ్ముఖేషు
దుర్యోధనః కర్ణదుశ్శాసనసౌబలేయాదిభిశ్చైశ్చనసహితో యుద్ధాయా
భితస్థే॥ 32

కర్ణస్తు చిత్రసేనేన సంగత స్సుచిరం యుద్ధ్వాగంధర్వైః ప్రభగ్న
రథో రణాత్ ప్రదుద్రావ॥ 33

తదను దుర్యోధనః క్రోధమాపన్న శ్చిత్రసేన మభిగత స్తద్బలాత్యై రేవ
విమథిత రథోధరణ్యాంనిపతిత శ్చిత్రసేనేన జీవగ్రాహ మగృహ్యత॥

దుశ్శాసనాదిమూ ర్ధా సర్వా।బధ్వాజహు స్సురో త్తమాః
సైన్యంసర్వం తదస్వస్థం।శరణం పాండవం యయూ॥ 35

తదా తదా త్వికేకస్మింశ్చి ద్యజ్ఞే దీక్షితో ధర్మరాజః కౌరవసేన
యా శరణముపగతః కరుణితమానసో గంధర్వనిగ్రహేణ ధార్తరా
ష్ట్రమోచనే భ్రాతౄనాదిదేశ॥ 36

తే చ భీమార్జున యమారాజశాసన మవలంబ్య సాయుధా రథా
నారూఢాః కౌరవసేన యానుగతా గంధర్వాన న్వ్రదవన్॥ 37

త దార్జునేన ధార్తరాష్ట్రాదివిమోచనే సామపూర్వం ప్రార్థితా
గంధర్వాస్తం న్నాభ్యనందన్॥ 38

తతో ధనంజయో రథమధిరూఢ శ్శరసంపాతై ర్గంధర్వా విముఖీచ
కార॥ 39

భీమశ్చ గంధర్వరాజా ననుద్రుత ర్ఘుంఘూవాత ఇవజీమూతాన్
వ్యధూనయత్॥ 40

యమౌచ రథమారుహ్య ప్రక్షీపంతౌ శరాన్బహూన్
గంధర్వరాజా సంక్రుద్ధాజఘ్నతు ర్వీర్యదర్పితౌ॥ 41

యమ భీమ ధనంజ యాశుగై స్తిలశశ్చిన్నరథేషు తేషుసః
రుషిత స్సురగాయకేశితాస గదా పాణి మభిద్రుతో బలీ॥ 42

తస్యాభిద్రవతః పాణ్డుః గదాంతా మాయసీం శరైః
సంచిద్యబహుభి స్తంచ।జఘానవిశిఖై శ్శితైః॥ 43

తదా త ద్వీర్య విస్మితో ముదితశ్చ చిత్రసేనః పాణ్డాయ
స్వంయాపం దర్శయిత్వా సఖిత్వం జ్ఞాపయా మాస॥ 44

దుర్యోధనోయం భవతా।గృహీతః కేనహేతునా
ఇత్యుక్తవంతం విజయం।పాణిగంధర్వ స్తమః॥ 45

దుష్టోయం వనవాసినో విమనసో దృష్ట్వాహ్వయోగాదిహ.
జ్ఞాత్వాభావమముష్యదేవవిభునా సంప్రేషితో వాంసఖే
బధ్వాతం నయమ త్సమీపమితితత్ శక్రాజ్ఞయేదం కృతం
బధ్వాముం సగణం నయామి సవిధం జిష్ణో రనుజ్ఞాం దిశ॥ 46

ఎవముక్త్వా చిత్రసేనో ధనంజయేనయుధిష్ఠిరాజ్ఞయా ధార్తరాష్ట్ర
విమోచనాయా గత మాత్మానం నివేద్య తదే త ద్ధర్మరాజాయ ని
బోధ్యతేన య ధోచ్యతే తధా కురుష్వే త్యుక్తస్తథే త్యంగీకృత్య
ధర్మరాజస్తం దేశమాగత స్తేనచ సబహుమానమాదృతో ధార్తరా
ష్ట్రవిమోచనాయానునీతస్తా విముచ్యయధాగతం జగామ॥ 47

గతేచ తస్మిన్ దుర్యోధన స్సపరివారోదయాళునా ధార్మికేన యుధి
ష్ఠిరేణ నైవం విధం సాహసం కదాపి కుర్యాది నీతిం బోధితో హా
స్తినపురగమనా యానుమత స్సవీళ స్తమభివాద్య పరిత్రమనా స్సా
నుయాత్రో నగర ముపగతవాన్॥ 48

పాండవా అపి తత్రైవాన్యవసన్ విమలేవనే
కదాకదాత్య భీప్సంతో వనవాసావధిం బుధాః॥ 49

దుర్యోధనశ్చ సపరివారః పు రోపకంఠ ముపగత స్తూర్ణం గంధ
ర్వ విద్రావణభీతేన పురంప్రవిష్టేన కర్ణేన ప్రత్యుద్గతః పృష్టశ్చ
గంధర్వవిజయం వీడానతవదనో గంధర్వైరాత్మన స్సపరివారస్యగ్ర
హణం యుధిష్ఠిరేణ మోచనంచ కర్ణాయ నివేద్య శత్రుకృతా
మవమతి మసహమానః ప్రాణత్యాగ నిశ్చితమనాః కర్ణసౌబల
దుశ్శాసనాదిభి ర్బహువిధం నివారితోపి జీవితాశాం సంత్యజ్య దు
శ్శాసనమాధిపత్యే నియుజ్య కర్ణసౌబలాద్యాన్ తదనుయాయినో
నియమ్య తస్మి న్నేవ పురోపవనే ప్రాయోపవేశ నమకరోత్॥ 50
నిశితస్యాం పాతాళతలవాసిభిః పూర్వం దేవవిజితై స్తద్భయాదేవ
తత్రనిలీనై ర్దుర్యోధనపాయోపవేశా త్స్వపక్షక్షయం శంకమానై
ర్దానవై ర్మంతరహితా దనలాదుత్థాపితయా కృత్యయా దుర్యో
ధన స్తన్విధముపనీతో దానవై స్తైరు ద్బోధితో తా న్హేభూ
యః పురోపవనం నీతో దుర్యోధనః నైత త్స్వజనేభ్యో నివేదయ
రాత్యంతే కర్ణేన సౌబలేనచ పురప్రవేశాయ సంప్రార్థితో

దుశ్శాసనేన చ దుఃఖితేన పరిణయ సాధ్వసవివశేన పరిగృహీత పాదో దానవమాయయానువిష్టః ప్రాయోపవేశం విహాయ శత్రుమర్దన కృతోత్సాహ మహతావైభవేన పురంపావిశత్॥ 51

అథ సభాయా మాస్థితే దుర్యోధనే కురువృద్ధ శ్శాంతనవ స్సంధిమ న్విచ్ఛమానః గంధర్వగ్రహం పాండవేభ్యోమోక్షనంచో ద్ఘాటయ న్కర్ణ సౌబలాదీనాం దౌర్బల్యం పాండవానాం త్రిలోకవిదితం శౌర్యవీర్యాదిప్రాబల్యంచో పవర్ణయ న్తై స్సహాధార్తరాష్ట్రాణాం సంధిరేవకృతాహితమావహతీ త్యుపదిదేశ॥ 52

తన్నిశమ్య దుర్యోధనేన కించి త్ప్రతివదత్యపహసపూర్వం సభా యాం నిర్గతే కర్ణాది ష్వపితమేవానుగతేషు భీష్మోఽపి లజ్జితమావ సోనిర్యయౌ॥ 53

తదను దుర్యోధనః కర్ణ సౌబల దుశ్శాసనసహితో భీష్మవచనశ్రి వణ విలులితచిత్తః కిం కర్తవ్యమితి విచార్య నైవ కర్తవ్యం భీష్మ వచనం సతునిత్యం పాండవేష్వేవ పక్షపాతీ సదాయుష్మాభిః ప్రోషి తోఽపి తస్య కించి దపిన యుష్మానుపక్షపాతః తథాపి మయ్యపి సదా విద్వేష ఎవ తస్య పాండవానేవ ప్రబలాన్ అస్మాంస్తు దుర్బ లాన్ మనుతే తదేత త్ప్రత్యక్షం దర్శయిష్యామి మమబలం యద్య నుజ్ఞాదీయత ఇత్యాదికర్ణవచన మాకర్ణ్య ప్రహృష్టమానస స్తథే త్యురరీచకార॥ 54

కర్ణోపి ధుర్యోధనాజ్ఞా మనుసృత్య నగరా న్నిర్గతః ప్రాచ్య ప్రతీ చ్యో దీత్య దాక్షిణాత్యా న్నిఖిలాన్ భూపాలా న్నిర్జిత్యతైః కరం దా పయిత్వా పున ర్హాస్తినపురీ మాగత్య రాజ్ఞా సాత్మజే నానుమోది తః కిం తవ మనస్యభీష్టమితి దుర్యోధనమా పృచ్ఛ రాజనూయ మాహర్తు మిచ్ఛామీతి తేనోక్తేతథే త్యుక్త్వా యజ్ఞసంభాసంపాదనే ప్రాయతత॥ 55

అథ దుర్యోధనే నాహూతో రాజపురోహితో రాజనూయాధ్వర ని ర్వహణాయ నియుక్తో జ్యేష్ఠేయుధిష్ఠిరే పితరిచ జీవతినత్వయా రాజ నూ యోనుష్ఠేయః కింతు తత్తుల్యమహిమావైష్ణవ కశ్చిన యాగ విశే షోనుష్ఠియతామితివ్యజ్ఞిపత్॥ 56

తథే త్యంగీకృతే తేన।కర్ణసౌబలసంమతే
దుశ్శాసన నియోగేన।విప్రానానయితుం యయుః॥ 57

ఆగతేషు విప్రేషు తృతీయేషుచ।సర్వోపకరణసంపూర్ణో దుర్యోధ
నే నానుష్ఠితో వైష్ణవోయాగ విశేష స్సమాపితః॥ 58

అథావబృథవాః క్లిన్న।శీషేఽ దుర్యోధనే సభాం
ఆస్థితే సూతజః పార్థ।వధాయ ప్రతిజజ్ఞివాఁ॥ 59

మహారాజ యావ దర్జునో మయానిహతస్తావదహం సపాదా ధావ
యె నైవ మాంసాదిక మశ్నామి యెనకేనాపి యాచితోఽపి నై
వాస్తీతి పదామి సత్యమే త త్ప్రతిజ్ఞాయతే మయామహారణే సవ్య
సాచినం తదనుసృతాఁ ధర్మరాజాదీఁ వినిహత్య తవ రాజసూయ
మహాధ్వరమాహరిష్యామి నకాపితే భీతిః పాండవేభ్యః స్వాస్థ్య మా
స్థిత స్సుఖమేధతాం భవానితి॥ 60

తత స్తోషముపేయుషి దుర్యోధ నేయుధిష్ఠిరోపి కర్ణప్రతిజ్ఞాం నిశ
మ్య తస్యాభేద్య కవచత్వాదికం విచిత్య భీతి ముపగతః ద్వైతారణ్య
ఎవ సానుజో వర్తమానః కదాచి న్నిశ్శ్యం తే తస్వప్నేహత
శిష్టైః కైశ్చన భీతై ర్మృగై రాశ్రమాంతరగమనాయచోదితః ప్రబు
ద్ధ స్స్వప్నవృత్తాంతం భ్రాతృభ్యో నివేద్యతై రప్యనుమతః కామ్య
కంవనమా విశేశ॥ 61

తత్ర వస తుపాండవేషు కదాచిద్దుర్వాసాముని రయుత శిష్యసమేతో
దుర్యోధన ముపేత్య తేన విధివదర్చితస్త న్నగరే కానిచి
దహాన్యాస్థిత స్త త్పరిచర్యతోషితో నానావిధైస్వీయవంచనై ర్నచ
లితమానసె తస్మిన్ సుప్రీతో వరం గృహాణేత్యభాషత॥ 62

త మూర్వమేవ కర్ణసౌబలాదిభిః విరచిత మంత్రణేన దుర్యోధనేన
మునిర్విజ్ఞప్తః స్వామిన్ కామ్యకంవనమేత్య పాండవేషు కృష్ణా
యాంచ భుక్తవ తుసశిష్యేన భవతాభోజనమధఃనీయం యద్యను
గ్రహోమయ్యస్తేయఎవ మమాభీష్టోవర ఇతి॥ 63

తత స్తథేతి రాజానమామంత్ర్య దుర్వాసాముని రయుత శిష్యజనా
వృతః కామ్యక ముపేత్య పాండవాఁ దృష్ట్వాతై ర్యథావిధ్యార్హా
ధితో నియుక్తశ్చ భోజనాయ సశిష్యస్నాతుం నదీ మభ్యగచ్ఛత్॥

తదా నిర్వర్తితభోజనా కృష్ణా తద్వృత్తాంతం నిశమ్య కిం కర్తవ్య విమూఢా మునేశ్చ పరమకోపన త్వేనాతిభీతామహత్యాపదిసంప్రాప్తే స్మర్తవ్యో భగవాన్ హరిరితి వశిష్ఠవచన మనుస్మృత్య భగవంతం వాసుదేవం పురా దుశ్శాసనకృతాప న్నిస్తారణ విశ్వాస నిశ్చల మన సాస మనుస్మరత్ ॥ 65

తత స్సభగవాన్ పరిణత పరతంత్రీ పార్శ్వస్థా మపి రుక్మిణీం పర్యం కైసంత్యజ్య ద్రౌపద్యా దర్శన ముపగతో విజ్ఞప్తశ్చ మునె రాగమ నం శ్రుధితోస్మి కల్యాణి భోజనం పరిదేహి భుక్త్వానంతరం త్వయో క్త మాచరిష్యామీ త్యవ్రోచత్ ॥ 66

కృష్ణాచ సంలజ్జిత మానసాసై వాస్థాన్నం పాత్యాం మద్భోజనా వధ్యేవతాత్రీయమన్నం వర్ధత్యద్య కింకరిష్యా మీత్యుక్త్వాభగవ తాప్యయికల్యాణి ననర్మణిః కాలోయం పాత్రే కించి దసి విద్య తేచే త్పరిశేహిపాత్రంచ పశ్యేతిపునః పున నిర్బంధితాపాత్ర మానీ యత్ ॥ 67

త త స్తత్కంఠమూలస్థితం కించిత్ శాకలేశ ముదీక్ష్య తదుపభుజ్య భగవాన్ సంతృప్తమనా మునిరాహూయతాం దుర్వాసా స్సశిష్యో భోజనాయేతి భీమ మచోదయత్ ॥ 68

సతు ముని ర్దుర్వాసా స్సశిష్యః కృతావగాహన స్తీర మారుహ్య స్మరసాను ద్గిరి కీమిద ముపాగతం పాండవః పరమధార్మికో ధర్మ రా జోఽస్మత్ప్రీణయాపాచయిష్యతి శ్రుధాహీనావయం కిమశ్నా మః తత్ర గతాన కృతభోజనా సస్మాన్ పాండవా స్సంక్రుద్ధాదహే యు రాతదనైవాధ్వనా గచ్ఛామ ఇత్యాలోచ్య సశిష్యస్తేనైవ పథానిరగాత్ ॥ 69

భీమోపి కృష్ణాజ్ఞయా దుర్వాసస ఆహ్వానాయ తీరమాగత స్తత్ర తమదృష్ట్వాపరిత స్సంచరన్ తత్ర తైర్ధ్యనిభి ర్దుర్వాసా స్సశి ష్యో నిరగాది తిగదిత మాకర్ణ్య నివృత్త స్తదుదంత మగ్రజా యన్యవేదయత్ ॥ 70

తచ్ఛ్రుత్వాపి యుధిష్ఠిరే తస్య మునే ర్వంచకతయా కదావా గత్యాన్నం యాచతీతి భీతే భగవాన్ నైవ భయమల్పం తస్మాత్ మునే రిత్య శ్వాస్యతా మామంత్ర్య ద్వారకా ముపగతః ॥ 71

తదను కామ్యక వనాశ్రితేషు తేషు తేష్వాశ్రమేషు విరచితవిహారేషు పాండుసుతేషుపంచసు కదాచిత్ తృణబిందో రాశ్రమే ధౌమ్యస్యచ సన్నిధానే ద్రౌపదీం నివేశ్య మృగయావిహారార్థ మేకదైవచ తస్రోదిశః ప్రయాతేషు తదైవ వివాహార్థ సాల్వా ప్రతి గచ్ఛ సింధుసౌవీరాధిపతిః వృద్ధక్షత్రసూను ర్జయద్రథోనామ నృపతి ర్మాగవశా త్తదాశ్రమపదముపగత స్తదావ్యేకామాస్థితా మతిదేవమానుషసుషమాం ద్రౌపదీం నిరీక్ష్య స్మరపరవశహృదయః స్వసుహృదం సురథపుత్రం కోటికాస్యం ద్రౌపద్యంతికం సంప్రేష్య తే నచ పునరాగతేన నివేదితే వృత్తాంతే తాం ద్రౌపదీం పాండవపత్నిం విజ్ఞాయాపి స్వసహాయైః శైబ్యోష్ట్రకైర్గర్దాదిభి శ్శౌర్యవీర్యదర్పి తై స్సంప్రేరిత స్వయంచ తస్యా మాత్తకామః ప్రేరితశ్చ మృత్యునా ద్రౌపద్యంతిక ముపేత్యతయానుమోదితో నామకులం చాత్మీయ మాఖ్యాయ స్వరథారోహణాయతాం సంప్రేర్యతయాతికుర్దయా విశు ద్ధభావయా భయాస్కందితయా ధౌమ్య మాక్రందిత వత్యా ప్రకటి తేపి పాండవప్రతాపే కించి దప్యగణయ ధౌమ్యాదిభి ర్విప్రవర్యై ర్మామాసాహసమితి నివార్యమాణోపి మదాంధ్యేనా దృష్ట సన్మార్గో హతా ద్రౌపదీం రథమారోప్య జహార॥ 72

తతః పాండుసుతా అపి ప్రత్యేకంచ తసృషు దిక్షు మృగయామ తిత్వా పునరప్యేకకంథ్యమాపన్నా స్స్వాశ్రమాయనిర్గతా స్తదానీం పరివృత్తాని దుశ్శకునాని నిరీక్షమాణాశ్చ కితమానసాః పరివ ష్టాశ్చ మాః తత్ర తాం పాంచాలీమపశ్యం త స్తత్ర త్యయాతాముద్దిశ్య వరుదంత్యా ధాత్రేయికయా ఇంద్రసేనేన హతా దర్శాదవదున్మాప్ట యా జయద్రథేన బలాదపహృతా ద్రౌపద్యదూరేయుష్మాభి రుప లభ్యే త్యుదీరితే ధృతమానసాదం శితాధను శ్శరాశిపరిముఖనానావిధ పరిహరణా న్యాదాయ రథానధిరూఢా స్సైంధవపదవీ మనుయాతాః కించి దధ్వానమతీత్వా విదూరే గచ్ఛంతీం సైంధవచమూ ముపస్థ త్య రోషసందష్టదశనచ్ఛదాః పదాతిమభ్యే గచ్ఛంతం భీమమాక్రో శంతం ధౌమ్యంచ పురోధ సంజయద్రథరథస్థాం ద్రౌపదీంచ నిరీ క్ష్యాతి పరిచండతేజసస్సింహ ఇవ ద్విరదా తాన న్వదావ॥ 73

త్రైగర్త శైబ్య ముఖరాజవరేషు పాండు
పుత్రప్రచోదిత మహేశ్వరవిక్షితేషు
భీతస్య సింధుపతి రస్వవనాయ శీఘ్రం
కృష్ణాం రథాన్నమవరోప్య యయౌ జవేన॥ 74

తా మారోప్య రథం తతో నకుల తః ధౌమ్యేన సారం నృపః
నిఘ్నంతౌ పృతనాం తదాపి విజయం భీమంచ రుధ్వాశనైః
పార్థాదాశ్రమ మజ్జనోపి కుమతిం భీమోను యాతౌరిపుం
సోప్యృత్సృజ్యరథం హతాశ్వ ముగమద్వన్యాధ్వనా సంత్వరన్॥ 75

తం ద్రవంత మనుద్రుత్యకేశాన్ సంగృహ్యాచోత్థిప
నిష్పిష్యత చ్ఛిరోమహ్యాంఉత్పతం తం తథాపితం॥ 76

పదానిహత్య శీర్షేచజానునా ప్రహరన్ భృశం
నివారితః ఫల్గునేనదుశ్శలా సముదీక్షణాత్॥ 77

బధ్వారుదంతం తం భీతంరథమారోప్య మూర్ఛితం
రాజ్ఞో దర్శయితుం నిస్యాస్వాశ్రమం కురునందనః॥ 78

అథ తం సనీక్ష్య నిబద్ధం నిశ్చేష్టం కరుణంచ విలపం తం కరుణిత మానసేన యుధిష్ఠిరేణాపద్యాచ దయాళు స్వభావయా ముచ్య తా మయం సైంధవాపరాధో దుర్మతిర్దుశ్శలా ముద్వీక్ష్యేతి నియు క్తేన భీమేన భ్రాతృగౌరవా ద్విముక్తో జయద్రథో లజ్జానతనదనో యుధిష్ఠిరం శనైస్సప్రదక్షిణా ప్రణమ్యైవం కదాచిదతి వర్తివ్య మిత్యాది హితముపదిష్టస్తదా శ్రమపదాన్నిష్క్రాంతో బలంచ నిఖ లం పురగమనాయ నియుజ్యతేనైవ పథా గంగాద్వారం ప్రతిగత స్తత్ర తీవ్రేణ తపసా పశుపతి మారాధ్యతుష్టేనతేన వరం వృణీష్వేతి నియుక్తో యుధిదుర్జయాశాం పాండుసుతానా మాత్మనావధమేవ వరతయాసం ప్రార్థ్యతేనన చైతత్వయా కదాపి నలప్యతే యతో జ్ఞాన స్సర్వేషాం సురనరాదీనాం సుదుర్జయః కింత్వర్జున విరహి త్తో చతురోపి పాండవాన్ సహపరివారానేకస్మి న్నహనిత్వమేక ఎ వ జేష్యసీతి ప్రత్తవరే తస్మి న్నంతర్హితే తావతైవ పరితోష మాపన్న స్వపురముపాయయౌ॥ 79

వేవం దాశ్రిత ద్యానుభూతం క్లేశమనుసంధాయ సంక్లిష్యమానసే యుధిష్ఠిరే కామ్యకమేవనమధ్యాసీనే సానుజే ద్వాదశ మపి వత్సరం గమయతి పరావర సకల ధర్మజ్ఞ శ్చిరజీవీమార్కండేయోముని వరో ద్రౌపదీహరణసమయ ఏవత్రాగశ్యో యుధిష్ఠిరేణ కంచి త్కాలం తత్ర నివాసాయ సంప్రార్థ్య తస్తైర్వానైర్ఘృణివరైర్య స్సహనివసన్ కదాచిద్రౌపదీపరిభవాను ధ్యాన సంక్లిష్టమానసం యుధిష్ఠిరమాలోక్య విధిశివ సురపతిప్రముఖదేవగణప్రార్థనయా నిఖలలోకకంటక భూతరావణ నిబర్హణార్థ మవతీర్ణస్య భగవతా దాశరథినా రామభద్రేణాప్యనుభూతం రాజ్యభ్రంశ వననివాస సీతా హరణాదికం దృష్టాంత తయాకథయన్ త త్ప్రసంగేన తదియం సర్వంచచరిత మవతారాది శ్రీవైకుంఠ గమనావధి సవిస్తర ముప వర్ణ్యాం తం బహుధా సమాశ్వాసయత్॥ 80

తదను సమాశ్వస్తమనసి యుధిష్ఠిరే స్వామేవ పత్నీం ద్రౌపదీం పతి వ్రతామభిమన్యమానే మార్కండేయోముని రన్యాసాం సావిత్రీ ప్రభృతీనా మపి పాతివ్రత్య ముపవర్ణయన్ త త్ప్రసంగే న చా న్యాః కథాః కథయిత్వా భో మహారాజ యుష్మాకమనయైవపత్న్యా విపదు త్తరణముచిరా ద్భవిష్యతీ త్యువాచ రాజా చ మార్కండేయో పదేశేన విసృష్టశోకోహర్షితమనాః కామ్యక ఎవా వాతిష్ఠత్॥ 81

గతప్రాయే ఎవం ద్వాదశేవర్షే పాండవేషు దయావతి మఘవతి కర్ణస్య కవచకుండలభిక్షార్థం కృష్ణోద్యమే త ద్వృత్తాంత విదా కర్ణపక్షపాతినా సూర్యేణవేద విద్బ్రాహ్మణరూపధారిణా కదాచి న్నిశ్యంతే స్వప్నేదృష్టుః కర్ణో భవంతం వంచయితు మింద్రః పాండ వపక్షపాతీ కవచంకుండలేచ వాంఛతి సర్వధాపి త న్నప్రదాత వ్యమిత్యుక్తః సాధు దింద్ర ఎవాగత్యమాం భిక్షతా యది తథా కథమహం నప్రదద్యాం కవచకుండలమస్మవా యథా తథామయా ప్యస్త్రాణ్యనేకాని పరశురామాద్యనుగ్రహేణలబ్ధాని ఖలుతెన్నైవ బలేన పాండవ్యనిహన్యాం కవచకుండలా ల్వింద్రేణభిక్షితం ప్రదద్యామే వేతి విరచిత స్థైర్య స్తధాచేత్ శక్రస్య కాచి దమోఘాశక్తి రాయుధమస్తీతాం వినిమయతయా సంప్రార్థ్యాపి కవచకుండలం

దేయమితి నిరుద్ధస్తథేత్యంగీకృత్య తతస్తస్మి న్నంతర్హితే ప్రతిబుద్ధ స్స్నాన్నముదంతం సంస్మృత్య సంజాతవిస్మయః కృతాహ్నికో భానుం దేవం ప్రణమ్య తస్మై తదుదంత యథావ న్నివేద్యతే నచ తత్వమేవై తదితి ప్రత్యుక్తేత దేవేంద్రగమనం సమీక్ష్యమాణోవతస్థే॥ 32

తదా కదాచి త్పదనమాగతేన బ్రాహ్మణరూపిణా శక్రేణ సప్రదక్షిణం ప్రణతేన కింతేదద్యాంభిక్షామిత్యర్థితేన సకుండలం కవచం భిక్షాత్వేన యాచితః కర్ణో మణికనకాదికం సర్వంచ వస్తుజాతాం మత్పరిపాలితాం స్వీతామవనించ పరిగృహ్ణీష్వ విసృజ్య కవచకుండలమితి ప్రసాదయన్నైతే ర్మమ కించిదస్తిప్రయోజనం తదేవసకుండలం కవచం దేహీతితస్య నిబంధేన స్వప్నదృష్టస్యరవే ర్వచనం సంస్మృత్య తమింద్రమేవపాక పక్షపాతిన మాత్మానం వంచయితు మాగతం విజ్ఞాయాపికేవలాం కీర్తిమేవాభిలషన్ తస్మై కవచకుండలం దాతుం నిశ్చితమానస స్తద్వినిమయతయాం దీయాం శక్తి మాయుధమాచకాంక్షే॥ 83

తత స్తథేత్యం గీకృత్యరాజా ఆనయైవశక్త్యాసర్వాన్ రిపూన్ హనిష్య సీత్యుక్తః కర్ణోనానయా మబహూనాం హననమపేక్షితం యుష్మా మమభయముపలబ్ధం తమేక మేవ రిపుమనయా జేష్యామీత్యుక్త్వా యథా తవాభిరుచి స్తథైవా స్త్వితి ప్రత్యుక్త్వా వాసవేనప్రదత్తాం శక్తిమమోఘామాదాయ స్వశరీరా దుత్కృత్య కవచం కుండలేచ తస్మైప్రదాయన కించి దపి వైవర్ణ్య ముపగత స్థిరమతి రేవావతస్థే॥ ఎవ మిందేణవచించితం హృతకవచకుండలం వితేజ సంకర్ణమాలోక్య ధార్తరాష్ట్రేషు దైన్యముపగతేషు యుధిష్ఠి రోపి సానుజశ్చితక ర్ణవృత్తాంతః ప్రమోద ముపగతవాన్॥ 85

తతః కతిపయేషుదినేషుగతేషు కామ్యకంవన ముత్సృజ్యపునర్ద్వైతవనం ప్రవిష్టేషు పాండుసుతేషు తత్రైవకృతనివాసేషు కదాచి త్కేనచిన్మునినాభిషిక్తో భయేనవివాతాకేన చిన్మృగేణ తదీయో మంధారణీ సహితో విషాణలగ్న స్సహైవానీయత॥ 86

తదు ద్వీక్ష్యాగ్నిష్ఠవినాశమాకులితమానసేన తేన మునినాగ్నిస్థానయ నాయనియుక్తాః పంచైవపాండవా స్తదాజ్ఞాంశిరసావహం తన్మృహర

ణాః పర్యస్థితా మృగపదవీ మనుస్మృతాః యత్ర కుత్రాపి మృగం వాత్యక్తం మంథం వానపశ్యంతోవ్యాకులహృదయ స్తృష్ణయాతు ధాచపరీతాః కుత్రాపి జలమపశ్యంతః కస్మింశ్చి ద్వృక్షమూలె వ్యతిష్ఠంత॥ 87

తదా తత్రత్య వృక్షరామణీయకం దృష్టవతాసమీపే జలస ద్భావం శంకమానేన యుధిష్ఠిరేణ వృక్షారోహణేన జలనిరీక్షణా యనియుక్తో నకులో వృక్షమారుహ్య సమీపస్థితం జలంచనిరీక్ష్య ధర్మరాజాయ విజ్ఞాప్యతే నాతిదూరేన తూణైః పానీయానయనాయప్రేషిత స్సతూ ణస్త జ్జలాంతికం గత్వా పాతు ముద్యుక్తః కేన చిదదృశ్యేన యక్షే ణైవము క్తః॥ 88

మాతాతసాహసం కాషీర్మమపూర్వ పరిగ్రహః
ప్రశ్నానుక్త్వాతు మాద్రేయతతః పిబహరస్వచ॥ 89

ఇత్యుక్తం తదనాదృత్యైవ తత్ర నిపీతపానీయో నకుల స్సహసా నిపపాత॥ 90

తత శ్చిరాద్ధతేష్వనాగచ్ఛతి నకులెవిషణ్ణేన రాజ్ఞా ప్రేషిత స్సహదే వోఽపి తాదృశీమేవావస్థామభజత్॥ 91

అథాజ్ఞనః ప్రేషిత స్సరసీ రంగతోయక్షవచః పూర్వోక్త మేవనిశ మ్య అదృశ్యమపి తం నిహంతు మనాః బహుశరివ్యయం విధాయా పినైతావతాతవకార్యం నేత్స్యతిమదీయప్రశ్నా ప్రత్యుక్త్వేవతో యం పెయమిత్యుక్త స్తదనాదృత్యైవపానీయం నిపీయమృతప్రాయో న్యపతత్ తదనుభీమోపితా దృశీమేవ దశామ న్వభవత్॥ 92

అథ ధర్మరాజ శ్చతుర్ష్వపి భ్రాతృష్వ నాగతేషు తేషు పాపమా శంకమానస్స్వయమేవ తత్ర గతస్సరస్తీరేమృతకల్పా శయానా భ్రాతృ న్నిరీక్ష్య నిర్విణ్ణ స్తద్గుణచేష్టితా నిస్మృత్వా బహువిలప్య తృషమపోహితుం జలమవగాహమానస్తదైవాదృశ్యేనతేనైన యక్షే ణబకోహమత్రతో మత్స్యశైవల భక్షోమయైవ తవ భ్రాతరో నిహ తా మదీయ ప్రశ్నా ప్రత్యుక్త్వా పానీయమాహరేతి పూర్వోక్తరీ త్యైవ నివారిత స్తమదృశ్యమిదమువాచ॥ 93

కిమర్థం భవానిహతిష్ఠసి కిమర్థం మదీయాభ్రాతర స్త్యాయాని మతాః ఇతి॥ 94

ఇతి పృష్టోనైవ బకోహం కింతుయక్షః మామనాదృత్యైతేపాతుము
ద్యుక్తో మయానిహతాః త్వంచైవ విదితోమయా పాండునూను
ర్యుధిష్ఠిరః మమప్రశ్నానాం ప్రతివచనముక్త్వాయథాకామం జలము
పయుం జ్వే త్యువాచ॥ 95

తత స్తథే త్యంగీకృతవతియుధిష్ఠిరే సయక్షోమహాభీషణ వపుషా
కస్మింశ్చి ద్వృక్షేవిష్ఠితః ప్రశ్నాన న్వక్రమత॥ 96

కిం స్విదాదిత్యము న్నయతి। తేచతస్యాభితశ్చరాః
కశ్చై నమ స్తం నయతి।కస్మింశ్చ ప్రతితిష్ఠతి॥ ప్రతివచనం॥
బ్రహ్మాదిత్యము న్నయతి। దేవా స్తస్యాభి తశ్చరాః
ధర్మశ్చా స్తంనయతి।సత్యేచప్రతితిష్ఠతి॥ 97

ఎవంప్రకారేణ కృతానాం బహూనాం ప్రశ్నానాం యుధిష్ఠిరేణ ద
త్తాని ప్రతివచనాని నిశమ్య సయక్షః ప్రహృష్టో మహారాజకమేపాం
భ్రాతౄణాం జీవం తమిచ్ఛసీతి పప్రచ్ఛ॥ 98

అథ యుధిష్ఠిరేణ నకులో జీవతా దిత్యుక్తే కిం భీమార్జునానానా
దృత్య నకులం వాంఛసీతియక్షః ప్రోవాచ॥ 99

తతః మాద్ర్యాః కుంత్యాశ్చపుత్రార్థే సామ్యమిచ్ఛన్ సురోత్తమ
వాంఛామి నకులంసూను మాన్నృశంశ్య పరోయతః ఇత్యుక్తంయుధి
ష్ఠిరం వచనం నిశమ్య తస్యా నృశంస్య ప్రాధాన్యమాలోక్యసంతుష్ట
మనాస్తాంశ్చతురోప్యజీవయత్॥ 100

తేషూత్థితేషు సుప్తప్రబుద్ధోపమేషు తదనుగ్రహాన్నైవ విగతశ్రమే ష్వ
కాంక్షిణాక్రాంత సరసం తము ద్వీక్ష్యతస్థౌ యక్షత్వం సందిహ్య
పునరపి యుధిష్ఠిరేణ కోసీతి పృష్టోయక్ష ఇదమవాదీత్॥ 101

ధర్మోహ మస్మి జనక స్తవరాజఋర్య
జిజ్ఞాసయా తవ సమాగతవా నిహాస్మి
తుష్టోస్మి వీక్ష్య తవ రాజవరానృశంస్యం
కామ్యంవరం కృణుదదామియదప్యలభ్యం॥ 102

అథ యుధిష్ఠిరేణ మునే రరణీసహితం మృగాపహృతం మంథం ప్ర
దేహీతీతి ప్రథమంవరం యాచితోహమేవత్వ ద్వీర్య జ్ఞాసు ర్మృగ
రూపే ణాగ్నిహ మపహృతనా నిత్యుక్త్వా తదగ్నిం ప్రదాయ భగ
వాన్ ధర్మోద్వితీయాయవరాయపాహిణోత్॥ 103

యుధిష్ఠిరోప్యేవమవృణత

గణోనోద్వాదశోవసన్‌।వనవాసే సురోత్తమ
త్రయోదశాబ్దే త్వజ్ఞాత।వాసోనః కుత్రకల్ప్యతాం॥ 104

విరాటనగరేజ్ఞాతవాసం కురుసహానుగః
ఇత్యుక్త్వాస పునర్ధర్మ్మస్తృతీయం దాతుముద్యతః॥ 105

తతో యుధిష్ఠిరః క్రోధ।లోభమోహాజయం నిజే
ధర్మ్మే సత్యేచ దానేచ।స్థిరాం స్థితిమయాచత॥ 106

తథే త్యుక్త్వాతి రోధానం।గతే ధర్మ్మే కురూత్తమః
సానుజో మునిమాసాద్య।తస్మైమంధం దదౌముదా॥ 107

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశప్రణీతే మహాకావ్యే
పాండవచరితానువర్ణనే సభాపర్వ
కథానువర్ణనం అష్టదశ స్సర్గః

శ్రీమతే రామానుజాయనమః.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

శ్రీ శోభనాద్రీశవైభవమహాకావ్యం.

ఉత్తరభాగే నవదశస్సర్గః.

* అథవిరాటపర్వవృత్తాంతః *

తత స్త్రయోదశేచవత్సరే ప్రాప్తవత్యజ్ఞాతవాసా యోద్యతాః పాండుసుతాః ధర్మదేవతావచవమనుస్మరంతో విరాటనగరేనివస్తుం నిశ్చిత్యాజ్ఞాతవాసోపయుక్తం నామాంతరవేషాంతరాదిగమపి స్వావలంబ్యం నిర్ణీయ సాగ్నిహోత్రం ధౌమ్యం పాంచాలాఁ ప్రష్టాప్యసానుగా నింద్రసేనాదీంశ్చ ద్వారకాం సంప్రేష్యతేషు చయుధోద్దిష్టం గతేషు సహ ద్రౌపద్యా ద్వైతవనా త్పరితస్థిరే॥ 1

మార్గే వ్యతీత్య నగరాణి వరాణి నానా
సింధూ స్సరాంసిచగిరీ ఁసృపతే స్తనూజాః
ప్రాపు ర్విరాటనగరీనికటంనిశాయాం
నుప్తేజనేతువిదితాః పురుషై ర్నకైశ్చిత్॥ 2

స్వాన్యాయుధానిసధనుః ప్రముఖానిసద్యః
పుర్యాశ్మశానభువిశమ్యగమే నిధాయ
గూఢం నిబధ్యశరదిం చభయాయతత్ర
వేషాంతరాణిపరిగృహ్యపురీం ప్రవిష్టాః॥ 3

తదా యుధిష్ఠిరేణసంస్తుతా దుర్గాపంచానామపిపాండవానా మాశిష
మాశాస్త॥ 4

తతో ధర్మరాజో విప్రరూపమవలంబ్య కంకాఖ్యానందధానః కాంచ
నాసనాంశ్చకక్ష్యేనిదాయసదసిస్థితం విరాటరాజాన ముపేత్య తేన
నిజవైలక్షణ్య దర్శన జనితవిస్మయేన సాదరమచితః కోసీతిపృష్ట

ఆత్మానం యుధిష్ఠిరసఖాయం కంకనామానం దేవనవిశారదం వ్యాఘ్రపాదగోత్రిణం విప్రజన్మాన మాఖ్యాయతేన చ రాజ్ఞాదేవనప్రియేణస్వసన్నిధౌ నివాసాయ నియుక్తో నితరాం తస్యాభిమఖో న్యవసత్॥ 5

భీమోపి సూదవేషమవలంబ్య దర్వీపాణి స్సభాముపగఖో రాజ్ఞా దృష్టః పృష్టశ్చ కోసీ త్యాత్మానం సూదవిద్యావిశారదం వల్లవనామాన మన్వేష్వపి నియుద్ధాదికృత్యేషు నిపుణమాఖ్యాయతేనాతితుష్టేన మహానసే నియుక్త స్తేషు తేష్వవసరేషు కార్యాంతరేష్వధికృతో నిగూఢ మువాస॥ 6

తదను ద్రౌపద్యపి పరిగృత స్సైరంధ్రీవేషాపరిహితమలిన్యైకవసనా విరాటపురరాజపథంప్రవిష్టా త ద్రూపలావణ్యాదశేన విస్మితై స్సర్వై రపి జనై స్సాదరమీక్ష్యమాణా ప్రాసాదమారూఢయా రాజమహిష్యాసుధేష్ణయాచ దృష్టా సవిధ మాహూతా పృష్టాచ కాసిత్వ మమరీగంధర్వీ యక్షీ కిన్నరీ లక్ష్మీ రింద్రాణీ శర్వాణీ వాన్యన్యాహ సర్వాఽన్మాదయసీత్యా త్మానం మాఖ్యాయసైరంధ్రీం పాండవపత్న్యాః పాంచాల్యాస్సఖీం కేశప్రసాదనాదివ్యుతినిపుణాం పంచభిః పతిభి ర్గంధర్వైః ప్రచ్ఛన్నం సంరక్ష్యమాణాం తయాచాదిపీతయా నిజసదనని వాసాయనియుక్తా తధే త్యంగీకృ త్యోచ్ఛిష్టాశనపాదప్రధావనవర్జం సర్వాణి శిల్పాని రాజ్ఞాని యుక్తాని కర్తుం కృతసంకల్పా అయి సైరంధ్రి త్వదీయంరూపమాలోక్య రాజావాఽన్యోవాత్వాం కామతయత తత్కింకరోషీత్యుక్తా రాజ్ఞానాహం పరిలోభయసీయాయ ద్యన్యోమామభిలష్య తస్యతస్యామేవ నిశిమ త్పతిభి ర్గంధర్వై ర్నిహన్యత ఇత్యుదీర్య రాజ్ఞా సమాదృతా తత్రైవ వ్యతనుత నివాసం॥ 7

తత స్సహదేవో విధృతగోపాలవేషభాషో విరాటగోష్ఠంప్రవిష్టస్తత యదృచ్ఛాగతేన తేన రాజ్ఞాదృష్టః పృష్టశ్చ కో సీత్యాత్మానం పాండుభూపతిసుతస్య ధర్మరాజస్య గోపాలనాధికృతమరిష్టనేమినామానం వైశ్యమాఖ్యాయస్వీయం గోవృషభలక్షణాదిపరీక్షాం చాతుర్యంచ నివేద్య తత్ర నివాసాపేక్షాం విజ్ఞాప్యతేనచ తధేత్యంగీకృతవతా సబహుమాన మాధృతో గోపాలనాధికృతో న్యవసత్॥ 8

అథాజ్ఞానో వనితాలంకార మవలంబ్య రాజ్ఞస్సభాం ప్రవిశ్య పృష్ట శ్చతే నాత్మానం బృహన్నళాఖ్యాం నృత్తగీతవాదననిపుణాం పితృ మాతృవిహీనాం స్త్రీరూపవిరహితా ముత్తరామధ్యాపయితుమా గతాం విజ్ఞాపయతేతి రాజ్ఞాంగీకృత స్తస్యైవ భవనేకృతవసతి ర్ముత్త రాం శిక్షయన్నవతస్థే॥ 9

నకులశ్చ తత స్నాదియూపధరో రాజ్ఞస్తురగశాలాం ప్రవిశ్య తురగా పరీక్షమాణో యదృచ్ఛయా తత్ర గతేన రాజ్ఞాదృష్టః పృష్టశ్చ కోసి త్వాత్మానం పురా యుధిష్ఠరసాదినం గ్రంథికనామక మశ్వశా స్త్రవిత్తమమాఖ్యాయ స్వపరిజ్ఞా పరీక్షణ హృష్టేన రాజ్ఞాత్రైవ నగరే నివసే త్వాజ్ఞప్త స్తదీయా వశ్వా శిక్షయ అతీవ రాజ్ఞః ప్రియ స్తత్రైవ వ్యవసత్॥ 10

ఏవ మేకాంతర పరిగ్రహేణ కైశ్చి దవ్యజ్ఞాత తయావిరాటనగరే నివస న్తుతేషు మాసచతుర్థే సంప్రాప్తే ప్రాప్తేచ బ్రహ్మణో మహా తిమహోరాజదర్శనకామ్యయా సమాగతేషు బహుషు మల్లేషు జీమూతనామాకశ్చన మల్లపవరో నిజభుజవీర్యదర్పిత రాజ్ఞాదృష్టో నిసృ ష్టశ్చ నూదవేషధారిణా భీమసేనేన నియుద్ధాయతేన సంగతో రంగం ప్రవిష్ట స్స్వీయం నియుద్ధకౌశలం సర్వమపి ప్రదర్శయన్ భీమేనచ నిజాం శక్తిమఖిలాం ప్రదర్శయితాలబ్ధాంతరేణ భుజదండనిష్పేషణ వివశః పతితో మృతిమవాప॥ 11

తుష్టేతు పాండుసుతనైపుణవీక్షణేన
మత్స్యేశ్వరోకృతిషు తై ర్విహితాసుభూయః
తానాదర త్యనుదినం ప్రినరై రభీష్టైః
వర్షస్సచాప్య భవదాశు నివృత్తకల్పః॥ 12

తదా కదాచి త్కీచకనామకోరాజ్ఞస్యాలః సేనాపతిః కశ్చన శుద్ధాం తం ప్రవిష్ట స్సుధేష్ణాం పరిచరంతీం ద్రౌపదీ ముద్వీక్ష్య తస్యా మాస క్తమనాః కామశరదిగ్ధో రాజమహిష్యాం శృణ్వంత్యాం తాం సంగ మాయ బహుధాసంప్రార్థ్యతయాచ ప్రత్యాఖ్యాతోపితస్యా మేవ దృఢం మనోనివేశ్యతాం స్వాధీనయితుం రాజమహిషీం నియుజ్య నిజ గేహ మగమత్॥ 13

అథ సుదేష్ణయా కీచకగృహం తుల్యాదికమానయితుం నియుక్తా ద్రౌ
పదీ తదగారం ప్రవిశ్యతేన నిరీక్షితా నిజమనోరథసాఫల్యం మన్యమా
నేన బహుప్రకారై ర్ధిక్తాప్య నిచ్ఛంతీ బలాత్ గృహీత్వోత్తరీ
యాతచ్ఛుగ్రహణంవిధూయ సహసారాజ్ఞస్సభాం ప్రావిశత్॥ 14
కీచకోపి ద్రౌపదీమనుద్యుతః గృహీతకేశపాశోరాజ్ఞ స్సమక్షం తాం
నిపాత్యపదానిజఘన॥ 15

ద్రౌపద్యాస్తాదృశాంవస్థాంవీక్ష్యోష్టం వృకోదరం
న్యవారయ ద్ధర్మనూనురంగుష్ఠద్వయ మర్దనాత్ 16

కృష్ణాచ తూష్ణీమాసీన।మాత్మానం వీక్ష్యధర్షితాం
వ్యనింద ద్బహుధామాత్స్య।మన్యైరావిలలోచనా॥ 17

జ్ఞాత్వాసదస్యాస్త తర్వం।కీచకస్య దురాశయం
కృష్ణామపూజయ తంచ।నినిందుః కీచకం ముహుః॥ 18

కీచకే ధగతే గేహం।కృష్ణాచాంతః పురంగతా
న్యవేదయ త్సుధేష్ణాయై।సర్వం త త్కీచకే హితం॥ 19

శ్రుత్వా సుధేష్ణా త తర్వం।తం భూతయితు ముద్యతా
కృష్ణా మాశ్వాసయామాస।పరిభూతా మస తృకైః॥ 20

తస్యాం నిశ్యఖిలస్య కీచకవధం సుప్తేజనే ద్రౌపదీ
భీమస్యావసథం ప్రవిశ్యశయితం తం బోధయిత్వాశనైః
సర్వం త న్నిజగాద కీచకకృతం సంస్మారయంతీశుచా
క్లేశాస్వా ననుభూతపూర్వబహుళా అప్రీరయ త్త ద్వధే॥ 21

శ్రుత్వా తద్భీమసేనేన।రోషదూషితచక్షుషా
ప్రతిశ్రుతః కీచకస్య।వధ స్త్రీన ర్తనాలయే॥ 22

తతః ప్రమృష్టా ద్రౌపదీపునః స్వాలయం ప్రవిష్టా ప్రభాతే కీచకేన
పునరప్యధిక్తా యథాత్వయా సంగతాం మామన్యేనజానంతి తథాకు
ర్వితిప్రత్యుక్త్వా స్త్రీన ర్తనశాలా మాగచ్ఛాస్యాం రాత్ర్యా మిత్యవదత్॥

తతః కీచకః ప్రహృష్ట మానసస్నాతోభూషి తోనులిప్తః పరాధ్యేన
చందనేన కృతాభ్యవహారో ధృతచుంబరః ప్రదోషే నివృత్తే
నిగూఢే చ తమసి తాం శాలా మధిససార॥ 24

భీమసేనశ్చ ద్రౌపద్యా నివేదిత కీచకాగమనః స్వయమపికృత్యం నివర్తయిత్వా ద్రౌపద్యాసహ కీచకాగమనాత్ ప్రాగేవ కన్యానర్తనశాలాం ప్రవిష్టో రహస్యవతస్థే॥ 25

కీచకోపి ప్రవిశన్నేవతాం శాలాం సైరంధ్రీ మాహ్వయన్ హఠాదుత్పత్య భీమేనకేశేషు గృహీ తస్తాన్ విమోచయిత్వా బాహుభ్యాం సంగతోయుధ్వా చిరం గత్వేగృహీతః పాతితో నిష్పిష్టశ్చ భువిపశుమారం మారితః ప్రజ్వాల్యాగ్నిం దర్శితశ్చ కృష్ణాయై తయాతితుష్టయాశాలా రక్షిభ్యో నివేదితస్తైశ్చోల్కాపాణిభి స్సవిస్మయం నిరీక్షితో రాజ్ఞేచ నివేదితో బభూవ॥ 26

నిహత్య కీచకం భీమోమహానసముపావిశత్
తత్రైవతస్థౌపాంచాలీరుద్ధాశాలా సురక్షిభిః॥ 27

తదను రాజ్ఞాశ్రుత కీచకవధేన తస్య సంస్కారేసమాజ్ఞప్తై త ద్బాంధవరుషకీచకాః కీచకహాననహేతుభూతాం కృష్ణామపి కీచకేనసహనిబధ్యదగ్ధుమాజ్ఞాం సంప్రార్థ్య రాజ్ఞాచతథే త్యుక్తే కీచకేన సహితామపి నిబధ్య శ్మశానాభిముఖాయయుః॥ 28

తదా కృష్ణాభయవిహ్వలాజయ జయంత విజయ జయత్సేన జయద్బలనామభిస్వాన్ పతీనాహ్వయంతీ రుదంతీ చ సాక్రోశం పరిత్రాణమయాచత॥ 29

తత స్తద్రోదనఘోషం మహానసస్థో భీమోనిశమ్యాయి సైరంధ్రి మాభీస్తే సూతపుత్రే భ్యస్తస్వ ద్వాక్యమహంశ్రుణో మ్యాగమిష్యామిచ తవ సన్నిధి మిత్యుక్త్వా వేషాంతరం పరిగృహ్య ద్వారేణలంఘితప్రాకారః పూర్వమేవ శ్మశానవాటికాం ప్రవిష్ట స్తత్రత్యం కంచనదశవ్యామప్రమాణం మహాతరుముత్పాట్యభ్రామయిత్వాచ భుజాభ్యాం తానభ్యధావత్॥ 30

తేచోపకీచకా స్తముద్వీక్ష్య విధృతమహాద్రుమం పాతయంత మూరువేగేనమహతో మహీరుహాన్ ప్రవేపమాన సైరంధ్రీరక్షణాయ సమాగతం గంధర్వవరం మన్యమానా స్సహాలోచ్యకృష్ణామమోచాయన్॥ 31

భీమోతిక్రోధమూపన్న।శ్శతంపంచాధికం రిపూ॥
హత్వాతే నైవతరుణా।సాంత్వయ ద్రుపదాత్మజాం॥ 32

ప్రేమయిత్వా పురీం భీమ:।కృష్ణాంస ద్వారవర్త్మనా
స్వయ మస్యేనమూర్ణేణ।సమూపేదే మహానస:॥ 33

తత: ప్రాతశ్చ తోపకీచకవధో విరాటపతి ర్విజ్ఞప్తశ్చ త ద్బంధుభి
స్సైరంధ్రీయం నిర్వాస్యతాం నగరా దన్యథాతస్యాం పతిభి ర్గంధ
ర్వై: కిమేణ తవ రాష్ట్రమపి నశిష్యతీతి త దాకర్ణ్య భయ
చకి తోంతఃపురం పరివిష్ట స్సుధేష్ణాయై తమేవార్థం న్యవేదయత్॥

సాచత ధేత్యంగీకృత్య పునరాగతాం సైరంధ్రి ముద్వీక్ష్యాయి
సైరంధ్రిత్వమదైవనిర్యాహిమదీ మూ న్నగరాత్ త్వాంతు రూప
వతీం నిరీక్ష్య సర్వోపిపుమూ ముహ్యతి తవ పతయశ్చ గంధ
ర్వా: కోపనా: అత్రోత్రనస్థుతవ్నమి త్యువాచ॥ 35

సైరంధ్రీచేదం విజ్ఞాపయామాస॥ 36

త్రియోదశాహమేవాత్రివత్స్యామినగరేనుభే
తతోమా ముపనేష్యంతిగంధర్వా: పతయోమమేతి॥ 37

రాజ్ఞీచతధేత్యంగీచకార॥ 38

ఎవం వేపాంతరమూపన్నేషు పాండుతనయేషు విరాటనగరే నివస
త్సుత ద్వినాశ కాముకేన దురోధనేన త దన్వేషణాయాదిష్టా
శ్చారా స్సర్వేషు దేశేషు సంచరంతఃకుత్రాపి త త్ప్రవృత్తి మజా
నానావిరాటనగర మపి ప్రపన్నా స్తత్రత్యై: సమాఖ్యాత కీచకవధ
వృత్తాంతాఃద్వారకామపి పురీంప్రాప్య పాండవాన్ విపినేవిహాయ
సమాగతా నింద్రసేనాదీ న్నిరీక్ష్య పునశ్చ హాస్తినంపుర ముపేతా
స్త తస్సర్వం సదసి నివిష్టాయ రాజ్ఞె సపుత్రాయ సామాత్యాయ య
థావ న్న్యవేదయన్॥ 39

దురోధనస్తు తత్సర్వంశ్రుత్వామంత్ర మమంత్రయత్
కర్ణ దుశ్శాసన ద్రోణకృప శాంతన వాదిభి:॥ 40

తత్ర త్రయోదశం వర్షంగతప్రాయం విచింత్యచ
ఆశంకమానమాయానం।పాండవానాంమహౌజసాం॥ 41

అజ్ఞాతతదుదంతేషు।ప్రణిధిష్వాహసూర్యజః
కిం కర్తవ్య విమోఢ్యేన।ధ్యాయం తంతం సుయోధనం॥ 42

ప్రత్యాయితాః ప్రణిధయః పునరేవ రాజన్
యాస్యంతు సర్వవిషయా మృగణార్ధమేషాం
మన్యేచతే విపినభూమిషు లబ్ధకక్షాః
వ్యాళై ర్హతా స్వయముతైవ శుచావినష్టాః॥ 43

ద్రోణ స్వతః ప్రాహనయాంతినాశనం
శూరాఃకృతాస్త్రాశ్చహిపాండుపుత్రాః
యద్యద్యశక్యం మృగయంతు భూయః
ప్రచ్ఛన్నవేషా సమయాధినస్తాం॥ 44

తధయివ భీష్మేణ కృపేణ చోక్తే।త్రిగర్తరాజాప్యవద త్సుశర్మా
ఆకర్ణ్యచారైర్గదితంసభాయాం।విరాటసేనాధిపతే ర్వినాశం॥ 45

రాష్ట్రం మె బహుశో విరాటవతినా శంబాధితం కీచకం
శైనేశం పురతోవిధాయబలినం సోద్యాహతశ్రీయతే
గంధర్వైస్తదిహైత్య మత్స్యనగరం జిత్వా నిరుత్సాహినం
రాజానం స్వవశేకరోమియదితం కర్ణాదయోమన్యతే॥ 46

కిం పాండవైరద్యనిహీనసార్థైః। వినష్టచారైశ్చపరేతకల్పైః
ఆయాంతియద్య ప్యవనీశజిత్వా।త్వమేవ భోక్ష్యస్యవనీం సమృద్ధాం॥47

తత స్తథేతి దుర్యోధన స్సుశర్మవచన మంగీకృత్య కర్ణాదిభిస్సహ
సమంత్యనిశ్చిత్యచ కర్త్వాంశం సుశర్మాణం సహసైనికం ప్రాక్ప్రే
స్థాప్య తదనంతరే దివసే స్వయమపి భీష్మ ద్రోణ కృప కర్ణాదిసహి
తో నిరగాత్॥ 48

పశ్చిమస్సు త్రిగర్తేశ స్సుప్తమ్యా మసితచ్ఛదే
విరాటనగరోపాంతే।రాజ్ఞో గోధనమగ్రహీత్॥ 49

గోపాలా దధ స న్నిశమ్య నృపతి స్త్రైగర్తరాజ్ఞాహృతం
సర్వంగోధన మిత్యునీర్ణ రుషితం స్సంచోదయిత్వాబమూం
పుత్రభ్రాతృభిరాత్తవర్మభిరగా ద్యుద్ధాయతైః పాండవై
రాత్మప్రత్తనుత్రధన్వవిశిఖైః కంకాదినామాన్వితైః॥ 50

తతః ప్రవృత్తం త్రైగర్తరాజ మత్స్యేంద్రసేనయోః
ప్రథనమధి తేభేంద్రతురంగ రథ భీషణం॥ 51

ఖురనేమి సముత్థితం రజోశమయ త్తైనికరక్తనిర్ఘరః
నిహతై ర్గజవాజిచం కురై రణభూమి ర్వితతాపదాతిభిః॥ 52

తదా శతానీక సమాహ్వయేన భ్రాత్రామహీశస్యశతే విభిన్నే
అన్యోన్యజన్మామదిరాక్షనాసూచతుశ్శతం సైన్యవరాజఘాన॥ 53

రాజానిహత్యయుధిపంచశతం రథానాం
అష్టౌచ సైంధవ శతాసిచరక రథేన
త్రైగర్తదేశపతి నాభిముఖం సమేత
శ్చక్రేద్భుతం రణ ముదంచిత భిన్నమార్గం॥ 54

రథస్థిత స్సానుజని స్సుశర్మాశరాసనం చ ద్బహుశోవిధీప్తా
తానచ్ఛిన న్మత్స్యపతిశ్చతావచ్ఛరైరసంభ్రాంతమనాః కృతాస్త్రః॥ 55

రథాదవప్లుత్య గదా ధరస్సత్రిగర్తరాజా సహజేనసాకం
హత్వాంచమూం మత్స్యపతేశ్చ సూతంజగ్రాహతం చాపి రథేనహీనం॥
హ్రీయమాణం త ముద్వీక్ష్యత్రైగర్తేన తరస్వినా
చోదితో ధర్మరాజేనసంప్రతస్థే వృకోదరః॥ 57

గ్రహీతుకామం తం వృకంన్యవారీ ద్ధర్మనందనః
మాజానీర న్నిమం భీమఇతియుద్ధ గతాజనాః॥ 58

తంగదను గృహ్యాశరాన్ విముంచ
భీమ స్సుశర్మాణ మనుద్రుతోభూత్
త ద్ఘోష మాకర్ణ్య పున ర్నివృత్త
స్సహానుజ స్తత్ర రణంన్యతానీత్॥ 59

మథితగజరథాశ్వ స్తనవీర సుశర్మా
ధృతధనురిషువర్షం సం ముమోచారిసైన్యే
అధసకృరభియాతా శ్చోదయం త స్తురంగాన్
కురునృపకులవీరా స్సోపి మత్స్యేంద్రపుత్రః॥ 60

యుధిష్ఠిర స్తత్ర సహస్రసైన్యంభీమోవధీ త్సప్తసహస్రసైన్యాన్
మాద్రీసుతౌ సప్తశతానిచైవత్రీణ్యప్యకార్షాం క్రమశః పరేతాన్॥ 61

ధర్మాత్మజేన నిహతో విశిఖై ర్నితాంతం
క్రుద్ధ స్త్రిగర్తనృపతి ర్నవభిః పృషత్కైః
హత్వాతమాశుచతురోపి హయాంచతుర్భి
ర్వివ్యాధనైజమఖిలం ప్రణయన్ ప్రహర్షం॥ 62

భీమ స్తమాసాద్య తధారధాశ్వాన్నిపాత్య పార్ష్ణింశ్చ నిహత్యసూతం
అపాతయత్ స్యందనతో ధభీతో రధాత్సశర్మానిపపాతమహ్యం। 63

భ్రాతావిరాటస్య తదావధీత్తం త్రిగర్తభూపం మదిరాక్షనామా
విరాటభూపోపి గదాధరస్త పుభ్యద్రవచ్ఛత్రుమధావరూథః॥ 64

తాభ్యామభిద్రుత ముపేతభయం త్రిగర్తనాధం వలాయనపరం సము
దీక్ష్య భీమః ఉత్ప్లుత్యవాహనవరా త్సహసానుయాతః కేశగ్రహేణ
వినిపాత్య పదాచశీర్షే॥ 65

హత్వా విలాపకృపణం రుషితోప్యరత్ని
జానుప్రహార విగత స్మృతి మప్రకాశం
ఆగోప్యతం రధమధోవినివర్త్యగాస్తా
దాసోయ మిత్యనయ దంతిక మగ్రజస్య॥ 66

మృతపశురివనీతస్స త్రిగర్తాధినాథః
కరుణిత మనసాభూన్నోచితః పాండవేన
తదను ముదితచిత్తో మత్స్యభూప స్ససైన్యః
పుర మవిశ దుపేతం మంగళాలంక్రియాభిః॥ 67

యాతే విరాటక్షితిపే త్రిగర్తరాజానముద్దిశ్యహృతోసనంఘం
దుర్యోధనః కర్ణముఖై రమాత్యై ర్యయౌ విరాటం సురభీ జిహీర్షుః॥

సప్రాప్యోత్తరతః పుర్యా ఘోషానుత్సార్యగోగణం
షష్టిసాహస్రసంఖ్యాతం జహారబలసంయుతః॥ 68

తదా గృహీతాసు సుయోధనేనసకర్ణ శల్యాంగిరసేనగోషు
గోపోద్రుతం రాజగృహం ప్రవిష్టో న్యవేదయ త్తం నృపతేస్సుతాయ। 70

భూమింజయాఖ్యస్య నృపస్యసూను నిశమ్య తద్గోగ్రహణం ద్విషద్భిః
సంశ్లాఘితశ్చైవ పశూద్వహేన తమాహమధ్యేవనితాగణస్య॥ 71

యద్యద్యమెసారథిరశ్వనేతా।తదాజయిష్యామ్యపిదేవరాజం
సుయోధనం ద్రోణ కృపౌచ భీష్మం।వైకర్తనం వాకిముతాన్య శత్రూ॥

వికర్తనం తస్య తదా ధ్వనేకం।కిరీటనా కర్ణయతా నిసృష్టా
కృష్ణారహ స్యుత్తరమాహపండోబృహన్న ళాఖ్యం భవితేతియంతౌ॥ 73

నిశమ్యతం ఫల్గునసారథిత్వేత్యవస్థితం ఖాండవదాహకాలే
బృహన్న ళామానయితుంన్యయుం ఙ్కతదోత్తరాఖ్యంభగినీంకుమారః॥

తదైవనృత్యాలయమాప్తయా తయా
ప్రచోదిత సారథితాం బృహన్న ళా
యయౌ కుమారస్యసమీపమూచివాన్
బృహన్న ళా ముత్తరముత్తరాహ్వయః॥ 75

త్వ మజ్ఞనస్యాసి రథోసయం తేత్యుక్తంహి సైరంధ్రికయాధునామే
సంయోత్స్యమానస్య కురుప్రవీరై ర్భూత్వానియంతౌ తురగాన్ని యచ్ఛ
పునఃపునఃప్రార్థనయా బృహన్న ళా
నియంతృతాం తస్య తధేత్యభాషత
తతఃప్రహృష్టోధృతవారవాణకః
మృగేంద్రకేతుం రధమారురోహసః॥ 77

బృహన్న ళాసాపినిబధ్యవర్మ।ప్రచోదయామాసరధస్యవాహాన్
శమీంసమాసేదతురంతికేతౌ।శ్మశానభూమేః కురుసన్నిధానే॥ 78

దృష్ట్వా కురూణాం పృతనాం సుగుప్తాం
మహారధయి ర్భీష్మముఖై ర్వృభీతః
తదోత్తరోనాలమహంరణాయే
త్యుక్త్వా రధాదధ్రువదస్తచాపః॥ 79

తతాజ్ఞనః పదశతం సమనుద్రుత స్తం
కేశా న్నిగృహ్యావిలపం తమవధ్యవాచం
ఆనీయవాహానసమీప మువాచసత్రూ
శేష్యామ్యహం రధగత స్తురగా న్నియచ్ఛ॥ 80

ఆరోప్యోత్తరమాభిముఖ్యగమనం।క్లీబాకృతిం స్యందనే
దృష్ట్వా భీష్ముఖా స్తమజ్ఞనధియాభీతిం యయుఃకౌరవాః

ఆది ష్టోధ కిరీటినానృపసుత స్వారుహ్యతామచ్ఛమాం
గాండీవాది ధనూంషిసాసివిశిఖాన్ తూణీరవాంశోపయత్॥ 81

త త్తేజః ప్రసమీక్ష్య విస్మితధియా పృష్టశ్చతేనార్జునః
కేషామేతదితిప్రతీతమహసాం పాండోస్సుతా నామినే
ఇత్యుక్తా ప్రథితౌజసోద్యవనగాస్తే పాండవావైశ్రుతా
వర్తంతేక్వనువేతితేనపునరప్యూచే నరేంద్రాత్మజం॥ 82

కంకాఖ్యవిప్రస్తు యుధిష్ఠిరోభూత్। భీమో భవద్వల్లవనామధేయః
ధనంజయోహం నకులోశ్వసాదీ। గోపాలకోభూత్సహదేవ ఏవ॥ 83

యా ద్రౌపదీసాన రపాలగేహే। సైరంధ్రికా కీచకనాశహేతుః
ఇత్యుక్త మాకర్ణ్యసమాత్న్యసూనుః। పప్రచ్ఛనామాన్యపరాణితస్య॥ 84

త శ్శోజ్జున స్స్వీయా న్యర్జున ఫాల్గున జిష్ణు కిరీట శ్వేతవాహన
బీభత్సు విజయ కృష్ణ సవ్యసాచి ధనంజయ ఇత్యేతాని దశనామా
న్యాచఖ్యౌ॥ 85

అథోత్తరేణైతానినామానితనకుత ఆగతానీతిపృ ష్టోర్జునః పునరపి
తమిద మువాచ॥ 86

లోకేవదాతకర్మత్వా।దసమత్వాచ్చవర్ణతః
అర్జునఃఫాల్గునశ్చాహ్నే।ఫల్గునోర్యఃపురయోర్జనేః॥ 87

దేవసురవిజేతృత్వాత్।జిష్ణునామమమాగతం
ఇంద్రదత్తకిరీటత్వాత్।కిరీటినముశంతిమాం॥ 88

శ్వేతాశ్వయుక్స్యందనత్వాత్। శ్వేతవాహనసంజ్ఞికః
బీభత్సకర్మరాహిత్యాత్।బీభత్సనాంభువిశ్రుతః॥ 89

నిత్యంజయితయాయుద్ధే।విజయాహ్వయవానహం
కృష్ణావదాతవర్ణత్వాత్।పిత్రాకృష్ణఇతీరితః॥ 90

కరద్వయాస్తబాణత్వాత్।సవ్యసాచ్యహమీరితః
నానాదిక్ధనజేత్వత్వాత్।ధనంజయసమాహ్వయః॥ 91

అథోత్తరస్తదాకర్ణ్య।ధృతాత్మాప్రీతమానసః
సారథ్యమురరీచక్రే।ప్రశంసన్నర్జునం ముహుః॥ 92

తతోబద్ధశిఖఃపార్థఃప్రాఙ్ముఖో నియత శ్శుచిః
దధ్యావస్త్రాణిసర్వాణితాన్యప్యాజగ్మురంతికం॥ 93

వానిప్రణమ్యసంస్పృశ్య।పాణినాహృష్టమానసః
సహాయాఃకార్యకాలేమేభవతేత్యబ్రవీద్విభుః॥ 94

తతోధిజ్యేసమాకృష్టే।గాండీవేసవ్యసాచినా
శ్రుశ్రువేతస్య నిర్ఘోషఃకంపయన్నివరోదసీ॥ 95

సింహధ్వజం సమాకృష్య।శమీమూలే నివేశ్యసః
దధ్యౌ కపిధ్వజం వహ్నిఃప్రసాద మపి ఫాల్గునః॥ 96

తతఃఖా త్పతితం దృష్ట్వా।స్యందనం కపిలక్షణం
పరిక్రమ్య సమాస్థాయ।పార్థోభి ద్రుతవాక్ కురూన్॥ 97

ధ్మాతేతేన తదా శంఖే।జానుస్పృష్టభువోహయాఃః
ఉత్తరశ్చ రథోపస్థేన్యపత న్మూర్ఛితోభియా॥ 98

స్వయమేవ తతః పార్థో।నియన్యా భీషుభి ర్హయాన్
ఉత్తరంచ సమాశ్వాస్య।పున శ్శంఖ మపూరయత్॥ 99

నాదేన దేవదత్తస్య।గాండీవస్యచకర్షణాత్
ఉత్తరశ్చకితోలీనో।రథోపస్థే గతస్మృతిః॥ 100

చకంపేసకలాభూమిర్గాండీవాకర్షణధ్వనేః
వైరాటిఃపునరాశ్వస్తఃరశ్మీన్ జగ్రాహవాజినాం॥ 101

ఘోషేణతేన తం పార్థం।గురుణాజానతా తదా
దునిమిత్తా న్యుదీక్ష్యాహ।దర్శితాని సుమోధసః 102

హేభీష్మనైత న్మన్యేహం।యద్బద్ధఃపాండవైఃపణః
వర్షేత్రయోదశేవాస।మజ్ఞాతంతు విధేమహి॥ 103

యద్యజ్ఞాన స్సమాయాత స్తథాపిహినభీర్మమ
మహారథేషుయుష్మాసు।స్థితేషు సమరాంగణే॥ 104

తదాచక్తేరవిసూనురిత్థం।కావాజ్ఞానాద్భీర్మయితుస్థితేవః
ఏకోహ మేవాజి ముపేత్యపార్థం।సంఛాదయిష్యే విశిఖై శ్శితాగ్రైః॥105

కృపస్తతః పార్థబలం వివృణ్వ॥ఉవాచతం పద్రధినో వయంతం
యోత్స్యామభీష్మాం గిరసౌభవాంశ్చ॥దుర్యోధనోహంగురుపుత్ర ఎవ॥106

ద్యోణిశ్చ పార్థస్యబలం జగత్యాం
శ్రుతంపురాఖాండవదాహముఖ్యం
సంశ్లాఘమాన స్తమువాచయోధా
యుధ్యంతు సర్వేయదినాజ్ఞనోయం॥ 107

భీష్మోపి సమ్య క్కధయ॥ తదేవ॥సంధంతదాశ్లేమకరీమువాచ
దుర్యోధన స్తత్ర మనోవిముచ్య కర్తవ్యమూచే రణమే వరుష్టః॥ 108

అథాహ భీష్మోనునయ॥నరేంద్రం॥తుర్యాంశయుగ్యాహిపురంబలస్య
ఆదాయగా గచ్ఛతు తుర్యభాగః॥వయంతుయోత్స్యామతరుర్ధచమ్వా॥

ఊకృత్య తధేతి భీష్మవచనం దుర్యోధనః ప్రాగ్యయౌ
పశ్చాద్యాతితుగోధనం పరివృతంచమ్వాకురుశ్రేష్ఠభుజాం
భీష్మోభ్యూహ మథాకగోత్ గురురభూ స్మధ్యే భవత్త స్తుత
స్సవ్యేదక్షిణతః కృపో రవిసుత స్త్వగ్రేస్వయం పృష్ఠతః॥ 110

తత్రాగా ద్విజయోగధస్య ధనుషోఘోషేణదిక్షోయ॥
నృత్య ద్వానరకేతురపి॥తనమస్కారేషు రాగీరసే
సైన్యేత్రతనలక్ష్యనృపసుతం దృష్ట్వాచయాంతం పురో
గోభిస్సాకమమష్టిగో గురుముఖా॥ త్యక్త్వాతమే వాన్వయాత్॥111

గోరక్షాధికృతాంచమామిషుగణై హ॥త్వానివర్త్యాజ॥సీః
పార్థోభ్యద్రవ దంబికాత్మజసుతం తం వీక్ష్యభీష్మాదయః
అభ్యాగుర్మహతాబలేనవిధమ॥సైన్యం తదర్వత్తుర్గైః
వైరాటి విజయంరథేనజవినాసైన్యేవహా ద్వైరిణాం॥ 112

తం చిత్రసేనజయశత్రుసహస్ర మేతా
స్సంగ్రామజి ద్విజయమభ్యయురాత్తచాపాః
సైన్యం తదజ్ఞనశరై ర్మథితం సవీరం
తత్రాభ్యగాద్దృఢధనూరుషిణో వికర్ణ॥ 113

పార్థస్తేన విపాటవమ॥నిహతః క్రోధేన తత్కార్ముకం
కేతుంచాపి నిపాత్యతేనతు పునః వృష్ట శ్శరై ర్భీషణైః

విధ్వాపంచభి రాశుగైస్త మురుభిః సూతంచ తస్యావధీత్
బాణాగ్ర్యై ర్దశభి ర్వ్యసున్నిపతిత స్సశ్చేచ తే విద్రుతాః॥ 114

సంగ్రామజిత్త దనుపాధ్మముపేత్యకర్ణ
భ్రాతాశరేణవినికృత్తశిరాబభూవ
కర్ణోధలబ్ధసమయోజ్జనమభ్యధావ
ద్దంతీ యథా మృగపతిం దహనం పతంగః॥ 115

పార్థో ద్వాదశభి శ్శరైరభిహతః కర్ణేసతం సాయకా
సారే ణాపి దధేసవాహనబలం భీష్మాదినూనవ్యరం
తంవ్యాధూయ వినిర్గతశ్శరవరైరభ్యర్దయత్ పాండవం
కర్ణోహపముదైరయ త్కురుభువాం సంపశ్యతాముల్బణం॥ 116

పాంచేనాధవికృష్యగాండివధను ర్ముక్తైశ్శితైస్సాయకైః
కర్ణశ్చ న్నరథోవిభిన్నకవచ స్సంపీడితాం గోభృశం
త్యక్త్వాతత్సమరాంగణంచ కితధీర్దుద్రావతోత్రాదిత్తో
దంతీవాధవిచుక్రుశుః కురువరాః ప్రాణావనేలోలుపాః॥ 117

తతః ప్రవిశ్యపృతనాం।మృగయత్ రవినందనం
వివ్యాధయోధా నఖిలాత్।పార్థః పత్రిభి రాశుగైః॥ 118

ద్రోణం త్రిసప్తతిశరై రభిహత్యభీష్మం
షష్ట్యాత్రయేణచ కృపం విజయ శ్శరాణాం
ద్రౌణిం తథాష్టభి రుపేత్యతుమస్సహాంచ
విధ్వాద శాశుగవరై ర్విజయాచకాశే॥ 119

దుశ్శాసనం ద్వాదశభి శ్శతేన।దుర్యోధనం తత్ర నిపీడ్య పార్థః
తం కర్ణినాకర్ణమహంశ్చ కర్ణే।భగ్నం తదాసీ దఖలం బలౌఘం॥

వైరాటిరథ పార్శ్వేన।చోదితశ్చోదయత్ హయాత్
పావేశయ దరిధం సైన్యం।కురూణా మణత్ వ్యోపమం॥ 121

పరిదక్షిణీకృత్యరథంకృపస్య।వైరాటిరగ్రేస్వరథం న్యబధ్నాత్
పార్థస్సదధ్మావధదేవదత్తం।శారద్వతోధాభ్యగనుత్రణాయ॥ 122

వోమావృత్యికుతూహలేన సుమనోబృందేమిషు త్యజ్జనం
శంఖస్వానవినాది తాఖిలదిశ శ్శారద్వతీకార్ముకం

ఆకర్ణంతు వికృష్యపత్రిదశకేనాహ్ పృథానందనం
సోప్యాకృష్యతు గాండివం శరవరాన్ చిక్షేపమర్మాతిగాన్॥ 123

సంఛిన్నేషు గణాః కృపేణ విజయో విధ్యచ్ఛత్రైస్తం శరైః
వ్యావిధ్య త్సచతం సమాస్రదశకేనాధాజ్ఞనోరోషితః
వివ్యాధాశ్వరవరాన్ చతుర్భిరిషుభి స్సర్వే సకృత్తేన
భస్యత్పేతుస్సదాచ్చచాలచతదానాహ్ గురుత్వాల్ కృపం॥ 124

భూయోలబ్ధపదే కృపేదశశరై ర్వ్యేద్ధ ర్యుదాత్తైః పృథా
నూను స్తస్యసపాత్యధన్వకవచం చాపాతయద్భూతలే
ఛిన్నేష్వన్యధనుష్షుచాపి కుపితశ్శక్తిం కృపఃప్రాహిణోత్
ఛిన్నాసా దశభిః ఖఎవదశధాభల్లైః పృథాసూనునా॥ 125

శారద్వతేన దశభి ర్విశిఖై ర్విభిన్నః
పార్థస్త తస్త్ర్యధికాన్ దశసంజహార
ఎకేనచైవయుగమశ్వవరాన్ చతుర్భిః
విధ్వాపరేణ చశిరోచ్ఛినదస్యయంతుః॥ 126

త్రిభిస్త్రివేణుంతు విభిద్యచాక్షం ద్వాభ్యాం ధ్వజం చైవతధాపరేణ
త్రయోదశేనోరసిగాతమస్యవివ్యాధపార్థఃప్రహసన్నివాజౌ॥ 127

తతో గదాపాణిరవప్లుతోరధాత్ గదాంప్రచిక్షేపకృపః కిరీటినే
శరైస్తునున్నా పునరేవసాగదాపృథాసుతేనాభిముఖం గతాకృపం॥128

త ద్రథినాయ పరితోధభటాఃపరీతాః
పార్థంశరైః సమకిరన్ సకృదేవసర్వే
తాన్ వారయన్ రథవరం పరివీయసవ్యం
మత్స్యేంద్రసూనురకరో ద్విఫలప్రయాసాన్॥ 129

తతోపనీతేసమరాంగణాత్కృపే
గురూత్తమ శ్శ్రీణతురంగమం రథం
అధిష్ఠితోవేదివిలాసికేతనం
ధనుర్గృహీత్వాజ్ఞనమభ్యయాద్ద్రుతం॥ 130

ఆయాంతముద్వీక్ష్యతమజ్ఞనోశ్వాన్
ప్రచోదయేత్యాహరణాయసూతం

తతః ప్రణున్నాస్తురగానియంత్రా
ఽణాద్రథం తస్యపురోవితేనుః॥ 131

దృష్ట్వారథం పాండుసుతస్య విప్రః
ప్రాధ్మాయశంఖం సమయాద్రణాయ
పాధ్రః ప్రణమ్య ప్రథమప్రహారం
యయాచతం విస్మితమాస తత్ర॥ 132

ద్రోణప్రయుక్తానథపాండునూను
స్సమచ్ఛిన ద్వ్యశీతిమాశుగాన్సః
పునశ్చశీఘ్రాస్త్రముదీక్షమాణ
శ్శరాన్ సహాస్త్రంవ్యకిరద్ద్విజేంద్రః॥ 133

ఎవంప్రవృత్తేగురుపాండునూ నో
ర్యుద్ధేవియద్వ్యాప్తమభూత్ పృషత్కైః
శీఘ్రాస్త్రమాసాద్యశరై రసంఖ్యై
రాచ్ఛాది తస్మత్ గురు నిర్తాంతం॥ 134

కృతేచహాహానినదేజనానాం॥ద్రోణేచతస్యప్రతికారయుగ్ధే
నివర్త్యతంద్రాణి రుదీర్ణకోపఃసమధ్యధాన ద్విఒయంకృతాస్త్రం॥

అశ్వత్థామ కిరీటినో రథ మహా దృద్ధం ప్రవృత్తం తదా
వ్యోమాచ్ఛాదిత మాసనష్టమిహిరం తాభ్యాం ప్రయుక్తై శ్శరైః
ద్రాక్షి ర్వీక్ష్యహయాన్ పతాక ప్రకుపితః జ్యామచ్ఛిన త్ఫల్గునీం
అన్యాంసోపి పున ర్నివేశ్య విజయః ప్రాచోదయ త్సాయకాన్॥ 136

యుధ్యతోశ్చిరముదారవీర్యయో రర్జునస్యచగురో స్తనూజనేః
విస్మితాదివిసురావితస్థిరే ఛన్నమభ్రమిషుభిస్సభాస్కరం॥ 137

అస్యత శ్శరవరాలయంగతాఃద్రోణజస్య సమరేతరస్వినః
అక్షయేషుధియుజః పృథాభువఃవర్ధతేస్మశరవృష్టిరాతతా॥ 138

కర్ణ స్తత్ర వికృష్టకార్ముకవరః ప్రత్యుద్గతః పాండవం
భిన్నాం గోవిశిఖై శ్శితైశ్శరవరానస్యంశ్చ తేనాసకృత్
ఛిన్నేధన్వనిశక్తిమాయుధమపిత్వీ ప్వాచతస్యాంతధా
భూతాయాం హతసైంధవశ్చధ తనుత్రాణాద్రవ త్పీడితః॥ 139

చోదితోధపునరుత్తరః పృధాసూనునా సమవగాహితుం చమూం
ఆపగాతనుజనే ధ్వయాతురస్వామశక్తిమతనోద నుత్తరం॥ 140
ఆశ్వాసితోధృతమనాః పున రజ్ఞనేన
వైరాటిరాత్మబలవర్ణనత స్తదాదీం
భీష్మస్య సైన్యమవగాహ్య మహారథాఢ్యం
తేనా భవ త్ప్రతిమతాశ్వగతిః పృషత్కైః॥ 141

అథ జిష్ణు రుదీక్ష్య తద్రుషాభువితాళధ్వజమస్యమూలతః
విశిఖై ర్నిశితై రపాతయ త్తదభూద్విస్మయదాయిపశ్యతాం॥ 142

తతః వికర్ణ దుశ్శాసన చుస్సహా స్తం
వివింశతి శ్చాజ్ఞనమభ్యుపేతాః
భల్లేన విధ్వోత్తర మర్జునంచ
దుశ్శాసనోస్యేన జఘాన వత్సే 143

ఛి త్వార్జున స్తస్య తత శ్చాసంపంచాశుగై ర్వక్షసితం జఘాన
సపీడితః పార్ధశరై రపాయాత్ తతో వికర్ణోర్జునమూ జఘాన॥144

విద్ధోలలాటే విజయేన భీమశరేణ దూర్ణం రథతః పతాత
వివింశతి ర్దుస్సహయుక్ తత స్తమువాకిర త్పత్రిభిరా త్తసారైః॥ 145

తావుభౌ యుగప దర్జున శ్చర ద్వంద్వ విద్ధవపుషావిధాయసః
వాజినోపిసమసూదయ త్త తస్తౌ రణా దపగతౌ భయాతురౌ॥ 146

సర్వే స్తత మహారథైః పరికుపితైః పరిత్యుద్ధతః ఫాల్గునః
సంఛి న్నోరు కరాంఘ్రి పాణి శిరసో గాండివముక్తై శ్శరైః
కృత్వార క్తజలాంనదీం ప్రతిభయాం ప్రావర్తయ ద్దుస్తరాం
కోపం సర్వ మరణ్యవాస నియతం సందర్శయన్ విద్విషాం॥ 147

దోణ స్ససూనురథకర్ణవివింశతీచ
దుశ్శాసనః సహకృప స్సచథార్తరాష్ట్రైః
భూ యోర్జునం ప్రతిరణాయయుయుత్సరుష్టాః
వర్షంచఘోర మసృజన్ శరరూపమస్మిన్॥ 148

గాండీవం సతతో వికృష్య బలవత్ హైరణ్యపృష్ఠం తదా
బాణైస్తా సమపీడయత్సురపతే రస్త్రేణ సంయోజితై;

సర్వేష్వాకులచేతనేషు సమరా న్మృడ్డేషు భీష్మో బలీ
ముంచన్ ఘోరశరానుపేత్యవిజయం దధ్మౌచ శంఖోత్తమం॥ 149

భీష్మో ణాష్టభిరాశుగై ర్ద్వినిహతే కేతౌ పృథానందనః
తస్యచ్ఛత్రమపిధ్వజం చతురగాన్ సూతంచ విద్ధ్వాతతః
శస్త్రాస్త్రైస్సదృశం విధాయసమరం భీష్మేణత త్కార్ముకం
హారేణచకర్తసోపి ధనుషాన్యేనాశుగా నక్షిపత్॥ 150

తాన్ సర్వాన్ విధమయ్య పాండుతనయుః పిత్యాశుగై శ్శీఘ్రగైః
తద్రక్షార్థ శతమన్యునా సుమగణై ర్వ్యాప్తోది విస్ఫాయినా
విద్ధేశాంతసవేన ఘోరవిశిఖై స్సవ్యేతు పార్శ్వేపునః
ఛిత్వాతస్యధను ర్ధశాశుగవరై ర్వక్షస్య విధ్యద్భృశం॥ 151

సపరిగృహ్య రథకూబరం బలీ।మోహమాపచిర మాపగాసుతః
తం విసంజ్ఞ మనయత్ స్థలాంతరం।సారథిః పురత ఎవ చోదితః॥152

తతో దుర్యోధనో నాగ।ధ్వజమారోప్యవాహనే
పిత్యు ర్ధతః పృథాసూనుం।రథేనాశుగవాజినా॥ 153

అసహాయ ముదీక్ష్యతం రవే। స్తనయః స్వస్థతనూరథస్థితః
ఉదగస్యరథశంతనో। స్తనయోదక్షిణరక్షణంవ్యధాత్॥ 154

దుశ్శాసన స్సహావివింశతిరస్వపృష్ఠం
ద్రోణః కృపశ్చ సముపేత్యరథాశు
సర్వే స్సకృ త్పరికుపితే ర్ద్విశిఖా విసృష్టా
పార్థో న్యవారయ దపారశర ప్రవేగైః॥ 155

సంమోహనాస్త్ర పరిమంత్రణ సంప్రయుక్తై
ర్విద్ధేషు తేషు విశిఖై భూవిపాతి తేషు
మోహం గతేషు విజయోధముదాబ్బరత్నం
దోర్భ్యాం పరిగృహ్య సమపూరయ దబ్ధినాదం॥ 156

తత్రోత్తరాగిరమనుస్మర తాజ్ఞప్తేన
సంచోదిత స్సపదిమాత్స్యసుతోంశుకాని
శుక్లేగురో స్సహ కృపస్యచ మేచకేతు
ద్రాణే ర్నృపస్యచ జహార రథా వరూథాః॥ 157

కర్ణస్య పీఠ మపహృత్య పునశ్చమాత్స్య
సూతశ్చతాంగ మధిరుహ్య హయాన్ శశాస
తేపీతయ స్సితహయస్వచ మామసారాం
తూర్ణంవ్యతీయురభితోః పరితోధితోధాం॥ 158

తత్రమోహం గతవాన్ నదీజఃసంమోహనాస్త్రం ప్రతికారవేత్తా
నివారయామాస తతఃపృథాయాఃస్నానుంశరైర్లబ్ధజయంప్రయాంతం॥

పార్థస్సభాజ్ఞే దశభిర్నదీశం
నిహత్యసైన్యావరణా త్కురూణాం
సముద్ధిత స్సూర్యఇవాభ్రబృందాత్
నివర్తయామాసచ గోసమూహం॥ 160

తదా తముద్వీక్ష్య జితప్రకాశం।భీష్మాదయస్త్వక్షి సమీకియత్నాః
ప్రతిప్రయాణాయమనోవితేనుఃననోద్యసవ్యానియతిభర్విధీ॥ 161

ప్రణమ్యపార్థః కురు వృద్ధమార్యం
మూర్ధ్నా కృపం ద్రౌణి మపి ప్రతీతః
ఛిత్వా కిరీటంచ సుయోధనస్య
పూర్యాంబుజం మత్సపురం నివృత్తః॥ 162

ప్రశస్య దేవేషు పయం కిరీటినఃపునఃప్రయాతేషు దివం మరుత్వతా
ధనంజయస్తా ముపగమ్యతస్థివాన్।శమీంసమీక్ష్యాశ్రమవారణం వ్యధాత్॥

కపిధ్వజే భూతగణేన సాకందినం తదైవో త్పతితే కిరీటీ
సంహృధ్వజం తత్ర నివేశ్యశమ్యాంసమక్షిపత్తానివరాయుధాని॥ 164

వేణిం విధాయచపునఃప్రగృహీత రశ్మిః
పార్థో విరాటనగరీ మవిశ త్ప్రహృష్టః
తావ న్నృపోపి సవిజిత్య రిపూన్ త్రిగర్తాన్
పాండోస్సుతైస్సహ చతుర్భిరభూ స్సువృప్తః 165

సైరాంధ్రసగరం ప్రవిశ్యతనయం ప్రస్తుత్వోత్తరం కౌరవాన్
జేతుం ప్రస్థితమర్జునేన సహితం బుద్ధాకురూణాం బలం
దుఃఖో ద్విగ్నమనాశ్శశాసపృతనాం జ్ఞాతుంచ తజ్జీవనం
సాధుత్తశ్శిరసా ప్రగృహ్యవచనం సంప్రస్థితా నీకినీ॥ 166

కంక స్తదా నృపమువాచ బృహన్నళా సీద్వంతా సజేష్యతి రిపూ
తనయః కురూ తే।దేవాసురానపివిజేష్యతి తేనయంత్రా యుక్తస్య
త స్తవ కురూ కిముతక్షితీశ॥ 167

దూతా స్తదా నృపముపే త్యజయం కురూణా
మాచఖ్యురుత్తరకృతం తదనుక్షితీశః
ఆజ్ఞాప్యపట్టణవిభూషణముఖ్యకార్యం
అత్తో దిదేవ సహకంకడుఖారమోదః॥ 168

దేవనే తత్ర పుత్రస్య।కురూణాం జయమూచివా
విరాటనృపతి స్తస్య కంకః ప్రత్యుత్తరం దదా॥ 169

బృహన్నళాయస్య సూత।స్సతే దేవాసురానపి
విజేష్యతి రణే రాజ।తనయఃకిముతాపరా॥ 170

తతః షండీనసాకం తనయస్య సామ్యం
శ్రోతుం నశక్త స్తమువాచగర్వ్యం
రాజావిరాటస్య వయస్యదోషమాద్యం
క్షమేతే నపున ర్వైతత్॥ 171

ద్విజః పునః పాహనచేత్ బృహన్నళా
కథం జయేత్ భీష్మముఖా మహారథా
సురేశ్వరోవా సహలోక నాయకః
బృహన్నళాయా నసమో భవేదితి॥ 172

తత స్త ద్వచనశ్రవణజనితరుషా విరాటభూభుజా నిహతస్యాక్షేణ
ముఖే యుధిష్ఠిరస్య న స్త శ్శోణిత ముదభూత్॥ 173

తచ్ఛుతేన మహిమపాప్తమేవ పాణిగృహీతం పార్శ్వతయా దాపి
ద్యా సమానీతే కుంభె నిరధాయి॥ 174

తదైవో త్తరో బృహన్నళాసహాయః పౌరైః కుసుమైరవకీర్యమాణః
రాజగృహద్వారమాసాద్య పితే స్వాగమనం న్యవేదయత్॥ 175

రాజ్ఞాచ పవేశ్యతా ముత్తరఃకుమారో బృహన్నళయాసహోత్థాజ్ఞ
ప్తంక్షత్తార మిద మువాచ కంకః॥ 176

ఉత్తర స్త్వేక ఎవాత్రాపివిశేన్న బృహన్నళా
తస్యాః కోపోభవేద్భార్యాఽమమశోణ్ణితదర్శనే॥ 177

తస్యావ్రీత మిదం యస్తుకుర్యా దంగే మమవ్రణం
హవిష్యామీతి త ద్రాజ్ఞోవినాశ స్సంభవేదితి॥ 178

తత్తా తత శ్చోత్తరమానినాయ।ప్రణమ్యపాదా సపితు ర్ద్విజంతం
సంసేవ్య దృష్ట్వాప్రణితం తదాస్యాపప్రచ్ఛతాతంక ఇమం జఘూన॥179

తతః మయైవతాడితః కంకఃత్వామనాదృత్యమండకం
శ్లాఘమానోనచైవేద।మలమస్యేతిసోవదీత్॥ 180

అధోత్తరోవ దత్తాతం।అకార్యంతే కృతం విభో
పరిసాద్యతాం ద్విజాగ్ర్యోయం ననోమూల హరోభవేత్॥ 181

నిశ్శేషం నిస్తృతే రక్తే।కంకస్య క్షుణరంధ్రతః
బృహన్నళాపి రాజానంనత్వాకంకముపాసరత్॥ 182

పిత్రాధ పృష్టోవిజయం కురూణాం
వైరాటి రాలింగ్య కథం స్వయేతి
నయివా జయంతాఽ నచగావ్యనయిషం
చకార త శ్చోపితు దేవ పుత్రః॥ 183

ఇత్యాహ వీరః కృసదేవపుత్ర।ఇత్యుత్తర స్తేన పునశ్చ పృషః
శ్వోవాపరశ్వస్స పునర్నిరీక్ష్యా స్తిరోహితో ద్యేతి నరేంద్రమూచే॥184

దృష్ట్వానీతానివస్త్రాణి।దోణాదీనాం తదోత్తరా
హృష్టా బృహన్నళాం శశ్వత్।ప్రశశంసాగ్రతః పితుః॥ 185

తత స్తృతీయేహ్నితు పాండుపుత్రాః
పంచాపివేషాంతరముజ్జిహానాః
స్నాత్వాను భూషాంబరభూషితాంగా
స్సదస్య మీదఽ ఋితిపాసనేషు॥ 186

తదను విరాటభూప స్సభామాగతః పూర్వమేవ తత్ర ప్రవిష్టం సభా
తరమాసన మధితిష్ఠం తర కంకము ద్వీక్ష్యాతిరుష్టఃకించేత్ ధ్యాత్వా
అరే సభాస్తార కథం తవాఽ రాజాసనమధితిష్టతీ త్యువాచ॥ 187

త దాజ్ఞనః ప్రాహనశేశ్వరోయ।మింద్రస్య చార్ధాసన సేవనాహ్వ॥
యుధిష్ఠిరః పాండుసుతోయమా స్తేసలశ్లాఘిత స్సర్వనరేంద్రవర్గైః॥188

విరాటభూపేన తతోయదేవ।కుంతీసుతఃక్వాస్య ధనంజయాద్యాః
సహోదరాః క్వాపిచ యాజ్ఞసేనీ।త్యు క్తోజ్ఞన స్తం పునరా బభాషే॥

యశ్చైష నూద స్తవ భీమసేనః యశ్చాశ్వబంధో నకుల స్సరాజ్ఞా
యో గోపవేష స్సహదేవ మాహుస్సైరంధ్రి కైషా ద్రుపదస్యపుత్రీ॥190

ధనంజయోహం వయమత్రసర్వే।ప్యజ్ఞాతవాసం న్యమసామపుర్యాం
అ ధోత్తరః ఫాల్గునవీర్యసారం।పిత్రేఽనమానం ప్రకటీచకార॥ 191

తతో నరేంద్రశ్రుతపూర్వ వీర్యాన్
ప్రత్యక్ష ముద్వీక్ష్య పృథాతనూజాన్
విశేషత ప్రేమచకార తేషు
స్వస్యాత్మజస్యాపి చరక్షకత్వాత్ ॥ 192

అ ధోత్తరాంది త్సతిఫాల్గునాయ
రాజ్ఞ్యత్తర స్తన్మదిశోన్వమంస్త
సంశ్రావిశో ధర్మసుత స్తదిచ్ఛాం
అవైక్షతభ్రాతర మాదరేణ ॥ 193

అథాహ మత్స్యేశ్వర మజ్ఞనస్య
స్నుషామిమాం తే తనయాంగ్రహీష్యే
ఆచార్యభావం మయిసావితేనే
తతో నగృహ్ణాదికరం తదీయం ॥ 194

పుత్రోభిమన్యు ర్మమ వాసుదేవస్వసు స్సుతస్యాద్ధయిశోవర స్తే
బాలోపి సర్వాస్త్ర విశారదోయం।కులప్రతిష్ఠానకరో స్తవస్యాత్ ॥

ఇతి బ్రువతి భీభత్సౌ।వన్వమోద తత స్నృపః
తతో యుధిష్ఠిరో దూతం।ప్రాహిణో తేకశవాంతికం। 196

వాసుదేవ స్తదాకర్ణ్య।సాభిమన్యు స్సబాంధవః
ఉపప్లవ్యపురంపార్థ్యాత్।ముదితో మత్స్యభూపతేః॥ 197

కాశీ శశైబ్యా ద్రుపద స్సనూనుః
ద్రౌపద్యపత్యానితథై వచాన్యే

రామాదయో వృష్ణివరా స్ససైన్యా
స్తత్రాయయుః కౌతుక వీక్షణోత్కాః॥ 198

తతో ముహూర్తే శుభదేభి మన్యురద్భిః ప్రదత్తాం వరభూషణాఢ్యాం
మత్స్యేంద్రపుత్రీ ముదువాహవేళా।స్సమక్షమాలంబితపాణికోశః॥ 199

విరాటభూపశ్చ యుధిష్ఠిరశ్చ
ప్రయోత్సవే తత్ర దిగంతగీతే
విప్రాణ్ ప్రణమ్యార్చయతా మనస్వీ
భూషాం బరాద్యైః ముదితౌ సదస్యాన్॥ 200

యథావిధి స్వీకృతపాణిరుత్థ రాభిమన్యునారాజతవేదికాతలే
యథానిశాశారదికీనిశాపర।పరికాశలిప్తాఖలది గ్వధూముఖా॥ 201

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశవైభవే మహాకావ్యే
పాండవచరితానువర్ణనే విరాటపర్వ
కథానువర్ణనం నవదశ స్సర్గః

శ్రీమతే రామానుజాయనమః.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

శ్రీ శోభనాద్రీశ్వైభవమహాకావ్యే

ఉత్తరభాగేవింశస్సర్గః.

ॐ అగ్నోర్యోగపర్వవృత్తాంతః ॐ

నిర్వృత్తే పరిణయంగవేనిశాయాం
వ్యుష్టాయాం సదసి విరాటనాయకస్య
ఆసీనాహరిహలినౌచపాండుపుత్రాః
పర్యస్యన్ను నృపద విరాటభూప సాంభాః॥ 1

శ్వేనేయ ప్రుపదసుతాసుతా స్తథా
స్యైవైచిత్రా స్సహజగనుః కథాసహాశ్యాః
తేజోసాపరిషు దధిష్ఠితా సనాశ్చేః
చంద్రాదిగ్రహభగణైరివానులాక్యాః॥ 2

తథోర్చిచే నిఖిలనృపేషు వాసుదేవ
శ్శ్రుత్వా తుప్రశిహితశీషు పాండవాశ్చ
కాంక్షేయుః పున రభిపద్యతాం కురూణాం
రాజ్యార్ధం సహసహశో యుధిష్ఠిరోయం॥ 3

దూత్యతేవై శకునికృతేజితోపసృత్యా
సత్యం స్వాంకుశలనుమంస్త పాండునూనుః
తేనాబ్దాం తృతీధికదశాప్యతీత్యవన్యః
భూయస్సాంవం జిగమిషురేష రాజ్యమృద్ధం॥ 4

గాంధారీతనుజ నిరతీ సమ్మతిం చే
న్నాకుర్యా త్సపదియుధిష్ఠిరోతిరుష్టః

హాన్యాత్తం సహసహజం సమిత్రబంధుం
సద్వేషామపివిదితంహిపార్థవీర్యం॥ 5

ద్యూతోహ్ స్సపదిసమాయకౌరవాణాం
రాజ్యార్థ పరిణయకృతేచ పాండుసూనోః
ఆదిష్టోవ్రజతు సుయోధనస్యభావం
జ్ఞాత్వాత శ్సమయహితంచరేమపశ్చాత్॥ 6

తతోఽచే ముసలధరో నచేదమూగో
గాంధారేర్యదయ మనఃవిత్ పృథాజః
త్యక్ష్వాన్యాన్ సుహృదభి వాంఛితోప్యదీవ్యత్
తేనైవ స్వయ మమునాపనీయతశ్రీః॥ 7

తత్సామ్నా పరిణిపతనేనచాంబికేయో
యాచ్యస్స్యాత్ నృపతిపదార్థదాపనాయ
నో యుద్ధే కురుత మనోద్యనాగసాహ్వం
కాంతేయో వ్రజతు పురం సహానుజన్మా॥ 8

శైనేయ స్తదను జగాద నైవసామ్న
స్సాధ్యోన్య దుర్మతి రధమ స్సధార్తరాష్ట్రః
కింబూతే ముసలధరో విహీనపుంస్త్వా
కింవాస్యచ్యుత మధునా యుధిష్ఠిరస్య॥ 9

యుధ్యేవ ప్రతియత తా ముదారవీర్యై
రస్మాభి స్సహ పృతనైః పృథాతనూజః
కస్సోఽహా యుధి విజయం యమాచ భీమం
కృష్ణం మామపిచ విరాటయజ్ఞసేనౌ॥ 10

తత్రాహ దృపదనృప శ్శినేస్తనూజం
సత్యం తేవచనమధాపి దూతమస్మై
వ్యేష్యామోబలమపి సమ్యగాహరేమ
ఘోణీశాం రథగజవాజిపద్దపూర్ణం॥ 11

దద్యాచ్చే న్మృదువచసైవ ధార్తరాష్ట్రః
రాజ్యార్ధం కలిరధునాననో విధేయః

నోచేత్తం సహసహాజం యుద్ధైవసర్వే
కుర్యామస్వవశేచరం మతం మమేదం॥ 12

తచ్ఛ్రుత్వా దుృపదమువాచ వాసుదేవః
త్వయ్యేతత్ సదృగుపపన్నమార్యవాక్యం
వృద్ధోసి త్వమునయసాశ్రుతేన రాజ్ఞా
పోష్యాస్తే వయమిహ శిష్యవ ద్విధేయాః॥ 13

దోణస్య త్వమసి సఖా కృపస్యచాప్యాత్
తాం సమ్యగ్బహుమనుతే సచాంబికేయః
శాంతిం త్వం యదివితనోషి కౌరవాణాం
పార్థానామపి సధవేత్ ఋయోనృపాణాం॥ 14

దర్పాద్యద్యనుమనుతేన షేసదేశం
పృష్టాదృక్తదనునివేద్య చాస్యరాజ్ఞాం
పచ్ఛిన్న స్సమరకృతే సమాహ్వయేథాః
జిష్ణుస్తం యుధిశమయేద్ధి ధార్తరాష్ట్రం॥ 15

ఇత్యుక్త్వా హరిరగమత్పరీం స్వకీయాం
వైరాటిక్షితిపతి సత్క్రియాప్రహృష్టః
ఆజగ్ము స్తదనునృపాశ్చసార్వదేశ్యా
స్వాహూతా ద్రుపదవిరాటభూపతిభ్యాం॥ 16

తచ్ఛ్రుత్వా నయతన్నృపా న్నిజానుకూలాన్
గాంధారీతను జనిరప్యవద్యవృత్తః
పాంచాలః ప్రవయసమాహినోత్ ప్రబుద్ధం
ప్రజ్ఞాదృక్నవిధముధోపురోహితంస్వం॥ 17

సర్వం తత్ ప్రణిధివరై ర్విబుధ్యపాండోః
పుత్రాణాం వ్యవసితమాశు ధార్తరాష్ట్రే
అభ్యాగాత్తతిమహతాబలేన కృష్ణం
తత్రైవావానిసమగా ద్ధనంజయోపి॥ 18

తం సుప్తం హరిమభిపేత్య ధార్తరాష్ట్రే స్త
త్పూర్వం కిలనిమసాదమూర్ధదేశే

బీభత్సు శ్చరణసమీపగో న్యషీదత్
కృష్ణోగ్రేవిజయముదైక్షతప్రబుద్ధః॥ 19

తం పృష్ట్వా కుశలముదీక్ష్య ధార్తరాష్ట్రం
సత్కృత్యప్రభురథతో కిమాగతో వా
ఇత్యూచే సమరసహాయతాం త్వయాచ్ఛ
యాతోహం త్వితి తమువాచ కౌరవేంద్రః॥ 20

పార్థోపి ప్రణిపతిత స్తమేవమూచే త్వామిచ్ఛ
నుపగతవాన్ రణేసహాయం
శ్రుత్వాతాం గిరముభయోః పరావరజ్ఞ
స్తూష్ణీమేమధుమథనః ప్రణామవశ్యః॥ 21

సంబంధ స్తవవిజయస్యమేసమానః
పూర్వంమా మభిగతవాన్ భవాన్ మయాయం
దృష్టః ప్రాక్తదిహసహాయతాం
ద్వయోర్వాంకుర్వేహం శ్రుణుతమిదం వచోమదీయం॥ 22

సంత్యక్తప్రహరణవాన్ కిమేకతోహం
తే నారాయణవిదితాశ్చవల్లవేంద్రాః
ఏకత్రాబ్దగణితాభవేయురత్రప్రార్థ్యం
వామిహవదతం తథాకరిష్యే॥ 23

ఇత్యుక్తే వృణుతనిరాయుధం సహాయం
కౌంతేయో మధుమథనంతు ధార్తరాష్ట్రః
తాం నారాయణపృతనాం ప్రగృహ్యతుష్ట
స్సంప్రాప్తో హలిన మువాచ కార్యతత్వం॥ 24

ఊచేతం ముసలధరోహరిం త్వదర్థే
పార్వోచం కతినమథాపినా శ్రుణోత్సుః
సత్యక్తుంతమలమహంతతోనతేవా
పార్థస్యావ్యు పకృతిమాతనోమిరాజన్॥ 25

త చ్ఛ్రుత్వా ముదితమనా స్సుయోధనోపి
ప్రాత్తోభూ త్కుల కృతవర్మణ స్సమీపం

అక్షౌహిణ్యవనిభృతా చమూః ప్రదత్తా
తేనాస్మై తదనుముదాయయౌ సవీరః॥ 26

కౌరవ్యే సహపృతనే పురం ప్రయాతే
కౌంతేయం హరి రవదత్స్మితో ద్యదాస్యః
కస్మాత్త్వం యుధివృతవా న్నిరాయుధం
మాంసోప్యాచేవిదితతదీయశక్తిర్యః॥ 27

శక్తోర్ణ యుధి భగవన్ నిరాయుధస్త్వం
హంతుం తానహమపి శక్తిమాన్ కిలైకః
సారథ్యం చిరపరికాంక్షితం మయాత్వం
కృత్వామాం జితపరిపంథినం విధేహి॥ 28

ఓమిత్యచ్యుతవచనం నిశమ్యపార్థ
స్సంహృష్టో భృశమభిపూజితశ్చ తేన
ఆగ త్యాగ్రజ సవిధం ప్రణమ్య తస్మై
సర్వం తచ్చరిత మువాచసోపి హృష్టః॥ 29

దూతేభ్య శ్శ్రుత వచన స్సమదీరాజః
నిర్యాత స్సహపృతన స్సపాండుపుత్రాన్
అక్షౌహిణ్యా పతి రస్యసైన్యవారో
హ్యాద్యధ్వం పరినరతి యోజనం నివేశే॥ 30

తస్యాధ్వన్యతనుత కౌరవ్యో నివేశాన్
దేవానామివ హసత స్సభాం మనోజ్ఞాన్
విశ్రాంత స్సహపృతన స్సతేషు శల్యః
మేనేతత్పురుషకృతం యుధిష్ఠిరస్య॥ 31

తాం దృష్ట్వా భవనరమాం పరిహృష్టం
తంపూర్ణానవ్యఖిలఫలం దదితున్మేభ్యః
ఆకర్ణాభ్యుపగతవాన్ నిగూఢవేషః
గాంధారీతనయవరోధతత్పరాత్మా॥ 32

తం దృష్ట్వా హృదయ మనుష్య చాపి బుధ్వా
శల్య స్తం హృదయగతం వదేత్యవాదీత్

సోప్యూచే మమతు భవేచ్ఛమూ పరీక్షే
త్యేవం స్యాదితి తమువాచ మద్రిరాజః॥ 33

శల్యస్యానుమతి మవాప్య ధార్తరాష్ట్రైః
పార్థాయాత్స్వం పురమథసోపి పాండునూనూ
దృష్ట్వాహం పునరుపయామి తేంతికం
త్వితు క్ష్వాగా త్వరమభి మత్స్యభూ భృత స్తత్॥ 34

కాంక్షేయానధసయ మూనిరీక్ష్య పృష్ట్వా
భద్రం వైశ్యైః కృతవినతిర్వరాననస్థః
వైతే స్నాకం న్యసన మవాప్త మాధిరాజ్య
భ్రంశాద్యం ప్రతిసమసాం త్వయన్న రేంద్రం॥ 35

గాంధారీ తనుజ నినాధ్వనోంత రేయత్
దుష్కృత్యం విహితను భూత్తదప్యువాచ
శ్రుత్వా తద్ధృత విధృతి ర్యుధిష్ఠిర స్థం
ప్రవాదీ దదివిహిత పరీతికీర్యేచ్ఛుః॥ 36

యత్సత్యం భవతు సుయోధనేత్వయోక్తం
శ్రుత్వైకం మమనచనం కృపాం కురుష్వ
పార్థైస్తైర్వరధసమే రవీంద్రసూనోః
సారథ్యం కురురవిజస్య నాపికృత్యం॥ 37

తత్రీత్వం యుధి పరిపాహిశక్రసూనుం
కర్తవ్యో రవిజని తేజసశ్చనాశః
మన్యేత్వాంనృపవర వాసుదేవతుల్యం
తేనేదంప్రణయముపేత్యవచ్మికార్యం॥ 38

శ్రుత్వా తన్మదితమనా స్సమద్రరాజః
ప్రత్యక్ష్వా భవతు తథేతి ధార్తరాష్ట్రం
అభ్యాగా త్సహసృతనః పురం కురూణాం
ఆమంత్ర్య ప్రణిహితధీ స్తుపాండవార్థే॥ 39

అక్షౌహిణ్యధిపతి రాప్తవాన్ పృథాజం
సైన్యైస్తైస్సహ యయుధాననామధేయః

తాదృశ్యాః పతిరగమ చ్చ ధృష్టకేతుః
సేనాయా స్సహపృతన స్సచేదిరాజః॥ 40

ఆయాతో మగధపతిశ్చ తాదృశైవా
నీకిన్యా సహ వివిధై ర్బలై రుపేతః
పాండ్యేశో ద్రుపదనృపశ్చ మత్స్యరాజా
ప్రాపుస్తం సమరకృతోద్యమం నరేంద్రం॥ 41

సాసేనా వివిధమహార్హై రుపేతా
జాత్యశ్వద్విరదరథపరివేకపూర్ణా
సంఖ్యాతాధిగతరణోపసంగ్రహాఖ్యా
హిణ్యో భూదితిచ హి సప్తపాండవానాం॥ 42

గాంధారీతనయమధాభ్యయు ర్నరేంద్రాః
మద్రేంద్ర స్సచ భగదత్తభూమిపాలః
హార్దిక్య స్సచ కృతవర్మనామధేయః
మాహిష్మత్యభిధపురేశ్వరశ్చ నీలః॥ 43

సింధూనామపి నృపతి ర్జయదర్థాఖ్యః
కాంభోజాభిధ విషయెట్ సుదక్షిణాఖ్యః
ఆవంత్యావపి నృపతీచ కేకయాస్తే
పంచైకోదరజననా మహాబలాఢ్యాః॥ 44

భూరిశ్రీ ర్యుధిచ సభూరివిశ్రవాస్తే
పర్యేకం నరపతయో రణోత్కచిత్తాః
అక్షౌహిణ్యధిపతయో దశాపిసాక్షౌ
హిణ్యోభూ ద్దశపృతనా నరేశ్వరాణాం॥ 45

అన్యేషామపి పృతనా సమేత్యసాక్షౌ
హిణ్యో కాసమభవదాతతాచమూస్నా
అపర్యాప్తస్థితిరిభసాహ్వయే న్యవాత్సీ
దన్యత్రాపిచ కురుజాంగలాదిమేషు॥ 46

పాంచాలపర్యభునరచోదితః పురోధాస్సంప్రాప్తః కురునగరం నిరీక్ష్య తేషాం
వీరాణాం సదసి విచిత్రవీర్యసూనుంపర్యావాచదుపదవచోయథానిదేశం॥

భ్రాతు స్తే తనయవరాః యుధిష్ఠిరాద్యాః
పంచైవాహితవనవాసక్లిష్టదీక్షాః
త్వత్పుత్రైర్ శకునిసఖైర్ జితాశ్చ కుసృత్యా
వైరాటం పురమధిశేరతేద్యరాజ్ఞ॥ 48

తానద్య ప్రకటితవిక్రమాన్ పురైవా
నాయ్యత్వం కురు బహుమానమాదరేణ
నోచే త్తేసమరముఖే కురూన్నిహన్యుః
స్యాదేవక్షితిపతిసంక్షయోపి భూయాన్॥ 49

అక్షౌహిణ్యగణి యుధిష్ఠిరస్యసేనా
ధారేయై ర్ధృతినృపసప్తధా విభక్తా
అక్షౌహి ణ్యుపమితసాత్యకిశ్చ భీమో
భీభత్సు ర్వారిపి తౌ యమౌ ప్రసిద్ధాః॥ 50

యూయంవై విరచితసేతిమార్గచారాః
పార్థస్యాపిచ యుధివీర్యతత్వవిజ్ఞాః
సంమంత్ర్య ప్రకురుత దేశకాలయుక్తం
రాజ్యాం శంప్రదిశత ధర్మనందనస్య॥ 51

తచ్ఛ్రుత్వా ప్రకటిత పాండుసూనువీర్యం
సంధింతైః కుశలకరీంతదావదంతం
గాంగేయం ప్రతిసరుషో నిరీక్ష్యకర్ణో
గాంధారీతనయమువాచ దర్పమత్తః॥ 52

ద్యూతేత్తైర్జిత విభవస్సయోధనార్థే
గాంధారక్షితిపతినా యుధిష్ఠిరస్సః
సంపాయా ద్వివినభువం కృతప్రతిజ్ఞో
రాజ్యాంశం కథమభివష్టితాం వ్యతీత్య॥ 53

యద్యంశం పునరపివష్టి ధర్మరాజః
భూయశ్చ త్రిదశ సమావనేవసేత్సః
ధర్మేణక్షితిమఖిలాం సుయోధనోయం
శతూణామపి నదిశేదధర్మతోల్పం॥ 54

పాంచాలప్రభుమపి మత్స్యభూపతించ
పార్ష్ణ్యాన్యానపి నృపతీ రణేసహాయాన్
రాజ్యాంశం యద యమధర్మతోభివాంఛన్
యుద్ధేచ్ఛుర్యదికురుభిస్మరేద్వచోమే॥ 55

భీష్మోధావదదరుణాత్మజం నవాచా
శూరస్వం యుధిజితవాన సఏకఏన
పాధోనస్తది హనకుర్మహోగ్రిజోస్త్ర
యద్యశ్నం యుధినిహతాశ్చేమపాంసూన్॥ 56

భీష్మంతం గురుమనుమాన్యసప్రసాదం
సంభర్స్యాపి చరవిజాత దాంబికేయః
కాంతేయ కుర్ధుపశమాయ సంజయంత
తాన్నిధ్యం ప్రతిసమచోద యద్విహితం॥ 57

సోనుజ్ఞాం కురు నృపతే రవాప్యనేమాన్
వైరాటం సముపగతశ్చ పాంచసూనూన్
దృష్ట్వాతాన కృతవినతిః పితునిదేశా
దారోగ్యం సశినమపృచ్ఛ దప్రమాదం॥ 58

తంపోచేత దను యుధిష్ఠిరః పితాస
స్తత్పుతాన అపి సుబలాత్మజ స్సకర్ణాన్
ద్రోణోనస్సకృపసుతో గురుశ్చ భీష్మః
కుత్తాచాసి చకుశలీతధైవచాన్యే॥ 59

సర్వేషామపి కుశలం తతః కురూణా
ముక్త్వాతం సదసితుసంజయోభ్యవాదీత్
శాంతిస్యాదిహ భవతాంచ కౌరవాణాం
మాభూత్కులహాకృతే నరేంద్రనాశః॥ 60

కోవాతాన యుధివిషహేత ధార్తరాష్ట్రాన్
భీష్మంవా గురుమపి కర్ణ మప్యుదారాన్
యుష్మాన్వా ప్రకటిత విక్రమాన విరాటం
పాంచాలం హరిమపి వాసహేత యుద్ధే॥ 61

తచ్ఛాంతిం కురు కురుభి స్సహానుజన్మా
భీష్మాద్యైర్హితమిదమేవ నిశ్చితం తైః
రాజన్ త్వా మహమపి సవ్రీణామ మేవం
యాచేత త్కురువచనం మమప్రియోసి॥ 62

తచ్ఛ్రుత్వా స్మృత ధృతరాష్ట్ర జాపరాధః
కాంతేయో వదతి సంజయం మహాత్మా
రాజానో గురురపి మాన్యతా మవాప్తః
శ్రోతవ్యం కిలవచనం మయాతదీయం॥ 63

దత్తం చే న్నృపతిపదం యథాపురంమే
శక్రప్రస్థపురి సమృద్ధి మన్నృపేణ
శాంతోహం సహసహజో భవామి రోషాత్
సాభ్రాతృత్వం భవతు చనస్తదాత్మజాతైః॥ 64

రాజ్యార్ధాంశ మపిదదాతు నాథరాజా
గ్రామాన్వా ప్రదిశతు పంచసోదరాణాం
పంచానామపి యది సంభవేత్ ప్రశాంతి
స్త్వేవంచే ద్భవతి రణోన్యథా మహీయాన్॥ 65

మాకం దీమపిచ కుశస్థలావసానే
తద్దివ్యం పురమపి వారణావతంచ
గ్రామాన్నోది శతువృకస్థలంచ రాజా
శామ్యామోవయ మపి నతుయో స్తురాజ్ఞాం॥ 66

ఇత్యుక్తం మృదుచహితం యుధిష్ఠిరేణ
శ్రుత్వాత త్పునరపి సంజయః ప్రణమ్య
సంప్రాప్తః కురునగరం యథావదూ
చేతస్యో క్తిం కృతవినతి నరేశ్వరాయ॥ 67

ఆకర్ణ్య ప్రకటిత సామ సంజయోక్తం
ప్రజ్ఞా దృక్ రహసి పృథాతనూజ వాణీం
తం ఖిన్నం రథరయతో గృహానవాప్తం
స్వప్తుంచా దిశదవనీపతి ర్నిశాయాం॥ 68

ఆసీత్వా విదుర మథాంబికా తనూజః
తద్వాక్యం సకలమువాచ పాండునూనోః
సోప్యాచే కుశలకరం తదేవ నిత్యం
రాజాచావిల హృదయ స్సుతప్రతీక్షుః॥ 69

జాగర్యా పరమ నిమీలసం నిశాయాం
తస్యాంతంస మనునయన్ నృపం వచోభిః
ధర్మార్థ ప్రకటన తత్పరై రబోధీ
తత్వార్థం కిల విదురోను శాస్త్రమూగ్ధ॥ 70

ఆధ్యాత స్సపది సనత్సుజాత నామాఽతా
జాత్మ జనిరుపేత్య యోగివర్యః
సద్ధర్మా సముప దిదేశ తస్నిశాయాం
యేనాత్మా కుశలకరీ మలిం సమీయాత్॥ 71

వ్యుష్టాయాం నిశిస సభా ముపేత్యరాజా
గాంగేయ ద్విపకృపముఖ్య మంత్రిపూర్ణాం
పుత్రాణామపి శతయుక్ పరాజచంద్రో
నక్షత్రైర్నభసి యథాపరీత పార్శ్వః॥ 72

ఆయాతో రథమధిరుహ్య తత్ర రాజ్ఞానుజ్ఞాత
స్సదసి ససంజయః ప్రవిష్టః
పృష్టస్త ద్వచన మువాచ పాండునూనోః
సభ్యాతు బల మభివర్ణయన్ ప్రసిద్ధం॥ 73

భీష్మాంగీరస విదురైః కృపేణచాశ్వత్థామ్నా
వైకర్ణి సదసి స్థితై నకౌంద్యైః
సందిష్టం యదుహచ సంజయే నపాండోః
పుత్రేణా శ్రుత మభవత్త దేవభూయః॥ 74

తచ్ఛ్రుత్వారుష ముపయన్ రవే స్సుతో
నిర్మర్యాదాం కృతకరపీడనో బభాషే
స్వాస్థ్యంవో భవత కిరీటినో రణస్థాత్
భీతానామయ ముపయాతు మద్వినాశం॥ 75

కస్సోఢాయుధి మఘవ త్ప్రీద త్తశక్తిం
మామైవం భవత విహీన వీర్యసారాః
సన్నద్ధేమయి యుధిభాగ-వస్యశిష్యే
కింశిష్టం భవతి చమూషువిద్విషాంనః॥ 76

శాస్త్రేక స్సకలమహీం మమ ప్రిభావాత్
గాంధారీతనుజ నిశేవశాంత శత్రోః.
ప్రాణానప్యహమవనీపతేః ప్రియేర్ధే-త్యక్ష్యే
మిస్మృత తదుప క్రియోప్యనార్యే॥ 77

భీష్మస్తం వివిధవిధం వికత్థమానం
నిందిత్వా వద దితినూతకర్ధసేకిం
భీభత్సౌ జితవతి తత్ర ఘోషయాత్రా
యుద్ధేగాః క్వనుయఇహా ద్యజల్పసిత్వం॥ 78

య ద్భీష్మోదితమనుమాన్యతాం తదేవ
త్రిష్వ ప్యర్జున సదృశో జగ త్సునీరః
నా స్త్యన్యోహిత మిదమేవ నాముతోన్యత్
ప్రీవాదీదితిగురురప్యుదారబోధః॥ 79

పుత్రాణా మధ వివశస్సతౌ నశేందో
నాదృత్యావద దితి సంజయ సుదీనం
శుత్వేమాస్సముపగతాశ్చ మూస్సపాండో
స్సూనుః కాంభజతిదశాంకి ఎనమాప్తాః॥ 80

తత్రాహ స్మృత విజయోక్తి రాంబికేయం
సూత స్తం రణకుతుకోహ్యజాతశత్రోః
పంచాల స్తమనుసృతశ్చ కేకయాస్తే
మత్స్యేశశ్శిని తనయశ్చ వాసుదేవః॥ 81

అన్యేచ క్షితిపతయో ప్యజాతశత్రోః
ప్రేష్ఠంతే వదనమనీక బద్ధతృష్ణాః
ఆశాస్తేకురునృపతీ స్సఎవధృష్ట
ద్యుమ్నాఖ్యో ద్రుపదసుతో నిహంతుమేకః॥ 82

సంపృష్టః పునరపి సంజయ స్తదాసీ
త్పార్థానాం సమరసముద్యమంపరీవక్తుం
రాజ్ఞాగాత్ స్మృతిబలవిక్రమశ్చ తేషాం
సంమోహం తదువిదుషో జగాదరాజ్ఞే॥ 83

ఆశ్వస్తః పునరపి సంసదిష్టితీశం
పార్థోచ త్సమరసముద్యమం పరేషాం
కుర్వాణాం దుహిదసుతాపకర్షణాద్యైః
దుర్వాగ్భిః సమరకృతే సముద్యతానాం॥ 84

నూతోక్తిం కురునృపతి ర్నిశమ్యదీనః
స్మృత్వాపి త్రిషు భువనేషు విశ్రుతం తత్
భ్రాతృవ్య దుహిదవిరాట శౌరిముఖ్య
త్రోణీశద్విణ మశంకతాత్మజాం తం॥ 85

నూత స్తం పునరపిగాండివేననాశః
సర్వేషామపి భవితా నరేశ్వరాణాం
సంజల్ప న్నితిచయయాచనిగ్రహార్థం
గాజానంసపది సుయోధనస్యధీరః॥ 86

తచ్ఛ్రుత్వా కుపిత సురక్తచక్షురూచే
రాజానం విలులితమానసం సుభీతం
గాంధారీతనుజనిరార్య భీనతేస్యాత్
యోద్ధాహంయుధిసకలాన్ రిపూన్ పరిమత్తాన్॥ 87

శౌరిస్త్వా నుపి విదురంవిహాయరాజన్
సర్వా న్నృయుధివినిహత్యవైకరాజ్యం
కొంతేయె సహసహ జేనిధాతుకామః
తత్కార్యంసమరమనూన్ విహాయవాహం॥ 88

భీష్మాంగీరస కృప కర్ణ సైంధవాద్యాః
రాజానో మమ సమరే సహాయభూతాః
తద్భీత స్సమమబలాత్ పృధాతనూజః
గ్రామాణాం కలయతి పంచకం నరాజ్యం॥ 89

యేచోక్తా ద్రుపద విరాటముఖ్యభూపాస్తే
పంచాపిచ మధుహా ససాత్యకిశ్చ
భీష్మాంగీరస కృప కర్ణ శల్యముఖ్యై
స్సేనై శైన్యమసమా ఇతీవమన్యే॥ 90

సూత స్తన్నృపసుతజల్పితం నిశమ్య
పార్శ్వస్థోపి త్వనరపివిక్రియం పరేషాం
భీతోధక్షితిపతి రాత్మజం యయాచే
మాయుద్ధం కురుబలిభిః పృథాతనూజైః॥ 91

ఇత్యాదేః పితృవచనా నియూఢకోపో
విద్వేషం పర ముపలభ్య ధార్తరాష్ట్రైః
మేనే తద్ధిత తమ మాత్మనో నజైవాత్
ఉత్తస్థు స్తదను సభా సదశ్చ సర్వే॥ 92

ఏకాంతే త్వధనృపతే నిజదేశవశ్యైః
గాంధార్యా అపిచ పరాశరాత్మజస్య
ప్రత్యక్షం మధుమధనస్యచాజ్ఞనస్య
ప్రోవాచాప్రతిభటవిక్రమం ససూతః॥ 93

భూభారావతరణలబ్ధ మర్త్యదేహౌతౌ
నారాయణ ఇతి యూన కోమహాత్మా
విజ్ఞాయ క్షితిపతి రుక్తిత స్ససూతైః
కృష్ణేస్వాం మతిమతనోత్ స్థిరామసంతే॥ 94

తన్నామ్నామధగదితాం నిరుక్తిమార్యైః
ఆకర్ణ్య శ్రుతిశిరసాం ప్రధానవాచ్యే
భక్తిం స్వామకమతయోగివర్యసేవ్యే
లక్ష్మీశేపురుషవరే తదాంబికేయః॥ 95

నిర్యాతే పునరపి సంజయేకురూణా మాస్థానం శమనసుతఃకురుప్రవీరైః
సంధిం స్వేతరహితకారిణీం విదిత్వా ప్రోవాచాంబుజనయనం ప్రణీతచిత్తః

స్వామి న్న స్త్వమసి సుహృ ద్గతిశ్చబంధు
స్త్వ య్యేవప్రణిహిత మస్మదర్థ తత్వం

కాలోయం తవ సఖితాఫలిత్వ హేతు
స్సంప్రాప్త శ్రుణుతదిదం వచో మదీయం॥ 97

విద్వేష్టాసఖలుసదానుయోధనోస్మాస్వాజన్మస్ఫుటతమమేతదీశతత్తెఱుంత
స్సకలమభూ న్మయా తదాగఃసతోప్యాసనకుతుకేన సత్సమక్షం॥ 98

రాజ్యంమే సకలసమృద్ధిమత్సనిక
స్వాతిష్ఠ సహసహాజస్సయోధనోయం
గ్రాహ్యా మేప్రదిశతు పంచవే త్యభీష్టం
సభ్రాతృ ర్మమమతమేత దంబుజాక్షి॥ 99

తత్రాపి ద్రవతి మనోస్యదృష్టబుద్ధే
సభ్రాతు ర్విధిబలవంచితాత్మవృత్తేః
భీతస్త త్కురుకులనాశశంకయాహం
కర్తవ్యం కిమపి విభో హరే నజానే॥ 100

సంధిస్యా త్కథమిహనః పరస్పరేణక్షత్రంచో
భయపృతనాక్షితం బలాఢ్యం
నోనశ్యే త్కథమపి కార్యమస్మదీయం
సిద్ధం స్యా త్తదనుగుణా పిచింతనీయం॥ 101

ఇత్యాది క్షితిపవచో విబోధితాత్మా
ప్రాహేశః కృతవినతి స్తదంఘ్రియుగ్మే
దానేమయ్యుపహిత యుష్మదర్థ తత్వే
సిద్ధే సత్యుపశమ మేతు తేర్థచింతా॥ 102

యాత్వాహం కురునగరం త్వదర్థసిద్ధ్యై
రాజానం ససుతసుహృ ద్గురుం జరంతం
సందృష్ట్వాతవతు మతం యథా వదస్మై
వక్ష్యామి స్వమపిచ భావము ద్గృణానః॥ 103

యద్వేష్టా సతు భవతానుమోదితార్థే
సర్వేతే వయమపి సంగతాభవామ
యన్నేష్టా సతవవచ స్తదాహమాజౌ
ధక్ష్యామిజ్వలనఇవేం ధనాన్యరీంస్తే॥ 104

ఇత్యుక్త్వా కురునగరం యియాసురీశో
నుజ్ఞాత శ్శమనసుతేన సానుజేన
ద్రౌపద్యావిగళదమందబాష్పయాపి
ప్రస్థానం సమదిశదాసుదారుకాయ॥ 105

తద్రాత్ర్యా మథ కథయన్ కథాస్సపుణ్యాః
గోవింద స్సఖిభిరుషసుపాసితార్కైః
అభ్యర్చ్యద్విజనివహాంశ్చ మంగళార్ఘా
సందృష్ట్వారథవరమారురోహసిద్ధం॥ 106

వైయాఘ్రాజినవృతఆయుధైరనేకైః
సంపూర్ణే మణిగణభూషితే శతాంగే
చక్రాబ్జావసి మపితాం గదాంచచాపం
సంస్థాప్య త్వరితతరం జగామకృష్ణః॥ 107

మంగళ్యద్విజమృగనూచితార్ధసిద్ధిః
పార్థాద్యై ర్నృపతిభిరాపురాంతమీశః
విశ్లేషాదనుగతపద్ధతి స్సశోకైః
హిత్వాతాన్ సనుగమదాశుశిక్షువాహాః॥ 108

సంపశ్యన్ పథినగరాణి దృష్టిరమ్యా
ణ్యారణ్యాన్యపి విషయాన్ సుపుష్పితద్రూన్
సంశృణ్వ న్నపి చ కథానిజాజనౌఘై
సంగీతాస్మిత విలస న్ముఖోజగామ॥ 109

ఆయాంతం మధుమథనం నిశమ్యమార్గే
విశ్రాంత్యై కురునృపతి శ్చకారవాసాన్
సర్వాన్ తా నవిగణయన్ ప్రచోదితాశ్వాః
సాయాహ్నే హరిరవిశత్ వృకస్థలాఖ్యం॥ 110

తద్రాత్ర్యాం కృతవసతి ర్వృకస్థలే
శ్రీకృష్ణస్త ద్వసతిభిర చిత్తో ద్విజేంద్రైః
సౌఖ్యాత్మామనయతరాత్రిమాత్మకార్యం
నిధ్యాయన్ విరచిత వాహవర్యరక్షుః॥ 111

తత్రస్థం మధుమథనం నిశమ్యరాజా
ప్యాయాంతం స్వపరహితాయపుత్రమూచే
భీష్మాంగీరస కృపముఖ్య సత్సమక్షం
సంధిం తైః కురుశుభదాం పితృవ్యపుత్రైః॥ 112

శ్రుత్వాత త్పితృవచనం సుయోధనోఽపి
వ్యామోహా ద్విధిబలచోదితా ద్దురాత్మా
సంధిం తైః కథమపినైచ్ఛరాహితాస్తాః
నశ్శావ్యాభగవతి పాండవేషు చాపి॥ 113

భీష్మాద్యా అపి హిత కర్ణమాసనేభ్యో
వ్యుత్థాయద్రుతమగమ బహిస్తథాన్యే
రాజాచానయమభివీక్ష్యపౌత్రమాత్మా
న్యాధత్తవ్యసన ముదగ్రమ ప్రశాంతిః॥ 114

కృష్ణస్తూపసి కృత చైనకర్మయోగః
ప్రస్థాయ ప్రణిహితధీః వృకస్థలాత్సః
విప్రేంద్రై ర్హితజయశీషాం నిధానం
సంప్రాయా త్కురునగరీం ప్రహృష్టరథ్యాం॥ 115

భీష్మాద్యైః పురబహిరేవసోభియూతః
నత్వాతాన్ స్వమభినయన్ మనుష్యభావం
సంపృష్ట్వా కుశలమపి ప్రహర్షితైస్తైః
ప్రాసాదం సమవిశ దంబికాసుతస్య॥ 116

తేనా త్మాగమన కృతప్రహర్ష భాజాభ్యుద్యాతః
ప్రణిపతి తస్య దంఘ్రియుగ్మే
ఆసీనః కనకమయే మహాసనేగ్ర్యే
కల్యాణైః విహిత సమర్హణోహ్యణార్హైః॥ 117

సంబంధానుగుణ తమం కురుపృథ్వీశై
సంజల్పన్ హరిరథ తత్రరాజ గేహే
స్థిత్వాగా ద్విదురగృహం సచైనమీశం
మత్వాన్యైరుపకరణై ర్ముదాపపూజ॥ 118

సంప్రాప్త స్తదను పృథాగృహం యదూనా
మీశస్తాం ప్రతివినత స్తయా నుతానాం
సంపృష్టః కుశల ముదూఢశోకయాతా
మాశ్వాస్యపియ వచనైశ్చ కారధీరాం॥ 119

తామా మంత్ర్య కృతప్రదక్షిణ విధిర్మ్రోధన స్యాలయం
ప్రాప్తో యాదవనందన స్సహసుహృ ద్వర్గేణతే నాదరాత్
ప్రత్యుద్యాయ కృతార్హణో గృహవరం సంపాపితః కాంచనే
పర్యంకే రచితాస నోఖిల జనానానందయన్ రాజతే॥ 120

భుక్త్వాతేన నిమంత్రితో యదుపతి ర్నైచ్ఛ త్తదుక్తం తతః
కిం నేష్టం తవభోజనం మమగృహే కృష్ణేతితం సోవదీత్
దూతం మాం కృతకార్య మాశయసఖే ధర్మ్మాయమే మోత్తమ
స్తిత్యుక్తో హరిణాధతం పునరపి ప్రాహేద మత్యాగ్రహం॥ 121

కర్తవ్యో భవతాన పూజనవిధి ర్మ్మే ఘోమయాభీప్సితః
తం త్వాం పూజయితుం కృతార్థ మకృతార్థం వాప్యహం పార్థమే
కింతత్కారణ మాత్మనా విరచితాం పూజాం నగృహ్ణాస్యహే
వైరంనో భవతానచా స్థితదిమాం గృహ్ణీష్వ పూజాంవిభో॥ 122

కృష్ణోథ ప్రహసన్ తమాహనృపతే శృణ్వేతదుక్తం మయా
లోకేన్నం హ్యుపభుజ్యతేచ సకలైః ప్రీత్యాన్యథా వాపదా
సప్రీతిర్మ్మయి తేనచా పదపినః కించిత్వమాజన్మతః
ద్వేష్టా పాండుసుతాన్ గుణైః ప్రకథితాన్ ధర్మానుగాన్ నిత్యశః॥123

ఏకాత్మ్యం సముపాగతోస్మి నృపతే తైఃపాండుపుత్రై ర్వహం
యస్తాన్ ద్వేష్టిసమో రిపుర్మ్మగదిత స్తన్నాశ్యమన్నం తవ
శత్రోర్నాన్న ముపాదదీత రిపవేదవ్యాన్నచాన్నం యతః
ప్రాణాః పాండుసుతాహి తేషుచ భవాన్ ద్వేష్టారిపు మేపిచ॥ 124

ఇత్యుక్త్వా భగవాన్ రుషం ప్రకటయ న్ని ర్యాయతస్మాద్గృహాత్
ఋత్తుం ప్రావిశదాలయం తదనుతం భీష్మాభ్యయాద్బాహ్లికః
ద్రోణశ్చాపి కృపోహరిం బహువిధం భుక్త్వర్థ మప్రార్థయన్
తాన్ సర్వాన్ సవిసృజ్య తత్ర బుభుజే ఋత్రాహృతం భోజనం॥125

భుక్తేషు ద్విజపుంగవేషు భగవాన్ పూర్వం నిషణ్ణ శ్శుభే
పీఠే కాంచననిర్మితే బహుగుణం భుక్త్వాన్న మత్యాదృతః
తృప్తానాధ్వసకంపితే నమృదులం సంపీడి తాంఘ్రి ర్ముదా
తాస్తాః పర్యుత కార్యసాధనహితా శ్చక్రేకథాః ప్రీణయన్ ॥ 126

రాత్రిం తత్ర వినీయతాం మధురిపుః కించిత్ప్రసుప్త శ్శ్రిమాన్
పర్యుత్థాయ విబోధిత స్స్వకయశస్సంగాతృభి ర్వందిభిః
కృత్వా కర్మచ దైవికం శకునినా దుర్యోధనే నాజ్ఞయా
రాజ్ఞశ్చాపిత శాసన స్సహసుహృత్ప్రాప్త స్సభాం భూపతేః॥ 127

భీష్మద్రోణకృపాదిభి ర్నృపతినా పర్యుద్గతై స్సాదరం
ద్వారే తత్సమితే స్సపర్ణ లలితం త్యక్త్వా రథం మాధవః
ఆసీనః పరమాసనే మణిమయే పాద్యాద్యు ముఖ్యార్హణైః
క్లేప్తాచార విధిరాబభౌ కురుగణే తారాం తరస్థా బ్జవత్ ॥ 128

తత్రాకాశ ముపాశ్రితార్క మధురిపుః దృష్ట్వాముని సంవిదా
తానానీయ నదీసుతేన సమితిం దత్వా సనాన్యార్హణైః
అభ్యర్చాన్యసన మాస్థిత స్తదనుతే సర్వే నృపాలాయథా
మర్యాదం సముపాసతాసన వరేష్వారాధితా భూభృతా॥ 129

శైనేయ స్సమధిష్ఠితోపిత మధో దుశ్శాసనే నాసనం
ప్రాదాత్తత్ర వివింశతిశ్చ కృతపర్మాఖ్యాయ పీఠం తతః
గాంధారశ్చ తథాసనే మణిమయే తిష్ఠాతదా పేమతః
గోవిందే విదుర స్తదాసన ముపస్పృశ్యాస్త పీఠేపృథక్॥ 130

కర్ణశ్చాపిసుయోధనోమధురిపోర్భ్యాశైకాసనే
తిష్ఠంతౌ భగన స్తన్మృద్ధిమధికాం నాసూయ్యకారణాత్
తూష్ణీంభావ మితేషు తత్రనిఖలే ష్వార్యేషుగంభీరయా
వాచాభాష్యమహీపతిం యదుపతిః ప్రాహేదమారాధయన్॥ 131

రాజన్ కౌరవపాండవక్షితిభృతాం శాంతి ర్మమేష్టాభునా
రాజ్యార్ధేకలహం విహాయకులవిచ్ఛేదావహం నిశ్చయాత్
తాత్వం చాప్యనుమాన్యసాంత్వయసుతాన్ పాండోస్సుతాంశ్చాప్యహం
నైవంచే న్నృపతిస్సుయోధ్యభవితా సంతాపదస్తే నిశం॥ 132

కస్తాం తాజ్ఞనపీక్షితం యుధియమా భీమంచ కోపీక్షితా
భీష్మాదీనపి కస్సహేతసమరే కర్ణంచ కోయోధయేత్
నైనేయశ్చ తధేతరే నృపతయః కేనేక్షణీయామృధే
తస్మాచ్ఛామయరాజ్యచాపలమదోన్మత్తాన్ సుతాన్ భూపతే॥ 133

పుత్రాన్ వైకిలతే సుయోధనముఖాన్ పాండోస్సుతాశ్చత్వయా
బాల్యాదేవపితుర్వియోగచకితాన్ పుష్టాయధైవాత్మజాన్
తుల్యాం తేన విధాయ వృత్తిమనఘాంతేస్వాత్మజే ప్యాదరాత్
తేభ్యః పిత్र్యపదం పరిదాయసుఖతః పుత్రైశ్చిరంనన్దయ॥ 134

శ్రుత్వైవ తద్వచనం హరేర్మృదుహితం సభ్యేషు తూష్ణీంస్థితే
స్వాహూయ భీష్మగవరామముఖ్యమనయ స్సాధుపరీవాదం ముదా
రాజాత ద్విదుషాం మతం హరివచశ్శ్రుత్వాత్వనీనం హరిం
పోవాచేదముదారధీస్తనుజనే ర్దాష్ట్యం విచింత్యాకులః॥ 135

స్వామిన్ యత్కథితం త్వయాద్యముసిభిర్య చ్ఛ్లాఘితం సత్తమైః
తన్మేపిప్రియమేవకింతు తదిదం నేష్టం సుతస్య ప్రభో
నైవాస్మద్వచనం శృణోతి సఖభి ర్దుష్టైర్వృతస్సోధమః
తం త్వం శాధిసుయోధనం తవయథాతిష్ఠేద్వశేసానుజః॥ 136

తచ్ఛ్రుత్వా హరి రాంబికేయతనయం దుర్యోధనేదంవచో
మత్త శ్శుణ్వితహాచాప్యముత్సుఖదం హితాస్మయం నిందితం
సంధిం కుర్వమరేంద్రతుల్యవిభవైః శూరైః పిత్రవ్యాత్మజైః
రాజ్ఞశ్శాసనఆస్థితోదిశముదారాజ్యార్ధమేపాంస్వకం॥ 137

ఆహేత్యధ్యాహారః

యానేతాన్ యుధిమన్యసేసఖతయాకర్ణాదిమాఁడ్డతాన్
నైతేలంయుధిషల్గునస్యహిమయాసంనీపితాత్మోజసః
యద్యేషాంహితమాత్మనశ్చభవితాపార్థ్యం తతః పాండవై
స్సంగత్యప్రదిశార్ధమృద్ధిమదిదం రాజ్యస్యతేభ్యోధునా॥ 138

భీష్మోధాహగురుశ్చతం యదువారిబూర్ణతేతధాస్థీయతాం
మన్యేతద్ధితకారితేనృపసుత శ్శాంతోభవాస్మద్గిరా
రాజాచాపిసుతం తతో బహువిధం సంపార్థ్యయన్ పాండవై
శ్శాంతిం కుర్వితితస్యపీక్ష్యకుమతిం తూష్ణీం స్థితో వ్యాకులః॥ 139

ద్రోణస్యాపి పితామహస్యచ పితుః శుశ్రూషయైవకమత్యాశ్చర్యం
వాక్యం పాపహరింసుధీరధిషణోదుర్యోధనోంతః కుధా
గహ్వరంతే కిముమాం భవా నపి గురుః తాతశ్చభీష్మోధికం
సంత్యక్తోజిజీవిషుస్వయం నృపపదేతేవపాండో స్సుతైః॥ 140

కిం మాం భీమయసేద్విషద్గజహరిం పాండోస్సుతానాశితః
ద్వేష్యస్మానుసదా భవాఁహి కిమతః నాధ్యేణురవ్యర్థదః
నాహ్యస్తేహ్యధునామహేంసమవితుం మయ్యాస్థితేహా స్థినం
నూచీవిద్ధమితామపిత్వకలుషం యన్మాందిషం త్యాశయా॥ 141

యద్యస్మాఁ విగతాగసోపి బలవ త్పక్షాశ్రియాస్తేక్రుధా
ద్విష్యస్తవయంచ సంగరమహేకుర్మ స్సమేతాబలైః
ప్రాప్స్యామోనిహతాః పరైర్యదిమృధేస్వర్గంవిభిందార్యరుణా
నోచేదత్ర సపుత్రపౌత్ర సహజాః సామ్రాజ్యమిహ్యామహే॥ 142

కృష్ణోధ్రహసన్ను వాచకుమతిం దుర్యోధనం సక్రుధ్ధః
కిం బ్రూషేవిహితాపరాధనికరః పాండోస్సుతేష్వ స్వహం
నజ్ఞాతు మమ కిం పదస్యకృతుమతీ మాకర్ష్యతీ త్వాసతీం
దుర్మత్యాయదనాగసం తదిహ తే కిం నస్మృతం నిందితం॥ 143

సత్వం కాలవశస్రుపావిరహితస్సంత్యక్తబంధుర్మృధే
త్యక్తాసు నిహతః పరైర్వలయుతై ర్వివస్వతం ద్రక్ష్యసి
తుల్యోహం త్వయి పాండవేషు భవతాం శ్రేయోర్థమత్రాగమం
తే స్సంధ త్స్వనిరాకులస్వితరధానంజ్యస్యపార్థోనుజైః॥ 144

శ్రుత్వై తద్వివనా స్తదైవకుమతి దుశ్శాసనే నీరితః
త్వాం దాస్యంతి బలాత్ప్రమథ్య కురవః కుంతీసుతాయాధునా
యత్సంధం నకరోషి తేరితి తతః సంప్రస్థిత స్సానుజః
తం భీష్మః పునరాహ నైవహిరుషాకార్యం కిసుప్యస్థితే॥ 145

భూయస్తత్రహరి ర్మృపానిదమహోపాహాముకందుర్మతిం
బధ్వాయచ్ఛత పాండవాయ శకునిం కర్ణంచ దుశ్శాసనం
నోచేత్తే భవితా నరేంద్ర మనస శ్శాంతి ర్వినాశం నృపా
స్సర్వేయాంతి తదే తదప్రతిహతం మన్యస్వనాక్యం మమ॥ 146

గాంధార్యప్యధశాసనే ననృపతే భీతస్య వాక్యాద్ధరే
నీతాతాం సమితిం సుతం పునరపి ప్రావేశ్యసంప్రస్థితం
ప్రాహేదంసగురుఃపితా వదతియత్తేనాధ్వనాగమ్యతాం
సంధిం వత్సవిధాయ పాండుతనయై శ్శ్రేయోలభ స్వోత్తమం॥ 147

తచ్ఛ్రుత్వా పితరౌ గురుం చ సరుషానాదృత్య దుర్యోధనః
నిర్గత్యైవ బహిస్సహాయ సహితో బద్ధుం తమైచ్ఛద్ధరిం
జ్ఞాత్వా దుష్టచతుష్టయెహితమధో నైపుణ్యతస్సాత్యకిః
హార్దిక్యం న్యనియుంక్ష సంగరవిధౌసేనాసముద్యోజనే॥ 148

స్మేరాస్య స్సమితిం ప్రవిశ్యనృపతౌ శృణ్వత్యపిత్రిప్రావోచ
న్మధుసూదనాయసతత స్తచ్చేష్టితం విద్విషాం
శ్రీత్వాకర్ణ్యతదాహభూపతిమిమె పుత్రా స్తవార్యాచ్యుత
ద్వేషాద్వ్యధహృదోధునాహినభవిష్యంత్యేవదుష్కారిణః॥ 149

కృష్ణోధాహ నరేశ్వరం తవసుతాన్ మాం బద్ధుముద్యోగినః
బధ్వా పాండవపుంగవాయనృపతే దాస్యామినోచేత్తు నా
గృహ్ణీయా దపి మాంసుత స్తవయథా రుచ్యస్తుమోక్తుం రుషం
శక్తోహం తవసన్నిధౌ నహి తతో జల్పంతితే సూనవః॥ 150

అథ పున ర్విదురోనృపశాసనాత్ సమితిమానయదేవ సుయోధనం
ససహజోజనకస్య నియోగత స్సఖియుతః ప్రివివేశసభాం పునః॥ 151

రాజాతమాహతనయం త్వమవద్యబుద్ధి
ర్దుశ్శాస నార్కసుత సౌబలపంచితాత్మా
బద్ధుం కిలేచ్ఛసి హరిం పురుషంపురాణం
శక్యం నతే తదిదముత్సృజవైరమస్మిన్॥ 152

విదురోపి తదాహరే బలంకథయ కంసనిశారణాదికం
మృతిరేవ భవేదతిక్రిమాద సురారేరితి తం సమబ్రవీత్॥ 153

తత ఆహ సుయోధనం హరి నతుమామేక ఇతిప్రితారణాం
కురురాజ సుతాద్యపాండవా ఇహతిష్ఠంతిచ సర్వసైనికాః॥ 154

ఇత్యుక్త్వా విశ్వరూపం వపుషి యదుపతి ర్దర్శయామాసభీమం
నానాపాణ్యక్షిహస్తోదరముఖచరణానేకదివ్యాయుధాఢ్యం

బ్రహ్మాశాదిత్యదైత్యపరిముఖనిలయనం తతో సర్వంజగత్తే
దృష్ట్వా భీతానృపాలా ముకుళితనయనాః స్పందితుం నపరేశుః॥ 155

ద్రోణో భీష్మశ్చ రాజా సచ శుభధిషణ స్సంజయఋషివర్యాః
ఋత్తాచపరిత్త దివ్యేక్షణ విభవపరిజ్ఞాత కృష్ణపరిభావాః
కృష్ణం సర్వప్రకృష్టం సపదిమధురిపుం తుష్టువు ర్వేదశీర్షైః
రాజ్ఞేచాదాయిచక్షు ర్యుగమపిహరిణా స్వేక్షణాహ్వం తదాది॥ 156

సంహృత్య తద్రూపమధానురారిఃతదేవరూపం పునరస్య వాప్య
రాజ్ఞోనుమత్యా సదసఃకుహూణాంనిర్గత్య కుంతీనిలయం పరియాతః॥157

తదా తమన్వయుః కృష్ణం ద్రోణో భీష్మశ్చ సంజయః
కర్ణాశ్వత్థామముఖ్యాస్తే సమాయాంతం పృథాగృహం॥ 158

పరిణమ్యతాం శౌరిరుపోఢబాష్పాం
తయాకృతస్వస్త్యయనస్సభాయాం
వృత్తం తదూచే కురుపుంగవానాం
వినాశబీజం వ్యధయన్ నరేంద్రే॥ 159

కుంతీ చిరా దప్యనుభూతదుఃఖానిశమ్య
తత్కౌరవ దుర్వినీతం
భూయోపిదుఃఖాకులి తాజ్ఞనస్య
సందేశమూచే మఘనూదనాగ్రే॥ 160

వత్సత్వం సహసోదరై రిహచిరంజీవాహితాన్ కౌరవాన్
జిత్వాశు పరిధనేక దధ్వవిశాన్ రాజ్యం పితుః పాలయ
సూత్వాత్వా మహమాదిపూరుపసఖం దీనాపరా న్నాదినీ
జీవేయం కథమేవ ముజ్జ్వలయతే సుప్తంబలం పౌరుషం॥ 161

ఇతి సందిశ్య విదులా సూనుసంవాదమద్భుతం
బోధయామాసకృష్ణాయ పుత్రోత్సాహ వివృద్ధయే॥ 162

తాం పరిణమ్యాథ భగవాన్, పరికల్మ్య గృహా త్తతః
విసృజ్య భీష్మపరిముఖాన్
రథమారోప్య సూతజం
త ముపాచరహస్యేవం పాండవాథన్ వివృద్ధయే॥ 163

కాసీన స్తనయోస్తవ భవాఁహివిదితఃకుంత్యా స్వనుర్మేపితుఃపాండుస్తాం యదువాహతస్యతనయైస్సాభ్రాతృకంతేభవేత్నిర్వాఢోద్యమయాసహైవసుతతేపక్షం తదీయం శ్రితఃరాజ్యంపాహి యుధిష్ఠిరోహమపితేవశ్యాధవేమధ్యివం॥ 164

కర్ణోథాహహరిం యదాత్థభగవఁ సత్యంతదేత త్తథాప్యాజన్మాతృవసఁ సుయోధనకులే తస్యాన్నపుష్టోధునాతం విశ్వస్య రణేజ్జనేన బలినా మోత్స్యామిచే త్యల్పవత్తం త్యక్త్వా శపథం కథం నృపయశఃప్రాప్స్యామి పార్థాశ్రితఃll165

రాజాసోస్తు యుధిష్ఠిర శ్చిరతరంస్వామిఁ త్వయాపాలితఃగాండీవంతు తదర్జనేరిత మరీఁత్వత్తేజసాబృంహితంయుద్ధేకారవపుంగనాఁ నయతితాఁ యూమ్యం జగత్సానుగాఁహాహాకారవిజృంభితం కురుపురం నూనం భవే న్మాధవll 163

పార్థో మాంభగవఁ రణాహ్వయముఖే గాండీవధన్వాశరాసారాఁన్నాసతుహోష్యతిస్మ భవత స్సాహాయ్యయుక్తానుగంభీష్మద్రోణకృపాదయ శ్చ సమరేశాంతే జనస్తద్బలాత్సోపిష్ణీణబలోప్యసుహృఁ భవితా భీమేన దుర్యోధనఃll 167

తదహం తత్ప్రీతికారకామునస్యమరాంగణేఅర్జునపతిమోద్ధాస్యామితి మేనిశ్చితా మతిఃll 168

తచ్ఛ్రీమానయ కిరీటిన మంబుజాక్ష
త్వ త్సన్నిధాన పరిజృంభిత శౌర్యధైర్యం
స్వామి న్నమాదృశజనా విహితోపకారం
నోవిస్మరంతి తనుపోషణ చాపలేనll 169

ఎతానిపశ్య శకునానిహరేకురూణాం
నాశావహాని విజయాయచ పాండవానాం
సర్వం తదద్యకురుపాండవసైన్యమృద్ధం
గాండీవపావకముఖేనిపతేద్ధినూనంll 170

తతః కృష్ణేన రాధేయస్స్మితశోభిరదాళినా
అనుజ్ఞాతో రథా త్తస్మాదవరూఢో యయౌపురీంll 171

కృష్ణ స్సాత్యకినాసార్ధంచోదయత్తురగా నరం
ఉపప్లావ్యం పురంపార్థియాత్ త్వరమాణోరణాశయా॥ 172

భీష్మ ద్రోణౌచ భగవ ద్విసృష్టోహా స్తినంపురం
పార్థప్యకృష్ణస్య కుంత్యాశ్చసంవాదం తమథోచతుః॥ 173

తం నిశమ్యతు సంవాదం ధార్తరాష్ట్రస్సుయోధనః
వైమనస్యం జగామాశుశ్రుత్వాణాం బలవత్తనాత్॥ 174

తదైవరాజ్ఞా పృష్టశ్చసంజయఃకృతినాంవరః
కృష్ణరాధేయ సంవాదమపిస్పష్టతరం జగౌ॥ 175

సౌభ్రాతర్యం పాండవైర్వీరైరవలంబేత్యభీక్ష్ణశః
చోద్యమానోపిభీష్మేణద్రోణేనచ సుయోధనః॥ 176

నత న్మనసి కించిత్తు చక్రేకాలబలానుగః
వినివృత్తేహరౌకుంతీం విదురస్సమబోధయత్
వినాశం కౌరవేంద్రాణాం దైవ వ్యాపది తాత్మనాం॥ 177

సా నిశమ్య మహాఘోరంబంధుమారణ మాస్థితం
కర్ణం సాంత్వయితుం ప్రాయాత్గంగాయా స్సరిత స్తటం॥ 178

రాధేయ స్తుతదాజప్యంకుర్వ గంగాజలాప్లుతః
ధ్యాయన్ బ్రహ్మపరం తస్థౌఊర్ధ్వబాహు రుదఙ్ముఖః॥ 179

జప్యం యథావిధి సమాప్య ససూతపుత్రః
కుంతీం నిరీక్ష్యభయకంపితనుం సమక్షం
రాధేయ ఇత్యభి తథ త్సకనామధేయం
భక్త్యానమామపదయోః కురుధర్మపత్న్యా॥ 180

ప్రేమస్నిత స్తనయుగాధ పృథాసుతం
తమాశాన్యజీవచిరమిత్యవద త్సుభీతా
కుంతీసుతోసిహిభవా న్నతురాధికాయాః
కౌసీన ఇత్యపి వదంతి భవంతమార్యాః॥ 181

సౌభ్రాతృ ముత్తమ మవాప్య యుధిష్ఠిరేణ
భుంజ్వస్వశ్రియం త దనుగాం కురుపాండవానాం

ప్రీతిం కురుష్వ మమకర్ణ సమాగత స్త్వం
సోదర్యకైః జయసఖో యుధి పాండవానాం॥ 182

కుంత్యాం వదంత్యామితి భాస్కర స్త
దనూద్య కుంతీవచనం తమాహ
మాతాహ సత్యం తవకర్ణతస్యాః
కురుప్రియం పాండుసుతై స్సమేతః॥ 183

కణోఽవదత్త దనుమాతర మాదరేణ
సత్యం వచస్త వ హిమాతరిదం తథాపి
దుర్యోధనానుసరణే మమహేతు మేతం
వక్ష్యామి సంశృణు రుషంచ జహీ హి మాతః॥ 184

జాతోపి మాతరుదరా త్తవ రాధయాహం
సంపోషితః కురుపురే ధృతరాష్ట్ర ప్రుతైోః
సఖ్యం సమేత్య సమధీత్య చతైస్సహాస్త్ర
విద్యాం తదీయవశగోస్మి సహసుభిస్త్వైః॥ 185

మాతనఽమాదృశైనైః కథమప్యుదారైః
విస్మర్తుమహఽతిపరై ర్విహితోపకార
దుర్యోధనేన వివిధం బహుమానితోహం
యుధ్యజ్ఞనస్య విహితః ప్రతియోద్ధృ భూతః॥ 186

శయ నాసన భోజనాది కార్యేస్వహా మత్యంత మభీష్టవస్తుదానైః
కురుభూపతినాంతరంగభావా దభిరాద్ధుః కథమస్య విస్మరేయం॥ 187

భవతీ మమదైవతం తథాపి త్వహా
మత్రాజ్ఞన మేవయుధ్యమోహైః
విశిఖై ర్ధృతరాష్ట్రభూపనూనోః అభిహంతాస్మిగిరాఽమస్వ తత్వం॥ 188

సహితేసుతపంచకస్య హాని భవితావాప్యహా మజ్ఞనే వినష్టే
మయివాధ ధనంజ యోవశిష్ట స్తదిదంమద్వచనం శృణుస్వమాతః॥ 189

ఇతి కర్ణవచశ్రుత్వానాతిహృష్టమనాఃపృథా
న్యవర్తత యథాస్థానంకర్ణోపి స్వగృహం యయౌ॥ 190

కృష్ణశ్చ హాస్తినపురా త్పునరేత్య ధర్మరాజ్ఞ
స్సమీపమ వద త్కురుభూపతీనాం
గోష్ఠ్యాం యదుక్త మభవ త్కురుపాండవానాం
మైత్ర్యాం స్వయం సవినయం వివిధై రుపాయైః॥ 191

తత్రాహ యత్కురుపతి ర్వ్యయసాచ జీర్ణః
భీష్మాదయశ్చ కురుపాండవ బంధుభూతాః
దుర్యోధనశ్చ యదువాచ రుషాత్ర కృష్ణ
స్సర్వంత దాహజనయ త్ర రణసంప్రహర్షం॥ 192

పాండో స్సుతా స్తదను కారన నిశ్చయంతం
కించిన్నదే యమితి రాజ్యపదం పరేషాం
ఆకర్ణ్య కృష్ణముఖత స్సమరం విధాతుం
సం మంత్ర్యతేన హరిణా సమయం వితేనుః॥ 193

ఆదేశా దధమాధవస్య పృతనాధీశం విధాయ ప్రభుః
ధృష్టద్యుమ్న నృపంవిరాటనృపతిప్రభ్యై స్సమేతోన్యపైః
పరిష్టా యాంతకసూను రచ్యుతసఖోపప్లవ్యత స్సానుజః
సంపాద్యా చ్చతురంగసైన్యసహితః శీఘ్రం కురూణాం పురం॥ 194

దేశే తత్ర సమేవిధాయశిబిరం రాజాహరేరాజ్ఞయా
సైన్యం తత్ర నివేశ్యతస్య పరితఃకృత్వాంబుగర్తం మహత్
సమ్యక్తాం ప్రవిభజ్య ధర్మతనయః సేనాపతీనాం వశే
కృత్వాసంగరకామ్యయా కురుపతే నిర్యాణమాలోకతే॥ 195

దుర్యోధనోప్యధనిశమ్యరణోద్యతంతం
పాండో స్సుతం ససహజం సహరిం ససైన్యం
భీష్మం విధాయపృతనాధిపతింససైన్యః
ప్రాతిష్ఠతాహవకృతేనగరా త్ససూనుః॥ 196

రాజా యత్ర కురుక్షేత్రేచమ్వా శ్చక్రే నివేశనం
దుర్యోధనశ్చ తత్రైవ చక్రేసేనా నివేశనం॥ 197

శ్రుత్వాసేనోద్యమం రామఃకురుపాండవ భూభృతాం
ఆజగామ కురుక్షేత్రంచదదర్శచ యుధిష్ఠిరం॥ 198

సమతామాత్మనోబంధుఃప్యఖిలేషు విబోధయన్
దుర్యోధనంచ భీమంచతుల్యప్రేమాస్పదం సదా॥ 199

ఉపస్థితేచ సమరేస్వానీహాం సముదాహరన్
కృష్ణంచ పాండవాధీనంఉల్లంఘ్యస్థాతు మక్షమః॥ 200

సర్వంచ భారతం సైన్యంభువోభారాయితం ప్రభుః
వినాశాభిముఖం వీక్ష్యస్థాతుం తత్ర నచాక్షమః॥ 201

యుధిష్ఠిర మనుజ్ఞాప్యసానుజం మధుసూదనం
తీర్థయాత్రాభిలాషేణచేనతీ రమణో యయౌ॥ 202

అథ రుక్మీసమాయాతఃపార్థమాహ బలాన్వితః
భీతోస్మీతి యదిబ్రూషేసహాయస్యాం మృధేతవ॥ 203

పార్థస్తుతో బలం స్వీయంఖాండవ ప్లోషణాదికం
వివృణ్వన్ భీతికథనంనాభ్యనం దద్బలోత్తరః॥ 204

రుక్మీ విసృజ్యతం ధార్తరాష్ట్రం పార్శ్వ తథావదత్
నిరాకృతశ్చ తేనాపిజగామ పురమాత్మనః॥ 205

రుక్మిణం బలరామంచవిహాయాన్యే సపోత్తమాః
పాండో స్సుతాన్ కౌరవాంశ్చాయధారుచి సమాశ్రితాః॥ 206

ఎవం కురుక్షేత్రి ముపేత్య పుణ్యంహిరణ్వతీ నోధసి భూభృతస్తాన్
దుర్యోధనోవీక్ష్య నివిష్టసేనానమంత్రయత్తేన్ బలకర్ణయుక్తః॥ 207

అథ కితవములూకం ప్రేషయామాస కుంతీ
తనయ మభిసుదుష్టో ధార్తరాష్ట్రోతి మానీ
సచ నిలయ ముపేత స్తస్య దుర్యోధనో క్తో
ర్నృపతివర సమక్షం శ్రావయామాసతాస్తాః॥ 208

జిత్వాభవంతం సహాజైస్సమేతంమయోపభుక్తం తవరాజ్యమృద్ధం
ఇతశ్చహత్వా భవతోతివృత్తాఃసుఖీభవిష్యామి హతాహితోహం॥

యద్గాండీవ ముదీక్ష్యగర్జతి ధనుః పార్థస్తదేతద్గురో
భీష్మస్యాపి శరైశ్శిఖైర్హి తీక్ష్ణోభగ్నం భవేద్విగ్రహే
యద్భీమేన వికత్థితం మహిభృతాం సంశ్రుణ్వతాం సాంప్రతం
తథ్యం తత్క్రియతాం యదిప్రియతమం దుశ్శాసనా స్రాదనం॥ 210

ఇత్యాది తాస్తాబహు నిష్ఠురోక్తీ నిశమ్యరాజా విజయశ్చ భీమః
యమౌచ కృష్ణానన మీక్షమాణాఃక్రుద్ధాస్సముత్థ స్ఫురదీక్షమానాః॥

తత్రోవాచ ధనంజయఃప్రతివచో మురోధనోక్తేః క్రుధా
యత్రోక్తం హిసుయోధనేన ధనుషాశ్వస్థ స్వగాండీవతిః
వక్ష్యామిప్రతిభాషితం త్వితితత్రశ్రుత్వా వచస్తన్నృపాః
సర్వేతం ప్రశశం సురాసా తదనూలూకం కిరీటీపునఃll 212

మాన్యామాన్యనృపాలసేచసకరై ర్దుర్మంత్రయక్ సాహసాత్
మాయుద్ధాయపృథాసుతై సమగమ స్వం కేవలం రోషతః
నక్ష్యంత్యద్యతవాపరాధవివశా స్సర్వేపిపృథ్వీశ్వరాః
తత్వంతిష్ఠ సదధ్వనిస్వముచితం కుర్వక్ అసూక్ పాలయుక్ll 213

తచ్ఛుత్వో లూకదూతఃపునరపినిలయం ధార్తరాష్ట్రస్యగత్వా
ప్రావాదీత్తద్యధోక్తం తదనుకురుపతిఃక్రోధతామ్రాక్షియుగ్మః
యుద్ధాయాచోదయత్తాక్ సుబలసుతముఖాక్ సైన్యపాక్ ద్రోణభీష్మ
ప్రస్థానాయోద్యతాస్తే రథగజతురగీ సంయుతా స్సర్వశస్తైర్ll 214

భీష్మో ధాతిరథాక్ రథానపినృపాక్ ప్రత్యేకశోవర్ణయక్
కర్ణంత్వర్ధరథం విముక్తకవచం రామేణశప్తం పురా
ప్రావోచత్కుపి తస్యగోరవిసుతో భీష్మంజగర్హేధికం
దుష్టంచ సుయోధనో మృదుపదైరాశ్వాస యత్సాదరంll 215

సేనాయామపి పాండవస్యకథయక్ పాంచాల మత్స్యేశ్వర
ప్రఖ్యాక్ రాజవరాక్ రథానతిరథాక్ ప్రత్యేకశోవర్ణయక్
సర్వాస్తైరపిసంయుగే ప్రతిభటైరోర్యే త్వామిచేతిబ్రువక్
తంచైకంతు శిఖండినం ద్రుపదజంనోద్వీక్ష్య మహాహవేll 216

రాత్యాంగతాయామధ ధార్తరాష్ట్రీః
పప్రచ్ఛ భీష్మాంగిరసౌ కృపంచ
ద్రాణించ కణక్ంకి యతాభవంతః
కాలేన జేష్యంతి పృథాసుతాంస్తాక్ll 217

తత్రాహ భీష్మో రథినస్సహస్రం
యోధాక్ సహస్రాణి దశేతిభాగం

జేష్యామికృత్వా ప్రతివారమేవం
మాసేన పాండోస్తనయాన్ రిపూంస్తే॥ 218

ద్రోణోపిమాసేన జయేరిపూణాం తతః ప్రతిజ్ఞామకరోత్ కృపశ్చ
మాసద్వయేనాథ గురోసుతశ్చ దినైసురుష్టో దశభిర్జగాద॥ 219

కర్ణేన పశ్చాద్దిన పంచకేన ప్రతిశ్రుతే శత్రుజయేనదీజఃహాసన్నిదం ప్రాహన యావదగ్రే గాండవధన్వా నముపాత్రశంఖం॥220

కపిధ్వజోల్లాసి రథాధిరూఢ।మాయాంత మగ్రస్థిత వాసుదేవం
సమీక్షితాతావదితీవకర్ణ।కరోషిదుర్మానమనాకులాత్మా॥ 221

నృత్తం త్వదేతత్తు నిశమ్యకుంతీసుతోర్జునం సానుజనింబభాషే
భీష్మాదయోనోవిజయాయకాలావధిం సమూచుర్హ నరేంద్రపృష్టాః
శోధితుం యమేచ్ఛాత్వమపి ద్విషస్తాన్। కాలేనజేతాకయతేతిదృప్తాన్
పాధస్తతఃసాహసభీస్మనప్యాత్। రాజన్విజేష్యామ్యఖిలాన్రిపూంస్తే॥
గాండీవధన్వానసుదేవసూనోస్సహాయతావధితే నైజతేజాఃఅస్త్రేణ దవ్యేన సినాకినాహంసమేషతోహ న్మ్నిజగత్సమస్తం॥224
భీమోయమూ పాషతిమత్స్య భూప
ముఖానద్రా స్త్వమపి ద్వషోమూన్
జేష్యంత్యవశ్యం సమరే యదూనాం
పతిర్యత స్తత్రకుతోవసాదః॥ 225

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశవైభవే మహాకావ్యే
పాండవచరితానువర్ణనే ఉద్యోగపర్వ
కథానువర్ణనం వింశస్సర్గః

శ్రీమతే రామానుజాయనమః.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

శ్రీ భోజ రాజీయ వైభవ మహా కావ్యం

ఉత్తరభాగే ఏకవింశస్సర్గ.

భీష్మపర్వ వృత్తాంతారంభః

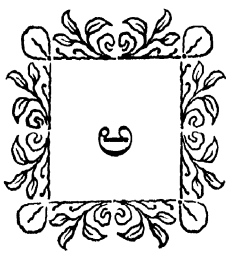

ధృతరాష్ట్ర నిదేశ చోదితః
సర్వంత తోరణం సైన్యం రథగజతురగపదాతి
సంకులం విధృత వివిధ శస్త్రాస్త్రం
పాండవానభి జగామ॥ 1

తద్దృష్ట్వా పాండవం సైన్యంధృష్టద్యుమ్నేన చోదితం
వాసుదేవానుమోదేన కౌరవానభితోయయూ॥ 2

తతః ప్రవృత్తే సమరేకురుపాండవ సేనయోః
ధృతరాష్ట్రో న్యశోచత్తా మృత్యుపాశావపాశితాన్॥ 3

త దాగత స్సత్యవతీతనూజః తంసాం త్వయామానసచావిముగ్ధం
స్మృత్వాస దైవస్యగతిం దురంతాం ధైర్యంగతో వ్యాసమునే ర్వచోభిః॥
వరప్రసాదా న్మమ సంజయోయం సర్వం తదాయోధనచేష్టితం తే
వక్ష్యత్యతశ్శోకమపాస్యధైర్య మాలంబ్యనియతే విపాకం॥ 5

ఇత్యుక్త్వా నిర్గతే వ్యాసే సంజయ స్సంప్రచోదితః
ధృతరాష్ట్రేణ సర్వంత దబ్రవీ ద్యుద్ధచేష్టితం॥ 6

సంజయః॥

వ్యూఢే కౌరవపార్థసైన్యయుగళే యుద్ధోన్ముఖే తేసుతః
ద్రోణం ప్రాహజయాయనోద్యయత తా సైన్యే భవాన్ సాయుధః

ఏషాభ్యేతిచమూ ర్ణరో త్తమయుతాశిష్యేణతే చోదితా
పాంచాలేన తతోవతైన మభిగో భీష్మం భవంతో ఖిలాః॥ 7

నిశమ్య దుర్యోధన వాక్యమేతత్। భీష్మ స్తదానంద విధాన కామః
శంఖం ప్రదధ్మౌ తతఎవ సర్వేఽదధ్ముః స్వశంఖాఁ పణవాం శ్చభేరీః॥ 8

ఆరూఢా వధమాధవశ్చ విజయశ్వే తైర్హయై స్సంయుతం
దివ్యం స్యందన మాత్మనో ర్విజయదం శంఖద్వయం దధ్మతుః
భీమః పౌండ్రమధాస్య నంతవిజయం రాజా సుఘోషాభిదం
శంఖంతౌ మణిపుష్పకంచ జలజం మాదీ్రసుతౌ దధ్మతుః॥ 9

అన్యేకాశ్య శిఖండిపార్షత ముఖాదధ్ము స్స్వశంఖాఁ పృథక్
ఘోషస్సత్వ వనిం దివంచ నిఖలం దిజ్మండలం వ్యానశే
తతోరిద్విష్య పురస్సయోధనముఖాఁ యుద్ధోన్ముఖాఁ ఫల్గునః
భ్రాతౄఁ బంధుగణాఁ శుచాకుల మనాః పార్శ్వేద మబ్రవీత్॥

పశ్యేమం స్వజనం యుయుత్సుమభితస్సం పశ్యతో మే తను
స్సీదత్యేవ ధనుః కరాచ్చ గళతి త్వక్చైవ మేదహ్యతే
కింవా బంధువధేన మే ఫలమముం నింద్యం హి బంధుక్షయం
బ్రూయుస్సత్పురుషాః స్తతోద్య సమరాత్ కాంక్షే నివృత్తిం సఖే॥

ఇత్యస్థాన స్నేహకారుణ్య వశ్యం పార్థం బంధుష్వాహ కృష్ణస్సఖాయం
విస్రస్తా గం స్యందనోపస్థ దేశే। హస్తాచ్చాపి స్రస్తగాండీవ చాపం॥

కుత ఇదముపసీతం పార్థకారుణ్య మేవం
సమితి నియమితాయాం సేనయోఃభారతానాం
అయసిచపదమే తద్గర్హితం క్షత్రియైశ్చ
త్యధధృతమనసాత్వం శత్రునాశా త్తచేతాః॥ 13

అథాహ కుంతీతనయో మురారిం
హన్యాం కథం భీష్మగురూ తథాన్యాఁ
ఎతానహత్వా భువిభైక్ష భోగో
ప్యలంయమేత్యస్తి నుతిర్మహాత్మఁ॥ 14

యుద్ధేజయోవా పజయోపివా నోఇన నిశ్చిత స్తేన విమణ్ణచేతాః
కింభోక్తు మిచ్ఛేకుజనోపి రక్త ప్రదిగ్ధమన్నం వినిహత్య బంధూఁ॥ 15

అహం త్వదానీం పరిమూఢచిత్తః కృత్యేషు బంధుష్వతి మోహవశ్యః
శ్రేయోన పశ్యామి తదేతదద్ధాశిష్యాయమే బ్రూహికృపాం కురుష్వ॥
కులక్షయోయం నమయా విధేయఃకులేచ నష్టే కులధర్మనాశః
తత స్త్వ ధర్మోభి భవేత్కులంతుదుష్టాస్త్రియ స్తేనభవే యురేవ॥ 17
తతఃప్రవృత్తా దధవర్ణసంకరాత్కులం కులఘ్నా అపినారకాలయాఃభవేయురేతేన నివృత్త సంగరస్సఖేభవిష్యామి వినిర్వృతాత్మకః॥ 18
ఇత్యాదికారుణ్య వచాంసి నానా విధాన్యుదీర్యైవ శుచాకులాత్మా
పార్థోరథోపస్థ గతస్స్వహస్తా ద్విస్రస్తధన్వావిము మోహభూయః॥ 19
తత స్తమేవం పరితాపదీనం విముగ్ధమాశాస్య పృథాతనూజం
శుత్యంతసిద్ధం వపురాత్మభేద మబోధయ ద్విస్తరశో మురారిః॥ 20
శోచస్య శోచ్యానధునా కిరీటిన్। జల్పస్యతి ప్రాజ్ఞవదాపి భూయః
శృణుష్వతత్తే దముపాహితాత్మామయోచ్యమానం హితకామినా తే॥
అహం త్వమేతే నిఖలాభవిష్యా! భూతాశ్చ దేహాంతర యోగసిద్ధాఃదశాంతరప్రాప్తి రివాన్యదేహా। ప్రాప్తిర్నచైషాం నకరోతినాశం॥ 22
నిత్యోహ్యాత్మాచేతనఃకర్మకర్తాభోక్తా దేహస్యాభిమానీ పరాత్మఃఛేద్యత్వా దేరప్యనహ స్తోయంహంతవ్యత్వే శోచనీయో నచాతః॥
దేహ స్త్వనిత్యఃపరిణామరూపఃశోచ్యోహ్య వశ్యం నచనాశయోగ్యఃతస్మాద్ధతాత్మా విజయె రిపూణాంయుద్ధాయనిర్యాహి గతాత్మశోకః॥ 24
ధర్మోహ్యయం బాహుజ పుంగవానాంవధోరిపూణాం యదనీకమూర్ధ్నిస్వర్గస్య కీర్తేరపి హేతురేషత్యాజ్యోనచాయం భనతా హ్యవోద్య॥ 25
నిరీక్ష్యత్వా నిరుత్సాహం। శత్రివస్తే మహాబలాఃభయాదు పరతం యుద్ధా। న్మన్వతే తద్యశఃక్షయః॥ 26
స్వధర్మో విగుణశ్రేయాన్ పరధర్మాద్గుణోత్తరాత్తత్స్వధర్మేణ యుద్ధేన। మహీం భోక్ష్యసి శత్రుహన్॥ 27

హాతో యదిదివం పార్థ! భోక్ష్యస్య తృయముజ్వలం
అన్యథా నరకం పాప్య! దుర్యశో భాగ్భవిష్యసి॥ 28

సర్వం కర్మస్వజాత్యహా। మపి నానాఫలాన్వయి
వినా ఫలానుసంధానం। శ్రేయసే మహతే భవేత్॥ 29

శ్రేయస్సిధ్యతి కర్మణాపి నియతం జ్ఞానేనవా కర్మ తత్
నానాధ్వపరిభవం త్రియానిగదితం త్యక్త్వోదితం తత్ఫలం
కృత్వా కర్మతు తేన నష్టకలుషో జ్ఞానేన తజ్జన్మనా
సాకృత్కృత్య సుఖం పరియాహి విమలంస్వాత్మాన మవ్యాకులః॥ 30

శ్రేష్ఠో యత్తనుతే తదేవ నకలః కుర్యా న్నర శ్రేద్ధయా
పార్థాహంచ కరోమి కర్మ జగతః క్షోభో నచ స్యాదితి
తస్మాత్వం చ కులోచితం రణమిమం కృత్వా నభీచ్ఛా ఫలం
తజ్జజ్ఞానవిదగ్ధకల్మషగణః పాప్తిసి తత్వం పరం॥ 31

సృష్టం కర్మపురైవ దైవతగణై స్సాకం ప్రజాభిః పృథక్
దేవారాధనరూపతా స్యపిహితా తేనాత్రసంప్రీణితాః
యచ్ఛం త్యేవ నృణా మభీష్ట మసకృద్దేవాః ఫలం తత్ర యః
నిస్సంగ స్సుఖమేధతే త్వమపి తత్ కృత్వా పున్యాశ్నాశ్వతం॥ 32

జ్ఞానీచాపి నరః సదాశ్రుతిశిర స్తత్వంప్రపిత్సుః ఫలం
త్యక్త్వానుష్ఠితకర్మణైవ లభతే స్వప్రాప్యమవ్యాకులః
తద్జానంచ సుదుర్లభం నిగదితం కర్మా విధాతుః సఖే
యత్నాన్మాదింద్రియనిజ్ఞయేన నియతం సిద్ధం సచాప్యక్రియః 33

యద్జ్ఞానేన పదం ప్రయాతిహి పుమాన్ప్రాప్నోతి తత్కర్మణా
త్వంచాతః కులధర్మమాజి మనభిప్రేతాధ్వ మద్యాదరాత్
కుర్వన్ జ్ఞానవిదగ్ధపాపనికరః జిత్వేంద్రియాణ్యాత్మనా
సాకం ప్రాప్నుహి శుద్ధ మక్షయ మనావృత్తం పరం నిర్వృతః। 34

యోగం పూర్వే మంచవివస్వతేహం
సంప్రోక్తవాన్ తన్ముఖతోమనుశ్చ
జగ్రాహతస్మాదపి తస్యసూను
రిక్ష్వాకురూర్వీం భువనే తతోయం॥ 35

బహూని జన్మాని మమోదితాని తవాపి సర్వాణ్యహమేవ వేద్మి
తాన్యుద్భవ శ్చాపిమమ ప్రకృత్యా స్వయాత్మసంకల్పవశాజ్జగత్యాం॥

సతాం పరిత్రాణకృతేచదుష్కృద్వినాశ
నార్థంచ మమావతారః
స్థితేశ్చ ధర్మస్య యుగేయుగేస్యాత్
ఇచ్ఛావశ స్సర్గభవ పరిమోక్షః॥ 37

వినష్ట రాగాభయకోపదూరా స్సిద్ధిం క్రియాయాః పరికాంక్షమాణాః
ఉపాసతే యే మనసామలేన మాం తే మదాకారయుజో విముక్తాః॥38

సర్వే జగత్యాం మనుజామదీయం
వర్త్మాను గచ్ఛంతి యథాచరేయం
సృష్టం యథాకర్మగుణం మయైవ
జగచ్చతుర్వర్ణమయం విభక్తం॥ 39

సర్వస్య కర్తాపి నకర్మదోషై
రహం నలిప్తః ఫలశోప్య సంగః
జ్ఞాత్వైవ మారోప్యచ కర్తృభావం
మయ్యేవ పూర్వేకృతకర్మ యోగాః॥ 40

సర్వంచ కర్మక్రియమాణ మార్యైః సంకల్పకాస్సైవ యుతంతదేవ
జ్ఞానాకృతిం ప్రాప్య విదగ్ధదోషం కర్తారమారోప యతి ప్రకర్షం॥

పరిగ్రహా నప్యఖిలాన్ విముచ్య యాదృచ్ఛికాద్ధానుభవే నతుష్టః
తపః క్రియాదివ్యమ యైర్వితానైః జ్ఞానేధన న్నష్టవికర్మ బంధః॥ 42

జ్ఞానం యదేతత్ పరివినష్ట బంధం
బ్రహ్మాప్తి హేతు స్తదిదం విబుధ్య
సద్భ్యః పరిసన్నేంద్రియ మానసేభ్య
శ్శ్రుత్వాతరిష్య స్యఘమాత్త తత్వః॥ 43

యదే తదజ్ఞాన ముదూఢమద్య జ్ఞానాసి నాచ్ఛిద్య నిరూఢయోగః
ఉత్థాయ నిష్పాదిత యుద్ధకృత్యః పరియాహి పార్థస్వపదం సుదృష్టం॥44

ఇతీవ కథయన్ హరిశ్చిదచిత్తో స్స్వరూపం గుణం
తథాచ చిదచిత్ పరిభో రతిశయం పరస్యాత్మనః

జరామరణ మోహఘ్నా ద్విమల శుద్ధ జీవాత్మనః
పరేణ పురుషేణ వై సదృశతాంచ తత్రావదీత్॥ 45

ఇత్థంచోవాచ॥

లోకేత్రిమా మనుభజంతి చతుః ప్రకారాః
జిజ్ఞాసురార్త ఇతినూతన సంపదర్థీ
జ్ఞానీతితే ప్రతితరాం మము సంప్రియోసౌ
జ్ఞానీయతో మయితనో త్యతిమాత్ర భక్తిం॥ 46

లభ్యోహమే వహిసతాం పరయా సుభక్త్యా
మామీదృశం శ్రుతివిదః ప్రవదంతి సంతః
భక్తాశ్చమే ప్రకృతితః పరిముక్త రూపాః
ధామా ప్నువంతి మమనిత్య మవోఢదోషం॥ 47

మత్స్మృత్య పాస్తకలివేన హృదా సదామాం
ధ్యాత్వా విభిద్యచ శతాధిక యాశిరస్వం
నాడ్యా సుషుమ్నపదయా బహిరాత్త మార్గః
హార్దానుచింతన నివృత్తగుణ ప్రవాహః॥

బంధం విముచ్య నిఖలంచ తఎనచాచిరాద్యధ్వనా
మమవదం సముపైతి ధీమాన్॥ 48

లోకేహమేవ విసృజామ్యఖిలాన్ పదార్థాన్
భూమ్యంబు పావక సమీర నభో వికారాన్
యదవ్యగ్రహ జ్జగతివ స్వహమేవ తత్స్యాం
యస్మా త్తదీయ మహిమా మదనుగ్రహోత్థః॥ 49

యోమా మనాది మజమక్షర మాత్మతంత్రం
వేత్యక్షయం పదముపైతి మదీయ మిద్ధం
పాపాశ్చ మచ్చరణ పంకజసేవనేన
యాంత్యేవ మాంకిముత పుణ్యయుతాః పుమాంసః॥ 50

తస్మా త్త్వమ వ్యుపనిబద్ధ మనామదంఘ్రిం
సర్వేషు కర్మసుచమాం మనసాఽచలేన

ధ్యాయన్ ఫలంచ మయినిక్షిప పార్థతస్తా
న్ముక్తః పదం మమసమేష్యసి సంస్మృతాత్తా॥ 51

భూయః శృణుష్వ మమ సర్వవిభూతి యోగ
మన్యాదృశం నిగమ మస్తక ఘుష్యమాణం
యచ్ఛ్రుత్వాతో భువి కరస్థితి మాయుషీస్యాత్
సర్వోత్తమా గతిరహం నిఖలామరేడ్యా॥ 52

సర్వస్యాది ర్మధ్యమం తస్తథాంత
ర్యామీ నిత్యం యోగినాం ధ్యానగమ్యః
లోకేత్వస్మిన్ విస్తృతామే విభూతీః
ప్రాధాన్యాత్తే వచ్మిమద్భూమ మాన్యాః॥ 53

విష్ణుస్త్వాదిత్య మధ్యే రవిరపిమహసాం మారుతానాం మరీచిః
నక్షత్రాణాం చసోమశ్శ్రుతిషుచ మహిత స్సామవేదోహమస్మి
దేవానాం దేవరాజో మనఇతి చతథా హీంద్రియాణాంచ బుద్ధి
ర్భూతానాం శంకరోహంమృడగణమహిళోయక్షరాట్ గుహ్యకోహం॥

పావకశ్చ వసురద్రిరాడహం॥మేరురస్మిచ గురుః పురోధసాం
సైన్యేషుచ షడానన స్సరస్వద్ధి రస్మ్యృషిగణే భృగుర్మునిః॥ 55
ఏకమక్షరమహం గిరాంతథా॥స్థావరేషుచ హిమాద్రి రుత్తమః
పిప్పలో మహిరుహాంచ నారదఃనిజఋషిషుచ మద్గుణాదరః॥ 56

ఉచ్చైశ్శ్రవాశ్చ తురగేషు తథాగజానా
మైరావతో నరపతిశ్చ నృణాం ప్రతీతః
వజ్రం తథాయుధగణె సురభిశ్చ ధేనుః
కామోహమస్మి భుజగేషు తువాసుకిశ్చ॥ 57

యజ్ఞేషు చాహం జపయజ్ఞ సంజ్ఞః
నాగేషు చానంత ముశంతివైమాం
యాదస్సుచాహం వరుణః పిత్యాణాం
తథార్యమా సంయమతాం యమోహం॥ 58

ప్రహ్లాదోస్మి దితేస్సుతేషుచ తథా కాలోస్మి గంధర్వరాట్
విత్తశ్చిత్ర రథోస్మి పక్షిషుత ధాతాఖ్యస్మి నాగాంతకః

రామశ్శస్త్రభృతాం తథాచ పవతాం వాయుస్తథా జాహ్నవీ
స్రోతస్వస్మి రఘుషేషుచాస్మిమకరః సర్గాది మధ్యాంతకృత్॥ 59

విద్యాస్వధ్యాత్మ విద్యాస్మిహి జగతి తథాచాక్షరాణా మకారః
గాయత్రీ ఛందసాం చాధవమపిచ బృహత్సామ సామ్నాం కిరీటిన్
మాసానాం మార్గశీర్షః సురభి రపి తథాచర్తుషు ద్యుతమస్మి
చ్ఛద్మిస్వప్యస్మి కీర్తిర్ధృతిరపి వనితా సంశ్రయాశ్రీ స్మృతిశ్చ॥ 60

జయోస్మ్యహం సత్వ వతాంచ సత్వం
వృష్ణిష్వపి శ్రీ వసుదేవ సూనుః
పాండో స్సుతానాంచ ధనంజయోహం
వ్యాసో మునీనా ముశనాః కవీనాం॥ 61

దండోస్మి నిత్యం దమయత్సు నీతి ర్జిగీషతా మస్మిచ మౌనమస్మి
యచ్చాపిబీజం నిఖలేషు భూతే ష్వహంత దేవాస్మి పృథాతనూజ॥62

యద్భూత మత్శ్రీ జగతి స్థిర జంగమాఖ్యం
కించిచ్చ తత్శ్రీ నవినాస్తి మయాకిరీటిన్
యద్వ ద్విభూతి మదిహాస్తితదేవ సర్వం
మత్తేజ్ఞ వ సమవేహి పరేణజాతం॥ 63

నాంతో విభూతే మమమిస్తరస్య
పోక్తస్య సంగృహ్య మయాతవాయం
విష్టభ్య సర్వం జగదేతదేక
శ్శక్తం శతేశేన సఖేస్థితోస్మి॥ 64

శ్రుత్వైవ ముక్తం విభునా విభూతేః
కృష్ణస్య పార్థ స్మయ మానచేతాః
దర్శిష్టు నిజేచ్ఛాం ప్రకటీచకార
సర్వాం విభూతిం గదితాం యథైవ॥ 65

తతో హరిస్త త్కృతానుకంపో
దత్వాక్షీ దివ్యం ప్రణతాయ తస్మై
స్వగాత్శ్రీ సంస్థాం నిఖలాం విభూతి
మదర్శయత్ స్థావర జంగ మాఖ్యాం॥ 66

పార్థ స్తతః కృష్ణ సమర్పితేన।దివ్యేన చాక్ష్ణా నిఖలాంతదంగే
దదర్శ తేజ స్వినితాం విభూతిం।నానా విచిత్రా స్పదమాత్త భీతిః॥67

అనేక వక్త్రా ఽమనంత దివ్యవి భూషణ సర్వ సనానులేపం
నానాయుధం విశ్వముఖం విచిత్రం।దదర్శ రూపం ఎర మైశ్వరం తత్ ॥

దివ్యేక కాలార్క సహస్ర భాను
తుల్య ద్యుతౌ తత్ర త నామురాశేః
కృత్స్నం జగత్పాండు సుతో విభక్తా
మనేకధాప శ్యదనంత రూపం॥ 69

దేహే దేవకనందినీ తనుజనే సత్రాజ్ఞనే నేక్షితో
బ్రహ్మేజ్యాసన సంస్థితశ్చ గిరిజానాథ స్సురాస్సేశ్వరాః
భూతాన్యస్యఖిలాని దేవపితరో మర్త్యో రగాస్సానుగాః
తత్రేదం ప్రణతో ముకుందమపతత్ పార్థోభయవ్యాకులః॥ 70

భీతస్త్వాం సముదీక్ష్యనాథ బహుపాత్వాన్యా ఖినక్తోదరం
దీవ్య చ్చుక్రగదాధరంచ మకుటద్యోతచ్ఛిరోమండలం
తేజోవ్యాప్తదిశం నిధాసు తపనస్పర్ధిద్యుతిం సర్వతః
దుర్విజ్ఞేయబలం విభో చరణయోర్న మ్రోస్మివిశ్వాత్మనః॥ 71

వస్వాదిత్య మరుద్గిరీశ పితరస్సాధ్యాశ్వి విశ్వామరాః
గంధర్వా సురయక్షరాక్షసగణా భూతాని సర్వాణిచ
దృష్ట్వాతేవ పురద్భుతం భయ సమాక్రాం తాశ్చభక్త్యా విలా
త్మానస్త్వాం సముదాహరంతి నుతిభిః స్వ స్వర్షిన స్సంతతం॥ 72

ద్యుస్పృగ్విపులం నిరీక్ష్య భవతో వ్యాత్తాననం భీతవత్
జాతా నప్రదిశోదిశశ్చ నలభేశర్మాద్య పద్మేక్షణ
ద్రోణాశ్వాంత నవస్థితా రవిసుతో యోధాశ్చనస్తే ముఖా
స్యేతాన్యద్యవిశంతి దీప్తనయన జ్వాలావిలాని ప్రభో॥ 73

ఎతేచాపి సహానుగా భగవతో వక్త్రాణి భీత్యాకులా
జిహ్వాలీఢవిసర్పి సృక్వియుగళా న్యావిశ్య భూమీశ్వరాః
మత్స్యేశ ద్రుపదాదిమాశ్చ ధృతరాష్ట్రా స్తోన్మద్భవా స్తేఖిలాః
వీక్ష్యం తేద్యమయా విస్టవపుషో వహ్నిం పతంగాఇవ॥ 74

భానస్తేవిత తా స్సహస్రకిరణజ్వాలా సహస్రోపమా
వ్యాప్తాఃఖంచ దిశోధరాంచ భగవన్ సంతాపయంతేభృశం
కస్త్వందేవకి మర్దమాదృశతయాభా స్యద్యతన్మేవిభో
బ్రూహిత్వాం ప్రణమామిభక్త వివశం స్వామిన్ ప్రసన్నోభవ॥ 75

అథాహభగవాన్ పార్థం భీత్యోత్పుల కితాంగకం
తద్రూపవిభవం భూయః కథయన్నిదమాదరాత్॥ 76

కాలోస్మి సర్వజగతాం ప్రయకృత్ప్రవృద్ధ
స్సంహర్తుమేవజగతీ మిహమత్ప్రవృత్తిః
ఎతేహి సర్వ నరపాభవతా వినాద్య
సైన్యద్వయె నుపదమేవ వినాశమాయుఃు॥ 77

ఉత్థాయత స్మాద్విజతారిసంఘుః
భుంక్ష్వోత్తమం రాజ్యమిదం యశస్వీ
హతామయైతే కిలసవ్యసాచిన్
నిమిత్తమాత్రంతు భవాని హస్యాత్॥ 78

భీష్మద్రోణ జయద్రథార్కజముఖాన్ మత్తేజసైవహతాన్
హత్వాకీర్తిముపాహరస్వ విమలాం మత్తేజసాప్యాయితః
మాభైషీర్మ మరూపవీక్షణవశాత్ ప్రేమ్ణామయాపార్థతే
దుర్దర్శం పపురీదృశం ప్రకటితం దేవైశ్చిరాకాంక్షితం॥ 79

తతోనమస్కృత్య హరింకిరీటీ తుష్టావభక్త్యానతకంధరాంగః
సర్వాత్మకత్వ ప్రముఖై స్తదీయైగుణైశ్చనానావిధబంధవాదీ॥ 80

సఖత్వతః పూర్వముదీరితానాం హేలాగిరాంహేమణముర్మణానః
రహః ప్రకాశంచతతో నతాంగః ప్రసాదయా మాససమాహితాత్మా॥

అథతద్విశ్వరూపస్య దర్శనేనాతిభీరుణా
ప్రార్థితః పూర్వరూపస్య దర్శనాయపృథాభువా॥ 82

దర్శయిత్వాయథాపూర్వం చతుర్భుజధరంవపుః
ఆశ్వాసయద్భయాక్రాంతం సౌమ్యదర్శనతర్పితం॥ 83

సమాహితాత్మనేతస్మై పార్థాయభగవాన్ హరిః
భక్తియోగోపదేశేన ముక్తైర్మార్గమదర్శయత్॥ 84

క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞయోర్భేదం తత్స్వరూప గుణాదికం
ఈశాఽక్షరవిభూతీస్త్వం పురుషోత్తమతామపి॥ 85

ముముక్షో ర్నిశ్చయతాం వృత్తిం కథ యిత్వాథ మాధవః
సులభంచ రమోపాయ మపి ముక్తే శ్రుతీరితం
శరణాగతి సంజ్ఞంత దుపాదిశ దరిందమః॥ 86

స్థితోథ గత సందేహఃపార్థోయుద్ధా యనిశ్చితః
శోకం వ్యపైపీ ద్బంధూనాం వధకారుణ్య మూలకం॥ 87

ఇత్యేవ మష్టాదశభి రధ్యాయైఃకృష్ణ పార్థయోః
సంవాద ముజ్జగౌ వృత్తంధృత రాష్ట్రాయ సంజయః॥ 88

ఎతేహ్యష్టా దశాధ్యాయాఃగీతా శాస్త్ర మితీరితాః
యత్రాఖిలాగ మాంతానాంతత్వం మురభి దుజ్జగౌ॥ 89

అథోత్థితం రథోపస్థాత్గాండీవ విలసత్కరం
వీక్ష్య పాండవ సేనాసాభూయః ప్రీతి ముపాయయౌ॥ 90

తదా యుధిష్ఠిరఃపాదచరః కౌరవ వాహినీం
అభ్యయాత్స మనుద్యుత్యచత్వారో భ్రాతరో యయుః॥ 91

కిమేవ మధునా రాజఞ్ఛత్రూ నభిగత స్త్వితి
పృష్టోపిసై రదత్తోక్తిఃకాన్యే ధర్మ సుతోయయౌ॥ 92

కృష్ణశ్చ తా ననుగతఃభావంతస్యా రిసేవనే
న్యవేద యద్గుహా వాసీభూతానాంచ రతస్థుషాం॥ 93

భీష్మ ద్రోణ ముఖాఽమాన్యా ననుమంతు మయంనృపః
యుద్ధాయాద్య సమర్థ్యేతితదిదం విజయాయనః॥ 94

యుధిష్ఠిరోథ గాంగేయం ప్రణిపత్యారిసైన్యగః
యయాచేను మతింయుద్ధేసోపీదం వ్యాజహారతం॥ 95

యద్య నాపృచ్ఛ్యమాం రాజఞ్ఛయుద్ధాయ సముపైష్యసి
శపేయం నైవతే రాజఞ్జయోవై జగదధీశతః॥ 96

వర దానాయ భీష్మేణచోదితో ధర్మనందనః
కథయత్వ ద్వధోపాయమితిభీష్మం వ్యజిజ్ఞపత్॥ 97

తేనాథ పునరాయాహీత్యుక్తో భీష్మేణ పాండవః
సత్వాతం ద్రోణమభ్యేత్య యథాపూర్వం వ్యజిజ్ఞపత్ ॥ 98

సచాపి జయమాశాస్య ప్రణతాయ పృథాభువే
అమంగళ వచశ్శ్రుత్వా యుధ్యత స్సమరాంగణే
స్వస్యప్రాయోప విష్టస్య జయ మాహాభి యాతిభిః॥ 99

తతః ప్రణమ్య తంరాజా శారద్వత ముపాగతః
అభివాద్య యథాపూర్వం వ్యజిజ్ఞి పదరిందమః॥ 100

ఆశాస్యతస్మై సజయం స్వస్యావధ్య త్వమబ్రవీత్
అథ మద్రేశ మాసాద్య ప్రణమ్యేదం వ్యజిజ్ఞపత్ ॥ 101

సారథ్యే వస్థితో రాజన్ రాధేయస్య భవాన్రణే
కరోతు తేజసోహానిం మమశ్రేయసి నిస్థితః॥ 102

అథేన శత్రుబద్ధత్వ మాత్మన స్సముదాహరన్
అంగీచ శారతద్వాక్యం మద్రేశః పాండవప్రియః॥ 103

తత స్సభ్రాతృకోరాజా శత్రుసైన్య వినిర్గతః
ఆససాదచ మాం స్వీయాం యథేందు శ్శారదం నభః॥ 104

కృష్ణోపి కర్ణమాసాద్య ప్రాహేదం సమరాంగణే
త్వత్ప్రతిజ్ఞా శ్రుతా భీష్మే నయోత్స్య ఇతిజీవతి॥ 105

యావజ్జీవతి గాంగేయ స్తావదస్మా నుపాశ్రయ
హతేతు భీష్మే భూయస్త్వం దుర్యోధన ముపైష్యసి॥ 106

అథ కర్ణో హరింప్రాహ భీష్మోజీవతు వానవా
నమయా ధార్తరాష్ట్రస్య కార్యం విప్రియ మణ్వపి॥ 107

తతో వినిర్గత శ్శౌరిః పాండవైస్సహ సంగతః
యుయుత్సు ర్ధార్తరాష్ట్రస్తు పాండవానా శ్రితోభవత్ ॥ 108

బహుమాన్య యుయుత్సుంతం వాసుదేవాను మోదతః
యుధిష్ఠిరో వారవాణ మాసుంచ త్కనకోజ్వలం॥ 109

తా మాయాంత రథం దృష్ట్వా భ్రాతరో విజయాదయః
ధిష్ఠద్యుమ్నా దయశ్చైవ రథా నారుహ్యాదం శితాః॥ 110

అభ్యయు ర్ధార్తరాష్ట్రాస్తాన్ వ్యూహ్యసేనా యుయుత్సవః॥ 111

ధృతరాష్ట్ర సుతాపీరా దుర్యోధన ముఖా స్తతః
పితామహం పురస్కృత్య పాండవా నభ్యయూరుషా॥ 112

సేనాముఖే కౌరవాణాం ఆయాంతం శంతనోస్సుతం
నిరీక్ష్య పాండవీసేనా సంహృష్టా భ్యగమ ద్ద్రుతం॥ 113

భేరీమృదంగపటహానక ఘోషమిశ్రైః
మత్తద్విపాశ్వనినద స్సహసా తదానీం
క్ష్వేళారవేణ సహయోధగణస్యసర్వాః
వ్యాపో ద్దిశశ్చ విదిశశ్చ దివం మహీంచ॥ 114

సింహానామివగర్జతాం మహాభృతాం పక్షద్వయస్థాయినాం
యుద్ధం సంకులమాసతత్ర దివసే పూర్వేహ్ని భీత్యావహం
భీష్మ స్తత్ర ధనంజయేన సహితః పాకింపయ త్తం శరైః
గాంగేయః కృతవర్మణాచ సహితో యుధ్యన్ సదృశ్యైర్భవం॥ 115

బృహద్బలేనాపి యుతోభిమన్యుస్సంఛిన్న ధన్వాహతసారథిశ్చ
పరితికీర్యాం తస్యతధైవ చక్రే ధల్లధ్వనేనాహవశూరగణ్యః॥ 116

భీమ స్సుయోధనమయోధయదాశుగాగ్ర్యైః
దుశ్శాసనస్తు నకులేన సమాజగాము
మాద్రీసుత స్సమగమ త్కృప దుర్ముఖేన
మద్రేశ్వరేణ నృపతిస్వయమేవ పీరః॥ 117

ధృష్టద్యుమ్నో ద్రోణమభ్యేత్య తేన
చిచ్ఛేద చాపే చాపమన్యం గృహీత్వా
ద్రోణం జఘ్నే సోమదత్తిస్తుశంఖం
బాహ్లీకం తం దృష్టకేతు ర్యయోధ॥ 118

ఘటోత్కచోలంబసరాక్షసేన శిఖండినాద్రోణసుతో యయోధ
విరాటభూపో భగదత్తరాజ్ఞా కృపో బృహత్క్షత్రమహీభుజాచ॥ 119

పాంచాలరాజస్తు జయద్రథేన తథావికర్ణ శ్శ్రుతసోమరాజ్ఞా
సుశర్మణాయుజ్యత చేకితానః సుదక్షిణేన శ్రుతకర్మరాజా॥ 120

శ్రుతాయుషా సంగత వానిరావా సజ్ఞాత్మజః॥ 121

శకునిః పృతివింధ్యానాయుధ్యద్ధర్మతనూభువా
తథా విందానువిందాభ్యాంకుంతిభోజోపి సంగతః॥ 122

గాంధారైః పంచశైకేయాః పంచభిర్యయుధుః క్రుధా
ధృతరాష్ట్రసుతో వీరబాహు ర్వైరాటినాపిచ॥ 123

ఎవం పృవృత్తే తుములే సమీకేగజేన దంతీ తురగేణ వాజీ
రథీచ యుక్తో రథికేన పద్గఃపదాతినాయుధ్యదుదగ్రకోపాః॥ 124

ఎవం పృవర్తతి తుములే సమరే దుర్ముఖకృతవర్మశల్యకృపవింశతిభిః
పంచభి ర్మహారథై రభిరక్షిత శ్శాంతనవః పాండవసేనాం విగాహ్య
బహుశస్తాం విమమర్ధ॥ 125

తద న్వభిమన్యురాజ్ఞని రథికుద్ధః పిశంగై స్తురంగై రూహ్యమానం
రథమధిష్ఠితో భీష్మరథ మభిగత స్తదగ్రివిరాజమానం తాలధ్వజమా
హత్యకృతవర్ణమేకేన శల్యం పంచభిః నవభిర్భీష్మంచ సమా
హత్య తదీయం కేతుం చ రథాగ్రాదపాతయత్॥ 126

దుర్ముఖస్యరథసారథే శ్శిరస్సన్నికృత్యచ ధనుః కృపస్యచ
తోషమాహరదథా స్త్రిలాఘవాదాజ్ఞని ర్దివిషదాం విపశ్యతాం॥

అథాజ్ఞనే శ్శాంతనవస్యఘోరరణః పృవృత్తో విశిఖై రనేకైః
పరస్పరం తౌ రథకేతుసూతాన్వివిధ్యతు ర్దృష్టృవిచిత్రదాయి॥ 128

ఆజ్ఞనిం సపదివీక్ష్య శంతనో స్సూనునాదితమమోఘసాయకైః
అభ్యయు ర్దశమహారథేశ్వరాభీమపాండుతముఖాః పృతస్థిరే॥ 129

తదాశాంతనవ స్తేష్వభిగతేషు మహారథేషు ధృష్టద్యుమ్న మేకేన
సాత్యకించ నవభిశ్శరై రాహత్య భీమస్యధ్వజమేకేన న్యపాతయత్॥

తదన్వతిరుష్టేన భీమేన భీష్మోత్రిభి రేకేన కృపి కృతవర్మణి చాష్టభి
ర్నిహతేషు విరాటసూను స్తురో మతంగజమధిష్టిత శ్శల్య మభి
దుదావ॥ 131

ఉత్తరాధిష్ఠితో నాగరాజస్తేనపృచోదితః
శల్యస్యయుగమాక్రమ్యపదాశ్వాన్ చతురోవధీత్॥ 132

తత స్తస్మిన్నేవ హతాశ్వే రథే తిష్ఠతామద్రీశ్వరేణ ప్రేరితయా

శక్త్యా సుగాఢమురస్యపితయా విశీర్ణకవచో వైరాటిస్త్యక్తాంకుశో
గజస్కంధా న్నిపతితః పితృలోకాగంతుకతా మవాప॥ 133

వారణస్సోపి శల్యేన సన్నికృత్తనుహాకరః
న్యపత ద్వినదద్భీమం దశామపి విభో ర్యయౌ॥ 134

తతో విరాటసూను రపరశ్వేతాభిధో మహారథో భ్రాతు నిధన
కోపితో జయకాశినమధిష్ఠితరథమాయాం తం మద్రధిపతిం తాంశ్చ
సర్వాన్ మహారథా నభిద్రవతో నిరీక్ష్య విధృతకార్ముక స్సమరసము
ద్యోగ మతానీత్॥ 135

తేచ మహారథా స్సప్తదుర్ముఖ కృతవర్మరుక్మరథప్రముఖా శ్వేతమభి
దుద్రువుః॥ 136

నిహతేషు తదా తేషు మహారథేషు పునః పున ర్నివృత్తకార్ముకేషు
పరాఙ్ముఖేషు విరాటసూనునాభి ద్రుతం మద్రరాజం సభీష్మ స్సుయో
ధనో వ్యనోచయత్॥ 137

తతో దుర్యోధనప్రేరితశ్శాంతనవో ద్విగుణితసమరకోప స్సాభద్రభీమ
సేనసాత్యకికేకయవిరాటధృష్టద్యుమ్న చేదిరాజప్రముఖాన్ మహారథాన్
బహుభి శ్శరై రవకిరన్ అన్యాంశ్చ బహూన్ యూథపతీన్ సగజ
తురగరథాన్ విద్రావయన్ మహాగిరిరివాకంప్య శ్వేతాభిముఖమా
సాద్య మహతాశరజాలేన తమవాకిరత్॥ 138

శ్వేతస్యాథనదీసుతస్యచరణో భీమోరవద్వైరథః
భీష్మం తత్రచరై శ్చకారవిముఖం శ్వేతో విరాటాత్మజః
శ్వేతో యద్యవితాశరైర్నపృతనాం పాండోస్సుతానాం
మృధే భీష్మైకదినేన దగ్ధమఖిలం సైన్యం తదీయం భవేత్॥ 139

గాంగేయె విముఖే విషణ్ణహృదయో భూపై రనేకైర్యుతః
శ్వేతాసీక ముపాద్రవత్ ప్రమథినో దుర్యోధన స్సానుజః
భూయస్తా నవకీర్యసాయకవరై ర్విదార్వయిత్వా ముహుర్వై
రాటిః పవనో యథా మహిరుహా భీష్మం తమేవాభ్యయాత్॥ 140

విద్ధస్సప్తభిరా పగాతనుజ నిశ్శ్వేతేన తంత్ర్యుత్తరై
ర్విద్ధ్వాతేనచ పంచవింశతి శరై ర్భూయో దితస్తీక్ష్ణగై:

సంచిన్న ధ్వజకార్ముక స్వధపృథా పుత్రేషు సానువ్రజే
ష్వాథ్మాతాజ్జవరేషు కోపమమితం దుర్యోధనః ప్రాప్తవాన్॥ 141
శాహ్లీకంచ జరాసుతస్య తనయం శల్యం వికర్ణాది మా
నన్యాం శ్చాపి మహారథానభిగతా దుర్యోధన స్యాజ్ఞయా
శ్వేతోవృష్ట మహాశరా నురసితా బాణై ర్నివారోత్తమైః
భీష్మస్యాచ్ఛిన దేవకార్ముకవరం సందర్శయన్ లాఘవం॥ 142

అన్యచ్చాధ ధనుః ప్రగృహ్య విపులం శ్వేతం నిహత్యా పు
నూను స్తేనచ విక్షతోబహుశరైః భూయస్ససర్జాశుగాన్
శ్వేతస్తాన్ వినివార్య కార్ముకవరం భల్లేన తస్యాచ్ఛినత్
సోప్యన్యద్ధనుషా ససర్జ విపులాన్ శ్వేతాయ సప్తాశుగాన్॥ 143

హత్వాశ్వాన్ చతురశ్చ తుర్భిరిషుభిః ద్వాభ్యాం ధ్వజం సారథేః
శీఘ్రంచా చ్ఛినదేకకేన సరిత స్సానుస్తతో భూపతేః
తస్మాదాశు రథాదవప్లుతమిత శ్వేత స్తదాప్యాశుగైః
భీష్మేణ ఋతవిగ్రహేపి రుషితశ్శక్తిం వరామగ్రహీత్॥ 144

ఊత్సృష్టా మధతాం నృపేణ మహతీం చిచ్ఛేద భీష్మోష్టభిః
శ్వేతోధా మహతీం గదా మనుపమాం జగ్రాహతం హింసితుం
భీష్మేత న్మహి మావబోధిని రథం త్యక్త్వా మహీమాశ్రితే
క్షిప్తా తేనగదాదహ ద్రథవరం తస్యాశు సోపస్కరం॥ 145

ఆస్థాయాన్యం రథమభిగతః కౌరవశ్వేతరాజం
శుశ్రావ్య వాణీం నభసిగదితామస్యకాలోయమేవ
శ్వేతంత్రాతుం సపదివి రథం సంప్రయాతా న్నరేంద్రాన్
సౌభద్రాదీన్ బహుభిరిషుభిర్వారయామాస వీరః॥ 146

తానాధూయ శరైర్గత స్తభిముఖం శ్వేతస్య దేవవ్రతః
చిచ్ఛేద తేనపునర్ధనుష్పి ధనుస్సజ్యం విధాయాపరం
శ్వేతం భీమముఖై రనుద్రుతమభి ద్రుత్యాశుగాన్ విక్షిర
భీమేనేషు భిరాహతశ్చి తముఖై ష్టప్తాభృశం కోపితః॥ 147

తదాసీమ సంభ్రాంతో భీష్మఃప్రహసన్ముఖో భీమమనేకై శ్శరైరా
వార్య సౌభద్ర సాత్యకి ధృష్టద్యుమ్న ప్రముఖానన్యానపి మహార
థాన్ బహుభిశ్శరవరై ర్విధమన్ శ్వేత మేవాభిదుద్రావ॥ 148

సంధాయ కార్ముకవరే శరమాపగేయః
బ్రహ్మాస్త్ర సంహిత మనం కుశమోక్షపాతం
చిక్షేప మత్స్యతనయా యస తేనభిన్న
వర్మా పపాత నిహతశ్చ్యుత జీవబంధః॥ 149

ఎవంహా తే యుధివిరాటసుతేతిపీరే
దుర్యోధనో ముదమవాప సయూథనాథః
పాండోస్సుతా విమనసస్సహసా బభూవుః
సంశ్లాఘితో దివిసురై స్సరిత స్తనూజః॥ 150

తదను వైరాటి రపరశ్శంఖాభిధానో నరపతి భ్రాతుర్వధ పరిసంతప్తో మద్రాధిపతి మభిద్రుత స్త్ర దక్షిణాధి నాభీమ్యేణ ప్రత్యు ద్గతో బభూవ॥ 151

తత్రాజ్ఞనస్య శంఖత్రాణాధి నస్తత్పరస్సరస్య భీష్మస్యచ ప్రవృత్తే మహతి సమరే మద్రాధిపతినా రథాదవతీర్ణే నిహతవాహా ద్రథాదవ తీర్య శంఖోగదాపాణిః పార్థ రథమారుహ్య యుద్ధాద్విరరామ॥ 152

భీష్మోపి మహతాశరవర్షేణ పాంచాల మత్స్యకేకయ ప్రముఖా మహారథానవకిర ద్రుపద మభిద్రుత స్తంచ బహుభిశ్శరై రదయ నిఖిలామపి పాండవీం చమూం వ్యాకులీచకార॥ 153

తతశ్చా స్తముపగతవతి దివాకరే యోధేషు సర్వేషు శిబిర ముప యాతేషు యుధిష్ఠిరోపి సానుజ శ్శిబిరముపేత్య భీష్మస్యాతి బలంవిచిం తయ మహతీం భీతిమవాప్తో భీష్మస్యాస్య శమనం కథం స్యాదితి విచారయ తదర్థం వాసుదేవేనా మంత్ర్యతేన సమాహితో బభూవ॥ 154

ఉదితేచ పునర్దివాకరే వాసుదేవ నియుక్తో ధృష్టద్యుమ్నః క్రౌంచా రుణ సంజ్ఞికం వ్యూహం నిర్మాయతస్య శిరసి ద్రుపదమాస్థాప్య అన్యాంశ్చ మహారథా యథాయోగ మనస్థాప్య కౌరవసేనా మభ్య ద్రవత్॥ 155

ఎవం ధృష్టద్యుమ్నానుగతాం అనామహమిక యాయు యుత్సుభి మహారథై రభియాంతీం పాండవసేనాం నిరీక్ష్యాతి చకితేన సన్నద్ధేన సుయోధనేన సబహుమానం ప్రాధిత స్త్వరాంచ సంప్రాపిత శ్శాం

తసవ్యో ద్రోణకృపశల్యాదిభి స్సహిత స్యామపిసేనాం యథారిపుసేన ప్రవిసేయు స్తథాసం వ్యూహ్యామహం తమతి పవన జవనాశ్వ వాహితం రథమధిష్ఠితః పాండవసేనా మభిద్రుతః సౌభద్ర భీమసేనాజ్జున కేకయ విరాట ధృష్టద్యుమ్న చేదిరాజప్రముఖాన్ మహారథాన మిత్రై శ్శితై శ్శరశతై ర్బహుధా విధ్యన్ సగ్వానుపి పృతనాం సాశంకం ప్రకంపయామాస॥ 156

భీష్మమేవ మరివాహినీం నిదహంతం యథాకక్షం నగ్నిమివా నివార్య వీర్యతేజ సముదీక్షమాణో ధనంజయో భీష్మవధాయ నిర్జగ మిషు శ్శౌరిణాచానుమోదితస్తైనైవ నిబద్ధాశ్వం రథవరమధిష్ఠితః పితామహ మభ్యుపేత స్సైన్ధవ ప్రముఖై ర్మహావీరై రనుగతేనతేన ప్రద్యుద్గతః సర్వేషాం దివి భువి చ పశ్యతాం జనిమతాం శ్లాఘావిషయతామవాప॥ 157

తదాజ్ఞానో భీష్మేణ సప్తసప్తత్యా ద్రోణేన పంచవింశతిభిః కృపేణ పంచశతైః దుర్యోధనేన చతుష్షష్టిభిః శల్యేన నవభిః అశ్వత్థామ్నా షష్ట్యా వికర్ణేనచ త్రిభిర్మహాశరై రాతాయని నాత్రిభిర్భల్లైరతి విద్ధః కించిదపి నచలిఖో భీష్మం పంచవింశతిభిః కృపంచ నవభిః ద్రోణంచ షష్ట్యాత్రిభి ర్వికర్ణమార్తాయనించ త్రిభిశ్శరైః పంచభి స్సుయోధనంచ వివ్యాధ॥ 158

ఎవం సాత్యకి విరాట ధృష్టద్యుమ్నాభిమన్యు ప్రముఖైః మహారథైః పరివృతే ధనంజయే మహాంతం సమరం వితన్వతి సమావృతేచ నభస్యుభయో ర్బాణగణైః ద్రోణధృష్టద్యుమ్నయో రపిమిథో మహీయాన్ సమరో బభూవ॥ 159

తదా ద్రోణో ధృష్టద్యుమ్నం బహుభిర్బాణై ర్విధ్వాసారథించ తస్య రథనీడా న్నిపాత్యతురగాంశ్చ చతురశ్చతు ర్భిర్నిపీడ్య తదనుకుపితేన పాంచాలేన నవత్యాశితై శ్శరై రభిహతః కించిదపివ్యథాం నోప గతస్తం నిహంతుమనాః కంచనాప్రతిమం శరం ప్రయుజ్యతస్మిన్ తే నప్రతిశరై శ్ఛిన్నే తేనైవప్రయుక్తాం శక్తిం తిధాశ్ఛిత్వా తతస్తత్ప్ర యుక్తం శరవర్షంచ ప్రతిహత్య తదీయం ధనుశ్చ మధ్యే నికృత్య పశ్చాత్పాంచాల్యేన ప్రయుక్తాం గదాం మహతీం ధ్వంసయిత్వాబహు

భిత్వాల్లై స్తస్యకవచం విభద్య పునరప్యన్యేన ధనుషాపంచభి శ్శరై
రభి హత్వాచ్చ నికృత్య తదీయం సారథిం తురగాంశ్చ నిపాత్యత
దనుగదాపాణినా రథాదవరూఢేన తేనక్షిప్తాం గదాంచ బహుభిశ్శ
రైర్భిత్వా జ్వాలాతతః ఖడ్గధర మభిద్రుతం పాంచాలం శరాన్మైర్వ్యా
కులీచకార॥ 160

తదా ధృష్టద్యుమ్న పరిత్రాణార్థ మాగతో భీమసేనస్య మన్యస్మిన్
రథే సముస్థాపయత్॥ 161

తముదీక్ష్య దుర్యోధనో ద్రోణ పరిత్రాణాశయా భీమసేనస్య ప్రతి
యోద్ధృతయాకాలింగాన్ ప్రాహిణోత్॥ 162

తతో భానుమత్ కేతుమత్ శ్రుతాయుశ్చక్రదేవ ప్రముఖాః కాలిం
గా మహారథా దుర్యోధన నిర్దిష్టా మహాత్మా చతుర్దంగ బల పృత
సరగా పరిమృతా భీమసేన మభిద్రుతా స్తేన చిరం యుధ్యమానాః పరా
జితా నిహతాశ్చ బహుధా దుద్రువుః॥ 163

తదన్వతిమాత్ర ప్రహర్షపూరితేన సేనాపతినా పాంచాల్యేన చోది
తేషు శిఖండి ప్రముఖేషు మహారథేషు భీష్మ మభియాతేషు భీమ
సేన స్సమాధ్మాత శంఖ స్సాత్యకి ధృష్టద్యుమ్న సంరక్షిత పార్ష్ణి
రన్యం రథమాస్థాయ భీష్మ మభిద్రుతో నినదంశ్చ బహుధాస్వ
నినద శ్రవణరుషి తేనాభ్యుపగతేన భీష్మేణ బహుధాయుధ్యమానేన
వినిహతాశ్వోగదాం తత్ప్రయుక్తా ముద్వీక్ష్య రథాదవరూఢో ధృష్ట
ద్యుమ్నేన రణాదపవాహితో బభూవ॥ 164

సాత్యకిశ్చభీమస్య ప్రియమన్విచ్ఛన్ భీష్మస్య సారథిం నిజఘాన॥ 165

భీమసేనోపి సర్వానపి కాళింగాన్ వినిహత్య సాత్యకిప్రముఖై స్సం
శ్లాఘితో ధృష్టద్యుమ్నేన గాఢం పరిష్వక్తో బభూవ॥ 166

తదా ధృష్టద్యుమ్న శల్య కృపాశ్వత్థామభిస్త్రిభి రేకైవ సాస్త్ర
స్తురగా నశ్వత్థామ్నో బహుభిశ్శరై ర్వినిహత్యాశల్య రథమాస్థితేన
ద్రౌణినాభి ద్రుతశ్చిరంతేన యుయోధ॥ 167

పాంచాలరక్షణకృతే సహ సాభిమన్యు
స్తత్రాగత శ్శిరశరవ్యయమాశుకుర్వన్

విద్ధ్వా శల్యం కృపపూజ్యసుతాం తతస్తం
తేచాశుగై ర్బహుభిరాత్తరుషం వితేనుః॥ 168

తదా సురోధనతనయో లక్ష్మణాభిధాన సౌభద్రేణ సంగతస్తం
బహుభిర్నారాచైర్నిహత్యైనచ పంచశత శరైరర్దితగాత్రస్తస్య ధనుశ్చిత్వా ధనుర్వేదపారంగతాభిమన్యునా నిపీడితోబభూవ॥ 169

దుర్యోధనశ్చాభిమన్యు నాపీడితం పుత్రం నిరీక్ష్య సర్వైర్మహారథై
స్సమేత స్సౌభద్రం పర్యవారయత్॥ 170

పార్థస్తదా బహుభిరాత్మజ మావృతంస్వం
వీక్ష్యాచ్యుతేన సహితో రణభూమిమేత్య
సర్వాన్మహారథవరాన్ వినిహత్యసేనా
మద్రావయచ్చిత శ్చరోత్తమ పీడితాంగాం॥ 170

భీష్మస్తదో ద్వీక్ష్యధనంజయస్య వీర్యంవిచిత్రం యుధిదుర్నివార్యం
అస్తంచయాతే మిహిరేవహారం చమ్వా స్సమాజ్ఞాపయ దర్దితాయాః॥

నివృత్తాం కౌరవీంసేనామస్తం యాతిదివాకరే
పాండవానాంచ పృతనానవర్తత రణాజిరాత్॥ 173

భానావధోద యతిశాంతనవానుశిష్టాం
వ్యూఢాం సుపర్ణవపుషా కురువీరసేనాం
యుద్ధోద్యతాం విజయపాషత శాసనేన
దుద్రావపాండవ చమూరపి బద్ధహర్షా॥ 174

వ్యూఢా మధేందువపుషాపాండవానాం వరూధినీం
అధ్యయామాస గాంగేయస్సహిత స్సైర్మహారథైః॥ 175

పాధోక్ష వీక్ష్య కురూద్వహస్య పృతనాం భీష్మేణ సంపాలితాం
దుశ్చేద్యాం జలధిం మహారుష ఇవా విశ్వాశుగై స్తీక్ష్ణగైః
విధ్వ్యక్ వ్యాకులయన్ మహారథమనాం స్వావారయత్తైస్తదా
ముక్తాశ్శక్తిగదాసి శూల పరశు ప్రఖ్యాయుధా న్యుద్యతః॥ 176

భీష్మద్రోణ జయద్రథాశ్చ శకునిః కౌరవ్య సేనాశ్రితాః
భీమశ్చైవ ఘటోత్కచో ద్రుపదరాట్ పార్థశ్శినే నందనః

కుర్వంత స్సమరం మిథశ్శరశతై స్సంకృత్త గాత్రాభృశం
తత్రోత్పేతు రుదీర్ణరోష వికటాశ్చిన్నా ముహుః కంధరాః॥ 177

తదా దుర్యోధనే ఘటోత్కచేనన సంయుక్తే భీష్మద్రోణాభ్యాం ద్రా
పదీసుతేషు ధనంజయేచ సర్వతశ్చరతి సాత్యకి రభిమన్యుశ్చ సౌబలం
బలమభిదుద్రువతుః॥ 178

గాంధారై స్సహసౌబలై శ్శిబిసుతో రుద్ధశ్శితై స్సాయకై
స్సంఛిన్నే తిలశోరథేచ సహసా ప్రాప్యార్జునే స్స్యందనం
సర్వాంస్తాన్ వ్యనివారయ త్సపదితాం యోధిష్ఠిరీం వాహినీం
గాంగేయ స్సగురూరుగోధసచతౌ దుద్రావ మాద్రీసుతౌ॥ 179

ఘటోత్కచేన సంయుక్తం భీమసేన స్సయోధనం
వివ్యాధ హృదిభాణేనామూర్ఛితం సోపలద్రథే॥ 180

తస్మి న్నపవాహితే దుర్యోధనే రణరంగా ద్ధర్మసూను ధృష్టద్యు
మ్నేన సహితః కౌరవం సైన్యం బహుశో వ్యద్రావయత్॥ 181

సాత్యకి రభిమన్యురప్యేకమేవ రథమారూఢౌ సౌబలస్య సేనాం వివి
ధై శ్శితై శ్శరసహస్రై ర్వ్యద్రావయతాం॥ 182

పార్థోపి యథా ధారాధరో మహీధరేషు ధారాసార మివమహా
రథేషు తేషు నిఖలేషు శరాసారం విముంచన్ నిఖలామపి పృతనాం
వ్యాకులయన్ విద్రావయంశ్చ బహూన్ యోధాన్ అంతకఇవాభీ
క్రుద్ధోవిచచార॥ 183

తదా భీష్మద్రోణౌ దుర్యోధన హితకారిణౌ మహాంతం యత్నమా
స్థితావపిసైరదితం విద్రుతంస్వకంసైన్యం నివర్తయితుంనాశక్నువతాం॥

తత స్సయోధనేన విద్రుతం నిఖలమపి సైన్యం నిరీక్ష్య వ్యాకులా
త్మనా న్యాయనిష్ఠురమనుసీతః పార్థితశ్చ శాంతనవః పాండవవిజ
యాయ విహితప్రతిజ్ఞో వినాదిత భేరీపటహః కోధం మహాంత
మాహారయన్ ధార్తరాష్ట్రై ర్నన్యైశ్చ మహారథై రభిగుప్తః పాండ
వం సైన్యం విగాహ్య మహార్ణవో మహాజలధిమివ పాండవపక్షీయా
నఖిలానపి మహారథాన్ దిశోవ్యదార్వయత్ 185

భీష్మాగ్నిం పాండుపుత్రాణాంసైన్యారణ్య విహారిణం
నిర్వాపయితు కామస్తంహరిః పార్థమ చోదయత్॥ 186

సంచోదితాశ్వే హరిణా శతాంగే
పార్థోపితిష్ఠన్ ధృత గాండివస్తం
భీష్మం పరిద్రుదావివ యథేభరాజః
సింహ శ్శితాన్ సంవిసృజన్ పృషత్కాన్॥ 187

భీష్మేణ బాణైరభితో వికీర్ణం
హరి స్తురంగాన్ అహినో ధృతాత్మా
పార్థోచ్ఛినత్తస్య ధనుస్తథాసీం
సోప్యన్యదాదాయ శరాన్ ముమోచ॥ 188

ఛిన్నేచ తస్మిన్ లఘుతాం తదీయాం
నిరీక్ష్య భీష్మో ముదితస్తథాన్యం
చాపం సమాదాయ శరైశ్శితాగ్రై
జఘాన కృష్ణం ధృషసన్నిపాతం॥ 189

భీష్మాశుగై రర్దిత సర్వగాత్రోధృతంజయే ముహ్యతి కృత్యతత్వే
దోర్ణాది వీరేష్వభితోద్రవత్సుశిసేస్తతస్తా విశిఖైరవారీత్॥ 190

తదా హరిర్భీష్మ పరాక్రమంతం
వీక్ష్యోజ్జన స్యాహవ మార్దవంచ
వినశ్యతః పాండు సుతాన్ విచార్య
భీష్మాగ్నిజానా శక్యనివారణేన॥ 191

స్వయం నిహంతుం కురువృద్ధ మిచ్ఛన్
సుదర్శనం బిభ్రదభి జ్వలంతం
అవప్లుతస్యం దనతః పదైకాం
వికంపయన్ భీష్మమభిద్రుతోభూత్॥ 192

తం క్రుద్ధమాయాంత ముదీక్ష్య భీష్మస్తువన్ వధాయానుమతించకార
పార్థో వరూథశ్చ రథాద్రమేశంనివర్తయామాస పదేప్రగృహ్య॥ 193

సంస్మృత్యసంధాం విజయానునీతోహరా పునస్యందన మాప్తువానే
విస్ఫారయమాస ధనుః కిరీటీవినాదయన్ ఖంచదిశో మహీంచ॥ 194

గాండీవ ఘోషేణ సజాతరోషఃసుయోధన శ్శాంతనవేన సాకం
భూరిశ్రవాః ప్రఖ్యమహారథేంద్రైఃపార్థం ప్రదుద్రావస వాసుదేవం॥195

తదాజ్ఞానో భూరిశ్రవసా ప్రయుక్తాఁ స ప్తవిశిఖాఁ స ప్తభిర్నివార్య
దుర్యోధన ష్టీస్తంభోమరం తూర్ణోన్మద్య భీష్మేణ విసృష్టాం
శక్తిం శల్యేన ప్రచోదితాం గదాంచ ద్వాభ్యాం సాయకాభ్యాం
వినికృత్య మాహేంద్రి మస్త్రం ధనుషి సందధే॥ 196

మాహేంద్రాస్త్ర సమాహితేన ధనుషా ముక్తైశ్శితై స్సాయకైఃపార్థే నాభిహతా మహారథవరా విద్రావితా స్సర్వతఃసేనాం తత్రనిపీడితాం హతబలాం దృష్ట్వా విషణ్ణా రవావస్థం యాతినివేశనం విదధిరే భీష్మాదయో యూధపాః॥ 197

తతః పరిధాతే కురువీరసేనా
భీష్మానుశిష్టాభి యయూరణాయ
తాం వీక్ష్య పార్థ స్సమచో దయత్స్వం
రథం రుషాయం త్రితమచ్యు తేన॥ 198

రణే తతః కౌరవపాండవానాంమిథఃప్రవృత్తే జయకాముకానాం
రథాశ్వ నాకాః నిహతాశ్చసద్గానిపేతురన్యై స్వధాయుధైశ్చ॥ 199

గాండీవముక్తాశుగపీడితాం స్వాంవిద్రావితాం వీక్ష్యచమూం నదీజః
నివారయన్ సాయక వేగముగ్రంఅభ్యుద్యతః పాండవ మిద్ధకేతుం॥

తదాజ్ఞానే సంవృతపార్శ్వపృష్ఠే మదేశ దుర్యోధన గౌతమాద్యైః
స్వకాత్స ముత్పత్యజవేన సైన్యాదభ్యద్రవత్తాఁ కుపితోభిమన్యుః॥
సర్వేషు వీరేష్వభిమన్యుబాణ కృశానునా దగ్ధతనూషు సద్యః
భీష్మస్త ముల్లంఘ్యరురోధపార్థంగాండివ విద్రావిత శత్రుసైన్యం॥202

భీష్మేజ్ఞనస్యా శుగభల్లవృష్ట్యాపరీవృతే భిన్నత నావిషణ్ణే
ద్రోణాత్మజో మదయిపచితిసేనాభూరిశ్రవాస్సాం యమనేస్సుతశ్చ॥
అభ్యద్రవన్నజ్ఞన పుత్రిమాజౌపార్థస్తదో ద్వీక్ష్యజ పాషపుత్రం
సపంచభిర్వీరవరై స్సుభద్రిసుతో వృతోలాఘువ మాస్థితోభూత్॥
ఏకేన విధ్వా గురుపుత్రి మాజిపంచాశుగై ర్మద్రిపతించ రుధ్వా
ఆపాతయత్సాం యమనేస్సుతస్యజ్వం శరైర ష్టభిరుగ్రిపాతైః॥ 205

స సౌమదత్తిం పరిహితాంచ శక్తిం
నిభిద్య మద్రేయదరీశరాంశ్చరుధ్వా
వాహాన్ తదీయాన్ చతురోజఘాన
తేతప్యవేగం సనిరోద్ధు మహాన్॥ 206

తతశ్చ దుర్యోధన శాసనేనాత్రిగర్త మద్రేషు సకేకయేషు
పార్థం సపుత్రం పరితశ్చరన్తమభ్యయూ త్వాషత రాజసూనుం॥
సగాతమం జతుగృహే తీక్ష్ణబాణై స్త్రిభిస్సమావిధ్యతథాచసుదార్ఢం
నిభిద్యతాన్ సాం యమునేస్సతేనాత్రింరద్భిర్భేత్తృ హతశ్శితాగ్రైః॥
సపాషతచ్ఛిన్నరథోహతాశ్వాస్సకృత్త ధన్వాసిధరః పదాతిః
అభిద్రుతస్సంగదయావిభిన్నశిరామృశో భూస్మృషతాం సృపాణాం॥ 209

అభిద్రుతస్సాం యమనిస్తతస్తం
క్రుద్ధో బభూన ద్రుపదస్య సూనుం
శల్యోధనుస్తస్య నికృత్యతంచ
నిపీడయాస శరై శ్శితాగ్రైః॥ 210

తదాభిమన్యుః కుపితోభ్యధావత్
మద్రేశ్వరం తత్రసయోధనాద్యాః
మద్రాధిపం తం పరివవ్రురారాత్
భీమోభ్యయాత్తూ సయమోరుషార్తః॥ 211

తతః ప్రవృత్తే సమరేతిభీమే। దుర్యోధనాద్యైర్దశశిస్సగర్భ్యైః
పాంచాల పుత్రస్య తదాభిమన్యుః। చక్రేద్భుతం యుద్ధ మనన్యవీర్యః॥

దుర్యోధనా ద్యాదశ థార్తరాష్ట్రాన్
పాంచాలపుత్రం విశిఖైర్నిజఘ్నుః
తాన్ ప్రత్యవిధ్య ద్రుపదస్య సూను
స్సౌభద్ర యుక్తః బహుభిః పృషత్కైః॥ 213

స్వసుస్సుతాభ్యా మధమద్రరాజ। సంమర్దితో మర్మణితౌజఘాన
జగ్రాహభీమోపిగదాం జఘాంసు। దుర్యోధనం రోషవిమూషితాత్మ॥

దుర్యోధనో మాగధ మగ్రసంస్థం
కృత్వాగజానీక యుతోభ్యయాత్తం

భీమశ్చతం వీక్ష్య రథావరూఢో
గజేంద్రసంఘం గదయాజఘాన॥ 215

తదాభిమన్యు ర్ద్రుపదస్యసూనుః కాశ్మీరిసుతౌ భీమముపాద్రవంతం
మతంగజాభ్యాం మాగధపాలితాభ్యాం స్తానపాతయచ్ఛ్రమ సమాసరూపాభ్యాం॥

తదా సుభద్రా తనయేన భిన్నశిరస్త్రాణ పేతేమగధాధినాథే
సుయోధన ప్రేరితమభ్యధావద్భీమో మహాత్మానన్య ముదాయుధాగ్ర్యం॥

నిపాత్యమానే గదయాబలాఢ్యే భీమేనతు శాంతనవోభ్యధావత్
శినేస్సుతశ్చో పగతోనదీజం సేనాంతదీయాం విముఖీచకార॥ 218

అలంబు సంత్రశినే స్సుతోజాః కృతప్రహారం దశభిః పృషత్కైః
నిశాచరం ప్రతివారైశ్చతుర్భిః నిహత్య సుద్రావ తథాపిచాన్యాన్॥

శైనేయ భూరిశ్రవసోః ప్రసక్తో
రణోమహాన్ తత్ర సుయోధనాద్యాః
పాండోస్సుతాశ్చా పిచతోరరక్షుః
భీమస్తు దుర్యోధన మభ్యధావత్॥ 220

తంవీక్ష్య భీమ స్స్వరథంసమేతః ప్రచోదయన్మూస రణాయసూతం
మహత్ప్రవృత్తం ప్రధనం తదానీం సుయోధస స్యాపి వృకోదరస్య॥

పరస్పరం తౌ విశిఖై శ్శితాగ్రై ర్నిఖీపితాంగా వినికృత్తచాపౌ
అన్యోన్యగృహీతాన్వ ధనుషి రణాగ్రే విచేరతు ర్దండధరా వివాన్యౌ॥

శరేణ తత్రోరసి కౌరవేణ
భీమోతిగాఢం నిహతోవిషణ్ణః
మూర్ఛాం తతః ప్రాప్యపునశ్చ సంజ్ఞాం
తంప్రత్యవిధ్య త్సహమద్రరాజ్ఞా॥ 223

మద్రేశ్వరే తత్ర రణాత్ ప్రయాతే
భీమో మహాంతం సముపేత్యకోపం
చతుర్దశాభీద్రవతస్తు థార్త
రాష్ట్రాన్ సుతా నభ్యసర త్సురుష్టః॥ 224

సులోచనాద్యేషు హతేషు తేషు గజేంద్రవాహోథగదత్తరాజా
అభిద్రుతో భీమ ముదీర్ణవేగం జఘానవత్సన్యరుణా శరేణ॥ 225

మూర్ఛాం గతం వీక్ష్యవృకోదరం తం
మాయామయైరావతమూర్ధసంస్థః
ఘటోత్క చోభిద్రుతవా న్నశేంద్రం
తాదృ గ్బిరాశాకరిభిః పరీతః॥ 226

సప్తై శ్చతుర్భి శ్చతురంతసంజ్ఞైఃచతూరదై ర్దిక్కరిభి ర్విపాణైః
నిపీడితో ఽరం భగదత్తనాగోనినాదశక్రాశని సన్నికాశం॥ 227

శ్రుత్వా నినాదం కరివుంగవస్యనృపంచతంవీక్ష్య నిశాచరేణ
ఉపద్రుతం శాంతనవో స్తగేకేఃనివారయామాస మహారథాం స్తాన్॥

ద్రోణః కృపశ్చాన్యనరాధిపా స్తే
భీష్మానుశిష్టా శ్శిబిరాణిజగ్ముః
తాన్ వీక్ష్య పాండో స్తనయాశ్చ సార్ధం
మహారథైస్వానిపదా న్యుపాయన్॥ 229

అథోదితే భాస్వతి కౌరవాణాంచమూ ర్నిదేశేనసరి త్సుతస్య
అభిద్రుతాపాండుతనూజసేనాంభీష్మ స్తదగ్రేభిజగామవీరః॥ 230

వ్యూహం రిపూణాం పుకరాకృతింతం
నిరీక్ష్య పాండో స్తనయా స్వసైన్యం
శ్యేనాకృతిం వ్యూహ్యరుపాభిజగ్ముః
పాంచాలసూనుం ప్రముఖేనిధాయ॥ 231

భీష్మార్దితంవ్యూహ ముదీక్ష్యనైజం భీభత్సురాలోక్యత మభ్యుపేతః
నివార్యతస్యాస్త్రగణం మహాంతం శరైరవిద్యత్తమ నేకరూపైః॥ 232
ద్రోణశ్చ దుర్యోధనశాసనేన భీభేదసేనాం ద్విషతాం తదానీం
తస్యాభవ త్తత్ర శినేశ్చసూనోః యుద్ధం మహావీరమనః ప్రతోషం॥

ద్రోణేన సైనేయ ముదీక్ష్యజత్రు
ణ్యుద్విద్ధమా ర్తం మపత స్తనూజః
తమభ్యయాత్రోపిచ భీమశత్రో
భీమంనిజఘ్ను ర్వ్యగప త్పృషత్కైఃకైః॥ 234

సద్రోపదేయస్తు త దాభిమన్యు
ర్విద్ధ్వాధసర్వాణిపతా శరాఘైః

ద్రోణం సభీష్మంతు తదా శిఖండీ
ప్రత్యుద్గతోస్త్రీణి ముమోచభూయః॥ 234

స్త్రీత్వేన తస్యాప సృతేనదీజే ద్రోణేసరోషే ప్రముఖేచసంస్థే
భయా చ్ఛిఖండీతముదీక్ష్యయుద్ధాదపా సరత్సోభగతోధభీష్మం॥ 236

భీమాత్తాతు మధేచ్ఛయారణముఖే దుర్యోధ నోత్సాహితే
భీష్మేతిష్ఠతిసాయకై శ్శితముఖై రాచ్ఛాదయత్యంబరం
భీమేచప్రతివిధ్యతిస్మతదిషూక్ గాండీవధార్యర్జునః
భీమస్యానుచరక్ దిశోపివిదిశ స్తస్తారఖం చాశుగైః॥ 237

సౌవీరైశ్చ కళింగమద్రపతిభి స్సైగర్త గాంధారక ప్రఖ్యై
స్సర్వమహారథై రనుగతం భీష్మం సదుర్యోధనం
పాంచాల్యేత్యయుయోధ తత్ర మహతా యత్నేనమాత్స్యై
ర్నృపైః పాంచాలైశ్చ సవృష్ణిభిః పరివృత స్సోదర్యపుత్రానుగః॥ 237

తదేత్థం ద్వంద్వంయుద్ధం ప్రవవృతే॥

భీమేన జయద్రథః। అవంత్యః కాశీపతినా శల్యేనయుధిష్ఠిరః
వికర్ణ స్సహదేవేన శిఖండినాచిత్రసేనః దుర్యోధన స్సహశకునిర్మాత్స్యైః
సహుతాందోణం దృపద సాత్యకి చేకితానాస్రుయః
సకృపః కృతవర్మా ధృష్టద్యుమ్నేన
ఎవం సర్వే మహారథా స్సంకులం యుద్ధ మకుర్వన్॥ 239

తత్ర భీష్మేణనిహతో భీమశ్శక్తి మవాసృజత్
తయాసహ ధనుస్తస్యాచ్చిన ద్భల్లద్వయేనసః॥ 240

శైనేయేన తతో భీమ స్సువిద్ధస్తస్య సారథిం
రథాదపాతయ త్రుర్ణద్ధ స్తతోశ్వాఃప్రద్రుతాదిశః॥ 241

తతో హా హా కృతే సర్వాజనేధావతి తద్రథం
సమయే తత్ర గాంగేయోజఘాన రిపువాహినీం॥ 242

విరాటేన తతో భీష్మ స్సవాజినిహత శ్శరైః
త్రిభిస్త్రిభిరహన్ తంతుదశభి ర్మర్మభేదిభిః॥ 243

ద్రాణి ర్వశిసిఖ స్థిరజ్ఞన మధోవిధ్వాశిభై రాశుగైః
ఛిన్నె తేన నిజేధనుష్యతి రుషావిద్ధశ్శరైః పంచభిః

అన్యం చాపముదూహ్యపార్థమవధీత్ స్తీక్ష్ణై ర్నవత్యావశరైః
కృష్ణం సప్తతిపత్రిభి స్తదనుతౌరోషం మహాంతం గతౌ॥ 244

ద్రౌణిం పాండుసుతోవిభిన్నకవచం కృత్వా తతో గారవా
ద్ధిత్వాతం సమయుధ్యదన్యనరపైః కౌరవ్యపక్షాశ్రయైః
భీమ స్తత్సు యోధనశ్చమిళితౌ సంజఘ్నతుః క్రోధితౌ
సౌభద్రః పురుమిత్రలక్ష్మణసుతాం వివ్యాధయుధ్యన్ శరైః॥ 245

షడ్భి ర్బాణ్మణసాయకై రభిహత స్సంతాతంచ తస్యార్వత
స్సౌభద్రోనిజఘానసోసినిపుణ స్తిష్ఠ హతాశ్వోరథే
శక్తింభీమరహింస సర్జతదను చ్ఛిన్నాభిసోన్యే శ్చరైశ్శక్తి
స్సాసచ గౌతమేనరథమారోప్యాపనీతోరణాత్॥ 246

భీష్మే తత్ శరాగ్ని నారిపుచమూం ఘోరాం దహ త్యుద్యతాం
శైనేయశ్చ శరవ్యయం బహుతరం కుర్వన్ కురూణాం బలే
హత్వాచై వరథాయుతం సరథికం దుర్యోధనప్రేషితం
సంయుక్త స్సమయుధ్యసుద్గతమదోభూరిశ్రవో భూభుజా॥ 247

భూరిశ్రవ స్సాత్యకిసంగమేన
శరా స్సధూమాఃఖముప స్పృశానాః
పుత్రాశ్చ భూరిశ్రవసాతదీయాః
హతానిపేతు ర్జ్వలితైః పృషత్కైః॥ 248

తా వన్యోన్య మద్రుభితావధ రథానశ్వాంశ్చ హత్వామిథః
ఖడ్గం చర్మచవిస్థితౌ భువిరుపా సంగృహ్య సంచేరతుః
తౌభీమశ్చ సుయోధనో నిజరథావారోప్య బద్ధత్వరౌ
యుద్ధా న్నిర్యతు రర్జునోపి విదధేయుద్ధం మహా త్తత్క్షణే॥ 249

పంచవింశతి సహస్రసమ్మితాన్। ఫల్గున స్సమవధీ న్మహారథాన్
భాస్కరేస్తముపయాతి భూమిపా స్సర్వ ఎవ శిబిరా ణ్యుపావిశన్॥

ప్రాప్తే సప్తదినేచ భాస్వతిసమాహూతోదయ త్సాగరే।
ధృష్టద్యుమ్ననిదేశ బద్ధమకరవ్యూహాచమూ పాండవీ
క్రౌంచవ్యూహ సచూశ్రితాం కురుచమూం భీష్మాజ్ఞయాభిద్రుతా
మభ్యేత్యాదిత భేరికా సమతనోద్యుద్ధం యథాపౌరుషం॥ 251

భీమోవ్యూహ ముఖస్థితస్తు గురుణా వ్యూహస్య సంస్థాయినా
గాఢం మర్మసుపీడిత శ్శితశరై స్తస్యావధీ త్సారథిం
ద్రోణస్తత నిగృహ్యచస్వయ ముపాధావత్ తురంగాన్ రిపూన్
సర్వాన్ వ్యాకులయాంచకార నృపతీన్ మత్స్యాన్ సపాంచాలకాన్॥

భీమస్తత్ర నిరీక్ష్య యుద్ధచపలాన్ దుర్యోధన స్యానుజాన్
స్వస్యాశుగ్రహణే కృతప్రయతనాన్ జ్ఞాత్వాచ నిశ్చిత్యధీ
తానభ్యేత్య రథే భవాజిమహతీం హత్వాతదీయాం చమూం
హంతుంతాన్ సమవాతరద్రధవరాత్ ధృత్వాతు భీమాం గదాం॥253

గదాధరే తత్ర వృకోదరే
చమూందహత్యభీక్ష్ణం ధృతరాష్ట్ర సంతతేః
చమూం ప్రవిష్ట స్సుబలాత్మ జన్మనః
జఘూనవీరాన్ ద్రుపదస్యనందనః॥ 254

తత్రాగతో ద్రుపదసూను రుదారవీర్యో
యత్రాద్రయత్యరిగణాన్ మరుత స్తనూజః
శూన్యం నిరీక్ష్యతు రథం విమనా విశోకం
పప్రచ్ఛసూత మగమత్ క్వనుభీమసేనః॥ 255

వాచావిశోకస్య నియంతు రారాత్
చమూం ప్రవిష్టం ధృతరాష్ట్ర జనాం
జ్ఞాత్వాగత స్తత్రగదాధరం తం
దృష్ట్వాజ హాసారిగణాన్ దహంతం॥ 256

సవిక్షతాంగః పరితస్థివాంస్తే దుశ్శాసనాద్యై ర్నిశితైః పృషత్కైః
కృతోవిశల్యో ద్రుపదాత్మజేన ప్రాపయ్య నైజం రథమాదృశోభూత్॥
క్రుద్ధస్తతస్తే ద్రుపదస్యసూనుః దుశ్శాసనాద్యై ర్నిహతశ్శరాద్యైః
ప్రమోహనాస్త్రేణ రిపూన్ సమస్తా నమోహయత్తేచవిషాదమాయన్॥

ద్రోణేన ద్రుపదస్తదా వినిహతో బాణైస్త్రిభిర్మర్మగై
ర్భీతః పూర్వవిరోధ సంస్మరణతో యుద్ధాదపాయాత్ శనైః
ప్రజ్ఞా స్త్రేణచ మోహనే ప్రతిహతే ద్రోణేన దుశ్శాసన
ప్రఖ్యాన్ వీక్ష్య సముత్థితాన్ ద్రుపదజో భీమశ్చ యుద్ధోద్యతౌ॥259

తత్రాదిష్టా ధర్మపుత్రేణ వీరా
స్సౌభద్రాద్యా భీమసేనస్య సాహ్యే
నూచీవక్త్రం వ్యూహమాబధ్య సేనాం
చిత్రాంగీణాం సంగతా మారుతేన॥ 260

తాం వీక్ష్యపాంచాలసుతేన సాకంభీమః ప్రహృష్టోని జఘానశత్రూం
ద్రోణశ్చతా నభ్యసరత్సరోషఃతం వీక్ష్య పాంచాలసుతో భ్యధావత్॥

ఆరోప్య కేకయరథే మరుత స్తనూజ
మభ్యాయతో ద్రుపదజస్య ధనుర్నికృత్య
భల్లేనతంచ నిజఘానశరై రనేకైః
ద్రోణస్సుయోధన హితా యకృతప్రయత్నః॥ 262

అదాయాన్య ద్ధనుర్భీతదనుగురునరః పార్శతేనాతివిద్ధ
స్సప్తత్యాతీక్ష్ణబాణైః తదపిచస పునస్సన్నికృత్యార్భతశ్చ
హత్వా భల్లేన సూతం సమనయదతిధిం మృత్యవేసోభిమన్యో
రారూఢస్యందనంచా ద్రవదధ పృతనా కౌరవాణాం ప్రహృష్టా॥ 263

పునశ్చ దుర్యోధన ముద్యతాస్త్రంసహానుజం మారుతిరాజఘాన
శరైరనేకైశ్చ తదాభిమన్యు స్సేనాం వ్యవస్థాప్యచ సంగతస్తై॥ 264

తతోపరాహ్నే కురుపాండవానాం
రణో మహాన్ ప్రాదురభూత్సు ఘోరః
సదావికర్ణత్వభిమన్యుబాణై
ర్విద్ధః పరిత్యజ్యరథం హతాశ్వం॥ 265

ఆరుహ్యతూర్ణం యుధిచిత్రసేనరథం సుభద్రాతనయోయభూయః
ససర్జబాణాన్ సహదుర్జయేనకార్ష్ణిర్విభిన్నాన కరోచ్ఛరాంస్తాన్॥

దుర్యోధనే కేకయసంగతేతుదుర్యోధన స్సంమిళిత స్తనూజైః
పాంచాలపుత్రాన్ విశిఖై స్తదీయైః విద్ధోతి వివ్యాధచతాన్ సురుష్టః॥ 267

భాస్వత్యధారుణకరే మరుత స్తనూజం
దుర్యోధనం స్వనిధనాధక మభిద్రవంతం
ఉద్వీక్ష్యరోషచకిత ప్రయయోజలస్తై
షట్త్రింశ దాశుగవరాన్ వినిహంతు కామః॥ 268

ధ్వాభ్యాం ద్వాభ్యాం కార్ముకంచాపినూతం
హత్వా వాహాంశ్చాపి బాణైశ్చతుర్భిః
ద్వాభ్యాం ఛత్రం పాతయిత్వాచ కేతుం
ఛిత్వా హర్షా ద్భీమసేనోననాద॥ 269

భీమేన భూయోదశభిః పృషత్కైఃవిద్ధాంగముద్వీక్ష్య సుయోధనంతం
సగాతమ స్సింధుపతి స్సురుష్టోతత్రాగతో రక్షితు మాత్మనాధం॥ 270

తతో ముహూర్తం కురుపాండవానాం
ప్రవృత్తమాసీ త్సుధనం సుభీమం
తత్రాభిమన్యు ర్ద్రుపదస్య సూనుః
భీమశ్చకర్మా ద్భుతమేవ చక్రుం॥ 271

తత్రాతతాస్తే ధృతరాష్ట్రపుత్రాగాఢంహతాంగాః విశిఖైరిపూణాం
యుద్ధా న్నివృత్తాతపనే స్తమా ప్తేపాండో స్తనూజాశ్చ రణాన్నివృత్తాః॥

సంస్మృత్య తస్యాం నిశిభీమవీర్యం
స్వంచాతివిద్ధం సహజై స్సమేతం
ధ్యాయంతమాలోక్య సుయోధనంతం
ఆశ్వాసయచ్చాం తనవస్ససామ॥ 273

ఉదితే మిహిరేధకౌరవీ। పృతనా శాంతనవేన చోదితా
సమయాత్కిలమండలాకృతిః। రథవాజీచ పదాతిసంకులా॥ 274

సేనామచోదయత్। స్వీయామపి కుంతీసుత స్తతః
వజ్రాఖ్య వ్యూహసంయత్తాం। చమూ ముద్వీక్ష్యకౌరవీం॥ 276

తత్రద్రోణో విరాటేన। ద్రుణిశ్చాపి శిఖండినా
దుర్యోధనః పార్థతేన। మద్రేంద్రేణ యమావపి॥ 276

ఇరావతాపిచావంత్యౌ। హార్దిక్యేనచ మారుతిః
చిత్రసేన వికర్ణాభ్యాం। తథా దుర్మర్షణేనచ॥ 277

అభిమన్యు ర్బృహడింబశ్చ। ప్రాగ్జ్యోతిష మహీభుజా
అలంబుసేన శైనేయః। యుయుధుర్యుద్ధ దుర్మదాః॥ 278

భూరిశ్రవసమూపనౌ। ధృష్టకేతు ర్యుధిష్ఠిరః
శ్రుతాయుషం। చేకితానః కృపమన్యేతు మారుతిం॥ 279

తదారాజ సహస్రేణ పార్థః పరివృతోముదా
వాహినీం కౌరవేంద్రస్య బిభేద శతశశ్శరైః॥ 280

అథ దుర్యోధనేనాజౌ పశ్యతా పార్థవిక్రమం
చోదితశ్శంతనోస్సూనుం రాససాద ధనంజయం॥ 281

సంగతావథ గాంగేయ ఫల్గునౌ శ్వేతవాహనౌ
మహారథై రనుగతౌ మధ్యాహ్న కోపమాంగతౌ॥ 282

తదా విరాటభూపతి ర్ద్రోణేన విద్ధః కృత్తధ్వజచాపః కార్ముకమన్యం ప్రగృహ్యాద్రోణం త్రిభిశ్చ తురభి ర్వాజినో ధ్వజమేకేన సారథిం పంచభిరనుశ్చైకేన విధ్వాతదన్వతి రుషమితేన గురుణా వినిహత రథ సూతాశ్వ స్స్వపుత్రస్య శంఖస్య రథమారూఢః పుత్రేణసాకం ద్రోణాయ మహతీం శరవృష్టిం ప్రేరయ్య పుత్రేచ ద్రోణప్రహార విలుప్తజీవనే రథాన్నపతితే తముద్వీక్ష్య భయాత్సమద్రవత్॥ 283

శిఖండీచ ద్రౌణిం భ్రువోర్మధ్యే త్రిభిర్విధ్వాతేనాతి రుష్టేనార్ధ నిమేషాన్నిహత సూతధ్వజ తురగాయుధో రథాదవప్లుత్యో నిశితం ఖడ్గం ప్రగృహ్య ద్రౌణిప్రయుక్తాం శరవృష్టిం వారయ్య కృపాణ పాణినాతే నవిచ్ఛిన్న ఖడ్గో విద్ధశ్చ బహుశశ్శరై ర్మాధవస్య రథ మారురోహ॥ 284

సాత్యకి రప్యలంబుసం ఖహుభిశ్శరై ర్విధ్వాతే నచ్ఛిన్న ధనురర్ధ చంద్రేణ నిహతస్తేన సృష్టాం మాయాముద్వీక్ష్యో సంభ్రాంత స్స నైన్ద్రేణాస్త్రేణితాం మాయాం వినిహత్యతంచానేకై శ్శరైః నిపీడ్య భయా త్తస్మిన్ విద్రుతేన్యానపి కౌరవయోధాన్ సుబహూ న్నిజఘాన॥ దుర్యోధనశ్చ ధృష్టద్యుమ్నేన బహుభి శ్శరై రాచ్ఛన్న స్తంచనవత్వా శరణాం విధ్వాతేన నికృత్త ధనుస్తురగో రథాదవప్లుతః ఖడ్గపాణి స్తమభిద్రవన్ సౌబలేన నిజరథమారోపిత్తో జగామ॥ 286

భీమోపి హార్దిక్యేన కృతవర్మణా బహుభి శ్శరై రర్దిత స్తదీయా నశ్వాన్ సారథిం ధనుశ్చ నిపాత్యతంచ నిశితై ర్విశిఖై శ్శకలీకృత తనుం విధాయతస్మిన్ సుభీతే వృషకస్య రథమాస్థాయాపయాతే బహూనన్యాన్ మహారథానపి విజిత్యశ్రియం మహతీమవాప॥ 287

ఇరావానపి విందానువిందాభ్యాం సంగతస్తౌ బహుభిస్సాయకై
రదర్శనే అనువిందస్య తురగాన్ ధనుః ధ్వజమపి నిపాత్యతేన విందో
రథమాస్థితే నవిందే నచైక దైవమహతాశరవర్షేణ నిపీడ్యమానో
విందస్యాపి రథసారథిం నిపాత్య తత స్సముద్భ్రాంతహయై తదీయై
రథైరిశః ప్రద్రుతే స్వీయం పౌరుషం ప్రఖ్యాపయామాస॥ 288

హైడింబో ఘటోత్కచో భగదత్త మభిముఖితో బహుభి శ్శరైర
దర్శనే తే నచ మర్మసుగాఢమపితశరై స్తత్పీయూక్తా చతు
రశశోమరాంశ్చ నికృత్యతంచ సప్తత్యా నిశితానాం నిశితానాం
విధ్వాహతేషు తేన చతుష్వశ్వేషు తస్మి న్నేవరథేతిష్ఠ న్తస్యశక్తి
మాయుధం వ్యయుజ్యతస్యాంచలిధా తే నచ్ఛిన్నాయాం భయా
దరిణా త్పీదుదాద్రవ॥ 289

శల్యోపి భాగినేయాభ్యాం సంగత స్తతి సహదేవేన బహుభి శ్శరై
ర్నైమైరకఇవావారితస్తౌ బలాత్పీసహ్య నకులస్య చతురోహయాన్
చతుభిస్సాయకై హత్వాతేన స్వరథాదవతీర్ణేన భ్రాతుస్యందన
మారుహ్యతేన భ్రాత్రాసహితేన గాఢం మర్మణ్యర్దితో రథోపస్థేపతితో
మూర్ఛితస్సారథినారణా దపవాహితో బభూవ॥ 290

శ్రుతాయు రపి యుధిష్ఠిర మభిద్రు తన్సాయకై ర్బవభి ర్నిశితై
స్తేన విద్ధస్తంచ కవచభేదిభి స్సప్తభి స్సుపుంఖై శ్శరై ర్నిపీడ్యతేనచ
వరాహ కర్ణేన శరేణ హృదివిద్ధోభల్లేన నికృత్తకేతుః పునశ్చ యుధి
ష్ఠిరం సప్తభి ర్విధ్వాతతోయుగాం తాగ్ని నేవాతికుద్ధేన ముష్టిదేశే
ఛిన్నశరాసనః నారాచేన స్తనాంతరేగాఢం విభిన్నోవినిహతతురగసా
రథిరప్రమేయం తత్పారుషమాలోక్య భయా త్పీదుద్రావ॥ 291

చేకితానః కృపశ్చాపి।పరస్పర మభిద్రుతౌ
మిథోహత్వాహయాన్సూతౌ।ఖడ్గాభ్యాంచ పరిక్షతౌ॥ 292

మూర్ఛితౌ తత్రిరాజానం।కరకర్ష్యభిభ స్సుహృత్
అపోవాహరణా త్పీయాదద్రిధా ద్విపంతు సౌబలః॥ 293

భూరిశ్రవోహతనియంతృహయశ్చ ధృష్టకేతో
ర్మహావిశిఖవర్ష నిపీడ్యమానః

ఉత్సృజ్యనైజరథ మన్యరథాధిరూఢో
దుద్రావపశ్యతిజనే తదిదం విచిత్రం॥ 294

అభిమన్యు రపి వికర్ణ దుర్మర్షణ చిత్రసేనైస్త్రిభి ర్ధృతరాష్ట్రసు
తైరభిద్రుతస్తా విరథీచకార॥ 295

తదా సుశర్మప్రముఖై ర్మహారథై రనుగతే భీష్మే ధార్తరాష్ట్రపరి
త్రాతు కామ్య యాభిమన్యు మభిద్రుతే సతితి ముద్వీక్ష్య ధనంజయ
స్వసారథిం వాసుదేవం చోదయ తదంతికం గత స్సుశర్మణాసంగత
స్వపౌరుషం ప్రఖ్యాపయ తేనచ మానినా సర్వత శ్శరై రావారి
తోత్రిక్రుద్ధ స్సైగతప్రముఖై ర్మహారథై: పృష్ఠతః పార్శ్వతశ్చాభి
యాతస్తా సర్వా బహుభి శ్శరై ర్విధూ యాతిలంఘయ భీష్మ
మేవాభ్యద్రవత్॥ 296

తదా సభ్రాతృకే ణార్జునేన భీష్మే సమభిద్రుతే తత్ప్రయుక్తై బ
హుభి ర్విశిఖైరర్దితగాత్రేపి కించి న్నవ్యథా ముపయతి జయద్రథేచ
తస్మి సమయె బహూనాం మహారథానాం శిరాంసిపాతయతిదు
ర్యోధనేన కృపేణ శల్యేన చిత్రసేనప్రముఖై శ్శరైరతివిద్ధోభీమం
యమా ద్రుపదజంచన్వపమానదశానుద్వీక్ష్యశిఖండినంచభీష్మేణనికృత్త
చాపమాలోక్యతస్యపౌరుషమవధ యత్॥ 297

తత శ్శిఖండీ ధర్మరాజ వధితపౌరుషో భీష్మమభిద్రుతశ్శల్యే నవా
రితస్త్రుత్ప్రయుక్త మాగ్నేయమస్త్రం వారుణా స్త్రేణాభాధత॥ 298

తదా భీష్మేణ యుధిష్ఠిరేచిన్నధనుర్ధ్వజేభయాక్రాంతే భీమః పదాతి
ర్గదాధరో జయద్రదమభిద్రుత స్తేన పంచశతైరోరై శ్శరై రర్దిత స్తదీ
యా వాహా గదయానిజఘాన॥ 299

అద భీమగదానిపాతమసహత్సు సర్వేషు రాజవరేష్వపక్రాంతేషు వికి
ర్ణో ధార్తరాష్ట్రస్తాం గదామాయంతీ మాలోక్యసాసిస్యం దనాద
వప్లుత్యో త్థాతావికర్ణేన రథమాగోపిశోభవత్॥ 300

యుధిష్ఠిరశ్చ శనైస్సంశాంతభయోయమాభ్యా మనుగతో భీమ్మ మభి
యాత స్తస్మి శరసహస్రాణి ప్రముచ్యతేన చాతిశక్తిమతాప్రతిహత
శరోనిహతహయం రథం విహాయ నకులస్యరథమారూఢస్తాచ యమా

భీష్మశరపీడితా వాలోక్యభీష్మస్యనిధనేమహతీం చింతాముపగత స్సర్వా
నావంత్యప్రముఖా భీష్మవధా యన్యయుంజ్ఞ॥ 301

భీష్మ శిఖండినం త్యక్త్వా।భిద్రుతం స్త్రీత్వశంకయా
సృంజయా సుబహూన్నిఘ్నన్। చచారాంతక సన్నిభః॥ 302

ప్రావర్తత తదాభీమ। స్సూర్యస్యాస్తమయం ప్రతి
సమర స్సర్వభూపానాం। కాళరాత్రిరివాపరా॥ 203

జిత్వా తత్ర రిపూన్ సర్వే। సూర్యేచా స్తముపాగతే
శిబిరాణి యయు భూపాః। కౌరవాః పాండవా అపి॥ 304

అష్టమేహని తత స్సరిత్సుతా। దేశతః కురునరేంద్రవాహినీ
పాండుపుత్ర పృతనాముపాద్రవ। ద్దుష్ప్రధృష్యబహుయోధరక్షితా॥305

సాగరవ్యూహ సన్నద్ధాం। తాం దృష్ట్వా కురువాహినీం
కృత్వా శృంగాటకం వ్యూహం। ధృష్టద్యుమ్నో వినిర్యయౌ॥ 306

తతః ప్రవృత్తే సమరే। రోమహర్షణకారిణి
వ్యద్రావయ న్నదీనూనుః। పాండవానాం వరూధినీం॥ 307

తమధృష్య ముదీక్ష్యానైన్య। భీష్మం దుర్యోధనానుగం
అభ్యేత్య భీమ స్సంక్రుద్ధో। న్యవధీ త్తస్యసారథిం॥ 308

విద్రుతే సరథేభీష్మే। సునాభస్యశ్చుర ప్రతః
శిరోదుర్యోధనభ్రాతుశ్చ। కర్తమరుత స్సుతః 209

ఆదిత్యకేతు ప్రముఖా స్తతో దుర్యోధనానుజాః
భీమమభ్యేత్య తేనాజౌ। నిహతామృతిమాయయుః॥ 310

భ్రాతుశ్చనతప్తేన। ధార్తరాష్ట్రేణ చోదితః
భీష్మో మధ్యాహ్న సమయే। పాండోః పుత్రానుపాద్రవత్॥ 311

శాసనా ద్ధర్మపుత్రస్య। భీమమభ్యాయయు ర్మృధే
పాంచాల్యో ద్రుపదో మాత్స్యః। శైనేయాద్యా స్సకైకయాః॥ 312

మిథోయుధ్యత్సు కురుషు।పాండవేషుచ సాగ్రహం
ద్రోణస్సమనయద్వీరాన్। క్షత్రియాన్ సుబహూన్ తదా॥ 313

భీమ స్తత్ర గజానీకం।యమాచ హయవాహినీం
అజ్ఞానో రథినో నేకాన్ నిజఘ్నే జయకాంక్షిణః॥ 314

భీష్మో ద్రోణ స్తథా ద్రౌణిఃహార్దిక్యశ్చ సగౌతమః
పాండవానాం చమూం క్రుద్ధాఃనిజఘ్ను ర్బహుభి శ్శరైఃll 315

శకునిశ్చ తదా క్రుద్ధఃపాండవానభ్యయాద్ద్రుతం
ఇరావా నాజ్ఞనిఃప్రాయా త్త ముద్వీక్ష్యాభియాయినంll 316

సౌబలస్యానుజ ఃతత్రగవాక్షప్రముఖాన్ మృధే
ఇరావాన్ ప్రాహయ న్మృత్యుంసర్వానేవాసిభి శ్శితైఃll 317

దుర్యోధనేన క్రుద్ధేనరాక్షస స్సంప్రచోదితః
అపర్యశృంగాభిధోభీమఃవైరీయుద్ధాయనిర్యయౌll 318

ఇరావాంస్తేనసంగమ్యతస్యమాయా సముత్థితాన్
ద్విసహస్రం జఘానాశ్వాన్ రాక్షసాధిష్ఠితాన్ద్రుతంll 319

ఛిత్వాధనూరాక్షసస్యతస్యఖంవిశతోజవాత్
స్వయంచోత్పత్యగాత్ఖేనితస్యాచ్ఛినదధ్వజాన్ఃనిఃll 320

ఛిన్నగాత్రోపిమాయావీనవంవపురుపాగతః
అప్రధృష్యత్వమాపేదేరాక్షస శ్చండవిక్రమఃll 321

తత స్తిరావతామాయాసృష్టాన్ నాగవరాన్ బహూన్
రక్షోమాయా సముత్పన్నాఃబభక్షు ర్గరుడద్విజాఃll 322

ఇరావత స్తతో ధ్యాత్వాస్వవధం రాక్షసోత్తమః
శిర స్సకుండలం భూమౌపాతయామాసపత్రిభిఃll 323

అథ ఘటోత్కచ ముత్థితమాహవేజ్వలితశూలధరంతు సుయోధనఃl
అనుయయౌ సశరం ధనురుద్వహన్ఃసపదివంగపతిశ్చతమభ్యయాత్ll

తదా ఘటోత్కచ స్వాజ్ఞాపశ్యారాక్షసపుంగవాన్
జఘ్ను ర్వంగేంద్ర దంతీంద్రాన్ఃసహస్రాణి దశాయుధైఃll 325

గాంధారీతనయ స్తతోరుషమితస్తాన్ విద్రవన్ రాక్షసాన్
విద్యుజ్జిహ్వముఖాన్ జఘాన తదనుక్రుద్ధో హిడింబానుతఃl
విధ్వాతం శరవర్షణోతి మహతస్తేనాపి విద్ధోభృశం
శక్తింతస్యవధాయదేవరచితాం సంప్రాహిణో ద్దుర్భరాంll 326

తాం వీక్ష్యవంగపతినా త్వరతానియుక్తో
రక్ష స్తదగ్ర భువికుంజర నామతశ్చా
శక్త్యాహత స్సచ మమారఘటోత్కచస్య
దుద్రావవంగపతిరప్యవరూఢహా స్తీ॥ 327

తతోభియాతేన సుయోధనేనశరం విముక్తం పరిహాప్యభీమం
సనాదభూమోజలదోయథాఖేఘటోత్కచస్తాసిత సర్వసైన్యః॥ 328

సంశ్రుణ్వతాతస్వరవంసుఘూరంభీష్మేణ దుర్యోధనరక్షణాయ
సంప్రేషితాద్రోణకృపౌచశల్యజయద్రథ ద్రౌణిముఖాస్స మాయుః॥329

తతః ప్రవృత్తేతే భీమేసమరే భీమనందనః
అర్ధచంద్రేణబాణేన ద్రోణస్య ధనురచ్ఛినత్॥ 330

అథ ఘటోత్కచో యుగపత్తైః పరివృత సోమదత్తస్యధ్వజంభల్లేనో
న్మథ్యబాహ్లీకం త్రిభిః కృపమేకేనచిత్రసేనం త్రిభిః వికర్ణమేకేన
భూరిశ్రవసం పంచదశభిః విధ్వావి వింశతే రశ్వత్థామ్నశ్చసారథీ విని
హత్య జయద్రథస్య వరాహమేకేన విధ్వార్వతీయేనచతస్య ధను
ర్నికృత్య చతుర్భిరావంత్యస్యహయాన్ హత్వా బృహద్బలమేకేన
నిర్భిద్య శల్యంచ బహుభిశ్శరైర దయామాస॥ 331

సుయోధన మభిద్రుతే తదను భీమసేనాత్మజే
మహారథవరాః క్రుధాత మభిజగ్ముర్రాజ్ఞాపితాః
సతైః పరివృతోపిసంవ్యనదదంబరేభైరవం
చరన్ఖగపతి ర్యథాసమవధీచ్చతాన్ నిర్భయః॥ 332

తతో యుధిష్ఠిరాజ్ఞప్తోభీమః పుత్రస్యరక్షణే
అభిమన్యుముఖై ర్యుక్తఃపర్యవారయదాత్మజం॥ 333

షట్సహస్రగజయూథరక్షితో భీమసేనముఖయోధపావృతః
నాదయన్ద్యుధరణీ ఘటోత్కచో మదయ తురునేంద్రివాహినీం॥

వీక్ష్య మర్దిత మధో సుయోధనస్సైం
బలం సమభియాయ మారుతిం
సంకిర శరగణం ధనుర్మహా
త్రస్యచాచ్ఛినదుదగ్రిముత్కృధః॥ 335

అర్ధేందుసాయకనికృత్తశరాసనస్య
దుర్యోధనేన నిశితేనచ వజ్రసిస్వ
విద్ధోవ్యధా ముపగతో ధ్వజదండలంబీ
మోహం జగామ సహసా పవమాననూనుః॥ 336

తదా ఘటోత్కచేన భీమవ్యధాజ్వలితే నాభిమన్యుసహితేన సమభి
దుతే సుమోధనే తస్యరక్షణాయ దోణాచార్య నిదేశేన కృప
చార్యప్రముఖామహారథా దుర్యోధనం పర్యవారయన్॥ 337

అథ భారద్వాజో భీమమభ్యేత్య షడ్వింశతిశరై స్తంతాడయిత్వాతేన
చాతికుపితేన సుగాఢవిద్ధవక్షసాభీష్వ రథోపస్థముపాససాద॥ 338

తతో భీమసేనోపిహంతు మాత్మాన మభిదుతైః దోణసుమోధన
పరిముఖై రేకోవివిధై రాయుధైరుదస్యభినత్తో బభూవ॥ 339

తదైకం భీమమనేకై ర్మహారథైః పీడితమాలో క్యాభిమన్యుపరిభృ
తిషు తమావృణ్వత్సుతదీయ సఖాకశ్చిదనూపాధిపతి స్సీలోనామరాజ
వరోదారిణి మభిదుతో మహతానిశితేన శరేణతం విధ్వాతేనాతి
రుష్టేన చతుర్భి ర్భల్లై స్సహత తురగోనికృత్తధ్వజశ్చగాఢం వజ్రసి
విద్ధోరథోపస్థ ఉపావిశత్॥ 340

తదను ఘటోత్కచో దారిణిమభిదుతస్తేనసహితా స్వీయా నకే
సరా రాక్షసా స్వీక్ష్యతి రుష్టోమాయాం కాంచిద్భీషణాముత్పాద్య
తయాదారిణిం విమోహాయత్తదాసీం స్వీయ పరకీయ విభాగజ్ఞాన
విధురేషు తేష్వన్యోన్యం ప్రహృత్య పతితేషు దోణ దుర్యోధన
శల్యపరిముఖేషుచ మోహితేషు సర్వం కౌరవంబలం విదార్వ్యజయ
శ్రీయ మలభత॥ 341

తతో ముఖతేన దుర్యోధనేన సంపార్థిత శ్శాంతనవో భగదత్తం
భీమవదాయ న్యయుంక్త॥ 342

సచతస్యాదేశం శిరసావహ్య మహతా గజయూథేన సంవృతోమహా
ధైరనేకైః పరివృతః పరిభిన్న మపరిధృష్యం ద్విరదేందమధిష్ఠితో
భీమముభి దుద్రావ॥ 343

తతః ప్రవృత్తే సమరే కురుపాండవసైన్యయోః
భగదత్తః స్వకం నాగం భీమాయాచోదయద్రిపూ॥ 344

తదా భీమాభిమన్యు కేకయ గాపదేయదశార్ణాధిప పృముఖి
స్సనాగవరః పరిభిన్న మస్తకోయుగపదేవ విద్ధోమహతీం పీడా ముప
యయౌ॥ 345

దశార్ణాధిపతిశ్చ స్వకం ద్విరదవర మధిష్ఠిత స్తమభిదుత్య బహు
భిః కవచభేదిభి శ్శరై రాహత్య సముదావయత్॥ 346

అథ భగదత్తో నిజం నాగేందమధిష్ఠితః పాండవసేనాం బహుభి
శ్శరై ర్విధ్వాఘటోత్కచేన గజవధాయపరియుక్తం శూలమధక్షచం
దేణ చిత్వాస్వేనచపరియుక్తాయాం శక్త్యాం తేన జానున్యాస్యపరి
భగ్నాయాం మహాంతం శరవర్ష ముపాసృజత్ భీమమే కేనఘటో
త్కచం నవభిః అభిమన్యుంతిభిః కేకయాన్ పంచభిరాహత్య భీమసే
నస్య తురగాన్ ధ్వజంచ నిపాత్యసారథించ రథోపస్థాదపాతయత్॥
భీమసేనశ్చ గదాంపరిగృహ్య రథాదవరూఢః కౌరవంబల మదావ
యత్॥ 348

శ్రుత్వా పుత్రవధం తదాసి తమాయః కృష్ణేన సాకం మహా
రోమం పార్శ్వఘటోత్కచేనసహితో యత్రస్థితో మారుతిః
తత్రాగత్యచమూం కురుక్షితిభృతాం గాండీవముక్తైశ్శరైః
భీష్మ దోణ సుశర్మ గౌతమముఖాన్ చక్రే నిరుత్సాహినః॥ 349

వ్యూఢో రస్కాదయః కేచిత్ధృతరాష్ట్రసూనవాః
భీమేనప్రాపితాయాన్యం లోకం విస్మృతవిక్రమాః॥ 350

అంబష్ఠాఖ్య నృపః కశ్చిత్ అభిమన్యుమభిద్రుతః
విరథశ్చ కృతస్తేన దుదావానరథాస్థితః॥ 351

తతాసీ త్సమరో జగంతిసకలాన్యుద్భీషయన్ దారుణః
ఛన్నాభూరభవద్ధతై ర్నిపతితై రశ్వై ర్గజై స్యందనైః
యోధై శ్శస్త్ర పరిక్షతై రసి గదా శూలై ర్ధనుస్సాయకైః
రాజ్ఞాం తత్ర శిరోభిరంచితముభై స్సశ్మశ్రుభి ర్భీషణైః॥ 352

నష్టే తత్రబలే తదాబహువిధే సైన్యద్వయెస్మిన్ముహు
శ్శాంతేష్వప్యపరేషు దిక్షుతమసా వ్యాప్తా సుసూచ్యా స్తగే

సర్వేతే కురుపాండవా విరమితానీకాః మిథః స్పర్ధయా
స్వానిస్వాని సమేత్య చైవ శిబిరాణ్యాశ్వాసమాపు ర్భృశం॥ 353

రాత్ర్యాం తత్ర్పనుయోధనస్య శకునిర్దుశ్శాసనే నీరితః
కర్ణం పార్శ్వనటైవ పాండుతనయాన్ భీష్మో గురుర్గోతమః
అన్యే చాపిన శక్నువంతి సమరే జేతుం బలం మే మహా
దుర్గుప్తం త్వరగతక్షయైః కథమహం జేష్యామి శత్రూనితి॥ 354

కర్ణస్తమాహనహి శాంతనవో విజేతుం
శక్నోతి పాండుతనయాన్ సహిపక్షపాతీ
తేషుత్వమద్య శిబిరం సమవాప్య శస్త్ర
న్యాసా యయాచ ధనుషస్త మభీష్టయుద్ధం॥ 355

శస్త్రన్యాసే కృతేతేన రాజన్ పాండుతనూభవాన్
ఏకోహ మేవసానీకాన్ హనిష్యామి ననంశయః॥ 356

ఇత్యుక్తో రవినందనేన ముదితో దుర్యోధనస్తానుజో
ధిష్ఠాయాశ్వ ముపేత్య భీష్మనికటంనత్వా చతత్పాదయోః
పార్శ్వేదం యుధిపాండవేషు భగవన్ యద్యస్తితే నుగ్రహో
నుజ్ఞాం దేహిరవే స్సుతాయబలినే సన్యస్త శస్త్రోధునా॥ 357

శ్రుత్వా తస్యవచోతి రూక్షమసకృత్పోక్తం నదనందనః
దగ్ధే వాఖలనీవృతా ముపగతో రోషం మహాంతం తదా
ధ్యాత్వా చైవచిరం నివర్ష్యచరుషం సామ్నాహ దుర్యోధనం
సంతోనైవహి విక్రియా ముపగతాస్తా దర్శయం త్యభక్తే॥ 358

రాజన్ త్వదధక పరిపృచ్ఛ కృతేచరంతం
మామద్యపీడయ సివాగ్వశిఖైః కిమేతైః
పార్థోహి కైరపి మృధే సకథం విజేయః
యస్యాపదా నమభవ ద్వితతం త్రిలోక్యాం॥ 359

కించ

గోప్తాయస్య జనార్దన స్త్రిజగతాం గోప్తా సపార్థోధునా
జయ్యైవహి సంగతైరపి సురైః త్వం త్వద్యమోహం గతః
ద్విష్ట్వా పాండుసుతాన్ గమిష్యసి మహత్కష్టం తతోహం మృధే

శ్వస్తాన్ హన్మి శిఖండినం నతు యతస్స్త్రీతి పూర్వం శ్రుతః॥ 360
శ్రుత్వాదుర్యోధనో భీష్మ।భాషితం వ్యక్తపౌరుషం
ముదిత స్సానుజః ప్రాయాత్।శిబిరం స్వకమృద్ధిమత్॥ 361
తచ్చింత యతిభీష్మస్య।వచనం రాజనందనే
ఉదయాచల మారూఢో।భానుర్భాసిత దిక్తటః॥ 362

ప్రత్యూషేథ నివృత్త వైదికవిధిః దుర్యోధన స్సానుజః
హృష్టశ్శాంతనవం నిధాయ పురతస్సైన్యస్య బద్ధత్వరః
శల్యాంగీరస సైంధవై శ్శకునినా భూరిశ్రవో గౌతమ
ద్రాణ్యావంత్య సుదక్షిణాద్యనుగతః పాండోస్సుతా నభ్యయాత్॥ 363

వ్యూఢాసా సర్వతోభద్ర।సంజ్ఞయా కురువాహినీ
భీష్మేణ చోదితాభ్యాగాత్।పాండవానాం వరూథినీం॥ 364

తాం దృష్ట్వా ధర్మశూనుశ్చ।ధృష్టద్యుమ్నేన పాలితాం
చోదయామాస యుద్ధాయ।స్వాంచమూం దుష్ప్రదర్షణాం॥ 365

ఉత్పాతేషు సముత్థితేషు బహుషుఘోణ్యాంచఖే సంకులే
యుద్ధే తత్ర చ వర్తతి ప్రతిభయే చమోర్వ్యోరాగ్రహాత్
సాధుదోగ్ధి వికీర్ణ బహూన్ శరగణానదాద్రివయత్ కౌరవీం
సేనాం తూలమివానిలో మృగపతిః క్షుద్రానివామర్షితః॥ 366

శ్రుత్వాతద్ధ్వని మజ్ఞనాత్మజనినా విద్రావితా యాస్తదా
సేనాయాస్తు సుయోధనస్సమదిశద్రిక్షుః క్రుధాలంబుసం
సపాప్యాజ్ఞన నందనం పరికుపితస్యేనాం తదీయాం
సరైర్విద్రావ్య దృపదాత్మజా సుతవరా నభ్యద్రవద్రిక్షుసః॥ 367

ప్రతివింధ్య ముఖైర్భిన్న।కవచః పంచభి స్తదా
అతివిద్ధో ముహూర్తంతు।ముగ్ధః పునరుపాద్రవత్॥ 368

పంచానామపితేషాం సారాక్షసోహాయ సారథిం
హత్వా రథాంశ్చతాన్ గాఢ।మవిధ్య ద్బహుభిశ్శరైః॥ 369

అథాభిమన్యోరపి రాక్షసస్య।బభూవఘోర స్సమరో మహీయాన్
యత్రాశ్వ మన్యంతరణేభిమన్యుం।పార్థో ద్వితీయో యమితప్రవేకాః।

సాభద్రస్యచరక్షిణ శ్శరవరై ర్భీమైః పరివృత్తె రణే
రక్షో మర్మసుగాఢమర్పిత శరం మాయాం వ్యతానీత్సకాం
గాఢం తత్రితమోదిశశ్చ విదిశో వ్యాప్నో త్త దైవార్జునిం
స్సారా స్త్రేణ నిహత్య త త్తమపిచవ్యదార్వి యదార్తిసం॥ 371

తదనుభీష్మాదిషు బహుషు మహారథేష్వేకమభిమన్యు మావృణ్వత్సు
విద్యుత్సద బహుభిశ్శరైః తదైవార్జునం పుత్రపరితాణాధ్వం తతా
భిద్రుతం భీష్మాభిముఖ్యేస్థితం గౌతమః పంచవింశతిభి శ్శరైరదర్
యామాస॥ 372

సాత్యకిశ్చతం గౌతమం పరిత్యుద్గమ్య విధ్వాతం బహుభిశ్శరైః తేనచ
నవభిః హృదివిద్ధస్తం నిహంతు మనాః కంచనాపరిమం శరం గౌత
మవధాయ పరియుజ్యతస్మిన్ అశ్వత్థామా ద్విధాచిన్నే గౌతమం
విసృజ్య దాణిమేవాభి దుద్రుతస్తేన ద్విధాచ్ఛిన్న శరాసనో ధనురన్య
దవలంబ్యషష్ట్యా శరై స్తం నిపీడ్యతేన నారాచేన విభిన్నవక్షా భల్లేన
నికృత్తధ్వజో మహాంతం రోషముపగతో బహుభిర్విశిఖై స్తమాచ్ఛా
దయామాస॥ 373

తదా దోణశ్చ పుత్రస్యరక్షణాయ సముద్యతః
వివ్యాధ సాత్యకింసోపిదోణం బహుభిరార్దయత్॥ 374

తదంతరే దోణముపేత్య పార్థోగురుంచ శిష్యోపిచ బాహుజానాం
ధర్మం పురస్కృత్య జఘూనపతీ్రతికేణతంసోపి శరైర్న్యవారీత్॥ 375

దోణస్య సాహాయ్యకృతే తిగర్తరాజా సుశర్మాచ సుయోధనేన
సంచోదితో దోణమనుస్థితస్తం పార్థం శరైరాకిరదుగ్రపాతైః॥ 376

భీభత్సురేకోహి తదా శరాణాంవృష్టం తదీయాం వినివార్యరుష్టః
తైగర్తనాశాయ ససర్జవాయోరస్త్రం తతః పాదురభూత్సవీరః

నిహత్యమానా మరుతాధతేనస్వసైనికా వీక్ష్య విభగ్నవేగా
శైలాస్త్ర ముత్సృజ్య జఘాన భారద్వాజో నిలంతంస శాశామభగ్నః

తతో దురోధన కృపాశ్వత్థామసు శల్య సుదక్షిణ విందానువింద
బాహ్లికాః మహాద్భిరథవంశైః పార్థమావారయన్॥ 379

శ్రీతాయుధ్యగదత్తశ్చగజానీకేన సంయుతౌ
అభిదుద్రుతౌ భీమసేనంస్థితం గిరిమివాపరం॥ 380

భూరిశ్రవ స్సాబల మదరాజాః
మాద్రీతనూజా రురుధుః పృమ్ర్తైః
దుర్యోధనస్యా వరజైశ్చదేవ
పరితోపి ధర్మాత్మజనింన్యవారీత్॥ 381

తదా భీమో రధాదవరూఢో గదాపాణి ర్గజానీకం పరివిశ్యతత్సర్వం
విమమాధ॥ 382

మధ్యందినే తత్ర నదీతనూజో
మమర్దతాం పాండుతనూజసేనాం
గావో యధాధాన్యగణం తదాఘ్న్న
మాత్స్యస్సనూను ర్ద్రుపదశ్చ భీష్మం॥ 383

తదా భీష్మో ధృష్టద్యుమ్నం విరాటంచ త్రిభిస్త్రిభిశ్శరైర్విధ్వా
ద్రుపదమపినారాచేన నిర్బిభేద॥ 384

శిఖండినంతు విధ్యంతం భూతపూర్వస్త్రియంస్మరన్
పునర్నపాహరద్భీష్మ్మఃపరితిజ్ఞాం స్వాంచచింతయన్॥ 385

తతో ధృష్టద్యుమ్నేన త్రిభిరురసి ద్రుపదేన పంచవింశత్యా విరా
టేన దశభిశ్శిఖండినాచ పంచవింశతి భిగాఢమర్దితో భీష్మశ్శిఖండి
వజ్రం తాన్ సర్వాన్ త్రిభిస్త్రిభిర్విధ్వా ద్రుపదస్య ధనుర్ధ్వజే
నాచ్ఛినత్॥ 386

ధనురన్యత్స సంగృహ్యపంచభి ర్భీష్మమార్దయత్
త్రిభిస్సూతంచ వివ్యాధద్రుపదః క్రోధమూర్ఛితః॥ 387

తదా భీమో ద్రౌపదేయాః కేకయాశ్చ పంచభ్రాతర స్సాత్యకిశ్చ
సయుధిష్ఠిరో ధృష్టద్యుమ్నాదీన్ రిరక్షయిషవో భీష్మమభ్యద్రవన్॥
తత్రాభూత్సంకులం యుద్ధంరోమహర్షణ కారణం
జన్యభూమి స్తదా ఘోరాబభూవపతిభిశ్శరైః॥ 389

తత్రాజ్ఞనం సంగమ యంతమాశౌ
మహారధా ప్రేతపధం శరౌఘయిః

విధ్వానుశమాఽ విశిఖైరనేకై
హఽరించ వివ్యాధ రుషాపరీతః॥ 390

నివార్యతాఽ పాండుసుత స్స్వకీయై
ర్వ్యుద్రావయ త్తస్యచమూం పృషత్కైః
సుశమఽణా లేపి నివార్యమూఽ
గాండీవభీతా స్సహసావ్యధావఽ॥ 391

భీష్మం పురస్కృత్య సుయోధనస్తు
పాతుం సుశమాఽణ ముదూఢధైర్యః
అభిద్రుతో భ్రాతృగణేన సాకం
పాధఽం శరౌఘూఽ వికిరఽ శితాగ్రాఽ॥ 392

భీమాదిభిః పరివృతం విజయం తదానీం
భీష్మో నిరీక్ష్య విశిఖై ర్నతపర్వభాగైః
ఆచ్ఛాదయ ద్బహుభిరర్జునవాహినీం తాం
మధ్యం పరీయాతితపనే గగనస్య తీక్ష్ణే॥ 393

తదా సాత్యకిః కృతవర్మాణం పంచభిరాశుగైర్విధ్వా విముఖంచ
కృత్వా భీష్మమాససాద॥ 394

ద్రుపదశ్చ ద్రోణేన సంగత స్తం బహుభిశ్శరైర్విధ్వా సారథించ తస్య
పంచభిహఽత్వా ద్రోణేన భృశం పీడ్యమాన స్తస్సమక్షం స్థాతుమశ
క్నువఽ దుద్రావ॥ 395

సౌభద్రోపి చిత్రసేనేన బహుభిర్విద్ధ స్తం త్రిభిరురసి నిపీడ్యతస్య చతు
రోస్వాఽ నూతంచ హత్వానినాద॥ 396

సచరధాదవప్లుత్యో దుర్ముఖస్య రథమారురోహ 397

శైనేయ స్సరిదాత్మజం శితముఖై స్సంపీడ్య షష్ట్యాశుగైః
ఖడ్గాంతేనచ శక్తిమంతకనిభాం నైపుణ్యతో మోచయఽ
శక్తిం స్వాం విససర్జహాంతు మధతం భీష్మోద్విధాతాంశరై
శ్ఛిత్వా సాత్యకి మాజఘాన నవభిర్మర్మాతిగైః గోపితః॥ 398

అభ్యుత్థితం హయానీకంతతో దుర్యోధనాజ్ఞయా
యుధిష్ఠిర నిదేశేనమాద్రీపుత్రౌ నిజఘ్నతుః॥ 399

సైన్యేష్వే బహుశోదిశో వినిహతే దుర్యోధనో విద్రుతే
మాద్రీపుత్రయుతేన ధర్మజనినాతా హంతు మాజ్ఞాపయత్
శల్యంసోభి జగామ ధర్మతనయం బాణా కిర నైకశః
మద్రే శోదశభిశ్శరై ర్వినిహతో ధర్మాత్మజే నోరసి॥ 400

యమాభ్యాంచ హతశ్శల్యస్సప్తభి ర్విశిఖైశ్శితైః
షష్ట్యా యుధిష్ఠిరం విధ్వాద్వాభ్యాం ద్వాభ్యాం యమావహా॥401

భీమోపి మద్రేశ మభిద్రుతంతంయుధిష్ఠిరం ప్రత్యవపద్యతస్థౌ
తతః ప్రవృత్తస్సమరస్యభీమ స్తయోః ప్రతీచీం దిశమేతినూన్యే॥ 402

భీష్మస్తదా వృద్ధమహాప్రతేజాః పాండోస్తనూజాన్ భృశమాజఘాన
పాంచాలపుత్రంచ శినేస్తనూజం తైశ్చైనమఘ్నన్ బహుభిః పృషత్కైః॥

ద్రోణోపిభీమం శినినందనంచవిధ్వాతుతాభ్యాం భృశమర్దితోభూత్
భీష్మోవికర్ష ధనురప్రమేయంపసర్జ బాణాన్ యమదండకల్పాన్॥

తైరర్దితా పాండుసుతస్యసేనావిభగ్ననాగాశ్వ శతాంగయోధా
బభూవ జన్యక్షితిరస్త్రశస్త్రైశ్ఛన్నాశ వైశ్చాపి భయంకరాసీత్॥

తదాజ్ఞానో వాసుదేవేన చోదితో భీష్మమభిద్రుత్యతేన బహుభిర్విశిఖైః
రాచ్ఛాదితో బభూవ॥ 406

కృష్ణే తత్రహయాన్ నుదత్యవిహతం పార్థోధనుశ్శంతనో
స్సరానోరచ్ఛిన దన్యదేత్య నవునస్సజ్యం చకారక్షణాత్
ఛిన్నం తచ్చధనుర్నిరీక్ష్య సరితస్సూనుశ్శరై స్తీక్ష్ణగైః
వ్యావిధ్యద్విజయం హరించ కుపితః కాలాంతకోగ్ర ప్రభుః॥ 407

తత్రాతి శాయిబలవీర్య ముదీక్ష్య భీష్మం
హంతుం స్వయం మధురిపుః కుపితో విసృజ్య
రశ్మీన్ తురంగమయుజోపి రథావరూఢః
పద్భ్యామధావ దిభరాజమివోగ్ర సింహః॥ 408

తమవారయామాసపదా ప్రగృహ్య
సంస్మారయన్ పూర్వకృతాం ప్రతిజ్ఞాం
పార్థోహరిశ్చాపి నివృత్యభూయ
స్సమారురోహాశురథం మహాత్మా॥ 409

రథస్థితౌ తౌ హరిపాండుపుత్రౌ।వవర్ష వృష్ట్యా బహుశస్త్రధారాణాం
భీష్మః కిరీటీచతముద్యతాస్త్రం।జఘాన గాండీవధనుర్విముక్తైః॥ 410

మధ్యాహ్నభాస్వత్ప్రతిమోగ్రతేజాఃదదాహభీష్మః పృతనాం పరేషాం
తేనార్దితా పాండవవీరసేనా।ద్రుతావభీతా హరితోవిభగ్నా॥ 411

అస్తం ప్రయాతే మిహిరేతతస్తేసర్వేవహారం విదధుర్నరేంద్రాః
పాండోస్సుతాః కౌరవపుంగవాశ్చ।శ్రాంతాశ్శరైరర్దిత సర్వగాత్రాః॥

రాత్ర్యాం తత్ర యుధిష్ఠిరస్య సహజో భీష్మస్యవీర్యం మహత్
ధ్యాత్వా సంక్షపితంచ తేన సమరే సైన్యం వితోక్ష్యాత్మనః
ప్రప్రచ్ఛాచ్యుతమేవ మేషసమరేదు ర్జయ్యవీర్యోవిభో
జయ్యశ్శంతనవః కథంనుభగవన్ యత్తేనభీర్నఃకృతా॥ 413

అథాహకృష్ణః కౌంతేయం।మధురాంగిరముచ్చర్
నభయంతే మహారాజ।యత్తేవిజయినోనుజాః॥ 414

దర్పం వినేష్యత్యను జస్తవాయం
ధనంజయ శ్శంతనవస్యయుద్ధే
యద్వానియోగేనత వాహమేనం
మృధేవధిష్యామి భవస్థిరాత్మా॥ 415

తన్నిశమ్య మధువైరిణో వచఃపాండవస్సహజః ప్రహర్షితః
ఇత్యబ్రవీచ్చ దృతమేవయద్విభో।వక్ష్యేకించిదిదముచ్యతే మయా॥ 416

కృతాప్రతిజ్ఞా భవతాపురాయా। హ్యతీత్యతాం మేద్యవిధేహిసాహ్యం
త్వయాను జైరేభిరహంచ యుక్తః। జేష్యామి లోకానపికిన్ను భీష్మం॥417

కౌంతేయోధపురా యదుక్తమసకృత్ భీష్మేణ మంత్రం వరం
దాస్యామ్యాపది తేనచైవ సమరే సాహాయ్యకారీతిచ
స్మృత్వా తత్సహసోదరైః భగవతాసాకంచ భీష్మాంతికం
గత్వాతం ప్రణిపత్యతేన విహితాశీ రేవముక్తోముదా॥ 418

రాజన్ ధర్మసనూజ భీమ భగవన్ శ్రీవాసుదేవార్జునక్షేమం
వః కిముమేంతికం ప్రతిగతాః కుర్యాం ప్రియం కింనువః
ఇత్యుక్తేతమువాచ ధర్మతనయో హత్వాభనంతం కథం
ప్రాప్స్యామో విజయం మృధేతదధునాబ్రూహి ప్రియోయన్మమ॥ 419

భీష్మస్తతో ధర్మతనూజమూచే। నమామ జిత్వావిజయస్తవస్యాత్
తతో వధేమే కురుహిప్రయత్నం। సహోదర స్సర్వవిధం నరేంద్ర॥420

అహం రణాగ్రే సముదగ్రధన్వా। పలాయమానం విముఖం విధగ్నం
భీతంచ వామోషితమప్యదీక్ష్య। శస్త్రంన్యసేయం తదిదం వ్రతంమే॥

పాంచాలరాజస్య సుతశ్శిఖండీ।
స్త్రీపూర్వ పుంస్త్వో విదితోహిలోకే
మృధే పురస్కృత్యతమర్జునో।
మామభ్యేతు తత్రాస్త్ర మహంన్యసేయం॥ 422

తదంతరం ప్రేక్ష్య ధనంజయోమాం
శరైర్నిహంతాపరితః ప్రయుక్తైః
హంతుం నచాహం విజయాచ్చవాసు।
దేవాచ్చవాన్యేన మృధేనరేంద్ర॥ 423

ఇతితద్వచనం శ్రుత్వా। ధర్మసూను స్సహానుజః
శిబిరం స్వంసమాపేదే। సాచ్యుతో హృష్టమానసః॥ 424

తథావదతి గాంగేయే। స్వవధోపాయమాహవే
ఫల్గునశ్శోకసంతప్తః। ప్రోవాచేదం విలజ్జితః॥ 425

యద్బాల్యే సికతా సుసంవిహరతా బాలైర్మయాసత్వరం
చాహూతేః పితరిత్యుదీర్యనపితా తేహం పితుస్తేపితా
ఆరోప్యాంకమమాజ్ఞ యత్తనుగతం పాం సుంతమార్యంగురుం
హన్యాంవా కథమాహవే తదిహమే శ్రేయో వధస్తేనవా॥ 426

కాతరాత్మనితదా ధనంజయే।హంతుమార్య మితిశోకదూషితే
సాంత్వయన్ హరిరువాచ భారతీం।క్షత్రధర్మ మనుసృత్యయాయినీం॥

నైషదోష ఇహవీర శాశ్వతం।క్షత్రధర్మ మనుయాయినాం సఖే
తన్నిహత్య గురుమస్యముం నదీసూను మావహాజయం యుధిష్ఠిరే॥428

ఇతి సమాహితచేతసి ఫల్గునే।మధురిపోవచనైర్నయ సంయుతైః
ముదమితో మహతీంచ యుధిష్ఠిర।స్సవితురాశు సముద్భవమాప్తవాన్॥

దుర్యోధనశ్చ భీష్మస్య।వీర్యాతిశయ దర్శనేన
తస్మిన్నిశ్చిత విజయో ముదితస్తాం రాత్రిం వ్యనైషీత్॥ 430

ఉదితేచ దివాకరే పాండవా ధార్తరాష్ట్రాశ్చ మహాతీం పృతనాం
సన్నహ్యాశిఖండినం భీష్మంచ పురస్కృత్య యుద్ధాయ ప్రతస్థిరే॥ 431

అథ ప్రవృత్తే కురుపాండవానాం
మహారణే తత్రశిఖండిముఖ్యైః
శైనేయ భీమార్జున మాత్స్య ధనుఃతనూజ పాంచాలయమైస్ససైన్యైః॥ 432

నివారితా కౌరవవీరసేనాహతాచగాఢం వివిధాస్త్ర శస్త్రైః
భయాత్పదుద్రావ దిశస్తదానీంచుక్రోపభీష్మ స్సుభృశం మహాత్మా॥
సమండలీకృత్య ధనుర్విచిత్రంక్షిప శరాన్ ఆయతతీక్ష్ణపుంఖాన్
దదాహపాండో సనయస్య సేనాంయథాటవీ మగ్నిరనల్పవాతః॥ 434

పాండో స్సుతా స్తత్రనిరీక్ష్య భీష్మం
నిపాతయంతం మహతీం చమూం స్వాం
నశేకురీషచ్చనిరోద్ధుమాజౌ
వభ్యర్చయామాసు రుదారవీర్యం॥ 435

శిఖండినా తత్ర ధృతాత్మనోరస్యభ్యాహత
శ్శాంతనవః పృషత్కైః
త్రిభిస్తమాహ ప్రహసన్ అహం
నయోత్స్యామి యత్త్వం వనితాపురాసీః॥ 436

తతశ్శిఖండీచత మాహగుప్తః
శ్రుతోసి వీర్యాతిశయేన లోకే
తంత్వాం నిహత్యాద్య దదామికీర్తిం
పాండోస్సుతానాం శపథంచ కుర్యాం॥ 437

ఇత్యుచ్చరన్ పంచభిరాశుగైస్తం పునశ్చ వివ్యాధశరైశ్శిఖండీ
తదార్జునస్తస్య ధృతిం వితన్వన్ ఇత్యాహభీష్మస్య వధే ధృతాత్మా॥
రక్షో మహంతే విదధామియుద్ధే ధైర్యేణయుధ్యాద్య నదీసుతేన
దోర్భిణం సవ్రతీం కృపసింధురాజౌ దుర్యోధనాదీనహమేవచాన్యాన్॥
నివారయిష్యామి శరైరనేకైః వధస్తు వృద్ధస్య భవత్యధీనః
దుర్జయ్యవీర్యస్సతు సర్వయోధైస్త్వ మద్యతంసాధయ కౌరవేంద్రం॥

ఇత్యాదినానుథిత ధైర్యవీర్యః కుద్ధస్శిఖండీ సరిత స్తనూజం
అభిదుద్రావ తత్ర మహత్స్వవీర్యం అపారమాజౌ ప్రకటీచకార॥ 441

భీష్మశ్చాపిదహంతమాత్మ పృతనాం భీతేన వీక్ష్యార్జునం
గాంధారీ తనయేన దీనమనసా సంచోదిత స్తత్వరం
శక్తిం స్వామనుదర్శయన్ ద్విపరధానశ్చాంశ్చ యోధాంబహూన్
నిఘ్నన్నిఘ్నితు మప్యశక్య మహసాశే జేంతకోవాపరః 442

యథాజలం సూర్యఇవాంశుభి
స్సంవర్గృహ్ణతి తద్వద్విషతాం నృపాణాం
తేజాంసి గృహ్ణన్ సరిత స్తనూజో
మధ్యాహ్న భాస్వా నివరాజతేస్మ॥ 443

దశసహస్రిగజాన యుతం హయాన్।
శతసహస్రయుగంచ పదాతినః
అగమయద్దశమేహని శంతనో
స్తనుజ నిర్వమసన్నిధి మాహవే॥ 444

ఎవం దహంతం సకలాంచమూం స్వాం
సంపేరితస్తూర్ణతరం శిఖండీ
అభ్యద్రవద్భీష్మ మసహ్యవీర్యం
తమన్వగచ్ఛ న్నభిమన్యుముఖ్యాః॥ 445

విరాటదుపదా ధృష్టద్యుమ్నా మాద్రీసుతౌ తథా
యుధిష్ఠిరశ్చ గాంగేయమభ్యధావన్ సముద్యతాః॥ 446

తదైవం సంకులం యుద్ధం పరివవృతే॥
చిత్రసేనేన చేకితానఃకృతవర్మణా ధృష్టద్యుమ్నః
భూరిశ్రవసా భీమసేనఃవికర్ణేన నకులః
శారద్వతేన సహదేవఃదుర్ముఖేన ఘటోత్కచః
దుర్యోధనేన సాత్యకిఃసుదక్షిణేన సౌభద్రః
అశ్వత్థామ్నా విరాటదుపదాదోర్భిణేన ధర్మసూనుః
దుశ్శాసనే నాభ్యధావన్॥

ఇత్యేవంమిళితా వీరావీరై శ్శతుర్భిరాహవే
సర్వేనిహంతుం గాంగేయంయుగపత్సంప్రతస్థిరే॥ 447

తదా దుశ్శాసనః ఫల్గునం త్రిభిర్వాసుదేవం వింశతిశరైర్విద్ధ్వాతిమా
త్రం కుపితే నాజ్ఞసేన నారాచై బ్బహుభిరర్దితగాత్రో బభూవస్వ
గ్వికుర్వ పునశ్చాజ్ఞనం పంచభిర్విశిఖై ర్లలాటే విధ్వాతేనచ బహు
భిశ్శరైః పీడితశ్చిన్నకార్ముకః కంచిత్కాలం భీష్మస్య రథమాశ్రిత
స్సమాశ్వసనః పునరపి యుద్ధాయప్రవృత్తో యదాశక్తి యుయోధ॥
సాత్యకిరలంబుసేన రాక్షసేన యుధ్యన్ మత్స్యే భగదత్తే నాభిదుద్రో
రాక్షసం విహాయ భగదత్తాయ శరాన్ ప్రయుజ్యతేన సంచిన్నకా
ర్ముకో ధనురపరంగృహీత్వా భగదత్తమతిమాత్రం విద్ధ్వానుగాఢవిద్ధేన
రుష్టేనతేనప్రహితాం శక్తిం ద్విధాచ్ఛిత్వా తదాతద్వీర్య దర్శనజనిత
భయేన దుర్యోధనేనాదిష్టైస్తస్య భ్రాతృభిః పరితః పరీతో

బభూవ 449

సౌభద్రో భీష్మమభిద్రవన్ కాంభోజేన ప్రత్యుద్గతస్తం చతుష్షష్టి
శరైర్విద్ధ్వాతేన పంచభిరర్దితోవవభి ర్నిహతసారథి రతివిస్మయకార్య
యోధనమకురుత॥ 450

విరాటద్రుపదా భీష్మమేవాభిద్రుతో అశ్వత్థామ్నా నివారితో తేనసహా
శ్చర్యావహ మాయోధనంచ క్రతుః॥ 451

కృపేణ సహదేవోపిభీష్మాయాభిద్రుతో రణే
వారితస్తం పృషత్కానాంసప్తత్యాహత్యవక్షసి॥ 452

ఛిత్వాతస్య ధనుశ్చాన్య ద్గృహ్ణతా ధనురుత్తమం
వక్షస్యభిహతస్తేన తంచావిధ్య ద్భల్లశంరుషా॥ 453

నకులేన వికర్ణశ్చ దుర్ముఖేన ఘటోత్కచః
ధృష్టద్యుమ్నేన హార్దిక్యః ద్రోణేనచ యుధిష్ఠిరః॥ 454

భూరిశ్రవాశ్చ భీమేన యుయుధుర్వై యథాబలం
తత్రాచమూః కౌరవాణాం విమృదితా భయపీడితా॥ 455

తదానిమిత్తై ర్బహుభిస్సమస్తై
ర్జయం వినిశ్చిత్యపృథాసుతానాం
వినాశ ముద్వీక్ష్యచ కౌరవాణాం
ద్రోణస్ససూనుం త్వరితోబభాషే॥ 456

పశ్యాధునామూని బహూనివత్స। చులక్షణాని ప్రళయోపమాని
పాండోస్సుతానాం విజయావహాని। క్షయాయచాశేష మహీక్షితాం॥

ఇదం తదేవాహరుపేతమాసీత్।
యత్రార్జునో భీష్మవధం విదధ్యాత్
నష్టప్రభో కోద్యదిశస్తమోంధాః
శివాదయః కూరతరంనదంతి॥ 458

పార్థః పురస్కృత్య శిఖండినంతం।
అభ్యేతి భీష్మంవికిరన్ పృషత్కాన్
భీష్మశ్చతస్మిన్ నకరోతి బాణ
వ్యయం యతస్త్రీసపురా శిఖండీ॥ 459

భీమోయమూ ధర్మతనూభవశ్చ। పాంచాలసూను శ్శిఖినందనోపి
కుర్వంతికర్మా పరిమం సుభద్రా। సుతశ్చ భీష్మస్య వధాయయత్తాః॥

అతోద్యయత్తస్స్వముదారబుద్ధే
యుధ్యపరిహృష్టో విజయాయభర్తుః
యోత్స్యామి ధర్మస్య సుతేనచాహం
సపాపతం భీమముపేహివత్స॥ 461

ఇత్యాకర్ణ్యదోర్మిణవచనం కృప శల్య భగదత్త కృతవర్మ విందాను
వింద జయదర్థ చిత్రసేన వికర్ణ దుర్ముఖాది ఓరిముఖ గధా
భీమసేన మధ్యదర్వ॥ 462

శల్యః కృపశ్చ నవభిర్నవభిః పృషత్కైః
భీమం జఘాన కృతవర్మ జయద్రథశ్చ
బాణైస్త్రిభిర్దశభిరేవ వికర్ణ చిత్ర
సేనాచతంశితముఖై భగదత్తభూపః 463

దుర్మర్షణస్తు వింశత్యాశరాణాం భీమమాదయత్
పంచభిః పంచభిర్విందానువిందా జఘ్నతుర్బృశం॥ 464

భీమశ్చ సప్తభిశ్శల్యం కృతవర్మాణం చాష్టభిర్విధ్వా కృపస్య ధనుశ్చ
ధ్వే ఛిత్వాతంచ సప్తభిర్విధ్వా విందానువిందౌ ప్రత్యేకమష్టభిర్మహార
ణం వింశత్యా చిత్రసేనంచ పంచభిర్దశభిర్వికర్ణం పంచభిర్జయ
ద్రథంచ వివ్యాధ॥ 465

ఞాతమం పునరన్యేన ధనుషాదశమాగతాన్ శీఘ్రవంతం రుషాభి
మో విధ్యద్బహుభిరాశుగైః॥ 466

సైంధవశ్చ భీమేన వినిహతాశ్వ సారథీ రథాదవప్లుత్య విశిఖాన్
విక్షిప్య భల్లద్వయేన మధ్యే విభగ్నకార్ముక శ్చిత్రసేనస్య రథమా
రురోహ॥ 467

ప్రాగ్జ్యోతిషాధ్యై సకృదేన భీమస్సముద్యత్తై నైకవిధైః పృషత్కైః
గదాసిశూలై నిహతాస్త్ర శస్త్రై స్తానేకవాజి ముఖేరురోధ॥468

తత్రా జగామ విజయః పృషతస్య వంశ్య
మగ్రేనిధాయ నిధనాయ సరిత్సుతస్య
భీమప్రియాయ నిజఘూన కృపాదిమాంస్తాన్
గాండీవఘోష పరికంపితరోదసీకః॥ 469

తథా దుర్యోధనాదిష్టస్సశర్మా భీమ ఫల్గునౌ
అభ్యయాత్ ప్రస్థలేశానఃపరీతో వివిధై ర్బలైః॥ 470

భీమార్జునాభ్యాం నిహతే తదానీం
సైన్యే స్వకీయే కృపశల్య ముఖ్యాః
తౌ వివ్యధు స్తత్రసు మద్రరాజ
స్సంఛిన్నధన్వా భవదర్జునేన॥ 471

ధను ర్గృహీత్వా పరమర్జునం త్రిభి
ర్జఘాన శల్యో హరిమేవ పంచభిః
వృకోదరం చోరసిదో ర్యుగేచ
నిపీడయామాసహితాయభర్తుః॥ 472

అథ దుర్యోధనాదేశా ద్ద్రోణో మాగధభూమిపః
భీమార్జునా వుపేయాతాం నిహంతుం విహితత్వరా॥ 473

తయో ర్జయాప్తేనాభిధో మాగధో భీమ మష్టభి ర్బాణై ర్విధ్వా
తేనచ దశభిః పంచభిశ్చద్విసారం విద్ధస్సూతేచ రథనీడాత్పతితే
తురగేషుచ భ్రాంతేషు విద్రవత్సు సర్వేషాం పశ్యతామేర యుద్ధాద
పాసరత్॥ 474

ద్రోణోపి భీమ మష్టభిర్విశిఖై ర్విద్ధ్వాతేనచ పంచభిష్షట్భ్యాచ భల్లైర
తాడయత॥ 475

అజఘానశ్చ సుశర్మాణం బహుభిరాశుగై ర్భర్దయిత్వా తత్సైన్యంచా
ద్రావయత్॥ 476

తతస్సబృహద్బల మభిద్రవంతం శాంతనవం యుధిష్ఠిరాదయః పాం
డవా ధృష్టద్యుమ్న శిఖండినౌశూభ్యద్రవన్॥ 477

తస్మిన్నహ్ని యధాతపేది నకరో భాత్యుగ్రరశ్మిస్తధా
భీష్మ్మః పాండవవాహినీం సమదహద్బాణాగ్నినా భూయసా
ప్రాహోచచ్చ యుధిష్ఠిరం సుమహతా యుద్ధేన జీర్ణోహ్యహం
శ్రాంత స్తన్మమ యత్నమాతనువధే సంచోదయ ఫాల్గునం॥ 478

తచ్ఛ్రుత్వా ముదితోంతకస్య తనయుః పార్థం పురస్కృత్యతం
పాంచాలై స్సహసృంజయైశ్చ ప్రముదితై రశ్వైత్య చక్రేరణం
గాంధారీతనయైస్సదా ససహజై స్సంపాలిత స్సర్వతః
సర్వా తానహితాన్ మమర్దతరసాసింహే యథాకుంజరాన్॥ 479

తదా భవత్పుత్రద్రోణి సాత్యకీస్సమరోమహాన్
దుర్యోధన యుధామన్యూ మిథితౌ సమయుధ్యతాం॥ 480

విరాట సైంధవౌ మద్రరాజ ధర్మతనూభవౌ
వృకోదర గజానీకౌద్రోణ పాంచాలభూపతీ॥ 481

బృహద్బలోభిమన్యుశ్చమిథోహి సమయుధ్యతాం
సశిఖండిన మాయాంతంధార్తరాష్ట్రాః కిరీటినం॥ 482

ఆమోధనే తత్రరథాహ్యసంఖ్యాగజాహయాశ్చాపి పదాతయశ్చ
నిపాతితాః కౌరవపాండవైస్తామాపూర్ణతత్క్ష్మాం వివిధాయశస్త్రైః॥

దుర్యోధన మభిద్రుత్యసౌభద్రః నవభిః శరైః
త్రిభిశ్చ విద్ధ్వాస్తేనోరస్య ఉపచ్చక్తి ముజ్వలాం॥ 484

సాత్యుర్ద్రేణ సంఛిన్నాధృతరాష్ట్రీ తనూభవా
బిభూవ సమరో ఘోరస్తదాభీష్మకృతేమహాన్॥ 485

శైనేయో ద్రాణినా వక్షస్యతి విద్ధోనవానుగైః
మర్మస్వవిధ్యత్తం గాఢంతయోః పునరభూద్రణః॥ 486

ధృష్టకేతుః పౌరవశ్చమిథోహత్వా హయాన్ రథా
ఛిత్వాచ ధనుషీఖడ్గౌప్రగృహ్య భువిచేరతుః॥ 487

మిథః ఖడ్గప్రహారేణనిహతౌజ త్రుణోర్భృశం
నిపేతతుర్యథాభగ్నౌమహావాతేనపాదపౌ॥ 488

తత్రజయత్సేనో ధార్తరాష్ట్రః పౌరవమపోవాహ॥ 489

సహదేవస్తు ధృష్టకేతు మపోవాహ॥ 490

బృహద్బలశ్చ సౌభద్రః మిథోవిచ్ఛి న్నకార్ముకౌ
అయుధ్యతాం తదావృత్రవాసవావివరోషితౌ॥ 491

భీమేన మాతంగగణేషు సద్యశ్శైలోపమేషు క్షపితేషు భూమ్నా
మద్రేశ్వరో ధర్మసుతం శరౌఘై నిష్పీడయామాస శరార్త కిరంతం॥

జయద్రథం మాత్స్యపతిః పృషత్కైఃత్రింశద్భిరాహత్యచతేన బాణైః
సమర్దితః ఫుల్లిత కింశుకాభోరరాజసోభ్య ద్రిరివోద్ధాతుః॥ 493

ద్రోణోపి పాంచాలతనూభవస్యఛిత్వాధనుస్తంచ బిభేదరుష్టః
పంచాశతా పత్రివరైస్తతస్సగదాం ప్రచిక్షేప సువర్ణ పట్టాం॥ 494

పంచాశ దాశుగవరై నిహతాం గదాంస్వాం
ద్రోణేన వీక్ష్యరుషితో ద్రుపదస్యసూనుః
శక్తిం సనిజఘనవభివిధ నిహత్యతాంచ
ద్రోణోన్యపీడయదముంచ శితైః పృషత్కైః॥ 495

తదా భీష్మమభిద్రుతో ధనంజయో భగదత్తేన ప్రత్యుద్యాత శిఖండినం భీష్మాయచోదయిత్వా భగదత్త వాహినం ద్విరదవరమాయ సైనికశితై బహుభిరాశుగై రవిధ్యత్॥ 496

అథప్రాజ్యోతిష పతావాత్మానం విహాయ దుష్పదమభిద్రుతే
ధనంజయః పురస్కృత శిఖండీ భీష్మమభ్యదావత్॥ 497

తతో ప్రకటయన్నైజం వీర్యం శాంతనవోరుషా
దదాహోజసా సైన్యాని వనానీవ విభావసుః॥ 498

ధృష్టద్యుమ్న శిఖండినౌచ విజయం తత్రాహవ స్థే పురా
కశ్చిచ్చాపి జిజీవనపరితిథటో భీష్మస్య యోవాభవత్
కాశ్యాస్సోమక సృంజయాశ్చ బహవస్తేనాదితా స్సాయుధాః
పాండవుః ప్రేతపురం చతుర్దశసహస్రాణ్యా పగానూనునా॥ 499

తతశ్శిఖండినా దశభిర్బల్లై ర్యురసి విద్ధోభీష్మః తస్య స్త్రీత్వం స్మరన్
తం పునర్నావిధ్యత్॥ 500

శిఖండీతుపునః పార్థ। చోదితస్సరిదాత్మజం
అవాకిరచ్ఛరా సారైః। ధారాభిర్వా గిరింఘనః॥ 501

అచింతయంస్తా విశిఖాన్। గంగావుత్సృ శిఖండినః
విధ్వా పాండునుతంతస్య। నిర్దహాహచమూం భృశం॥ 502

దుశ్శాసనస్తదా భీష్మం। పాలయన్ పార్థవాహినీం
అదహత్తం వినిర్జిత్యా। జ్వలనో భీష్మమభిద్రుతః॥ 503

పునః పునర్నిర్జితోపి। వీరో దుశ్శాసనో బలీ
భీష్మ బాహుబలాలంబీ। దదాహాన్యాన్ మహారథాన్॥ 504

శిఖండి ప్రేహితానుగ్రానపి బాణా న్నదీసుతః
జగ్రాహాదిత్య రివాసారాన్। విస్మయంజనయన్తదా॥ 505

తతో దుశ్శాసనా దేశా। స్సర్వ్వేవమహారథాః
సౌవీర బాహ్లీకముఖా। ధనంజయ మభిద్రుతాః॥ 506

సర్వానపిచతాన్ పార్థః। నిర్దగ్ధ్వా స్వాస్త్ర తేజసా
విధ్వా దుశ్శాసనంచాన్య। సూతంచా శ్వాన్న్యపాతయత్॥ 507

తదా మధ్యాహ్నసమయే। ప్రజ్వల్య శ్వేతవాహనః
కృప శల్య వికర్ణాదీన్। బహూన్ విధ్వావ్యరాజత॥ 508

సాచమూర్ధార్త రాష్ట్రాణాం।బహ్వశ్వేభ రథాకులా
నిమేషాది వనిర్దగ్ధా।మివత్స్య నిమిషేభవే॥ 509

తతః ప్రకుపితో భీష్మః। పార్థాయాస్త్రం మహావిభుజః
సమక్షిప చ్ఛిఖండీతు।తదాభిద్రుతవాన్ ద్రుతం॥ 510

సమాహూతే చతురంద్రష్ట్వా భీష్మేణా స్త్రీహావిభూజః
పార్థశ్శుపాన్యరణ్యానిగీష్మేదవ ఇవాదహత్॥ 511

తదా భీష్మః కృప శల్య వికర్ణ దుశ్శాసన చిత్రసేనాది భిస్సహితః
పాండవ పృతనాం బహుశో వ్యదార్వయత్॥ 512

అభిదుద్రితోపి బహుభి భీష్మస్తతో మహారథైః
సర్వాం స్తాన్నిజఘానైకఃశితైర్బల సమీరితః॥ 513

సాధదో భీమ యమ కేకయ చేకితాన
శైనేయ పార్షత శిఖండి ధృటోత్కచాశ్చ
ద్రౌపద్యపత్యక విరాటముఖాశ్చ కుంతి
భోజో ధనంజయ సమీరిత శౌర్యధైర్యాః॥ 514

భీష్మం తదా పరమివాంతకముద్ధతం తం
జఘ్నుశ్శితైః పరివారణై ర్వివిధైస్సమంతాత్
ఎకోపితా సచనివార్యశరా విముంచన్
చికీడతే హరిపరాధ ఇవద్విపేంద్రైః 515

వినాశిఖండినం భీష్మన్సర్వానేవ మహారథాన్
పీడయామాస వికాంత శ్శరైర్మర్మాతిభేదిభిః॥ 516

పార్థః పురోస్థాప్య శిఖండినంతమభిదుతశ్శాంతనవం తదానీం
ధనుర్ధ్యకృం తత్పృసభం తదీయందోర్ణాదయస్సృనసేహిరేతత్॥

దోర్ణ భూరిశ్రవశ్శల్యభగదత్త జయదధాః
కృతవర్మ శలాచేతిసప్తపార్థ మభిదుతాః॥ 518

తాన్ దృష్ట్వాపతతోభీమధృష్టద్యుమ్న ఘటోత్కచాన్
సాధదో ద్రౌపదామాత్స్య శైనేయాంచ మహారథాన్॥ 519

సప్తైతే చితధన్వానోభదవన్న ధతైర్మహాన్
తేషాం బభూవసమరస్సంకులో రోమహర్షణః॥ 520

పార్థేన నచ్ఛిన్న ధనువానం శిఖండీ శంతనోస్సుతం
విధ్వాతుదశభిన్నూతమపి తావద్బిరాదయత్॥ 521

ధ్వజే చైకేనసంఛిన్నే భీష్మోన్య ద్ధనురగ్రహీత్
తతోభ్యభీతోవిజయస్తిభిరచ్ఛిన దాశుగైః 522

పునఃపున ర్గృహీతేషు। ఛిన్నేషు బహుధన్వసు
శక్తిం చిక్షేప గాంగేయః। పార్థాయాభి విదారణీం॥ 523

తామచ్ఛిన త్పవ్యసాచీ। భల్లైం పంచభి రాశుతాం
తతో గంగాసుతః కించిత్। ధ్యాత్వాత్మ న్యబ్వీదితం 524

యద్యేష గోప్తానభవేత్ శితాగ్రి। హరీహరిః పాండుతనూభవానాం
ఏకేన హన్యాం ధనుషాఖిలార్ణ। ఇదం నిమిత్తద్వితయంచ భాతి॥525

అవధ్యభావాచ్చ పృథాసుతానాం
శిఖండిన స్స్త్రీత్వముదీర్ణ్యచాపి
నాద్యోత్సహేయం వినిహంతుమాజౌ।
పాండోస్సుతాగ్ర వీర్యవతోతి ధీరాగ్ర॥ 526

స్వచ్ఛందతోమే మరణం పిదత్తం పితాయదో తత్సమవాప్తకాలం
మన్యేతదేతత్తు నిశమ్యనాకే। వస్వష్టదేవాశ్చ తథేత్యవోచన్॥ 527

తదానవే భవ్యతమే పరివాహి। నేదుశ్చభేదుందుభయస్సభేర్యః
వృష్టిశ్చ పాంసూనిపపాత ధార్ర। రాష్ట్రాగ్ర భయం తదావివేశభూయః॥

సభిద్యమానోపి ధనంజయేన। శితై శ్శరై ర్మర్మసుభిన్నవర్మా
శిఖండినాచాపి నచాపి కించిచ్చకంప భూకంప ఇవాచలేంద్రః॥ 529

త్వరమాణోథ గాండీవ। ధన్వాతం తన్మర్మ సు
ద్రుదద్భిః పంచవింశత్యా। వధీచ్ఛరశతేనచ॥ 529

నివార్య పార్థవిశిఖాగ్ర। పరిబాహ్యై నదీసుతః
నకించిదుజమాపేదే। శిఖండి పరిహితై శ్శరైః 531

అథాజ్ఞనచ్ఛిన్న శరాసకేతు।న్సూతేన విద్ధేదశభిః పృషత్కైః
జగాహధన్వా పరమాపగాయా।స్సుతస్తదప్య చ్ఛినదజ్ఞనస్తు॥ 532

ఛిత్వాతుసర్వాణి ధనూంష్యుపాత్తా
న్యుత్సాహవాగ్ర పాండుసుతో నదీజం
భూయోప్య విధ్యద్విధిభిః పృషత్కైః
తదాహ దుశ్శాసన మాపగేయః॥ 533

జేతుం నశక్యోద్య ధనంజయోయం।సురేశ్వరేణాపి రణే మహాత్మా
రుజంతిమే నూనిషవః కిరీటి।ముక్తా శ్శితాగ్రాః యమదండకల్పాః॥ 534

జేష్యామి సర్వానపి వీరముఖ్యా।న్వినాజ్జనంవా నరవీరకేతుం
కుర్వంతి కించిన్న శిఖండిబాణా।రుజం మమాద్యాజ్జనపీడితస్య॥ 535

ఇతి సంవదతాతీవ్రాం।శక్తిం గంగాతనూభువా
తిధాచ్ఛినత్తీభిబాణై।రర్జునః కృష్ణచోదితం॥ 536

గృహీత్వా ధనుచర్మాసిం।రధాత్త స్యావరోహతః
అపాతయచ్ఛరైః ఖడ్గం।తదద్భుత మభూత్తదా॥ 537

తతో యుధిష్ఠిరా దిష్టా
స్సర్వఎవ మహారథాః
తోమరపాస నిస్త్రింశ।గదా పరిఘసాయకైః
అన్యైశ్చ వివిధై శ్శస్త్రైర్జఘ్ను ర్భీష్మం సమంతతః॥ 538

సతైరేకః పరివృతో।మహావీర్యో నదీసుతః
నచకంపాతి విద్ధోపి।బర్హిణ్యాధాయ మానసం॥ 539

తథాభిధానతాం రాజ్ఞాం।సర్వేషాం శంతనోస్సుతం
పునరేవా భవద్యుద్ధం।సంకులం రోమహర్షణం॥ 540

తతార్జున శరైరుగ్రై।ర్నిహతాః కౌరవాశ్రియాః
సాళ్వతిగర్త సౌవీరకేకయ పరిముఖ్యా నృపాః॥ 541

పాదర్వ భయసంత్రస్తా।యథా సింహార్దితా గజాః॥ 542

తదా శితాగ్రై ర్విశిఖైః పృషత్కైః।భీష్మోతి విద్ధో విజయేన వీరః
అవాక్శిరాస్సాదపతత్ శతాంగాత్।కించిత్తువిద్యోతతితి స్మరశ్చా॥543

తమస్పృశంతం పతితం భువం శరైః।పరీవృతాంగం సముదీక్ష్య దివ్యాః
పుష్పాణ్య ముంచ్ఛజలతాశ్చ భేర్యో।వినేదురుచ్చై ర్నినదాతా దివిస్థైః

అయం మహాత్మా కురువీరవృద్ధో।యామ్యాయనేవత్యతిజీవితం స్వం
కథం జహావిత్యభిజల్పతాంఖే।స్థితోహమిత్యాహ సహర్షయత్ తాత

ఉత్తరాయణ సమాగమం తదా।శంతనో స్తనుజని విచింతయన్
ధారయన్ సపతితోప్యసూన్ యత।స్స్వేచ్ఛయా మరణమాశితోవరాత్

హంసా స్తదా విష్ణుపదీ నియుక్తాః
భీష్మంహ్య పృచ్ఛ్ కథమద్యధీర్మ్
యామ్యాయనే సంస్థితవానితీవ
సోప్యాహసౌమ్యాయనమిత్ తేతి॥ 547

నిశమ్య తద్వచస్సత్యంశని।హంసేషు ప్రస్థితేషుసః
శరతల్పగతో శేత।భీష్మో బ్రహ్మానుచింతయ్॥ 548

శ్రుత్వాతం పతితం సరిత్తనుజనిం దోణాదయ స్సైన్యపాః
త్యక్త్వాయుద్ధముపాయయు ర్వినస స్తన్నిధిం స్తత్వరాః
దృష్ట్వాతా ప్రణతానువాచ సరితస్సూనుం శ్శిరోమేనృపాః
లంబత్యస్యనరోపబర్హ మధునాదాస్యంతు వస్స్వాగతం॥ 549

తైరాహృతానివివిధాని మృదూనిచోప
ధానానివీక్ష్యసహస్ర సరిత స్తనూజః
ప్రాహార్జునం శయనమేతదుదీక్ష్యచాస్య
యోగ్యోపధాన మిహదేహి పృథాతనూజ॥ 550

జ్ఞాత్వా భావం తస్యపార్థః ప్రణమ్య
స్తత్పాదాబ్జే బాష్ప విప్లావితాక్షః
సజ్యం కృత్వా గాండివం తత్పృయుక్తై
ర్బాణై స్తీక్ష్ణై స్తచ్ఛిరః పర్యగృహ్ణత్॥ 551

దత్తేశరత్రయమయేన తధోపధానే
పార్థేన శంతనుసుతోనుదితో నృపాలా
సర్వానువాచ శరతల్ప ముపైమిచైత।
దా వర్తనందినకరస్య నిరీక్ష్యమాణః॥ 552

తదా దుర్యోధనాసీతా భిమజ శ్శంతనోస్సుతః
ఉపేక్ష్యతేస్మ సంసిద్ధయాత్రో బ్రహ్మపదా ప్తయే॥ 553

భీష్మాజ్ఞయాతా భిమజో విసృజ్యదుర్యోధనోభ్యర్చ్యతమభ్యదీక్ష్య
తతాపభూయోహృదినంపరేత కల్పం విచింత్యాపి చ పార్థవీర్యం॥

సర్వే మహారధా స్తతో పాండవాః గౌరవా అపి
సంరక్షణాయ భీష్మస్య వ్యాదిశ్ పురుషాబహూన్॥ 555

శిబిరాణి సమావిశ్య। భీష్మం నత్వాధనిగ్రతాః
యుద్ధశ్రీమాపసయనం। చక్రు స్సర్వేనరాధిపాః॥ 556

ఉషసి పునరుపేతాస్సన్నిధిం తస్య సర్వే
కురువరనరపాలాః పాండవాశ్చాన్యభూపాః
రచిత వినతయస్త త్పాదరాజీవయుగ్మే
శతమఖ మివదేవా స్తంస్య సేనంతభక్త్యా॥ 557

శరాభితప్తో గాంగేయఃవిక్ష్యతాక్ ఋతీయమ్ భాక్
పాతుకామః పయోభీష్మ। స్తానిత్యామా ధృతాత్మనా॥ 558

పయః పాస్యామిగోపాలాః। గోమయం నతు గోమయం
గోమయేనాగ్ని సర్ణేన। గోమయం నతుగోమయం॥ 559

తద్వాక్య శ్రుతిసమనంతరం
నరేంద్రైరానీతేపయసిసుశీతలేసభక్ష్యే
నిందంస్తా న్విజయ మువాచసన్నిధిం
స్వం సంపాల్యం పరిణతముదూఢహా స్తబంధం॥ 560

పానీయం పాతుమిచ్ఛామి। తత్ప్రగాతా శ్శరై స్తవ
తదాహరమహాబుద్ధే। తృప్యేయం యేనఫాల్గున॥ 561

తధేత్య దీర్ఘాధ ధనంజయ స్తం। రథంసమారుహ్య ధనుస్స్వకీయం
అధిజ్యమాధాయబిభేద పృధ్వీం। పార్శ్వేతనా స్త్రాన్వితసాయకేన॥ 562

భీష్మస్య దక్షిణేపార్శ్వే। దారితాయాభువ స్తదా
శీతలావారిధారాశ్చ తత్పానామృతసన్నిభా॥ 563

నిపీయతోయం కురూత్తంసః। ఫాల్గునం పరిశశంసచ
దృష్ట్వా తత్కర్మభూపాలాస్సర్వేవిస్మయమా యయుః॥ 564

శ్రుత్వా తుసర్వేషు నృపేషు భీష్మో।భీభత్సమాహేతి తదాపహృష్టః।
ధనుర్ధరాణామృషభ స్త్వమేకఃఖ్యాతోయధాపశుషువైనతేయః॥

త్వం వాసుదేవం సుహృదం సహాయం
కృత్వామహా త్కర్మకరిష్యసేహి

దుర్యోధనోయం హితమస్మదుక్తం
నైవాశృణోత్తేనవినాశమీయాత్॥ 566

ఇత్యుక్త మాత్మనాశుత్వా వైమనస్య ముపాగతం
గంగాయాస్తనయఃపాహదుర్యోధన మువాచ్ముఖం॥ 567

దృష్టంహిదుర్యోధనపార్థివీర్యం।యథాధరాయాం జనితాంబుధారా
సర్వాణ్యయంవేత్తి వరాస్త్రజాలం।మనేనతుల్యోభువికోపినాస్తి॥ 568

కృష్ణశ్చిరోయం పురుషఃపురాణఃయమర్జున స్సారథిమేవచక్రే
నారాయణశ్చాపినరఃపురాణా।వృషీహికృష్ణార్జుననామధేయా॥ 569

యావద్ధరిఃపాండవపక్షసంస్థ।స్తావజ్జయస్తే సమరే నలభ్యః
సంధిం తతఃపాండుసుతైఃకురుష్వ।శామ్యేదనోమన్నిధనాంత ఎవ॥

ఆదాయ రాజ్యార్ధ ముదూఢ మిందశ్రీ
పశ్చిం పరియాత్వద్యతు ధర్మరాజః
సశ్వేచయూయం సకళత్రి పుత్రి
మిత్రి శ్చిరంజీవితమాప్నువంతు॥ 571

ఇత్యుక్తే హితకామేన।భీష్మేణ ససుయోధనః
జోషమాస్తే ముమూషూణాం।శ్రేషజం నహిరోచతే॥ 572

అథాభ్యేత్య రవేస్సూనుఃపతిత్వాతత్పదాబ్జయోః
రాధేయోహం తవద్వేష్యస్సర్వదేత్యాహ దుఃఖితః॥ 573

సబ్రహ్మ సంపృక్త మనా స్తదానీం।నిమీలితాక్షోపి కురుప్రవీరః
ఉన్మీల్యచక్షుశ్శనకైరుదీక్ష్యసస్నేహమూచే రవిజం దయాళుః॥ 574

కౌంతేయోహి భవా న్నచాతి రథీజఃనైవాసిరాధాసుతః
వ్యాసా త్సంశ్రుతమేత దస్తినమమద్వేష స్త్వయిశ్రీమతి
త్వం త్వాకస్మికవిగ్రహం సమతనోఃపాండోస్సుతేష్వ న్వహం
తం త్యక్త్వా తవసోదరైఃకురుపరాం సంధిం యశస్కారిణీం॥ 575

కర్ణఃప్రాహ తత స్సరిత్తనుజనిం శౌరి ర్యథాదేవకీ
సూనుఃపాండవపక్షమాశ్రయతి తద్వచ్చాహ మప్యాశ్రితః
గాంధార్యాస్తనయం రణేజ్జనమహం జేతుంచ తే నాధికతః
జేష్యామీతిచ నిశ్చయోస్తిమమత ద్వైరంనశామ్యే త్కథం॥ 576

అనుజ్ఞా తస్త్వయాపీరయుద్ధంకర్తు మిహోద్యతః
తత్క్షమ స్వాదురుక్తంమేదేహ్యనుజ్ఞాం రణాయచ॥ 577

దత్వానుజ్ఞా మధరవిభువే కర్తుమాయోధనంత
ద్భీష్మస్తస్మిన్ సహనరపతౌ నిర్గతేనిశ్చలాత్మా
బ్రహ్మధ్యాయన్ విమలసుగుణం కాంక్షమాణస్తదీయం
స్థానంనిత్యం సమయముచితం చింతయన్నెవతస్థౌ॥ 578

ఇతి శ్రీ శోభనాద్రీశ వైభవే మహాకావ్యే భారతవృత్తాంతవర్ణనే
భీష్మపర్వ కథానువర్ణనం నామ ఏకవింశస్సర్గః.

శ్రీమతే రామానుజాయనమః.

శ్రీ హయగ్రీవాయనమః.

శ్రీ శోభనాద్రీశ వైభవ మహాకావ్యం

ద్రోణపర్వ వృత్తాంతారంభః.

కర్ణస్య భీష్మం హత మాంబికేయ
శ్శ్రుత్వోచ్చభూయాః పితరం వరేణ్యం
పార్థాః పరిహృష్టా అపి దుఃఖమీయుః
సంచింత్య త ద్వీర్య మసహ్యమన్యైః॥ 1

అథ రాజవరై స్సర్వైః జేతుం పాండుతనూభవాన్
కర్ణ స్సంప్రార్థితః ప్రీత్యాతధే త్యంగీచకారతత్॥ 2

ఆరూఢో రథమథవాజి భిర్మహద్భిః
సంయుక్తం రవితనయో దధత్తనుత్రం
భీష్మస్యాంతిక ముపగమ్యతంచనత్వా
సోనుజ్ఞామలభతతస్య సంయుగాయ॥ 3

కర్ణః పరిహృష్టోథ బలం స్వకీయం
పరిహర్షయామాస రణోత్సుకాత్మా
దుర్యోధనః ప్రాహత మద్యనోను
కూలం చమూనాయక మర్పయేతి॥ 4

ద్రోణాచార్యం తతః కర్ణ సర్వయోధానుగం గురుం
ప్రాహసేనాపతిం తత్తు నశ్వేపా మభవద్ధితం॥ 5

దుర్యోధనో ద్రోణ ముపేత్యనత్వా సేనాధిపత్యేచకమే విధాతుం
అంగీకృతే తేన గురుం నరేంద్రా ముదాభ్యషించ న్నమరా గుహంవా॥
తదనుకదన సముత్సుకమానసో ద్రోణాశ్శ్రాణో ల్లిఖితో మణిరివతేజ
సాజ్వలత్ కృప కృతవర్మ జయద్రథ వికర్ణ శకుని కళింగపమ్ముఖై
ర్మహారథై రభిరక్షిత చతుః పార్శ్వః పృతనాం శకటాకృతిం వ్యూ
హ్య యుద్ధాయ నిరగాత్॥ 7

కర్ణోపి సహదుర్యోధన స్సర్వేషామపి ధనుష్కరాణా మగ్రేజగామ॥
దృష్ట్వాతం కౌరవాస్సర్వేకర్ణం సేనాగ్రియాయినం
విజహృర్భీష్మ నిర్వాణజనితాం శుచముత్సుకాః॥ 9
దృష్ట్వాసేనాం రిపూణాం తాంశకటవ్యూహ మాస్థితాం
కర్ణంచ ధురినిర్యాంతంసకృష్ణః పాండునందనః॥ 10
వ్యూహ్యస్వీయాం చమూం కోంచా కృత్వా తస్యాగ్రత స్థితః॥ 10
కురుపాండవ సేనాగ్ర సంస్థితౌ కర్ణఫాల్గునౌ
పరస్పర వధాయత్తౌరణోన్ముఖ్యమవాపతుః॥ 11
ద్రోణే మహారథవరేనుగతే నరేంద్రైః
పాండోస్సుతస్య పృతనాం సమభి ప్రయాతే
ఉత్పాతజాల ముదభూద్భుభుక్షో స్తదానీం
రాజ్ఞాం కులక్షయకరం వివిధంసమంతాత్॥ 12
తదా దుర్యోధనేన యుధిష్ఠిరగ్రిహణాయ సంప్రార్థితో భారద్వాజ
స్తమిద మువాచ॥ 13
ధన్య స్సరాజా జీవంతంయం గృహీతుం త్వమిచ్ఛసి
యస్మా దజాతశత్రుత్వంతస్య తత్సదృశం త్విదం॥ 14
జిత్వా పాండుసుతా నన్యాన్ధర్మరాజాయ భూపతే
దాతుమిచ్ఛసికింరాజ్యంయంత్వం జీవంత మిచ్ఛసి॥ 15
తతో దుర్యోధనో నైజంభావం గోప్తుమశక్తో గురునిద మవదత్॥
అజాతశత్రౌ నిహతే ధనంజయోరణేఖిలాన్నోగమయే ద్యమాంతికం
తతోగృహీత్వై నమజాతవైరిణంపున ర్విజేష్యామిచకైతవేన॥ 17
సభ్రాతరి పునర్ద్యూతవిజితేతరణ్య మాశ్రితే
భవిష్యామి సుఖచేతాతస్య గ్రహణ మర్థయే॥ 18
యద్యజ్ఞానో ధర్మసుతస్య గోప్తాభవేన్మతత్రైనమహం నరేంద్ర
నిగృహ్యతుభ్యం ప్రదిశామి యుద్ధేనాతోన్యథాహ తతో గురుస్సుః
తదస్వఘోషయత్సర్వపృతనాసు సుయోధనః
ద్రోణేన ధర్మరాజస్యగ్రహణం సంప్రహర్షితః॥ 20
నిశమ్య తద్ధర్మసుతోపి పార్థ
ముపాచభ్రాతోహి సుయోధనస్య

ఖ్యాతస్తతో మామను సంస్థితస్తం
యుధ్యాహవే వైరివధాయ యత్తః॥ 21
అథాబ్రవీన్నో జ్యేష్ఠమువాచరాజన్
నమయ్యస్మాన్ ధారయతిత్వ యేదం
నావాప్యతే ద్రోణవశత్వ మద్ధా
శకాదయో యద్యపి తత్సహాయాః॥ 22
కురుపాండవ పక్ష్యాణాంనృపాణాం వీర్యశాలినాం
తతః ప్రవవృతే యుద్ధంశస్త్రాస్త్రై ర్వివిధైరపి॥ 23
ద్రోణో మమర్దపృతనాం వివిధాస్త్ర శస్త్రైః
పాండోస్సుతస్య సమహారథవీతపార్థ్వః
ప్రావర్తయద్రుధిర వాహినదీంఘ్రజేంద్ర
కూలాశ్చ కంకముఖపక్షిభి రీడ్యమానాః॥ 24
నిదఘాంతమరివాహినీం గురుం। ధర్మరాజ యమ భీమ పార్షతాః
అభ్యయుర్ధృత మహాయుధాస్తదా। సాత్యకి ప్రముఖవీర పాలితాః॥
తదా॥
శకుని స్సహదేవేన। ద్రోణో ద్రుపదభూభుజా
వివింశతిశ్చ భీమేన। యుద్ధేశో నకులేనచ॥ 26
ధృష్టకేతుః కృపేణాపి। సాత్యకిః కృతవర్మణా।
సుశర్మణాచ పాంచాలః। విరాటో రవినూనునా॥ 27
అపరైరపరేష్వేవం। సంగతే ష్వభిమన్యునా
పౌరవస్సంగతో యుద్ధే। తం శకాస్తైరవాకిరత్॥ 28
సౌభదస్తుహయాన్ ధ్వజంచ ధరణౌ చత్రంచ తస్య స్రుతం
బాణౌఘై ర్వినిపాత్య సారథి మపిపోన్మథ్య సింహధ్వనిం
కృత్వాతంచ నిహంతు మాశుగవరంజగ్రాహ యావద్రుషా
ద్వాభ్యాం తస్యధనుః పృషత్కనిహితం చిచ్ఛేదవై పౌరవః॥ 29
ఖడ్గం గృహీత్వాథ సుతోజనస్య। తస్యాస్థిత స్యందనమా త్తరోషః
సూతంచ హత్వా పరిపదేనతస్య। కేశేజగ్రాహచ కేశపాశం॥ 30
యధేభరాజం హరిణాగృహీతం। నిపాత్యమానం తముదీక్ష్యతేన
అమర్షిత స్సింధుపతీ రథాత్ స్వాత్। ఉదప్లవత్సాసిరుదూఢరావః॥

జయద్రథోభిమన్యుశ్చ। తతః ఖడ్గధరావుభౌ
చరంతౌ మండలం చిత్రం। దృష్ట్వా సర్వేపి విస్మితాః॥ 32

విక్షిప్తేర్జున నూనునా సునిశితే ఖడ్గేతదా చర్మణా
భగ్నే సింధుపతేః పదానిసమడవ్యుత్ప్లుత్యకాష్ణి ద్రుతం
భూయస్వం రథమాస్థితో భవదధో శల్యస్తు సర్వాయసీం
శక్తిం వ్యక్షిపదాజునింప్రతి యథాదీప్తాం శిఖాం పావకీం॥ 33

అవప్లుత స్తానుభిమన్యు రారాదాదాయతాం పక్షివతో యథాహిం
ముమోచ శల్యాయచ సాతదీయం। నిహత్యసూతం తమపాతయచ్చ॥

ధృత్వా గదామధరధాభిముఖే రుషార్తే
యుజేశ్వరేజున వ సుతోపిగదాం పరిగృహ్య
తం పర్యవైక్షతనివార్య తదాతు భీమః
కాష్ణిం గదాంచిత కరస్స్వయ ముద్ధతోభూత్॥ 35

గదాధరా మదీపతిశ్చ భీమః పరస్పరం జఘ్నతురాత్తరోషౌ
నిపేతతుశ్చాపి సమంధరణ్యాం। గదాపిహారాభిహతౌ భృశార్తౌ॥ 36

తతోపనీతే కృతవర్మణాజి। రంగాధరంమదీపతౌచ భీమః
ఋణాత్సముత్థాయగదాం పరిగృహ్య। రేజేవిధూమోగ్ని రివపరిహృష్టః॥

విక్షిపితాం వీక్ష్యతతస్వసేనాం।
కర్ణస్య పుత్రో వృషసేననామా
అవాకిరద్బాణ గణైశ్శితాగ్రైః।
పాండో స్సుతానాం పృతనాం సురుష్టః॥

తమభ్యధావ న్నకులస్యసూనుః। కుద్ధశ్శతానీక సమాహ్వయశ్చ
జ్ఞాపద్య పత్యేరపరై స్సమేతః। తయో స్తదాసీ త్సమరో విచిత్ర

ధృతరాష్ట్ర తనూభవా స్తదా।
వృషసేనా వనకామ్య యోద్యతాః
ద్రుపదాత్మజనే స్తనూభవాః
వ్యకిరన్ దోణపుర స్కృతాశ్శరైః॥ 40

పాంచాల కేకయ ముఖై ర్ధరణీధరేంద్రైః
భగ్నంతదా భృశముదీక్ష్యపరూధినీం స్వాం

ద్రోణో నివర్త్యసముపాద్రవదంతకస్య
నూనుం చతూరద ఇవద్విరదో మథాంధః॥ 41
సచక్రిరక్షేణ నివారితోపి। నిఘ్నన్ తమూవిశ్యచ సైన్యమధ్యం
శిఖండి శైనేయ యమాంశ్చ ధర్మనూనుం విరాటంచ జఘానవీరః॥42
యుగంధరంచైవ రథాన్నిపాత్య। పృత్యుద్గతశ్చాపి విరాటముఖ్యైః
పరిమధ్యతాన్ ధర్మసుతాంతికస్థో। ద్రోణో విశేజేంతకవత్తదాసీ॥ 43
జిహీర్షు ముద్వీక్ష్య తదాంతికస్థం।ధర్మాత్మజ స్యాంగిరస స్సనూజం
హతోద్య రాజాతనయః పృథాయాఃఇతీవయోధారురుభగ్నశాస్త్రాః॥
తదాగత స్తత్ర ధనంజయస్సాం।నిరీక్ష్యభగ్నాం గురుణాచమూంతాం
అభ్యాద్రవ్య ద్రోణచమూం విచిత్రై శ్శరైరనేకైః కుపితాహికల్పైః॥
శరాంధకారేణ తతేంతరిక్షే।సూర్యేచ పాశ్చాత్యగిరిం పరీయాతే
చమ్వావృభేతే శిబిరం ప్రవిష్టే।యథాపదం శాంతిమధ్యవైష్టాం॥

తస్యాం నిశాయా ముపతస్థివాంసం
దుర్యోధనం పాహ గురుర్జయేచ్ఛుం
రణేహ్యజయ్యో విజయోస్య రాజా
సమక్షు మగాహ్య ఇతీవమన్యే॥ 47

తద్యేన కేన మాగ్రేణ।దూరమూకృష్యతేయది
అర్జున స్తహ్యసద్యోమే।నిగాహ్యాస్యా ద్యుధిష్ఠిరః॥ 48
త్రిగర్తనాథై రథ సవ్యసాచినా।సదావిరుద్ధైశ్శపథేన యంత్రితైః
కిరీటినస్సత్యరథాదిమైరుపా।వధో రణేచాపనయశ్చ వేదితః॥ 49
తేగ్నే స్సమక్షం శపథం వధాయ
వధాయ పార్థస్య రవౌ విదీప్తే
సైన్యై స్సమేతా వివిధాస్త్ర యుక్తై రాకా
రయత్ పాండుసుతం రణాయ॥ 50

అథార్జున స్సత్యజితం యుధిష్ఠిరా
వనాయ సంస్థాప్యరుషాకషాయితః
త్రిగర్తనాథాన్ వినిహంతు ముద్యతో
యయౌ గజేంద్రాత్ మృగరాడివోద్ధతః॥ 51

తతస్సుశర్మ సురథ సుధర్మ సుధను స్సుబాహుపరిఘు శ్చై స్త్రిగర్త పతిభి స్సంగతేధనంజయే విపులమాయోధనమాతన్వతి ద్రోణశ్చ దుర్యోధనప్రియ కామస్సాంచమూం సుపర్ణాకృతినావ్యూహ్య యూధిష్ఠిరం బలమభిదుద్రావ॥ 52

యుధిష్ఠిరశ్చ సేనాం స్వామధ్యమండలరూపతః
వ్యూహ్యాభితస్థౌ పృతనాం ధార్తరాష్ట్రీం రణోద్ధతః॥ 53

ధృష్టద్యుమ్న స్తదా రాజ్ఞా చోదితో ద్రోణమభ్యయాత్
వికిరన్ శతశో బాణాన్ పర్జన్య ఇవభూధరే॥ 54

విషణ్ణం దర్శనాత్తస్య ద్రోణముద్వీక్ష్య దుర్ముఖః
గురోః ప్రియాయ తేనైవ యుయోధ స్వయముద్ధతః॥ 55

నివార్యతశరై ర్ధృష్టద్యుమ్నో ద్రోణముపాదధావత్
తయోస్సమభవద్ఘోరం కదనం కృతవైరయోః॥ 56

విద్రావ్య పాండవీం సేనాం ద్రోణో వితతకార్ముకః
యుధిష్ఠిర మభిస్తుత్య శరవర్షైర వాకిరత్॥ 57

తతస్తత్యజతం ద్రోణం పాంచాల్యం నృపసత్తమం
రక్షణాయ పృథాసూనో రభ్యేత్య కృతసంయుగం॥ 58

హత్వా తతశ్చతాసీకం విరాటస్య సహోదరం
ససూతం సహయం క్రుద్ధ స్సాపయామాస పంచతాం॥ 59

ద్రోణేన విద్రావితమాత్మసైన్యం నదీం తరంతీ మసృజాంచపూర్వైః
సితిక్ష్యశ్చేనయు శిఖండీ ముఖ్యాన్ ద్రోణం నిజఘ్నుస్సహసైవసర్వే॥ 60

ఏకం నిరుద్ధం బహుభిర్బలాఢ్యై ర్ధర్మసుతం తముద్వీక్ష్యచ ధార్తరాష్ట్రాః
ఆవారయంతో ద్విషతస్సగోపాః కిర్ణానుమభ్య గురుమభ్యుపేతాః॥ 61

ద్వాద్వౌ పరివృత్తౌ ధరణే కురూణాం పాండోస్సుతానామపి ఘోరరూపే
దుర్యోధనో నాగశతైర్ముపేతః ముద్రావభీమం పరితిభీమనాదం॥ 62

భీమస్తు సంధ్యా గజేంద్రయూథం దుర్యోధనంచాపి నిపీడ్యగాఢం
అంగేశ్వరస్య ద్విషతో భియాతుః చిచ్ఛేదశీర్షం ద్విరదం నిపాత్య॥ 63

ప్రాజ్యోతిషోధ ద్విపరాజ సంస్థ భీమం సమభ్యేత్యరథం తదీయం
అచూర్ణయత్సాశ్వముదూషరోమ పద్భ్యామధావత్సచశత్రుసైన్యే॥ 64

समृत्युं कल्पो भगदत्तनागोऽभीषुं समावेष्ट्य गजेकदेशे
अपातयज्जानुयुगेन भूमावलीकोऽवशोऽपि गजेन्द्रदेहः॥ 65

भीमो महाहे भूदितिचुकुर्शुस्ते
तस्मिन्नदृष्टेऽथ युधिष्ठिरेण
सहाभ्यधावद्द्रुपदस्यसूनुः
प्राग्ज्योतिषेशं विकिरन् शरौघैः॥ 66

सचवृद्धतमोपि वीर्यवान्भगदत्तो रिपुभिर्निवारितः
व्यधमद्गजमूर्धधिष्ठितः पृतनां पांडुसुतस्य नैकधा॥ 67

दशार्णराज त्रैनेयपृमुखान् विकिरन् शरैः
चचारद्विपमारूढो भगदत्त इवांतकः॥ 68

संशप्तकाख्यान् विजयस्त्रिगर्तनाथान् सुशर्म पृमुखान्स पार्थः
प्राग्ज्योतिषो यत्रिकरोणि युद्धान्कृष्णानुमत्या त्वरयाजगाम॥
प्राग्ज्योतिषोधविजये भगदत्तरणाय
कृष्णंजघान विशिखैः प्रलयाग्नि कल्पैः
कुंजोर्जुन स्तदनुतस्य धनुश्चकर्तृ
नागस्यवर्म च बिभेदशरैर्नवैकैः॥ 70

परिहितानुधशक्तिमर्जुनोभगदत्तेन यदूद्वहोरुषा
विशिखैस्सपदिद्विधाच्छिनद्गजमप्यदंयदाशुगैर्वरैः॥ 71

छिन्नछत्रध्वजोराजाभगदत्तः कपीटिना
सोमत्रै स्तस्यमकुटंपर्यावर्तयदद्भुतं॥ 72

अथास्य धनुरादाय वर्षंतं शरसंहतीः
भगदत्तं समुद्वीक्ष्य क्रोधमाहार यद्भृशं॥ 73

पुनरस्य धनुश्छित्त्वा द्विषत्तस्त्यजघानतं
अर्जुनः परमामर्षी केशवेनप्रचोदितः॥ 74

अथमारि भगदत्त समीरितं महितमस्त्रमुदीक्ष्यच वैष्णवं
पिदधदर्जुनमादधदात्मनस्सपदिनष्टसि संशित रश्मिकः॥ 75

अथकेशवचोदितोर्जुनः भगदत्त द्विरदंतु कुंथके
निजघानशितेनपत्रिणा नपपातव्यसुरद्रिराडिव॥ 76

तथोधं चंद्राकृतिनाशरेण प्राग्ज्योतिषेशं हृदिसंजघान

సభిన్నమర్మాన్తిపపాతభూమా। సంపశ్యతాంఖేస్మయతం స్సుధానాం॥ 77
వృషకాచల సంజ్ఞితౌ తతః। శకునేస్తా నహజౌధనంజయః
పరలోకముపానయన్మృధే శకుని స్తత్తరుషం వ్యథాధృశం॥ 78
శకునేర్మాయయాసృష్ట। మధశస్త్రాస్త్రసంచయం
దివ్యాస్త్రేణ పరిత్యవారీ। ద్విజయో హరిచోదితః॥ 79
తమస్తు జ్యోతిషాస్త్రేణ। వారుణం చాపి సారతః
ఎవం బహువిధానస్త్రాన్। పరిత్యస్త్రైః పరిత్యవారయత్॥ 80
అధ భయాత్ శకునా హరితోద్యతే
సితహయేన హతాః కురుసైన్యగాః
శరణమీయురుపేత్య గురుంతత
స్సచచకార మహారణ మద్భుతం॥ 81
ద్రోణాస్త్ర సంపీడిత మాత్మసైన్యం
దృష్ట్వా తదా పార్షత రాజసూనుః
తమభ్యధావత్సతయో ర్విచిత్రి
స్సమాగమోభూదుపమా విహీనః॥ 82
యుద్ధే తత్రిద్రోణపుత్రేణ నీలః।
శీర్షచ్ఛేదం పాప్యపంచత్వమాప
తన్నిహత్యా బాహ్లికం షష్టిబాణైః
పంజ్ఞాక్యకర్ణం భీమసేనో జఘాన॥ 83
భీమో విద్ధస్తత్రోద్రోణ। కర్ణ దారుణి సుయోధనైః
తాన్ పరిత్యవిధ్యదభ్రాంత। స్త్వేకోపివ్యధయన్ బహూన్॥ 84
తదా భీమస్య సాహ్యాయ ధర్మరాజేన చోదితాః
యమాచ యుయుధానాద్యాః। సంగ్రామం విజగాహిరే। 85
సంకులే సమరే తత్రిప్రవృత్తే భీషణారవేద్రోణః
పాండవసేనాం తాం। వ్యధునోత్ బహుశోరుషా॥ 86
తదాజ్ఞానో ద్రోణశరావధూతాం।
స్వాం వీక్ష్యసేనాం పరిభయార్క తేజాః।
దదాహసర్వాన్ శరవహ్నిపాతైః కురూన్।
యథాశుష్కవనం కృశానుః॥ 87

భీతైరజ్ఞనబాణవేగనిహతైః యోధైస్తదా సత్వరః।
పాశ్చాత్యైష్ట స్సముపాద్రవత్సురుషితః కర్ణః పృథానందనం
ఆగ్నేయాస్త్ర మథోసృజ్య శరగణా జిష్ణుర్ముమోచాశని
ప్రఖ్యా తాశ రవినందనః ప్రతిశరై స్సద్యోరురోధాంతరే। 88

శైనేయ భీమ దృపదాత్మజాతై। విద్ధస్తదై వాకసుతోతిరుష్టః।
తేషాం శరాసా వినికృత్యపార్థం। సమావృణో త్పతిభిరుగ్రపాతైః॥89

జిష్ణుస్తు కర్ణశరపాత మసహ్యవేగం।
వ్యాహత్య తస్య సహజానవధీద్యుధిత్రీ
భీమశ్చ తత్ర రథతోదివమాప్లుతోసి
పాతైర్జఘాన రవిజస్య సహాయ భూతా। 90

పునారథస్థో దశభిః పృషత్కైః। భీమోరవేనందన మాజఘాన
వాహా ససూతానపి పంచబాణై ర్ధ్వాజగర్జద్విరదారితుల్యం॥ 91

ధృష్టద్యుమ్నోసినా తత్ర। రథాదుత్పత్య వేగితః
చంద్రవర్మ బృహత్క్షత్రౌ। హత్వా భూయస్థిశోరథే॥ 92

వివ్యాధ కర్ణం బాణానాం। త్రిసప్తత్యాగ్నివర్చసాం
తతస్సాత్యకినావిద్ధం। కర్ణం చిన్నశరాసనం
ద్రోణ దుర్యోధనా సింధు। రాజాచాపన్న మాయయుః॥ 93

భీమ సౌభద్ర పాంచాల। తనయాశ్చ యమారణై
శైనేయస్యావనంచక్రు। ర్విధృతాసి శరాసనాః॥ 94

రౌద్రే రణేవర్తతి పక్షియుగ్మ సంస్థాగజావాజివరాశ్చ యోధాః
పేతుర్ధరణ్యాం బహవోహతాంగాః। ప్రసుస్రువుశ్శోణితనిర్ఝరాశ్చ

శ్రాంతం తదాబలయుగం కురుపాండవానాం
సూర్యేస్తమీయుషిరణా ద్వినివృత్తమాసీత్
ఆశ్వాస యద్బలపతి ర్బలమాత్మనీనం
సూర్యోదయం ప్రతినిధాయ యుద్ధహేతోః॥ 96

భూయోరవా వుదయపర్వతశేఖరస్థే
సంశప్తకై స్సితసాయో నిహతా వశిష్టైః
ఆకారితస్స సమరాయదిశం ప్రయాతో
యామ్యాం యయోధ సహతై స్తపనూర్యకల్పః॥ 97

ద్రోణశ్చ పద్మాకృతిగ్రహో। వ్యూహ్యాసేనాం నిఃశంతతః
మధ్యే దుర్యోధనం న్యస్య। బభూవస్వ యమగ్రతః॥ 98

అభిదివ త్తత్కురురాజసైన్యం। వీక్ష్యో భిదుద్రానచ పాండవానాం
నిదేశతో ధర్మసుతస్య సైన్యం। భీమాభిమన్యు పముఖా త్త రక్షం॥ 99

అభ్యాగతా సాత్యకి చేకితాన। పాంచాల తత్పుత్రి విరాటముఖ్యా
మహారథా నాంగిరస శ్శరౌఘై రపాతయద్వాయురివాభ్ర బృందం॥ 100

అథ ధర్మసుతస్య చోదనా దభిమన్యుః పరిపశ్యతో గురోః
ద్విషతాం బలమబ్బరూపితం। విజగాహే దళయన్ సచంకురః॥ 101

సకణికార ధ్వజభూషితోరధ
స్సుమిత్రిసూతోత్తమ బద్ధసైంధవః
ముంచన్ సుభద్రాత్మజ చోదితేషూన్
చచార సైన్యే ద్విషతాం కురూణాం॥ 102

అభిమన్యు నిపీడితాం చమూం సముదీక్ష్యో వరుషా సుయోధనః
సమధావదుదూఢవాహనో। వికిరన్ తం విశిఖానసేకశః॥ 103

ద్రోణాజ్ఞయాథ కృప కర్ణ బృహద్బలాద్యా
స్సాళధది మాహవగతం వినివార్యశస్త్రైః
దుర్యోధనం వ్యపనయన్నధకార్ష్ణిరుగ్రనాదం
విధాయ విముఖానకరో ద్విపక్షాన్॥ 104

వీక్ష్యో శ్శకస్య తనయం నిహతం సుభద్రా
పుత్రేణ కర్ణ కృప శల్య ముఖాస్సరోషాః
అన్వధవన్న మిషుభిర్నిశితై ర్విదీప్తైః
కర్ణాయ కార్ష్ణిరపి వర్మభిదం ముమోచ॥ 105

భిన్నేతు కవచేతేన కర్ణో విహ్వలతాం గతః
స్వస్థ: పునః క్షణాత్ కార్ష్ణిం శరవర్షై రవాకిరత్॥ 106

కర్ణేన దారుణినాచాపి। తథైవ వికృతవర్మణా
శరైరాచిత సర్వాంగ। స్సాళధిః కోపమాహరత్॥ 107

మద్రేశే కార్ష్ణిణావిద్ధే। ముగ్ధేతస్యానుజోబలీ
అభ్యయాతోపితేనైవ। ఛిన్నమూర్ధాపతన్మృతః॥ 108

ఉత్సాహవానథ కిరీటినుల్లో విచిత్రాణ్యస్త్రాణి
తత్రావిసృజద్ద్విషతాం బలౌఘం
అంగీరసేమిషతి యామ్యపథం నినాయ
కర్ణాదిమానపికీరద్ శతశశ్శరాఘైః॥ 109

సంశ్లాఘితేజ్ఞనసుతే గురుణా తదానీం
దుర్యోధనస్త మనుచింత్య విమూఢచిత్తః
తస్మిన్ కృపాపణయ యుక్త ముదీర్ణరోషః
తద్వాక్యజహార దినకృత్తనయాదిమేభ్యః॥ 110

దుశ్శాసనోగ్రిజవచ స్తునిశమ్యకార్ష్ణి
మభ్యేత్యతేన సుచిరం సమరం విధాయ
విద్ధోప తచ్ఛరవరేణ సజతృదేశే
తం మూర్ఛితం రణతలాదన యన్నియంతా॥ 111

కర్ణస్యకార్ష్ణే రథసంప్రహారోబభూవ తతాజ్ఞనిరకసూనోః
చిచ్ఛేదకేతుంచ ధనుశ్చ తత్రా కర్ణానుజోభ్యేత్యముమోచ బాణాన్॥

ఛిన్నధ్వజస్తేన తదాభిమన్యుఃకర్ణానుజస్యాచ్ఛిన దుత్తమాంగం
కుద్ధస్తఖోధావ దుదగ్రిధన్వా కర్ణఃపునఃకార్ష్ణి మమోఘవీర్యం॥

ద్యావాపృథివ్యో ర్వితతైర్మయూఖైర్యధారవేభాణగణైశ్శితాగ్రైః
నిరుద్ధమర్మా విజయోత్మజేన పరాఙ్ముఖో ధానదధానకసూనుః॥ 114

మహారథాస్తత్ర నికృత్తగాత్రానిపేతురార్యం బృహద్రాజనస్య
పుత్రేణ విత్తేన జగత్సపీర్యేఽక్షరఘురాసోదక రుద్ధమార్గాఃకాః॥ 115

సాహాయ్యాయ తదాజ్ఞనే రభీముఖాన్ పాంచాల భీమాదిమాన్
దృష్ట్వాతే కురుసైన్యగానృపతయో భీతాః పరాంచో భవన్
సింధూనామధిపో బలీతు నిఖలాన్ రాజ్ఞో నివర్త్యాణాత్
భూయోవ్యూహ మపూరయత్పరిశిథిలం యత్కార్ష్ణినా విద్ధృతం॥

శైనేయం ద్రుపదం శిఖండిన మధోభీమంచ మాత్స్యేస్వరం
ధృష్టద్యుమ్న మజాతశత్రు మపిసవ్యాపోన్చిత్తాగ్రైశ్శరైః
త్యక్త్వా ధర్మసుతేన కార్ముక మధోచ్ఛిన్నం పునశ్చాపరం
సంగృహ్యారిషు సాయకాన్ సమకిరత్ కుద్ధస్తదా సైంధవః॥ 117

భీమేన భల్లై స్త్రిభిరాశుభూమా।నిపాతితచ్ఛత్రిశరాసకేతుః
అన్యేన చాపేన తదీయకేతు।మాయధ్వజాగ్ర సింధుపతిర్జహార॥ 118

శైనేయస్య రథం పర్యాతివిరథే భీమే కురూణాం వరాః
హృష్టా స్సింధుపతిం తుతుష్టువురథో పార్థాత్మజో రోషితః
తత్సైన్యం పరివిగాహ్య భీమవిపులం గాహేయధాఽభోనిధిం
సర్వం వ్యాకులయంశ్చ చారరణభువ్యంతే యథైవాంతకః॥ 119

వృషసేన స్తదాచ్ఛిన్న।ధన్వానిహతసారథిః
పార్థాత్మజేన సమరా।దపలాయత సాధ్వసాత్॥ 120

వసాతీయశ్చ సౌభద్రం విధ్వాపష్టిశరైశ్శితైః
నికృత్త హృదయస్తేన।పపాత ధరణీవ్యసుః॥ 121

కార్ష్ణి స్తత్రివిలోశయన్ రిపుబలం వీరం నిపాత్యావనా
తం సత్యశ్రవసం మహారథవరం శల్యాత్మజేనాహవం
చక్రే తత్రినిరీక్ష్య శల్యతనయం ఛిన్నధ్వజాశ్వాదికం
తన్మిత్రాణి శరాన్ బహూన్ సమకిరన్ సర్వే సుభద్రాసుతే॥ 122

గాంధర్వం సవిసృజ్యపార్థతనయ స్సంమోహాయన్ సర్వశో
భూపాలాన్ దదృశే హ్యనేక విధయామూర్త్యాకిరన్ సాయకాన్
కోధాదంతక సన్నిభేన నరపాస్సర్వేసహాశ్వద్విపా
భిన్నాంగా బహవోనిపేతురవనా దుర్యోధనో ధాభ్యయాత్॥ 123

దోణి డాణి బృహద్బ లార్కజ కృపై ర్దుర్యోధన న్యానుగై
రన్యైశ్చాపి నృపై స్తదాజ్ఞనుతో రుద్ధోపినో కింపతే
తతాభేత్యచ లక్ష్మణ శ్శరగణాన్ విక్షిప్య పార్థాత్మజే
తే నచ్ఛిన్నశిరాః పపాతసమరే సంపశ్యతాం సర్వతః॥ 124

అథ జయద్రథస్య సేనాం ప్రవిశంతమభిమన్యుం సకాళింగః క్రోధ
పుత్రోరురోధ॥ 125

తాన్ సర్వా న్నిమిషికృత్వా। కాళింగాన్ పార్థనందనః
హత్వా చక్రాధపుత్రస్య। శిరోహర దుపాంశునా। 126

కర్ణాంగీరస తత్సుతై రధకృపాచార్యేణ పార్థాత్మజః
సంవృష్టుః కృతవర్మణాచ విశిఖాసారేణ వీరోత్తమః

కర్ణం కర్ణిశతేన కర్ణసవిధే విధ్వాగురోర్నందనం
బాణానాం త్రిదశేభిః కృపస్య తురగాన్ సంపాత్యతంచావధీత్॥ 127

పంచాశతాంగీరసమేన విధ్వా। బృహద్బలంచైవ దశేషు ముఖ్యైః
అశీతిబాణైః కృతవర్మణోంగం। తేచాభవన్ విహ్వలితాదానిం॥ 128

బృందారకాఖ్యం కురువంశవీరం। హతం నిరీక్ష్యోజ్జన నందనేన
ద్రౌణి స్తమాహత్యచ పంచవింశత్య జింహగైస్తేన సుగాఢవిద్ధః॥ 129

బృహద్బలేనాధ కిరీటినూనుః। కర్ణాఖ్య భాణేన హృదిప్రవిద్ధః
ధ్వజాశ్వసూతాన్ ధనురస్యవిధ్వా। తంచావధీత్సోపతదుద్గతాసుః॥ 130

కర్ణేన భూయశ్చ సమేత్యహత్వా। రథం ససూతధ్వజవాహమస్య
అపాతయ న్నాగధరాజసూనుం। తస్యశ్వకేతుం సరథాశ్వసూతం॥ 131

మాతిక్రమావతిక కుంజరధ్వజా। వున్నదంతమభిమృష్యసాయకైః
పార్థనందన మథాభ్యయాద్భి। దుశ్శాసనస్య తనమోరుపాకులః॥ 132

దుశ్శాసనస్యతనయేన తదాభివిద్ధ
సూతేచ వాజిషు కృతప్రహతేషు కాష్ణిః
నారాచమేకమసృజద్వినిహంతు మేనం
ద్రౌణి స్తమచ్ఛినదిషు త్రితయేనసద్యః॥ 133

తంవజ్రయిత్వాధచ మద్రరాజం। త్రిభిర్జఘానైవ శరైశ్శితాగ్రైః
సగాఢపత్రైర్నవభిః పృషత్కై-ర్విన్యాధ వక్షస్యరిదంతిసింహం॥ 134

ఛిత్వా ధనుస్తస్యచ పార్ష్ణిసూతౌ। నిహత్యశత్రుంజయ చంద్రకేతూ
సూర్యప్రభంచైవ సువర్చసం మహా।మేధంచ విన్యాధశరైశ్శితాగ్రైః॥

తస్యాద్భుతం వీర్యముదీక్ష్యరుష్టాః। దుర్యోధనస్సా బలకర్ణముఖ్యాః
మిథస్తు సంమంత్ర్య తదైకిమాజౌ। బాలం నిజఘ్నుస్సకృదేవసర్వే॥

తదాస్యతస్తస్య శరాననేకాన్। కర్ణోచ్ఛినచ్ఛాపవ మధార్వతశ్చ
భోజః కృపఃపార్ష్ణినియంతృయుగ్మం। శేషాశ్శరైస్తం వ్యకిరన్ సమంతాత్

తస్యాంతరిక్షేచరతోసిధర్తుః। చిచ్ఛేదముష్టౌ కరవాలమార్యస్య
చక్రం సముద్యమ్యతతః క్షితిస్థం। తమభ్యధావత్ భృకుటీ సుభీమః॥

ఛిన్నేతుచక్రే రిపుభిన్నకార్ష్ణిః। గదాధరోభద్రవదార్యపుత్రం
హత్వా తురంగాగ్ర గదయాతదీయాగ్ర।నూతంసపాష్ణిం నిజఘూనగాఢం॥
దుశ్శాసనేశ్చాపి రథంసనూతం। నిపాత్యతేనాథ గదాధరేణ
మిథస్సమాగమ్యచచారపార్థ। సుతోంబరే రుద్రయుతోంతకోవా॥ 140
గతేర్విశేషేణ గదాధరౌతౌ। నభశ్చరంతౌ సముదగ్రకోపౌ
మిథోభిహత్యైవధరాం ప్రవిష్టౌ। ఇంద్రధ్వజా వాశ్వయుజే విముక్తా॥
సముత్పతంతం పునరేవ భూమే ర్దుశ్శాసన శ్ఛిద్రగతం ప్రహృష్టః
కిరీటినూనుం గదయోత్తమాంగే। జఘానసోభూ త్పతితోరతాసుః॥142
ఎవం నిశమ్య నిహతం రిపుభిశ్శరైస్తం
పార్థాత్మజం వ్యలపదంతకసూనురిత్థం
హాపుత్రకాద్య బహుశాఖ వినిపాత్యవీరాన్
శూద్రేణ కిం వినిహతోసి శుచంవితన్వన్॥ 143
వ్యాసస్తదాగత్య శుచాకులంతం। ఆశ్వాసయామాస నిబోధ్యతత్వం
హృష్టాః కురూణాం ప్రవరాస్తతస్వ। మవాప్యసాయం శిబిరం వ్యతిష్ఠన్॥
ధర్మాత్మజోపి మునివర్య కృతోపదేశాత్
స్వాస్థ్యం సమేత్య వినివర్త్యబలం స్వకీయం
యావత్ప్రయాతి శిబిరం విజయోపిహత్వా
సంశప్తకా న్నివవృతే సకలాన్ సకృష్ణః॥ 145
అధ్వన్యుదీక్ష్యో వశుచోనిమిత్తం। అస్వస్థచేతా హరిణాసమాధిం
సంప్రాపిత స్నాయముపాస్య సంధ్యాం। అవాపనైజం శిబిరం కిరీటీ॥ 146
సౌభద్రమేకం నిహతం నృపాశైః। జయద్రథాద్యైర్బహుభిః కుసృత్యా
శోకాకులో సౌసుచిరంరురుదితార్వా। సఖ్యా సమాశ్వస్తమనా బభూవ॥
జయద్రథస్యైవవధాయ సంధాం। చక్రేర్జున స్తత్సృపాలమధ్యే
శ్వస్తం రవేరాస్తమయాన్నహంతా।తదా ప్రవేక్ష్యామి కృపీటయోనిం॥
పతిశ్రుతే తేనవధేతు సింధుపతే ర్హరిశ్శంఖరనంచకార
పశ్చాచ్చవాద్యాని వినేదురన్యా। న్యాపోత్తశబ్దో భువిచాంతరిక్షే॥
తం ఘోషం వితతం దిశాసుసకలా స్వాకర్ణ్య సింధ్వీశ్వరః
పార్థేనాపి కృతాం నిశమ్యసమరే సంభ్రాం వధాయాత్మనః

పాణినానాం చపరీప్సయాలులితధీః గంతుం గృహం నిశ్చితః
స్వాశ్వస్తో ధృతరాష్ట్రజేన నభయం స్యాత్తేజనాదిత్యభూత్ ॥ 150

కర్ణ శల్య కృప భోజ సూబలై రక్షితస్య సమరేతవాజ్ఞానాత్
భిభ్రవేన్నహిరణే తతోజ్ఞనం। యాహిచేత్యకథయ త్సయోధనః॥

ఆశ్వస్తోపి సుయోధనేన బహుశోరాత్ర్యాం తదాసైంధవః
దోణస్యాంతిక మభ్యుపేత్యచరణౌ నత్వా తదీయాముహుః
వీర్యేహం కిమువాజ్ఞ నోధికతరః బూహ్యావయోరంతరం
త్వత్యాహుధగురు స్తమాహ భవతః పార్థోతి శేతేన్వితి॥ 152

అథాపిరాజ్ఞ తవరక్షితస్య
మయాచ దుర్యోధన ముఖ్యవీరైః
భయం నపాండో స్తనయా దత స్త్వం
మాంద్యం విధూన్వ్ఞ సమరాయయాహి॥ 153

గురుణాధ సుదూరదశ్ఞనాత్వితిసంధుక్షిత ధీర తాబలః
సమరాయమనోదధేధమస్సితవాహ నముదా జయదృధః॥ 154

తదా సుభద్రా వధమాత్మజన్యశ్రుత్వాశుచార్తవిలాపభూయః
తాం శౌరిరాశ్వాస్య తథోత్తరాంచ జగామనైజం శిబిరం పరిహృష్టః॥
పార్థశ్చ తస్యాం నిశిశర్వమిశం।అభ్యర్చ్యసర్వై బ్రవిభిస్సశౌరిః
విచింతయన్నే వనిజాం పతిజ్ఞా మశేతరమ్యేశయనేసుగంధే॥ 156

కృష్ణోపి సఖ్యుర్విజయస్యనైశం।నిత్యోపహారం శశిభూషణస్య
సమాపయిత్వా సముపేత్యధామ। స్వకం సుఖేనా స్వపదావాతాత్మా॥

పార్థస్తతో నిశిపరిసన్నమనసా స్వప్నే పునర్విస్మృతే
హ్యస్తే పాశుపతే హిమాద్రిశిఖరే శర్వేణదత్తే ముదా
సద్యోబోధ ముపేత్యతచ్చసకలం సంస్మృత్యహృష్టః క్రియాం
నిర్వర్త్యోషసి ధర్మరాజసవిధం సంప్రాప సన్నాహవాన్॥ 158

కృష్ణోపి నిర్వర్త్య నిశావసానేదైవం విధానం నియమేనసాకం
అభ్యేత్య ధర్మాత్మజ సన్నిధానంననామతం శక్రఇవాబ్జవానం॥ 159

తత్రాజ్ఞన స్వప్ననిరీక్షితంతచ్చిత్రం మహాదేవ కృపోపలబ్ధం
విజ్ఞాపయామాస నరేంద్రమధ్యే కృష్ణాయ ధర్మాత్మజనే స్సమక్షం॥ 160

అజాతశత్రు హార్దిక్యవశ్యం సంస్తుత్య వేదాంతవచస్సరళ్యా
హన్యాద్యథా సైంధవమద్య నోద్యత్తథాయతేథా ఇతిసంజగాద॥ 161

కృష్ణోపి రాజాన మువాచపార్థ తులోస్తికశ్చి ద్భువనేశరాసీ
మాశోకమీయా స్సమరేజ్ఞ నోద్యజయద్రథం నేష్యనియామ్యలోకం॥

శ్రుత్వా తద్వచనం హరేర్నృపతయస్సర్వేముతం ప్రాపువ్
కృష్ణశ్చాజ్ఞ న సంయుతోంతకసుత స్యానుజ్ఞయాప్రస్థితః
ఆయాతో యుయుధానమప్యనుయయౌ పార్థస్య వేశ్మద్వా
ద్దివ్యం భాస్కరసన్నిభం రథవరం సజ్జం చకారస్వయం॥ 162

పరీత్యతంవా నరవీరకేతుం కృతాహ్నికస్యందన మింద్రసూనుః
వృద్ధైర్ద్విజైస్సాదర మాహితాశీస్సమారురోహ వధృతస్వకార్యః 164

యుయుధానానుగః కృష్ణస్తమన్వారుహ్యవాజినాం
జగ్రాహరశ్మీ నింద్రస్యతురంగా నివమాతలిః॥ 165

తదా పృథానందన శాసనేన సంరక్షణాయాంతక నందనస్య
శినేస్తనూజ స్సజగామపార్థస్తథోరిసైన్యం ప్రవివేశభీష్మం॥ 166

ద్రోణః కురూణాం పృతనాం విభాతే
దుర్యోధనాథేన శకటాకృతిం తాం
చక్రాబ్జసూచ్యంతరభేదయుక్తాం
సంవ్యూహ్య యుద్ధాయ సమాజగామ॥ 167

పార్థేనసైంధవవధే విహితాం ప్రతిజ్ఞాం
శ్రుత్వా విచార్యతమమోఘబలం నరేంద్రాః
సర్వేసుయోధనముఖాః పరిపాతుమేనం
వ్యూహాం బుజస్య దళపార్శ్వ మనీనయత్తం॥ 168

దుశ్శాసనాద్యాంశ్చ జయద్రథస్య సంరక్షణార్థం పరితోనిధాయ
స్థిత్వాస్వయం వ్యూహముఖే సభారద్వాజః ప్రతస్థేద్విషతాం వధాయ॥
గాండీనముక్తై రిషుభిః కిరీటీవధేదృతాత్మాధ జయద్రథస్య
విక్షేపయామాసచమూం కురూణాంగ్రాహేయధాభ్దేలహరింప్రహృష్టః॥
విభేత్తుకామ శ్శకటాకృతిం తాంపార్థశ్చమూ మాంగిరసాం వరేణ్యం
సేనాముఖస్థం వకిరచ్ఛరౌఘైఃయథాద్రిసూసారధరైస్తటిత్వాన్॥ 171

సేనాముఖే సాయకవృష్టికీర్ణే
యోధాగ్రణీ ష్వవ్యస కృద్ధతేషు
దుశ్శాసనః క్రోధయుతోభ్యధావత్
పాండోస్సుతం దుర్విషహం రిపూణాం॥ 172

తస్యానుగం మహదిభేందర్బలం నిపాత్య
యోధాశ్ హయాంశ్చ రథినస్సు బహూన్నిహత్య
తంచాపిసాయకవరై ర్విముఖచకార
సంవర్తకాగ్నిరివదుర్విషహః కిరీటీ॥ 173

దుశ్శాసనోజ్ఞన శరైరసకృత్పవిద్ధో
భీతో గురుం శరణమాపసతర్దీనః
పాధశ్చ మాధవమతేంగిరసాం వరేణ్యం
బద్ధాంజలిస్త్విదమువాచ చమూముఖస్థం॥ 174

బ్రీహ్మ్ పరిదేహిభవకంపరిణతాయమహ్యం
పూజ్యోసిమే పితృసమోగురుశ్చవిద్వ్
ఆవిశ్యశాత్రవబలం భవతః ప్రసాదాత్
హంతుం జయద్రధమవైమిదిశాయనంతత్॥ 175

నమామజిత్వా ద్విషతాంబలంత్వయా
ప్రవేష్టు మద్యాలమితిస్మతాన్వితః
పృథాసుతం ప్రాహ గురుస్తథస్తథో
బభూవయుద్ధం ధృతయోజయేమిధః॥ 176

ద్రోణప్రయుక్తా న్విశిఖాన్నివార్య
పృథాసుతస్త త్పదయోః పురస్తాత్
ఏకంసమాస్థ్యాషు మధోనిజేన
థర్మేణ భూయోవిససర్జ భాణ్॥ 177

ఛిత్వాశరాన్ తస్యశరైస్స్వకీయైః
తస్మిన్ థనుశ్ఛేత్తుమథేచ్ఛతిస్వం
మూర్ఖం నికృత్యా స్యహయాన్ థ్వజంస
సూతంచ విధ్వంగిరసాం వరేణ్యః॥ 178

అవాకిరత్తంచ శరైరనేకై। స్తథోజ్జన స్సజ్యమరం విధాయ
శరానిషట్ సప్తతధా సహస్రమథా యుతంచాపి శరాన్ ముమోచ॥

తైస్సాయకై ర్దుర్విషహైస్తదానీం
హతేషు వీరేషు బహుష్వవన్యాం
పతత్సుపార్థం గురురప్యభీక్ష్ణ
మాచ్ఛాదయ ద్బాణగణై ర్నిమేషాత్॥ 180

నారాచేన పృథాసుతోగురుణా సంతాడితోవక్షసి
వ్యూఢే ధైర్యముపాశ్రితో విచలితో ప్యావిధ్యదాంగీరసం
బాణైస్సప్తభి పంచభిర్మధురిపుం విధ్వాశ్వసారథ్యనం
సప్తత్యా త్రిభిరవ్యముష్య విశిఖైః పశ్చాత్త్రిభిః కేతనం॥ 181

చక్రే నిమేషాత్త మదృశ్యరూపం।ద్రోణశ్శరాసార ముదీరయానః
తౌతత్రతుల్యౌ గురుశిష్యభూతౌ।చక్రుశ్చిరంజన్య ముదీర్ణరోషౌ॥ 182

తయోరుదీక్ష్యా ద్భుతమేవవీర్యం।కార్యార్థయేన త్వరయాయుతేన
సంచోదితో యాదవనందనేన।ప్రదక్షిణంతంచ గురుంపరీత్య॥ 183

జగామపార్థో విసృజ న్శరౌఘాన్।విసృజ్యతం సైంధవమర్దనాయ
తదా గురుః ప్రాహథనంజయత్వం।కుత్రాద్యగంతాసినమాం విజిత్య॥

భవాన్ గురుర్మే తనయేనతుల్య। స్తవాస్మియుద్ధే నహితేవిజేత
ఇతిబ్రువ న్సంత్వరయంశ్చ కృష్ణం। దుద్రావపార్థోధ జయద్రథార్థం॥

అన్వపద్యత పృథాసుతో యుధా మన్యునాధ సతధోత్తమౌజసా
ఆససాదచమూ ద్విషాం రుషా। కేసరీవగజసంహతింవనే॥ 186

లలిత్థమావెల్లక కేకయాశ్చ। గోపాల నారాయణ శూరసేనాః
వసాతయ స్తం శిబయశ్చ భారద్వాజం పురస్కృత్య తదాభ్యధావన్॥

జయః శ్రుతాయుః కృతవర్మణాచ
కాంభోజరాజా విజయం తదానీం
న్యవారయన్ పుత్రవథాభితప్తం
విగాహమానం పృతనాం విదీర్య॥ 188

తా నర్జునో బాణగణై ర్విధూయ।
ద్రోణాభిముఖ్యం సముపేత్యధీరః
అశాతయ త్తస్యచమాముపారాం
నికృత్తగాత్రా శ్వరథేభ యోధాం॥ 189

ద్రోణాద్విసృష్టం శరవర్షముగ్రం।
బ్రహ్మాస్త్రజేన విధూయపార్థః
విధూమవైశ్వానరతుల్యతేజా
స్తదాబభాసే సదృశోంతకేన॥ 190

ద్రోణశ్చ విస్మితమనావిజయస్యవీర్యం
దృష్ట్వాచ్యుతం భుజయుగేచతతాపవత్సే
సప్తత్యజింహగవరై ర్విజయంచ పంచ
వింశచ్ఛరై స్సచచకారపరం ప్రయత్నం॥ 191

వినివార్యశరాన్ ధనంజయః ప్రతిబాణై ర్గురుణా సమీరితాన్
కృతవర్మ చమూం వ్యదారయత్। దశభిస్సృజవ మావధీచ్ఛరైః॥
శతేనవిద్ధో విశిఖైః పృథాయాః। పుత్రేణభోజః కృతవర్మరాజా
తమచ్యుతంచైవ శరైరవిధ్య। ద్వేకైకశో దిగ్ద్వయపంచసంఖైః॥
అథార్జున చ్ఛిన్నశరాసనస్య। భోజోన్యదాదాయ ధనుస్సురుష్టః
ఆభ్యర్దయామాసత యో స్తదానీం। చిరంబభూవా ద్భుతమేవయుద్ధం॥

కాలాత్యయత్వరిత మాధవచోదనేన
భోజం పృథాతనుజ నిస్సవిమోహయిత్వా
కాంభోజసైన్య మగమజ్జవనై స్తురంగైః
భోజోపి చక్రిపరిపాలక సంగ్రహోభూత్॥ 195

యుధా మనూన్యైత్తమోజోభ్యాం। కృతవర్మణి యుధ్యతి
శ్రీతాయుధం పృథానూను। రభ్యగా ద్వరుణాత్మజం॥ 196

తదా శ్రీతాయుధ స్త్రిభి రర్జునం నవభి ర్నవచారిం
విధ్వాధ్వజం చార్జునస్య శురపైణాతాడయత్॥ 197

తతో నవత్యా విజయశ్శరాణా మాజఘానతం
శ్రీతాయుధశ్చ తంస ప్తసప్తత్యాదర్దయ దర్జునం॥ 198

అథార్జున చ్ఛిన్నశరాసతూణ।సప్తాశుగై శ్చైవ హృదిప్రవిద్ధః
శ్రీతాయుధోన్యేన శరాసనేన।నవాశుగై ర్వాసవిమాజఘాన॥ 199

తతో హతాశ్వం విజయేనరాజా।రథం విసృజ్యాంబుపతే స్తనూజః
గదాం పరిదత్తాం జనకేన కృష్ణే।ముమోచతామం సతవేదధాసః 200

గదాపరిదానే వరుణేన పూర్వం। తస్యైవరోదాయిన యుధ్యతీయం
క్షీప్తపతీపాహి భవేదితీవ వ్యతీత్యతం రాజనకో క్షీపత్తాం॥ 201
శ్రుతాయుధ స్సపరితివృత్తయాతి
యావాంగోమృతో భూత్పతితో ధరణ్యాం
కాంభోజపుత్రోధ సుదక్షిణాఖ్యః
పార్థాభిముఖ్యేన జగామవీరః॥ 202
సవిధ్వాదశభిః పార్థం। తిభిశ్శారిం ననాదచ
ఛిత్వాతస్యధ్వజం పార్థః। భల్లాభ్యాంచ శరాసనం॥ 203
శక్త్యాతి విద్ధోధ సుదక్షిణేన।పార్థో రథస్థః క్షణమేవమూఢః
ససూతవాహాం రథమన్యవిధ్వా।బిభేదతంచో రసితీక్ష్ణశల్యైః॥ 204
హతే సుదక్షిణేతస్మిన్।పార్థ స్సమరదుర్జయం
శ్రుతాయురచ్యుతాయుభ్యాం।సంగతస్తా జఘానచ॥ 205
తయో నిహతయోః పుత్రో।నియతాయుస్సుకోపితో
దీర్ఘాయుశ్చాభిగత్వాతం।హతో తేననిపేతతుః॥ 206
ప్రవిశతో రథపాండవకృష్ణయోః।గురుముపేత్యజవేన సుయోధనః
ఇదమువాచ సుదక్షిణముఖ్య భూపతివధేన భృశాతురమానసః॥ 207
కిమద్యకుర్మో విజయోజయదద్రిధం
నిహంతుకామం పృతనాం సమాధవః
అపద్యతాపం మకరోయథానిధిం
నిహత్యవీరాంశ్చ సుదక్షిణాదిమాన్॥ 208
యథానమన్యా ద్విజయోజయదద్రిధం
యధాచహన్యేత సఎవపాండవః
తథా విధానం క్రియతాం త్వయాగురో
త్వదాశ్రయోన్యద్యభవాన్ హిమేగతిః 209
తవపశ్యత ఎవపాండవో।వ్యతీలంఘ్యైవభవం తమర్జునః
అవిశత్పృతనాం యమక్షయోమమ।త్వమతః పాండవపక్షపాతవాన్॥ 210
నయుక్తమే తత్తవభూరిశోమయా
కృతోపచారస్య గురోమహాత్మనః
వరాత్తవాహాం సమరం జయదద్రిధం
వ్యనీనయం పాండవతో భయాతురః॥ 211

ద్రోణ మ్సుయోధన మథాహ నశేంద్రవుత్ర
తుల్యోసిమేసతు పృచ్ఛాతనయో హరిశ్చ
లబ్ధ్వాల్పమంతర మపిక్షణత స్సుదూరం
సంప్రాప్నుత స్తదిదమీక్షితమేవ సర్వం॥ 212

వ మోతిగోహం పృతనాముఖేచ।స్థితోస్మిపార్థస్య బలం నిరోద్ధుం
కృతాచసంధా గ్రహణేంతకస్య।నూనోర్మయా సర్వనశేంద్రమధ్యే॥ 213

తదద్యహిత్వా పృతనాముఖంతం।కథం నిరుంధ్యాం విజయం బలాధ్యం
త్వమేక మేనం బహుభిస్సహాయైఃతుల్యాన్వయ శ్రేజ్ఞహిమావ్యధిష్ఠాః॥
సుయోధనోధాహగురుం కథం పృథా।
సుతంజయేయం ప్రవరం ధనుర్భృతాం
సుదక్షిణాద్యా నిహతా మహాబలా
యదస్త్రవిద్యేణ మరుత్వతాసమాః॥ 215

మన్యసేయది కిరీటినామమాయో ధనంతదధునాగురూత్తమ
యెనతద్బలమహంసహె తధా రక్షమాం కురుయశస్వినంరణే। 216

అథాహ దుర్యోధనమేవ మాంగీరసో గురుస్సత్యమిదం త్వయోక్తం
పాధోవిమహ్యాస్త్ర బలోహిసర్వ।స్తథాపితంత్వం సమరే సహేథాః॥

ఇత్యుదీర్య కవచంబబంధ తద్వస్మ్గణి ప్రధిత మంత్రిపూర్వకం
యేనవృత్రిమజయచ్ఛతక్రితూ।రక్షితో యుధిగిరీశ దారిణౌ॥ 218

బద్ధవర్మణి సుయోధనేతతో।నుదుత్తే హరిధనంజయాధ్వనా
సేనయో రథవదుద్భటోద్వయో।రాహవ స్సపదిబద్ధరోషయోః॥ 219

ద్రోణాగ్నిణా పాండవసైన్యవన్యాం।తదావిదగ్ధాం సముదీక్ష్యవీరః
సయాజ్ఞసేని స్తమశామయత్సైన్యః।శరైర్యథా దావమివాంబుదాహః॥

వివింశతి ర్వికర్ణశ్చ।చిత్రసేనశ్చ తేత్రియః
విందేన చానువిందేనా।నుస్రుతాః క్షేమధూర్తినా
తదాయుధ్యన్ భీమసేనం।మృగేంద్ర మివదంతినః॥ 221

బాహ్లీకరాజో దాపద్యా।వారయామాసనందనాన్
దుశ్శాసన స్సాత్యకించ।శల్యో ధర్మసుతంతథా। 222

మాద్రీసుతౌ సాబలేన।వారితౌ విశిఖైశ్శితైః
తథాన్యైర్మహావీర్యై స్సంగతాశ్చ కురూహావం॥ 223

యుద్ధే పివర్తితదాకురుపాండవానా
మాంగీరసస్య తురగా సతుయాజ్ఞసేనిః
వ్యామిశ్రీయత్సచగురు స్తముపానసాద
త్యక్త్వా ధనుస్తదను ఖడ్గమసాదధార॥ 224

ద్రోణశ్చ తేన విశిఖై ర్వినిహత్యచర్మ
ఖడ్గం దశేషు భిరధ్రోతురగాంశ్చపట్ట్యా
విధ్వాచతుర్భిరపి కేతనమాతపత్రం
భల్లద్వయేన నిజఘానచ యాజ్ఞసేనేః॥ 225

ధృష్టద్యుమ్న వధాయాధ।ద్రోణముక్తం శరోత్తమం
ఛిత్వా సాత్యకిరాచార్యా।త్తమోచ యదాత్మవా॥ 226

ప్రవృత్త మభవద్యుద్ధం। ద్రోణ శైనేయయో స్తతః
శ్వేతారుణాశ్వ యోర్మధ్యే। వసతో రివమేఘయోః॥ 227

సంపశ్యతాం దివిషదాం భృశవిస్మితానాం
వ్యాప్తాదిశ శ్శరగణై ర్వివిధై స్తదీయైః
సద్యశ్చసు నుర్వుర సృగ్ధర పూర్యమాణా
యోధాశ్వదంతిషు హతేషు బహుష్వ పారాః॥ 228

ధర్మాత్మజ స్సహాయమ స్సవిరాటభూపో
భీమశ్చ సాత్యకి ముపేత్య తదా హ్యతిష్ఠ
దుశ్శాసన ప్రముఖయోధ పరక్షితోభూత్
ద్రోణశ్చ సాత్యకి వధాయ కృతప్రయత్నః॥ 229

అస్త్రంతు సాత్యకి ద్రోణ। పరియుక్తం దాతవేదసః
దారుణా స్త్రేణ వెగేన। శమయత్స్వస్థ మానసః॥ 230

నిర్మర్యాద మపారమాహవముభౌ వ్యాప్తాంతరం సాయకైః
చకాశాతే పృతనాతదా సమభవద్భీతాతయో రోహితా
తత్రైవం సతిఫల్గున స్సహహరిః హంతుం తుషాసైంధవం
పార్థాత్రైన్య మమోఘమొఘ నివహై ర్విద్రావయ విద్విషాం॥ 231

విందానువిందౌ తుతదాభిముఖ్యం। కిరీటినః ప్రాప్యచిరం సమీకం
విధాయ తేనా ప్రతిమేనవీరౌ। హతౌ ప్రసుప్తౌ భువిదీర్ఘ నిద్రాం॥ 232

సైన్యాగ్రవం బహుళమాశువిలంఘ్య పార్థః
దూరే నిరీక్ష్యచ జయద్రథ మాత్తమోదః
శ్రాంతేషు వాజిషు నిదేశవశేన శౌరేః
ఉత్సార్యసైన్య మకరోద్భువి తత్రఖేయం॥ 233

కృష్ణశ్చ విస్మితమనా విజయస్యశక్తిం
తాం వీక్ష్యవాహన వరాత్తురగాన్ విముచ్య
పీతోదకేషుచ విజగ్ధతృణేషు తేషు
భూయోనిబధ్య విజయస్య సమీపమాప॥ 234

తదంతరే గాండివధృక్కరీటీ। పదాతిరేవ వ్యతనోత్సమీకం
న్యదాన్వయ త్సైంధవరక్షణార్థం। సేనాం కురుణాం నిశితైఃపృషత్కైః॥

రథం సమారుహ్య పునస్సితాశ్వం పార్థస్సశౌరిఃప్రయయౌ ప్రహృష్టః
దుర్యోధన స్తం నిరురోధధీరఃద్రోణేన మంత్రైర్బతబద్ధవర్మా॥ 236

దుర్యోధనేన విజయ స్స్రిభిరేవవిద్ధః
విద్ధేషు వాజిషు చతుర్భిరుదీర్ణవేగైః
కృష్ణేచ సాయకవరై ర్దశభిఃప్రితోదే
భల్లస్యయేన దళితే పతితేచభూమౌ॥ 237

బాణై శ్చతుర్దశభిరేన మమోఘవేగై
ర్వ్యాధ్యవిధ్యదాశు విఫలా అభవన్ తదీయే
తేవర్మణి ప్రబలరోష యుతోధపార్థ
స్సర్వప్రయత్న మకరో న్నిధనేతుతస్య॥ 238

అభేద్యం కవచం తస్య। జ్ఞాత్వా ద్రోణేన ధారితం
భేత్తుం పార్ష్ణిపదత్రాంతత్। స్వయమిందేణ లంభితం॥ 239

ద్రోణి స్తదూరతో దృష్ట్వా। చిచ్ఛేదా ప్రతిమం శరైః
తతో దుర్యోధనో హృష్టః। సపార్థం కృష్ణమావధీత్॥ 240

తస్యాంగం సకలం నిరీక్ష్య విజయ స్తధ్వర్మణారక్షితం
ఛిత్వా చాపమముష్య నూతతురగాన్ కృత్వా విదేహానపి

భజాక్వ స్యందనమేన ముద్ధిష్ఠరథం దుర్యోధనం పాండవో
విధ్వస్తధ్వజతలద్వయే సచపరాం పాపాపదం దుస్తరాం॥ 241
తస్మిన్ సీదతి పార్థబాణనిహతే భూరిశ్రవా నుదరాట్
దోణిః కర్ణ శలా కృపశ్చ బలవాన్ పాండోస్సుతం ఫాల్గునం
రథ్యాధ్వంతు జయద్రథస్య విశిఖై రభ్యాయయుర్దం శితాః
తై శ్చక్రేద్భుత మాహవం విఫలయన్ తేషాం శరానాయతాన్ 242
తదా ద్రోణస్సపాంచాలైః మత్స్యైర్నరైర్వ్యశ్చకోపితః
సర్వా న్వదావయామాస। దిశస్తాన్ విశ్రుతాన్ బలే॥ 243
ధృష్టకేతు ర్బృహత్క్షత్ర। పృముఖైః పరివారితః
ద్రోణం న్యవారయదాజా। ధర్మస్యతనయస్తదా॥ 244
ద్రోణస్తదానవతి పత్రిభిరావాగ్రోభూత్
రాజ్ఞాసచాస్యగురురశ్వ నియంతృకేతూన్
విధ్వాచతంచ నిజఘాన శరైరనేకైః
తాన్ ధర్మనూనురకరోద్విఫలాన్ స్వబాణైః॥ 245
ఛిన్వధన్వాతతస్తేన శరైశ్చ నిహాగ్రో భృశం అన్యేన
ధనుషాతస్య। శరాన్ సర్వాన్వ్యవాధునోత్॥ 246
అథశక్తింసముత్సృష్టాంద్రోణో ధర్మతనూభువా
నిహంతుకామస్తాం శీఘ్రం।బ్రహ్మాస్త్రం సముదైరయత్॥ 247
త చ్ఛక్తిం భస్మసా తక్వృత్వా।నిజం స్యందనమాగతం
బ్రహ్మాస్త్రేణైవ నృపతి ర్వారయామాస పాండవః॥ 248
తూరవేణ పునశ్చిన్న।ధన్వారాజ్ఞాం గిరోవరః
గదాం చిక్షేపరాజాపి।గదామేవా శీపద్గతం॥ 249
మిథో నిహతయో ర్భస్మ।భూతయో ర్గదయో స్తయోః
రాజ్ఞోశ్వాన్ గురురాహత్య।కేతనం ధన్వచాచ్ఛినత్॥ 250
త దోర్ధ్వబాహు ర్విరథో।వ్యాయుధో ధర్మనందనః
అభిదుద్రోవ బ్రాహ్మణేన।సహదేవ రథాస్థితః
యుద్ధాదపా సరద్భీతః।గ్రహణా త్తస్యసత్వరం॥ 251
బృహ త్క్షత్రేణసమరే।క్షేమధూర్తి హతోమృతః
వీరధన్వాచశక్త్యాభూత్।నిహతో ధృష్టకేతునా॥ 252

దుర్ముఖస్సహదేవేన పీడితో హతసారథిః
త్రిగర్తస్య రథంపాపనిరమిత్రస్య భూపతేః॥ 253
నిరమిత్రస్సభల్లేన హతో మాద్రీసుభువా
నకులేన జితస్తూణంవికర్ణో ధృతరాష్ట్రజః॥ 254
మాగధస్య సుతం వ్యాఘ్రదత్తం సాత్యకిరుద్యతః
నిపాత్య మాగధాస్సర్వాన్నయద్యమసాదనం॥ 255
ద్రౌపదీతనయాన్ పంచసౌమదత్తిర్న్యపీడయత్
సహదేవసుతస్తస్య క్షురేణ శిరోచ్ఛినత్॥ 256
భీమేన సంగతశ్శీఘ్రమార్శ్యశృంగిరలంబుసః
విధ్వాతం తేన విద్ధశ్చవిజితోవిద్రుతో భవత్॥ 257
ఘటోత్కచేన సంగత్య రమాహవం
విధాయ వివిధం తేనసన్నిష్టో భూవ్యభూత్ వ్యసుః॥ 258
సాత్యకిర్మాగధాన్ హత్వాద్రోణాచార్యేణ సంగతః
పీడితశ్చవిమనాభూత్ విద్ధో వివిధసాయకైః॥ 259
సాత్యకేరథరక్షార్థం ఆగతాన్ ధర్మశాసనాత్
పాంచాల సృంజయాన్ రాజ్ఞఃద్రోణోవ్యద్రావయచ్ఛరైః॥ 260
పంచవింశతి పాంచాలాన్ కేకయాంశ్చ శతంతదా
నిహత్యతోపయా మాసద్రోణో వీర్యేణ నిర్జరాన్॥ 261
తత్త్రివం భీషణే యుద్ధేవర్తమానేంత కాత్మజః
శుశ్రావ పాంచజన్యస్యఘోషపంచన్న రవాంతరం॥ 262
గాండీవఘోషా శ్రవణాత్పాంచజన్యస్య ఘోషతః
స్వస్యధ్యే ధర్మజోభ్రాతుఃవ్యాకులాత్మాశినేస్సుతం॥ 263
ప్రేషయామాససాహ్యార్థంఫల్గునస్య మహాజనం
సనిబంధేన నృపతేఃతస్యకర్తుణ కర్మణి॥ 264
ధృష్టద్యుమ్నముఖాన్ వీరాన్నియుజ్యాన్యాన్ మహాజవాన్
వివేశసైన్యం ద్రోణస్యసాత్యకిః పాతుమర్జునం॥ 265
తదనుద్భుత్య పాంచాలప్రముఖాః యయురుద్యతాః
సవిద్రావ్య శినేన్నానుఃకురూణాం పృతనాం శరైః
ప్రవేష్టు కామోద్రోణేనవారితోధ్వా భవద్భృశం॥ 266

తతః ప్రదక్షిణం కృత్వాద్రోణం తస్యైవ శాసనాత్
యథాజ్ఞప్తస్థాగచ్ఛత్ శైనేయో నన్యనర్తత॥ 267

కర్ణస్య పృతనాం విధ్వాప్రవిష్టోభారతీం చమూం
వారిణో విశిఖై రుగ్రై శ్సాత్యకిః కృతవర్మణా॥ 268

తేనకృత్వాచిరంయుద్ధంసూతం తస్యనిపాత్యచ
కాంభోజానాం చమూంభీమాభావిశద్గతసాధ్వసః॥ 269

ద్రోణస్తు కృతవర్మాణంసంస్థాప్యైవ చమూముఖే
అన్వద్రవత్ శినేస్సూనుంవిధ్యంతం కౌరవీంచమూం॥ 270

ధృష్టద్యుమ్న శ్శిఖండీచభీమోరాజాయమానపి
పీడితావివిధై ర్బాణై రయుధ్యత కృతవర్మణాః॥ 271

సాత్యకి ర్వృష్ణివీరస్యజలసంధస్యవాహినీం
పరివిశ్యయుధ్యత తచ్ఛిరఃకుర్వరేణశమచ్ఛినత్॥ 272

ద్రోణో దుర్యోధనపరిప్సయాధృతరాష్ట్రితనూభవైః
అనివర్తోన్వగమ త్పూర్ణంసాత్యకిం జితకాశినం॥ 373

తతో దుర్యోధనస్యాభూత్ సాత్యకేశ్చమహాహనః
హతాశ్వసూతోవిచ్ఛిన్నధనుః కేతనవాతదా॥ 274

దుర్యోధన శ్చితిసేనరథమారుహ్య సత్వరం
అపాయాదథ తచ్ఛిత్వా హార్దిక్యస్త మనుద్రుతః॥ 275

పరివృత్తం పునరేవాభూత్సాత్యకేః కృతవర్మణాః
యుద్ధం పురాయ ఛేందస్యవృత్యేవసుభీషణం॥ 276

హార్దిక్య స్తతి శైనేయపీడితోమూర్ఛితోపతత్
తమధోవ్యాకిరద్ద్రోణ శ్శైనేయం మృత్యుసన్నిభం॥ 277

ద్రోణస్య సాత్యకే ర్ఘోరఃపరివృత్తఃకలహేమహాన్
వ్యధీకృతాః ద్రోణముక్తాఃశరశక్త్యా దయస్తదా॥ 278

సూతం హత్వా శినేస్సూనుఃదారువయోపాసచార్వతః
సద్రోణస్య రథోవాహైరభ్యేత సమంతతః॥ 279

మహారథా స్తదాహిత్వాసద్వేతం శినినందనం
అన్వయు ర్ద్రోణమాచార్యంసచవ్యూహముఖంశ్రితః॥ 280

अथ सात्यकिरव्यग्रो विगाह्य रिपुवाहिनीं
सुदर्शनस्य नृपतेः शिरोच्छिनत् क्षुरेण ह ॥ 281

काम्बोजान् यवनान् हत्वा बर्बरांश्च शकान् अपि
चचार समरे गन्धर्वान् मनांस्यप्रीणयद्भृशं ॥ 282

यान्तमृजुनं सान्निध्यं सात्यकिं धृतराष्ट्रजाः
सर्वे चास्त्रविदः शल्यं सौबलाद्यैः कृतोद्यमैः ॥ 283

तेषां मस्तानि शस्त्राणि सात्यकिर्व्यधमच्छरैः
गजवाहरथान् योधान् अनयत्सुबहून् मृतिं ॥ 284

दुश्शासनस्तथा युद्धे विदुरोनिहतो भृशं
शैनेयेन गुरोः पार्श्वात् दंतिकं सरथोभियौ ॥ 285

सर्वान् सात्यकिना विद्धान् दृष्ट्वा दुश्शासनं चतं
द्रोणः प्राह कुरुश्रेष्ठं सुधिं पांसुतनूरुहैः ॥ 286

शृण्वन्नपि सचाशृण्वन्निवतस्य वचश्शुभं
दुश्शासनः पुनः प्रायात् तात्सात्यकिं स्वबलार्दनं ॥ 287

द्रोणस्सेना मुखस्थायी मत्स्यपांचाल केकयैः
अभिसृत शरवर्षैः चकारविमुखान् सतान् ॥ 288

पांचालं वीरकेतुं तं क्षेमधूर्तं तथानुजं अपि
चित्रकेतुं सुधन्वानं चित्रवर्माणं रथावपि ॥ 289

कृद्धेन तेषां निधनात् धृष्टद्युम्नेन पार्षतां
नवत्यनीकिनो वक्षुस्सगमत्क्षत्रियं महत् ॥ 290

यानत्सरथमुत्सृज्य सोसिधृक्स्वरथास्थितः
क्षेत्तमैच्छत् चिरस्स्वयं तावद्द्रोणं समाश्वसत् ॥ 291

अथवैतस्थिकै बाणैः द्रोणो विव्याध पार्षतं
सचतस्यरथं हित्वा स्वरथं समुपाश्रितः
धनुरेव गृहीत्वातं विव्यध द्विशिखैश्शितैः ॥ 292

धृष्टद्युम्नस्य विद्रेदः सारथेश्शिर एच्छिनत्
व्यदर्वन् तुरगा स्तस्य नसान्तो दुद्रुवात्तं ॥ 293

तस्मिन् भग्ने तु पांचाल्ये द्रोणस्तैन्यमुदभटं

విదార్యవ్య పునరప్యగ్రంగ్రవ్యూహస్యాపదనాకులం॥ 294
దుశ్శాసనః పునఃప్రాప్తస్నాత్యకిం వ్యకిర చ్ఛరైః
తత్రాభూదుభయోర్యుద్ధమహన్నానావిధాయుధైః॥ 295
తతో దుశ్శాసనో భగ్న శ్శైనేయేన పతన్రథాత్
తిగ్మర్తసైన్యసేనాభూదపనీతోరణాజిరాత్॥ 296
తదా సాత్యకిరాసన్న మపిదుశ్శాసనం రిపుం
భీమసేన వచస్మృత్యా నావధీత్ప్రాపచార్జునం॥ 297
దుర్యోధన స్తదాభీమ విరాటో ద్రుపదాత్మజౌ
విధ్యన్శితై శ్శరై ర్వీరో యుధిష్ఠిర ముపాదవత్॥ 298
తేన విచ్ఛిన్న ధన్వాచ విద్ధశ్చైవ దశాశుగైః
అన్యేన ధనుషాభూయో ప్యదవ త్పాండునందనః॥ 299
యుధ్యతో ర్ధార్తరాష్ట్రస్య పాండుపుత్రస్య చాగ్రహీత్
దుర్యోధనసహాయార్థం ద్రోణోప్యద్రావయ ద్రిపూన్॥ 300
తదా ద్రోణో బృహత్క్షత్ర వారితస్తచ్ఛిరోచ్ఛినత్
శైశుపాలించ సమరే ధృష్టకేతు మమారయత్॥ 301
తదా కేకయ పాంచాల కోసలాః కాశి చేదయః
పీడితాః ద్రోణబాణౌఘైః ఆక్రోశన్ శరణార్థినః॥ 302
తేషాం సంరక్షణార్థాయ పుత్ర ధర్మ్మణ మాగతం
నిహత్య చేకితానంచ ద్రావయామాస భూపతిం॥ 303
వర్తత్యేవం రణేభీష్మే హన్యమానేషు భూరిశః
పీరేషు చింతయామాస ధర్మ్మనూను జయేధృతః॥ 304
అజానన్ కృష్ణ భీభత్సు సాత్యకీనాం గతిం తదా
గాండివధ్వని మశ్రుత్వా పరంసైన్య ముపాగతః॥ 305
తేషాం వేత్తుం గతింభీమంపేషయామాస దుస్సహం
సత్యగ్రజస్య రక్షార్థం నిర్దిశ్య దుపదాత్మజం॥ 306
వీరపాణం నిపీయాపి ద్విగుణ దర్విణాశ్రయః
ప్రణమ్యాగ్రజమావిక్షు ద్విషతాం పృతనాం రుషా॥ 307
సమంతా దావృతో భీమో ధృతరాష్ట్రసుతైర్భటైః
భిత్వాతా అభయ కోవా దోణాంతిక ముపాగమత్॥ 308

వారితాధ్వా శరైస్తేన। భీమస్తం ప్రతిరోషితః
గదాం చిక్షేప బాహుభ్యాం। వ్యావర్త్యాంతక సన్నిభాం॥ 309
రథా దవప్లుత్యో ద్రోణ। స్తాముద్వీక్ష్యాభిగో గదాం
గదాచసారథంతస్య। సాశ్వసూతమపోథయత్॥ 310
రథ మన్యం సమాస్థాయ। దోర్భిణేసేనాముఖం గతే
దుష్ప్రసనేన ప్రహితాం। శక్తిం భీమో వ్యధా ద్ద్విధా॥ 311
కుండథేది సుపేణౌచ। దీఘ్రనేత్రం తధా భయం
దుర్యోధనస్య సహజా। తధా బృందారకాభిధః॥ 312
రౌద్రికర్మాహ్వయం చాపి। దుర్విమోచన నామకం
సువర్మాణంచ విందాను। విందౌ చాపి సుదర్శనం॥ 313
హత్వా మహారథా నన్యా। నపి వివ్యాధ పాండవః
పున ర్దోర్భిణేన విదథే। రణ మద్భుతదర్శనం॥ 314
తదా శరై శ్శితై ర్భీమై। గురుణానిహతాం చమూం
స్వీయాం వీక్ష్య రథా ద్భీమ। స్సమవాతరదాత్మవాన్॥ 315
దుస్సహంత చ్ఛరాసారం। నిర్మోక్ష్యాక్షియుగం తదా
గృహ్ణన్నేవ రథం తస్య। గృహీత్వేషాం వ్యపోహయత్॥ 316
ద్రోణేత్వన్య రథారూఢో। సేనాముఖ ముపాశ్రితే
తదంతరే చమూం తస్య। వ్యతీయాయజ మేనసః॥ 317
భోజ కాంభోజ యవన। శక బర్బరవాహినీః
అతిక్రమ్య నిరీక్ష్యాపి। సాత్యకిం రిపు ఘాతినం॥ 318
అర్జున స్యాంతికం ప్రాప్య। ననద్ద బలవత్తరం
శ్రుత్వాతం కృష్ణపాథ్శ్చ। నేదతు ర్మహతోరవాన్॥ 319
తేషాం నినదమాకర్ణ్య। ధర్మసూనుః ప్రహర్షితః
అర్జునేన వధంమేనే। సింధురాజస్య నిశ్చితం॥ 320
భీమం తదారిపుఘ్నంతం। రాథే యోభ్యద్రవద్బలీ
చిరం యుథ్వా శరైః కర్ణస్తే। నమృత్యూపమౌజసా॥ 321
హతాశ్వసూతో విచ్ఛిన్న। ధన్వావ ప్లుత్యవాహనాత్
వృషసేన రథారూఢ। సమాశ్వస్తో బభూవహ॥ 322

దుర్యోధనస్తదా దోర్ణిశాసనా ద్ధైర్యమాశ్రితః
విధాయ విరథా వీరాయుధామ న్యాత్తమాజసా॥ 323
తాభ్యాంచ హత సూతాశ్వమద్రేశ్వర రథాస్థితః
అపాయాత్తౌచ పార్థస్య సమీప ముపజగ్మతుః॥ 324
కర్ణోపి పునరాక్రుశ్య భీమం యుద్ధాయ రోషితః
చిరం యుయోధ వివిధై రస్త్రైస్తేన యుయుత్సునా॥ 325
ఛిన్నచాపో హతా శ్వోభూత్కర్ణో నిహత సారథిః
రథాంతర మధిష్ఠాయ ప్రత్యపాయాచ్చ సాధ్వసాత్॥ 326
కించిదా శ్వస్తవాక్ కర్ణః పునరన్యం రథంశ్రితః
అభిదుద్రోవ భీమసేనం యుయోధ బహుభిశ్శరైః॥ 327
సంఛిన్న కార్ముకస్తేన హత సూతోరవేస్థితః
చిక్షేపశక్తిం భీమాయ సోచ్ఛిన్నత్తాం శరైర్ద్వధా॥ 328
పీడితో భీమసేనేన శరైః కర్ణో ముమోహహా
దుర్జయ స్తత్రచాభ్యాయ ద్భీమం దుర్యోధనాజ్ఞయా॥ 329
ఛిన్నమర్మాస భీమేన సంప్రాప యమసాదనం
కర్ణః పునస్సమారూఢో రథమన్య ముపాగతః॥ 330
పరాజితం పునర్వీక్ష్య భీమేన రవినందనం
దుర్మర్షణో దుస్సహశ్చ దుర్ముదో దుర్ధరోజయః
దుర్యోధనాజ్ఞయా పంచ సోదరా భీమమభ్యయుః॥ 331
తాంశ్చ దృష్ట్వా హతాన్ ప్రేతాన్ భీమేన రవినందనః
వివ్యాధ పంచబాణైస్తం సప్తత్యాచ శితైశ్శరైః॥ 332
ఛిన్నధన్వాధ భీమేన విద్ధోమర్మసుచాసకృత్
రథావరూఢస్య గదాం ప్రాక్షిప త్సూతనందనః॥ 333
తాం నివార్యశరై ర్భీమః తత స్తేన నిపాతితే
స్వకేవర్మణితం గాం అవిధ్య న్నిశితైశ్శరైః॥ 334
కర్ణే పరాఙ్ముఖే తత్రదుర్యోధన నిదేశతః
చిత్రోపచిత్ర చిత్రాక్ష చారుచిత్ర శరాసనాః॥ 335
చిత్రాయుధ శ్చిత్రనర్మా సోదరాః భీమమభ్యయుః
ఏకైకేన పృషత్కేన తానవిధ్యద్వృకోదరః॥ 336

హతేషు తేషు రాధేయః। తన్మమృష్యే రుషాన్వితః
చకార భీమసేనేన।రణ మద్భుతకారణం॥ 337

రక్షణాయ తదాతస్య।దుర్యోధన నిదేశతః
శతుంజయాధ్యాస్సోదర్యా।స్స ప్తభీముముపాదర్వ॥ 338

వికర్ణస్తేషుబలవా॥భ్రాతృభిస్సహసంగతః
యోధయామాసకౌంతేయం।మృగాణివమృగాధిపం॥ 339

సకృత్పీయుక్తైర్విశిఖై।ర్భీమసేనేనస ప్తసు
హతేషుపునరర్కస్య సూనుస్తేనరణంవ్యధాత్॥ 340

తయోర్మహా॥ప్రవృత్తోభూత్సంగరోభీమకర్ణయోః
తత్కర్ణేనవిచ్ఛిన్న।ధనుర్జ్యేషుధిరశ్మికః॥ 341

భీమోయంతరిచోద్విద్ధో।భీతేన్యంరధముద్గతే
శక్తించిక్షేపకర్ణాయ।సాచచ్ఛిన్నా భవచ్ఛరైః॥ 342

భీమోధచర్మణాసార్ధ।మసిమాదత్తరోషితః
కర్ణేనచర్మణిక్షిప్తే।వ్యక్షిప త్తమసింయుషా॥ 343

ఖడ్గపిహారవిచ్ఛిన్న।ధన్వాన్యంధనురాశ్రితః
వివ్యాధమరుతసూనుం।సక్షీణా స్త్రఃఖమాప్లుతః॥ 344

హర్తుం సరథమర్కస్య।సూనుం భీమో రథాగ్రగః
తస్థౌ కర్ణోపిలీనోభూత్।రథోపస్థే పితారయత్॥ 345

పునశ్చ కర్ణే సమరా।భిముఖే వాయునందనః
గజానశ్వాన్మృతాన్భగ్నా॥రథాంశ్చ వ్యాయుధోక్షిపత్॥ 346

తాన్నిహత్య శరైః కర్ణః వ్యాయుధంతముదీక్ష్యచ
నినింద బహుధారోషం।జనయన్ తస్యదుర్మతిః॥ 347

భీమో నమృష్యే కర్ణస్య।కత్థనం శోణితోదారణం
మల్లయుద్ధాయనిర్యాహీ।త్యువాచ నృపసంసది॥ 348

విరథో ధరణాత్కర్ణః।జ్ఞాత్వా భీమస్య తన్మతం
అగజత్పీముఖే కృష్ణపార్థయో ర్భీమనిగ్రహం॥ 349

తదాపార్థస్య విశిఖైః।అతివిద్ధో రవేస్సుతః
తమేవాభిముఖం గత్వా।యుధ్యత్తేన విహాయతం॥ 350

నారాచ మధకర్ణాయ।ముక్తం గాండీవధన్వనా
ద్రాణిశ్ఛిత్వా చతుష్పట్యా।విద్ధః కుంతీతనూభువా
అసీకమవిశత్తూణ-ం।రథాశ్వ ద్విపసంకులం॥ 351

భీమః కర్ణం పరాజిత్య।సాత్యకే రథమాస్థితః
పార్థమన్వగమత్తత్ర।శినేస్నూను మలంబుసః॥ 352

వారయిత్వా శరై స్తీక్ష్ణైః।హతసూతహయో యుధి
భల్లేన కృత్తశీర్షో భూత్వశ్యతాం ద్యుసదాం నృపః॥ 353

దుశ్శాసనః పునః భ్రాతృ।గణేన పరివారితః
శైనేయం వారయామాస।గచ్ఛంతం పార్థ సన్నిధిం॥ 354

తంచకృత్వా శినేస్నూనుః।పరాఙ్ముఖ పరాక్రమం
త్రిగర్తానేక పంచాశత్।సంఖ్యాకాన్ వినిహత్యచ। 355

తీర్త్వాసేనాం కళింగానాం।అర్జునేన సమాగతః
శ్లాఘితః కృష్ణపార్థాభ్యా మాశ్వస్తోభూత్ ఋణంతదా॥ 356
అభిదుద్రుత స్తతో భూరీ।శ్రవసా శినినందనః
యుయోధ పశ్యతోః పార్థకృష్ణయో ర్విస్మయావహః॥ 357

యుద్ధమాగ్నే యనేనాంస్తా।దర్శయంతౌ పరస్పరం
హతవాహ రథౌ కృత్తకార్ముకౌ ఖడ్గధారిణౌ। 358

చిన్నఖడ్గౌ మిథోబాహు యుద్ధం భీమంపరిచక్రతుః
క్షీయమాణ బలం దృష్ట్వా।సాత్యకిం దేవకీసుతః॥
పాలనాయాస్య కౌంతేయ।మాదిశ ద్భక్తవత్సలః 359

తదాఖడ్గం కరేధృత్వా।సామదత్తి శ్శినేస్నుతం
కేశాన్ గృహీత్వా పాదేన।తాడయిత్వాచ వక్షసి। 360

హంతుమారబ్ధవాన్ తత్ర।పార్థః కృష్ణపరిచోదితః
క్షురపేణ శితేనాస్య।సఖడ్గం బాహుమచ్ఛినత్॥ 361

తమదృశ్యం తదాపార్థం।బాహుశ్ఛేత్తారమాత్మనః
జగాహే సోమదత్తస్య।సూనుః విముఖహింసనాత్॥ 362

పార్థోసి మిత్రాణాం స్వస్య।సాత్యకేః పరిబోధయన్
శాంతస్య తస్యహాననో।ద్యోగం తద్ధేతుమాదిశత్॥ 363

పార్థ పరిత్యక్తో భూరిశ్రవా స్సంహృష్టమానసః
పరియోపవేశ మకరో ధ్వజిన్యాం పదకాంక్షయా॥ 364
జనశ్చ తత్రరాజానం।పశ్యంత్య కృష్ణపాండవౌ
నినింద ధార్తరాష్ట్రాణాం।సేనాయాం సంస్థితోఽబలః॥ 365
ఏకస్య బహుభిర్వీరై।రభిమన్యోః కృతం వధం
తత్ర దృష్టాంతయామాస।పార్థ శృణ్వతిరాజని॥ 366
అథ తేనైకహస్తేన।పరిణతః పాండునందనః
కృష్ణేనానుమతస్తస్మై।పుణ్యాం లోకానదాన్మదాత్॥ 367
విముక్తోథ శినేస్సూనుర్।రుత్థితః క్రోధమూర్ఛితః
కృష్ణాభ్యాం వార్యమాణోపి।చిచ్ఛేదాస్య శిరోసినా॥ 368
వృష్ణిని శ్శూరవంశ్యః।వసుదేవాయ శౌరయే
విజిత్య పార్థివాన్ సర్వాన్।దేవకే మకరోత్సవం॥ 369
వసుదేవ రథస్థాంతాం।దేవకీం వీక్ష్యతత్రతు
సోమదత్తో కరోద్యుద్ధం।శినినా రోషదూషితః॥ 370
తతోద్యతాసి నాకేశ।గ్రివాణేన పదాహతః
శినినా కృపయాజీవే।త్యభవత్సవిసర్జితః॥ 371
తపసారాధయామాస।సోమదత్తోథ శూలినం
వవ్రేవరం పరిసన్నంతం।శినేర్మృత్యుహననంసుతం॥ 372
తథేతి భగవానాహ।తతోసాభూరిదక్షిణః
సోమదత్తసుతోజజ్ఞే।యోజిగాయ శినేస్సుతం॥ 373
అథ సైంధవసాత్యర్థై।స్సవ్యసాచి సముద్యతం
దుర్యోధనాజ్ఞయా కర్ణ।వారయామాస పత్తిభిః॥ 374
మిథః కర్ణార్జునా తత్ర।శరాన్ ససృజతుశ్శితాన్
కర్ణస్య కార్ముకంచిత్వా।చిచ్ఛేదచ శరంపరం॥ 375
చిచ్ఛేదతం ద్రోణసూను రథకర్ణేవ పాండవః
అన్యేన ధన్వనాశీఘ్రై।శ్చాతితో భూన్మహేషుభిః॥ 376
హతసూతహయాః కర్ణ స్తతః పార్థేన దుర్మనాః
ఆరోపితో రథం నైజం।అశ్వత్థామ్నా తదైవసః॥ 377
ద్రోణ శల్య కృపాస్తత్ర।వృషసేనశ్చ సింధురాట్

పృథక్పృథక్ కృష్ణపార్థౌ।వివ్యధుర్నిశితైః శరైః॥ 378
పరితివిధ్యచతాం పార్థశ్శరై రగ్నిశిఖోపమైః
అస్త్రం వారుణమైంద్రంచ।ప్రాదుశ్చక్రే భయావహం॥ 379
నిపాత్యతు మహావీరాన్।పాండవ స్సమహారథాన్
దుర్మామకోద్యుద్ధ।భూమింతాం శవసంకులాం॥ 380
వ్యాకులీకృత్యతాన్ ద్రౌణిఃపృముఖాన్ వీరపుంగవాన్
జయద్రథం చతుష్పష్ట్యా।వివ్యాధ నిశితైః శరైః॥ 381
సవరాహధ్వజః కృష్ణం।త్రిభిష్షడ్భిః కిరీటినం
విధ్వాష్టాభిర్హయాన్ కేతుం।జఘాన కేన పత్రిణా॥ 382
తస్యాజ్ఞానో ధ్వజంఛిత్వా।వరాహాకార భూషితం
హృత్వాచ సారథేశ్శీర్షం।తమవిధ్యచ్ఛితైః శరైః॥ 383
తదాయాతిరవావస్తం।కేశవః పాండవప్రియః
తాంశ్చ ద్రౌణిముఖాన్ వీరాన్।అజయ్యాన్ వీక్ష్యచదుర్మతం॥ 384
మోహయన్ ధార్తరాష్ట్రాంస్తాన్।సైంధవస్య వధార్థినం
తోషయంశ్చ పృథానూనుం।చక్రేణాచ్ఛాదయద్రవిం॥ 385
తమస్యపాశే దిగ్వ్యాప్తే।తత్ర ద్రౌణి కృపాదయః
తుతుషుర్భానుమానస్తం।గత ఇత్యూర్ధ్వ బాహవః॥ 386
జయద్రథశ్చ సంతుష్టోదర్శయన్నిజమస్తకం
దృష్ట్వాతస్యశిరః కృష్ణ।శ్చోదితస్తద్వధేర్జునః॥ 387
నిరోధినో ధ్వనస్తత్ర।ద్రౌణి మద్రేశగౌతమాన్
దుర్యోధనంచ కౌంతేయ।శ్శరవర్షైర వాకిరత్॥ 388
రక్షకాన్ సింధురాజస్య।తాన్యపీడ యదాశుగైః
పార్థః ప్రతిజ్ఞాం సఫలాం।కర్తుకామః ప్రహర్షితః॥ 389
అధోర్ధ్వతస్య శరందీప్తం।తూణీరా త్పాండునందనః
జయద్రథ వధాకాంక్షీ।చిక్షేప హరిచోదితః॥ 390
సనికృత్య శిరస్తస్య।సంధ్యామాచరతస్తదా
వృద్ధక్షత్రాహ్వయస్యాంకే।పాతయామాస తత్పితుః॥ 391
సస్వశాపహతో వృద్ధక్షత్రోపి న్యపత ద్వ్యసుః
హతే జయద్రథే కృష్ణస్సంజహారచ తత్తమః॥ 392

హరే ర్న్యాయ్యాం చతాం జ్ఞాత్వాఽహతం వీక్ష్యచ సైంధవం
కౌరవాః పేదిరేశోకంఽహర్షమాప యుధిష్ఠిరః॥ 393

సైంధవే నిహతే చాన్యైఃఽగౌతమశ్చ పృథాసుతం
అభ్యయాతాం శరై స్తీక్ష్ణైర్విధ్యంతా వేకదైవతం॥ 394

గురుత్వాత్ గురుపుత్రత్వాదజఘూనుః పృథాసుతః
తావుభౌపీడయామాసఃశరై రగ్ని శిఖోపమైఃఽ॥ 395

గౌతమః పీడితః పార్థఃశరై ర్మూర్ఛాంఽగతో రథే
అపాహృతో భూత్సూతేన ద్రౌణిశ్చ విముఖో యయౌ॥ 396

మూర్ఛితం గౌతమం వీక్ష్యతదా శోచత్పాల్లునే
అభ్యద్రవ ద్రవేసూనుఃతించపాంచాల సాత్యకీ॥ 397

భూరిశ్రవో వధా దుద్విష్టాత్ కర్ణాదాలోచ్య సాత్యకేః
పార్థోఽవధం తత్రగంతుంఽచోదయామాస మాధవఃఽ॥ 398

న్యషేధ త్తత్ర కౌంతేయంఽసర్వజ్ఞో దేవకీసుతః
ఏకోహ్యాలమయం కర్ణంఽ జేతుం శినిసుత స్త్వితి॥ 399

అథాపరేఽహ్ని స్వరేణా బ్జోధ్మాతే దైత్యప్రహారిణా
తత్సంకేతం విదిత్వాసూతోఽదారుకో రథమానయత్॥ 400

ఆరుహ్యతం తార్క్ష్యకేతుంఽదారుకానుజ సారథిం
అభ్యద్రవ ద్రవేసూనుంఽసాత్యకిః కృష్ణచోదితఃఽ॥ 401

కర్ణోఽ మిత్రవధామర్షిఽసంగత శ్శినిసూనునా
చకార భీమం సమరంఽతతో నానావిధా యుధైఃఽ॥ 402

సాత్యకి స్తస్యయంతారంనిపాత్య చతురోహయాఽ
హత్వా ఛిత్వా ధ్వజంచైవవిరథం వ్యతనో ద్రిపుం॥ 403

వృషసేనంచ తత్పుత్రంశల్యంచ ద్రోణనందనం
న్యవారయచ్ఛరై స్తీక్ష్ణైఃసాత్యకిః పరితస్థితాఽ॥ 404

విరథ స్సరవేసూనుఃదుర్యోధన రథంగతః
దుశ్శాసన ముఖాఽ ధార్తరాష్ట్రాఽ సాత్యకి రత్యజత్॥ 405

భీమేనహి పరిజ్ఞాతోఽవధస్తేషాం దురాత్మనాం
పాలయఽ తచ్ఛినేసూనుఃస్తాఽ వశ్యానపి నావధీత్॥ 406

తతైవ భీమసేనేన।శాంవితః కర్ణభాషితం
రూక్షం క్షేపయుతం పార్థఃకర్ణమాసాద్య పీడితం॥ 407

వృషసేనస్య తత్సూనోఃపితిజఘ్నే వధం స్వయం
తాం శ్రుత్వా పాండవీసేనాఃపజహర్ష ననాదచ॥ 408

తతాస్తముపయాతేకేశ।ప్రశంసన్ పాండునందనం
గాఢమాలింగ్య తంప్రీత్యా।ధర్మరాజాంతికం యయౌ॥ 409

వందిత్వా తస్యచరణౌ।తేనసాకం జనార్దనః
హతం సైంధవమాచఖ్యౌ।వర్జునేన జయద్రథం॥ 410

ధర్మరాజోపి తచ్ఛ్రుత్వా।హృష్టాత్మానుజమర్జునం
పరిష్వజ్య హృషీకేశ।మస్తౌషీత్కార్యసాధకం॥ 411

భీమం ససాత్యకిం తత్ర।ప్రణతౌ ధర్మనందనః
దృష్ట్వాభ్యనం దచ్ఛత్రూణాం।వధేన ధృష్టధన్వినాం॥ 412

అథ దుర్యోధనో ద్రోణ।ముపనింగమ్య దుఃఖితః
జయద్రథస్య నిధనా।గన్యేషాంచ బలీయసాం॥ 413

ఇత్యువాచగురో విద్వ।న్సత్కృతోపి మయాధ్వా
పథిపత్యర్జునే శిష్యే।నూనమస్మానుపేక్షతే॥ 414

కర్ణ మేవాధునామన్యే।జయకాంక్షిణమాత్మనః
అహంచ శాంతిం గంతాస్మి।తాత హత్వాత్వై హర్తోదవా॥ 415

ఇత్యాది వచనైః క్రూరైఃపీడిత స్తస్య దుర్మనాః
భారద్వాజ స్తమాహేదం।తస్యోత్సాహం వివర్ధయన్॥ 416

హతా భీష్మాదయోరాజ।న్తవైవా నయతోంజసా
అథాపిచ యథాప్రాణం।యోత్స్యామ్యా వర్మమోక్షణం॥ 417

అశ్వత్థామా మమసుతో।వక్తవ్యో వచనాన్మమ
నసోమకాఃప్రమోక్తవ్యా।యావజ్జీవిత సంక్షయః॥ 418

త్వంచశక్తోసి రాజేంద్ర।పాండవానాం చమూంవిశ
అనామయ్యధునావైనాం।ప్రవేశ్యామ్యరివాహినీం॥ 419

గురుణైవం సమాజ్ఞప్తఃకర్ణమాహ సుయోధనః
పశ్యైవ మర్జునే పథి।పాతినం కార్యభూతినం॥ 420

వ్యూహభేదానుమత్యైవ।దదామార్జం కిరీటినే
తేనమే నిహతా స్సాహ్యా।కారిణో బహవో నృపాః॥ 421

గురోర్దూషణ మిత్యాది।నచనైస్తేనజల్పితం
అహోమ్య న్నిదమూచేతం।రాధేయః పాండునందనం॥ 422

నదూషయ గురుం నృద్ధం।తవైవ హితకారిణం
యదజ్ఞానోయువా కృష్ణ।సారథి ర్గాండివందధత్॥ 423

అభేద్య కవచోయు త్తం।న్యతికే మ్యావిశచ్చమూం
దైవమేవ పరంమన్యే।పౌరుషంతు నిరర్థకం॥ 424

యదస్మానపి కౌంతేయా।ర్గుప్తా న్యజయ త్మృధే
ఇత్యుక్తస్సానుజో ధార్త।రాష్ట్రై ర్గణాది భిర్వృతః॥
విగాహ్య పాండవీం సేనాం।చకార కదనం మహత్॥ 425

నిహతాం స్వాం చమూం తేన।దృష్ట్వా భీమ యమాదయః
అభ్యద్రవన్ విరాటశ్చ।ద్రుపదస్య సుతస్సమం॥ 426

భీమం యమౌ విరాటంచ।ద్రుపదంచ శిఖండినం
ధృష్టద్యుమ్నంచ కౌంతేయం।కేకయాం శ్చాపదీసుతాన్॥ 427

ఘటోత్కచంచ శతశో।విధ్యాధాభి సుయోధనః
యుధిష్ఠిరోపి భల్లాభ్యాం।ఛిత్వా తస్య ధనుర్మహత్॥ 428

బహుభి స్సంవృతో యోధైః।శేణ నతపర్వణా
పాతయామాస గాంధార్యా।స్తనయం స్యందనో త్తమే॥ 429

యావ త్తత్ర సమాయాతాః।ద్రోణ స్తావత్సుయోధనః
ఆశ్వస్తో భ్యద్రవత్తూర్ణం ధర్మనందన ముద్యతం॥ 430

పార్థ శ్శినిసుతో భీమో।మాద్యాః।శ్చేతనయావుభౌ
విరాట ద్రుపదా ధృష్ట।ద్యుమ్నశ్చైవ సహాగ్రజః॥ 431

ఘటోత్కచశ్చ పాంచాలాః।సృంజయాః కేకయా అపి
ద్రోణ మభ్యద్రవ న్తూర్ణం।నిశితత్ర స్వకైర్బలైః॥ 432

ద్రోణః ప్రవిష్టోరిచమూం।నళినీమివ కుంజరః
నిపాతయామాస బహూన్।పిరా స్వైశ్వాస్య విక్రమాన్॥ 433

ధృష్టద్యుమ్నస్య తనయాన్। కేకయాన్ శిబిమేవచ
నిహత్య విశిఖై స్తీక్ష్ణైః।ద్రోణోంతక సమోబభౌ॥ 434

తదా కళింగరాజస్య।సుతం భీమ స్తథాధ్రువం
జయరాతంచ రాజాన।మనయద్య మసాదనం॥ 435

శక్తిం కణ్ఠేన విక్షిప్తాం।మారుతి స్వజిఘాం సునా
గృహీత్వా ప్రాక్షిప త్తస్తైశల్యస్తా మచ్ఛినద్రుతం॥ 436

రథమాస్థాయ భీమంత।మభిద్రుత మివాంతకం
దుర్మదాద్యా ధార్తరాష్ట్రా।వారయామాసు రుద్యతాః॥ 437

దుర్మదో హతసూతాశ్వో।దుష్కర్ణ రథమారుహత్
పశ్యతాం ద్రౌణి ముఖ్యానాం।భీమ స్తం స్యందనం భువి॥ 438

నిపాత్య చరణాఘాతై।ర్న్యవధీత్తో చముస్థినా
అపూజయన్ తదాభీమం।సర్వేయోధామహాబలం॥ 439

సోమదత్తశ్చ పుత్రస్య।వధేన భృశదుఃఖితః
సాత్యకిం ఛాదయామాస।శరై రాదిత్య సన్నిభైః॥ 440

దుర్యోధన స్సబలశ్చ।సోమదత్తం రరక్షతుః
ధృష్టద్యుమ్నశ్చ శైనేయం।సమం తాత్పర్యపాలయత్॥ 441

శైనేయేన తదావిద్ధో।గాఢం నవభిరాశుగైః
సోమదత్తో రథేముర్ఛో।యం తాపావాహా యదుత్తం 442

అభిద్రవంత మాచార్య।మధనాంతుం శినేస్సుతం
దృష్ట్వా ధర్మతనూజాద్యాః।పతిత స్తస్య సంస్థితాః॥ 443

ద్రోణస్తు ధర్మతనయం।యమౌ భీమంచ సాత్యకిం
శిఖండినం ద్రౌపదేయాన్। విరాట ద్రుపదావపి॥
ధృష్టద్యుమ్నంచ బహుభి।ర్వివ్యాధ నిశితైశ్శరైః॥ 444

అజ్ఞానో వీక్ష్యతాన్ విద్ధాన్।గురుణా లఘుపాణినా
మండలీకృత్య చాపం స్వం।చోదయన్ సారథిం హరిం॥ 445

ద్రోణస్య దక్షిణం పార్శ్వ।మభిదుద్రావరోషితః
భీమ స్తస్యోత్తరం పార్శ్వం।రథేనాభ్యద్రవత్తూర్ణం॥ 446

ధృష్టద్యుమ్నశ్చ శైనేయ స్తమభ్యద్రవతాం గురుం
ద్రౌణిస్తుసాత్యకిం ప్రాయాత్ కుద్ధోభూరిశ్రవా వధాత్ 447
గృధ్రధ్వజ రథారూఢో భైమసేని స్తమభ్యద్రవత్
తముగ్రతేజ సంవ్యాత్తా ననంవీక్ష్య ఘటోత్కచం॥ 448
కర్ణ దుర్యోధన ముఖాఃరణస్థా భీతిమాయయుఃll
విహతా మాత్మనో మాయాం ద్రౌణినా భీమనందనః
విధ్వాతం విశిఖై స్తీక్ష్ణైఃతేనవిద్ధశ్చ రోషితఃll 449
చకర్ష శతసహస్రారం చిక్షేప ద్రోణసూనవే
తత్పపాతశరైఃక్షిప్తం ద్రౌణినా వీర్యశాలినాll 550
భీమజస్యాథ విశిఖాన్ నస్యంతో ద్రోణనందనః
ధ్వజ త్రివేణు కోదండం ఛిత్వాసూతార్వతో వధీత్ll 451
ఖడ్గంచ తద్ధస్తగతం ద్విధా కృత్వా గురోస్సుతఃll
గదాం విభ్రామ్యచో త్క్షిప్తాంశరై ర్వ్యపాదయద్భువిll 452
సృష్టాంచమాయయావృక్షాన్ వ్యస్థితేనాధరక్షసా
అసం భ్రాంతో గురోఃపుత్రో వారయామాససాయకైఃll 453
పునస్స రథమారుహ్యాహృష్టాంతేన శరాబహూన్
ప్రత్యస్తైర్వారయామాస దౌణిర్విజయతీర్వ్యవాll 454
మాయాసృష్టం గిరిం ద్రౌణి స్తేనమాయావినాతతఃll
వజ్రాస్త్రేణస్మయన్ క్షిప్రంనాశయామాస నిర్భయంll 455
తతో ఘటోత్కచ స్యాభూత్ ద్రౌణేశ్చ సమరోద్భుతఃll
తత్రావధీద్బహూన్ ఘోరాన్ రాక్షసాన్ ద్రోణనందనఃll 456
రాక్షసాఘూభి వృక్షాంని శూలానిముసలాన్యపి
ఆయుధానితథాన్యాని మోఘయామాసచద్రుతంll 457
ఘటోత్కచేనచోక్తాస్తాఃమష్టఘంటాం మహాశనిం
గృహీత్వోత్పత్యచిక్షేప ద్రౌణిస్తస్మై రుషాన్వితఃll 458
అవప్లుతేరథా త్తస్మాన్ రాక్షసేనాశనిర్ద్రుతం
భస్మీకృత్వారథంసాశ్వ సూతం ధరణిమావిశత్ll 459
ఘటోత్కచోథ పాంచాల సూనో స్సందన మాస్థితఃll
చిక్షేప ద్రోణపుత్రాయ తీక్ష్ణపుంఖాన్ శరోత్తమాన్ll 460

ధృష్టద్యుమ్నశ్చ వివ్యాధ ద్రోణిం పత్రిభిరాశుగైః
తదాలాఘవ మాస్థాయ। ద్రోణిస్తా మరివాహినీం॥ 461

నదీమివ యథాసింధు। మనయద్య ముపాదనం
భీమోపి తత్రపుత్రస్య। రక్షణా యవ్యవస్థితః॥ 462

త్రిభిర్వీరైరపి ద్రోణిః। నిఘ్నతయోయుధ్య దుద్యతః
నిపాతయత్ బహూ॒ యోధాన్। సవాహారథకుంజరాన్॥ 463

తతస్సారథనామానం। ద్రుపదస్య తనూభవం
శత్రుంజయం బలానీకం। జయానీకం జయంతథా॥ 464

పృషధ్రుం చందసేనంచ। జఘాన ద్రోణనందనః
కుంతిభోజస్య తనయాన్। రాజానంచ శ్రుతాయుషం॥ 465

శత్రుంజయంచ నృపతిం। అనయద్య ముపాదనం
తతో ఘటోత్కచంద్రోణిః। శ్యేనేణా కర్ణ గామినా॥ 466

వివ్యాధ హృదితీక్ష్ణేన।మూర్ఛితస్సోప తద్రధే
తముపావాహయత్సూర్ణం।ధృష్టద్యుమ్నోపి దుర్మనాః॥ 467

ద్రోణిః తత్కర్మసందృష్ట్వా।మోదందివిషదో యయుః
వైమనస్యం యయుః పాండోః।పుత్రా స్తస్మి న్నిపాతితే॥ 468

తతః పున శ్శినేసూనో।ర్బాహ్లీకతనయస్యచ
సమరోభీషణోజాతః।శక్త్యాచ నిశితై శ్శరైః॥ 469

సాహాయ్యకృ ద్భీమసేన।స్సాత్యకే స్తత్రమూర్ధని
ప్రాక్షిప త్సోమదత్తస్య।పరిఘాయుధ ముత్తమం॥ 470

సాత్యకిశ్చ శరంఘోరం।తస్యవక్షస్య పాతయత్
ఉభాభ్యాం నిహతేపుత్రో।పతితేచ విమోహితే॥ 471

బాహ్లీకోభ్యద్రవత్సూర్ణం।శైనేయం విసృజఞ్శరాన్
భీమే నచ శరై ర్విద్ధో।బాహ్లీక స్తస్యవక్షసి॥ 472

చిక్షేపశక్తింభీమోపి।మూర్ఛితః పునరుత్థితః
గదయామూర్ధ్ని బాహ్లీక।మవధీత్సో భవన్మృతః॥ 473

భీమోధనాగదత్తాద్యాన్।ధృతరాష్ట్రసుతాన్ దశ
నిహత్య దశభి ర్బాణైః।కర్ణ సూను మపీడయత్॥ 474

తతో వృకరథం కర్ణ।భ్రాతరం జఘ్నివాన్ రుషా
శతచంద్రిముఖాత్ భ్రాతృన్।శకునే రప్యపోథయత్॥ 475

తదా యుధిష్ఠిరశ్చాపి।పశ్యతాం ద్విషతాం గురోః
త్రిగర్తమాలవాంబష్ఠ।గణాన్ మృత్యు మనీనయత్॥ 476

దోర్ణిరో యుధిష్ఠిరా యాధ।వాయవ్యాస్త్రై ముదైరయత్
వారుణా యామ్య మాగ్నేయం।త్వాష్ట్రా చక్రిమశోరుషా॥ 477

పిత్యస్త్రైస్తానివిక్షిప్య।ధర్మసూను రమర్షితః
పాజాపత్యం తథైందర్ంచ।మోఘయామాస పాండవః॥ 478

బ్రహ్మాస్త్రం గురుణాక్షిప్తం।తేనైవ పాక్షిప న్నృపః
తముత్సృజ్య తతో దోర్ణిః।పాదాన్నద్యుపదంరుషా॥ 479

భీమఃపార్ధశ్చవిక్రాంతౌ।సవ్యదక్షిణపార్శ్వగౌ
తస్యాభ్యవర్షతాంబాణ।వృష్ట్యాసారైరివాచలం॥ 480

తమోనిద్రాభిభూతాస్తే।యోధాఃపాండవసైన్యగాః
అదిక్తాశ్చగురో ర్బాణై।ర్నాశక్యన్త స్థాతుమప్యలం॥ 481

దుర్యోధనేన రాధేయ।స్తదా యుద్ధాయచోదితః
జగర్జకత్థమానన్వం।శక్తిం పశ్యతి గౌతమే॥ 482

నిశమ్య గర్జనం తస్య।క్రియయారహితం కృపః
నినిందపాండవైఃపూర్వం।కృతం పరిభవం నదన్॥ 483

కృపఃపునరధో పాండో।స్తనయానాం పరాక్రమం
నర్దయన్ భీమయామాస।తం గర్జనపరాయణం॥ 484

నుపితశ్చ రవేస్సూనుఃపాండవానాం ప్రశంసనాత్
జిహ్వాచ్ఛేదాదివచనైః।కృపమభ్యక్షిప త్తదా॥ 485

కృపనిందాకరం కర్ణం।ప్రాణిహర్తుం సముద్యయాత్
దుర్యోధనస్తంచ కృపం।సాంత్వయామాస రోషితౌ॥ 486

తతఃకర్ణో మహాబాహు।ర్విధూన్వన్ ధనురుత్తమం
జఘాన పాండవీం సేనాం నాప్రకీర్ణాసత ద్భువి॥ 487

కర్ణేనాకులితాం వీక్ష్య।పార్థ స్సేనాం తనుభ్యయాత్
దుర్యోధనేన సందిష్టాః।ద్రౌణ్యాద్యాఃపార్థ మభ్యయుః॥ 488

ప్రవృత్తో భూ త్తతః పార్థ! కర్ణయో స్సమరో మహాన్
హతసూత హయశ్చిన్న! ధన్వాకర్ణః కిరీటినా॥ 489
జీవితార్థమభిప్రేప్సుః కృపస్య రథమారుహత్
దుర్యోధన మధో పార్థం! నిహంతుం క్రోధమూర్ఛితం॥
గౌతమో వారయామాస! ద్రౌణిశ్చ మృదుభాషితైః॥ 490
శాంతే నాథ గురోస్సూను! శ్శోచితస్తేనపాండవీం
అభ్యయా త్పృతనాం తృష్ట! ద్యుమ్నస్తం ప్రత్యవారయత్॥ 491
పరివృత్తే సమశే తత్ర! ద్వయో ర్విజయమిచ్ఛతోః
సైనికాపేక్ష్య తద్యుద్ధం! ప్రశశం సురుభావపి॥ 492
తత్ర ద్రోణసుతో ధృష్ట! ద్యుమ్నస్య ధ్వజకార్ముకే
ఛత్రం సారథి మశ్వాంశ్చ! హత్వాతం చాదయద్భృశం॥ 493
ద్రౌణిం తతో భీమసేనో! ధర్మసూను రభిద్రుతో
దోర్భిణో దుర్యోధనశ్చాపి! పాండవా నభ్యధావతాం॥ 494
యుధిష్ఠిర స్తత్రిబహూన్! మదయామాస వైరిణః
దోర్భిణో వాయవ్యమాదాయ! పాండవీం వ్యధమచ్చమూం॥ 495
పార్థ భీమౌ గురోః పార్శ్వే! ద్వయ స్థావభ్యవహతాం
కౌరవీసాచమూః పార్థ హతా వ్యాకులితాభవత్॥ 496
తత్ర భూయః పరివృత్తో భూ! శ్శోనుదత్తస్య సాత్యకేః
హతసూతహయం కృత్వా! సోమదత్తం శినేస్సుతః॥ 497
హృదివివ్యాధ బలవ!చ్ఛరేణా నతపర్వణా
సపపాతమృత సోమ! దత్తో భువిశరాహతః॥ 498
యుధిష్ఠిరం తదా ద్రోణః! దారయంతం నిజాం చమూం
అభ్యేత్య నిశితై ర్బాణై! ర్వ్యవ్యాధ జయకాముకః॥ 499
యుధిష్ఠిరోపితం విభ్వా! తేనచ్ఛిన్న శరాసనః
అన్యేన ధనుషాబాణై! స్సహసైన్యాదయద్గురుం॥ 500
మూర్ఛిత స్సరథోపస్థే సంజ్ఞాం పునరుసేత్యచ
వాయవ్యం పార్థిపత్తస్మై! పరిత్యవిధ్య తృతత్ నృపః॥ 501
ఛిత్వా పునర్గురో శ్చాపం! గృహీతమపరం పునః
కృష్ణేన వారిత స్తస్మాత్! భీమాంతిక మయాన్నృపః॥ 502

అపాశే తత్రతమసి। ఘోరే వర్తతి కౌరవాః
పాండవాశ్చ వ్యధుర్దీప్తిం। దీపికాభి స్సమంతతః॥ 503

ద్వంద్వయుద్ధ మభూద్భూయః। సైనికానాం ధృతాత్మనాం
హార్దిక్య ధర్మసూనోశ్చ। భూరి శ్రైనేయయోరపి॥ 504

సహదేవార్కసూనోశ్చ। శిఖండి కృపయో స్తథా
దుర్యోధనశ్య భీమస్య। శకుని ర్నకులస్యచ॥ 505

ద్రౌణే ర్ఘటోత్కచస్యాపి। మద్రశ్వగ విరాటయోః
చిత్రసేన శతానీకా। వృషసేనశ్చ పాండవాః॥ 506

అలంబుసాజ్జునౌ ద్రోణ। ధృష్టద్యుమ్నౌ చ సంగతౌ
ద్రుపదం వృషసేనశ్చ। వారయామాస కర్ణజః॥ 507

తదా యుధిష్ఠిరః విధ్వా। హార్దిక్యం బహుభిశ్శరైః
సంచ్ఛిన్న ధన్వా తేనాభూత్। పునరన్యేన ధన్వనా॥ 508

భాహ్వో రురసి హార్దిక్య। మవిధ్య ద్ధశభిశ్శరైః
ఛిత్వాతచ్చ ధనుర్వర్మ। పాతయామాస భూతలే॥ 509

గృహీతాన్య శరాసేన। తేనచాష్టౌ హతశ్శరైః
సక్తిం తస్మై ప్రచిక్షేపతస్యసా దక్షిణం భుజం॥ 510

బిభేదసోపి హార్దిక్యః। చక్రే ధర్మతనూభవం
వ్యశ్వసూతరథం సోపి। ఖడ్గం జగ్రాహ చర్మణా॥ 511

భల్లై స్తస్మిన్ సమాధూతే। ఖడ్గేచ కృతవర్మణా
తోమరం ప్రాక్షిపద్రాజా। ఛిన్న స్తేన సచద్విధా॥ 512

విశీర్ణవర్మా హార్దిక్య విశిఖై ర్ధర్మనందనః
యుద్ధాదపాసర త్తత్ర। ధార్తరాష్ట్రాన్ముదం యయుః॥ 513

భూరి స్సాత్యకి నాశక్త్యా। విద్ధో వక్షసిచం కురాత్
పపాత తత్రశైనేయ। మశ్వత్థామా సమద్రవత్॥ 514

ఘటోత్కచో గురోస్సూనూ। మభిద్రుత్య శరైశ్శితైః
జఘాన సోగమన్మూర్ఛాం। ధ్వజదండ ముపాశ్రితః॥ 515

లబ్ధ్వా సజ్ఞాం పునర్ద్రౌణిః। తస్య ఘోరేణ పత్రిణా
బిభేదహృదయం మూఢం। తం సూతో పానయద్రథం॥ 516

దుర్యోధనస్తు భీమేన। ఘోరం కృత్వారణంసహా
గదయాహత సూతాశ్వో। రథేనాన్యేనచాద్రవత్ ॥ 517

సహదేవస్తు కర్ణేన। హతసూతాశ్వచం కురః
ఛిన్నఖడ్గో గదాం తస్మై। ప్రాక్షిపత్తాం సచాచ్ఛినత్ ॥ 518

శక్తించ రథచక్రేషా। దండమోక్ష యుగానిచ
క్షిప్తాని సహదేవేన। కర్ణో వ్యధమదాశుగైః ॥ 519

సర్వధా వ్యర్థయత్నస్స। సహదేవోతి లజ్జితః
అధిక్షిప్తశ్చ కర్ణేన। పాంచాల్య రథమాశ్రయత్ ॥ 520

కృత్వా విరాటం మద్రేశో। హతసూతాశ్వ వాహనం
శతానీకంచ సోదర్యం। తస్యసన్యేయ మక్షయం ॥ 521

పునర్విరాటం మద్రేశో। రథమస్య ముపాశ్రితం
విసృజంతం శరాన్ వక్షస్య విధ్యచ్ఛతపత్రిభిః ॥ 522

అజ్ఞానోలంబుసం రక్షుః। కృత్వా విరథసారథిం
దావయామాస బాణౌఘైః। ఝంఝూవాత ఇవాంబుదం 523

నాకులిస్తు శతానీకః। చిత్రసేనేన సంగతః
ఛిత్వా తస్యధనుర్వాహాన్। సూతంచాపాత యద్రథాత్ ॥ 524

ద్రుపదో వృషసేనశ్చ। సంగతౌ చక్రరక్షణం
వృషసేన శ్ఛిన్నధన్వా। ద్రుపదేన సుకోపితః ॥ 525

భల్లేన యజ్ఞసేనస్య। బిభేద హృదయం తతః
తం సారథిరపోవాహా। మూర్ఛితం పతితం రథే ॥ 526

నకుల స్సుబలేనాపి। చిరం కృత్వా మహారణం
ఊర్వోరవిధ్యత్తం గాఢం। సవిసంజ్ఞోపతద్భువి ॥ 527

శిఖండీ గాతమం వీరం। విధ్వా బహుభిరాశుగైః
విషాద మగమద్భూయ। స్తేనచాత్యంత పీడితః ॥ 528

ద్రోణ ధృష్టద్యుమ్న యోశ్చ। సమరో రోమహర్షణః
అభవత్తత పాంచాల్యః। ఘోరం విశిఖమక్షిపత్ ॥ 529

కర్ణో ద్రోణాంతకం మత్వాతం శరం ద్వాదశాశుగైః
ఛిత్వాతంచ సమావిధ్యత్। ద్రోణ త్రాణ పరాయణః ॥ 530

ధృష్టద్యుమ్న స్తదాద్రోణంతత్పతంచ సుమోధనం
కర్ణం దుశ్శాసనంచాపివిధ్యతో విధ్యదాశుగైః॥ 531

ద్రుమసేనస్య భల్లేన శిరశ్చిత్వాథ యుద్యతః
చిచ్ఛేద చాపం కర్ణస్యసోప్యన్య ద్ధనురాదదే॥ 532

హన్యమానం శరౌఘేణ సూర్యపుత్రేణ పాండవం
అభిద్రుత్య శినేస్సూనురభ్యవర్షచ్ఛితైశ్శరైః॥ 533

వృషసేనంచ కర్ణస్యసూనుం విధ్యాధవక్షసి
తద్దృష్ట్వా రోషితః కర్ణఃపీడయామాస సాత్యకిం॥ 534

వర్తమానే తదారౌద్రేకర్ణశైనేయ యోర్మృధే
దుర్యోధనాజ్ఞయా పార్థంసౌబలో భ్యద్రవద్రుతం॥ 535

సాత్యకిః కర్ణ ముఖ్యాస్తై స్సన్నద్ధోథ మహారథైః
మర్దయామాసతాం సేనాం కేసరీవ యథామృగాన్॥ 536

దుర్యోధన శినేస్సూనుమభిద్రుత్య తదారుషా
హతసూత హయోభీమోహార్దిక్య రథమాపతత్॥ 537

శకుని స్సుతః పార్థసుభిద్రుత్య శరైశ్శితైః
తం విధ్వాతేన విచ్ఛిన్నకార్ముకో హతవాహనః॥
అపయాతో రణాత్తతికృష్ణో శంఖం ప్రదధ్మతుః॥ 538

ద్రావయిత్వా గురోస్సేనాంధృష్టద్యుమ్న శిఖండినా
భీమో యమౌ సాత్యకిశ్చదధ్మశ్శంఖాన్ నిజాన్ముదా॥ 539

సంగతౌచ పునఃకర్ణపార్థతౌ విజయేరతౌ
జిగాయ తతి విరథం కృత్వా పాంచాల్య మకజః॥ 540

కర్ణస్య వీర్యభీతేన చోదితో ధర్మసూనునా
పార్ష్ణిహంతుం రాధేయ ముద్యతః కృష్ణమైక్షత॥ 541

తతో ఘటోత్కచం శౌరిః కర్ణాయా ప్రేషయత్స్వయం
సచకర్ణేన బలవా నయుధ్య ద్రాక్షసో త్తమః॥ 542

జటాసురసుతనయ స్తత్రరక్షి స్వలంబుసః
దుర్యోధనాజ్ఞయా భైమ సేని మభ్యద్రవద్రుషా॥ 543

నానావిధాయుధైస్తేన కృత్వా యుద్ధం ఘటోత్కచః
ఖడ్గేనా పాహర త్తస్య శిరోజ్వలిత కుండలం॥ 544

ఘటోత్కచస్య కర్ణస్య। పునరేవా భవద్రిణః
తత్రిమాయా బహువిధాః। పాద్రుశ్చక్రే ఘటోత్కచః॥ 545

సర్వాస్తా రాక్షసేంద్రిస్య। మోఘాః కృత్వా రవేస్సుతః
దుర్యోధన హితాకాంక్షీ చకాన రణమద్భుతం॥ 546

రాక్షస స్తత్రి దుర్బ్ధాః బకజ్ఞాతి రలాయుధః
దుర్యోధన నిదేశేన ఘటోత్కచ మభిద్రుతః॥ 547

తయోః పరివృత్తే సమరే। కర్ణో భీమ మభిద్రుతః
భీమోపి తమనాద్రుత్యా। లాయుధాభిముఖం యయౌ॥ 548

భీమాలాయుధయో స్తత్రి। సమభూద్భీషణో రణః
పరిహారై ర్వివిధై భీమ। రాక్షసౌ తౌమిథో హతౌ॥ 549

రక్షోర్ధం భీమసేనస్య। నిదేశేన మధుద్విషః
అలాయుధస్య ఖడ్గేన। సైంహికేయ శ్శిరశ్చినత్॥ 550

అథ కర్ణోభృశం కుద్ధః। పరివిష్టః పాండవీంచమూం
విధ్వంసయిత్వా విశిఖై। స్సంగతో భీమసూనునా॥ 551

సతుమాయా బహువిధాః। చక్రేరాక్షసపుంగవః
నాశయామాసతాస్సర్వాః। కర్ణో ధైర్యం సమాశ్రితః॥ 552

అథేంద్రిద త్తయా శక్యా। కర్ణోరాక్షసపుంగవం
జఘాన సవ్యసుభూమా। పతితః పాతయన్ బహూన్॥ 553

మత్వా కర్ణం తతః కృష్ణ।నుజయ్యం రాక్షసే హతే
అస్ఫోట్య పాదం సంతోషా।దాలిలింగ జగత్పతిః॥ 554

ఘటోత్కచస్య నిధనాత్। విషాదం పరమం గతః
యుధిష్ఠిర స్వయం కర్ణం।హంతుమభ్యద్రవద్ద్రుతం॥ 555

తదా వ్యాసస్సమాగత్య।ధర్మరాజం సుదుఃఖితం
ఆశ్వాస్య వారయామాస।వైకర్తన వధాన్మనిః॥ 556

తతో నియుక్తః పాంచాల్యో।ధర్మపుత్రేణ వైరిణాం
వధాయ దోగ్ధపృతనా।మభ్యయా దోగ్ధభూషితః॥ 557

అభిద్రుతా స్తేన యోధాః।నిద్రాంధ్యాత్ స్ఖలితాంఘ్రికాః
న్యవేదయ న్న్య స్తశస్త్రాం।నిద్రాపేక్షాం శ్రమాన్వితాః॥ 558

అనుజ్ఞాతాశ్చ పార్థేన।కించిత్సా పాయశైనికాః
కర్ణం దుర్యోధనంచైవా।చుక్రు శుర్మిలితేక్షణాః॥ 559
తయోరనుజ్ఞయా పార్థ।శాసనేచసాచమూః
సుఖసుప్తాక్షణం భూయః।ప్రబుద్ధా శశినాసహ॥ 560
యధా చందోదయో ద్భూతః।క్షోభితస్యాత్సరిత్పతిః
తధేందోరుదయెసేనా।భారతీ క్షుభితాభవత్॥ 561
తస్యాం త్రిభాగ శేషాయాం।రాత్యాం చందేచ రాజతి
కురుపాండవసేనాసా।యుద్ధాయా భూత్కృతోద్యమా॥ 562
దోణ స్తదా ధార్తరాష్ట్రి।చోదితః ప్రయయౌ ద్రుతం
నిహంతుం పాండుతనయాన్।జానన్నపిచ తద్బలం॥ 563
భీభత్సురపి భీమేన।కర్ణ వాక్శల్య పీడనాత్
చోదిత స్త్వరయా యోద్ధుం।అభ్యయా త్కౌరవీం చమూం॥ 564
దుశ్శాసన స్సబలశ్చ।తదా కర్ణ సుయోధనౌ
అభ్యవర్తన్నితే బాణై।పార్థం పరమదుర్జయం॥ 565
నివార్యతా శరైః శ్వేతైః।చక్రే దివి తమోజ్జనః
ద్రోణోపి దార్వయామాస।చమూం పార్థస్య సర్వతః॥ 566
చేది కేకయ పాంచాల।మత్స్య సృంజయ కోసలాః
విరాట ద్రుపదాచాపి।ద్రోణ మభ్యదవర్త తదా॥ 567
ద్రుపదస్య సుతా మాత్వా।ద్రోణస్త్రీక్ర చేది కేకయాన్
జిగాయ సృంజయాంశ్చైవ।శరైరంతక సన్నిభైః॥ 568
తతో విరాటం ద్రుపదం।చానయద్యమసాదనం
ధృష్టద్యుమ్న స్తతోద్రోణ।వధే శపథమాతనోత్॥ 569
తయోరభూత్తతో భీమః।పాంచాల్య ద్రోణయో రణః
తదా రక్షద్వయో వృద్ధం।ద్రోణం దుష్టచతుష్టయం॥ 570
భీమోపి ధృష్టద్యుమ్నస్య।వధర్థం పౌరుషం బలం
స్వయంచ విశిఖై స్సేనాం।కౌరవీం వ్యధమచ్ఛితైః॥ 571
పునస్సంకుల మెవాసీత్।యుద్ధం తత్రాతి భీషణం
దుశ్శాసన స్తదాక్రుద్ధ।స్సహదేవ ముపాద్రవత్॥ 572

పీడితే సహదేవేన।శరై ర్దుశ్శాసనేర్కజః
తదభిముఖాయ సహసాభ్యుత్పతతదగతీతః॥ 573

భీమః కర్ణంత మాయాంతంతిభిర్భల్లై స్సమాహరత్
అవాకిరచ్ఛరైః కర్ణఃభీమమత్యంత దుస్సహం॥ 574

మిథశ్చిన్నేషు బాణేషుగదాయుద్ధం తయోరభూత్
గదా భీమేన విక్షిప్తాకర్ణస్య గదయాహతా॥ 575

వ్యావృత్తా పతితా భీమరథే పాతిత కేతనా
గదాఘాతేన సూతోపిముమోహాత్య క్తరశ్మికః॥ 576

తతః కర్ణస్య కోదండధ్వజ తూణీ స్సకోదరః
చిచ్ఛేద కర్ణోప్యన్యేనధనుషా వికిరన్ శరాన్॥ 577

భీమస్య తురగాన్ పష్టిం। సూతమప్య నయన్మృతిం
భీమోపి రథమారూఢోనకులస్య యయౌదుతం॥ 578

దోణాజ్ఞాచ విజయే। బద్ధ శ్రద్ధావయుధ్యతాం
యద్యద్వైందాది చిక్షేప। దోణోస్త్రాణాం కదంబకం॥ 579

తత్తచ్ఛిత్వాజ్ఞనో దోణం। వ్యస్మాపయ దధోగురుః
బ్రహ్మాస్త్రంపాక్షిపత్తచ్చ। బ్రహ్మాస్త్రేణైవ జఘ్నువాన్॥ 580

తత్ర దుశ్శాసనో ధృష్ట। ద్యుమ్నేన సహసంగతః
పరాజితశ్చతందోణ। మభ్యధూద్యమభానుగః॥ 581

దోణాభి ముఖమాయాంతం। తం దుదావ సుయోధనః
అభ్యధావ త్సాత్యకిస్తం। వికిరన్ నిశితాన్ శరాన్॥ 582

అతివిద్ధే శినేస్సూనో। ర్భూరిశ్రవ్యే దుర్యోధనేతదా
రథాంతరం పరిత్యజేతే। తం కర్ణోభిదురోరుషా॥ 583

తమభ్యయా ద్భీమసేనః। కర్ణం వ్యాయత కార్ముకః
ఛిత్వాతస్య ధనుస్సూతం విధ్వాచ నిశితైశ్శరైః॥ 584

రథచక్రంచ గదయా। భిత్వా కేతుమపాతయత్
ఏకచక్రే రథేతిష్ఠన్। కర్ణో యుధ్యచ్చిరంబలీ॥ 585

దోణే కాలాగ్నిసదృశే। దగ్ధపాంచాల సృంజయే
సాజ్ఞనా పాండసైనేనా। భీతా శర్మనవిందతి॥ 586

సర్వజ్ఞోధ హరిర్మత్వా। తమవధ్యం ధృతాయుధం
శస్త్రన్యాసాయ సంచింత్య పాపోచదిదముజ్జనం॥ 587
అవధ్యో ధృతశస్త్రోయం। దేవైరపి సవాసవైః
న్యస్తశస్త్రోహివధ్యస్యా। త్తత్రోపాయమిమంశృణు॥ 588
శ్రుత్వాతు నిహతం పుత్ర। మశ్వత్థామానమర్జున
శస్త్రం న్యస్యత్యయం ద్రోణ స్తతో ఽధ్యో భవిష్యతి॥ 589
తదా భీమేన నిహతో। శ్వత్థామాఖ్యో మంతంగజః
అశ్వత్థామా హతఇతి।భీమశ్చైకై తశోరవం॥ 590
శ్రుత్వా తద్విమనాస్సోపి।ధైర్యమాలంబ్య పార్షతం
అవిధ్య న్నిశితై ర్బాణైఃతధ్వైవాన్యా న్మహారథా॥ 591
బ్రిహ్మణోస్త్రం తతో ద్రోణఃప్రాదుష్కృత్య భయావహం
శిరాంస్యపాత యద్రాజ్ఞాంయధా తాళఫలానివై॥ 592
హత్వా వింశతి సాహస్రా।పాంచాలాన్ ఆంగికోవరః
మత్స్యా న్పంచశతంపశ్చా।సహస్రాణిచ సృంజయాన్॥ 593
హస్తినామయుతం హత్వా।తధ్వైవాశ్వాన్ రుషాన్వితః
వసుధాసస్య భల్లేన।శిరశ్చిచ్ఛేద భూపతేః॥ 594
విశ్వామిత్రో భరద్వాజ।వశిష్ఠాతి ముఖా స్తదా
మహర్షయ స్సమభ్యేత్య।ద్రోణమూచు రిదంవచః॥ 595
నయుక్తం బ్రిహ్మణో స్త్రేణసర్వాన్ హంతుమిమాన్ నృపాన్
తదస్యాస్త్రశస్త్రా స్త్వంచి త్తం బ్రిహ్మణి యోజయ॥ 596
తేషాం నిశమ్య వచనం।పాంచాల్యం వీక్ష్యచాగ్రతః
ద్రోణో విషీదన్ కౌంతేయం।ఉపపృచ్ఛ సుతమాత్మనః॥ 597
యుధిష్ఠిర హతోవామే।తనయో నహతోధవా
తతః కృష్ణస్య వచనాత్।అనిచ్ఛన్నపి ధర్మజః॥ 598
అశ్వత్థామాహతఇతి।శబ్దముచ్చై స్తరంవ్యథాత్
అస్పష్ట మబ్రీత్పశ్చా।ద్గజఇత్యపి తత్పరః॥ 599
తచ్ఛ్రుత్వా వచనంతస్య।ద్రోణ శోకో విమూఢధీః
త్యక్తోత్సాహో భవద్యుద్ధే।మునివాక్యాని చింతయన్॥ 600

ధృష్టద్యుమ్న స్తమభ్యేత్య। దృఢజ్యంచ ధనుర్దధత్
శరం ఘోరంపరిచిక్షేప। ద్రోణస్తం వ్యచ్ఛినద్ధృతం॥ 601

పాంచాల్యస్య శరాఘోరం।ధ్వజం సూతం హయానపి
నిపాతయామాస గురుఃబ్రహ్మాస్త్రం సముదీరయన్॥ 602

గదాం చర్మసఖడ్గంచ శీఘ్రం।పాంచాలసూనునా
ఛిత్వా దోణో వధాయాస్య।శరం ఘోరమవాసృజత్॥ 603

ధృష్టద్యుమ్న వినాశార్థం।ఆగచ్ఛంతం శరోత్తమం
సాత్యకి ర్దశభిర్బాణై।రచ్ఛినత్పశ్యతాం ద్విషాం॥ 604

తత్కృత్యం సాత్యకేః కృష్ణఃదృష్ట్వాశోష ముపాగతః
పరిశశం సచతం పార్థఃసర్వే పాండవ సైన్యగాః॥ 605

తదా సాత్యకి మాయత్తంకర్ణో దుర్యోధనః కృపః
అభ్యయుస్తూ శినేస్సూనుఃవారయామాస సాయకైః॥ 606

యుధిష్ఠిర సమాదిష్టాఃమత్స్య పాంచాల సృంజయాః
దదాహాగ్ని రివారణ్యా।న్యాశీఘ్ర న్విశిఖాన్ గురుః॥ 607

పాంచాల్యో గురుమభ్యేత్యవిరథో విహితోపిసన్
భీమస్య రథమాస్థాయచకే కర్మ సుదుష్కరం॥ 608

తావుభౌ బ్రహ్మణోస్త్రేణవిసృంజంతౌ శరాన్ బహూన్
పరిచక్రతు ర్దిశాకాశఃమాకాశం గురుపార్షతౌ॥ 609

ద్రోణేన మర్మసూద్విద్ధంపరాం పీడా ముపాగతం
ద్రుపదస్య సుతం దృష్ట్వాభీమో నిందద్గురుంముహుః॥ 610

యమపేక్ష్య సుతం విద్వాన్।జీవంతిపితరోభువి
తస్మై హతేపికింకర్మాకురుషే ప్రాణలంపటః॥ 611

వచోపి ధర్మరాజస్య।మనుషే సత్యమిత్యుత
తదద్యయుక్తం విప్రేంద్రాయోద్ధుం నప్రాణధారిణా॥ 612

ఇతి భీమేన చాశీఘ్రఃద్రోణోయుద్ధాన్ని వృత్తధీఃనియుజ్య కర్ణ పరిముఖాన్।యుద్ధేసూన్ హాతుమైహత॥ 613

నివిశ్య సరథోపస్థేపురుషం విష్ణుమవ్యయం
ధ్యాయన్ జహావసూన్ సద్యఃదివ్యంచ స్థానమాశ్రితః॥ 614

సస్సైన్యవగత దేహస్య।ధృష్టద్యుమ్న శ్శిరోచ్ఛినత్
వార్యమాణోపి పార్థేన।భీమే నైవాభినందితః॥ 615

తస్మిన్ దివ్యం పదం ప్రాప్తే।ముదం పాండవ సైనికాః
ప్రాపుర్భేరీమృదంగాద్యాన్।జఘ్నుః ష్వేళాశ్చ చక్రిరే॥ 616

యద్ద్రోణ దేహాత్ ప్రసృతం।తేజ స్తత్పరమం పదం
జగామ తద్ధర్మిః పార్థ॥సంజయో ధర్మనందనః॥
శారద్వతశ్చ దదృశు।ర్నాన్యేషాం పితరం తతః॥ 617

ఎవం తస్మిన్ హతే ద్రోణే।ధృష్టద్యుమ్నేన సంయుగే
శకునిః కర్ణ మద్రేశౌ।కృతవర్మా సుయోధనః॥ 618

దుశ్శాసనః కృపాచార్యః।సుశర్మాచ భయార్ద్వితాః
దుర్యోధ స్సహసైన్యాస్తే।తథాన్యేచ మహారథాః॥ 619

అథ శారద్వతాత్ శ్రుత్వా।శ్వత్థామా పితరం హతం
నిహంతు కామః పాంచాల్యం।పాండవాంశ్చ ససైనికాన్॥ 620

నారాయ ణాహ్వాయ మధ్వో।దివ్యమస్త్ర ముదైరయత్
నివర్తితాచ శేనా స్వా।శ్వత్థామ్నా విద్రుతాభయాత్॥ 621

నారాయణాస్త్రసంభూతే।ర్ఘుంఘూవా తేవిసర్పతి
చుక్షుభు స్సాగరానద్యః।పృథివీచ సపర్వతా॥ 622

వ్యదీ ర్యంతగిరేశ్శృంగా।ణ్యావిశ న్నిజఘాన భయం
యోధాశ్చ వ్యధితాస్సేనా।ద్వయస్థాః కృత్యమోహితాః॥ 623

ఆయాంతీం కౌరవీం సేనా।మశ్వత్థామ్నా ప్రచోదితాం
నిరీక్ష్య ధర్మతనయః।ప్రాహ్వోచ దితి ఫాల్గునం॥ 624

ద్రోణోహి నిహతో ధృష్ట।ద్యుమ్నేన యుధివీర్యతః
విద్రుతాహ్య భవ త్సేనా।కౌరవీ జీవితాశయా॥ 625

సైదానీంక ముపాశిత్య।పునరభ్యేతి వాహినీ
కౌరవీ జగతీం సేంద్రాం।గ్రస్తుకామేవ హర్షితా॥ 626

అ థాజ్ఞనోవద జ్యేష్ఠం।రాజానంభీతమానసం
య స్త్వయా సత్యకథనాత్।న్యస్త్రశస్త్రో గురుర్హతః॥ 627
ధృష్టద్యుమ్నేన తప్యేష। పుత్రః పితృవధాదితః

అశ్వత్థామా సమర్థోతి। నిహంతుం పితృనాశకం॥ 628
మిథ్యావచన మాశార్వ్య। రాజ్యార్థే యద్భవాన్ గురుం
అఘాతయన్న్య స్తశస్త్రం। ధృష్టద్యుమ్నేన వైరిణా॥ 629
త మ్తానను మధునాధృష్ట। ద్యుమ్నం హంతు ముపస్థితం
యదిశక్నోషిపాహిత్వం। నశక్తాహివయంనృప॥ 630
అకీర్తిస్తే చిరంతిష్టేత్। లోకేషు నిధనా ద్గురోః
యథా వాలి వధా దాత్మే తచ్ఛ్రోయో మృతిరేవన॥ 631
అర్జునోక్తం వచశ్శ్రుత్వా। సర్వేషుకిలరాజసు
తూష్ణీం భూతేషుభీమస్తు। కుర్ద్ధోధ్యక్షిప దర్జునం॥ 632
ఋతి మోపి భవాన్ తేజో। హిత్వేవారణ్యగోమునిః
భాషతే ధర్మమ క్షాత్రం తస్మాదేవానయోమహాన్॥ 633
అపకారం రిపూణాం త్వం।పాంచాలీ ధర్షణాదికం
విధాయ పృష్ఠతః పార్థ।ధర్మిష్ఠ ఇతి మన్యసే॥ 634
కథం బ్రాహ్మణిః పరిశస్యస్తే।వాసుదేవేస్థితేర్జున
యోద్యమే గదయా భూమౌ।శయిష్యతిహతః ఖలః॥ 635
ధృష్టద్యుమ్నోపి విజయ। మధాహామర్షణోభృశం
పితామహే యథా భీష్మే।భగదత్తః పితుస్సఖా॥ 636
హతో తథా మయాద్రోణో।హతఃకోతి మమానయః
కులకర్మేణ వైరీహి।ద్రోణోమే శిష్యభూతకః॥ 637
ఇత్యాది ధృష్టద్యుమ్నస్య।నచశ్రుత్వాథనంజయః
నిరీక్ష్య కుటిలం ధిక్ధిక్।ఇత్యాహన్యేతు లజ్జితాః॥ 638
సాత్యకిస్తు తదోవాచ।పాంచాల్యం రోషదూషితః
గురుం వినింద తస్తేద్య।కథం జిహ్వా నశీర్యతి॥ 639
ధర్మాత్మానం గురుం ద్రోణం।గృహీత్వా కేశపక్షకే
అవధీర్యత్త తస్పష్ట।పశేపూర్వే చపాతితాః॥ 640
భీష్మస్యాపి తవ భ్రాతా హంతాసీ న్నైవఫాల్గునః।
నైవేతః పరమా దృ గ్వా గ్వక్తవ్యా యది పశ్యసి॥
గదయా పాతయిష్యామి శిరస్తే బ్రహ్మభూతినః॥ 641

ఇత్యాదిభి రధక్షిప్తో వచోభి ర్ద్రుపదాత్మజః
శైనేయేన తమాహేదం స్వస్యాదోష ముదీరయన్॥ 642

ప్రాయోపవిష్టో యస్త్వక్త్వా యుద్ధో భూరిశ్రవానృపః
హతోయేనసమాంద్రోణ వధాద్దూషితవానసి॥ 643

ఏవమాదిభిరాక్షిప్త స్సాత్యకిః క్రోధమూర్ఛితః
రథాదభ్యద్రవ ద్ధృష్ట ద్యుమ్నం హాతుం గదాధరః॥ 644

భీమోధ వాసుదేవేన చోదితో వప్లుతో రథాత్
అనుద్రుతః పదేపదే నిజగ్రాహ శినేస్సుతం॥ 645

సహదేవశ్చ నైనేయం సమాశ్వాసయదుద్రుషం
బంధు స్సర్వవిధో స్మాకం పాంచాల్యేత శ్శమంకురు॥ 646

పాంచాల్యోధామకౌంతేయం ముంచేమంశినినందనం
నాహం భూరిశ్రవాః కింతు మృత్యుర్నైవసంయుగే॥ 647

ఇత్యాది వచనం శృణ్వన్ ధృష్టద్యుమ్నస్య సాత్యకిః
భీమ బాహ్వాంతరే లీనఃక్రుద్ధ స్సర్పఇవాశ్వసత్॥ 648

అథతౌ వీక్ష్య రుషితౌవాసుదేవ యుధిష్ఠిరౌ
వారయామాసతుర్యత్నాత్ స్వపక్షిద్ధంశ శంకితౌ॥ 649

ఎతస్మిన్నంతరే ద్రౌణిరస్త్రంనారాయణాహ్వయం
ప్రాదు శ్చక్రే తత స్సర్వాణ్యాయుధాని సముద్యయుః॥ 650

తదస్త్రనిర్గతోజ్వాలామాలీవహ్నిర్దిగాతతః
దందాహ పాండవీంసేనాం యధాగ్నిః కక్షముల్బణః॥ 651

తదస్త్రి ముద్గతం దృష్ట్వాభీతోభర్గసుతోభృశం
ధృష్టద్యుమ్నం పలాయస్వేత్యావాగచ్ఛేతి సాత్యకిం॥ 652

పరివేష్టుకామం సోదర్యైస్సహాగ్నిం తం యుధిష్ఠిరం
దృష్ట్వా సైన్యంచ బాహుభ్యాంనివార్యాహేద మచ్యుతః॥ 653

సర్వేయూయమిహాన్యస్తశస్త్రా స్సంత్యక్తవాహనాః
భూమౌతిష్ఠతనైవంచేద్యుష్మాన్నస్త్రంద హేదిదం॥ 654

కృష్ణస్య వచనాత్ శస్త్రాన్యాసాయోద్యతమానసాః
తా న్వారయిత్వా భీమస్తు ప్రావోచ త్పౌరుషాశ్రయం॥ 655

నా వరోహతవాహేభ్యస్సర్వేయూయం స్థితోహ్యహం
దార్ణ్యస్త్రమేత న్నిభృతం బ్రూయతో ఽభయముత్థితం॥ 656

అజ్ఞానాజ్ఞానగాండీవం నత్యజాద్యయతోభవాన్
అజయ్యస్సమరేదేవై రపి సేంద్రైస్సహాసురైః॥ 657

ఇత్యుక్త్వాభి ముఖం యాంతం భీమం దృష్ట్వాగురో స్సుతః
పరిహసన్నిజఘానోగ్రైశ్శరై రస్త్రాభిమంత్రితైః॥ 658

తస్మి న్నస్త్రానలజ్యోతిః పుంజే కుంతీతనూభవః
పతన్నాలక్ష్యతజనైః ఖద్యోతో వార్క తేజసి॥ 659

తమాలక్ష్యచ కౌంతేయం దార్ణ్యస్త్రాగ్ని ప్రదీపితం
భీతాస్తే నిఖలాయోధాః వామానా న్యాశుత త్యజుః॥ 660

దార్ణ్యస్త్ర తేజః శ్శాంత్యర్థం పాధోవారుణమాతనోత్
తథాపి వర్ధతే తస్య తేజో భీమప్రతాపనం॥ 661

తతః కృష్ణాజ్ఞకా యత్తో వాహా త్స్వయా దవప్లుతో
భీమంచ కృషతు ర్వాహాత్ శశామాస్త్ర మధోత్తమం॥ 662

సాముక్తాస్త్ర భయా త్సేనా పాండవీయుద్ధదుర్మదా
తస్థౌ పునరసీకాయ భీమసేన ప్రచోదితా॥ 663

తదా దుర్యోధనే నాశ్వ స్థామా సంచోదితః పునః
మోక్తు మస్త్రం తదేవేదం నద్వితీ ్యక్తవ్య మబ్రవీత్॥ 664

అథ దార్ణి భృశం కుద్ధః కృష్ణద్యుమ్న ముపస్థితం
వ్యశ్వసూత రథం చక్రే పీడయచ్చ శితై శ్శరైః॥ 665

శైనేయో దార్ణిమభ్యేత్య విముఖీ కృత సైనికం
విధ్వాశ సూత తురగ స్యందనం కేతుముజ్వలం॥ 666

పీడయామాస హృదయే తింశతా పత్రిణాంతదా
అథ దుర్యోధనః కర్ణ కృప దుశ్శాసనాదయః॥ 667

అభిదర్వంత శ్శైనేయం తూర్ణేన విముఖీ కృతాః
దార్ణించ భూమోభిముఖం చకార విముఖంబలీ॥ 668

తదా సాత్యకి రవ్యగ్రఃవృషసేనస్య చంకురాత్
త్రీణ్యావధీ త్సహస్రాణిగౌతమస్యాయతం ద్విపాత్॥ 669

పంచాయుతాని శకునేరశ్వాంశ్చ విజయోత్సుకః
దారిణిః పునరుపారూఢోరథమన్యం సురోషితః॥ 670

అభ్యేత్య సాత్యకిం ఘోరఃపత్రిణా వ్యధమద్భృశం
సభిన్న కవచ స్త్యక్త్వాసాత్యకిస్సశరంధనుః॥ 671

పతితశ్చ రథోపస్థేసూతేనాపా హృతోభవత్
అథాన్యేన గురోస్సూనుఃపత్రిణా ద్రుపదాత్మజం॥
నిజఘాన భ్రువోర్మధ్యేసోసీద న్మూర్ఛితోరథే॥ 672

తతోన్యానపి భీమాద్యానద్రవ ద్ద్రోణినందనః
విఛిన్న వివిధాన్ బాణాఃపితుర్వధ విదీపితః॥ 673

తదా భవద్రణో ద్రోణిభీమయోఃక్రుద్ధరూపయోః
దారిణినా హతవాహోశ్వఃభీమ స్తత్ర పలాయితః॥ 674

పాధ్వ మభ్యేత్య తదనుదారిణి రాగ్నేయ ముత్తమం
అస్త్రం వ్యసృజదుగ్రేణతేజసా చ్ఛాదితాంబరం॥ 675

అజ్ఞానోపిచ సర్వాస్త్ర్రప్రతిఘాతక వీర్యవత్
బ్రాహ్మమస్త్రం సనజ్ఞాతేనాగ్నేయ మశీశమత్॥ 676

లజ్జితోధ గురోస్సూనుఃధిక్ ధిగిత్య భ్యుదీరయన్
కుత్సయ న్నాత్మనోవీర్యంద్రుదావచ రణాజిరాత్॥ 677

పారాశర్య స్తదాభ్యేత్యకృష్ణద్వైపాయనో మునిః
ఉదీర్య కృష్ణయో శ్శక్తిం నరనారాయణాత్మనోః॥ 678

నారాయణాస్త్ర వీర్యంచశాంత్యుపాయంచ సంయుగే
కథయిత్వా మనస్తస్య సమాశ్వాస యదాతురం॥ 679

తూత్పిపాసా పరిశ్రాంతాస్సర్వే కౌరవ పాండవాః
సైనికా శ్శిబిరాణ్యాశుస్వాని స్వాన్యావిశన్ పునః॥ 680

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశవైభవే మహాకావ్యే భారతకథావర్ణనే ద్రోణ
పర్వ వృత్తాంతానువర్ణనంనామ ద్వావింశస్సర్గః॥

శ్రీమతే రామానుజాయనమః

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

శ్రీ శోభనాద్రీశ వైభవ మహాకావ్యం

అథ కర్ణపర్వ వృత్తాంతారంభః

త్రయోవింశస్సర్గః.

వం దేయ బృందారక బృందవంద్యం
నందాత్మజం నేత్రజితారవిందం
యోభూభరస్యాపహృతిం విధాతుం
ప్రాదుర్బభూవాత్ర నతార్తిహారీ॥ 1

కర్ణస్తతో దోర్నిసుతానుమత్యాదుర్యోధనేన త్వరయాభిషిక్తః
సేనాధిపత్యేధృతవారవాణఃరేజేమరై స్కందఇవాభిషిక్తః॥ 2

సవ్యూహ్యసేనాం మకరాకృతిం స్వాం
రథం చతుర్వాజియుతం సుకేతుం
ఆరుహ్యనానాయుధవర్గపూర్ణం
అభ్యుద్యయౌ పాంచుతనూజసేనాం॥ 3

మకరస్య స్వయంతుండేతస్థౌ కర్ణఃపితాపవాన్
అక్షౌ రులూక శ్శకునిఃదాక్షిణి శ్శిరసితస్థివాన్॥ 4

దుర్యోధనో మధ్యదేశేగ్రీవాయాం తస్యసోదరాః
శ్రీనారాయణ గోపాలైఃహార్దిక్యో వామపాదగఃం॥ 5

దక్షిణం పాదమాసీదత్ త్రిగర్తపృమఖైఃకృపః
సచిత్ర శ్చిత్రసేనస్తుపుచ్ఛమాసాద్య విష్ఠితఃం॥ 6

వ్యూఢామేవ మభిద్రుతాం కురుచమూం కర్ణేన సంచోదితాం
దృష్ట్వా ధర్మతనూభవేన విజయఃయుద్ధాయ సంప్రేరితఃం
స్వామర్ధేందు సమాకృతించ పృతనాం సంవ్యూహ్య మధ్యేస్థితఃం
రాజ్ఞాసాక ముదీర్ణరోషభరితో దుద్రావసేనాం రిపోఃం॥ 7

వామేపార్శ్వే భీమసేన స్తిష్ఠోభూత్
ధృష్టద్యుమ్న స్తస్య పార్శ్వం తథాన్యం
పృష్ఠం మాద్రీనందనౌ చక్రరక్షౌ
పాంచాల్యౌ తావుత్తమౌజా స్తథాన్యః॥ 8

వ్యూఢేనాసీన ముద్వేల నోషయా సైన్యయోర్నిధిః
తదాసస్మ భవన్యుద్ధం స్వర్వేశ్యా హృదయంగమం॥ 9

భీమస్తత్ర గజేంద్ర మస్తక మధిష్ఠాయాహవే వైరిణాం
సేనామంబుధిపూరవేగ సదృశీం నిద్రావయన్ సర్వతః
రాజానం ద్విపమాస్థితం సమభియ తం క్షేమధూర్త్యాహ్వయం
చక్రేతేన రణం చిరాయ వివిధై రస్త్రైశ్చ శస్త్రై ర్భృశం॥ 10

అవసుహ్య హతాన్నాగా న్నారుతిః క్షేమధూర్తినా
గజంతస్య నిపాత్యాసు జఘాన గదయాచతం॥ 11

సపతితవ్యసుః క్షేమ స్సూర్తిః భీమగదాహతః
కర్ణోధ కోర్వీధమాసాద్య వ్యధ మత్పాండవీం శరైః॥ 12

నకులో భ్యద్రవత్కర్ణం తతో భీమో గురోస్సుతం
విచాపవిరథం కృత్వా సాత్యకి స్సమవారయత్॥ 13

ధృష్టద్యుమ్నః కృపాచార్యం ధర్మపుత్రో సుయోధనం
శిఖండీ కృతవర్మాణం అభ్యధావన్సుసాన్వితః॥ 14

తత్రవిందానువిందౌ తౌ సాత్యకిం విశిఖైశ్శితైః
నివార్యతేన నిహతౌ విగతా సూనిపేతతుః॥ 15

శ్రుతకర్మా మహారాజ చిత్రసేనస్య మస్తకం
భల్లేనా పాహరత్తూర్ణం యుధ్యత శ్చిత్రరీతిభిః॥ 16

ప్రతివింధ్యో ధర్మసూనుం చిత్రేణ నరమాళినా
యుధ్వాచిరంభీమసేనం చక్రేతం పతితంవ్యసుం॥ 17

మిథో ద్రోణాత్మజో భీమం నిహతౌ సైన్యశర్వ్రజైః
శాంతౌ యుద్ధేన సుచిరం రథయోః పతితావధః॥ 18

పార్శ్వస్థం శ్రుతకీర్త్యస్య ఆహవాతో ద్రౌణినాహృతం
త్యక్త్వాతూ అభ్యయాత్ ద్రోణం తనయంజయకాంక్షిణం॥ 19

యుధ్వాచిరంతేన పృథాతనూజఃనానాస్త్రశస్త్రై ర్గురునందనేన
శౌరేర్దిదేశేన భుజౌచవక్షుఃశ్శిరస్తతక్షుస్య శరైశ్శితాగ్రైఃll 20

ఛిన్నేషు రశ్మిషు గురోస్తనయోజ్జనేన
భ్రాంతైర్హయైశ్శరహతైర్విధృతే శ్రమేణ
వాహేస్థితోజ్జనమజయ్యబలం విచింత్య
శ్రీనేషురేవ సవివేశచమూం స్వకీయాంll 21

ఎవం పరాజిత్య గురోస్తనూజంసంశప్తకానేవనిహంతు మిచ్ఛుఃl
పార్థస్య శౌర్యస్సహసా ప్రయాతఃయథాపతంగాఃl హుతభుగ్విదగ్ధుంll

తదా భగదత్తో దనవరో దండధారోl
నామమాగధో మహీపతి రారూఢమతంగజఃl
పాండవసేనాం ప్రవిశ్య సర్వతస్తాం వ్యాకులీచకారll 23

నిర్ఘోషం పాండుసేనాయాఃదండధార నిపీడనాత్l
శృణ్వతా శౌరిణా పార్థఃచోదిత స్తత్రజగ్మివాఁll 24

సదండధారో ద్విరదాభిరూఢఃరథోత్తమాధిష్ఠితమజ్జనంతంl
శౌరించ వివ్యాధశరై స్సుతీక్ష్ణైఃననాదభూయో మృగరాడివాజౌll 25

పార్థోధ్వజంతస్య నికృత్యభల్లైఃబాహూశిరశ్చైవ లసత్కిరీటంl
ఛిత్వాత్వురప్పై ర్ద్విరదం పృషత్కఃశతైస్సయంతార మమారయచ్చll
భ్రాతుర్వధా దాపతితస్యదండఃనామ్నా నృపశ్యాపి శిరఃకిరీటిl
ఛిత్వార్ధచంద్రేణ శరేణచాన్యఃజహూన సర్వాన పితస్వ యోధాఁll
సంశప్తకానేవ పునఃపరాయాతఃజహూన సర్వాన పితాఁ కిరీటీl
తతఃపునస్సంకుల యుద్ధమాసీత్పాణాపహం కౌరవపాండవానాంll

తతో పాండ్యాధిపో రాజాఃమలయ ధ్వజనామకఃl
దార్ణినా సుచిరం యుధ్వాఃతేనచ్ఛిన్న శిరామృతఃll 29

తస్మిన్ హతేజ్జనఃకృష్ణఃచోదితఃకర్ణవాహినీంl
దార్ణివయామాస కర్ణోపితతో మృత్యురివాపరఃll 30

భీమే తతో మహాయోధాఃకర్ణార్జున సమాగమేl
విరథావి గజావ్యశ్వాఃపేతుర్భువివిగతాసవఃll 31

తదా ధృష్టద్యుమ్న వధాయ దుర్యోధనేన ప్రేషితా వంగాంగ పుం
డ్ర మాగధ మేఖల కోసల మద్ర దశార్ణ నిషధ కళింగాది జన
పదేశ్వరా మహారథా స్సమాయూథ ద్విరదాశ్వ రథా వివిధై రాయు
ధైః పాండవీం సేనా మభ్యద్రవ॥ 32

తా నభిద్రవతో మాద్రీతనయా సాత్యకి స్తదా
శిఖండీ చేకితానశ్చ ద్రౌపదేయా న్యవారయ॥ 33

అంగస్య సాత్యకిరిభం విశిఖైర్నిపాత్య
నారాచత స్తమపినద్ధ సంజఘాన
పుండ్రస్యచ ద్విపనర స్సహదేవ భగ్నః
భూమావ్యసున్యపత దుశ్చలిత ధ్వజాగ్ర్యః॥ 34

అంగేశ్వరం పునరాయాంత మసహదేవం నివార్యసః
నకులస్తేన యుధ్యాత శ్చిరశ్చిచ్ఛేదపత్రిణా॥ 35

అథాంగ నృపతీ స్సర్వా నకులం హంతుమాగతా
సహదేవ శ్శిఖండీచ సాత్యకి శ్చాప్యసూదయ॥ 36

దుశ్శాసనోథ సహదేవ మభిప్రయాతః
విధ్వాచతం బహుభిరేవ శరై శ్శితాగ్రైః
తేన ప్రభిన్నకవచో నిహతశ్చగాఢం
మూర్ఛాంగతో రణతలాదప వాహితోభూత్॥ 37

కర్ణోపి నకులం తత్ర స్వేనసంగతమాహవే
కృత్వా విరథసూతాశ్వం శ్శిపన్వ్యదార్ణవ యదర్ణత్॥ 38

ఉలూక శ్శకునే ర్భ్రాతా యుయుత్సుం సమరోన్ముఖం
కృత్వా విరథసూతాశ్వం నిపీడ్యాదారవయ చ్ఛరైః॥ 39

శతానీ కోపి నృపతి ర్విజిత శ్రుతకర్మణా
శకుని స్సుతసోమంచ జిగాయహతవాహనం॥ 40

కృపేణ ధృష్టద్యుమ్నోపి పీడితోనిశితైశ్శరైః
అజ్ఞాన స్యాంతికం నీతః యంతార్కర్తవ్యకారిణా॥ 41

హార్దిక్యేన శిఖండీచ విద్ధోమర్మసుమార్గణైః
మూర్ఛాం జగామతత్రాసీత్ భ్రాంతా పాండవవాహినీ॥ 42

తైర్గతైర్హ విజయోధ సాల్వశిబిభిః సంశప్తకైః కౌరవైః
శ్రీనారాయణనామభిరభిదు త్యాశుగై ర్వాదితః
సర్వాణ తాణ దివివాయురభ్రమివ సవ్యాభూనయ త్సాయకైః
పాధణ శ్చారి సుశోభబృంహిత బలో రాజ ద్వనాకోధ్వజః॥ 43

తదా సత్యసేన చందద్రిదేవమిత్ర దేవసుతం జయసాశుశోభ చిత్రసేన
మిత్రనర్మ సుశర్మ వసుధర్మ సునర్మా దయస్త్రిగ ర్భపతయోనానా
శస్త్రాస్త్రై విద్ధపితాణయః పాండవసుత మభిద్రుత్యాగసుర్ఘో రివఘణశత
యశ్చనితబలా వై తేజస్వమభజ॥ 44

సాశుశోతించందద్రిదేవంచ। సత్యసేనంచ ఫాల్గునః
పాశ్వయ్యాయామ్యసదనం। రేజేహతఇవానలః॥ 45

శిష్టైర్వీతవరైస్సకృన్నిపతితైః అభ్యర్దితఃఫాల్గునః
కుర్ద్ధోనాగ ఇవశ్వసన్సురపతే రస్త్రంపయోజ్యోద్యతః
హత్వాతాణ నిఖలాణ రిపూణ రథగజానీ కాశ్వయోధ్ధుర్యతాణ
చక్రేజన్యభువంసు దుర్మతలాం విస్మాపయన్నిజ రాణ॥ 46

అజాతశత్రు ర్ధృతరాష్ట్రపుత్ర। మభిద్రుశోవిధ్యసుదర్ణరోషః
సచ్ఛిన్న ధన్వాహత సూతవాహః। భూమావతిష్ఠద్విసునా భయార్తఃణ॥

కణ దాణి కృపాదయః కురుపతే స్సైణాయ తత్రాగతాః
సోప్యన్యం రథమాస్థి శోభి గతవాణ దుర్యోధనస్సంత్వరణ
ఆసీ త్తత్ర పునశ్చ సంకులరణః ప్రీతిప్రదః పక్షిణా
ముగ్ధానాం పిశితాశినాం హృతనయోః ఘోరో ద్వయోః చిత్రదః॥ 48

గాండీవం ధను రజణ స్సపదిత ద్విష్ఫార్య నృత్య న్నివవాజైత్ర
రంబరమాతతాన బహుభి ర్విక్షేపిణాం పత్రిణాం
వాహాణ సూత రథాణ గజాంశ్చ సుబహూణ పత్తీంశ్చ విధ్వంసయణ
భేజే తత్ర నిశాచ రేశ్వరపురీ హంతుః కపే ర్వైభవం॥ 49

కుర్ద్ధం మృత్యు మివాజ్జనం శితశరై ర్దుర్యోధ నోభ్యద్రవత్
తం కృత్వా పిర థాశ్వ సారధి ధనుః కేతుం పృథానందనం
హంతుం తం శరమక్షిప ల్లితృపతే దణ్డోపమంతం గురో
స్సూనుం సప్తభిరచ్ఛిన్నత్ శరవరై స్తంపాతయణ సప్తధా॥ 50

దారాణే స్తత్ర కృపస్య పాండుతనయ శ్చిత్వా ధనూంష్యర్వతో
హార్దిక్యస్య నిహత్యచ ధ్వజవరం మద్రాసనస్యాపిచ
రాధేయం సమభిద్రుతో గ్రుతమధోకర్ణ శ్శినేర్నందనం
త్యక్త్వా పాండుసుతం హరించ విశిఖై ర్విన్యాధతీక్ష్ణై ర్ముఖైః॥ 51

తదా రవేస్సూను రుదారవిర్యః।
శినే స్సనూజేన శిఖండినాచ
యుయుత్సు మాద్రీసుత ధర్మరాజ్ఞః
ద్రౌపద్యపత్యైశ్చ నివారిగోభూత్॥ 2

మత్స్యాః కేకయకారూశాః। చేదయశ్చ బలోత్తరాః
యుధామ న్యూత్తమౌజోభ్యాం। చేకితానశ్చ తంయయుః॥ 53

సర్వా న్నివార్య రవిసూను రమోఘబాణైః
వ్యధ్వంసయచ్చ పృతనా ద్విషితా ముదీర్ణాం
తద్విధ్యమాన మనిశేన యధైవరమ్య
ముద్యాన కానన మభూత్ నిహతం బలాతత్॥ 54

కర్ణాస్త్రం వినివార్య పాండుతనయః స్వానీక సంపీడనం
సర్వాక్ కౌరవసైనికాక్ శరగణై ర్వ్యద్రావయ త్సర్వతః
భీతాస్తే రజనీరణస్య కురవస్సర్వేపయాతా స్తతః
పార్థాః ప్రాప్యజయం ప్రతీతమనసః భేజు ర్నివాసాక్ నిజాక్॥ 55

ఉదితేచ పున ర్దివాకరేరవిసూను ర్విజయాహ్వయం ధనుః
జమదగ్నిసుతేన చాత్మనేర్పిత ముద్యత్తటిదాభముద్ధరక్॥ 56

అధిరుహ్యరథం మహాజవం।ముదితస్థాపితశల్యసారథిం
విజయస్య చమూం సముద్యతాంఅభిదుద్రావమృగోయధాహరిం॥ 57

తం వీక్ష్యపాధోక్షగజాశాసనేనినివారయామాస శరై శ్శితాగ్రైః
పునశ్చ తత్సంకులమాసయుద్ధం।పాండోస్సుతానా మపి కౌరవాణాం॥

కర్ణః పరివిష్టః పృతనాం రిపూణాం
యధాబ్ధిపించిం మకరో పరిధృష్యః
బిభేదతాం వాయురివాభ్రపంక్తిం
శరై రమోఘై ర్నిశితైస్సపుంఖైః॥ 59

అవవ్రు స్తం పంచపాంచాలవీరాఃసేనాబిందు శ్చిత్రసేనశ్చవీరః
అన్యేవీరోభానుదేవశ్చశూరసేనాభిమన్యుస్తాపనశ్చవకర్ణం॥ 60
సుషేణ స్సత్యసేనశ్చకర్ణపుత్రా సురోషితా
చక్రిరక్షాతు తస్యారీ ఞ్జఘ్నతు నిశితై శ్శరైఃll 61
తస్య జ్యేష్ఠసుతః పృష్ఠం వృషసేనోహ్యపాలయత్
సతైఃపరివృతఃపుత్రైఃరిపూన్ వ్యాపాదయన్ముదాll 62
ధృష్టద్యుమ్న శ్శిఖండీచ సాత్యకి ర్ద్రౌపదీసుతాఃl
భీమో యమౌచ పాంచాలచేదికేకయభద్రకైఃll
మత్తైన్యశ్చ సహితాఃకర్ణసుభ్యధావన్ త్వరా న్వితాఃll 63
తదా సుషేణో రవిసూనునూను భీమస్య చిచ్ఛేద ధనుర్ధృఢజ్యం
సచాన్యదాదాయధను ర్జఘానతం చైవకర్ణంచ శ్నరైశ్శితైర్గైఃll64
కర్ణస్య చాన్యస్తనయోపి భానుసేనాభి ధోభీమమభిద్రుతోభూత్
శిరఃతురప్రేణతదీయమాశుజహారభీమోమిషతఃపితుస్తుll 65
హార్దిక్య శారద్వతయో శ్శరానేనికృత్య దుశ్శాసన ముగ్రవీర్యం
విధ్వా త్రిభిస్సాబలమప్యవిధ్యత్ షడ్భిశ్శరైరాయస పుంఖదీప్తైఃll 66
పత త్ర్యులూకౌవిరధౌ విధాయహంతుం సుషేణం శరము త్ససర్జ
తస్మి న్నికృత్తే రవినందనేనపరం శరం వ్యాక్షిప దుగ్రమాశ్మ ॥67
కర్ణఃపున స్తంచ నికృత్య భీమంత్రిస ప్తతీషుప్రవరై ర్జఘాన
అధో సుషేణ స్సమియాయ మాద్రీతనూజనిభ్యాం సమరేసుఘోరేll
కర్ణస్య సూనుం వృషసేన సంజ్ఞంశినే స్సుతో భ్యేత్యవివాహసూతం
కృత్వాగృహీతంసహచర్మతేనఖడ్గం వరాహశ్రుతిభి ర్బభంజ ॥ 69
దుశ్శాసనేన స్వరథేధిరోహ్యారణాజిరాత్ కర్ణసుతోపనీతః
అన్యం సమాస్థాయరథం పునశ్చాభ్యేత్యాహవం కర్మతతానచిత్రంll 70
ద్రౌపద్యపత్యాని శినేస్సుతంచభీమంచమాద్రీతనయా నరేంద్రం
శిఖండినం చైవ శితైశ్శరౌఘైర్జఘాన కర్ణస్యసుతో బలీయాన్ll
దుశ్శాసనంచైవ శినే స్తనూజఃకృత్వావిసూతాశ్వ రథం లలాభే
త్రిభి ర్జఘానేషుభి రుగ్రపుంఖై ఃసోప్యన్యమాస్థాయరథంప్రయాతఃll 72
కర్ణంచ యుధ్యం తముదగ్ర వీర్యం ద్రౌపద్యపత్యానిచ సాత్యకిశ్చ
భీమ శ్శిఖండినృపతిశ్చధృష్టద్యుమ్నశ్చ వివ్యాధ శరైరపారైఃll 73

అజాతశత్రోశ్చ రవేస్సుతస్య తదాభవద్ఘోరతరోరణోవై
తత్రాహతో ధర్మసుతేన కర్ణఃశితేనమోహం గతవాన్ శరేణ॥ 74

పునశ్చ సంజ్ఞాం సముపేత్య కర్ణఃసమాకిరత్తం నృపతిం శరౌఘైఃతచ్ఛ్రుత్వాచ జఘానచంద్రదేవం శితాగ్రైరపి దండధారం॥ 75

యుధిష్ఠిరో ప్యర్కసుతం సుపేణంతస్యాత్మజంచైవ సనత్యదేవం
శల్యం తథాన్యానపితస్యగోప్తాత్రిభిస్త్రిభిఃపత్రిభిరాజఘాన॥ 76

కర్ణశ్చరాసంతు యుధిష్ఠిరస్యఛిత్వాచసుష్ట్వాతమధోజఘాన
శినేస్తనూజస్సహచేకితానఃపాంచాల్యయుయుత్సుశ్చతథాశిఖండీ॥ 77

పాంచాలసూనుర్జనమేజయశ్చ
భీమోయమౌచైవచశైశుపాలిఃకారూశమత్స్యస్సహకోసలాస్తే
కర్ణంనిజఘ్నుస్సహసాతదానీం॥ 78

సతైరనేకైర్బలిభిర్మహారథైఃపరీవృతోభానుసుతోబలోత్తరఃవిధేరుపాహృత్యతదాస్త్రసత్తమం
దదాహకౌంతేయచమూమహాటవీం॥ 79

ఛిత్వాధనుశ్చర్మసుతస్యకర్ణఃబిభేదవర్మాపిశరైరవత్యాభ్రష్టంబభౌతత్పునరుద్వియత్తఃభ్రష్టంయథాభ్రంసతటన్నిశీథే॥

శక్తింతతోధర్మసుతేనసున్నాంచిచ్ఛేదకర్ణోంబరఎవశూరఃతంశోమరైరర్కసుతంపునస్సవిధ్వానదత్సింహఇవాద్రికుంజే॥ 81

ఛిన్నధ్వజస్యందనసూనవాహఃకర్ణేనరాజారణతఃపరాయాత్గృహీతుకామస్తమనుద్రుతోభూత్కర్ణస్తదాసంస్మృతమాతృవాక్యఃం॥ 82

న్యవారిశల్యేనచభీషితస్తద్గ్రీవేణభస్మీభవితేతిచోక్త్యావాజ్ఞాతితస్తంతువిసంద్యభూయఃవిసృజ్యతంతస్యచమూంజఘాన॥

ధర్మాత్మజోధశ్రుతికీర్తినాజ్ఞోరథంసమారుహ్యభయాదపాయాత్

తచ్ఛా సనాద్భీమ యుఖాశ్చేయోథాః
తదాభ్యపేతాః కురువీర యోధాః॥ 84

తైర్ద్రావితాం వీక్ష్యచమూం స్వకీయాం
సంచోదయ మ్రదపతిం సకర్ణః
భీమాభిముఖ్యే నజగామ భీమ
స్సచాపి తస్యాశు వధా యదధ్యా॥ 85

ససాత్యకిం పాపత రాజపుత్రం। సంరక్షణార్థే సనియమ్యరాజ్ఞః
దగ్ధే వదృష్ట్యా ప్రళయాగ్ని తుల్య। నిపాత యాభ్యద్రవదకసూనుం॥
తతః ప్రవృత్త స్సమరోమహీయాన్। రవేస్సుతస్యాపి వృకోదరస్య
పునఃపునః ఛిన్నశరాసయోర్మిధః। శరైరసంఖ్యైర్నిశితైర్మహాజవైః॥87
శరేణ భీమేన గిరిప్రభేతా। సవిద్ధ వక్షోరవిజ స్సుగాఢం
రథేవిసంజ్ఞో నిపపాత మ్రదపతీ రణా త్తం వ్యనయత్సు శీఘ్రం॥ 88
వృకోదరోధ ద్విషతాం చమూం తాం
వ్యద్రావయ ద్ఘోరతరైః పృషత్కైఃః
తతార్దితాః కౌరవవీరసేనాః
సుచం సమాపు ర్దితిజా స్సురై ర్వా॥ 89

కర్ణే పరాజితే కుంతీతనయే నమహాజసా
పర్జన్యదృక్తనయో జేష్ఠస్సోదర్యానాదిశద్యుధే॥ 90
సుతవద్దుర్ధరకార్ముకాధవివిత్సువికటాదివీరాః
అభ్యేత్య భీమం తే నానా విధై ర్బాణై స్తమీక్షిక॥ 91

సర్వానాప తతోభీమస్తాన్ని ర్జ్యే యమసాదనం
అథ కర్ణోన్య మాస్థాయరథం మారుతి మభ్యయాత్॥ 92

శరై ర్నానావిధై స్తత్రామిథోవృష్ట్వేతయోరణే
పరిఘం భీమవిక్షిప్తంకర్ణ శ్చిచ్ఛేదనైకధా॥ 93

పునః పతీభిరావిద్ధో। భీమః కర్ణేన రోషిణా
చక్రేతం భిన్నవర్మాణంసచచాల యథాచ్యుతిమః॥ 94

అథ కర్ణేన నిహతసూతాశ్వ స్స్యందనధ్వజః
భూమిష్ఠ ఎవగదయాజఘాన ద్విరదాన్బహూన్॥ 95

తాత్పర్యము

రథా నపంచశతాన్యాశు।పునస్స ప్త శతానిచ
సాదిన శ్శకునే భీమఃతిసహ్రాణ్యమారయత్॥ 96
రథమన్య మధిష్ఠాయ।పునః కర్ణం సమభ్యయాత్
తత్ర ఘోరతరో భూయ।స్సమరో భూ త్తయోర్మిథఃll 97
వ ర్తమానే రణే భీమ। కర్ణయో రజ్ఞనోపిచ
కృష్ణోప బృంహితబలః। త్రైగర్తానవధీ ద్బహూన్॥ 98
సంశ ప్తకాంస్తా త్రైగర్తా। పాథ్ఞః పాదేష్వబంధయత్
నాగా స్త్రీణి తత స్తే ని। శ్చేష్టా శ్శస్త్రాణితత్యజుఃll 99
సుశర్మాథ తిగర్తేశః సాపణ్ణ స్త్రం సమక్షిపత్
గరుడై స్తత్రినాగే దా। దావితాశ్చాపి భక్షితాఃll 100
అస్త్రే ప్రతిహతే పాథ్ఞః। త్రైగర్తానాం వరూథినీం
శరాసారేణ మహతా। నిపీడ త్వరాన్వితఃll 101
సుశర్మణా తతో గాఢవిద్ధో మర్మణి ఫాల్గునః
విసంజ్ఞః పునరేవాశుసంజ్ఞాం ప్రాప్యజయేత్వరన్ ॥ 102
ఐంద్రేణా స్త్రేణతాన్ సర్వా।జఘాన కురునందనః
శ్రీనారాయణ గోపాలా।త్రైగర్తా సవిదుథ్ఞరాన్ ॥ 103
చతురఙ్గాయుతాన్ యోధా।త్రిసాహస్రాణి దంతినః
రథానామ యుతంచైవ।జఘాన విజయ స్తదా ॥ 104
మృతిర్వా విజయోవాస్యా।దితినిశ్చిత్యసాచమూఃll
త్రైగర్తానాం పృథాసూను।మభ్యయుథ్య ద్ధృతాయుధా ॥ 105
కృతవర్మ కృప ద్రౌణి। సౌబ లోలూక సూర్యజాఃll
పాథ్ఞ భీమ సమాధూతాం। సేనాం స్వాముద్ధు స్తదా॥ 106
శిఖండి కృపయో స్తత్రి। సమభూత్సమరోమహాన్
శిఖండీ విరథ స్తేన। నిశ్చేష్టోకారిసాయకైఃll 107
ధృష్టద్యుమ్నంచ రాజాన। మాయాతౌ గౌతమం ప్రతి
హార్దిక్యశ్చ గురోస్సూనుః। ప్రత్యవారయతాం శరైఃll 108
దుర్యోధనేన నకుల। స్సహదేవశ్చ వారితౌ
సృంజయాన్ కేకయాన్ భీమం। కరూషాంశ్చ రవేస్సుతఃll 109

శిఖండిన మధోచమ్య। ఖడ్గధారిణ ముద్యతం
నిరీక్ష్య గౌతమ స్తస్య వ్యధమ చ్చర్మసాయకైః॥ 110
చిత్రకేతు సుత స్తత్ర। సుకేతుర్నామ వీర్యవాన్
అభ్యేత్య గౌతమంతేన। కృత్తశీర్షఃశురపతితః॥ 111
ధృష్టద్యుమ్నేన హార్దిక్య। స్సంగ్రామో మాతసారథిః
పరాజిగ్యో భూద్బహుభి। ర్విద్ధాంగ స్సాయకైః శ్శితైః॥ 112
ద్రౌణినా ధర్మరాజోపి। పీడితోత్యజదాహవం
భీమశ్చ కౌరవం సైన్యం। దదాహాగ్నిర్యథాటవీం॥ 113
దుర్యోధనేన మాద్రీజౌ। పీడితౌ పీక్ష్యమర్మసు
ధృష్టద్యుమ్న స్తమభ్యేత్య। చక్రే విరథసారథిం॥ 114
కర్ణః పరివిష్టః పాంచాల। సేనాం వీరమహారథాం
జఘాన బహుశోర్ వీరాన్। ధృష్టద్యుమ్నస్య పశ్యతః॥ 115
నిఘ్నం తమర్జునం వీరం। సంశప్తకగణాన్ బహూన్
ద్రౌణిరభ్యేత్య తీక్ష్ణాగ్రై। ర్వారయామాస సాయకైః॥ 116
తం తదా వివిధాన్యస్త్రా। న్యుత్సృజంతం గురోస్సుతం
విధ్వాన్వయమోవాయత్వాధ్వ। స్యోపనిత్ రణాజిరాత్॥ 117
పునః కర్ణస్య పాంచాల। సుతస్యచ రణోభవత్
తతశ్శిక్షేన విక్షిప్తం। ధృష్టద్యుమ్న వధాధినా॥ 118
చిచ్ఛేద సాత్యకి ర్బాణం। మృత్యుదండోపమం శితం
తత శ్శినితనూజస్య। కర్ణస్యాప్యభవద్రథః॥ 119
అశ్వత్థామాపిచా శ్వస్తః దుర్యోధన సమక్షతః
పాండవానాం వినాశాయ। ప్రతిజ్ఞామ కరోద్రుషా॥ 120
సధృష్టద్యుమ్న మాసాద్య। ద్రౌణిః కర్ణమభిద్రుతం
తస్మిన్ సాత్యకి నాయుక్తే। ముమోచ నిశితాన్ శరాన్॥ 121
విరథం తం విధాయాశు। ధావంతం ద్రౌణి రన్వగాత్
తదా పార్శ్వేన సంరుద్ధో। విశిఖై ర్మర్మపాతిభిః॥ 122
విసృజ్యతం పునస్వీయ। మారుహ్య రథమర్జునం
జఘాన వాసుదేవంచ। మార్గణై ర్బహుభిశ్శితైః॥ 123

అథాజ్ఞానేన దోణస్య। సుతో విద్ధో మహేషుణా
వదనే మోహితోసీదత్। రథోపస్థే విషణ్ణధీ:॥ 124
అభ్యేత్యచ పునస్సంజ్ఞాం। దాణి రజ్ఞ:సమాద్రవత్
హతస్యందన మాతాశ్వ:। పితృపాయా దరిణాంగణాత్॥ 125
పార్థోపి తత్ర వినందన బాణవిద్ధం
శ్రుత్వాత మిాక్షితుమనా హరిశాసనేన
ధర్మాత్మజం సవిధనుస్య గతశ్శయానం
దృష్ట్వా తదంఘ్రియుగళే పరిణామమూర్ధ్నా॥ 126
తస్మై సకర్ణవిహితం వ్యసనం త్వపారం
పోవాచ ధర్మతనయ స్మృతతన్నికారః
పార్థోపి వీక్ష్య శుచమస్యచకర్ణక్లృప్తాం
సంధాం చకారహసతే రవినందనస్య॥ 127
శ్రుత్వాపి సంధాంస ధనంజయస్యధర్మాత్మజ: కర్ణశరావభగ్న:
నినిందపార్థంచ రథం ధ్వజంచ।గాండీవ మప్యచ్యుత సన్నిధానే॥ 128
కర్ణం సహంతుం నభవాక్ సమర్థ:
భీమాయ గాండీవమిదం పరిదేహి
సతం సహన్యాదితి ధర్మజేన
పోక్తోజ్ఞనోసిం జగృహే సహంతుం॥ 129
తదాచ్యుతో భారితృవచ్చేచ రోషం
మహాంత ముద్వీక్ష్యనినిందపార్థం
సచపరిజ్ఞాం వ్యనివేదయత్ స్వాం
దేహీతియోవక్తిధనుఃపరస్తై॥ 130
నిహన్మితం త్వత్యధశోరియాచే।పార్థం నతాంఘ్రిం హితమాదిశేతి
బ్రువం తమార్యేషు హిమాసనీయే।స్వమాననాస్య ద్వధవేవపార్థ॥
త్వంకారయుక్తై రధవాక్ పరుషంచైః
సురం జగర్హేవిజయో విగర్హైః
తయాచసంతప్త మనాస్స్వమేవ
హంతుం కృపాణం పునరుజ్జహార॥ 132
అథాచ్యుత స్వస్యగుణప్రశంసా।స్వైవక్లృప్తా యదిసత్సుకృం
హతస్సవేతి తమాహపార్థం।నివర్తనార్థం స్వవధా ద్దురంతాత్॥

తతోజ్ఞానో శ్లాఘితవీర్యమాత్మనఃపినాకినేంద్రేణచ తుల్యతాంవదన్
పరిణమ్యాచాచార్య యుధిష్ఠిరస్యఃపరిష్వజ్యవాక్ కర్ణవధాయ రోషితః॥

ఆరుహ్యాథ రథం సుక్లృప్త తురగం పార్థస్య శౌరిర్ధనుఃగాండీవం సగుణం విధాయ నినదైర్దిగ్వ్యాపిభి ర్భీషణం
కర్ణానీక ముపాద్రవత్ సచరథీ మద్యాధి పంచోదయన్ పార్థస్యాభి ముఖం జగామ నినదన్ గాంధారముఖ్యాదిభిః॥ 135

తతాభూత్పునరేవ సంకులరణఃచమ్వోస్తయో ర్భీషణఃపుత్రం తత్ర రవేస్సుతస్తు నిహతం దృష్ట్వోత్తమౌజ శ్చరైఃవిధ్వస్తం పతితం సుషేణముపయాదైన్యం తదీయం రథం
వాహాకేతుమపిన్యకృంతదిషుభి స్తీక్ష్ణాగ్రధారైఃక్రుధా॥ 136

శారద్వతం చాభిసతూత్తమౌజాఃకృత్వా కృపాణేన దళచ్ఛితాంగం
శిఖండిసస్యందనమాస్థితో భూద్భీమోపి తత్ర న్యదధత్సనీకం॥ 137

భీమే మదయతిప్రభంజన ఇవారణ్యం రిపూణాం చమూం
గాంధార్యా స్సహజోనిదేశ వశగో దుర్యోధన స్యాభితఃస్థిత్వా మారుతనందనస్య వివిధాన్యస్త్రాణి తస్మిన్ క్షిపన్
గాఢంతే నహతో పతద్భువిగతప్రజ్ఞో రథాన్మద్రితాత్॥ 138

దుశ్శాసనేన భీమోథ సంగత స్సంగ రేభ్యతే
యథావృత్రేణ మఘువా। అంధకేన త్రిలోచనః॥ 139

అస్త్రేషు శస్త్రేషుచ విక్షతేషు। దుశ్శాసనో భీమశరైస్సఘోరైఃశక్తిం మహావేగవతీం సుఘోరాం। చిక్షేప భీమాయగదాధరాయ॥140

దృష్ట్వోగ్రరూపా మనిలాత్మజస్తాంశక్తిం గదాం స్వారింపవేన్యయుంజ్ఞ-
హత స్తయాస్యందనతఃపపాతదుశ్శాసనోభ్రష్టధనుర్భృశార్తః॥ 141

అథావతీర్య స్వరథాత్ వృకోదరః
సుయోధనే పశ్యతి చార్కనందనే
పదా సమాక్రమ్యగళేసినాపిబ
న్నికృత్య వక్షో సృగముష్య కోష్ణకం॥ 142

స్మరన్ తదా దుశ్చరితానితస్య। పాంచాలపుత్రీ పరికర్షణంచ
కృతాంచ సంధాం నరవీరగోష్ఠ్యాం।శికోసినాతస్యజహారభీమః॥ 143

యథా హరిర్మత్తగజస్య తృప్త్యై
త్యసృక్స మాస్వాద్య తథాసభీమః

దుశ్శాసనస్యాపి నిపీయమాధ్వి
మివాత్యతృప్య ద్విగతజ్వరశ్చ॥ 144

తస్యానుజాంశ్చాపి నిషంగిపాశ। ధనుర్గ్రహాద్యా దశభీమసేనః
కర్ణే మిషత్యాశు యమస్య పుర్యాంనివాసయామాస తదైవథి ల్లై॥

కర్ణస్తదుద్వీక్ష్యబలం రిపూణాం
భయప్రదం మారుతనందనస్య
విభీతచిత్తోపి నిరూఢధైర్యః
రణాయ శల్యం సహసాదిదేశ॥ 146

కర్ణస్యసూనుః వృషసేననామా।పార్థం సమభ్యేత్య కిర శరౌఘా
నికృత్తబాహూ రుశిరాశ్చతుర్భిః। క్షురైశ్శితాంగా దపతద్ధతాసుః147

సపుత్ర శోకాగ్ని విదీపితాత్మా।కర్ణోజ్జనం హంతుమనాః పితవ్యే
ఆయాం తముద్వీక్ష్య చతం కిరీటీ।పాంచాపయ ద్ధాండివ ముగ్రనాదం॥

సంపశ్యతాం తత్ర వియచ్చరాణాం
భాస్వంతో రథూద్వైరథ ముగ్రరూపం
యుద్ధం యధా రావణ దాశరథ్యోః
నానాయుధై ర్దీక్షిత యోజయేవ్వే॥ 149

శరాంధకారేణ తయోర్వియదా త్తదా
సమావృతం నైవచ మండలం రవేః
విరాజతే మంగళతూర్యఘోష స్సురై
స్తదాకారి సపుష్పవృష్టిః॥ 150

సర్వే భువిస్థాశ్చ దివిస్థితాశ్చ। కర్ణార్జునద్వైరథ సంప్రహారం
నిరీక్ష్య పక్షద్వయ నిష్ఠచిత్తాః జయంతదైచ్చ న్ను భయో రణాగ్రే॥

రవిర్దివిస్థో జయమాచకాంక్షే। కర్ణస్య శక్రోపి జయంసుతస్య
మహా వివాద స్సతదాపివృత్తో। రవీంద్రయో స్సావధి కృత్యపుత్రో॥

విశ్వే సాధ్యావసు పితృ మరుత్సిద్ధ గంధర్వ యక్షా
వ్యోమ్ని స్థిత్వా విజయ విజయం పార్థకర్ణయ శక్రిపుత్యోః
రక్షః పైతాసురపి శితభుగ్భూతలే తాళముఖ్యాః
కర్ణస్య శీరవదిషురహే ధార్తరాష్ట్రై స్సమేతాః॥ 153

కర్ణార్జునా వీక్ష్య తదాసమేతౌ।
తయోర్జయే సంశయితా ద్యువాసాః
పప్రచ్ఛురర్జాసనమే తయోః కో
నూనం విజేతా కథయేతి సత్యం॥ 154

మరుత్వతా స్మారయతా పురోక్తం
సంపాదితౌజః పదయోః ప్రణంతౌ
న శంభురూచే విజయే జయస్య
న్యూనంచ కర్ణో గతిమేతు పుణ్యం॥ 155

ఇత్యుక్త్వాం తర్హ్యంతో భూద్యధిరపి గిరిశః పుష్పవృష్టిశ్చ దివ్యా
దేవైస్సృష్టా పరిహృష్టైః ఉభయబల మహాయోధ వీరాశ్చ తూష్ణీం
తస్థుః పోత్తిష్ఠమానా రవిజని విజయా వీక్ష్యయుద్ధా యరుష్టా
బద్ధశ్రద్ధా శతాంగాసపది సమభిత స్త స్థుస్తా నకేతూ॥ 156

జ్వలత్కరాళ భీషణ స్తదార్జున ధ్వజో హరిః
జగర్జనూతజ ధ్వజ ద్విపేంద్ర కక్ష్యకామభి
శరా స్తయో రథో వరాశ్మరాననేః తాముః
దివంసమాకిరం స్తదా మహాభ్రపాళికాఇవ ॥ 157

హయహయై స్తయోరయాత్సమే యురాత్తరశ్మికాః
సారిశ్చమద్రనాయకో మిథః కుధాత్వ పశ్యతాం
హతే కిరీటినామయిత్వ మద్యకింకరిష్యసీ
త్యువాచ శల్య మర్కజస్స్మయన్ తదా సచాహతం ॥ 158

యదికహించి దర్జనోభవ। ద్వధకర్తాతి రథే తదాత్వహం
గమయామి యమస్య సన్నిధిం। విజయంచైక రథేన మాధవం॥ 159

తచ్ఛ్రుణ్వతా వచన మర్కజ మద్రిరాజ్ఞోః
పృష్టోర్జనేనచ తథైవ హరిబ్భాషే
సింధుశ్చ శుష్యతుపతేచ్ఛ దివాకరః ఖాత్
నత్వాం హనిష్యతి సఖే కథమప్యయంద్విట్॥ 160

పరిహసన్నథ సోవదద్ధరిం। యదనేనాపకృతంహినైకథా
తమిమంసహ శల్యమాహవే। గమయేయం యమసన్నిధిం ద్రుతం॥ 161

ఇత్యుదీర్య విజయో జయార్థినం। కర్ణమభ్య పతిదుత్వతచ్ఛరః
చక్రితుర్మహదనీక ముద్యతౌ। తౌ యధాన ముచివావవోపురా॥ 162
కర్ణరక్షణ పరాయణా స్తదా। భోజ సౌబల కృపా స్సుయోధనః
జఘ్నురర్జున ముదాయుధా రధస్యందనా ర్వదుపగూఢ సైనికాః॥
వినిపాత్యచతాం చమూం జీతౌ। విశిఖై రగ్నిశిఖోపమై శ్శితైః।
విజయః కృప సౌబలాదిమాన్। అకరోచ్ఛిన్న ధనుర్ధ్వజాదికాన్॥ 164
వైచిత్ర్య వీర్యాత్సుజ చిత్రవీర్యం। నిరీక్ష్య శారద్వత భాగినేయః
కర్ణేచ వీక్ష్యాప జయం తదానీం। గాంధారపుత్ర్యా స్సుతమేవమూచే॥
సంధిం కురుష్వ విజయేన నిర స్తవైరః
ధర్మాత్మజశ్చ లభతాం నిజరాజ్యభాగం
శిష్టాః ప్రజాశ్చ శివమాప్ను యురాత్మరాష్ట్రే
నోచేద్గమిష్యసి మృతిం నిహతో ద్విషద్భిః॥ 166
లోకాన్ విజేతా సహరిః కిరీటీ। సైన్యం సహేరన్నపి లోకపాలాః
నివారయిష్యా మ్యహమేవకర్ణం। కృష్ణోపి సంశామ్యతు మాధవశ్చ॥
చతుర్విధం మిత్రముశంతి సంతస్సా
మ్నాధనేనాపి సహప్రితాపాత్
పాండోస్సుతే ష్వస్తిహితా వృశీతే
మైత్రీతతశ్శామ్య శివం భవేన్న॥ 168
గుర్వపత్యగిరమేవ మారితాం।నాన్వమోదతతదా సుయోధనః
కర్ణఎవ విజయం భయాతురం।సాచ్యుతం శమయితేతి చావదీత్॥
ఇత్యుదీర్య ధృతరాష్ట్రనందనః।ద్రాణి మాత్మహితకామినం ముహుః
అన్వశానదపి సైనికాన్నిజాన్।జోషమాసతకిమూద్యమంవినా॥ 170
తై స్సుయోధన నిదేశ విద్రుతై।స్సాయుధై రథ వికర్త నాత్మజః
చోదితోర్జున ముపాద్రవన్మహే।త్సామ బాహు బల నిర్జితాహితః॥
సోమకా అవిచ సృంజయాదిమాః।పార్థమాజ గతమూచురిత్యహో
జన్మవైరిణ ఇదం శిరోజ్వలత్।ఛింది శీఘ్రమిహ సూతజన్మనః॥ 172
ఘోరమర్జున ముఖం తదాంతకం।క్రుద్ధమైక్ష్య కురువీర సైనికాః
కల్పనంహ్రియ మహేన్యచింతయన్।కుంతదంతురకరాః పరాసవః॥ 173
కర్ణేన తతో ప్రహితాన్ దశేషూన్।తావద్భిరేవాచ్ఛిన దింద్రసూనుః
క్షురక్షురై ర్హాంజలికార్ధచంద్రై।నాళీకముఖ్యాంశ్చ ససర్జతస్మై॥ 174

ప్రత్యాశుగైస్తా స్సనివార్య కర్ణఃససర్జవైశ్వానర మస్త్రమిద్ధం
తద్వారుణే నార్జున కల్పితేనశాంతం పయోదై రుదితైఃక్షరద్భిః॥

తస్మింశ్చ వాయవ్య నివారితేతు
కర్ణేన పాండో స్తనయ స్తథేంద్రం
అస్త్రం ప్రచిక్షేప తతః ప్రవృత్తా
శ్మరాగ్నిహోత్రో జ్వలితాహి కల్పాః॥ 176

కర్ణోపి సర్వాన్వినిహత్య పార్థశరాన్ స్వశక్తిం ప్రకటాం వితన్వన్
సమాన్యణోత్ ఖం విదిశో దిశశ్చశరై ర్విచిత్రై ర్విధిభై రుదారైఃశ॥

ససోమకాన్ సృంజయ పాండవేయాన్
సమాహితాన్ కర్ణ శరై స్సమంతాత్
భీమేన సంవర్ధిత పౌరుషోభూత్
తస్యార్జున స్సంక్షపణే త్వరావాన్॥ 178

యుధిష్ఠిరశ్చాపి నిరీక్షితుం తం
పార్థం వితన్వంత మధోబలం స్వం
సమాగత స్తత్ర నిరీక్ష్య పార్థఃశ
తం భీమ కృష్ణౌచ సముద్యయోభూత్॥ 179

శల్యం సకర్ణం విశిఖై రనేకై
ర్విధ్వారధాన్ వాజి గజాంశ్చయోధాన్
సహస్రశోప్రేషయ దంతకాయ
ప్రాచ్ఛాదయచ్చైవ శరై ర్విపక్షం॥ 180

ఉద్ధూయతా నకర్ణసుత స్తదైవచిచ్ఛేద మూర్వీం మఘవత్సుతస్య
తం వాసుదేవంచ శరై రపారైఃధ్వజం జఘాన త్వరితో జయాయ॥

అన్యాంచ మూర్వీం వినిబధ్యధన్వ
న్యధాజ్జనో బాణగణై స్సుఘోరైఃశ
న్యపీడయ న్మద్రపతిం సకర్ణం
యధా శకుంతాన్ కరకై ర్ఘనాళిఃశ॥ 182

సూర్యేంద్ర పాణ్యబ్జ విమృష్టఘర్మకణాననాతౌ విజయె ధృతాశౌ
తతక్షతుఃషట్శిభిరుగ్రబాణై ర్వ్యధాంధకేశౌ బలిదేవరాజౌ॥ 183

కర్ణోర్జున ప్రాణహరం శరాగ్ర్యం।నాగేన సందీపిత ముత్ససర్జ
శరం తమాయాంత ముదీక్ష్య కృష్ణః।గ్రీవాశరవ్యం పతి ఫాల్గునస్య॥184
రథం పదాక్రాంత ధరాం మహాత్మా।ప్రావేశయ న్మోచయితుం తమాశు
శచాపి నాగశ్వరరూపధారీ। కిరీటినో పాతయదు త్కిరీటం॥ 185
యోగేన కృష్ణ ప్రహితేన తస్మిన్।వ్యర్థే నివృత్తే ముదితః కిరీటి
సంవేష్ట్య శీర్షం లసదంశుకేనతమచ్ఛినత్ షడ్భిరహిం జ్వలంతం॥186
అధోధరంతం రథమచ్యుతం తం।పార్థంచ కర్ణోదశభిః పృషత్తైః
వివ్యాధ పార్థోపి వరాహ కర్ణా।నపాయ యద్వా దశకర్ణరక్తం॥
జనార్దనం ద్వాదశభిర్వత్యా।పార్థం తతో విధ్యదహః పసూనుః
అథార్జున స్తీక్ష్ణశరై ర్వవత్యా।న్యపాతయత్కుంచుకమస్య భూమ్యాం॥
వికుంచుకోథాశుగమై స్సుతీక్ష్ణైః।కర్ణోతివిద్ధ స్సితవాహనేన
విమూఢచిత్తో న్యపవిద్ధధన్వా।రథ స్థవాస్ఖలదాత్మ కృత్యే ॥ 189
తదాచ్యుతేన త్వరితః కృతోర్జునః
సమా స్కృణా త్తం సహయం సరో త్తమైః
సవత్సదంతై ర్నిహతోకనందనః
విరాజతే పుష్పితశాల్మలి ప్రభుః ॥ 190
కర్ణోపి పార్థాశుగ విక్షతాంగైః।ధైర్యం సమాలంబ్య వివృద్ధకోపః
పార్థం సకృష్ణం వ్యధునోచ్చరాస్త్రైః।సుయోధనస్యైవ హితం చికీర్షుః ॥
తతశ్శరం రౌద్రమహాస్త్ర సంహితం।విమోక్తుకామే విజయే మహామతౌ
రథస్య చక్రం ధరణీ మవీవిశత్।రవేస్సుతస్య ప్రసభం విచేతనః॥ 192
యద్భాగ్యయోస్మై ప్రదదౌ పురాస్త్రం
తద్విస్మృతం తేన సపద్యమోఘం
రథేచ మగ్నే తురగాశ్చ భగ్నా
స్సంచస్ఖలుస్సారథిరప్య సీదత్ ॥ 193
విధ్వా త్రిభిర్బా స్తతలేధ కృష్ణం।సప్తాశుగైః పార్థమ సౌజఘాన
పార్థేన భూయోపి విభిన్నమర్మా।సవివ్యధే స ప్రదశేషముఖ్యైః॥ 194
శక్త్యాస విష్టభ్యతత స్వదేహం।బ్రహ్మాస్త్రమస్మై ప్రయయౌజకర్ణః
పార్థస్య పౌరందర మప్యదస్తత్।జగ్రాహ దుర్గాహ్యతరం పరాస్త్రైః॥

అథానుశిష్టో హరిణా కిరీటీ బ్రహ్మాస్త్రమున్మైత్ర ప్రయుయోజభూయః
మిథః పరిశ్రాంతా వధితౌ వరాస్త్రౌ నిరీక్ష్య పార్థో నిజఘాన కర్ణం॥
అనేకవారం విజయస్య మార్వీం నిచ్ఛేద కర్ణో నిశితైఃపృషత్కైః
విమోక్తుమిచ్ఛుం తమథోజగాద రౌద్రాస్త్ర మాకిఞ్చ రథావరూఢః॥
ద్వైవాదిదం చక్రమను ప్రవిష్టం రథస్య భూమి ర్గ్రసతీవ్రుద్ధేయం
యావచ్చ తావ త్పరిపాహికాలం సత్వా దృశోఘ్నంతి పరాఙ్ముఖంహి॥
ధర్మం బ్రువాణం రవినందనం తమేనమారిస్తేన కృతాసధర్మా
దౌపద్యపాకర్ష కుకైతవాద్యా నుద్ఘాటయన్ తత్ర నినిందశశ్వత్॥
లజ్జావినమ్రుం కుపితారుణోష్ఠం కర్ణం స్మతేః పాండుసుతం జఘాన
ఆగ్నేయమస్త్రం పరియోజపార్థం తిద్వారుణేనా శమయత్సకర్ణం॥
అథా పరేణాంతక సన్నిభేన కిర్ణేన పార్థః పరివిభిన్నవక్షాః
ముమోహ విశ్లిష్ట సబాణధన్వా చకంపభూయశ్చ యుధా చలేంద్రః॥
సతత్రకాలే రథచక్రిముద్యతో నిమగ్నముద్ధర్తు మహర్వతేస్వతః
శశాకనో తుల్యబలోపి మేరుణాతతో విషాదం పరమం సమాస్వాన్

సంజ్ఞాం సలబ్ధ్వా పునరేవ పార్థః క్షురేణ చిచ్ఛేదచ వాసికాస్యం
కర్ణస్య కేతుం సచిదశ్వసూయుపపాతభూమా వినశేకకేతుః॥ 203

త్వరన్నధో పాండుసుతోస్యుతస్య సిదేశతః కర్ణవధాయ గాండివే
పరియుజ్య పీరోంజలికాహ్వయం శరం సమక్షిపద్వజ్రిసమం భయంకరం॥
స్వస్యస్తులోకేభ్య ఇతిప్రజల్పన్ మహర్షిసంఘస్య సురిస్థదాసీ
బభ్రామ కర్ణోపి సరీక్ష్యతచ్చ స్వమృత్యుమేవా మనుతే తదగ్రం॥
కృత్తం తథోహ్యంజలికేన తేన శిరోపతత్కుండలసుతిస్య భూమ్యాం
తతస్వ శంఖో హరి పాండుపుత్రో ప్రదధ్మతుర్మోదిత సైన్యవర్గా॥ 206
ససోమకాః సృంజయ పాండవేయాః తస్మిన్ హతేమోద మవాపురుచ్చైః
శల్యేన విజ్ఞాపిత కర్ణనాశం దుర్యోధనోప్యాపశుచం విచేతాః॥ 207
భిందం కురుణాం హృదయాని భీమం జగర్జ భూయో బలవద్యధాభ్రం
తేనాపి కర్ణస్య వినాశతశ్చ తేకౌరవా స్సత్ర పలాయితాహి॥ 208

దుర్యోధనం కర్ణవధేన దుఃఖం పార్థం నిహంతుం సహరిం సముద్యం
నూతేన సంచోదిత వేగివాహం సమభ్యధావత్ ద్విషతాం చమూం తాం

తం భీమసేన స్సహపాషతోభిద్రుతో మహాయోధ పరీవృతాం తం
యోధాశ్చ తేభ్యో యయురుగ్రశస్త్రాభీమం మహాభీమ తరం నదంతం
రథావరూఢో గదమాతుసర్వానపోధయత్తాన్ మరుత స్తనూజః
యమౌ శిఖండీచస చేకితానఃనిహత్యశేషూన్ జలజాన్ పిదధ్ముః॥ 211

భీతా స్తతః శిష్టకురుప్రవీరాఃగురోర్వధనంత పురతోనిధాయ
సముద్యతా శ్శిబిరం పార్థసైన్యం వీర్యాణి మహాస్మరంతః॥
సగాఢ స్సపార్థ స్సహయోధనీరఃసంపాస్తనాన్ స్వాన్ శిబిరం ప్రతీతః
గాఢం సమాశ్లిష్యహృదాసఖాయంరాజ్ఞెజగాదార్తి-వధం సుఘోరం॥
పాణాము నమ్రాన్వధ సాదయోస్తాన్వృద్ధాప్యరాజా దృఢమాలిలింగ
పుత్రాల్లబ్ధ్వా కర్ణంచ జాతం నిశమ్యాశేషం సభూయోహరి సుజ్ఞానచ॥
వైచిత్రవీర్యోస్య పినశమ్యపుత్రీత్వయంచ కర్ణస్య వధం సుఘోరం
సచాపి రుక్ష్మ స్తమనాశ్యశోచవిగర్హమాణస్వ దురంతకృత్యం॥ 215
కృపాచ గాంధారసుతాం నరేంద్రంగావల్గణిశ్చా శ్వసితో విమూఢౌ
ఆశ్వాసయామాస తురైహలోకగతిం దురంతాం పరిదర్శయంతౌ॥216
ఇదం మహాభారత గీతముచ్చైఃకర్ణస్య పార్థస్యచ యుద్ధయజ్ఞం
శృణోతియఃకృష్ణవిభూతియుక్తంసరోపి వర్ణస్సభవే త్సకామం॥ 217

ఇతి శ్రీశోభనాద్రినవే భవే మహాకావ్యే భారతకథానువర్ణనే
కర్ణపర్వ పృత్తాంతానువర్ణనం నామత్రయోవింశ స్సర్గః॥

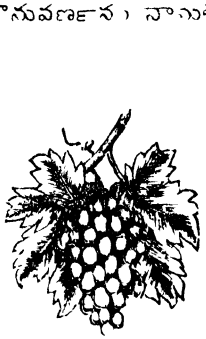

శ్రీమతేరామానుజాయనమః

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

శ్రీ శోభనాద్రీశ వైభవ మహాకావ్యే

అథ శల్యపర్వ వృత్తాంతారంభః

చతుర్వింశస్సర్గ.

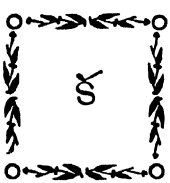

ణ్ణస్య నాశేన వినిశ్వసంతం
దుర్యోధనం దుఃఖితమేత్యవిజ్ఞః
పార్థస్య వీర్యం కథయన్నమోఘం
సందేహితేనేతి జగాదసామ్నా॥ 1

స్వయంచజానన్ విజయం విశిష్టం। తేనోపదిష్టశ్చ ముహుఃకృపేణ
అపాకృతీస్వేన కృతాస్తదర్థే। దాప్సద్యపాకర్ష ముఖాస్సఘోరాః॥2

రాజ్యం నిరాబాధ ముదీక్ష్యభుక్తం
స్వేనేదమంతం ధృతరాష్ట్ర సూనుః
సపాండవైఃపాండుసుతే రశక్యాం
సంధిం సమేనే హరిణానువిద్ధాం॥ 3

అథా వదత్కౌరవరాజసూనుః। శారద్వతం స్వాత్మహితం వదంతం
హితేన మిత్రేణ యదద్యకాలే। వక్తవ్యముక్తం తదహం ప్రహృష్టః॥4

కథంనుసంధిర్మమచాపరాద్ధుః।
దురక్ష వికీడన యావిజేతుః
దౌత్యాయ యాతంచ హరిం వివక్షుః
కృష్ణాం సభాయా మపకర్షతశ్చ॥ 5

క్రుద్ధోహి ధర్మాతిగతేన కృష్ణః। వధేన గాఢం భగినీసుతస్య
సంధాంచ భీమోప్య కరోన్మదర్థే। సదస్యమోఘం క్షితిపాధిపానాం॥6

పాంచాలసూను స్సహసోదరోమే। జన్మద్విడిహైత మయానసంధిం
దుశ్శాసన స్యాపకృతం సుఘోరం। సంతాపయత్యే వహిపాండుపుత్రాన్॥

కించాహ మాపాత్యసుతాఁ సబంధూఁ
మహీపతీంశ్చాపి బహూఁ శుగర్భా
పాణాశయా పాండుతనూజబీతః
కథంను భోక్ష్యే మిమహిం తదాప్తాం॥ 8

అతోహ మప్యాజిగతో యథాస్వం
కుర్వ్ స్వశక్తే ర్వ్యయమేభిరిష్టైః
ద్రోణాదిభిః పాండుసుతాఁ విజేష్యా
మ్యుతాహశోవా యుధిశత్రిరపాణఃశ॥ అపగతబుద్ధిః ॥ 9

ఇతీదమాకర్ణ్య సుయోధనస్యానచః కృపో భూద్విమనా విషణ్ణః
వీనాశ్చ యోధా ముదమాపురుచ్చైర్యుద్ధాయ సర్వాతు మధోధతిష్ఠన్ ॥

దుర్యోధనోథ గురుపుత్ర సమీప మేత్య
నత్వాపరీత్య చత మేవము వాచభక్ష్యా
సేనాపతిం మమవిధేహ్యాధుసామహత్కం
జేష్యామియేన యుధిపాండుసుతాఁ ససైన్యాఁ ॥ 11

సోవదద్గురుసుత స్సుయోధనాశేల్య మేనహివిధేహిసైన్యపం
యోవిహాయ భగిసీసుతాఁ భవత్పక్షిమాశ్రయ దుపేంద్రి విక్రమః॥

తం ప్రణమ్య ముదియోధ కౌరవఃశేల్య మేత్యరథమాస్థితం నృపః
ప్రాంజలి ర్భువమధిష్ఠి వదత్సైన్యపో భవమమాద్య శోచతః॥ 13

ఉద్ధరాపిచ పృథాసుతాం బుధోమామిహాప్లవ ఇవత్వమాప్లుతం
సోవదత్తమహమద్యసాచ్యుతాఁ పాండవాఁ యుధి వినాశయామిహి॥
అథాభ్యషించ తుక్రురాజసూనుఃమద్రేశ్వరం సైన్యపతిం సముఁ
మహీభుజాం సోపితనాభిషిక్తఃజగజ్జ వీర్యం కథయన్ స్వకీయం ॥ 15

సైన్యానాం నినదం నిశమ్యపితితం శేల్యాభిషేకా త్తనా
జ్యేష్ఠః పాండుసుతోచ్యుత స్సమనదద్యుద్ధాయ బద్ధాదరః
శల్యోయం పృతనాముఖే విజయతే ప్రత్యర్థినాం వీర్యవాఁ
జ్ఞాత్వై తత్కురుయత్నమం మమ విభో గోప్తాహి నస్వం సదా॥

ఊచేచ్యుత స్తదనుధర్మసుతం నభీ నే
శల్యోయమున్నదతి సైన్యముఖే రపూణాం

భీష్మాంగిరస్సుతశిఖండి కిరీటి భీమ
పాంచాలపుత్ర హరి సౌబల సన్నిభోయం॥ 17

నత్వా మృతేకోపి విజేతుమేనంశక్తోహిరాజన్ నముచింయధేంద్రః
తీర్ణాంబుధే ర్గోష్పదతుల్యమేషజయోహి శల్యస్య తవాద్య జేతుః॥ 18

ఇతీరయిత్వా తనయం పృథాయాఃహరిశ్చతే హార్దమనాశ్వాంతాం
నినాయసా కౌరవవాహినీంచహాహాకృతైఃతీత్ తృణదాంతృణేన॥ 19

విభాతకాలే కృతనిత్యకృత్యోధుర్యోధనో మద్రపతిం పురోగం
నిధాయ శిష్టై శ్చతురంగసైన్యైఃఅభ్యాయయౌ పాండవవీరసేనాం॥20

తస్మిన్ రణే కౌరవ పాండవానాఃమష్టాదశాహాః ప్రమితే నుఘోరే
కర్ణోహత స్సప్తదశేహ్నితావత్ఃశిష్టా చమూశ్శల్య మనుస్మితాభూత్॥
రథా స్సహస్రాణి దశైక మశ్వాఃలక్షే త్రికోట్యశ్చ పదాతివీరాః
గజాస్సహస్రాణి దశాపి సప్తఃశతానిశిష్టాః కురువర్యసైన్యే॥ 22

సహస్రషట్కం రథకుంజరాణాంఅర్వత్సహస్రాణి దశైవయోధాః
కోటిశ్చ కుంతీసుత సైన్యశిష్టాఃశ్వేపా హతా స్సప్తదశాహరంతం॥ 23

అభిద్రుతాం కౌరవవాహినీం తాంశల్యం పురస్కృత్య రణాయ భీమాం
యుధిష్ఠిరోభీమ యమాజ్ఞ నాద్యైఃరభ్యదవత్ శౌర్యపబృంహితౌజాఃకు॥

పరివృత్త మాసీదథ కౌరవాణాంసపాండవానాం పరిధనం పరికృష్టం
రథా గజాశ్వా బహవశ్చయోధాఃవిభిన్న దేహా భువిశేరతేస్మ॥ 25

కుంతత్రిశూలాసి పరశ్వధాది నానాయుధై స్తత్ర సమేత్యయోధాః
మిథో నిజఘ్నూ రథవాజిదంతీవపూంషిచస్వాని భయం విముచ్య॥

కరోరుభాహ్వంఘ్రి కటీశిరోభిఃపరిక్షతానాంచ నిపాతితానాం
యోధోత్తమాశ్చేంధ్రగజాధిపానాంసమావృతా ఘోరతరాభవద్భూఃకు॥

మహానదీంతామ సృహూషువాహాం
తేరు ర్ద్విపాశ్చేంద్రితటాం రథాంద్రీం
శిరోజ శైవాలయుతామపారాం
యోధాఃకథంచి ద్విజయాదిత నస్తే॥ 28

హార్దిక్య శారద్వత సౌబలేంద్రై
ర్ద్రోణాత్మజా స్తత్ర నిరూఢధైర్యాః
దుర్యోధన స్సైన్యవహితాభికామాః
చకుర్ స్తదా కర్మ్మయథాత్యవీర్యం॥ 29

తథాజ్ఞప్తో భీమ యమౌచ ధృష్ట
ద్యుమ్న శిఖండీ సహ చేకితానః
యుధిష్ఠిర స్సైన్యగతా ముశంతః
వ్యదార్వయ న్మదీపతే రనీకం॥ 30

భగ్నం తదు ద్వీక్ష్యబలం స్వకీయం
మదేశ్వర స్సారథిమారయత్ స్వం
నివర్తయం శ్చాపి చమూం స్వధావత్
యుధిష్ఠిరం ద్యోతిసితాతపత్రం॥ 31

శల్యేన సేనావినివర్తితాసా। తమేన ధర్మాత్మజ మభ్యధావత్
తదా ప్రవృత్తో నకులస్య చిత్ర। సేనస్యచాత్యంతసుఘోరరూపః॥ 32

* రణఇతిశేషః *

మాద్రీసుత స్సేన నికృత్త చాపో। హతస్త్రిభిశ్చైన శరైర్లలాటే
హత ధ్వజ స్సాజితృవీతిరర్వ్యా। మవాతరత్ ఖడ్గధరశ్శతాంగాత్॥ 33
సచిత్రసేనా బుదముక్తబాణ। వృష్టింగ్రిన్ మదీపతే స్సుతాజః
చమూపతేసత దంతరేత। చ్ఛిరోజహారాసివరేణ తూర్ణం॥ 34

కర్ణాత్మజోధాభి గతశ్చ సత్య। సేనస్సుషేణో నకులం కులాద్రిం
వ్యదారయన్మర్మ సుమార్గణౌఘై। ర్యథాగుహాః కౌంచమివాత్మశక్త్యా॥
రథంవి భేత్తుంచ రథోధసత్య। సేనస్యవాహాన్ చతురశ్చతుర్భిః
నిపాత్య కేతుంచ నికృత్యమాద్రీ। సుతః శూరపైణ శిరోప్యకృంతత్॥
తతస్సుషేణ స్సహజేపరాసా। రథం రిపోస్సధ్వజ సూతవాహం
బభంజ మాద్రీ తనయోపియాజ్ఞ। సేసీసుతస్యా స్థితవా శతాంగం॥
సుతసోమ రథ స్థమదీజా। తనయో న్యధ్దనురాశ్రవః కృష్ణ
వృషసేన సహోదరం శిత్రై స్సుతసోమేన సహోదయచ్ఛరైః॥ 38
సచనైజ బలానుసారితః। నకులం బాణగణైస్సమాచినోత్
నకులోపి శిరోధ్వచంద్ర తస్సమకృంతద్విషతః పతత్రిణా॥ 39

సచిత్రీసే నాకజపుత్ర యుగ్మావధేనభీతాం పృతనాం స్వకీయాం
ఆశ్వాసయ న్మదీపతి స్వభీకఃజగ జహార్యక్ష ఇవాదిదర్యాం॥ 40
స దుర్నిమిత్తాని భయానహానిఃరీక్షమాణోప్య విశంకమానఃమదాధిపఃపాండవవీరసేనాంవ్యదారయ త్సారయుతైఃపృషత్కైఃయుధిష్ఠిరం భీమ యమౌచధృష్టద్యుమ్నంచ శైనేయ శిఖండినంచ
ద్రౌపద్యపత్యానిచ మద్రిరాజోవివ్యాధనైకై ర్విశిఖై స్ససైన్యాన్॥
పతంగ సంఘాత ఇవాపతత్సాఃసార శృంగాణాం సతు మద్రిరాజ్ఞఃపాండోస్సుతానాం పృతనా సుసోపిఃయుగాంతకాలానల మృత్యుకల్పఃవిద్ధా వ్యయోధాఃతమధో త్పతంతంయుధిష్ఠిరస్సంచ నిపీడయంతం
వివ్యాధతీక్ష్ణేన శరేణభీమఃయమౌచ కృష్ణాతనయాశ్చసాకం॥ 44
ద్రౌణిస్స హార్దిక్య శకు న్యలూకఃరరక్ష మద్రేశ మభీవృతంతైఃద్వంద్వంచ యుద్ధం సమభూ త్తదానీంపాండో స్సుతానా మపి కౌరవాణాం॥ 45

భోజాధిపో భీమమభిప్రయాతఃపాంచాలపుత్రించ కృపో భ్యధావత్
ద్రౌణి ర్యమౌ సౌబలరాజసూనుఃద్రౌపద్యపత్యా నిరుపాభియాతౌ॥
ద్వంద్వేచ తస్మిన్ సమరే వునశ్చతత్సంకులం ఘోర మభూ త్సమీకం
శల్యస్యసూను సహదేవఖడ్గనికృత్త మూర్ధానిపపాత తత్రీ॥ 47
భీమస్స కృద్ధోరాజసృపేణభిన్నారథఃపునశ్చాన్య రథాధిరూఢఃకిరన్ రిపూణాం పృతనాం పృషత్కైఃద్రౌణిం జఘానేషుభిరుగ్రపాతైఃస ద్రౌపదేయాఃపికిరన్శరౌఘైఃజఘానభీమస్య హయాన్ద్విజేంద్రఃరథాదవారుహ్య గదా ధరస్సతత్రైవ భీమో విమమర్ధ శత్రూన్॥ 49
విమర్దయిత్వా కృతవర్మణోశ్వాన్రథంచ శల్యం నృపమదయంతంనిరీక్ష్య భీమోగదయాతత్రైవశల్యస్య వాహాన్ చతురోమమాథ॥ 50
మద్రేశ్వరేణాధచ తోమరేణపీనే హతో వక్షసి భీమసేనఃనిమగ్న ముత్కృష్యత మేవతేనశల్యస్య సూతంతరసా జఘాన॥ 51
తతోగదాంస్వామపి మద్రిరాజఃపరిగృహ్యమృత్యు పరితమాన రూపాంభీమాది మభ్యేత్య ననాదపశ్చాత్తదోర్గదా యుద్ధమభూత్సభీమం॥ 52

పరస్పరంతౌ సరుషౌ గదాభ్యాంచిరంచరంతౌ వివిధైశ్చమార్గైః
అన్యోన్య మాహత్య నిపేతతుర్భూశేకధ్వజా వాశ్వయుజే విముక్తౌ॥53

కృపస్తుమదేశ మపానయత్త్వరధం సమాపరోహ్య తదా విభగ్నం
భీమః ప్రణేనైవ సముద్ధితస్తంగదాధరోరిం సముపాజుహావ॥ 54

నిశమ్య భీమస్య నినాద ముగ్రంవజ్రస్యనిష్పేష సమం సమగ్రం।
దురోదనో భేత్తుత చేకితానంప్రాసేన విధ్యాధ హృదిక్షితీశం॥ 55

మృతం సమాలోక్యతు చేకితానంసుయోధధాః పాండవసైన్య సంస్థాః
కిల్పాంతమృత్యుప్రతిమాః కురూణాంచేరుశ్చమూష్వా తతశ్ప్రహస్తాః॥

హార్దిక్య శారద్వత సౌబలాశ్చ మద్రేశితుః పౌరుష ముద్ధరంతః
అయోధయన్ ధర్మసుతం యధేంద్రందైత్యాదివాదిత్య దనూజయుద్ధే॥

దురోదనే తత్ర సమేత్య ధృష్టద్యుమ్నేనయుధ్య త్యమరేంద్రసూనుః
రథత్రి సాహస్రమయుధ్యదాజౌపురస్కృత ద్రోణమతం తతాశం॥ 58

నామ స్వనాధ స్మృతదోచ్చరంత సైన్యాన్యస్తదా కౌరవ పాండవానాం
రజః ప్రణున్నం ఖురచక్రపాతైరశామయద్ అబ్ధి సమైర స్మృభిః॥ 59

విద్ధ శ్చతు ర్దశభిరంతకపుత్ర బాణై
శ్శల్యస్త ముగ్రలపనై ర్విశిఖై రవిధ్యత్
ధర్మాత్మజోపి నిశితైః పునరేవ విధ్వా
తం సారథించ నవభి ర్నిజఘాన బాణైః॥ 60

చర్మిసేన ముదీర్ణ్య మద్రరాట్ అతివిద్ధం నిజచక్రరక్షకం
అధ చేదిప పంచవింశతిం వినిహత్యాంతక కింకరీ వ్యధాత్॥ 61

శినినూను యమానిలాత్మజానపి విధ్యాధ శితైర్మహేషుభిః
అధరోషయుతో యుధిష్ఠిరస్సమకృంతత్ ధ్వజమస్య భల్లతః॥ 62

ధ్వజభంగముదీర్ణ్యమద్రరాట్ కుపితోధర్మతనూజమావృణోత్
విశిఖైర్యమభీమసాత్యకీనపిచైకముదైచ్చపంచభిః॥ 63

బలిమింద్రనిపీడితం యధాగ్రజనింమద్రపతీషుపీడితం
యమ మాధవ వాయునందనాసకృదేకం బహవోన్యపీడయన్॥ 64

భీమాష్టభిశ్చ నకులోపిచ పంచబాణై
రన్యశ్చస ప్తవిశిఖై శ్శినిజశ్శతేన
తం వివ్యధుస్సచదృఢం విసృజ్యచాపం
ప్రత్యుజ్జహాన ధృతవాన్ విజయేనయేన॥ 65

పంచవింశతిశరాంశ్చ మాధవోమారుతస్య తనయోత్రిస ప్తతిం
పంచభైవనకులోఽనక శరాన్।అచ్ఛినత్ససహదేవకార్ముకం॥ 66

సోపినూతులశరైస్త్రి స ప్తభిఃపీడితోన్య ధనుషేషుపంచకం
మాతులేతు నిజహూనసారధింతస్యచత్రిభిరతాడయత్ శరైఃు॥ 67

షష్ట్యా ధర్మతనూజసిశ్చనవభి ర్మద్రేశ్వరం సాత్యకిః
స ప్తత్యాసలజో జహూనస తధా విద్ధన్వవచ్ఛోణితః
ఎకైకంచ మహేషుభి శ్శితముఖై స్సంపీడ్యతాన్ పంచభిః
భల్లేనాచ్ఛినదంత కాత్మజ ధనుస్సజ్జీకృతం ముదరాట్॥ 68

అధాన్యచాప మాహృత్తెశ్శరాహైఃశల్యం సనూతధ్వజవాజివాహం
వితత్య విద్ధోదశభి శ్శితాగ్రైఃయుధిష్ఠిరో భూద్బహుధా విభిన్నఃు॥ 69

శైనయేన నివారిత శ్శరశతై ర్మద్రేశ్వరస్తద్ధనుః
చిచ్ఛేదాధస తోమరం సమసృజ త్తస్తైమరు స్సందనః
నారాచం నకులశ్చ శక్తిమతులాం మాద్ర్యస్సతోన్యోగదాం
కాంతేయోపిశతఘ్ని కాంసచ సమంతానేక ఎవాస్సృణోత్॥ 70

భల్లైస్తోమ రకం నికృత్యచశరం నారాచసంజ్ఞం ద్విధా
చ్ఛిత్వాశక్తిగదే నివార్య విశిఖైఃు ఛిత్వాశతఘ్నీ మపి
దృష్ట్వా చాపి హతం యుధిష్ఠిర శరైఃు చక్రేశ్వరం మద్రరాట్
సర్వా మాకులితాం చకార పృతనాం పాండోస్సుతానాం తదాఃు 71

ఎవం వర్తతి భీషణాత్మని రణేపాధోక్షిచ సాత్యకినా
తైగ్రైన్యహితేన యుద్ధమతులం చక్రేశ్వరైనైకధా
తెనోగ్రం ప్రహితం నిపాత్యముసలం వ్యర్వ్వద్రథెనాంతక
పక్ష్యం వైపరిషంచతం త్రిభిరహో భల్లై జఘూనాజ్జనఃు॥ 72

పాంచాలం సురధం నిపాత్యనృపతిం తత్పాపతంతం శరైఃు

ఘ్నంతంచస్వ ముదగ్రచాప విశిఖంనారాచతో భూతలే
దారిణి ర్మధ్యగతె దివఃఖరకరే యుధ్యత్ పృధానూనునా
తత్రాశ్చర్య మభూత్ మహాన్నిమతాం నాకౌకసామాదిమం॥ 73

శిఖండి కృతవర్మణోరపి బభూవ యుద్ధం తదా
సుయోధన మయోధయత్ ధృష్టశరాసనం పార్షతః
యమావపిచ మాతులాతులితమంతకే నాశుగైః
మరుత్తనయ మాధవౌ న్నపతిరప్య విధ్యచ్ఛితైః॥ 74

వికీర్యమాణ శ్శరవృష్టిభిస్తైర్నికృత్యచాపం సకులన్య శల్యః
గృహీత చాపేన పునశ్చతేనవికీర్ణవర్మాథ భవద్గతో భాస్తైః॥ 75

రాజ్ఞా పునస్తైక స్సనాదేవతశ్చనుదాధిరాజో దశభిర్విశిఖైః
భీమేన సృష్టాన్ దశభిశ్చవృష్ణివీరేణ జఘ్నె సకృదేవశల్యః॥ 76

సప్తత్యా సనభిశ్చ సాత్యకిం మధ్యే శల్యః పరివిధ్య్వ ధనుః
సేషం తస్య నికృత్య ముష్టితలగో హత్వాతురంగానపి
భూయో బాణశతం సమర్ప్య నిశితం భీమం యమౌ ధర్మజం
విధ్యాచోగ్ర పతత్రిభి స్సమతనోదాశ్చర్య ముత్పశ్యతాం॥ 77

అథాన్య మాస్థాయ రథం పరీయాతుశ్శినేస్సంతి స్యాపిచ మద్రపస్య
భూమ్యంతరిక్షే వివిధేషు జాత్రైర్విస్ఫారితే యూ త్థిమిరంచ ఘోరం॥ 78

పునరభూ త్తుములం పాండవానాంధనంజయ స్సమితిరుగ్ర విధాయుధసంకులా
విరుచుచేహిత దేహ సమాపత స్సమ ఇవాపతిత స్సతు మదగ్రాట్॥ 79

నిపీడిత శ్శల్య శరై ర్యుధిష్ఠిరః
దగ్రివత్వపి స్వేచబలే భయాద్దిశః
అమర్షితః పౌరుష ధైర్య సంశ్రయః
జఘాన తం తుల్య ఏనాజయోజ్జయః॥ 80

పురస్సరం భీమ మధో విధాయధనంజయం పృష్టగతం చ కృత్వా
పార్శ్వద్వయే నృష్ణిశర చ ధృష్టద్యుమ్నం సచకేకై సృపతి స్సమీక్ష్యం॥

స్వేనైవ శల్యస్య వధం నయద్వాఽవధంచతేనైవ నిధాయ చిత్తే
నదత్సుభేరీపటహేషు రాజాఽమదేశ మభ్యేత్య చకారయుద్ధం॥

పాంచాల్య మాధవ యమాదిషు సౌబలాద్యై
ర్యుధ్య త్సుధర్మతనయస్య పృషత్కవృష్టిం

సేహేదిరాడివ ఘనాత్కరకాంబువృష్టిం
మదాధిప స్సవివరంచ దదశ్శతన్య।
తదాతు భీమస్య పురస్సరస్యాముర్యోధనః కేతుశిరో నికృత్య
తూణేన చాపంచ తదీయశక్త్యావిభిన్నవక్షాః పతితో ముమోహ॥ 84
భీమేన సూతం నిహతిం తదీయం
నిరీక్ష్య హాదిక్య కృపాస్య పుత్రాన్
అభ్యేత్య విద్రావిత సైన్యసైన్యాన్
అవిధ్యదుగ్రై ర్దివిశిఖైః కిరీటీ॥ 85
యుధిష్టిర శ్శల్య పురస్సరాంతాంసేనాం రథే భాశ్వపదాతిపూర్ణాం
విధ్వంసయిత్వా సముదగ్రచాపోహంతుం ప్రయత్న వితతానశత్రుం॥
తదాసమేతౌ బుధ మంగళాభౌ మిథశ్శరాఘై ర్దివితాంతరిక్షౌ
నిశ్చిక్యురేకత్ర జయంచవాన్యంప్రసర్పకా స్సిద్ధసురా సురాస్తా। 87

నిరీక్ష్యేతిశేషః

పరిదహ్యమానే వర్తతి సన్నిమిత్తజావేధ కుంతీతనయే పరిహృష్టే
శల్యేన ముక్తం శతమాశుగానాంతూణేన కృత్వంచ శరాసముగ్రం॥
యుధిష్టిరోధాన్య శరాసనేనశల్యం సపీడ్యేషు శతైస్త్రిభిస్తం
తూణేన చాపంచ నికృత్యవాహ్యపార్ష్ణిం నసూతంచ జఘాన కేతుం॥
అధాపనీతో గురునందనేనశల్యో ముహూర్తేన పునశ్చనుష్ఠః
అన్యం నమారుహ్యరథం సధన్వాకాంతేయమభ్య ద్రివదంతకాభః॥
తతః పునర్మదిప ధర్మరాజోదిగ్వ్యాప్త భీమారవచాప పాణీ
తతక్షతుశ్చైవ మిథశ్శరీరేనానాయుధవ్రాత పరిక్షతైస్తా॥ 91
శరేణ విద్ధస్సశితేన వక్షస్యజాతశత్రో రవినన్ని భేన
రంతాదృశేనాపి నిహత్యమోదంజగామ మోహంచ జగామశల్యః॥92
ముహూర్త లబ్ధ స్మృతినాథ తేనశతేన శల్యేన శరైర్న రేంద్రః
వర్మ ప్రభిత్వా నవభి స్తదీయాంతంచాశుగై ష్షడ్భిరవిధ్యదాశు॥ 93
సంచిన్న చాపోధచ మద్రరాజ్ఞాయుధిష్ఠిరో న్యేన శరాసనేన
వివ్యాధ శల్యం నముచిం యథేంద్రఃవధే ధృతాత్మాధృతరాష్ట్రసూనోః॥

శల్యోపి భీమస్య యుధిష్ఠిరస్యాతినుతో యుగ్మం నవభిర్విభిద్య
తూర్ణేన చిచ్ఛేదచ కేతుమస్యాతదా కృపోభ్యేత్య జఘాన సూతం॥95

నిహత్య చాశ్వాన్ పునరేవ శల్యఃయుధిష్ఠిరస్యాపి చమూప్రవీరాన్
భీమేన కృత్త ధ్వజ సూత శీర్షఃవిభిన్నవర్మాస శరైర్ హతాశ్వః॥

సచర్మ ధృత్వాసి మధోరధాత్ స్వాత్
అవప్లుతో నుదగ్రిపతి స్సుధైర్యః
ఛిత్వా రథేషాం నకులస్యతేన
సముత్పపాతాను నరేంద్రసూనోః॥ 97

భీమస్తదా తన్నవభిః పరిభిద్య
చర్మాసి వర్యంచ చకర్తభల్లైః
కీర్ణశ్చ శల్యో భవదుగ్రిబాణైః
సపాపతత్తై ర్భీమ ముక్తైః పృథివ్యైః॥ 98

శల్యో హతాశ్వః పతితాసిరాసీత్ భీమాది మాధ్మాతి మహాబ్జరాజైః
విభ్రాంత చిత్తస్సరిభోభ్యధావత్ యుధిష్ఠిరం సింహ ఇవేభరాజం॥ 99
తస్మైస్మ సశక్తిం మణిహేమదండాంత్వష్టాపురేశాన కృతేసుక్లప్తాం
రుదోర్ణిధక యేషుమిభోగ్రరూపాంయుధిష్ఠిరో భ్యక్షిపదాశువీరః॥
శల్యేన సాశక్తి రుదీర్ణవేగాకృతప్రయత్నా బలినాగృహీతుం
సర్వాణి మర్మాణి విభిద్యతస్యాబిభేద చోరఃపృథుతస్య శీఘ్రం॥ 101
తతో గతాసుఃప్రణవర్మభేద్యైరస్యక్షురద్రానుమవేధరాజః
సపాతభూమ్యాంపరిధూసరాంగో యథేంద్రధ్వజో యథా వజ్రహతోచలశ్చ॥
తస్మిన్ ప్రభిన్నే నుజముప్యలూనాంతిస్యాభివిమోక్ష్య శరాన్ కిరంతం
యుధిష్ఠిరో పీడ్య ధనుశ్చ కేతూంశ్చురద్యమే నాచ్ఛినదాశుపీనాం॥103
భల్లేన చిచ్ఛేద శిరశ్చతస్యానకుండలం మడ్బిరధాపతస్య
తస్మిన్ గతాసా పతితే శతాంగాత్ శల్యస్యసైన్యా న్నిలాన్ముమర్ద॥
నిరీక్ష్య విద్రావిత వీరవారాం
భోజాధిపస్తాం పృతనాం విశీర్ణాం
శైనేయ మానస్య మభిద్రవంత
మభ్యాయయౌ నృత్త ఇవామరేంద్రం॥ 105

అయుధ్యతాం తావధ వీరవర్యాదిశః కిరంతౌ వివిధైఃపృషత్కైః
భోజస్తదాతం దశభిర్నిహత్యతిభిహయాయాం కార్ముక మవ్యకృంతత్॥

ఆదాయ కార్ముక మధాపర ముగ్రకోపః
శిన్యాత్మజో దశభిరుగ్రముఖైః కలంబైః
నిర్భిద్య వక్షసి రథంచ తథాయుధేపే
భల్లై ర్నికృత్య తురగా నవధీ త్సనూతాన్॥ 107

శారద్వతేనాశు తదాపనీతే
భోజే తదు ద్వీపిబలం విశీర్ణం
దుర్యోధనో భేత్స్య సపాపతాత తా
నేకో న్యవారీత్ కిల పాండవుత్సాన్॥ 108

భోజోపిభూయోన్య రథాధిరూఢఃపాండోస్సుతానభ్యగమత్ కృతాస్త్రుః
తస్యాశుహత్వా చతురస్తురంగాన్కృపంచ షడ్భిర్నిజఘాన ధర్మః॥

తతోపనీతే పురభేదభోజేకోగ్రస్య పుత్రేణ కృపశ్చ ధర్మం
నినాత్య షడ్భిర్విశిఖై స్తురంగానష్టాభిరుగ్రై ర్నిజఘానమానీ॥ 110
దుర్యోధనోపి ద్విరదాధిరూఢో
నివర్తయిత్వా విపలాయితాస్తాన్
మద్రేంద్ర భృత్యాన్ సహితైః కుధార్తః
యుధిష్ఠిరం హంతు మభిద్రుతో భూత్॥ 111
పాధస్తమాలోక్య సమావృతంతైః
సముత్థిపన్ గాండివ ముగ్రవీర్యం
మమర్దసర్వాన్ సహమద్రకాంస్తాన్
దుర్యోధనస్యానుచరాన్ జయార్ధీ॥ 112
సాల్వస్తదానుస్య గజేంద్రముచ్చై
స్సహాయకృత్ కౌరవపుంగవస్య
కిరన్ శరైః పాండుతనూజ సేనాం
మమర్దవన్యామి వదంతి రాజః॥ 113
తముద్యంతం ద్రుపదస్యసూనురభ్యద్రవద్ద్వారణవర్యవాహం
విద్ధశ్శితైః పంచభిరేకుంభేగజః పరావృత పాపతేన॥ 114

పునశ్చ సాల్వేన గజేంద్రముచ్చైః
సోత్తాంకుశేరిత మభ్యధావత్
దృష్ట్వా భయార్తో ద్రుపదస్యసూనుః
అవాతరత్ స్వీయ రథాత్ గదాధృత్॥ 115

శిఖండి శైనేయ నిరుద్ధవేగం। శరోత్తమైస్తం గదయా గజేంద్రం
జఘానమూర్ధ్నా ద్రుపదాత్మజన్మా।సచవ్యసుః పాపధరాంసుతాసృక్

సాల్వేశ్వరస్యాథ శిరోజహార।భల్లేన వృష్ణి ప్రవరశ్శితేన
పరిభగ్నమాసీ స్నిఖలా కురూణాం।బలం హతే తత్ర విసృష్టశస్త్రం॥

హార్దిక్యేన సనారితే కురుబలే యుద్ధాయ నృత్తే పునః
శైనేయ స్తదభిద్రుతః కురుబలం సఙ్ఘేమ కీర్ణాహ్వయం
హత్వా నాత్వతివుంగవేన సమరం చక్రే విచిత్రాస్పదం
హార్దిక్య శ్చతురశ్చ తుభిరవధీత్ తత్రార్వతి స్సాత్యకేః॥ 118

హత్వా సాత్యకి రష్టభి శ్శరనరై ర్భోజం త్రిభి స్తేచవా
విద్ధశ్చిన్న శరాసనోధనురధో సజ్యం చకారాపరం
భోజేంద్రో దశభి స్తతో హతహయాః కృత్తధ్వజ్రాజితా
శూలం సాత్యకి నావిసృష్ట మనఘం వ్యాధూతయ త్పత్రిభిః॥ 119
భల్లేనాథ శినేస్సుతేన హృదయే విద్ధస్సభోజాధిపః
క్షోణీ మాయత గౌతమో ధతమపో వాహాజితో నిర్జితం
సర్వం తద్విముఖం బలం సమభవ త్సంపీడితం కౌరవం
తత్తైర్నిక స్సుబలాత్మజాతనుజ నిర్ద్రుద్రావ పాండోస్సుతాన్॥ 120

సుయోధన స్తత్ర మహాప్రతాపశ్శతేన వివ్యాధ యుధిష్ఠిరంతు
త్రింశద్విలుప్తే నచతేన భీమం।సప్తాశుగైశ్చైవ యమద్వితీయం॥ 121
షష్ట్యా చతుర్భి ర్నకులంచ ధృష్టద్యుమ్నంచ శైల్యే శ్శినిజంత్రిభిశ్చ
ద్రౌపద్యపత్యానిచ సప్తభాణైః।చిచ్ఛేదచాపం యమయోః పరస్య॥
నశరాసన మన్యదుద్ధర్ద్ధ।దశభి స్తం నిజఘాన పత్రిభిః
నవభిర్నకులశ్చ పంచభిఃవ్యధమ త్సాత్యకి రేకపత్రిణా। 123
ద్రౌపదీసుతవరాస్త్రి స్సప్తతించిత్రీయుః పవనజోప్య శీతికం
ద్రౌణ్యులూక కృప సౌబలాదయ। స్తత్రితాః పరితినిజఘ్నురుద్యతాః॥

దాణి వాయునుతయోశ్చ యుధ్వ్యోోఽధర్మజః శకునినా నిపీడితః
మదిఁతేషు చహయేషు తం భృశంఽన ప్తభిస్స నవభిః పిపీడచా॥ 125

ఉలూక సకులావపిష్య తనుతాం తదాయోధనం
తథైవ కృతవర్మణా శినితనూజ విస్సంగతః
నుయోధన మపీడయత్ పృమతరాజపుత్రీ కృప
శ్శరైః దుఃపదజాసుతా స్నిశితపర్వభిశ్చానధీత్॥ 126

హయైరపి హయాగజై గఁజవరా స్త దాపత్తయః
పదాతిభి రధో రధారధవరైశ్చ సంమదిఁతాః
రజశ్చ దివముత్థితం పిహితభానుబింబం నుహత్
తురుస్సిధిర విస్రివైదివశ శామదాప్రోంబునా॥ 127

సురాసుర రణోపమం తదభవ త్తదాయోధనం
విముక్త మఖిలై రనుప్వభిరుచిశ్చ యోధోత్తమైః
తీక్ష్ణభిః కృపమజింహ్మైరభి నిహత్య ధర్మాత్మజః
చతుర్భిఁ దవధీత్ హయాఁ శితముఖైశ్చ భోజేశితుః॥ 128

తస్మి న్నశ్వత్థామనిర్వ్యాపితేష్టా
భిన్నిర్విద్ధం పత్రిభిగాఁతమేన
ధర్మాపత్యం నప్తసంఖ్యై శ్శతై స్తం
గాంధారీజః ప్రావృణో త్సాయకానాం॥ 129

రిరక్షు యిషన స్తదా తమధిపం శిఖండ్యాదయః
వితేను రవిశంకితం రణమశంకితం చామరైః
బలం శకునిచోదితం ధృతవిచిత్రి నానాయుధం
మమర్దఁచ చమూం పృధాతనయ చోదితాం భీమణాం॥ 130

అథ ధర్మతనూజ శాసనాత్ నవాదేవ శ్శకునే శ్చమూం విశఁ
విమమర్దఁ యధాగజస్సరఃసచరుష్ట స్సహదేవ వాహినీం॥ 131

ధనంజయశ్చాపి చచోదయఁ హరించమూంపవిష్ట శ్శకునేస్సముద్యతః
కబంధ సంఘాత విభీషణాం దివంచకార భూమించ సమాప్లుతాసృజం॥
భీమశ్చ తత్రైత్య గదాభిఘాతైర్మమర్దఁనాగాఁ సుబలాత్మజస్య
సాంధాలపుత్రశ్చ జయెధృతాత్మాజఘాన దుర్యోధన సైన్యజాలం॥

దుర్యోధనో ద్రుపదరాజసుతేన వత్స
దంతాదిమై శ్శరవరై ర్నిహత స్సగాఢం
ఛిన్నాశ్వసారథి రథ స్తురగాధిరూఢ
స్సైన్యాదపాక్రమద లక్ష్యగతి స్సదూరం ॥ 134

దారీణి భోజవర గౌతమా స్తదాలో
క్యరాజరహితం నిజం బలం పీడితాశ్చ
పృషతాత్మజాశుగైః సాబలాంతిక ముపాగతాః ద్రుతం॥ 135

భీమోపి తత్ర ధృతరాష్ట్రసుతా న్రవీర్యా
దుర్మర్షణారిహముఖా అనయ ద్వినాశం
దుర్యోధనశ్చ కుపిత స్సహసా బలా ద్వైః
అన్యైశ్చ సోదరవరై ర్పునరుత్థితో భూత్ ॥ 136

సుదర్శన వృకోదరా యుయుధతు స్తదాసాబల
స్యశర్మ సహితోర్జునం ప్రతియయూచ దుర్యోధనః
తురంగ వరవాహనం సమభిగమ్య మాద్రీసుతం
ద్వితీయ మసినాశిరస్యభి జఘానరుష్టో భృశం॥ 137

మోహం గతస్య పునరేవ నిరూఢ సంజ్ఞః
దుర్యోధనం శరశతై స్సమవాకిరత్తం
భీభత్సునా వినిహత స్సమరే సుశర్మా
భీమ స్సుదర్శన శిరో వారదుద్యతాసిః॥ 138

తత్రోలూక శ్శకునితనయ స్సంగతో మద్రపుత్ర్యాః
పుత్రేణాజౌ విశిఖనికరై రర్దయిత్వా ముహుస్తం
వీర్యం నిజం ప్రకటమతనో త్తత్తభీమ స్తదీయూ
గర్జన్ సైన్యా అనయత యమస్యాంతికం దీప్తరోషః॥ 139

పార్శ్వేన సహదేవోథ భీమసేనేన తాడితః
విహ్వలాంగో రథోపస్థేనిపపాత విషణ్ణధీః॥ 140

సంజ్ఞాం పునస్సపతిలభ్య మాద్రీసుత స్తురంగా శకునే ర్విభిద్య
దశాశుగైర్ధన్వసమచ్ఛినచ్చ హసన్ స్వవీర్యం ప్రకటం వితన్వన్॥
అథ శరాసన మన్యదుపాదదత్ శకుని రుద్భటవీర్య బలోత్తరః
నకుల వాయుసుతౌ వ్యధమచ్ఛితై రిషుభిరుగ్రముఖై రుధిరాశనైః॥142

అథోలూకః పితృప్రీతింకుర్వన్ సప్తతి సాయకైః
సహదేవం జఘానాశుపశ్యతః పితురాత్మనః॥ 143

భీమో నవభిరాహత్యోలూకంచ సుబలాత్మజం
చతుష్షష్ట్యా పృషత్కానామవిధ్యత్తైల పాయినాం॥ 144

శకునే స్తనయస్య సోధచాప తతశ్శీఘ్రముదగ్ర కుండలం
అహర ద్వరభల్లవక్త్రితన్సహదేవ స్సపతాకమాహనాత్॥ 145

శకునే రధ పుత్రమారణాత్సహదేవస్యచ శోచతో భృశం
సమర స్సమభూత్తదా గదాంసహదేవా యనునోద సాబలః॥ 146

గదా మసిం శక్తిమపి ప్రతీతాంమాద్రీసుత స్సాబల రాజసున్నాన్
భగ్నాన్ విధాయేషుభిరుగ్రరూపైర్వ్యదారయచ్చాపిచతస్రసైన్యాన్॥
అధోపయాతం శకునిం సమాద్రీసుతోధి చిక్షేపచ తేనక్ష్ణప్తం
ఉద్ఘాటయద్దుర్గహ మాగ్నిహోత్రజ్వాల హర్యక్ష ఇవేభ యుద్ధే॥

సహదేవోధ శకునింవిధ్వా దశభిరాశుగైః
చతుర్భిర్వాజినో విధ్వాఛిన్న చ్ఛత్రంచ కేతనం॥ 149

నికృత్య కార్ముకంచాపిమర్మస్యాహ యదాశుగాన్
తత శ్శకుని రుత్పత్యసప్రాసోభ్య పతద్విషం॥ 150

భల్లైస్త్రిభిస్తదను మద్రీసుతా తనూజః
పాశం నికృత్య శకుని పరిహితం పరిదీప్తం
అన్యేనతస్య నిచకర్త శిరోతి శీఘ్రం
భల్లేన దారుణముఖేన భయంకరేణ॥ 151

హృత్తోత్తమాంగే శకునా ధరణ్యాం
న్యస్తాంగకే స్మృగరవిప్తగాత్రే
శంఖాన్ ప్రదధ్మర్ముదితాః ప్రకామం
కౌంతేయ సైన్యాస్ఫుట సింహనాదాః॥ 152

నిరీక్ష్యనాథం సుబలాత్మజస్య
యోధాః పరిత్యక్త శరీరవాంఛాః
పాండోస్సుతా నభ్యపతన్ ప్రహృష్టాః
మాద్రీసుతంహంతు ముదగ్రవీర్యాః॥ 153

తా నజ్ఞానో గాండివ ధన్వ్యఘోష।విభ్రాంతచిత్తా నఖలా విధాయ
శిరాంసి తేషాం నిపతద్భల్లైవినేతుమిచ్ఛుః సహజ పియాసం॥154

తతాద్భుతే దారుణశబ్దమిశ్రే।ద్రౌణిం కృపం భోజపతించ హిత్వా
దుర్యోధనంచాపి రణేన కశ్చిత్।జిజీవ సర్వే నిహతా నరేంద్రా॥155

గావల్గణిం తత్ర శినేస్తనూజ
స్సపాషతో హంతుమనా స్సఖడ్గః
జగ్రాహ తత్రైత్య తమాశు కృష్ణ
ద్వైపాయమనోమోచ య దాప్త బంధుం॥ 156

ముక్తోథ గావల్గణిరాజి రంగాత్।సంపస్థితః పట్టణమేకఎవ
సాయం దదశార్ధ్వని దీనరూపం।దుర్యోధనం పస్థితమేకమేవ॥ 157

తస్మై సగావల్గనిరానా నైజాగ్రహం విమోక్షించ ముసేఃపసాదాత్
భ్రాతృ నశేషా నిహతాంశ్చ శిష్టా।తీర్నేవశారద్వత భోజవిప్ర॥

దుర్యోధన స్సహ్రద మాప్తమాత్మ।బలక్షయాత్ పస్థితవా నిరాశః
వక్తుం తదేత ప్రితరం నియమ్య।హ్రదం సుహూతం పవివేశ భీమం॥

తస్మి న్నదృష్టే ధృతరాష్ట్రపుత్రే।హ్యన్వేషమాణా స్తముపేత్యదేశం
ద్రౌణిః కృపోవృష్ణివరశ్చ దృష్ట్వా।గావల్గణిం రాజసుతం త్వపృచ్ఛన్॥

తేతస్య వాక్యాత్ ధృతరాష్ట్రసూనుం
హ్రదం పవిష్టం విపులం నిశమ్య
తత్రైత్య దుఃఖాత్ రురుదుఃచిరేణ
రాజన్ను దేహి తిచనిధ్వనంతః॥ 161

పాండోస్సుతాశ్చ యుధినష్ట ముదీక్ష్యశత్రుం
దుర్యోధనం సకృప వృష్ణి వరాగ్రజైస్తం
అన్వేష్టుమే తమచలం హ్రదమభ్యపాయన్
తా వీక్ష్యభీతి మగమన్ కృప మాధవాద్యాః॥ 162

తే సంజయం నిజరథే త్వధిరోప్యజగ్ము
స్సేనానివేశ మధపూషి తిరోహితాంగే
రాజ్ఞస్త్రియో నిహత బంధుజనారుదంత్యః
పాపుః పురీం భటసురక్షిత యానవాహైః॥ 163

ధార్తరాష్ట్రో యుయుత్సాశ్చానుజ్ఞాతో ధర్మనూనునా
పరివిష్టో వాస్తినపురందదర్శ విదురం గురుం॥ 164

ప్రణమ్యతం తేనపృష్టఃకుశలం సైన్యసంత్యయం
దుర్యోధనం భయాన్నష్టమునాచ భ్రష్టమానసః॥ 165

అన్వీమ్య పాండుతనయేషు పునర్గతేషు
సేనానివేశ మధ గౌతమ మూఢవాద్యాః
భూయో ప్రహంత ముపగమ్య సుయోధనం త
ముత్తస్థుమం భసితి కోహితమేనమూచుః॥ 166

ఉత్తిష్ఠరాజన్ వయమద్యవీర్యాత్
జయే మపాండోస్తనయాన్ ససైన్యాన్
నతేభయం సత్యమిదం వదామః
శపేమ ధర్మేణ సనాతనేన॥ 167

సంవాదమేవంతు నిశమ్యతేషాంభీమస్య మాంసా నయనే నియుక్తాః
పిపాస వస్తద్రద విరమాప్తావ్యాధారహో భీను సమీపమాపుః॥ 168

ధనాధిపస్తే శిబిరం సమేత్యనివేద్యమాంసంతు యధాపురస్తాత్
ప్రహేభిత స్తంభిత నీరమేభ్యోన్యవేదయత్తం పిహితం నరేంద్ర॥169

నిశమ్యతేషాం వచనం ప్రహృష్టాః
సపాపహతాః పాండు సుతా స్ససైన్యాః
ప్రహోప కంఠం సముపేత్యశంఖాన్
దధ్ముర్దిగంత ప్రతిధావిశబ్దం॥ 170

ద్రాణిః కృపో భోజపతిశ్చ శబ్దంశ్రుత్వా త్వనుజ్ఞాప్య సుయోధనంతం
అలక్షితా దూరగతావటస్యమూలేనిమే దుర్నృప దుఃఖఖిన్నాః॥ 171

ధర్మాత్మజోధ ప్రహదమేత్యతస్యమాయాబలాత్ స్తంభిత మేఘపుష్పం
సంచోదితో యాదవనందనేనదుర్యోధనంపాధ సినుప్తమూచే॥ 172

కిమద్యవీర్యం క్వగతం నరేంద్ర
యస్త్వంభయాత్ తోయమనుప్రవిష్టః
నయుక్తమే తత్తవశూరమానిన్
మహారధాన్ ఘాతయితుః స్వసైన్యాన్॥ 173

అవలంబ్యాహి కర్ణ సౌబలౌ।కృతవాన్ యత్సమస ద్విగర్హితం
అనుభోక్తుమలం ఫలం నృపత్వ మిదానీమిత ఏహితస్యవై॥ 174

యదిపీరతరోసినోరణేవినిహత్య క్షితి మావ్ణుహి ప్రియాం.
అథవానిహతః పృథాసుతైఃక్షితిమేవాప్స్యసి తద్బహిర్వ్రజ॥ 175

ఇతి మర్మనిపీడనం వచస్సు నిశ మ్యాంతకనందనేరితం
ధృతరాష్ట్రతనూజ నిర్జ లేస్థితవేద మువాచ ధర్మజం॥ 176

నాహం భీతః ప్రాణకామోస్మిరాజన్
కింత్వేకో స్మిధ్వస్తవాహే సహాయః
ఆశ్వాసార్థం నీరమేతత్ ప్రవిష్టః
వశ్చాశ్వస్తానుత్థితో వారయిష్యే॥ 177

అథోవాచ పునర్ధర్మతనయో ధృతరాష్ట్రజం
ఆశ్వాస్తా ఎవహివయంత్వమప్యుత్థి యుధ్యచ॥ 178

దుర్యోధన స్తదను ధర్మతనూజమూచే
నైకోహామే తదనుభోక్తుమలంస్వరాజ్యం
వత్స్యామి నల్కలధరో విపినీశుచార్తః
నిష్కంటకాం సమనుభుంక్ష్వధరాం త్వమేవ॥ 179

వదం తమేవం తమువాచధర్మ।
సుత స్తవైతన్నహి యుక్తమద్య
ఆర్తప్రలాపాన్ త్యజనత్వయాప్తాం
ధరాం ప్రలప్స్యే యమృతేద్య యుద్ధం॥ 180

ఈశోహిదాతుం ధరణీం నమహ్యం
పురామమప్రార్థిత మత్యగాయత్
సూచ్యగ్ర మాత్రాపి ధరావురాస్యాత్
దత్తాశమస్యార్థిత దైవ్రయోనః॥ 181

అనేకరూపై ర్భవతాపకారైఃకృష్ణాం శుకాగర్హణ తశ్చపాప
నిపీడితో హంసనసోదర స్తేమృత్యు స్సముత్థితతః పయస్తః॥ 182

వాక్ఛల్య విద్ధోంతక నందనస్యదుర్యోధనో యోద్ధుమభిప్రవృత్తః
వికార్ముక స్యందన సైంధవత్వాత్।తమేవమూచె సలిలస్థఎవ॥ 183

ఏకోవి కార్ముక తురంగ రథోస్మి యూయం
పంచాయుధాశ్వ రథపత్తియుతాః ప్రహృష్టాః
యుష్మాస్వహం తదధునాన్యతమేన యోత్స్యే
మ్యేకేన నైక నమరో నహిధర్మయుక్తః॥ 184

ఏకోప్యహం విరథవాజి బలోపి సర్వా
నైకైకశో యుధినిహన్మి బలేన యుష్మాన్
ఆనృణ్యమేవ గురు శల్య పితామహానాం
ప్రాప్స్యామిచానుజ జయద్రథ సౌబలానాం॥ 185

ధర్మాత్మజోథ ధృతరాష్ట్రతనూజమూచే
ధర్మం బ్రవీషి యదితర్హి త దాభిమన్యుః
ఏకోహతః కిము శిశుబహుభిర్ధవర్భిః
ధర్మోఖిలై రనతిలంఘ్య తమోహిలోకే॥ 186

అథాపి దుర్యోధన సాం ప్రతంత్వాం
మన్యే ప్రవీరం యదిమాంగతోపి
దశాం రణోత్సాహయుతో సితస్మాత్
తవానుమత్యై వచరామియుద్ధే॥ 187

తదాయుధం సమ్మత మాశుధృత్వానిహత్యిరాజా ధవనోపిచైకం
తదే తదాకర్ణ్య గదాధరస్సన్గర్జన్ ప్రహాదా దుత్థితవాన్నరేంద్రః॥

తముత్థితం వీక్ష్యస శృంగశైలకల్పం పృథాయాస్తనయా స్ససైన్యాః
జఘ్నుస్తలాన్ సోప్యపహాసమేతంమత్వాతిరుష్టో దశగోమమాశు॥189

త్రిశిఖ భ్రుకుటీ భయానకఃదదృశే తత్ర సుయోధనోరిహా
ప్రళయాంతక సన్నిభోనదత్పరిఖింద న్నిపరోబసీ ముహుఃు॥ 190

అథ ధర్మజదత్త ముద్ధదత్కవచంచాపి కిరీటముజ్వలం
గదయాఖల పాండవక్షితింబ్రతిజజ్ఞే బలమాత్మనోవధ॥ 191

తమ ప్రతిభటం మత్వాగదాయుద్ధే సుయోధనం
శ్రుత్వాచ గర్జితం తస్యావద ద్ధర్మసుతం హరిః॥ 192

కిముక్తం భవతా రాజన్ధృతరాష్ట్రసుతం ప్రతి
హాత్వైక మేవనోరాజాభవేతి గదయాయుధి॥ 193

గదయా యుధ్యతోముష్యానహితుల్యోపి వజ్రభృత్
తమేనం వారయిష్యంతిభ్రాతరస్తే భవాంశ్చవా॥ 194

కథమిత్యధ్యాహారః

సర్వథా పునరేవేదమశిష్యతే మయ్యుపస్థితం
కింకరో మ్యహమాజ్ఞాప్యతాంయన్మాదిని నిర్భయం॥ 195

భీమోపి కేశవ మువాచ విషణ్ణచిత్తం
హన్యామహంహి గదయా ధృతరాష్ట్రసూనుం
విపేక్షితా భవతియాయ ముదస్థికాఃస్మ
వైరస్యపార మధునా వయముత్తరామః॥ 196

తచ్ఛ్రుత్వా వచనం భీమమకిత్థతే ముదాహరిః
సాత్యకిః భ్రాతరస్సర్వేరాజాంశ్చ సపాండవాన్॥ 197

తతః ప్రావర్తతయోగాంధారీసుత భీమయోః
సాస్ఫోటిత మ్త్వోత్థితకింగదాయుద్ధం భయానకం॥ 198

బలరామ స్గదాయాత స్తీర్థయాత్రాంచరన్ తయోః
శిష్యయోః దర్శయామతులంగదాసమర కౌశలం॥ 199

ప్రత్యుత్థాయస శైనేయసారి పాండవ కౌరవైః
పరిణామ నమస్కృవదనైరపూజ్యత యుధోచితం॥ 200

పృష్ట్వాచాత్ర కుశలం రామఃప్యాసీన శ్శుభసంస్థే
దర్శయం తయోర్గదాయుద్ధమతిష్ఠ త్సహమాధవః॥ 201

రామస్యవచసా కుంతీతనయో ధహరేర్ధుని
స్యమంత పంచకక్షేత్రంసృత్వా స్వర్గద మూహరే॥ 202

జగామాభిముఖ స్తత్రాత పద్భ్యా మనుజగ్మివాన్
దుర్యోధనోపి భీమశ్చభ్రాతరోన్యే హరిబలాః॥ 203

సరస్వతీ దక్షిణసీమ్ని తీర్థప్యాసన్న దేశేరి ష్ణుణాన్వాయస్య
అరోచయన్ తత్రరణం విధాతుంరామాదయస్తే విదితార్థ తత్వాః॥

అనబద్ధ కిరీటవర్మణోస్వగదే భ్రామయతోభుజాంచలైః
వపుషీ హితయోరరాజతాంసుధుకే తత్రి గరుత్మతోరివ॥ 205

మధుకైటభ రామరావణపితామహా భీమ సుయోధనాతదా
విపినే హరి దంతినావివపసభం ధీరతరం హ్యగర్జతాం॥ 206

తౌ వీక్ష్యమాణో హరిరద్భుతశ్రీరధిష్ఠిత స్వాస్తరమాసనాగ్ర్యం
హలాయుధః పార్థత ధర్మపుత్రీముఖాస్త మన్వాసతచాసనేషు॥207

పశ్యత్సుతేషు రుషితా వధతౌ గదాభ్యాం
ఆయోధనం వ్యకుతాంహి యధోపదేశం
పార్శ్వేచ మూర్ధ్న్యురసి శంఖతలేచ బాహ్వో
ర్గాఢం మిథోపిత గదా రుధిరం సృవంతౌ॥ 208

తౌ జానువిస్తం భితభూమిభాగౌఖన్నా పునశ్చోత్పతితౌ గదాభ్యాం
తతస్తు స్వేవపుషీ ధృతాశ్చౌజయే మహాగర్జిత మాచరంతౌ॥ 209

తుల్యప్రచారా సముదీక్ష్య భీమదురోధనా విందసుత స్తదానీం
కోవావిజేతాహ్యనయోరిదానీమిత్యచ్యుతం సంశయితోవ్య పృచ్ఛత్॥

న్యాయేన యుద్ధేధిక మేవశౌరిః
దురోధనం సం కథయ అథాపి
సంధాంచ భీమస్య కృతాం పురస్తాత్
చేత్స్యామి శశోర్గదయేతిచోరూ॥ 211

ధగ్నోహి మాయావినిమాయయైవవధోన్యధా జేష్యతి ధార్తరాష్ట్రీ
పరాజయశ్చాపిచ యోధువస్యాదిత్యాహ పాధం శ్రితపక్షపాతీ॥212

అధాజ్ఞనః పశ్యతి భీమసేనేతతాడకృష్ణేపిచ సవ్యమూరుం
విబుధ్యసంజ్ఞా మధతాంగదాంస్వామభీమయత్న జ్వలితాహి కల్పాం॥
విమోచయిత్వా విలనూను దత్తంగదాప్రహారం ధృతరాష్ట్రినూనుః
జఘానగాఢం గదయాత్మ నస్తంముమూర్ఛ భీమ స్సితర క్త పూరః॥

ముహూర్త మాశ్వస్య నిరూఢ సంజ్ఞః
భీమః పున స్తస్యఖముత్పిపిత్సోః
వేగేన గాఢం జ్వలితా మధోర్వో
రవాతయత్స్వాతు గదాం ధృతాత్మా॥ 215

భగ్నోరుయుగ్మే పతితే ధరాయాందురోధనే పాదురభూద్విచిత్రం
ఉత్పాతజాలం దివిసిద్ధముఖ్యాదృష్ట్వాద్భుతం యుద్ధమగుః పదాని॥216

భీమోపి వామచరణేన సుయోధనస్య
మూళిం నిపాత్యవిమమాధ శిర స్తదీయం
ధర్మాతిలంఘన భయా త్తమధోనివార్య
బంధుక్షయా ద్బహుశశోచ యుధిష్ఠిరస్తు॥ 217

దుర్యోధనే నిపతితే హలధృత్సరుష్టః
నాభే రధోహిగదయా హననం విజానన్
ధర్మాతిగం జ్వలితనేత్ర యుగోనిహంతుం
అభ్యద్రవ త్పవనసూను మిథం హరిర్వా॥ 218

తముత్పతంతం వినివార్యశౌరిః
ప్రియత్నతః పాణి నిపీడితాంఘ్రిః
సంధాంచభీమస్య సుయోధనస్య
మైత్రేయ శాపంచ జగాదతుల్యం॥ 219

శుత్వాతు కృష్ణస్య వచోధరామఃనప్రీతచిత్తో పినిరస్తకోపః
ప్రశస్య దుర్యోధనమేవ పాండోఃన్నానుం కృత్యాజయినం జగాద॥

రామో ద్వారవతీం గతేధ కుపితే పాంచాలముఖ్యా నృపాః
శంఖాన్ దధ్మురదీక్ష్యతం నిపతితిం దుర్యోధనం వైరిణం
జఘ్నుశ్చాపిచ నుందుభీన్ ప్రముదితా భీమం స్తువంత స్తదా
కృష్ణం వీక్ష్య సుయోధనః ప్రకుపితః ప్రాహేద ముత్థాపిణం॥ 221

కిం లజ్జానహికం సదాసతనయా ధర్మేణతే వర్తతః
నజ్ఞాతం కిముమే యదజ్ఞనముఖా దూర్వో ర్మమచ్ఛేదనే
సంకేతః ప్రహిత స్త్వయావి కరుణం భీమస్య భీష్మో గురు
శ్చాన్యాయేన నిహూతితాహి భవతాతద్విస్మృతం తేకిము॥ 222

ఇత్యాద్యుగ్రవచాంసి భిన్నహృదయం జల్పంతమూచే హరిః
త్వద్దుష్కృత్యపథైవ భీష్మ ముఖత స్సర్వే హతాస్సైన్యపాః
యత్ప్రీత్యా నహి కంచి దంశమపివాభాగం ప్రధానూనవే
దాతుం వాంఛసి చోదితోపిచ మయాతస్యేద మూత్తం ఫలం॥ 223

త్వయాహ్యా ధర్మా బహవో నిరూఢాః
తేష్వేషకశ్చిన్నహి రూపణీయః

హతోసి పూర్వం నికృతైః పృథాయా
స్సుతేషు యుక్తైః గురులంఘనాచ్చ॥ 224

అథాహ భూమ్యో ధృతరాష్ట్రనూనుఃహరిం మయాస్వంతరోద్యతుల్యః
కోస్వర్గిలోకే యదహం నృపాలాఃనధిష్ఠితో లబ్ధ సమస్త భోగః॥

దత్తం హ్యధీతం హితధేష్ట మాసీత్
పూర్తంచ పూర్ణం నిధనంచ యుద్ధే
పాప్తం స్వధర్మేణ మయానుహృద్భి
స్స్వర్గోనుజై స్సాక ముపాప్య తేహి॥ 226

దుర్యోధనే వదత్యేవంఃపుష్పవర్షోప తద్దివః
జగుర్గంధర్వ పతయఃకీర్తిం దుర్యోధనాజ్ఞితాం॥ 227

అద్భుతాని నిమిత్తాన్యశుభాన్యుత్పేక్ష్య వైతదా
పీడా ముపాగమత్ సర్వేహరి పాంచాల పాండవాఃఃః

రశ్మీన్ హయానాం ప్రవిముచ్య తస్మాత్
రథాదవారోహత వాసుదేవః
అంతర్దధేచా నుపదంకపిస్స
ధ్వజోరిథో దహ్యత చాథసాంగః ॥ 235

యః పూర్వమే వాస్త్రవరాగ్ని తేజో
హ్యతోపి కృష్ణస్థితి వైభవేన
దగ్ధోనచాసీత్ సరణావసానే
తస్యైవ సంకల్పనశేన దగ్ధః ॥ 236

తత్ర స్థితం శత్రుధనం గృహీత్వా
సువర్ణరూప్యాం శుకరాంకవాద్యం
నానావిధం పాండుసుతానిదేశాత్
హరేః పురీం స్వామనయన్ ప్రహృష్టాః ॥ 237

తాం రాత్రిమాసాద్యతు మంగళార్థం
సరస్వతీం పుణ్యజలప్రవాహాం
బహిర్వ్యతిష్ఠన్ శిబిరా త్సకృష్ణా
స్సర్వేచతే పాండుసుతాః ప్రహృష్టాః ॥ 238

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశవైభవే మహాకావ్యే భారతకథాను
వర్ణనే శల్యపర్వ వృత్తాంతాను వర్ణనం
చతుర్వింశస్సర్గః.

శ్రీమతేరామానుజాయనమః

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

శ్రీ శోభనాద్రీశ వైభవ మహాకావ్యం

అథ సాప్తికపర్వ వృత్తాంతారంభః

పంచవింశస్సర్గః.

న్యాయేన హతం విబుధ్యగదయా
దుర్యోధనం ధర్మజః
భీత స్సాబల నందనీమపితపో
దుర్ధర్షశక్తిం తదా
తస్యాః కోపకృశానునా సుతవధాదన్యాయ్యశో భూష్ణునా
జ్ఞాత్వాత్మానమువాచ శౌరితనయం దంధహ్యమాణం విభుం ॥ 1

యథాహి గాంధారసుతా తపస్వినీ
నిశమ్య ధర్మచ్యుత మాత్మజన్మనాం
వధం నధక్ష్యేత్ ఇహనస్తథా సఖే
ప్రశామయైనాం స్వయమేవ నిర్గతః ॥ 2

అథాజ్ఞయా ధర్మసుతస్య కృష్ణః
పురం ప్రవిష్టో గజసాహ్వయం ద్రుతం
రథావరూఢో నృపసన్నిధిం గతో
దదర్శదీనం ధృతరాష్ట్రభూపం ॥ 3

ప్రణమ్య పూర్వాభిగతం ముసీంద్రం
వ్యాసం నృపం చాపి సతీసమేతం
ఆలంబ్యపాణిం నృపతే ర్మహార్తం
రురోదసమ్యక్ తత ఎవమూచే ॥ 4

జ్ఞాతాహి దైవస్యగతి నరేంద్ర
త్వయాదురంతో నిఖిలైరలంఘ్యా
నశోచ తస్మా దిహవృత్ర నాశం
తవాగ సైవోపగతం విదిత్వా ॥ 5

నాత్రాపరాధః ఖలు పాండవానాం
యత్తే తనూజో మహతాం సమక్షం
సూచ్యగ్ర మాత్రం పరితియాచిష్ణోపి
నచానుమేనే పిమయాని యుక్తః॥ 6

తస్మాన్న కోపం కురుపాండ వేషు।పసీదతా తేన బల వృత్రికాపి
కులస్య పిండస్య చమూలభూతాన్।పాహిపసన్న స్సహజస్య పుత్రాన్॥

ఇత్యాదిభి స్సామ వచోభిరేవ।మాశ్వాసిత స్సకృతిప స్సభార్యః
హిత్వారుషం పాండవనందనేషు।పసాదమాపద్యత బోధితార్థః॥ 8

దాణే రభిప్రాయ మధావబుధ్య।పార్థేషు పాపం త్వరయోద తిష్ఠత్
అపృచ్ఛ్య భూపం మునిపుంగవంచ।ప్రాయా ద్ధరిస్వం శిబిరం ప్రహృష్టః॥

యాతే హరా సత్యవతీ సుతోపి।భూయస్సమాశ్వాస యదాత్మజంతం
కృష్ణోపిపాండో స్తనయాన్నిరీక్ష్య।నివేద్యతత్।స్వాస్థ్యమ వాపతేశ్చ॥

దుర్యోధనోపి నిహతో రురుదగ్నికోప
విష్ఫారితాక్షి యుగళో మృదితా ధరోష్ఠః
నిందన్నధర్మ జయినం శమనస్యసూనుం
ఆర్తోరురోద వితరాచ సతీం నిశాయాం॥ 11

శారద్వత ద్రోణజ వృష్ణివీరా।స్త్రయో వశిష్టాః కురురాజసైన్యే
దుర్యోధనం భీమహతం నిశమ్యత త్రాశ్వగచ్ఛన్ జవనై స్తురంగైః॥

నిరీక్ష్య భగ్నోరు యుగంధరణ్యాం।దుర్యోధనంతే పతితం త్రయోపి
రథావరూఢాశుశుచుః భృశార్తా।స్సతా న్నిరీక్ష్యాపి రురోదభూయః॥

విలాప మాకర్ణ్య సతస్యపాణౌ।పాణిం వినిష్పీడ్యరుషావిదీప్తః
దాణి ర్యథాగ్నిః పళయే తభేద।మువాచ దుర్యోధనమా త్తధైర్యం॥

హతః పితాసీ న్మమ యై నకేంద్రై
తానద్య సర్వా నపి హన్మినూనం
కృష్ణస్య సంపశ్యత ఎవతస్మాత్
ప్రదేహ్యానుజ్ఞాం నిధనే రిపూణాం॥ 15

నిశమ్య వచనం ద్రౌణే।ర్ముదితః కృపపాణితః
అభ్యషించయ త్సైన్యాని సేనాపత్యే సుయోధనః॥ 16

సేనాధిపత్యే ముదితోభిషిక్తః।ద్రోణాజ్జ్వలత్క్రోధ మరుత్సఖేన
రథాధిరూఢః కృపభోజయుక్తోన్యగ్రోధమూలే దదమంతశాఖం॥ 17

తే తత్ర సంధ్యాం సముపాస్య నూర్వ్యే
త్వస్తం పియాతే శుచయా పరీతాః
న్యగ్రోధ వృక్షాంతిక సన్నిషణ్ణాః
నిదాఘపరీతా భువిశేరతేస్మ॥ 18

నిదాఘజో క్లాంత మభోజపత్యోః
విచింత యంతం నృపతేః క్రియంతం
నిచావిశద్ద్రోణసుతం తదానీం
నిదాఘమహా క్రోధ విదీప్తచిత్తం॥ 19

జాగర్తి తస్మిన్ బహుపాది సుప్తా
కాకా వహాసం సముదగ్రరూపం
ఉలూకకం కంచన మారయంతం
నానావిధం మోదమవాపదృష్ట్వా॥ 20

తద్వత్పి సుప్తా ద్విషతో నిహంతుం
నిశ్చిత్యతే మాతుల భోజవీరా
పిబోధ్య నిర్ణీత మవోచదర్థం
ధర్మాతిగం ఘోరతరం ద్విజేంద్రః॥ 21

అనిచ్ఛతో స్తత్ర తయోస్త మర్థం
నిబంధ తస్తా ననుమాన్య ధీరః
డాగ్నిం స్వమాస్థాయ రథం రిపూణాం
జగామ శీఘ్రం శిబిరం పిసుప్తం॥ 22

భోజః కృపశ్చాపిత మన్వయాతాం।ద్వారం సగత్వా శిబిరస్య విప్రః
భూతం మహత్తత్ర దదర్శ భీమం।వైయాఘ్రచర్మావృతమూర్తిమిద్ధం॥

అభీస్త దుద్వీక్ష్య గురోస్తనూజః।ససర్జ తస్మిన్నిశితాశ శక్రూన్
తానగ్రసత్త ద్బడబాగ్నిరంబు।సింధోర్యథాఘోరశిఖావిదీప్తం॥ 24

శక్తించ ఖడ్గంచ గదామనేకా।న్యుత్క్షిప్య తస్మిన్ వివిధాయుధాని
వ్యర్థేషు సర్వేషు చతేషుతస్య।జయాయ రుద్రం శరణం జగామ॥25

వేద్యాం ప్రతిష్ఠాప్య కృపీటయోని
ర్మాత్మానమే వాత్ర హవిర్భుహోవ
ద్రాణిర్జపన్ రౌద్రమనూ తదానీం
భవః ప్రసన్న స్తమువాచ దృశ్యః॥ 26

వీర్యం తవజ్ఞాతు మహం ద్విజేంద్రద్వారే స్థితస్త చ్ఛిభిరస్య భీమే
అద్య ప్రసన్న స్త్వయి తేచకాలవశ్యా వినశ్యే యురిహైవసర్వే॥ 27

ఇతీరయిత్వా గిరిశో ద్విజేంద్రమావిశ్యతస్మై విమలం కృపాణం
వధాయదత్వాం తరధా ద్రిపూణాంసోపి ప్రయాత శ్శిబిరం రయేణ॥

ద్వారే ప్రతిష్ఠాప్య కృపం సభోజంరుషాజ్వల్ల మృత్యురివాపరస్సః
ప్రవిశ్యచాం తశ్శిబిరస్యధృష్టద్యుమ్నంపశుప్తం సమవైక్షతాగ్రే॥ 29

ఉత్థాప్యసాదేన తముత్పతంతం కేశేషుసంగృహ్య నిపాత్యభూమౌ
ఆక్రమ్యపాదేన గళేచ వక్షేవ్యమారయత్తం పశుమారమార్యః॥30

నిదాత్రవాచ్చేష్టితు మప్యశక్తంనద న్నథైర్వీక్షతసర్వగాత్రం
పాంచాలపుత్రశ్చ కమేతదానీంవధంతు శస్త్రేణ తమాహ విప్రం॥31

ఆచార్య హంతు నకహిపుణ్యలోక స్తతోసిశస్త్రేణ వధాయనార్హః
ఇతీ రయిత్వామృగరాడివేధమమారయ న్మర్మసుపాదఘాతైః॥ 32

తదాస్త్రియోరక్షిగణాశ్చతస్యశబ్దేన బుధ్వా తముదీక్ష్య భీమం
మత్వా మహాద్భూతముపస్థితం నఃపర్యాహరక కించనభీతియుక్తాః॥ 33

తస్మిన్ వినిర్యాతి రథేన భారద్వాజేస్త్రియస్తారురుదు ర్భృశార్తాః
సంరక్షిణశ్చాపి తతో నరేంద్రాస్సర్వేసముత్థాయ సమన్వగుస్తం॥34

సర్వాంస్తా న్వినిపాత్యసాయకవరై రౌద్రాస్త్ర సంయోజితైః
తద్వత్సుప్తమ ధోత్తమౌజ సమపి వ్యాపాద్యకూజ ద్గళం
ద్రాణి ర్వ్యతి తాడి తోధగదయా వేగా ద్యుధామన్యునా
తంచా మారయదాశుతద్వదవనాసంపాత్య వీరాగ్రణీః॥ 35

ఆదాయ నిస్త్రింశ మధోగ్రదత్తంనుప్త నానేకా న్నిజఘానవీరాన్
మహారథా యోధ రథాశ్వనాగాన్హత్వాచచా రాంతకవత్సకల్పే॥

శ్రుత్వా ధను ర్ఘోష ముదగ్రరూపం
ద్రాణే ర్హతం మాతుల మప్యవేక్ష్య

శిఖండినా సాకమవాకిరత్ తం
ద్రౌపద్య పత్యాని విహాయభీతిం॥ 37

నిరీక్ష్య తాత్ ద్రాణిరుదూఢ రోషానభిద్రుతో భూత్కరవాలహస్తః
కుక్షౌ జఘాన ప్రతివింధ్య మాశు।హతోపతత్క్షోణితలే సకూజత్॥ 38

ప్రాసేన విధ్వాసుత సోమమాశు।తేనాసిహస్తేన రుషాభియాతః
ప్రాసేనభూయఃకిలతస్యపార్శ్వే।జఘాన సప్రాప భువం గతాసుః॥ 39

రథస్య చక్రేణ తతో హతోరా।ద్రౌణిః శ్మతానీక నిపాతితేన
నిపాత్య బాణై భువి విహ్వలస్య।తస్యాచ్ఛినత్ శీర్ష మదభ్రశోభం॥
సమూహ తోధ శ్రుతకర్మణాంనే।సవ్యే సరోషః పరిఘేణ విప్రః
వరాసినాన్యే నిజఘాన తంతు।పపాత భూమూస గతాసుబంధుః॥ 41

అథాభియాత శ్మ్రుతికీర్తి రశ్వ।త్థామానమాసాద్యశరై జఘాన
సచర్మణాతా న్వినివార్య శీఘ్రం।సకుండలం తస్య శిరోజహార॥ 42

శిఖండినం చాపి గురోస్తనూజః
ద్విధానికృత్యాసి వశేణవీరం
శిష్టాంశ్చ యోధాన్నిజఘాన మత్స్య
పాంచాలరాజ్ఞస్న రథాశ్వనాగాన్॥ 43

తత్ర శ్రీతీశాన్ భయమూఢచిత్తాన్
ప్రాణాశయాత చ్ఛిబిరా దనేకాన్
నిర్గంతు కామాన్ సహగాతమేన
జఘాన భోజాధిపతి ర్దురాత్మా॥ 44

హితేచ్ఛయా తస్య గురోస్సుతస్య।త్రిషుప్రదేశేషు నృపస్సభోజః
దదాహుతాశం శిబిరస్యపశ్చాత్।చచార త త్రాంతకవత్సవీరః॥ 45

ప్రకాశ సందశ్యత యాపదవ్యా।చరత్ గురోస్సూను రుదీర్ణకోపః
చకర్తబాహూ రు శిరఃకరోరూన్।మహారథోష్ట్రాశ్వ హరిద్విపానాం॥

ఆక్రీడతుల్యం తదభూద్ధరస్య।గతాసువీరం శిబిరం తదానీం
ద్రాణిః కృతార్థో నిరగా త్ప్రహృష్ట।స్తతస్స శారద్వతభోజవీరః॥ 47
దురోధన స్యాంతిక మేత్యతస్తై।శశంస సర్వ శ్రీతిపక్షయంతం
సపైవ పాండ్వాత్మజ సైన్యశిష్టాన్।త్రీంస్త్వాత్మ సైన్యేధ గురోస్తనూజః॥

శ్రుత్వాతదిష్టం ద్విషతాం వినాశం
దుర్యోధనో హృష్టమనాః కథంచిత్
వాంతా సృగాసీ త్వతితోగతాసుః
తం పీఢ్యతే భిన్నహృదోవ్యశోచత్॥ 49

కావ్యేధ పాంచాలతనూజ సూతః
యుధిష్ఠిరం ప్రాప్య జగాదదీనః
రాజన్ త్వదీయం శిబిరం ప్రసుప్తం
గుప్తోస్తనూజే నహతం నిశాయాం॥ 50

హార్దిక్య గౌతమ సఖ స్సగుప్తోస్తనూజః
పుత్రాశ్చ సఖ్యశ్చత వనిశ్యహనత్ప్రసుప్తా
ఏకోహమేవ నిరగామధునా కథంచిత్
తత్రోచితం సమనుచింతయ ధర్మరాజ॥ 51

ఇతి నిశమ్య సుఘోరతరం వచఃనరపతి ర్విలపన్ పతితో భువి
నకులమాశ్వహినోత్ ప్రుషదాత్మజాంతికమ దభ్రశు గగ్ని విదీపితః॥ 52

సమాగతాసా నకులేన చోపప్లావ్యాత్సహాగత్య తనూజనాశం
భ్రాతుర్వధంచాపి విదీర్ణచిత్తాభృశం రుదంతీ నిపపాతభూమౌ॥ 53

ఆశ్వాసితాసాధ వృకోదరేణాయుధిష్ఠిరంత్వేవ మువాచరుష్టా
ద్రౌణి ర్మమభ్రాత్ర తనూజ హంతానహన్యతేచేత్ భనతాద్యరాజన్॥
అత్రైవశేష్యే భవతస్సమక్షంప్రాయ స్తదేతత్ శ్రుణుసత్యమేవ
ద్రౌణేర్మణిం శీర్షగ తంనరేంద్రసమాహరైనం వినిహత్యశీఘ్రం 55

భీమోపిపత్న్యాః రుదితంనిశమ్యద్రౌణేర్వధార్థం నిరగా త్తదైవ
రథంవిచిత్రం నకులంతు సూతంకృత్వాసమాస్థాయ వికృష్టధన్వా॥ 56

తదాచ్యుతో బ్రహ్మశిరోస్త్ర కోవిదం
విచింత్యతం ద్రౌణి ముడగ్రపౌరుషం
తదప్యమోఘం భగవాన్ వృకోదరం
యుధిష్ఠిరం రక్షితు మేవ మబ్రవీత్॥ 57

పిత్రాపురా బ్రహ్మ శిరస్సమాఖ్యోదత్తేవరా స్త్రే విజయాయ రాజన్
స్వయంచ సంప్రార్థ్య తదేషభేజేపిత్రాప్రదత్తం నసమాహితేన॥ 58

దుష్టం స్వభావం తనయస్య బుధ్వా
తధప్రయోజ్యం మనుజేష్య వోచత్
లబ్ధ్వావ్యయం బ్రహ్మ శిరోస్త్రముగ్రం
పితుః ప్రకోపా ద్విమనా బభూవ॥ 59

మామవ్యయం ప్రాధితవాన్ సునాభం
చక్రంమదేకా యుధముద్యతాచిఃః
శిక్షం మయా తన్నశశాకధర్తుం
తత్తో నిరాశో నిరగా ద్దురాత్మా॥ 60

సోయం ప్రయోక్తాద్య వృకోదరాయ
ప్రాణేచ్ఛయా బ్రహ్మ శిరోస్త్రమిద్ధం
తమద్యభీమం పరిపాహికృచ్ఛ్ర
గతం ప్రియస్తేహి వృకోదరోయం॥ 61

ఇత్యుక్త్వా శైబ్యసుగ్రీవ మేఘ పుష్ప బలాహకైః
చతుర్భి స్తురగై ర్దివ్యం యుయోజ రథమచ్యుతః॥ 62

రరాజతస్యో పరివైనతేయః రథస్యనూద్యోద యతుల్యకాంతేః
తమచ్యుత స్యార్జునధర్మసూను రారుహ్యభీమం త్వరితోన్వగచ్ఛత్॥ 63

భాగరథీతీర ముపేత్యభీమః జలాంతికే వ్యాస మునేస్సమీపే
ద్రౌణిం ఘృతాక్తం కుశచీరక్లృప్తం దృష్ట్వాభ్యధావ న్నిమిషతోచ్యుతస్య॥

తం తిష్ఠతిష్ఠేతివదం తముగ్రం విక్రమమాణం ధనురాత్తబాణం
నిరీక్ష్యభీమం తమనుద్రుతౌతౌ ధర్మాజ్ఞనా వచ్యుత వాహనస్థౌ॥ 65

భయార్దితో ద్రౌణి రమోఘవీర్యః
స్మరన్నిషీకాం పరిగృహ్యధీరః
సమంత్రయామాం బ్రహ్మశిరోస్త్ర మంత్రైః
చిక్షేప భీమాయ సముద్యతాయ॥ 66

అపాండవాస్యా ద్ధరణీతి జల్ప్ ససర్జత ద్రౌణి రుదారవీర్యం
తస్మా దుదాసీత్ జ్వలనోమహీయాన్ ధక్ష్యన్నివ్ నపితత్రిలోకాన్॥

ద్రౌణే రభిప్రాయ విదాతదానీం పంచోదితో మధ్యమ పాండుసూనుః
కృష్ణేన తత్ బ్రహ్మశిరోస్త్ర మేవ సృజేతిహాషా దురరీచకార॥ 68

రథావరూఢ స్సశరం పరిగృహ్య
పార్థో ధను ర్దోర్భ్యాణసుతాయపూర్వం
దేవద్విజాచార్య సహోదరేభ్యః
కృత్వా నమస్వస్తి వదన్ స్వకీయం॥ 69

ఆస్థేయశాంతం భవతా త్తదస్త్ర మిత్యుచ్చరన్ అస్త్రమధోత్ససర్జ
దదస్త్రయుగ్మ ప్రధనేకృశానుఃజజ్వాలకల్పా నలవత్తదానీం॥ 70

నిర్ధూత బాహుళ్య యుతం తదోల్కా
శతం సశబ్దం సముభూదనంతే
తేజస్తదస్త్ర ద్వయజాత మభ్రం
భువంచకృత్వాన్ మతపత్ప్రివృద్ధం॥ 71

స నారదో వ్యాస ముని స్తదానీం।
మధ్యేస్త్ర యుగ్మస్య కృతావతారః
కర్తుం తయోశ్శాంతి ముపాచనైత
దస్త్రం పరియోజ్యం మనుజేషుమర్త్యైః 72

దృష్ట్వామునితౌ విజయోస్త్రమిద్ధంనవాహార త్త ద్గురుభావవశ్యైః
సహ్యజ్ఞా దన్య నరేణలోకేశక్యం నసంహర్తు మిదంమహాస్త్రం॥73

ద్రాణిస్తుదృష్ట్వా పురతస్థితౌతౌసంహర్తుమస్త్రం తదభూన్నశక్తః
ఉవాచచైవం భగవన్నధర్మఃకృతోహి భీమేన రణే మహీయాన్॥

తదర్ధమేత త్పరిహితం మయాస్త్ర మపాండవాస్యా స్త్రితిరిత్యుదీర్య
సంహర్తుమేత త్పునరవ్యశక్తోవధంసమిచ్ఛన్ ఖలుపాండవానాం। 75

పారాశర్యోధ భగవాన్ అవదత్ ద్రోణనందనం
అస్త్రేబ్రహ్మ శిరశ్యస్మిన్ సంహృతేవై కిరీటినా॥
త్వమప్యస్త్ర మిదంతాత సంహారాద్య గతక్రుధః। 76

మణిర్యస్త వశీర్షస్థఃతం ప్రదేహి కిరీటినే
ఆదాయైత త్పృథాసూనుఃప్రాణాన్ దాస్యతి తేవ్యయాన్॥ 77

అథ ద్రాణి ర్మణిందాతుమంగీకృత్యా స్త్రముత్తమం
మోక్ష్యామి పాండవేయస్యగర్భ ఇత్య బ్రవీన్మనిం। 78

కృష్ణ స్తదాకర్ణ గురోస్సుతస్య గిరంసరోషా దిదమూహతంచ
గర్భేయదే తన్నిపతే ద్విరాట్పుత్ర్యా స్సజీవేత్ మమదివ్యశక్త్యా ॥
పరీక్షీదిత్యా హ్వయవా నయంపరిక్షీయంగతే కౌరవ భూమిపాన్వయే
యత్తోజనిష్య త్యభిసృద్ధి కారకఃకులస్యదీఘూ యురయంలభేతవై ॥
శారద్వతా ల్లబ్ధవరాస్త్ర తత్వఃమస్టిం ధరణ్యాం శరదాం ప్రజానాం
భర్తాభవే త్తే మిషతో దురాత్మ్నఃదగ్ధ్వాయాస్యేష మయోత్తజీవః॥
త్వం బాలజీవిత విభూత కరఃపృథివ్యాం
దుర్గంధి దుర్గ విపినాశ్రయవాక్ దురాత్మ్న
వ్యాధిప్రభగ్న తనురబ్ద సహస్రయుగ్మ
మేకంచరిష్యసిచ తేన భవేత్సహాయఃః ॥ 82

వ్యాసో పిత ముపశ్రుత్యఃభగవద్భాషితంముని
తథాస్విత్యా హాయదయంఃత్రోత్రమేవ సమాశ్రితఃః ॥ 83

ద్రౌణిశ్చత ముపశ్రుత్యఃశాపం భగవతేరితం
అజ్ఞానాయ దదౌదివ్యంఃదుఃఖితో మణిమూత్మనఃః 84

మణిమాదాయ విజయఃపురస్కృత్యచ తౌ ముని
సభ్రాతా హరిణాసార్ధంఃద్రౌపదీ మభ్యయాన్మదా ॥ 85

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశవైభవే మహాకావ్యే భారతకథాను
సరణే సౌప్తికపర్వ వృత్తాంతానువర్ణనం
పంచవింశస్సర్గఃం.

శ్రీమతేరామానుజాయనమః

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

శ్రీ శోభనాద్రీశవైభవమహాకావ్యం.

అథ స్త్రీపర్వ వృత్తాంతారంభః

షడ్వింశస్సర్గః.

తావినాశం తనుభూశతస్య
తథాఽతీశాంచ మహారథానాం
సంతప్తచిత్తో ధృతరాష్ట్రభూప
స్సహైవపత్న్యా విలలాపభూయః॥ 1

గావల్గణిస్సవిదురస్తమసాంత్వయచ్చ
వ్యాసస్తదైత్యత మబోధయ దర్థతత్వం
అంతర్హితే మునివరేత దుపశ్రుతార్థం
రాజాచకిం చిదుపశాంత మనాబభూవ॥ 2

రాజా సజాని రథయా సవరాధిరూఢః
కుంత్యా సహైవ నిరగా న్నగరత్సశోకః
ద్రష్టుం సుతాన్ యుధిమృతా న్నిహతాన్ ససైన్యాన్
ఋత్తా తమన్వనరదా హృతరాజయోషః॥ 3

నిరీక్ష్య తిక్షితి పతౌ నగరాత్పురస్థా
స్సర్వేపి తత్సదృశె దుఃఖ యుతా స్తమీశం
అస్వీయురా సచ తదా రుదితేన తేషాం
శబ్దోమహాన్ భువన తాపకరోతి. ఘోరః॥ 4

తం క్రోశమాత్రం నగరాత్పురాంతం
దాశార్ణిః కృపో భోజపతిశ్చ దృష్ట్వా
నివేద్య సర్వాత్మజ నాశమస్మై
యయుర్యథాహం వ్యథితాస్త్రయస్తే॥ 5

సుప్తస్య ఘాతాన్ శిబిరస్య భీతా।స్త్రయోపితే పాండుతనూజ నిభ్యః
లబ్ధ్వాభ్యనుజ్ఞాంధృతరాష్ట్రభూపాత్। గంగాంజవేనాభ్యగమన్ శతాంగైః

శారద్వతో హాస్తినమాపభోజ।స్వదేశమేవా భ్యగమత్సశోకః
వ్యాసాశ్రమందారిణిరవాపయుద్ధధరామ భీయాయసచాంబికేయః॥ 7

శ్రుత్వా జరంతంముపేయివాంసం।యుధిష్ఠిరో భ్రాతృభి రచ్యుతేన
సహాభిముఖ్యేన గతస్యనామ।నివేదయత్ తస్య పదోన్నామ॥ 8

నమంతముత్థాప్యతమాత్మజానాం।వధాదితో ధర్మజమాలిలింగ
అప్రీయమాణః కృనుభీమసేన।ఇత్యన్వయేమ క్రుధయాధిధక్షుః॥ 9

పురైవదుష్టం పరిబుధ్యతస్యా।శయంహరిస్తం పరిపాతుకామః
భీమం సమాశిష్య కరద్వయేన।తస్మైదదా భీమమయోవికారం॥ 10

తమేవభీమం కిలమన్యమానః।క్రుధాదితశ్చా యుతనాగశక్తిః
భజాన్వచవాంతా సృగపోథవక్షాః।పపాతభూమా సుమిత్రుమాభః॥

సనంజయా శ్వాసిత హృత్ప్రశాంత।కోపోహతం భీమ మవేక్ష్యరాజా
చుక్రోశ భీమేతి తమాహవానుదేవస్సహృత్సర్వ జనస్యభూపం। 12

నాయంతుభీమో నిహతస్త్వ యాభూత్
నిపాతితైపా ప్రతిమాయ సీహి
సహేతకస్తే భుజవీర్యమేతత్
త్వం పుత్రశోకేన సమాకులోసి॥ 13

దుర్యోధనస్తే తనయోదురాత్మా।నైవా క్రుణోత్తే వచనం మమాపి
స్వదుష్కృతేనైవ తతో హతోభూత్।నాత్రాపరాధః కిలపాండవానాం।
ఇత్యాది సాంత్వవచనై ర్యదునందనస్య
రాజా ప్రసన్నహృదయో భగవ త్సమక్షం
భీమం ధనంజయ యమా నపి ధర్మసూనుం
ప్రీత్యాలి లింగశివమ స్త్వితి భాషమాణః॥ 15

ధృతరాష్ట్రో భ్యనుజ్ఞాతా।స్తతః పాండుతనూభవః
గాంధారీం దదృశు స్సర్వేసహితా మధువైరిణా॥ 16

తాం పుత్రశోకాకులితాం విదిత్వాశప్తుంచ ధర్మస్యసుతం నియాంతాం
సమాగత స్సత్యవతీతనూజ।ఉమాపయ న్నిత్యవద త్ససామ॥ 17

స్నుషేభద్రకల్యాణిశమం విధేహి।నాహంతి పాండోస్తనయారుమంతే
పుత్రాస్తుతే దుష్కృతమాత్మనైవ।ప్రాప్తాకృతం తేవిదితం కివైతత్॥ 18

అష్టాదశాహ న్యచతే తనూజో।గచ్ఛ్ర రణార్థం భవతీంహ్యవోచత్
ఇశంసమాత ర్ధవుకం మమేతి।త్వంచా శ్ధధర్మోజయ మృచ్ఛతీతి। 19

త్వదు క్తరీత్యైవను ధర్మనూను।ధర్మేణ శత్రూ విజిగాయదేవి
దుర్యోధనోహ్యత్మ కృతాపరాధాత్।శోచ్యోననష్టోజహితద్రుషంతం॥

అ థాహ గాంధారసుతా ముసీంద్రం।నై వాభ్యనూయామమ పాండవేషు
మనస్తు మేపుత్రవినాశదుఃఖా।త్పర్యాకులంసీ దతియోనిరర్య॥ 21

కుంతీయథాహంచ తథైవపాండో।రశోమి పుత్రాత్ భగవన్నిదానీం
దుర్యోధన స్నాబల కర్ణయు క్తఃకులస్య హంతేతి మయాప్యబోధి।

నై వాపరా ధోత్ర యుధిష్ఠిరస్యనచైవ భీమస్య ధనంజయస్య
మాద్యాశ్చనూనో ర్యదిమేహతా మే।సుతారణైతైరితిత న్నకోపః॥

కిం త్వేషరోషం కురుతేమమాద్య।భీమోయదాహూయ గదాసమాకే
దుర్యోధనం శిక్షితమాహవేస్మిన్।అథస్తునాభే ర్గదయాజఘాన॥ 24

తామాహ భీమోథ సుభీతచేతాఃక్షమస్వమేమాతరిమం త్వధర్మం
ఆత్మావనార్థేనమయాసుతస్తేహ్యధోహ్య ధర్మేణనచైవదోషః॥ 25

పురాహ్య ధర్మేణ జిగాయ ధర్మ।సుతం సుతస్తే బహుభి ర్నికారైః
సదస్యకర్షద్రుపదస్యపుత్రీం।రజస్వలాంత ద్వితం భవత్యాః। 26

యదాహి పుత్రస్తవసవ్యమూరు।మదర్శయ తాపతరాజపుత్ర్యై
తదైవ నధ్యోహి సుయోదుగాత్మా।కింతుస్థితా రాజనిదేశవశ్యాః॥ 27

గాంధార్య థావద ద్భీమం।పుత్రశోకపరాజితా
కథం పీతం త్వయారక్తం।దుశ్శాసనశరీరజం॥ 28

పద్భి ర్వినిహతం చైతత్।రక్తపానం మహాత్మభిః
దుర్యోధనే హతేపీదం।అయుక్తం ప్రతిభాతిమే॥ 29

నిశమ్య తద్వచోభీమ।స్తామాహేదమగర్హితం
అన్యస్యాపినపేయం స్యా।దసృక్కింపునరాత్మనః॥ 30

భ్రాతాస్వామూర్ధ రిత్యుక్త।మతఃపాస్యామి తత్కథం
నైత్యుక్తా దంతరం ప్రాప।మమత ద్రుధిరం తదా॥ 31

భగవా నేవ తద్వేదకరాకీలతదుత్థితౌ
దృష్ట్వా కృష్ణాంసభామధ్యే।ద్రౌపదీంయన్మయారుషా। 32

దుశ్శాసనస్యరుధిరం।పాస్యమితిహిభాషితం
స్మరతాతద్వచోదేవి।కృతమేతత్ప్రమస్వమాం॥ 33

అనిగ్రాహ్యపురావుత్రా । నస్మాననపరాధినః
శంకసేకింనుదోషేణ । దేవిధర్మరతాసతీ॥ 34

పునరిత్థమువాచసాబలీ । మరుతస్సూనుముదగ్రపౌరుషం
అఖలేషు హతేషుపుత్రకే । ష్వపి చైకఃకిమునావశేషితః॥ 35

యతిజీవతినూనురేకకో । నహి దుఃఖం మమపాండునందన
ఇతి శోకవిదూషితాం కిమ । ప్య వద న్నానలమిత్రనందనః॥ 36

అథ క్వ ధర్మరాజేతి । పృచ్ఛంతీం క్రోధదూషితాం
కృతాంజలి రుపస్థాయ । ప్రాహేదం మధురం నృపః॥ 37

అహం హితేపుత్రవినాశహేతు।ర్యుధిష్ఠిరోఘోగమహాపరాధీ
శపాద్యమాంజీవితరాజ్యబంధు।ధనేషుదేవివ్యపనీతవాంఛం॥ 38

ఇతి సంభాషమాణం తం । నైవ కించదువాచసా
పతివ్యతస్వపదయో । రంగుళీ స్తస్యచైక్షత॥ 39

పురా సందృస్య సఖరో । ధర్మనూను స్తదా నృపః
గాంధార్యాః క్రోధదృష్ట్యాభూత్ । కునకః పట్టలబ్ధయా॥ 40

నష్ట క్రు థాధ గాంధార్యా । సాంత్వితాఃపాండునందనాః
ప్రణేము ర్మాతరం కుంతీ । మపి పత్న్యా సమన్వితాః॥ 41

సా శస్త్రవిక్షతా వుత్రాన్ । సంస్పృశంతీను దుఃఖితాః
వుత్రశోకపరిద్యూనాం । ద్రౌపదీమప్యసాంతయత్॥ 42

గాంధారీచ స్వకంవుత్ర । శోకంతస్యైనివేద్యతు
దృష్టాం తత్వేనభూయస్తాం । పర్యసాం త్వయదాతురాం॥ 43

పారాశర్యవర ప్రధానవిభవా । స్సంప్రాప్తయా దివ్యయా
దృష్ట్యాసాధనుదూరతస్థిత । మపిప్రేక్ష్యోహవ క్ష్మాతలం
గాంధార్యంతి కవత్ మృత ద్విపహయక్షోణీశదేహాకులం
సంకీర్ణం బత కాక జంబుకముఖై ర్భూయోరు రోదాతురా 44

వ్యాసానుమత్యా ధృతరాష్ట్రభూపఃకృష్ణంపురస్కృత్య సపాండునూనుః
ప్రవిశ్యత ద్భారతయుద్ధభూమిం । రురోదపుత్రాన్ ప్రతిసానుబంధాన్॥ 45

స్నుషాశ్చ రాజ్ఞో వరయానవాహనైః
రణస్థలం తత్ప్రవిగాహ్యభీషణం
నిరీక్ష్యభర్తౄన్ తనయాంశ్చసోదరాన్
వినేదు రుచ్చైరుదితేనసంస్థితాన్॥ 46

ఆమంత్ర్య గాంధార్యథ వాసుదేవం
పశ్యంత్య పత్యాని మృతాని చాన్యాన్
తత్తత్సశోకం బహుభాషమాణా
రురోధ భూయోవిలలాప చాపి॥ 47

దుర్యోధనం పశ్య నికృత్త సక్థిం
శయానమస్యాం భువిగృధ్రవీతం
త్వాం మాంచ తాతం విసురంచ భీష్మ
ముఖాంశ్చ శేతే హ్యవమాన్యసోయం॥ 48

ఇమాంశ్చ పుత్రానపి పశ్య కృష్ణ।భీమేనయుద్ధే గదయాం హతాంగాన్
స్నుషాశ్చమే పశ్య పతీన్ గతాసూన్।పరిష్వజానా రుదితాశ్రు కంఠీ॥
దుశ్శాసనోయం గదయా హతాంగో।భీమేన శేతే రుధిరోక్షి తాంగః
ఎతే న్నిమిత్తో హ్యనయో యమాసీత్।స్యదస్యకర్ష ద్రుపదాత్మజాంయః॥

అయం విరణ్ణః పతితో గతాసుః
తం దుర్మ్ఖం పశ్య సచిత్రసేనం
వివింశతిం దుస్సహ మప్యధాన్యాన్
పుత్రా న్మమేమాన్ రుధిరోక్షి తాంగాన్॥ 51

ప శ్యాభిమన్యుం శతమన్యుసారం।మ త్పుత్రపౌత్రైః పరివృతాంగం
భర్తారమాసాద్య హతే రుదంతీం।సంపశ్యవైరాటసుతామిమాంచ॥ 52

భర్త్రానహైషాహివిహృత్యకాలం।షడేవమాసానిహన ప్తమేతు
వైధవ్యమాసాదితవ త్యుదార।దుఃఖప్రదం దీర్ఘతిత న్మనోమే॥ 53

అయం విరాటః పతితోగతాసుః।ద్రోణేన శేతే పరివీతకాకః
వైకర్తనోయంవిజయాస్త్రవిద్ధః।గురోహిశాపేన గతాయురాసీత్॥ 54

అనంత్య బాహ్లిక జయద్రథ మద్రరాజ
ప్రాగ్జ్యోతిషాధిపతి భీష్మ గురూన్ గతాసూన్

సంపశ్య కృష్ణ శకునిం శల సోమదత్తౌ
భూరిశ్రవాశ్చపతితోయ ముదారకర్మా॥ 55

కాంభోజ కాలింగ బృహద్బలాంశ్చ
మృతాన్ మహే పశ్య రణే మతాంగాన్
పాంచాలరాజోద్రుపదో యమూర్వ్యాం
ద్రోణేనశేతేపరిశామితార్చిః॥ 56

ద్రోణాస్త్ర దగ్ధానిహపశ్యధృష్ట।ద్యుమ్న స్యపుత్రా నమరేంద్రతుల్యాన్
చేదీశ్వరోయం పతితోత్రధృష్ట।కేతుస్సకేశేనసుతే నసాకం॥ 57

అయంహిపౌత్రో మమలక్ష్మణోత్ర।శేతేహతః పాంసుభి రుక్షితాంగః
విందానువిందా విహపశ్యకృష్ణా।వంతీశ్వరౌ కృత్తమహీరుహాభౌ॥ 58

ఎవం విలప్య సుచిరం సుబలస్యసూనుః
పౌత్ర ప్రపౌత్ర సహితాన్ తనయాన్ పరాన్ూన్
మత్వాక్షయం హరికృతం కురుపాండవానాం
ఎవంతమాహకుపితా ప్రవినష్టధైర్యా॥ 59

సమోహి సంబంధతయాహి ధార్త
రాష్ట్రేషు పాండోస్తనయేషు కృష్ణ
ఉపేక్షసేతాన్ కథమద్యనష్టాన్
మన్యేతదే తత్తవచేత్యభీష్టం॥ 60

శక్తోపియత్వ మిహ కౌరవపాండవానాం
సంశామ నేనుమతి మేవచ కర్ధనాశే
తత్త్వాంశపామి తపసాపతి సంక్షయేణ
లబ్ధేన తత్ఫలముపాప్నుహి లోకనాథ॥ 61

ఇతస్తు షట్త్రింశతమేహివర్షే।ప్రాప్తే భవాంశ్చాపి వినష్టవృత్తః
విలుప్తబంధు ర్విచర న్నరణ్యే।మృతోభవిష్యః కుపథైవకృష్ణ॥ 62

స్నుషా యథామేతవచైవయోషాః
స్నుషా దయ స్తప్తహృదోభవిష్యత్
ఇత్యేవ మాకర్ణ్య వచోతిరూక్షం
స్మయన్నిదంప్రాహ హరిశ్చదేవీం॥ 63

సంహర్తాహం వృష్ణిచక్రస్య దేవిజ్ఞాతం చైతద్భావి సర్వంమయాపి
దైవైశేతే ధానవైరప్యవధ్యైనశ్యేయుర్వై యాదవా సర్వఎవ ॥ 64

ఇత్యుక్త్వాతాం హరి ర్దేవీంపర్యశ్వాసయదాతురాం
అథ ధర్మసుతం ప్రాహాధృతరాష్ట్రోధృతిం గతః ॥ 65

హతానాసుత్ర శస్త్రేణప్రాప్తానాం బ్రహ్మణోగతిం
కారయ స్వక్రియాం వృత్తిధర్మా హ్యేషాం పరాగతిః ॥ 66

ఇతి విత్తానమాధిష్టఃధర్మసూను ర్మహామతిః
బాహుభ్యా ద్ధరణీశానాం మృతానాం సంస్క్రియాకృతే ॥ 67

సుధర్మ ధౌమ్య విదురసంజయా ఆదిశద్ధితం
ఇంద్రసేనముఖానాత్మభృత్యా నపి శుచాకులః ॥ 68

తేపి ధౌమ్యాదయః కృత్వాచితాః పృథగను త్తమాః
సైతృమేధికమాగ్నేణదదహుస్తా న్మ హేశ్వరాన్ ॥ 69

అథ గంగాం సమాసాద్యకుర్వ న్తుసలిలక్రియాం
స్మృత్వా కుంతీసుతం కర్ణం రుదంత్యాసా పాండవాన్ ॥ 70

కర్ణోహిపూర్వజోభ్రాతాభవతాంపాండునందనాః
కురుధ్వ ముదకం తస్మైమృతాయగతిమీయుషే ॥ 71

మాతు ర్వచనమాకర్ణ్యపాండవాశ్శోకవిక్లబాః
విలేపు స్సుచిరం తస్యాస్మరంతో విక్రమంపరం ॥ 72

అథాసీయచత త్పత్నీరాజ్ఞాస్యచ యుధిష్ఠిరః
తాభిస్సహదదాతస్మైజలాంజలిముపస్థితః ॥ 73

ఇదంహిభారతం యుద్ధంశ్రుణుయాద్యోవరోభువి
హరిణాలోకరక్షాయైకారితంస సుఖీభవేత్ ॥ 74

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశవైభవే మహాకావ్యే భారతకథావర్ణనే
స్త్రీపర్వవృత్తాంతానువర్ణనంనామషడ్వింశస్సర్గః

శ్రీమతే రామానుజాయనమః

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

శ్రీ శోభనాద్రీశ వైభవ మహాకావ్యం.

శాంతిపర్వవృత్తాంతారంభః

నప్తవింశస్సర్గః.

దేశోభనశ్శైలేంద్ర
శిఖరాభరణాయితం
నృసింహ వపుషం దేవం
లక్ష్మ్యాలింగిత వక్షసం॥

ఎవం విధం సవిరచయ్యవిధిం యధాహం
పాండోస్సుతో మహిభుజాం సమరేమృతానాం
మాసం పురా ద్బహిరువాస సహానుజాతైః
ఛద్మాహ ఖ్యాపకతదోష నిరాసకామః॥ 1

తం నారదాదిమునయ స్సముపేత్యగంగా
తీరే వసంత మభిగమ్య చతే నదృష్టాః
పృష్ట్వాశివం జయినమప్య నవాప్తమోద
మాశ్వాసయ సహజబంధువధాత్తదుఖం॥ 2

బాహ్వా బలేన తవచక్రిధరప్రసాదాత్
యుద్ధేజితాకిలమహీనృపతేమహత్మన్
ప్రాప్యశ్రియం జహిశోచం సఖబంధుహత్యా
జన్యం యదీదృశముశంతి నచేంద్రిధర్మం॥ 3

తమాహ కుంతీతనయోమునీంద్రం జితాఖలా భూ ర్భగవత్ప్రభావాత్
విప్రప్రసాదా దపి భీమ కృష్ణబలేన చైవారిగణాన్నివర్త॥ 4

అథాపి దుఃఖం హృదివర్తతేమేబంధుక్షయాల్లోభకృతాచ్చరాజ్యే
జయోయమాభాత్యజయేనతుల్యఃనిహత్య పుత్రానుజమిత్రబంధూన్॥5

కృష్ణే యము త్పీడయతీవచిత్తంహతాత్మజామే స్నుషయాచసాకం
స్మృతశ్చ కర్ణో నిహతో మయేహభ్రాతాగ్రజో వర్ధయతీవశోకం॥

మాతేవ కుంతీతనయం వివస్వత్ప్రసాదలబ్ధం మమకర్ణమాహ
వయంనవిద్మోగ్రజనింతుకర్ణంపురానచాస్మాసపినానుజాతాన్॥ 7

పృథాచయుద్ధోపగమేసమేత్యకర్ణం యయాచాభయమాత్మజాన్సః
తంచబ్రువంతీ సచ భార్తరాష్ట్రీవశ్యోనద న్మాతర మిత్యుదారం॥ 8

దుర్యోధనం త్యక్తుమహం నశక్తఃకృతఘ్నతాస్యా న్మనుచే త్తథాహి
సంధింతుకుర్యాం యదితేనిదేశా ద్యుధిష్టిరేణైవ ముదాహరేయుః॥ 9

కర్ణోర్జునా ద్భీత ఇతీవతస్మాద్విజత్యయుద్ధేవిజయం సకృష్ణం
సంధిం కరిష్యేంతకనందనేనపునశ్చమాతామమకర్ణమాహ॥ 10

ప్రయుధ్యవాత్వం విజయేనపుత్రాభయంసుతానాందిశమే చతుర్ణాం
కృతాంజలిస్తామవదచ్చకర్ణఃనచైవమన్యాం చతురస్సుతాంస్తే॥ 11

పంచైవపుత్రాస్తవదేవిహిన్యుఃసహార్జునావా నియతం సకర్ణాఃఅథాలయం ప్రాప్యపృథేమమర్థంనచావద న్మస్సచవాపరేభ్యః॥ 12

పశ్చాదహం మాతృగిరైవకర్ణంఅజ్ఞాసిషం భ్రాతరమగ్రజాతం
దూయేహమస్మాత్పరితప్తచేతాఃభ్రాతుర్వధార్థోరతమాద్విగర్హన్॥

యదా సభాయాం ద్రుపదస్యపుత్రీమానీయకర్ణఃకటువాచమూచే
కోపస్తదానశ్యతిమేసముత్థఃదృష్ట్వా తదంఘ్రీ ప్రసువోంఘ్రితుల్యౌ॥

రథస్య చక్రం కథమస్య భూమిర్జగ్రాసశాపశ్చకథంబభూవ
సర్వం తదేతద్భగవన్నిచాని భ్రాతుశ్చరిత్రం వదమేసుహృద్యం॥
అథ కర్ణస్య దేవర్షేఃజన్మాదర్శ్యతవైభవం
కథయామాసచరితంధర్మపుత్రాయధీమతే॥ 16

బంధుప్రణాశా దధతప్తచిత్తంవిహాయరాజ్యం వనమేవగంతుం
తం ప్రస్థితం ఫాల్గునభీమసేనయమాశ్చ కృష్ణా విదుర స్సనూతఃకృ॥ 17

వ్యాసోమునిర్నారద పర్వతౌచశౌరిశ్చ సామ్నా వివిధాపదానం
నిదర్శయిత్వా చలితం మనోస్యసంస్థాపయా మాసురహేచిరేణ॥ 18

పురప్రయా ణాభిముఖం తతస్తంయుధిష్ఠిరం స్వీకృతరాజ్యభారం
ప్రహర్ష బాష్పై ర్వినతోత్తమాంగంసమభ్యషించ మునయస్సకృష్ణాఃఆశాసితస్తై ర్జయశబ్దపూర్వంప్రదక్షిణీకృత్యచతాన్ మునీంద్రాన్
హరే రనుజ్ఞాం శిరసావహన్నాపురోనా పార్థో రథ ముజ్వలాంగం॥

తముత్థి ష్ఠోడశభి ర్నిరూఢం।అభ్యుత్థితం మంత్రజలై ర్ద్విజేంద్రై:
రథం సమారూఢ మదభ్రశోభం।అన్వధ్యతిష్ఠ దనుజానకేంద్రం॥ 21

ప్రగృహ్య సగ్రహీద్భీమ:।పాండురంఛత్ర మజ్ఞానం
యమౌతు చామరే శుభ్రే।విజతు స్తస్య మూర్ధని॥ 22

యయు స్త్వరప్య న్వసర న్న రేంద్రం।రథం సమాస్థాయమనోజవాశ్వం
ససాత్యకి స్తంభగవాంశ్చ శైబ్య।స్సుగ్రీవయు క్తం రథమర్కరూపం॥ 23

ధృతరా ష్ట్రోపి గాంధార్యా।నరయానమధిష్ఠిత:
ధర్మరాజస్య పురత:।ప్రయయౌ ప్రయతాత్మన:॥ 24

కుంతీ కృష్ణాముఖా రాజ।స్త్రియో యానా న్యధిష్ఠితా:
శ్రుతాపురస్కృతా స్సర్వా।హస్తినంపుర మభ్యయు:॥ 25

గజ తురగ రథాగై ర్భూషితై స్తత్ర రాజా
సహ వినుతగుణౌఘో వందిభి స్సూతముఖ్యై:
పుర మవిశ దుదారం మండితం వైజయంతీ
సుమగణవరధూపై ర్మోదమాన స్సమిత్ర:॥ 26

పౌరై స్సమే త్యాభిగతో యథార్హం
ఆచారలాజై శ్చ శుభాక్షతై శ్చ
వికీర్యమాణ: కుశుమై శ్చరాజా
వివేశత దాద్విజగృహం సుధాక్తం॥ 27

రాజన్ చిరంజీవజయేతివాచ:।శృణ్వన్జనానాం పురసంస్థితానాం
ఆశాస్యమానశ్చ బుధైర్ద్విజేంద్రై:॥అవాతరత్ స్యందనతోనరేంద్ర:॥
ప్రవిశ్య శుద్ధాంత ముదా తశోభ॥మభ్యేత్య దేవా సపి ధర్మనూను:
ధామ్యం పురస్కృత్యత ధాంబికేయ।మభ్యర్చయత్ విప్రగణాన్సపై:
పుణ్యాహ ఘోషో ద్విజపుంగవానాం।సశంఖభేరీనినదస్ పభూత:
ప్రశుశ్రువే తత్ర సభాముపేతే।యుధిష్ఠిరే సానుజచక్రపాణౌ॥ 30
చిరేణ తస్మి న్నినదేప్రశాంతే।చార్వాకనామాద్విజ భిక్షువేష:
దుర్యోధనస్యైవ సఖా ద్విజేంద్రై:స్సభాం ప్రవిష్ట స్సహతద్ధితార్థీ॥
సాపస్వ నామంత్ర్య సవిప్రవర్యా॥రాజానమాహేతి విసృజ్యభీతిం
నిందంతిబంధుఘ్న ఇతి ద్విజేంద్రా:।భవంతమేతేనృపతేమమాస్యాత్॥

శ్రుత్వా వచస్తత్ శ్రుతివేధివిప్రాస్సంపీడితాజోమముపేయురుగ్రం
వినమ్యమూర్ధాతుయుధిష్ఠిరోపి ప్రసాదమాయాచతతాన సదుఖః॥ 33

అథ ద్విజాస్తపోదృష్ట్యాజ్ఞాత్వాతం రాక్షసాధమం
చార్వాకసంజ్ఞం దదహుంకారైః క్రోధదీపితైః॥ 34

పపాత సోపి నిదగ్ధఃజనయన్ సృపతేర్మదం
తస్యావద త్సురావృత్తంతదా రాజ్ఞేయదూద్వహాః॥ 35

కృతేయుగేయం కిలరాక్షసోభూత్ చార్వాకనామాస్వతపోబలేన
ఆరాధ్యసర్వాభయమా యయాచేవరం హిరణ్యోదర మాదిదేవం॥

విహాయమాసేన వినాస్యనాశాభావంవరంప్రావిశ దబ్జజన్మా
ప్రహర్షితస్తేన తతాపసర్వాన్లోకానయంఘోరతరైస్స్వకృత్యైః॥

దైవై రధజ్ఞాపి తత ద్విచేష్టఃతానాహభీతాన కమలాసనోపి
దుర్యోధనాఖ్యస్యభవిష్యరాజ్ఞఃకల్యంశభూతస్య సఖత్వమోయం॥

ఆశ్వేవనశ్వే ద్విజపుంగవావమానేనమాభైష్టసుఖీభవేత॥ 37

తధైవచా భూన్నృపతేనమిథ్యాభవేద్ధివాక్ సర్వపితామహస్య॥ 39

హృష్టస్తతో ధర్మసుతో న్యషీదత్
ప్రాగాననఃకాంచనదివ్యపీఠే
తస్యాభిముఖ్యేన వరాసనేతౌ
నిషీదతు స్సాత్యకియాదవేంద్రౌ॥ 40

పార్శ్వే నరేంద్రస్య ధనంజయస్య
భీమఃపృధ క్పీఠవరే న్యషీదత్
పృధాపిమాద్రీసుతసన్నికృష్టా
న్యషీదదేకా సనభాక్నహార్హా॥ 41

సుధర్మ ధౌమ్య విదురధృతరాష్ట్రాదయఃపృధక్
నిషేదు ర్దివ్యపీఠేషుదాంతరాజతభార్మసు॥ 42

పట్టాభిషేక సంభారేష్వానీతే ష్వధసర్వతః
ధౌమ్యఃపురోహితో రాజ్ఞోమహర్షిణా మనుజ్ఞయా॥ 43

ప్రాగుదక్ప్రవణాంవేదింకల్పయిత్వా విధానతః
వ్యాఘ్రచర్మాస్తృతే తత్రనర్వతోభద్రసంజ్ఞకే॥ 44

ఆసనే సహపాంచాల్యా రాజానముపవేశ్యచ
జుహావపావకంమంత్రపురస్కృత ఘృతాహుతైః ॥ 45

ఆదాయ శంఖమధతం హరిరభ్యషించత్
స్వం పాంచజన్య మమరేంద్ర మివ హ్యుపేంద్రః
భేరీ మృదంగ పణవానక దుందుభీనాం
నాద స్తదా సముదభూత్ నినదా యధాబ్ధేః ॥ 46

పుపూజ రాజా బహునిష్కరుక్మైః
ఆమ్నాయ పారంగత పద్వి జేంద్రాన్
తే చాపి రాజ్ఞేసహసోదరాయ
స్వస్త్యబువన్ హృష్టహృదోజయంచ ॥ 47

ప్రత్యర్చ్యతాన్ ధర్మసుతశ్చ సామ్నా
భిషిచ్యభీమం ఖలుయావరాజ్యే
రాష్ట్రోపరోధేవిజయం రిపూణాం
నియమ్య మాద్రీసుతమాదిమంచ ॥ 48

బలస్య సంఖ్యానకరంచభక్తభృత్యోన్ నియోక్తార మపి ద్వితీయం
సదాత్మన స్సన్నిధి సన్నివిష్టంశశా సరాజానుమ తేచ్యుతస్య ॥ 49

ఆయవ్యయ పరిజ్ఞానేకృతాకృత విచింతనే
నియోజ్య సంజయం రాజామంత్రే విదురమాదిశత్ ॥ 50

ధౌమ్యం పురోధ సంకృత్వానియమ్యాన్యాన్ యధాయధం
పాలయన్నా స్తపృధివీంధర్మసూను ర్మహాయశాః ॥ 51

దుర్యోధన గృహం భీమఃపావిశ ద్భాతురాజ్ఞయా
దుశ్శాసనస్య భవనమధ్యతిష్ఠచ్ఛఫాల్గునః॥ 52

మర్మఘ్నగృహంభేజేనకులోరాజశాసనాత్
మర్మజ్ఞస్యగృహంప్రీతస్సహదేవ స్సమావిశత్ ॥ 53

ధౌమ్యస్సధర్మవిదురోరుజనూనుపుత్ర
నూతాశ్చ తత్ర నిలయాన్ వివిశు ర్యధాహం
కృష్ణోపి సాత్యకియుతో నృపశాసనేన
గేహం వివేశ విజయస్య మహార్హరత్నం॥ 54

ఇత్యేవమేత్య సమవర్తినుత స్స్వరాజ్యం
శక్రోయధాత్రిదివమానదుదీర్ణసారం
ధామ్యే కృపేచ సదృశం పరివర్తమానః
సంప్రీణయన్ ద్విజగణా నపి భృత్యవర్గాన్॥ 55

సంస్థాప్యరాజ్య మనురక్తజనం నరేంద్రః
ద్రష్టుంపరేహ్ని గతవాన్ భగవ న్నికాయ్యం
దృష్ట్వాసనే మణిమయే సునిషణ్ణమేనం
పృష్ట్వావ్యయం కుశలమాహ యదుప్రవీరం॥ 56

తవప్రసాదాదహమాపరాజ్యంజిత్వా విభో శత్రుగణాన్ సమస్తాన్
లబ్ధస్త్రివర్గః పురుషై స్సదార్థ్యఃలక్ష్మీ రుపేతాచ సురేంద్రవంద్యా॥

ఎవం బ్రువాణం నృపతిం నకించిత్।ధ్యానం గత స్తత్ర హరి ర్బభాషే
రాజాపునఃప్రాహవిభో కిమేతత్।ధ్యానంతుమే బ్రూహినతాయభక్త్యా॥

అథావదత్తం స్మితపూర్వమిద్ధంహరిఃపనాత్మా జగ తోఖిలస్య
శామ్య న్నివాగ్ని శ్శరతల్పసంస్థోమాంధ్యాతి భీష్మ స్తమహంస్మరామి॥

గంగాసుతో భార్గవతుల్యతేజాఃశిష్యో వసిష్ఠస్య చ యోస్త్రవేత్తా
తమస్మి భీష్మం సునాగతోద్యఃయెనాస్మి నిత్యం శరణం ప్రపన్నఃగ 60

విద్వత్తమే శంతనురాజపుత్రేతస్మి న్నుపేతే స్తమయం నరేంద్ర
అల్పీభవేయు స్సకలానిలోకేజ్ఞానానిత ద్గచ్ఛతదంతికంత్వం॥ 61

శ్రుత్వేత్థముక్తం హరిణానరేంద్రఃస్మరన్ పరం శాంతనవప్రభావం
ఆనందబాష్పస్ఖలితం యయాచేభీష్మాభియానేచపురస్సరంతం॥ 62

సఖ్యు ర్విధాతుం ప్రియ మప్రమేయో
హరి స్సమారుహ్య సుపర్ణకేతుం
సుగ్రీవ శైబ్య పైముఖై ర్వరాశ్వై
ర్యుక్తం యయౌ దారుకచోదితం స్వం॥ 63

అన్వారురోహే హరి మధ శినేనర్జందనే ధర్మసూనుఃపార్థోప్యేకం రథ మధిగతౌ భీమసేనో యమౌచ
ఎవం గావల్గణి రపి కృపఃసైన్యరక్షైరన్వయుస్తాన్
గచ్ఛన్నేవా పదదథహరి స్తత్ర రామప్రభావం॥ 64

జన్మాదిమంతత్ జమదగ్ని సూనోః
శ్రుత్వా హరే ధర్మసుతః ప్రహృష్టః
గత్వాకురుక్షేత్ర మవాప్య గంగా
సుత్తోప కంఠం రథతోనరూఢః॥ 65

కృష్ణః కృపాద్యావిజయాదయశ్చ నిరీక్ష్యతం దూరత ఎవ భీష్మం
రథావరూఢాః వినతాః ప్రణేమురు॥ వ్యాసాదిమూ ర్యోగినరాంశ్చతంచ॥

హరిం తదా శంతనుసూను రాత్మ ప్రశంసినం కౌశలవాదపూర్వం
సంస్తుత్యభక్త్యా పరమఃపుమాని త్య పాధ్యయత్ దివ్యపదం మహాత్మా॥
తమాహ త ద్భక్తినుతః పరాత్మా హరిః ప్రసన్నః కరుణాసముద్రః
దిశం హ్యుదీచీ ముపయాతిమిత్రో గంతాసిలోకానమలా న్మదీయాన్॥

ఇదం త్వదానీం శ్రుణుమేవచోగ్ర్యం
జ్ఞానం వినశ్యేత్ భవతః ప్రయాణాత్
తదద్య ధర్మవ్యసుతాయ భీష్మ
బ్రూహిప్రియాయప్రణతాయధీర్య॥ 69

నచ ప్రమాదో భవతో భవేత్తే రుజాచనస్యాత్ శరవిక్షతేన
దత్తం మయాచక్షు రవాప్యదివ్యం దృష్ట్వాఖిలాధార ప్రదిశాద్యరాజ్ఞే॥

ఎవం బ్రువాణే భగవన్తమీశం
వ్యాసాదయస్తేమునయః ప్రహృష్టాః
సామ ర్గ్యజుర్మంత్రపదై ర్వచోభి
రానర్చురాసంశ్చ తదా శుభాని॥ 71

శివ స్సగంధిః ప్రవవౌసమీరః వృష్టిశ్చ పాప్పీవ్యపత న్నభస్తః
నేదుశ్చభేర్యస్సమృదంగ నాదాః గంధర్వవర్యాజగురప్సరోభిః॥ 72

ఆమంత్ర్య భీష్మం తు మహర్షయస్తే
సమన్వృతాశ్చైవ జనార్దనేన
పాండోస్తనూజై రపి గౌతమేన
శ్చస్వాగమిష్యామ ఇతిహ్యుదీర్య॥ 73

యయు ర్యధేష్టం తదనుజ్ఞితీశ స్సకేశవస్సాత్యకివాకృపేణ
సహోదరః ప్రాప్యపురీంస్వకీయాం ముమోదభూ క్తాఖిలరాజభోగః॥ 74

హరిశ్చశయ్యా ముపలభ్యసుప్తః।ప్రబుధ్యచోషస్సురగాయగాధః
భేరీమృదంగాద్యరవైశ్చసూతై।స్తుతః పరంబ్రహ్మహృదావిచింత్య॥ 75

ఉత్థాయ పర్యంకతలా త్కృతాత్మా।స్నాత్వాచజప్త్వాత్రివృతంచమంత్రం
అగ్నేరుపస్థాయ సహస్రవిప్ర।ఆరాధయామాసగో హిరణ్యైః॥76

కా జాపి చానుష్ఠిత నిత్యకృత్యః।భీష్మాభియానాయ యదూద్వహేన
సంచోదితో భ్రాతృభిరాశయుక్తః।రథం సమారుహ్య హరిం జగామ॥

కృష్ణోపి తేన సహితస్సహాత్యకిస్సన్
సుగ్రీవ శైబ్య కవలాహకమేఘపుష్పైః
యుక్తం హయై స్సపదిదారుకదత్తశిష్టం
ఆరుహ్యచం కురమియాయ నదీరనూజం॥ 78

రథేభ్యోవరుహ్యప్రణమ్యతస్థే
నదీజాయభక్త్యా మహదోభ్య ముని భ్యః
నమస్కృత్య తల్పేశరాణాం శయానం
సము ద్వీక్ష్య భీష్మం విషాదం ప్రయాతాః॥ 79

పాండోస్సుతాశ్చ తతో తధాన్య భూపానువాచ దేవర్షి రదీనసత్వః
పితామహేయం ఖలు భారతానాంజానాతి ధర్మా నఖిలా న్మహాత్మా।
యద్యస్తమి యాదయమస్తమియాత్
జ్ఞానంహి సర్వం నిఖలాగమోత్థం
తంశోధునాపృచ్ఛత సంశయాన్ స్వాన్
గాంగేయ మాసన్న శరీరమోక్షం॥ 81

నిశమ్య దేవర్షి వచస్తదధ్వాప్రష్టుం నశక్తాః స్వయమేవ భూపాః
మిథో నిరైక్షంత యుధిష్ఠిరేణతదానుశిష్టో హరిరాహభీష్మం॥ 82

కచ్చి త్సుఖేనాతి గతానిశా తేస్థిరాచకచ్చిత్ మతిరాత్మనాచ
గ్లాని నఃతేకచ్చిదుపస్థితం తేజ్ఞానంచ కచ్చిత్ నిఖలాగమోత్థం॥ 83

అథాహ భీష్మో భవతః ప్రసాదాత్
నదాహ మోహశ్చ నరుజాశ్రమశ్చ
పాణౌయథాహ్యామలకం తథైవ
పశ్యామి ధర్మా నఖిలాన్ వరాత్తే॥ 84

తదన్వవాదీ ద్భగవాన్ నదీజం।మామే వవిధ్యాది పరం వుమాంసం
మమ పసాదా త్తవకీర్తిరత్రా।క్షయ్యాభవేత్ మత్పదభక్తిభాజః॥ 87

ఎతే నృపాలా నిఖలా భవంత।మన్వానతే పశ్నపరానదీజ
ఎభ్యోహి ధర్మానఖలాన్ విశిష్టాన్।పబూహి నృద్ధోహిభవాన్మహాత్మా
తతో సూరేశ్వాసన తస్సలజ్జ।యుధిష్ఠిరః స్నాప్య పితామహంతం
వినీత చిత్తః పణనామ భీష్మ।స్తం గుంగార్ధ్న్యపా ఘూయన నందభూపం॥

భీష్మాజ్ఞయా తత్సనుఖం నిషణ్ణో
నుమాన్యసర్వాన్ పృథివీపతీం స్తాన్
కృష్ణం గురూం శ్చపణి పత్యభక్త్యా
యుధిష్ఠిరో పృచ్ఛదశేష ధర్మాన్॥ 88

తతోహి భీష్మః పణిపత్యభక్త్యా।యదూద్వహాయాపి సనాతనాయ
ధర్మస్యవుత్తేణ తదాను పృష్టాన్।ధర్మానశేషాన్ క్రమశోభ్యువాచ॥

శుత్వాచ పాండో స్తనయ స్సమస్తాన్
ధర్మాన్ తమామంత్ర్య వురం ప్రవిష్టః
గతేషు పంచాశదహ స్సుభూయః
దదర్శ సాకం హరిణానదీజం॥ 90

భీష్మ స్తు ముత్థాప్య కృతప్రణామ
మం ఘోర్యః ప్రహృష్టః ధృతరాష్ట్రభూపం
ఆశ్వాస్య చోద్వీక్ష్యహరిం ప్రణమ్య
తుష్టావ వేదాంత వచోనురూపం॥ 91

తతో హ్యనుజ్ఞాప్య మునీ సమస్తాన్।మనోనివేశ్యాచ్యుత పాదపద్మే
విశల్యగాత్రః ప్రవిభిన్నమూర్ధా।సమభ్యుపేత స్త్రిదివం సభీష్మః॥ 92
దివ ముపయతి తస్మిన్ పాండవ్రో దుర్మనాస్వై
రనుజనిభి రుపేతశ్చాసనా నందనూనోః
అత నుతపితృ మేధప్రోక్త సంస్కారమస్తె
దివి భువి విబుధానాం పశ్యతాం విస్మయేన॥ 93

మలయజ ముఖదారు స్తాస్తృతాయాం చితాయాం
కురుపతి మధిరోప్యాన్యంతకా శాశిరస్కం

నయన వదన నాసా శ్రోత్ర రంధ్రేషు సాద్యా
సమను కినక ఖండానక్షిప త్సక్షితీశః॥ 94

జ్వలన మురసి తస్యన్యస్యచేలా స్తృతస్య
క్షితిపతి రపసవ్యం చాపికృత్వా సమంత్రం
సహ యువతి భిరన్వైస్సంజయ క్షత్తృముఖ్యైః
తిల జల మధదాతుం జాహ్నవీ మభ్యుపేతః॥ 95

పయసి సపదిదత్తే భీష్మనూనై స్సుతాయ
ప్రబలతనయ దుఃఖవ్యాకులోత్థాయ నీరాత్
చరిత మతుల మస్య ప్రబ్రువంతీవ్యనోదీత్
నహి జగతిసనూజా దస్తిహార్దాస్పదంనం॥ 96

ఆశ్వాసయా మాస తదా రుదంతీం
విహాయసో స్తస్థివ సోస్తుశాపాత్
పుత్రాత్మనా జన్మనిగద్య గంగాం
కృష్ణోగతిం తేన గతాంచ ముఖ్యాం॥ 97

సావేదితార్థా ధృతిమాప్య గంగాజనాశుచం పుత్రవియోగజన్యాం
రాజాతు సంస్కృత్య పితామహాంతగ్గుణాన్ స్మరన్ శోకయుతః పపాత॥

వ్యాస స్సకృష్ణస్స మధా పదానై
ర్నానావిధై స్వస్థహృదం చకార
సశాంతచిత్తో నగరం ప్రవిశ్య
పితుర్మతేన పరిశాస రాజ్యం॥ 99

స్వంపాపకర్మాణ ముదీక్ష్య భీష్మాదోర్గాదిమానాం నిధనాద్రుదం తం
కుర్వశ్శమేధం సకలాఘశాంత్యా ఇత్యాహ పాండో స్తనయంమునీంద్రః
వ్యాసం తతోధర్మసుతోభ్యవాదీత్ నుయోధనేన క్షపింతోహి కోశః
అదక్షిణం యజ్ఞమశంతి సిద్ధాస్తదద్యదూయేద్రవిణస్యలోపాత్॥ 101

తతోవ్యాసః

పురాయగ్విసృష్టం మరుత్తస్యయజ్ఞే
నరేంద్రైస్వవిప్రైర్హిమాద్రా స్థితం తత్
సమానీయతేనాశ్వమేధం విధత్స్వ
త్యుదీర్యావదత్తాం మరుత్త స్యచర్యాం॥ 102

శ్రుత్వా వ్యాసస్యవచనం।స్వస్థాత్మా ధర్మనందనః
కర్తుంనిశ్చిత్య తురగ।మేధం రాజ్యమవస్థితః॥ 103
హరిశ్చసాకం విజయేన సఖ్యా।వుర్వీషు తీర్థేషు వనేష్వనేషు
చరన్ పరాంప్రీతి ముపాదదానః।నినాయ కాంశ్చి ద్దివసాన్ పురేస్మిన్॥
తతః పురీం గంతుమనాస్స్వకీయాం।హరి ర్నరేంద్రాయనివేదితుం తత్
శశాస పార్థం సచ తద్వియోగ।దుఃఖాకుల స్తం ప్రణతోభ్యువాచ॥105

త్వం గంతాసి పురీం కిలాద్యభగవన్ తత్కాచిదేషావిభో
విజ్ఞప్తిర్మమ యత్పురా రణముఖే జ్ఞానం త్వయోక్తం పరం
బభ్రోశానవధానతా కులహృదస్తస్మై పునఃప్రీతితః
దత్వామామవనహ్యముత్థ పరమం పాప్యంనాశేత్వత్పరం॥ 106

అథ తమాహహరిః కరుణానిధిః।యమనుపదిష్ట మభూద్భవతేపురా
తదిహ సంప్రతివక్తు మలంపునఃనతుహి విస్మృతవానసి మోహితః॥

అథాపి సద్గత్యుపసాధకం తేవక్ష్యామి విజ్ఞానమనాదిసిద్ధం
యద్బ్రాహ్మణో మహ్యమువాచ పృష్టఃకశ్చిత్పురాబ్రహ్మగృహాదుపేతః

ఉక్త్వేత్థ మనుగీతాఖ్యం।ఏకత్రింశద్ధిరాతతం
అధ్యాయైః పాండుపుత్రాయ।సమ్యఙ్మునిరుపాదిశత్॥ 109

నిశమ్యానుగీతాంసితాశ్చ స్థిరాత్మా
ముదం ప్రాప కృష్ణోప్యధదర్షికామః
పితృభ్రాతృముఖ్యాన్ పురీం ద్వారకాఖ్యాం
వ్రజామీతి పాథం పయాతాదువాచ॥ 110

అంగీచకార పాథోపిపయాణం నందజన్మనః
సాజనోధ హరిదర్షం।యుధిష్ఠిర మగాద్ధితం॥ 111

పరివిశ్యరాజ్ఞ స్సదనం యదూనాం
పతి స్తముద్వీక్ష్య పృథాతనూజం
పరిణమ్య హృష్టో ధృతరాష్ట్రభూపం
భీమాది మంశ్చాప్య నదత్పరాయాణం॥ 112

అనుమతోథ హరి స్త పృథాభువారథవరే ప్యధిరోప్య నిజానుజాం
గజపురా నిరగాత్సవ సాత్యకిఃపురజనై రనుకీర్తితసద్గుణః॥ 113

తమనుగమ్య హరిం నృపతిర్ముదానగరసీమ కథం చిదుపాగమత్
పునరపి స్వగృహం హరిరప్యగాత్ శుభనిమిత్త శతేషణహర్షితః॥114

మరుభువిపథి వీక్ష్యో దంకసంజ్ఞం మహర్షిం
శివ మమల మపృచ్ఛ ద్భక్తితస్సంపూజ్య
సచ మునిరవదత్తం సమ్యగా రాధ్యకృష్ణం
సపది మృదితచిత్తో మాయయా చిత్రశక్త్యా॥ 115

పాండోస్సుతాశ్చ ధృతరాష్ట్ర సుతాశ్చకృష్ణ
కచ్చిత్ప్రశాంతి మగమ ద్భవతః ప్రయత్నాత్
మన్యేభవం తమతిమానుప శక్తియుక్తం
తెనైవతే శివముపే యురితీవమన్యే॥ 116

అథ హరిరువాచ మహర్షిం॥

యత్నఃకృతో బహువిధోహి మయాప్రశాంత్యై
తేషాం తథా విదుర భీష్మ ముఖైర్మహర్షే
దుర్యోధనస్య సహజ స్నహసౌబలేన
కర్ణేన చానుగతధీః శ్రుతవాన్న సంధిం॥ 117

యుద్ధంతతో ద్య భవదేవ ముసేనుభీమం
సర్వేక్షయం సమగమ ద్బలుధార్తరాష్ట్రాః
పంచైవపాండు తనయాస్సమరే వశిష్టాః
నర్వంతదేత వపితే విదితంప్రభావాత్॥ 118

శ్రుత్వోదం కో దేవకీపుత్రవాచం
రుష్టస్తస్మిన్ ఎవ మూచెమునీంద్రః
నక్రా తాస్తే శక్తియుక్తే నతేయత్
శప్స్యేయంత్వాం రోషితో బంధునిఘ్నం॥ 119

భగవానపి తం సమూచివాన్నహిశాపం మమదాతు మర్హసి
శృణుశాపివచో మమాధునానతపస్సంక్షిప కష్టసంచితం॥ 120

ఇత్యుదీర్య హరిరాగ మాంచవై బోధితం స్వమమలం సనాతనం
సన్ని వేద్యమునయే త్వదర్శయద్దివ్యచక్షురపి సందిదేశ ముదా॥ 121

తద్విశ్వరూపం పరితం జగత్త్యం
సంహృత్య తస్యాధ నయామహర్షేః

స్వేనైవ రూపేణ చతుర్భుజేన
తం ప్రీణయామాస మునిం ముకుందః॥ 122
తత స్స్వమాహాత్మ్య మిదాప్రశాంత
హృదా మునీంద్రేణ వరం వృతోసౌ
హరిర్మరా నీరముదే త్వితీతి
యదాంబ్వపేక్షా స్మరమామువాచ॥ 123
విదీపియ తస్య నతస్సయోగినః
జటానఖేంద్వం శుభిరంబుజేక్షణః
అనుజ్ఞయా తస్య పురీమగాత్స్వకాం
స్వదర్శనాధో త్కలికాకుల ప్రజాం॥ 124
ప్రవిశ్యగేహం భగవాన్విభూషితం॥పిణమ్యపితే కృతపాదశోధనః
ఉవాచపితే సమరప్రవృత్తిం॥అశేషతః కర్ణకఠోరరూపాం॥ 125
దుఃఖం సమాభూ త్పితురిత్యవోచ॥ద్వధం సుభద్రా తనయస్యశౌరిః
తత స్సుభద్రాం తరసూపుత్ర॥శోకాగ్రజం తత్కధనే న్యయుంక్త॥
శ్రుత్వాధ దాహిత్రవధం నశౌరిః॥యధావదుక్తం హరిణారుదిత్వా
చిరం తతః శ్రాద్ధమదాత్సపుత్ర॥బంధుర్మహాద్రిన్య సమృద్ధియుక్తం॥127
అసాంత్వయ తం పితరంచ బంధూ॥కృష్ణోభిమన్యో ర్నిధనే నదీనా
తధైవ పాండో స్తనయాః పురేస్వే॥భిమన్యు దుఃఖేన నశాంతిమాపుః॥
త ధోత్తరా చాపి విభుక్తి నిద్రా॥సంశోచతిస్మ స్మృతవీరభర్తా
గర్భోపి కుక్షౌ చిరతోప్య దృష్టో॥విలీయతే శోక కరోహితస్యాః॥
వ్యాస స్తదాగత్య విరాటపుత్రీ॥మాశ్వాస్య ధర్మస్య సుతం బభాషే
హరేః ప్రభావాద చిరాదయంతే॥పాత్రీ ప్రజాయేత కులావతంసః॥
చోది తోధ మునినాసధర్మజః॥వాజిమేధకరణాయ భూమిపః
భ్రాతృభి స్సహపురోధసా ద్విజై॥రభ్యయా ద్ధిమగిరిం ధనాలయం॥131
ఆరాధ్య తత్ర గిరిశం వరమాల్యగంధైః
తస్యాజ్ఞయాధనమనేకవిధం నరేంద్రః
ఉద్ధృత్యతేన సహితః పురమా జగామ
కర్తుంచ సంప్రియ తతేస్మ తురంగమేధం॥ 132

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశవైభవే మహాకావ్యేఉత్తర
భాగభారతవృత్తాంతవర్ణనే శాంతిపర్వవృత్తాంతాను
వర్ణనంనామ సప్తవింశస్సర్గః॥

శ్రీమతే రామానుజాయనమః

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

శ్రీ శోభనాద్రీశవైభవమహాకావ్యం.

అథాశ్వమేధపర్వవృత్తాంతారంభః

అష్టవింశస్సర్గః.

అకారితో ధర్మసుతేన కృష్ణం
సబాంధవవర్గ గజసాహ్వయంతత్
పురం ప్రవిష్టః ప్రణిపత్య వృద్ధా
నుపాస్తతత్రైవ మఖేషుణార్థం॥ 1

అపాండవాస్త్రం యదభూ ద్విసృష్టం ద్రోణస్యపుత్రేణ పురోత్తరాయాః
గర్భే తదంత భగవా న్ప్రవిష్టఃరరక్ష చక్రేణ విదగ్ధమేతం॥ 2

శిశు స్సశక్తి మధుసూదనేరితాస్త్రాసక్షుచ జ్ఞాపయితుం తదానీం
వినిర్గతో భూసురరా న్మరేంద్రపుత్ర్యాశ్శవాకారయుతో విచేష్టః॥3

తం వీక్ష్య కుంత్యాదినరేంద్రనార్యో
క్రుశ్యేత హరిం సోపి హరాత్ స్వగేహాత్
వినిర్గతోరిష్టగృహం ప్రవిష్టః
శుశ్రావ సంక్రందనముత్తరాయాః॥ 4

సా వీక్ష్య కృష్ణం విలలాప భూయస్సంజీవనాయాత్మశిశో ర్మృతస్య
సంప్రాధ్యయంతీ నిపతా తస్యపదాబ్జయో ర్మత్స్యపతే స్తనూజా॥ 5

పాంచాలపుత్రీచ పృథాతథాన్యా రాజస్త్రియో దుఃఖవిమూఢచిత్తాః
శిశు ర్మృతోయం కృపయాద్యజీవేత్ తవాధ్వసత్యంచ భవేత్తదుక్తం॥
తతో హరి భక్తపరాయణ స్సంశేవం పదాకేసమశేచి తేన
పస్పర్శ గర్భోపి సతత్పదాబ్జస్పర్శేన కించిచ్చచాల రాజన్॥ 7

అథ ఖే భువిచాపి మంగళాన్యుదభూవన్ బహుధా దినేతదా
సచ కోటివిభావసూపమో రురుచే కౌరవభూషణ శిశుః॥ 8

తస్యధర్మసుతో రాజా జాతకర్మాదినంస్క్రియాః
యధా విధ్యకరోత్ కృష్ణా నుమతేన ప్రహర్షితః॥ 9

పరీక్షీదితినామాస్య।చక్రే జగతి విశ్రుతం
వవృధే జనయన్ ప్రీతిం।సశిశుః పాండుజన్మనాం॥ 10

కతిపయేషు గతేషు దినేస్వథో।మునిరుపేత్య పరాశరనందనః
తురగమేధ విధానకృతే పృథా।సుతమవోదయదాశు సకేశవః॥ 11

వ్యాసానుమత్యాథ నియుజ్యదాష్ట్రీ।సంరక్షణే భీమ మజాతశత్రుః
అశ్వానుసృత్యాం విజయం కుటుంబ।తంత్రేచమూద్రీతనయాస్యయుజ్య॥ 12

న చైత్రీమాసస్యతు పూర్ణిమాయాం
పర్వివిశ్య దీక్షాం కురువంశనాథః
విధాయ శాంతీశ్చ శివాస్తు రంగం
ముమోచ హృష్టఃఖలు కృష్ణసారం॥ 13

కృష్ణాజినం దండమపి ప్రబిభ్రత్ క్షౌమాంబరోధర్మసుతో బభాసే
యథావిరించి స్సవసేతథా స్యా।నురూపవేషా స్సకలద్విజశ్చ॥ 14

వాజీవిసృష్ట స్సతుపూర్వమాగా।దుదగ్దిశం చందనమాల్యదీప్తః
తమన్వగాత్ మధ్యమపాండునూను।ర్గాండివధన్వాసృపశాసనస్థః॥ 15

సత్రిగర్తానగాత్పూర్వం।వాజీధర్మతనూభువః
గృహీతుకామాస్తం వీరాః।త్రైగర్తాః పర్యవారయన్ ॥ 16

అథార్జునస్త్రైగర్తై।స్సమరో రోమహర్షణః
అభవద్వ్యేపురా తేన।నిర్జితా భారతాహవే॥ 17

సూర్యవర్మాణమాహత్య।త్రైగర్తాధిప ముల్బణం
కేతు ధర్మాహ్వయం తస్యా।వరజంచాప్యపాతయత్ ॥ 18

అథా తనోత్ మహద్యుద్ధం।ఫాల్గునోధృతవర్మణా
తస్మి న్నపి జితే తేన।సర్వేతే ప్రేష్యతాం యయుః॥ 19

తతః ప్రాగ్జ్యోతిషపురీమభీయాయ హయోత్తమః
తనయో భగదత్తస్య।తదీశ స్తమవారయత్॥ 20

సవ్రజదత్తో నాగేంద్రమారుహ్య భ్యాగతో ద్రుతం
త్రిరాత్రంతేన కాంతేయో।యుయోధ ప్రతిమైశ్శరైః॥ 21

చతుర్ధేహని భీభత్సుః।కధంచి త్తస్యవారణం
నిపాత్య తంచ జిత్వాగాత్।సింధుదేశం సహార్వతా॥ 22

అథసింధునృపై హ్యాయగ్రహావ్యతిషక్తాత్మభి రద్భుతో రణః
అభవ ద్విజయస్యతత్రతన్వ్యధునో త్పత్రిభి రుగ్రపాతిభిః॥ 23

సతు ధర్మతనూభువానృపానహివధ్యా ఇతిచోదితోపిసన్
విశిఖైః పరిపీడితోధికంబహుధా సింధుపతీ నమూరయత్॥ 24

స జయద్రథనాశకోపి తైరగభివృష్టో విజయ శ్శితేషుభిః
ప్రవిధూయ సవాజికుంజరాననయత్తాన్ యమలోకముద్బణం॥ 25

తనయస్తు జయద్రథస్యతం హయమాకర్ణ్య యమాత్మజేరితం
తమనుద్రుతమభ్యనంచవై మృతినూపాశుభయాత్కరీటినః॥ 26

జననీసురధస్యదుశ్శలాధృతరాష్ట్రస్యసుతాధపాల్పనం
పతిపుత్రశుచా జితాభకంసురధస్యోపనిధాయ చావదీత్॥ 27

కరుణాం కురువీరబాలికేమమపాతేవి పితృహీనతాంగతే
తవచాగమనం నిశమ్యమేతనమోభీతమనామృతిం గతః॥ 28

అభివాదయశోస్యపాప్మనానిధిమస్మృత్య శిశోః పితామహం
తవపౌత్రమివైత్యశత్రుహాపరిపాహ్యేన మదభ్రిసౌహృదః॥ 29

ఇతిపైసాదిత స్తయాముహుర్ముహుః పృథాసుతః
ప్రసన్న మానసోభవ త్కేజయద్రథస్య పౌత్రకే
విజిత్య వైరిణోబలాత్ హయాంతమన్వగాద్ధృతం
క్రమేణ సంచరంభువం హయోపి సవ్యలంఘయత్॥ 30

భేజేమణిపురం నామసహయః ఫల్గునాన్వితః
యత్పాలయతి రాజేంద్రఃఫాల్గుని ర్బభ్రువాహనః॥ 31

పితరం స నిశమ్య వాజినాసహసంప్రాప్తపురాంతికం నృపః
ద్విజవర్యపురస్కృతోచితుంత మభీయాయవినీతమానసః॥ 32

తామవిచ్ఛ్ సుతాత్మజాంతృతీ ర్నాస్థితోర్జునః
యుద్ధాయైవవినిర్యాహీత్యాహ శాపోపపీడితః॥ 33

తత్ శ్రుత్వా చింతయన్ బభ్రువాహనో వాజ్యుఖస్థితః
ఉలూపీ తం సమాసాద్య యుద్ధాయైవహ్యచోదయత్॥ 34

ఉలూప్యావచనాద్బభ్రువాహనోయుద్ధకౌతుకః
సన్నద్ధవర్మారథమధ్యారూఢ స్సింహకేతనం॥ 35

అభియాంతోర్జునం యోధైర్హయమగ్రాహయన్నిజైః
తతో నదస్థితం పుత్రంభూమిష్ఠో విజయోభ్యయాత్॥ 36

యథాదైవాసురం యుద్ధమభూత్తత్ర తయోరణిః
జత్రుదేశే జఘానాగ్రేపితరంబభ్రువాహనః॥ 37

సమూర్ఛాంభూయసీం గత్వాపునస్సంస్థాప్య చేతనాం
నారాచైర్బర్జునిః పుత్రమభ్యవర్షత్సువేగితైః॥ 38

ఛిన్నేషు తేషు నారాచేష్వర్జునస్సూనునా ద్రుతం
నిపాత్య కేతుం తురగాన్నయన్ద్యమసాదనం॥ 39

పదాతినా సుతేనాథగాఢమర్పితసాయకః
తుష్టః పుత్రస్యవీర్యేణపార్థస్తం భృశమార్దయత్॥ 40

సతేన సుభృశం విద్ధఃసుపుంఖేనేషుణార్జునం
హృద్యవిధ్యద ధక్ష్మోణ్యాంమోహితఃపతిరర్జునః॥ 41

దృష్ట్వా తం పితరం బభ్రువాహనః పతితం భువి
సుమోహపతితః పూర్వంవిద్ధోగాఢం మహేషుభిః॥ 42

చిత్రాంగదాధతనయం పతితం ప్రియంచ
దృష్ట్వావిముహ్య శుచయాకులితాచిరేణ
భూయఃప్రతీతధిషణా పురతో హ్యలూప్యాః
సఖ్యావిలాపపరమాబహుధా రురోద॥ 43

పశ్య ప్రియంచ తనయం పతితోఽణీంద్ర
కన్యేత్వదర్థ మముకావిహజీవయస్వ
ధిగ్మే నచైషతనయేన నిపాత్యనాథం
శోకంజహాసి యదయం సఖిత స్పృశీద॥ 44

తదనుధవములూపీ ప్రావద త్పాండునూనో
కిమిహభువిహి శేషే శోకముద్దీపయన్మే
అయ మనుసరణీయ స్తేహయో ధర్మనూనోః
తదిహమృతిముపేతః ప్రాణదోన్యస్యనాథ॥ 45

అథచిత్రాంగదాపార్థఃమృతకల్పం నిరీక్ష్య తం
విదీర్ణహృదయాతస్యపాదాంతికగతాపతత్॥ 46

సుభ్రువావాసో వ్యధ పరిపన్న చేతనః పునః
నిరీక్ష్యమాతరం పతిం మృతం తదావిమూర్ఛితాం
స్వమంతకారిణం పితుర్విచార్యదుఃఖితో భృశం
బభూవ జీవితే తదా గతస్పృహో నచేశ్వరః॥ 47

పితుర్వధస్యనిష్కృతిం విధాతు మృజ్జనాత్మజః
ఋితాప్తపావిశద్వ్రితం విభోజనం సమాశ్రితః
నిరీక్ష్య తం సమాతరం వశాం గతంతు తాదృశీం
వ్యచింతయ త్సరాయణం మణిం ఫణీంద్రకన్యకా॥ 48

అథాబభాషే తనయం హ్యులూపీసంప్రీణయంతీ జనమానసాని
ఉత్తిష్ఠ పుత్రైషజిత స్వయాయం।పార్థోన వైవై రపి దుర్విలంఘ్యః।
మాయామమైషారచితాహి పుత్ర।పితుశ్చ తేదర్శయితుం బలిత్వం
ఋషిఃపురాణోయమవేహి రాజ్ఞ।నధేనదోప్రోత్త నశంకనీయః॥ 50

ఇత్యుక్త్వా మణిముద్యంత।ఉలూపీపార్థపక్షసి
న్యక్షిపద్యేన ఫణివ।మృతా స్సంజీవితాః పురా॥ 51

మణిసంపర్కతః పార్థ।ఉదతిష్ఠ త్పృసుప్లవత్
నిరీక్ష్య పితరం బభ్రు।వాహనః ప్రాణమన్నదా॥ 52

వవృషుః పుష్పవర్షాణి।నేదుర్దుందుభయోదివి
చిత్రాంగదాసహేలూప్య।ముముదేవీక్ష్య తంపతిం॥ 53

అథార్జునంప్రార్థయదాత్మపుర్యాం
వస్తుంసశాం సక్షితిపః ప్రసాద్య
సచాపి నైచ్ఛత్ నగరప్రవేశో
నదీక్షితస్యాహ ఇతి ప్రబోధ్య॥ 54

తురంగమేధక్షణవీక్షణాయ।యుధిష్ఠిరస్యాహి పురీం తదీయాం
ఇత్యానుశిష్టో మణిపూ ర్వకేంద్ర।పార్థేనతుష్టోథ తథేత్యువాచ॥55

తదన్వనుజ్ఞాప్య సుతంచ పత్నీ।హయానుసారీ నిరగాత్కిరీటీ
హయోపి దేశాన్ విచరన్నసేకాన్।అభ్యాగతో మాగధదేశమృద్ధం

తతో మాగధపూర్వాధ్వ।సహదేవతనూభవనః
మేఘసంధిరుణద్ధిస్మ।హయం నగర మాగతం॥ 57

ప్రవవృతే ధతయో స్సమరోమహాన్।మగధరాజధనంజయయోః రుషా
వ్యకీరదజ్ఞానమాశుగరాశిభిఃమగధరాట్ బలగర్వసముద్ధతః॥ 58

స విద్ధమూర్ధ్ని ర్మగధేశబాణైఃభృశం పలాశ స్సుమితోవరాజ్
ప్రగృహ్యగాండీవమధిజ్యమభ్యావధీత్ పృషత్కైర్నిశితైర్ద్విషంతం॥59

నీత్వా తురంగాన్ పితృసద్మతస్య
హృత్వా నియంతు శ్చశిరః క్షురేణ
ఛిత్వా ధనుః కేతనమప్యవన్యా
మపాతయ ద్దర్శితనైజవీర్యః॥ 60

తతోగదాం తేన నియంత్రితాంచ
నిష్కంచుకాహిజ్వలితాం కిరీటీ
నిపాత్య బాణైః స్మృతధర్మవాక్యః
నైచ్ఛ న్నిహంతుం మగధాధిరాజం॥ 61

ఇతి బ్రువో మగధేట్ సకీటినా।
తమభిపూజ్య ససామభి రర్చితః
హయమముంచ।దధో విజయః క్రమాత్
అగమదబ్ధిపథావిషయా స్బహూన్॥ 62

వంగాన్ పుత్రాన్ కోసలాం శ్చాపి జిత్వా
పార్థ స్సాశ్వశ్చేదిదేశం జగామ
శుక్త్యాఖ్యానాం చేదిపానాం పురీంతాం
ప్రాప్తం వాహంత స్తురేశోన్యవారీత్॥ 63

శరభం శిశుపాలనందనం।విజయ శ్శుక్తిపురస్యనాయకం
సవిజిత్యహయంన్యవర్తయ ద్విషయా నంగ కిరాతటంకణాన్॥ 64

గత్వా దశార్ణాన్ నపి తత్పురేశం।చిత్రాంగదాఖ్యం నృపతిం విజిత్య
నిషాదరాజానము ద్ధైకలవ్యసుతం సభృత్యం విజిగాయపార్థః॥ 65

అథ దక్షిణసాగరాధ్వనా।ద్రవిడాం ధ్రాదిమ దేశ మోజ్జనః
సహయ స్తదధీశ్వరాన్ జయన్।ననురాష్ట్రాభిముఖో యయౌద్రుతం॥

విలంఘ్య మోకణ్ణ మపి ప్రభాసం
హయోగమత్ ద్వారవతీం యదూనాం

పురీం తదాశ్వం యదువీరబాలాః
బలా న్నిగృహ్య ప్రయయుః పురీంస్వాం॥ 67
అ థోగసేనేన విమోచితాశ్వః
దృష్ట్వాచ బంధూ ఁ వసుదేవముఖ్యా ఁ
పాశ్చాత్య సింధ్వధ్వ గత స్సవాజీ
గాంధారదేశం విజయో జగామ॥ 68

శకునే రథనూను రుద్ధశో ఁయయుమేతంతు రురోధసైన్యైః
అభవ చ్చరణ స్తయో ర్మహా ఁబలి జిష్ణోరివప్రతిభి శ్శిక్షితైః॥ 69
సభగ్నమాళి ర్విజయేన యుద్ధేనిర స్తసైన్య శ్శకునే స్తనూజః
పలాయనాధీ ఁ భయ శో ఁజ్ఞనస్యనివర్తి ఁతో ఁభూ త్పునరేవమాత్రా॥

పురస్కృతం తం ప్రసువా కిరీటీశకున్యపత్యం పరిసాంత్వ్య సామ్నా
న్యయుం జ్ఞ రాజ్ఞ ఃసుఖవీక్షణాయా ఁగంతుంప్రగృహ్యార్ఘ్యమనేక్షిప్తం
ఇతి సంచారితాశేష ఁధరణి స్తురగో త్తమః
సాజ్ఞనో హా స్తినపుర ంనిరపాయతయాగతః॥ 72

అథాజ్ఞయా ధర్మతనూభవస్యభీమో వ్యధత్తాధ్వరవర్యశాలాం
ప్రాసాద హర్మ్యాటజమం దురాభిఃప్రపాచతు శ్శాలమథైశ్చదీప్తాం॥ 73
విప్ర క్షత్రియ వైశ్య శూద్రపతయః ద్రష్టుం తదాహ్యధ్వరం
ప్రాపుః కౌరవపట్టణం బహువిధం సత్కృత్య భీమేనతే
భుక్త్వాపద్రసపూర్ణమన్నమతులం తృప్తిం ప్రయాతాభృశం
పశ్యన్తో ధ్వరవైభవం కురుపతేః తస్తు స్సుపుత్రాదయః 74
ఆయాతే బల సాంబ సాత్యకి ముఖైః బంధూ త్తమైః కేశవే
తస్మిన్ రాజ్ఞచ బభ్రువాహన సమాఖ్యా నేజ్ఞనస్యాత్మజే
అశ్వేమ్ధ ప్యవనీధవేషు నృపతే ర్యజ్ఞోశ్వమేధో మహా ఁ
ప్రారబ్ధో ద్విజపుంగవై స్స విధినా వ్యాసాజ్ఞ యర్త్విగ్వరైః॥ 75
బైల్వాః పార్ణాః ఖాదిరాశ్చాపి యూపాః
షట్ షట్ క్లృప్తాస్తత్రయూపా స్సరమ్యాః
దృష్వా తత్రాస్తాం దేవదారూతధ్రిక
శ్శైలుశ్చైవం చైకవింశాబిభుస్తే॥ 76

సవనత్రితయం ప్రవర్త్య మప్యనుసుస్రం విదధుర్యథావిధి

శుశుభే క్షితిరిష్టకాచితా।గరుడాకారయుతా మహీపతేః 77
యూపేషు తేషు నియతాం త్రిశతీం పశూనాం
ఆలభ్యతైః హుతభుజం పరితర్పయిత్వా
సంజ్ఞప్య వాహ మపితేన నరేంద్రపత్నీ
మృత్విగ్వరా విధి వదస్సమవేశయత్తాం॥ 78
అథ విశస్యహాయో దరమాదరాత్సవిధిన ర్త్విగనుశ్రపితాంవపాం
సమజుహోదనవేపురుషం స్మరన్।అఖలయజ్ఞమయం కమలాసఖం॥ 79
జిఘ్రన్ వపామోదమతిప్రమోదః।ధర్మాత్మజస్సానుజని స్వకీయాం
నునోదపాపం జుహువుస్తశోశ్వ।సర్వాంగజాలం విధినత్వజస్తే॥ 80
ఉద్ధిష్టయూపాం దక్షిణాత్వేన పృథ్వ్యాం
రాజ్ఞాతేషాం దక్షిణామృత్విజాంతాం
దేయత్వేనాజ్ఞాపయత్ స్వర్ణరూపాం
వ్యాసోయోగీకేశవేనానుయాతః॥ 81
స్వోద్దిష్టభూనిష్క్రయభూతమృద్ధం।ద్రవ్యందదౌ వ్యాసకరేమహీశః
ఋత్విగ్భ్యశ్చ సచతే యధార్హం।విభజ్యతన్మోదమవాపురద్ధా॥82
వ్యాసస్తుభాగం సమదాచ్చకుంత్యై।సాప్రీతిదానంజగృహేమునీంద్రాత్
అన్వేద్విజా బాహుజవైశ్యశూద్రాః।నమానితాజగ్మురపిస్వదేశాన్॥ 83
హరిశ్చ బభ్రువాహనశ్చ దుశ్శలాసుతాత్మజః
ప్రపూజితా మహీభుజా యధాహ మీయురాలయాన్
మృదంగ శంఖ కాహళీ మనోజ్ఞనాద మిశ్రితా
దిశశ్చశాంత నిస్వనాః సమాపితే క్రతూత్తమే॥ 84
మహాశ్వమేధస్సుక్షీతుం సమాగతా దివ స్తదా
సదస్సురేంద్ర గాయకా స్సమాప్త గాన నర్తనాః
స నారదాది వంగతా స్తతక్షితీశ కీర్తయ
స్సచావిశత్పురం నృపః కృతాధ్వరోజలాప్లుతః॥ 85

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశవైభవే మహాకావ్యే ఉత్తర
భాగభారతవృత్తాంతవర్ణనె అశ్వమేధపర్వవృత్తాంతాను
వర్ణనంనామ అష్టావింశస్సర్గః॥

శ్రీమతే రామానుజాయనమః

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

శ్రీ శోభనాద్రీశ వైభవ మహాకావ్యం

అథ స్వర్గారోహణపర్వవృత్తాంతః

ఏకోనత్రింశస్సర్గః.

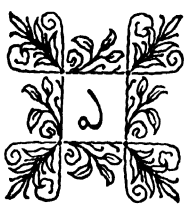

ఏవ మనుష్ఠి తాశ్వమేధే ధర్మనందనే విధూతకల్మషే సమ్యగనురంజతజనే రాజ్య మనుశాసతి రాజా చాంబికేయ స్సభార్యః కౌంతేయశిశ్రూషా పరిశ్రాంతో పి సస్మృత సీతపుత్రశతో దురంత దుస్తర దుఃఖజలధిమగ్నాంతరః తద ప్రకటయ న్నేవ కాల మగమయత్ ॥ 1

ఎవ వర్తమానో ధృతరాష్ట్రో ధర్మాజ్ఞనయమైః ద్రౌపద్యా విదురేణచ సహృదయమారాధితః కించిత్ కించిత్ శాంతవ్యసనోపి సంతత దుర్యోధనాపకారిస్మరణవర్ధమానరుషాభీమసేనేన సముదాహృతాః స్వపారుషప్రకటనీః కర్ణారుంతుదావాచః శృణ్వన్ పునః పున రవీకృత వ్యసనో నిరస్తాహారోపి ధర్మనందనస్య సుఖముద్భవేదితి మన్యానో సచ్ఛ న్నప్యష్టమే కాలే కించిదశ్నన్ కృచ్ఛ్రేణ శోషవ్యసనః కుర్వన్ సతీక్రియాః ధర్మసూనుప్రార్థనయా దానమానాదీః కథం చిద్గమిత పంచదశాబ్దోతః పరం మమాశ్రమవాస ఎవ శ్రేయోనితిపత్యాసహ విసిశ్చత్య త మభిప్రాయంధర్మరాజాయావేదయత్ ॥ 2

వృద్ధేన దుఃఖాని బహూనిరాజన్ మయానుభుక్తాని సుఖాని చైవ
అతోద్యగంతుం చకమే వనాంతంపత్న్యైకయాసాకమనుజ్ఞయాతే॥ 3

ఇతి శ్రుత్వైవ రాజ్ఞోవచనం ధర్మసూను రతివిదీర్ణవమనాః తస్యాశుల మభిప్రాయం భీమసేనస్య చ తస్మిన్ సుదుష్టం భావ మపి విజ్ఞాయ స్వాపరాధం క్షమాపయన్ తస్య పాదయోః ప్రణతః సముఖం గాంధార్యా స్తమేవ మప్రార్థయత్ ॥ 4

జ్యేష్ఠోపి తామేహి భవానతస్తే
వనాయ గంతుం నదిశా మ్యనుజ్ఞాం

తిష్ఠ న్నిహ ప్రీణయమాం మదీయ
శ్చిత్రూపయాహ్యంత మహాపరాధః॥

ఇత్యాదిభి స్సామభి ర్వచనై ర్బహుశ ప్రార్థి తోపి ధృతరాష్ట్రో వనమేవగంతుం వినిశ్చితమానస స్సంజయేన విదురేణచ కృచ్ఛా దంగీ కృత ప్రస్థానస్తదాత్వీకన్మృతివిషయ పుత్రవ్యసనోవిమూఢః పాదప ఇవ ధరణ్యాం పతితో గాంధారీమాలింగ్య నిశ్వస్య ధర్మసూనో ర్మానస మతీవపీడయామాస॥ 6

తతో ధర్మసూనునా పితృవ్యసన పరితప్తేన జలశీతేన కరపంకజేన విమృష్టముఖో విరచిత శీతోపచార ప్రతిపన్న స్వాస్థ్యః కౌంతేయం గాఢ మాలింగ్య మూర్ధ నికృతాఘ్రిణః స్వీయమంతర్జ్వరం ప్రకటయన్న రణ్యవాసమేవస్వాభిమత మనుపదానుమేయ మాచచక్షే॥ 7

తదను ధర్మపుత్రో నిబంధ తోపి పితురననుమతారణ్యవాసః తదా నీమాగతేన వ్యాసేన సితరామనుశిష్టం పితు రరణ్యగమనం కృష్ణా నుమేనే॥ 8

గతవతిచ యథాగతం పారాశర్యే కృచ్ఛాదనిచ్ఛ తాపి కౌంతేయే నోరరీకృత ప్రస్థానో ధృతరాష్ట్ర స్సహైవ పత్న్యా ససంజయ విదుర శారద్వతః స్వంభవనమపేత స్తత్రవిరచిత దేవార్చాణః కృతాహారః ప్రీత్యోపనన్నాయధర్మపుత్రాయ సమ్యగుపదిష్టసకల రాజధర్మపద్ధతిః ప్రస్థానాయత్వరమాణఃపౌరా జానపదానపిజనాన్ స్వవియోగమస హమానానాన్ తైస్తైస్సమయానుగుణై ర్వచనైరనునీయపాండవేషు నవుతేనాత్మనాకృత మపరాధం క్షంతుం తాన్ ప్రార్థ్యతే ర్యథాహా మావృతోభీష్మాదీనాం శ్రాద్ధాసాతుకామో విదురేణ ధర్మపుత్రా య సందిశ్య తదపితేన బహుళేన ద్రవ్యేన భీష్మాదిభ్యః శ్రాద్ధాని ప్రదాయచిరాయస్వాశితాన్ వేదవిదః ద్విజపుంగవానప్యభ్యర్చ్య కార్తిక్యాం నిర్వర్తితేష్టి ర్విధృతివల్కలాజిన స్సతీసహిత స్సాగ్ని హోత్రః పాదాభ్యామేవాంతః పురా న్నిరగమత్॥ 9

విదురః సంజయః కుంతీతమన్వయురధీశ్వరం
పాండవా అపి పాంచాల్యాసప్రజా స్తం సమన్వయుః॥ 10

తదా ధర్మసూను ర్మాతరం నివర్తయితుం విరచిత బహుప్రయ త్నోపి

తస్యాం తదనుసరణాదనివృత్తవత్యాం కృచ్ఛ్రేణ తామనుమాన్య నివర్త్యచ పౌరాన్ హస్తినమేవవివేశ॥ 11

ధృతరాష్ట్రస్త్వేకేనా హ్నాపగాతీరస్థత్ర పుణ్యత మమాశ్రమం విరచయ్యాగ్నిహోత్రాగ్ని ర్విదురాదిభిస్సహ సుఖమువాస కంచిత్కాలం॥ 12

తతః కురుక్షేత్రే నూశీతః కేకయాధిపతేః శతయూపాభిఖ్యస్య రాజర్షేరాశ్రమమాసాద్య తేనసాదరమారాధితః తత్రైవ వాసాయ నిశ్చితమానసో ధృతరాష్ట్రః సుఖం తత్ర నివస న్మాత్మానం ద్రష్టుమాగతైః వ్యాస నారద పర్వత దేవలప్రభృతిభి ర్మహర్షిభిః కదాభిరనేకాభిరాశ్వాసితః పరమపురుష చరణయుగళ ధ్యాన వినిర్మలమానస మాత్మానం కుర్వ న్నవత స్తే॥ 13

ఏవం ధృతరాష్ట్రే నమేవాధిష్ఠిత వతికాలేచ కతిపయే గతే ధర్మనూనూరాజానం మాతరంచ ద్రష్టుమనాస్సానుజని న్నపత్నీ కశ్చతురంగ యాపృతనయా సహాప్రస్థితః కురుక్షేత్ర మాసాద్య రాజానం మాతరం చ దృష్ట్వా ప్రణమ్య త దాశీర్వచన ముపలభ్య తత్ర స్థితైర్మహర్షిభి రితరైశ్చ దేశాంతరాదాగతైః వ్యాసాదిభిశ్చ కథితాభిః బహ్వీభిః కథాభిర్దివసపరిమితం కాలం గమయామాస॥ 14

తస్మి న్నేవకాలేవ్యాసః పరమర్షిర్యశ శక్తిః పుత్రశతవియోగత ప్తం ధృతరాష్ట్రం సంతతదనుధ్యానానురక్తం విజ్ఞాయస్వ యోగమహిమ్నా యుధిమృతానఖిలాన్ భీష్మద్రోణాదిమానధిగతపుణ్యస్థానాన్ తత్తదధికారానుగుణవేషభాషాన్ యథా యథ మదర్శయత్॥ 15

రాజాసచ పాండవస్తా న్సర్వా నపి స్వర్గస్థాన్ మహీపతీన్ దుర్యోధనాదీన్ నిరీక్ష్య విస్మితమానసో వ్యాసస్యైవప్రసాదే నవిగతకామాదిదోషస్సాక్షాత్కృత తత్వ పాండవం సభ్రాతృకం పురగమనాయానుమేనే॥ 16

ఉపగతవతి చ ధర్మపుత్రే నిజపురం ద్వితీయాదినేషు గతేషు కదాచిత్ ధృతరాష్ట్రో గంగాముపగతః కృతస్నానః సమాహితజప్యః స్వాశ్రమమాగతః తదాహతాదుత్థితేన సర్వసంచారిణా దావాగ్నినా సంస్పృష్ట గాత్రస్సహైవగాంధారీప్రముఖైః స్వాత్మానం పుణ్యం పుకోడశమివభగవతే జాతవేదసే సమర్పితవాన్॥ 17

సంజయ స్త్వేకోధృతరాష్ట్రస్యావశాసనేన కథం చిద్ధావా ద్విముక్తో
హిమవంతం మహీధరం జగామ॥ 18

తతో ధర్మసుతో వార్తాహారిభిః పురుషైః స్వకైః
నిశమ్య ధృతరాష్ట్రం తందగ్ధం గందావవహ్నినా। 19

కుంతీం చ మాతరం స్వీయాంగాంధారీం విదురం తథా
దుఃఖితః శ్రాద్ధకర్మాణికృత్వాతేషాం యథావిధి॥ 20

కృచ్ఛ్రేణ పాలయఃన్ రాజ్యమవాప్తద్ధా స్తినేపురే
రాజ్యలాభాది తస్యాత్ శరదాం వింశతి స్తదా॥ 21

యుధిష్ఠిరస్యనృపతేఃపరిపాలయతః ప్రజాః
ధృతరాష్ట్రే దివం ప్రాప్తేప్రజారక్షతి పాండవే॥ 22

షట్త్రింశోబ్దస్సమూగచ్ఛత్ తేషాంవ్యసనదోధృశం॥
మునికోప సముత్థేనముసలేన యదోఃకులం
సకృష్ణం నష్టమశృణోదర్జున స్తత దారుకాత్॥ 23

గత్వా ద్వారవతీం పార్థఃదృష్ట్వాచా నకదుఃఖభిం
పుత్రవ్యసన సంతప్తంతమాశ్వాసయదాతురఃం॥ 24

శ్రావితఃకృష్ణవచనంప్లావయిష్యతి వారిధిఃం
ద్వారకామితి తత్ త్యాన్నేతుం మీనేస్వకాంపురీం॥ 25

తస్యామేవ విభావర్యాంవసుదేవం పరాంగతిం
భావితాత్మానమాపన్నంసంచస్కా రాజునఃం క్రమాత్॥ 26

అనిరుద్ధసుతం వజ్రంకృష్ణస్యైవ గి రాజునఃం
ఇంద్రప్రస్థం సమానీయయదురాజ్యేభ్యషేచయత్॥ 27

ధర్మస్యతనయో భ్రాతురితి వృత్తం సుదుస్సహం
శ్రుత్వా హరేశ్చ బాధూనాంనసేహే విరహం చిరాత్॥ 28

అథోత్తరాయూ స్తనయంపరీక్షిత మమిత్రహా
రాజ్యేభిషిచ్య సుగణంయయుస్తం తస్య రక్షకం॥ 29

విధాయ వనమూ వేష్టుంమహాప్రస్థాన వర్త్మనా
చకమేనుమతం పత్న్యాఃభ్రాతృణాం చ తదేవతు॥ 30

తతః పాండుసుతాఃపశ్చాన్న్యా।సాకముత్సృష్టభూషణాః
వల్కలాని సమాహృత్య।ముముచుః జ్వలనాజ్ఞ జలే॥ 31

పరిష్ఠితో భ్రాతృభి ర్దారపంచభిశ్చ శునానృపః
నిర్యయౌ హాస్తినపురా।దనివృత్తివ్రతం శ్రితః॥ 32

పౌరాదూరమనువ్రజ్య।రాజానం చ కృపాదయః
అనివర్తి తస్మిన్నస్తు।పురమేవ ప్రపేదిరే॥ 33

చిత్రాంగదా మణిపుర।ముపూపీ భీష్మనూ మపి
వివేశ కృపముఖ్యాస్తే।పరీక్షిత ముపాశ్రయన్॥ 34

అగ్రతో ధర్మజో గచ్ఛత్।తను స్వనిలనందనః
తమర్జున స్సగాండీవ।యమౌ తమనుజగ్మతుః॥ 35

కృష్ణాతా వనుపశ్చాత్ శ్వా।గచ్ఛత్పాండుసుతాశ్రితః
అథాభిముఖ మాయాతు।ర్వచనా త్కృష్ణవర్ణణః॥ 36

గాండీవమిషుధీచాపి।జలే ప్రాక్షిప దర్జునః
దక్షిణాం ప్రథమం గత్వా।పశ్చిమాం దిశమాశ్రితాః॥ 37

ప్లావితాం ద్వారకాం దృష్ట్వా।సింధూనాదిశ ముత్తరాం
ప్రదక్షిణక్రమేణాప్య।హినవ ద్దిగ్దిగూగతాః॥ 38

గచ్ఛ తున్వేషు పథియోగబలాత్పురస్తాత్
పాంచాలసూను రపతద్భువినష్టయోగా
భీమేనత త్పతనహేతు ముపప్రపృచ్ఛో
రాజాహ దూషణ తియోజనన పక్షపాతం॥ 39

తతో నిరీక్ష్యై వసతీం వినష్టాం।జగామ రాజా సహితస్సగర్భైః
పపాత పశ్చా త్సహదేవనామా।మాద్రీసుతో హేతు మముష్యభీమః
పప్రచ్ఛరాజా నమయం సదాస్మత్
శ్రేష్ఠోషురేవం పతితోవ్యకస్మాత్
రాజానిరీక్ష్యై వసతం వినష్టం
వృకోదరం పాహి నిమిత్త మస్య॥ 41

ఆత్మోపమః కశ్చ నానాస్తివిద్వా।నిత్యేవ దుర్గర్వబలేనవిష్టః
తథాపి గచ్ఛ నకులేచ నష్టే।భీమేన పృష్టశ్చనిమిత్త మస్య॥

రూపేణ తుల్యోనమయా స్తికశ్చి దిత్యేవగర్వాత్ వ్యసురిత్యువాచ 42
పతితేచాజ్ఞనే పశ్చాత్ భీమోభ్రాతరమబ్రవీత్
కుతోపతదయావీర స్తమువాచ యుధిష్ఠిరః॥ 43

ఏకాహత శ్శత్రుగణా స్నిహన్యామి త్యేవమాశ్రుత్య ధనంజయోయం
తధానచక్రే తత ఏవ దోషాత్ నానాశ ధాయుష్క వరాభిమానీ॥ 44

కించిద్దూరే తదను పతితో భీమసే నోపి మహ్యాం
ధర్మాపత్యం నిజనిపతనేకారణం పర్యపృచ్ఛత్
రాజాప్యూచేత్యశనపరమో నాస్తిమత్తోబలిష్ఠ
స్త్వి త్యేవం త్వం భువినిపతితో దోమతో భీమసేన॥ 45

తమ పశ్యం శునైకే నానుగతో ధర్మనందనః
జగామోద జ్ముఖోబహ్మ ధ్యాయ న్నిశ్చలమాననః॥ 46

ఆదాయాధ రధం సురప్రభు రుపాగత్యాంతికం భూభృతః
రాజన్నేనముపాధిరోహసురధం త్వి త్యాహ రాజాతతః
తం ప్రోచేసహజా వినాశ్యగృహిణీం స్వర్గం నచాహం వృణే
తేచస్వర్గముపాశ్రయంతు భగవ సాకం మయానుగ్రహాత్॥ 47

అథేంద్రనాక్యాత్ ప్రవినష్టదేహా। స్వర్గంప్రపన్నాన సహజాం సతీంచ
విజ్ఞాయ భక్తస్యశునోనుగంతుం। స్వర్గాప్తిమింద్రంచకమేనరేంద్రః॥ 48

నిహీనజంతోశునకస్యరాజ। స్వర్గోనచైవానుమతోస్యశాస్త్రైః
ఇతీంద్రవాచం సనిశమ్యరాజా। నత్యక్తుమైచ్ఛత్త మనుద్రుతంస్వం॥ 49

భక్తప్రీత్యాతం వినాస్వర్గమాప్తుం। చానిచ్ఛంతం వీక్ష్యధర్మః స్వపుత్రం
త్యక్త్వాసద్యఃశాకృతిం తస్యధర్మో। నిష్ఠాస్థై ర్యాత్ ప్రీతిమాపానివార్యం
అథేంద్రేణ చ ధర్మేణ। మరుదశ్వి ముఖైస్సురైః
ఆరోపితో రధంరాజా। సశరీరో దివంయయౌ॥ 51

అదృష్ట్వా తత్రభీష్మార్జి। సహజా ద్రౌపదీ మపి
సింహాసనస్థముద్యంతం। దుర్యోధన ముదీక్ష్యచ॥ 52
యుధిష్ఠిరః ప్రతప్తాత్మా। శ్లోకో ద్విగ్వ్యపదా స్థితః
స్నాతుం తత్ర వచైవైచ్ఛత్ భ్రాతృదర్శన లాలసః॥ 53
తతో దేనానుశిష్టేన। దేవదూతేన దర్శితం
పంథానమశుభం భేజే। భ్రాతౄణాం ద్రష్టుం యుధిష్ఠిరః॥ 54

సతం తిమిరమప్రాప్యం నరకాధ్వానముల్బణం
సంప్రాప్య నారకా న్నానా యాతనానుభవో ద్భయాన్॥ 55
దృష్ట్వాచాఖ్యాయ దుర్గంధమదృష్టానుజని ర్నృపః
నివర్తనేమతిం చక్రే దేవదూతేన చోదితః॥ 56
యుధిష్ఠి రాగమప్రాప్తపుణ్యనాథ ప్రచారతః
భీమాద్యాః చుక్రుశు స్తత్రస్థితాధర్మస్యనందనం॥ 57
తేషా మాక్రోశ మాకర్ణ్యదధ్యౌ రాజా యుధిష్ఠిరః
నరకేహీదృశేవాసఃకథ మేషామభూదితి॥ 58
తదా శక్రాదయోదేవా స్తత్రాజగ్ముస్సహర్షయః
తత్రైవాంత ర్దధు స్సర్వేనరకాలయ పాలయః॥ 59
తతోంద్రో ధర్మరాజానమవదత్ ప్రీతమానసః
శుభాశుభఫలే సర్వేరుపభోజ్యతయాశ్రుతే॥ 60
వ్యాజాద ధర్మోభవతానుష్ఠితో యన్నరేశ్వర
వ్యాజేనైవతతస్తేదర్శితోనరకోమయా॥ 61
వ్యాజేనైవచతే సర్వేగమితానరకం మయా
భ్రాతరోయాజ్ఞసేనీచధృష్టద్యుమ్నాదయోనృపాః॥ 62
నచైన నరకావాప్తిస్తేమహాధృతాత్మనాం
తేహిపుణ్యపదం ప్రాప్యరాజంతే దేవతా ఇవ॥ 63
ఏహ్యేహిరాజన్ స్వంస్థానంప్రాప్నుహ్యాత్మీయ మున్వలం
ఇత్యుక్తో దేవరాజేననివృత్తస్త్రిదివం పునః॥ 64
వియద్గంగాజలాప్లావాత్ సంత్యక్త్వామానుషీం తనుం
స్థానం పుణ్యంసమాసాద్యరేజేభ్రాతృసహీయుతః॥
యద్దేవతాంశసంభూతాధర్మరాజాదయోనృపాః
తదేవలూపం సంప్రాపుఃత్యక్త్వా మానుషవిగ్రహాన్॥ 66
ఇతి పాండుసుతాఖ్యానమహాభారతకీర్తితం
గోవిందకీర్తిమిళితంసర్వపాపహరంస్మృతం॥ 67

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశవైభవే మహాకావ్యేఉత్తర
భాగభారతవృత్తాంతవర్ణనే స్వర్గారోహణపర్వ వృత్తాంత
కథనంనామఏకోనత్రింశస్సర్గః

శ్రీమతే రామానుజాయనమః

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

శ్రీ శోభనాద్రీశ వైభవ మహాకావ్యం.

అథపరీక్షిచ్చరితవర్ణనప్రారంభః

త్రింశస్సర్గః

థ పరీక్షి దభిక్షితిపః పితా
మహా వరాహిత రాజ్యధురంధరః
కృప యుయుత్సుమతే నరరక్షితా
మనని మజ్వలకీర్తి రురుశ్రవాః॥ 1

నిజగృహేచకలింహరితాంజయే।ద్విజవరేణ్య సుశిక్షిత చేతనః
వ్యవహ దుత్తరనూను మిరావతీం।సుగుణరంజిత నీవృ దభీష్టదః॥ 2

అజనయ త్తనయాన్ జనమేజయ।ప్రముఖిత శ్చతుర స్సుగుణాకరాన్
గురువరేణకృపేన సమాహార।త్తురగమేధ మఖత్రితయంముదా॥ 3

నిజపితామహకీర్తి సమేధనో।యదువరేణ్యగుణావళిచింతకః
చరణయుగ్మ మముష్యపదా స్మరన్।సవిదధే వివిధ స్త్రితిరక్షణం॥ 4

అధివసన్ సముదా కురుజాంగల।కలిముపేతముదీక్ష్యచ లక్షణైః
సమధిరుహ్యరథం మృగరాట్ ధ్వజ।।పరగమ ద్విజయాయదిశాం నృపః॥

తదను భారత కింపురుషాదిమాన్।అఖలవర్షగణాన్ సధనుర్ధరః
యుధివిజిత్యకరంచతదాహితదాహితం।నృపతిరాం తత కీర్తిరుపాదదే॥ 6

పదచతుష్టయసంస్థితమా దధౌ।సఖలు ధర్మపరం భగవత్పరః
కలిమపివ్యజయ ద్వృషలాకృతిం।ధరణి ధర్మనుగోయుగఘాతినం॥ 7

అకురు తాచ్యుత బంధుషు వృష్ణిషు।క్షితిపతిః ప్రియతాం సమహీయసీం
స్వమపి చాంగిర సాస్త్రపరిక్షిత।భగవతాహితజీవితకం స్మరన్॥ 8

ప్రథితమస్యసునామజగత్యభూత్।క్షితిపతేర్మరిరాత ఇతీరితం
యదయమస్త్రవిదగ్రతనుస్తదా।సమభవద్ధరిణా పరిరక్షితః॥ 9

సమృగయూథరతిశ్చిత్యవనం కదాచిదనుసృత్యమృగాన్ తృషితోభృశం
పరమదృష్టజలోవిశే దాశ్రమంత్వభిదదర్శ శమీకమునిం నృపః॥ 10

సురభి బాలిశ వక్త్రవినిర్గతంవిశద ఫేనజలం పరిజప్తతం
వ్రతనిమిత్తకమానముపాశ్రితంమునివరం చరణాశ్రయణం హరేః॥ 11

సత ముదీక్ష్య సమాహితచేతసంపరమపూరుషమంగళవిగ్రహో
జలమపైక్షితశోషితతాలుకస్సచనశ్చైన మభాషతకించన॥ 12

స్వకులనామపద న్నపి చాత్మనాహతమదృష్టచరం హరిణం మృగం
కిముముమేత్రవనేపరిదృష్టవా నితి చతంపరిపృష్టమధాదదే॥ 13

కి మపి తత్ర మునిశ్శృణి మేవవాశుభమప్రిపజగాదనమానవాన్
తమవమానకరంవతదాత్మనస్సమనుచింత్యపరీక్షిదురుక్రోధః॥ 14

అపరిచింత్యమునే స్తపసిస్థితింవ్యతను తేదమహేదురనుష్ఠితం॥
మృతభుజంగతనుం ధనుషా తతఃసనిధధేంసత వేయనోనృపః
అచలమైక్ష్య తధాపిచతం మునింనిరగమ త్తృషిత స్త్వర యాశ్రమాత్॥

సచన కించి దువాచ మహీపతింకవిరపిక్షమయానిజధర్మిణం
నృపతి దేవమునించనవేదవై ఽపరమవైదికధర్మపరాయణం॥ 16

తనుజనిః కిలతస్యచతుర్ముఖప్రణయధోధచశృంగిసమాహ్వయః
అనుదినం విధసన్నిధిగ స్తధాపితృగృహం గతవాన్ తదనుజ్ఞయా॥ 17

తమవదత్సవయాః శిశులీలయాపరిజితః ప్రహసన్ కృశనామకః
తవ పితామృతమంసతలేవహాత్యమహిమోనతు గర్వితవాన్ భవేః॥ 18

అధ కృశం పరిపృచ్ఛ్య ముసేస్సుతఃకధ మభూదిదమిత్యధ తేనచ
నిగదితం విహితం కురుభూభృతాసమశృణోదితి శృంగిసమాహ్వయః॥

మునిసు తోధ సుదుఃఖితమానసస్సలిలమప్యమలం సహసాస్పృశన్
అశపదిత్య ముముష్ఠిత సత్వధందశతుస ప్తమకేహని తక్షకః॥ 20

పితృ సదేశ ముపేత్య త తోభక్షకః
ప్రకటరోదన త స్తమ బోధయత్
సమునిరాంగిరసః స్ఫుటలోచనః
మృతమహింతు విధూయ నిజాంసతః॥ 21

రుదితహేతు మపృచ్ఛ దధాత్మజం।సతముదంత మవేదయదాతురః
తనయశ ప్తముదీక్ష్యచతం నృపం।బహుళదుఃఖ నిపూరిత మానసః॥ 22

తమవద త్తనయం జనకః క్షమా।నృపతిశేషహి ధర్మపరాయణః
సతతరక్షిత సీపృదుదారధీ।నారిపదాంబుజ సంతతచింతకః॥ 23

కిమశపో నృపమీదృశవైభవం
తనయబాలిశభావ ముపాగతః
సతు తృషా క్షుధయాచ నిపీడితః
రచితవా న్కిముదుష్కృత మీదృశం॥ 24

నచ పరీక్షి దభీష్టగుణో హారేః
శపన మహాతి తేవ్యాతి దారుణం
విహిత వానసి సాహసమీదృశం
రుషముశంతి హి హేయత ఏాంబుధాః॥ 25

ఇతి నిశమ్య పితు ర్వచనం సుత స్తమవద త్పునరేవ రుషాన్వితః
నచ భవే దనృతం వచనం క్వచి దపి మే తపసాం పరిభావనాత్॥ 26

నరపతి ర్లభతాం ఫలమాత్మనా।విరచితస్య తిదద్యమహైనసః
పితరిదం క్షమతామధునామయా।విరచితం శుభమేవతు వాశుభం॥ 27

అధ శమీకమహాషి ర్దారధీ।స్సముపదిశ్యేసుతాయ శమం పరం
సమహినో న్నిజశిష్యవరం కురు।క్షితిపతిం ప్రతిగౌరముఖాభిధం॥ 28

పుర ముపేత్య పరీక్షి దపిద్రుతం।మునివరేస్వకృతం తదఘం స్మరన్
తదపచార విదగ్ధమధాచిరాత్।నిజమమన్యతరాజ్య ముదుప్రజం॥ 29

సపది యోగిసుతాహిత శాపమప్యుప నిశమ్య సగౌరముఖా ద్ద్విజాత్
ఉచితమేవ విచింత్యత వాత్మనో।జగదిదం పరిహాయ తయాస్మరత్॥

అధ తధాపి విరక్తి ముపాగతః।తనయ శాపకృతే ప్రతిసంహృతిం
కురుయధాబల మిత్యనుచోదితో।నరపతి స్సశమీకమహాషిణా॥ 31

సపదిమంత్రినివేదితతద్వచాః।సహచతై స్స్వహితైః కృతమంత్రణః
సురనదీతటమేత్యపురాద్బహిస్సపదిహర్మ్య ముదుక్షిత మాతనోత్॥32

తమభితః కృతవాక్ పరిరక్షణం।సభిషజోఖిలమంత్రవిదో ద్విజాన్
వివిధ మౌషధ మాసయదాశుకృత్।సచవయు క్తమధిష్ఠితవాన్ తతః॥

తదను భూపతి రుద్ధృతభోజనఃకురువరో మునిబాలవచోర్దితః
పదయుగంసమశేత హరేస్స్మర్ణ్సహిమమూర్ధ్వసనూశ్రయణం పదం॥

తదా॥

భృగు వసిష్ఠ పరాశర గాధిజాఃకవష గౌతమ భార్గవ నారదాః
చ్యవన దేవల సత్యవతీసు తాత్రిమునిముఖ్య మహర్షివరా ముదా॥

నిఖలతీర్థ నిషేవణ కైతవాత్అహహ తీర్థయితుం నిఖలాః ప్రజాః
కృత మహీచరణాస్సురనిమ్న గాతటసుపేయురధో నృపసంశ్రయా॥ 36

సమమవందతతాఖిహితార్హ్ణాఃస్వశిరసాతు తదంఘ్రిరజోదధత్
ప్రయతపాణిరధిష్ఠిత సంస్తరాత్ఇద ముచాచ నృపో నిజదుష్కృతం॥

నఖలు ధన్యతమా భవతాం సమాఃజగతి సంతి యదంఘ్రి విశోధనాత్
నృపకులం శివధామ భవే త్సదా తదనుజాగ్రతమ య్యపరాధిని॥ 38

విహితమాసమునా దురితం మయాతమనుస్మృత్యచ శాపముపాగతః
తదహ మద్యవిరక్తి మిహోవ్రతంత్వనశనం సముపైమి గతజ్వరః॥ 39

దశతువాపిచమామిహ తక్షకోనహిభయం భవతాం మమసేవనాత్
సపదిగాయత విష్ణుకథా శ్శుభాహరిపదాంబుజభక్తి వివర్ధనీః॥ 40

ఇతి మహర్షివరాన్ సముదీర్యతాన్నిజసుతే జనమేజయనామని
నిహితరాజ్యభరో ధరణీపతిఃచరణపంకజ మస్మరదాచ్యుతం॥ 41

హరిదిగగ్రకుశా స్తరణేస్థలేనియతమాత్మ తదో త్తరదిఙ్ముఖః
నరపతిన్నృపతిన్మనుజా స్సమాశ్చ్యుపరీతన్యదివః పరిచిక్షిపుః॥ 42

త్రిదశ దుందుభయోప్యనదన్ముహుఃర్ముదముపేత్య తుతేచమహర్షయో
నృపతనుత్యజనావధిత త్తటస్థితిమమన్వత భాగవతాదరాః॥ 43

శుకమహర్షి రథైత్యపరీక్షితాప్రణతిపూర్వకముచ్చతపద్యుగః
అతిముదాపరిపృష్ట కథోహరేఃప్రణి జగాదహి భాగవతీః కథాః॥ 44

తదిహ భాగవతాఖ్య పురాణకంశ్రుతిశిరోర్థ విమర్శన తత్పరం
ప్రథితమాసమహర్షి ముఖోద్గతంజగతిసంసృతి రోగనివారణం॥ 45

శృత్వా నప్తనువానశేషు నృపతి ర్వ్యాసాత్మజోక్తాం కథాం
స్కంధై ర్ద్వాదశభి ర్యుతాం భగవతో నానావతారాఢ్యా జుషః
తృప్తాత్మాచ విహాయతక్షకభియం మూర్తిం హరే శ్చింతయ
బ్రహ్మర్షిం తమపూజయ త్సచమునిర్వ్యాసోయథేష్టం తతః॥ 46

వాచం నియమ్య తదను క్షితిపర్షిరాత్మ
న్యాత్మానమస్త విషయాభిరుచౌ తమీశే
విన్యస్య దర్భశయనం పరమంపదం తత్
ధ్యాయ న్నుదైక్షతశరీరవియోగకాలం॥ 47

సంప్రేరితో ద్విజనుతేన సతక్షకాహి
హంతుంపరీక్షితమగా ద్ద్విజలింగధారీ
మధ్యేయనం విషహరం ద్రపిణాయరాజ్ఞో
గచ్ఛంత మంతిక ముదైక్షతకాశ్యపంతం॥ 48

పప్రచ్ఛ వృద్ధ ద్విజరూపధారీతం తక్షకోయాస్యసికుత్రహేతి
సచావ ద త్తక్షక దహ్యమానంపరీక్షితుం జీవయితు ప్రయామి॥ 49

తతః.

అహమేవహి తక్షకోమయా। నహిదగ్ధంపరిరక్షితుం నృపం
తవశక్తిరతో నివర్తనం। కురుశీఘ్రం త్వితి తక్షకోబ్రవీత్॥ 50

నకాశ్యపోప్యాహ భవ ద్విదగ్ధం। పరీక్షితం కారవనశనాధం
సంజీవయిష్యామ్యహ మేవవిద్యా। బలాదితీవా స్తిమతి ర్మమేతి॥ 51

అథాహిరాజ్ఞా నిజదివ్యశక్తి। జ్ఞానాయదష్టం పరివిదగ్ధశాఖం
వటద్రుమం వీక్ష్యతదీయభస్మ। సర్వంసమూహ్యాత్మ సవిర్వినర్య॥ 52

సంజీవయామ్యేనమితి ప్రతిజ్ఞాంవిధాయవిద్యాబలత స్స్వకీయాత్
అథాంకురం పత్రియుగంచ కృత్వాక్రమేణవృక్షం విదధేపురేవ॥ 53

అథాన్యశక్తిం పరిదృశ్యనాగఃప్రశస్యతంచేద ముచాచ ధీమాన్
యావద్ధనం ప్రార్థయతే నరేంద్రాత్ తావత్పరిదాస్యామ్యహమేవ విప్ర॥54

నవిప్రశాపేన సమాప్తకాలో। నజీవతిత్వయ్యపిక్షిప్తయత్నే
యశశ్చనశ్యేత్తవలోకగీతం।యథాగతం గచ్ఛతతో ద్విజేంద్ర॥ 55

నిశమ్యవాచం ఫణినో ద్విజేంద్రఃజ్ఞానేన దివ్యేనచ తస్యరీక్ష్య
లబ్ధ్వాధనం తక్షకతో యథేష్టం। జగామనాగోపిచనాగనామ్నా॥ 56

తదాభుజంగానిఖలాస్వభర్తు। రాజ్ఞానళాద్బ్రాహ్మణరూపమాప్తాః
సహైవ తేనద్విజవేషభాజాపరీక్షితస్సన్నిధిమధ్యగచ్ఛత్॥ 57
అభ్యర్చ్యతానాసనపాద్యదానైఃఉపాయనత్వేనసమర్పితాని
సమిత్కుశాపఃప్రసవాదిమాని।స్వీకృత్యరాజావిససర్జవిప్రాన్॥ 58

తతఃఁ—

భుంజత్స్వమాత్యేషుఫలానితాని।స్వయంచకించిత్ఫలమాశరాజా
యత్రావిశన్నాగవరస్తదేనబభక్షకాలేనగృహీతచేతాఃఁ॥ 59
ఫలాచ్చతేస్మాత్పరిభక్ష్యమాణాదణుఃకీటమిస్తామతనుర్బభూవ
సతంగృహీత్వాసచివానువాచనమేఘనాభీర్మమహాహసాపాత్॥ 60
అస్తంసనుష్యేతిరవిశ్చసత్యవాగస్తుయోగీసదశేత్కిమిర్నం॥
ప్రహాసన్నితితంక్రిమింనృపోనిదధేకంఠతలేవిమూఢధీఃఁ
సచతక్షకరూపమాప్తవాన్।నృపమావేష్టయదాత్మభోగతఃఁ॥ 61
విషాత్మనాతక్షకపన్నగస్యసద్యోవిదగ్ధంవపురస్యరాజ్ఞః
హాహాకృతంతత్రబభూవసర్వంసుగాశ్చఖేవిస్మయమీయురేవ॥ 62
సనిర్ఘోర్ఘిఃప్రముఖాధ్వనాతత్వరంహరేర్ధామయయౌనరేంద్రః
తదానదద్దుందుభిరాదితేయాప్రసూనవృష్టిశ్చదివఃపపాత॥ 63
తస్యోర్ధ్వదైహికమధోజనమేజయాఖ్యఃఁ
పుంసోయథావిధివిధాయవిధానవిజ్ఞఃఁ
పిత్రాధురంధరణిపాలనకర్మణస్తాం
న్యస్తాంనవాఁజదిదంపరిరక్షసర్వం॥ 4

జనమేజయచరిత్రారంభఃఁ

విచింతయఁపితుర్మృతింనృపస్యతక్షకాహినా
జహారసత్రమధ్వరంసహద్విజైరమర్షితఃఁ
నిపత్యసర్వపన్నగాస్సమేధితేనవేతదా
వినేశురగ్నిజోదితైర్మనూత్తమైరుపాహృతాఃఁ॥ 65
భియాశరణమీయివాఁసుగపతింతదాతక్షకఃఁ
పపాతనతుపావకేశతముఖేనసంస్తంభితఃఁ
నిశమ్యజనమేజయస్తదిహాసంపతేత్తక్షక
స్సహేంద్రఇతిదోషతస్సయజతేహోత్రాజ్యాహుతీఃఁ॥ 66

తత స్సహేంద్రం తముతక్షకాహిం పదాచ్ఛలం తం సముదీక్ష్యభీతం
నివర్తయ్య భూపతిమేవమూచే బృహస్పతి స్సత్రి ముపేత్య ధీమాన్॥
రాజన్ను ముష్యామృతపాయినోహే ర్మృత్యుర్నక్లిష్టశ్శమమేహితస్యాత్
నరోహిజంతుస్స్వకృతంతు భుజ్ఞ తథాపితాతేపిమృతస్స్వదోషాత్॥ 68
ఆస్తీకనామాపితదైత్యయజ్ఞా దృష్ట్వాజరత్కారుమునిశ్శోస్తవత్తం
మాత్రానుజప్రార్థితయాపరీతః సంజీవనాయాహిగణస్యరాజ్ఞ॥ 69
స్తవేన తుష్టో జనమేజయోపి వరంవృణీష్వేతితమాహధీమాన్
సత్రాధ్వరోయం వినివర్తతామిత్యప్రార్థయ శ్శోనహికులాననార్థీ॥ 70
నిశమ్యతాం దేవ గురో రుదారాం దత్వాజరత్కారుసుతాయకామం
సమ్మానయత్తౌ నృపతి ర్వివేకీతత్సర్పయాగాద్వినివర్తతోభూత్॥ 71
ఉద్వాహ్యకాశ్యాం జనమేజయోయం తస్యాం శతానీక మసూతసూనుం
వ్యాసస్యశిష్యాదశృణోచ్చ తద్వైశంపాయనా ద్భారతమైతిహాసం॥ 72
ఉద్వృద్ధకృష్ణాంఘ్రిసరోజభక్తిః శ్రుత్వాభవిష్యంచ కలేఃప్రభావం
ఉద్విగ్నచేతాహయమేధమగ్ర్యం వ్యాసాజ్ఞయాహర్తుమియేషరాజా।
సకావమేయేనతురాహ్వయేన పురోధసాధాయతురంగమేధం
అన్వైరపీజేపురుషంపురాణం సరాజసూయైఃక్రతుభిర్వరేణ్యైః॥ 74
తస్యాశ్వమేధే గృహిణీం వరాంగీం
సంజ్ఞప్తమావిశ్వహయం సురేంద్రః
భోక్తుం సమైచ్ఛత్తదుదీక్ష్య బుధ్యా
ధ్వర్యుశ్శశంసక్షితిపోత్తమాయ॥ 75
పారీక్షితః క్రోధవశస్తతస్తత్ శ్రుత్వాశపత్ శక్రమయుక్షవృత్తం
యక్ష్యంతు సత్రామధునాదివాజిమేధైర్విరాజశ్చపలంధరణ్యాం॥ 76
తానృత్విజశ్చవిమయాన్నిరకాసయత్ స్వాత్
తద్దుఃఖలిత్వ చలితం క్రతురాజమెక్ష్య
పత్నీంచ వీక్షితుమనిష్ట మనామనస్వీ
నిర్యాతనాయ సదనాన్మనుతేస్మరాజా॥ 77
విశ్వావసు నాగమతదైత్యభూపం గంధర్వరాజేదసువాచధీమాన్
నైవత్వయాస్యాం పరిశంకనీయో దోషోనచాన్యోపమితేయమీశ॥ 78
రంభాభవత్కాశిపతేస్మతేయం త్వమాహరశ్చాతిశతాశ్వమేధాన్
అతోసహిష్ణుస్సురరాట్ త్వయీదం చకారకృత్యం మఖవిఘ్నకామః॥ 79

బిభేతి నిత్యం భవత స్సకాశాదింద్రః।మాయాంతదేనామతనోన్మహాత్మా
నైవాత్రిదోష స్తవ ధర్మపత్న్యాః।భుంక్ష్వామలాం శాంతమనానృపేమాం
ఇతి గాయకవాక్యసారవిత్।తనయఃస్వస్థమనాః పరీక్షితః
గృహిణీం పరిగృహ్యాశాం ముదాబుభుజేవృద్ధయశా యథాపితా॥ 81
అనుజా జనమేజయస్యవై।శ్రుతసేనోపిచ భీమసేనకః
అభవ న్నధ చోగ్రసేనకఃసహ తైరామఇవవ్యభాసత॥ 82
పుత్రో పిత స్యాధిగతోహి। యాజ్ఞవల్క్యాత్త్రయీంసాంగరహస్యశిక్షాం
కృపాదనా ప్తాస్త్రగణోపదేశో।జ్ఞానంపరం పాపచశౌనకాచ్ఛేః॥ 83
నుతస్తుతస్యోదభవ త్సహాసీనికాహ్వ యోనుష్ఠిత వాజిమేధః
తస్యాత్మజోజాయత చాశ్వమేధదత్తోముతో భూదధి సీముకృష్ణః॥ 84
తస్మా న్నిచక్షు స్తనయోజనిష్ట।యో హస్తినాఖ్యేనగరే వినష్టే
గంగాజలేనాధిగతో విశేజే।కౌశాంభ్యభిఖ్యాం నగరీ ముదారాం॥ 85
ఉష్ణ స్తస్య సుతోజజ్ఞే।తస్మాత్ చిత్రరథో భవత్
అభూచ్ఛుచిరథ స్తస్మాత్।వృష్ణిమాత్ తుసుత స్మృతః॥ 86
సుషేణ స్తస్య తనయఃసునీథ స్తనూజనిః
నృచక్షురపిత ట్సుతోఃతసు తోపి సుఖానిలః॥ 87
తస్మా త్సుదిప్లవోజజ్ఞేసునయస్య పితానృపః
మేధావీసునయా దాసీత్।తస్మా దపి రిపుంజయః॥ 88
దూర్వ స్తతోనిమి స్తస్మాత్।జజ్ఞేతస్మాత్ బృహద్రథః
బృహద్రథా త్సుదాసోభూత్।శతానీక స్తదాత్మజః॥ 89
తస్మాదుదయనోజజ్ఞేతస్యాపత్యం విహీనరః
దండపాణి రభూ త్తస్మాత్।నిమిత్తాఖ్యశ్చ త త్సుతః॥ 90
క్షేమక స్తు తస్యాసీత్।సమాప్తం త త్కులం స్మృతం
కల్యాదివర్ష సాహస్రమేతే భూమిమపాలయన్॥ 91
పూరోరయం నుహో వంశఃసోమకాం తస్సమీరితః
య త్రాద్యు తేచలాభక్తిరాకరేమణయో యథా॥ 92

ఇతి శ్రీశోభనాదీశవైభవెమహాకావ్యే ఉత్తరభాగే
పరీక్షిచ్చరిత జనమేజయచరితవర్ణనం
నామ త్రింశస్సర్గః

శ్రీమతే రామానుజాయనమః

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

శ్రీశోభనాద్రీశవైభవమహాకావ్యం

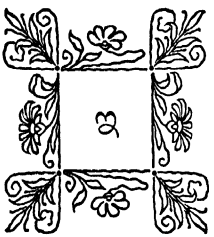

త్యత్రాఖ్యమహర్షివంశజనుషా
గోపాలకృష్ణార్యతః
సంప్రోక్తావిధాః యదూత్తమగుణామోదాధి
సంవాసితాః
శ్రుత్వా దివ్యకథాః ప్రమోది హృదయః
ప్రీత్యా ప్రశంసంశ్చతం
శ్రీమాన్ వేంకటరంగభూపతివరః ప్రాహేద
మత్యాదరాత్ ॥ 1

శ్రీమత్ శోభనశైల నిత్యవసతే ర్నార్యానృసింహప్రభోః
ప్రాదుర్భావకథోపథామనుకథా నానావిధా స్తేశ్రుతాః
ఆదిస్సృష్టిరధో చతుర్ముఖకృతా రుద్రాదిమానాంజనిః
సృష్టి శ్చాతి మరీచిముఖ్యవిహితా నానాపదానాన్వితా ॥ 2

మార్కండేయచరిత్ర మచ్యుతగుణోద్దీపం పితౄణాం తథా
వంశోత్పత్తిశ్చమనోఃకథా జనిముఖాస్వాయంభువస్యాంతరే
వంశేతస్యమనోః ప్రియవ్రతకథాత త్పుత్రచారిత్ర మ
ప్యాగ్నేధ్రేశ్వరరక్షణం ధ్రువకథాపుణ్యాచ గీతాత్వయా ॥ 3

అంగస్యాపి పృథోశ్చరిత్ర మతులం దక్షౌషదానం మహత్
సౌపర్ణం చరితం చవాసుకిముఖా హీనాంజనిః కాశ్యపీ
రక్షోయక్షగణాప్సరో సురవరా గంధర్వ విద్యాధరాః
తిర్యక్కింపురుషాశ్చ కిన్నరగణాః దేవర్షి జన్మాపిచ ॥ 4

దైత్యేయాన్వయకీర్తనే భగవతః క్రోడావతారోహరేః
పుణ్యం భూద్ధరణం హిరణ్యనయనప్రధ్వంసనం తత్కృతం
జన్మాద్యం చరితం హిరణ్యకశిపోః ప్రహ్లాదజన్మేహితం
ప్రాదుర్భూతిరధోనృకేసరివిభోః దైత్యాదనం చశ్రుతం ॥ 5

ప్రహ్లాదేశ్చరితం తతో బలికథా సృష్టిస్తథోమారుతీ
వజ్రాంగస్యచ తారకస్య జననం యుద్ధం సురైస్తారకం
స్కాందం జన్మశివాచరిత్ర సహితం కామస్యదాహాదికం
యుద్ధం తారకకృత్తికా తనయయోః పోక్తోవధ స్తారకః॥ 6

జన్మత్రై పురమస్య రుద్రదహనం పశ్చాదదిత్యన్వయ
ప్రస్తావేతువివస్వత స్సుచరితంపోక్తంమనోర్జన్మచ
ఇందస్యాధచ విశ్వరూపశిరసాంఛేదశ్చ వృత్రాసురోత్పత్తిః
గోత్రభిదోధవజాగమనం వృత్రస్యనాశోమృధే॥ 7

త తాటకాసుర దుశ్చరిత్ర మపిమే శక్రస్య శాపోమునేః
సంప త్సంక్షపణం తతో బ్ధిమథనం తత్రా మృతస్యోద్భవః
మోహిన్యాకృతి నామృతస్య హరిణా దానం సురేభ్యః
కలిర్దేవానాం చసురద్విషా మధ హరేర్ధామాధియానం పునః॥ 8

మోహిన్యాకృతి దర్శనా త్పశుపతే ర్వీర్యక్షయః శాజ్ఞణః
భూయో భార్గవశక్తితో రధధనుర్వాహాదిలబ్ధి బలేః
త్యాగా దిందకృతా ద్దివ్యా బలిభ్యూ స్వలోక భోగో బలేః
పుత్రార్త్యాదితియాచనే నచ పున ర్మాయావటో గుద్భవః॥ 9

తస్యాధో బలి యజ్ఞవాటగమనం యాచ్ఞా త్రిపాద్యాభువః
శుక్రేణాధచ తద్విభూత వచనం స్థైర్యం బలే భాషితే
దానం చాపి తతో భువో బలికృతం తస్యాధ పాతాళభూ
ప్రాప్తిశ్చాపి కుజస్య జన్మ భవతా పోక్తం మయా చశుభితం॥ 10

మాయామీనతనో హరేర్ధ సముద్భావ్రోత్ర మన్వంతరే
తస్యేక్ష్వాకుముఖాత్మజప్రజననం తత్రాంబరీషేహితం
ఇక్ష్వాకో శ్చరితం తతో నిమికథావృత్తం తత స్సాభరేః
ప్రాసక్తం తదను త్రిశంకుచరితం శక్తిశ్చ సాకాశికీ॥ 11

పుణ్యం తచ్చరితంశుభంచహి హరిశ్చందస్యభూభృత్పతేః
వృత్తం సాగరకం భగీరధకథాకల్మాషపాదేహితం
ఖట్వాంగస్యకథాదిలీపచరితప్రస్తావతో వైష్ణవా
ధర్మాశ్చశ్రుతిసిద్ధవైభవజుషః విష్ణోః ప్రభావ్రోపిచ॥ 12

శక్తిశ్చాపి రఘోః పురందరజయోద్భుష్టాజభూపే హితం
చిత్రం పంక్తిరథస్యవృత్తమతులం రామావతార స్తతః
చేష్టా స్తస్యచగాధిజాధ్వరపరిత్రాణేశబాణాసన
ధ్వంసాద్యాదశకంధరాసురనధాం తాశ్చశ్రితామే హరేః॥ 13
తస్యోత్తరకాండగీతమతులం దివ్యం చరిత్రం విభోః
సీతాత్యాగతురంగమేధకరణం రామాయణాకర్ణనం
సీతాయాధరణీప్రవేశన మధోనభాతురస్యప్రభోః
దివ్యస్థానగతిః కుశాదిచరితం పుణ్యం మయా తే శ్రుతం॥ 14
చంద్రస్యాన్వయరాజవంశచరితాన్యత్యద్భుతానిశ్రియః
పత్యుస్తద్వసుదేవనందనతయా విభూతమూర్తే హరేః
చేష్టా స్తతి మహర్షిగీతవిభవాః పూర్ణోశ్చ వంశక్రియాః
వృత్తం భారతగీతమవ్యుకథం సర్వం శ్రుతం తే మయా॥ 15
హృష్టం మే హృదయం హరేః పదతులస్యావోదసంనాసితాత్
త్వద్వాక్నిర్ఝరనిర్గతాదిహకథాపుణ్యాంబుసంక్లేదనాత్
కింతు శ్రోతుమిహోత్సహేశుభగిరీశస్యప్రభోఃపావనీం
పాదుర్భావకథామముత్ర ధరణీభృద్వర్యశృంగేకవే॥ 16
నిశమ్య తద్వేంకటరంగభూపనిచోదితోమున్యన్వయలబ్ధజన్మా
పరిహర్షితాత్రోత్తరమస్యవాక్యంగోపాలకృష్ణఃకవిరాచచక్షే॥ 17
యఃపూర్వముక్తో నహుషాఖ్యచక్రివరీరజిన్యా మహితత్సగర్భ్యః
భ్రాతా యవీయానవసత్సురాష్ట్రదేశాధిపోఘటకనామపుర్యాం॥ 18
దైవాసురేతు సమరే యమమర్యసంఘై
రభ్యర్ధితోసురవధాయ రజన్యరేంద్రైః
ఇంద్రత్వమైచ్ఛ దసురక్షపణావసానే
దేవాస్వకార్యచపలాశ్చతథేత్యవోచన్॥ 19

అథ రజిరధిష్ఠితరథోవిధృతశరాసనస్సురగణపరీవృతఃప్రవిష్టాసుర సేనోమూర్ధ్వరవముఖరీకృత దిగంతరఃపిభంజన ఇవవారిదాన్ శర వృష్టిభి రశేషా నసురగణాన్ వ్యధూనయత్॥ 20

తదస్వేందేణ ప్రముదితహృదయే నాత్మానం పితృత్వేనోప తిష్ఠ మానేన శిరసా ధృతస్వ చరణయుగళేన ప్రణిపతనపురస్సరం స్వారా జ్య మధితోరజిస్తస్మై పునరపీంద్రత్వం ప్రదాయస్వం నగరమాగతః

ప్రజాః పరిపాలయ న్నుష్టితాధ్వరగణః పరమపురుష చరణసరసిజ ధ్యానాచ్ఛిన్న ప్రిణామాది భిర్విసీతకాలః పరమపదమాససాద॥ 21

రజేస్తనూజా స్సత్యవ్రతముఖాః పంచశతసంఖ్యాకాః పితరిసంస్థితే నారదచోదితా శ్శతక్రితుముపేత్య స్వపితృం శం స్వారాజ్యమధిగతవంత స్తదప్రిదానా దింద్రేణ విరుధ్యతం జితవంతస్వయమేవేంద్ర త్వమకుర్వత॥ 22

అథ చిరాయ బృహస్పతి రింద్రేణాసురసంహారక విధివిధానాయ బహుశః ప్రార్థిత స్తదంగీకృత్య తేషాం బుద్ధిమోహాయ శక్రస్య తే జోభివృద్ధయేచాభిచారిక మనుదినమన్వతిష్ఠత్॥ 23

తదనుతానాభిచారిక కృతబుద్ధి మోహానుదినపరిక్షీణ తేజసో రజిపుత్రాన్ అశేషానధర్మనిరతాన్ శతక్రితు బృహస్పతి నాప్యాయిత తేజాస్సమరే వినిహత్య పునరపి స్వపదమాకర్మిత॥ 24

సత్యవ్రతస్య రజిపుత్రస్య నిరంతర హరిచరణారాధన నిరతస్యభగవతః ప్రసాదేన శుభవ్రతోనామ తనయస్సమజని॥ 25

పుత్రే రాజ్యధురంన్యస్య। సత్యవ్రత మహీపతిః
భగవద్భక్తిచపలో। దివ్యం ధామగమ్యోహరేః॥ 26

అధో నభోడశనభోపి శుభవ్రతోధిత నిఖలవిద్యః పితేవ భగవతి నిరంతసియతమనావహన్నే వరాజ్యభరం దిగ్విజయాయ ప్రవృత్తః పాండ్య కేరళ నంగ కళింగ సింహళ మాళవ పారశీక వరహూట విదర్భ కోసల కాంభోజప్రముఖాన్ సకలానపి విషయాన్ విజిత్య దిగంతర వితతయశాః వైదేహీం శుభాంగీనామ స్వయంవర ఉద్వాహ్యానుష్టితాశ్వమేధః కృతుఫలంచ భగవతి పరమపురుష ఎవార్పయామాస॥ 27

అథ కదాచిత్ స్వానుగ్రహణాయ స్వలోకాదాగత వతాపి త్యుత్థాన ప్రిణామాదిభిరారాధితేన సుఖోపవిష్టేన సనత్కుమారేణ భగవాన్ వాసుదేవ ఏవపరమకారణంధ్యేయంశ్చ తస్యైవ చరణయుగళధ్యాన నిర్మలీకృత మనా స్తద్విష్ణోః పదమధిరోహేతి నిర్హేతుక మేవోపదిష్ట పరమశ్రేయాః శుభవ్రతో రాజర్షిః తేనైవోపదిష్ట నారసింహమంత్ర స్తదేవనిత్యం జపన్ నిఖలవిషయ వితృష్ణో మంత్రి ష్వేవ నిక్షిప్త రాజ్య స్తపస్యా పరాయణో నగరాన్నిర్గతో విహిత

మహీచరణో వరాహతీర్థతట సంస్థితం శుభాచలంనామ మహీధరమ
పశ్యత్ ॥ 28

కృష్ణానద్యాః ప్రాగ్వహంత్యాః పవిత్రతే
తీరే వామే యోజనద్వంద్వదూరే
రాజన్నిత్యం రాజతేయం శుభాద్రిః
తీర్థస్యాంతేచాపివారాహనామ్నః ॥ 29

నామాన్యస్య యుగక్రమేణ కథయం స్త్యార్యాః పురాణాధ్వవి
జ్ఞాతారోవ పురప్యదభ్రమ హిమావిఖ్యాతి మాసేదుషః
కళ్యాణాద్రి రభూత్పురాధ శుభభూధృత్ స్వప్న శైల స్తతః
తిష్యాఖ్యేత్ర యుగేతు శోభనగిరిః పుణ్యస్థలీ శోభితః॥ 30

స్వర్ణాకృతిః కృతయుగేధచ రత్నరూపః
త్రేతాయుగే రజతరూపధరః పరస్తాత్
శైలోయమాశ్రిత సమస్తవికర్మహారీ
స్తూలోపలాకృతిరముత్రియుగేచకాస్తి॥ 31

తీర్థం చేదం భూవరాహస్యపాదాఘాతాదంతస్తో యధౌగర్భరూపం
నామ్నాతస్యైవాది దేవస్యలోకేఖ్యాతిం ప్రాప్తంసర్వదాశోష్యవారీ॥
వరపదానేన వరాహమూర్తేఃస్తుతస్య భూమ్యానిజ ధర్మపత్న్యాః
స్నానాదిభిస్సర్వజగత్పునానంకృతేవరాహాఖ్య మిదంబభూవ॥ 33

త్రేతాయుగేనంతసరస్తులక్ష్మీతీర్థం పరస్తాదిహ దేవతీర్థం
నామాన్యమాన్యస్యపురాణసిద్ధకథానుబంధీని నరేంద్రభాంతి॥ 34

ఎవంభూతమహిమ్నో వారాహతీర్థస్యాంతికస్థితం శుభాచలమాశ్ర
మాణ శుభవ్రతో మహీపతి స్తమేవ తపశ్చర్యావసతి మనుచింత్యత
దేవతీర్థం విగాహమానః కర్మేణఫలపర్ణోదకాహారా నపిపరిత్యజన్ వా
యుమాత్ర భక్షకఃవర్షవాతాతపసహాః పాదాంగుష్ఠతలనిపీడిత భూత
లఃపరమంపురుషంనృసింహ వపుషం సనత్కుమారోపదిష్టమను నానం
తతమనుధ్యాయన్నవత్తే॥ 35

తద్ధ్యానేనశుభవ్రత తపోనిష్ఠావిభీతహృదయై రమరైశ్చోదితేన తత్త
పోవిఘ్నకరణాయ సంప్రేరితారంభాముని జన మోహనవేష భాషాభి
రామా వీణాపాణిః శుభవ్రతాశ్రమ ముపస్థితా తన్మోహనాయ విర
చిత బహువిధశృంగార విలాసాతస్యాప్రచ్యుతాం భగవతినిష్ఠాంవీక్ష్య

విముఖశక్తిః వీడానతవదనా పునరపీంద్రముపేత్యసర్వం తచ్చరితమ
శంసత్॥ 36

ఇందోర్నిచ స్వపదవిభ్రంశ శంకినాభగవాన్ తచ్ఛమనాయ సంప్రా
ర్థితస్తు మాశ్వాసయామాస॥ 37

అథభగవాన్ పరమపురుష శుభనతితపః పరిసన్నహృదయస్తమను
గృహ్ణన్ నృసింహాకృతిదుర్భావమాపన్నః పంచాయుధ పరిష్కృతక
రో లక్ష్మీసమాలింగితవక్షస్తాక్ష్యోధిరూఢః పరిత్యక్షిత రూపశుభ
వితమాత్మాన మదర్శయత్ ॥ 38

సంసేవ్యతం నరహరిం నృపతిః
పరిహృష్టస్తుష్టావవేద శిఖరోదిత పుణ్యసూక్తైః
తేనపరిసన్న మనసా పరిపృష్టకామ స్మాన్ని
ధ్యమేవ వరమత్రగిరా యయాచే॥ 39

తథేతి చాంగీకృత వాన్ని వాసం।శై లేత్రినిత్యం నృహరేరమేశః
శ్రేత్రిం శిత్రానామ ముకంజనానాం।మోక్షోభవేదిత్య వదన్మృతానాం
ఇత్యుక్త్వాచాకృతిం పాత్రిప్తో।నృకేసరివపుర్హరిః
శుభాచలస్య శిఖరే।సాన్ని ధ్యమతనోత్సదా॥ 41

శుభవత్రిశోపి రాజర్షిః।మూర్తిభూతం తపఃఫలం।
సంసేవమానో నృహరిం। తేత్రైవచిరమావసత్॥ 42

షడుమాసాబ్ద నియతా । నుత్సవాన్ తస్యవర్ధయన్
గిరే రధస్తాన్నగరీం । నిర్మమేస్వః పురోపమాం॥
శూరసేన పురంనామ్నా । తదేతిదభవత్ శ్రుతం॥ 43

జ్రౌత్సవీం మూర్తిమషూం । సిర్మాప్య ముష్యశిల్పిభిః
ధ్వజారోహమహంచకే్రి । కార్తికేమాసి భూపతిః॥ 44

పూర్ణిమాయా మవబుధం । సంకల్ప్యసశుభవ్రతః
నవాహ్నిక ధ్వజారోహ । మహమద్భుత మాతనోత్॥ 45

ధ్వజారోహ దినేపూర్తిః । పుష్కరాధిష్ఠితో హరిః
సేవామదాన్న రేందాత్రి య । మోదయన్ జనతామనః॥ 46

శేషవాహన మాస్థాయ।తన్నిశాయాం వ్యభాసత
వరేద్యుః పూర్తరాస్థాయ।శిబికాం వ్యలసద్ధరిః॥ 47

అధిష్ఠితో భూత్తదాత్రౌ।సింహవాహన ముజ్వలం
తృతీయేచ దినేప్రీత।శ్శిబికామే వసం శ్రితః॥ 48
రాత్రౌ తస్యామధిష్ఠాయ।హంసం దివ్యమరాజత
చతుర్థే పుష్పకం ప్రీత।నిశిమారుతి వాహనం॥ 49
పంచమేహ్ని జగన్మోహి।న్యాకృతిః శిబికాగతః
అమోదయతభక్తానా।మానసాని నృకేసరీ॥ 50
సుపర్ణ వాహనం తస్యాం।రాత్రౌహరిరధిష్ఠితః
శుభవ్రితమనః శ్రీమా।పీణయామాస వత్సలః॥ 51
వసంతోత్సవమాతేనే।షష్ఠేహని నృకేసరీ
గజవాహన మాస్థాయ।రాత్రౌతస్యాం వ్యరాజత॥ 52
సప్తమేహని రాత్రౌచ।సూర్యచందౌ నధిష్ఠితః
అష్టమే పుష్పకం ప్రీతః।నిశితుంగ తురంగమం॥ 53
నవమే రథమారూఢ।హరి న్నృపమత్రోషయత్
మధ్యాహ్నేవ బృహ సత్రౌ।వాభవ త్పావయ జనాన్॥ 54
ధ్వజావరోహణం కృత్వా।రాత్రౌ తస్యాం శుభవ్రితః
శయనోత్సవమాతేనే।హరేశ్శ్రీమ నివారణం॥ 55
శ్రీపుష్పయాగవిధినా।పరేహ్ని సమశోషయత్
శుభవ్రిశ్శో మహీపాలో।విష్ణ్వర్పిత నిజర్ధికః॥ 56
బ్రహ్మోద్యా స్సకలాదేవా।నృకేసరి మహోత్సవం
శుభవ్రిత కృతం భక్త్యా।సివంతేనుదినంముదా॥ 57
ఆరాధనంచ నృహరే।ర్వైఖానస విధానతః
కల్పయామాస మధావీ।శుభవ్రిత మహీపతిః॥ 58
ఉత్సవార్ధంచ నగరీం।నిర్మాప్య శుభలక్షణాం
వీధీరాయత విస్తీర్ణా।నిర్మమే తత్రభూపతిః॥ 59
అచ్యర్కా పాచకాం స్తస్య।తద్వై వపరిచారకా
యథాయథం వినిర్దిశ్య।మోదమాప మహీపతిః॥ 60
తేతుసంశుద్ధమనసో।వైష్ణనా।భగవత్పరాః
ఆజ్ఞాం నృపస్య సిరసా।వహంతో హరిమార్చయ॥ 61
ఎవం శుభవ్రతశ్శ్రీశ।ప్రత్యక్షీ కృతవిగ్రహః
కులదైవత యాభాతి।యుష్మాక మధునా హరిః॥ 62

కించేదమభిధాస్యామి।తీర్థస్యా ముష్యవైభవం
యుగత్రయే యతోముష్య।నామత్రయ ముదాహృతం॥ 63
పురాకదాచి న్నిలయం రమాయాస్తూ।నైకుంఠలోకే భగవాఁ జగామ
తదా పరాధీన మతిర్నవైనం।దదర్శదేవీ వినిమీలితాక్షీ॥ 64
నో తిష్ఠమానాం సముదీక్ష్యనాథ।మపిస్వభీతాత్ జనవీం త్రిలోక్యాః
దృష్ట్వాన్యనంతోద్భుతమాపచిత్తే।యథాగతంచైవ హరిర్జగామ॥ 65
తతః క్షణాదూర్ధ్వముదీక్ష్యలక్ష్మీ।సంభ్రాంతచిత్తా సవిధం స్వభర్తుః
అభ్యేత్యచానందతనైజమాగ।క్షమాపయంతీ జగతాం సవిత్రీ॥ 66
నాధోపితస్యా సవిబుధ్యశాప।ధ్యానాస్పదం మందమసౌజహాస
పతన్నవంతః పదయోస్తథోస్యాః।వ్యజిజ్ఞపథ్యా యసికిం తదేతి॥ 67
సానంతమూచే శుభశైలశృంగే।శుభవ్రత ప్రార్థన యాపతిర్మే
నృసింహరూపీ కృతసన్నిధాన।స్తత్రాహమాసం ప్రవణాతదానీం॥ 68
తత స్త్వనంత శ్శుభశైలసంస్థం। దృష్టుం నృసింహం త్వరయాజగామ
దృష్ట్వా సహస్రాక్షిభిరప్యహార్య్యం। సుమోదవారాహసుతీర్థతీరే॥ 69
కంచి న్మతంగం మృగయాకులాంగం
హంతుం సమైచ్ఛ త్సుదీక్ష్యనీచం
యావద్రజో వృష్టిరభూత్తదానీం
తయాభవన్మూఢమతిః ఫణీంద్రః॥ 70
అథావిరాసీత్ భగవాననంత। మూచేచ నీచోపిచ మత్సమోయం
మత్తేతరీవాసేన తతోస్యహత్యా। సంకల్పతస్తైజనితం మహోనః॥ 71
తదత్రతీర్థేతు వరాహనామ్ని। స్నాత్వాజహీదం దురితం ఫణీంద్ర
నామ్నాతవేదం పరిధితం భవేద్ధి। యుగాంతరేనంత సమస్తలోకే॥ 72
ఉక్త్వేత్థ మంతర్హిత విగ్రహోస్మిన్। స్నాతోజయోతద్దురితం ఫణీంద్రః
హృష్టో యయాధా మతమోస్యజజ్ఞే। స్నానంతతీర్థం త్వితినామధేయం॥
అథాస్య ద్వాపరేలక్ష్మీతీర్థాఖ్యాన స్యకారణం
పురాణసిద్ధం వక్ష్యామిశృణుతద్ధరణీపతే॥ 74
మాంధాతా మహిపః పురాజితరిపుః భుక్త్వాచభోగాన్ బహూన్
సప్తద్వీప పతిర్వినష్ట విభవః కాలేనకేనాపిచ
భూయోలబ్ధుమనాః స్వకాం శ్రియమిదం వారాహతీర్థం శ్రితో
లక్ష్మీ మంత్రవరం పరాశరమునే లబ్ధ్వాజపత్ స్వస్థధీః॥ 75

తుష్టా తత్తపసారమాస్య సరసః పద్మాత్ నృపస్యాగ్రతః
ధ్యాతుః ప్రాదురభూత్ నిరీక్ష్యనృపో దేవీం జగన్మాతరం
స్తుత్వా సూక్తవరైస్త్రయీశిఖరగైః సంచోదితే వాంఛితే
సర్వం వైఫలమాప్తమేవ భవతీదృష్ట్వేతితా మబవీత్॥ 76
భావం తస్యవిబుధ్య లోకజననీ ప్రీతాపునః ప్రాహతం
తీర్థేస్మిన్ వినిమజ్జనాత్తవమనోభీష్టం ఫలం సిధ్యతి
ఇత్యుక్త్వాంత రధాద్రమాధ నృపతి ర్విశ్వస్తదాభాషితః
తీర్థేతైవ మమజ్జతత్పదయుగ ధ్యానాచలాత్మాముదా॥ 77
తస్మిన్ మజ్జనవైభవా న్నిరగమద్రాజా సరోగర్భతో
మాంధాతా చతురంగసైన్యసహితో జిత్వా సపత్నాన్ బహూన్
భూయోరాజ్య మవాపతేన చరమా తీర్థాఖ్యమాసీదిదం
యోవాకోపిజనోత్ర మజ్జతిభవే ద్రాజ్యార్థిపో భూపతే॥ 78
కలావత్యయుగేదేవ।తీర్థాఖ్యానమిదం యతః
హేతుమేతం ప్రవక్ష్యామి।పురాణ పరికీర్తితం॥ 79
తీర్థే దత్తవశేత్ర కోలవపుషా తత్పాదభూతోద్భవే
పుణ్యే సర్వజగత్ప్రసిద్ధవిభవే దివ్వే శుభాద్యంతగే
స్నానా దేవపరంపదం భగవతో దృష్ట్వా సమారోహతో
మర్త్యా దేవపతిః స్వకీయపదవీ భ్రంశేచ శంకాకులః॥ 80
శ్రుత్వా తద్విభవం బృహస్పతి గిరాశక్రస్సదేవో భువం
గత్వా తీర్థమిదం నిరీక్ష్యకులిశా ఘాతైర్బహూన్ భూధరాన్
కృత్వా ఖండితవిగ్రహానిమా పరిక్షీప్త్వాచ బహ్వార్మదః
చక్రే త్వప్రవతం నిశమ్యతదిదం క్రుద్ధాహరేః కింకరాః॥ 81
రుధ్వా దేవగణై స్సనందనముఖాః శక్రం హరేః కింకరా
తీర్థేచాత్ర నివేశితా స్గిరిశిలా ఖండానథోద్ధారయన్
భూయశ్చక్రుతీవ సర్వజనతా సేవ్యంతదే తత్పరః
ఖ్యాతిం ప్రాపహి దేవతీర్థమితి చక్రేత్రేవరాహ ప్రభోః॥ 82
కించ॥మాళవేషు విదిశాభిదం పురం।కించిదస్తి ఖలునిస్తులప్రభం
తత్రకశ్చన సుశర్మనామకో।భూసురస్సమ భవత్తపోనిధిః॥ 83
విలాసినీ తస్యతు ధర్మపత్నీ।రూపేణ ధన్యాసతయా కదాచిత్
జగామ పుణ్యాస్సరితశ్చ పుణ్యక్షేత్రాణి సంద్రష్టుమనాద్విజేంద్రః॥ 84

సాకామనున్నా నియమేనయుక్తఃపతిం నిశాయాం పరిరభ్యపత్నీ
స్వపం తమబ్యావయ దుగ్రరూపాత్ ప్రతాత్ బలాత్కారవశంవిధాయ॥

తతః ప్రబుద్ధే నరుషావిసృష్టాద్విజేనసాగర్భభరం దధానా
పురీమవాప్తా వసుధాభిధానాంస్వేచ్ఛారతిం తత్రవిశైశ్చకార॥ 86

సాభ్రష్ట గర్భాసురతాతివేగాత్ బభూవతస్మా చ్యుగళం ప్రజజ్ఞే
పుమానభూత్సువ్రత నామధేయఃసుకన్యకాఖ్యా యువతిశ్చతత్ర॥ 87

సాత్యక్తపుత్రా పురితత్రమూఢా చచారకామాభిరతి ర్విశాస్తోః
తౌచాపికాలేన వివృద్ధదేహౌబభూవతుర్వా వనశోభితాంగౌ॥ 88

సవైయువాసువ్రత నామధేయఃకామీచరన్ తత్రపురేభగిన్యా
సాకం మదాంధో గణికాభిలాషీనిస్వోభగిన్యైవ మిమేళమూఢః॥ 89

విలాసినీం తామపిమాతరం స్వాందృష్ట్వాయధేచ్ఛా రతిసక్తచిత్తాం
రహోయయాచే సవిమూఢచిత్తఃస్వస్యాం తముద్వీక్ష్య ససారతస్యాః॥

జానంత్యపి స్వంతనయంతముద్యత్పయఃప్రపూరేణ విలాసినీసా
కామాభితప్తా వినిపీతమద్యాశునివరేమే తనయేనసాకం॥ 91

మాత్రాభగిన్యా సహసంగతస్సచరన్ యధేచ్ఛం సురతం విమూఢః
క్షుధాపరీతో ద్రవిణేనహీనఃదిశాసుబభ్రామ తృషాచభిన్నః॥ 92

ప్రవిశ్య చండాల నిశాంతవాటీఃఆహారకామ స్ససహైవతాభ్యాం
త్యక్తం నిషాదైఃశునకస్యమాంసంభుక్త్వోదరం పూరితవాన్ కదాచిత్॥

యదృచ్ఛయాస్మిన్ స్వసృమాతృయుక్తేగ్రామేశుభాద్రే రుపకంఠసంస్థే
స్థితే తదీయో విపులోఘురాశిఃనిఘూతరూపఃపురతోస్యతస్థౌ॥ 94

నిఘూతశబ్ద శ్రవణేన మూఢాఃభూమౌ విసంజ్ఞాపతితాజవేన
వ్యాఘ్రోనిరీక్ష్యాటవికావిహారీకంఠస్థితానూన్ విచకర్షదంతైఃః॥ 95

వ్యాఘ్రోగ్రదంష్ట్రాభి వినిపాతనేనత్యక్తాసవస్తే సహసైవతత్ర
తేషాం మహాపాతకినామభోజ్యంపత్వాసమాంసంచ ముమోచవన్యః॥

అథాగతాస్తత్ర యమస్యదూతాఃతాన్ పాపినఃపాశధరాగ్రహీతుం
తత్క్షేత్రపాలైర్నభుపైరిదూతైఃబద్ధాబహిస్సం దితుమక్షమంతే॥ 97

భృగుర్మహర్షి స్సముపాగతస్తత్
క్షేత్రం నిబద్ధా యమకింకరాస్తాన్

నిరీక్ష్య పప్రచ్ఛరమేశదూతా
కిమే తదిత్యాహు రథాస్య తేతత్ ॥ 98

తత్రాగతోభూత్ భృగువిష్ణుదూత।సంవాదకాలే సమవర్తి దేవః
ప్రణమ్యదాసాత్ మధుసూదనస్య।భృగుంచనత్వేద మువాచధీమాన్ ॥

మునేతవాత్రా గమనంకదావే।త్యుదీక్షమాణ స్థితవాన్ దయాళో
భటామదీయా మధువైరిదూతై।బద్ధా ఇహాజ్ఞాత హరిప్రభావాః॥100

క్షేత్రం త్వదం ముక్తిదమాహురత్ర।దేహత్యజాం విష్ణుపదాశ్రయేణ
ఈదృక్ప్రభావా పరిబోధినోమ।దృటాహరేదాసవరై నిబద్ధాః॥ 101

అహం పునర్మోచయితుం నశక్త।స్త్వామద్యయాతశ్శరణం మహాత్మన్
తతః స్వయం విష్ణుపదాబ్జయుగ్మే।విమోచయైనాన్ ప్రణిపత్యరక్ష॥102

యథాదయాస్యా న్మధుసూదనస్య।తథైషుతం ప్రార్థయ లోకనాథం
తథేత్యుదీర్యాథ భృగుర్మహర్షి।శ్శుభాద్రిశృంగం సముపారురోహ॥ 103

ఘనాఘనాభం కమలాయతాక్షం।కరద్వయోద్దీప్త సుదర్శనాబ్జం
లక్ష్మ్యాసమాలింగిత వక్షసంతం।భృగుర్మహర్షి ర్నృహరిందదర్శ॥104

నత్వాతదంఘ్ర్యోః ప్రణతో దయాళోః।స్తుత్వాచ వేదాంతవచోభిరిద్ధైః
బద్ధాంజలి స్తత్వరతోనతస్థే।తమేవమూచే శుభశైలనాథః॥ 105

సుస్వాగతంతే ఖలువత్సకింను।కార్యంతవాత్రా గమనస్యయోగిన్
విజ్ఞాపయామాస తతఃప్రణమ్య।దేవం భృగుః స్వాగమనస్యహేతుం॥

స్వామిన్ త్వదీయై రిహదాసవర్యైః।కృతాంతదూతా బహిరేవ బద్ధాః
తిష్ఠంతితార్ మోచయ లోకనాథ।ఋద్ధైర్ కిమేతై స్తవవత్సలాత్మన్ ॥
తమాహశౌరిః భృగుమిత్థ్మితాస్యః।క్షేత్రేత్రదేహం ఖలుయేత్యజంతి
తేపాపినోవా శుభకారిణోవా।యయుఃపదంమే పరమం పురాణం॥ 108

నేనేశ నాగోత్తమవైనతేయ।ముఖామదీయాశ్చరణాబ్జభక్తాః
క్రీడంతినిత్యం త్వివామ్యతిర్యక్।స్థాస్నాకృతీఃప్రాప్యతథైవచాన్యే॥

ఎవం ప్రభావేత్ర మృతాస్ సుపాపా
నపి ప్రపన్నా మమధామదివ్యం
క్రష్టుం ప్రయాతాహి యమస్యదూతా
బద్ధాస్తతో మోచయితుం నశక్యాః॥ 110

శ్రుత్వేతివాచం శుభశైలభర్తుఃపునఃపునస్తస్య పదాబ్జయుగ్మే
నిపత్యతన్మోచన మేవధీమాఁ।భృగుర్యయాయే హరికింకరాగ్ర్యః॥ 111
సభక్తవశ్యో భృగుణా ప్రణీతః
తాఁ మోచయామాస యమస్య దూతాఁ
యమో భృగుశ్చాపి యయౌపదంస్వం
హరేః కటాక్షప్రసరైఃప్రహృష్టః॥ 112
కించాపరం వచ్మిశుభాద్రి భర్తుఃనృసింహమూర్తే ర్వితతం ప్రభావం
ఆకర్ణ్యతాం నియతేంద్రియస్వాం।యతీంద్ర తాత్సర్వఫలం ప్రసిధ్యేత్॥
పురాకదాచి ద్రుహిణే సభాయాం।స్థితే తటిన్యోనిఖిలాఃవరేణ్యాఃa
గంగాచ కృష్ణా యమునాచ గోదావరీ కవేరస్య సుతాచరేవా॥ 114
అన్యాశ్చముఖ్యా స్సరయూముఖాస్తా
స్సంప్రాప్యతాం బ్రహ్మసభాం సురాణాం
తస్థుస్సమక్షం విహితప్రణామాఃa
స్తుత్వాతదాతా భగవాఁ విరించిః॥ 115
అపూజయ త్పావనభోగ్యతాది।గుణై ర్వినైకాంకిల కృష్ణవేణీం
తేనావమానేన నిరూఢదుఃఖా।పురస్సుతానాం భువమాసపాద॥ 116
కథం భవేయం నిఖలాపగానాం।మధ్యేగుణైఃపావనభోగ్యతాద్యైఃa
చింతాకులా స్తేతుతదాతరిక్షే।బభూవవాణీ శుభమృడ్గనానా॥ 117
కృష్ణేకిమేతేన విచారణేన।నచైవశోకం కురుచింతితార్థే
ఇతస్తితం యోజనతస్సుతీర్థం।వారాహసంజ్ఞం వరమం పవిత్రం॥ 118
కృత్వాతపఃతీర్థవరన్యతీర్థే।యత్కాంక్షితం ప్రాప్స్యసితజ్జవేన
తదంతికస్థం శుభశైలరాజ।మారుహ్యతస్యాగ్ర కృతాధివాసం॥ 119
దేవం నృసింహం ప్రణిపత్యభక్త్యా।నన్యత్తమాత్వం భవితాఽచిరేణ
విశ్వాసమత్రాచ రసోయమాస్తేహరిఃప్రపన్నా వనకర్మణేత్ర॥ 120
తతస్సుతీర్థా యజవేనకృష్ణా।వారాహతీర్థం నముపేత్యరమ్యం
కృతాప్లవాతత్ర శుభాద్రినాథం।తుష్టావకష్టం మనస స్తరీతుం॥ 121
తస్యైవతీరే విహితస్థితిస్సా।నిత్యం త్రిసంధ్యంప్రవిగాఢతీర్థా
ఆవర్తయంతీ సతతం నృసింహస్యా।నుష్టుభం మంత్రవరంహ్యువాస॥
అథాచిరాత్ శోభనశైలనాథ।స్తస్యైనృసింహః కృపయాసమేతః
సందర్శయామాస వపుస్వకీయం।యదాహురార్తాకృత తత్వసిద్ధం॥ 123

తుష్టావకృష్ణా తముదీక్ష్యహృష్టా।వుంనూక్తనూక్తై ర్వినతప్రభావైఃసహస్రమూర్ధన్ భగవన్నమస్తేనమస్సహస్రాక్ష నహస్రపాద॥ 124

వ్యాప్తం త్వయేదం నిఖలంచరాజా।ధిరాజమూహు ర్మునయోభవంతంత్వదంగజాతా ద్విజరాజవైశ్యశూద్రా స్తథాన్యేచ సురాదిభూతం॥ 125

ఆదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తా త్।స్థితం పరేవ్యోమ్ని కరీంద్రసేవ్యంమహాంతమాహుఃపురుషం భవంత।మత్రావతీర్ణోసి సనాథ॥ 126

ఇతిస్తుతఃప్రీతమనా నృకేసరీ।వరం వృణీష్వేతి నదీముచాతాంసాప్యాహకృష్ణా నిఖలాపగో త్తమా।విభూతిభూతాభవేయం భవతఃప్రసాదతఃll

తతోహరిస్తా మవదత్ప్రహృష్టఃనిమజ్జతా మన్యనదీషుపుంసాంశిష్యేత్థిపాపం త్వయిమజ్జతాంతు పాపంచ పుణ్యత్వముపైతుకృష్ణే॥

నద్యుత్తమాత్వం భవితాసికృష్ణే।కటాక్షతోమే సహిసంశయోత్రమహంతి పాపాని వినశ్వరాణి।త్వయ్యాప్లుతానాం సహసాభవేయుఃll 129

ఎవం వరాతం వరముద్గృణానే।హపర్ం ప్రజగ్ము స్సురసిద్ధయక్షాఃవ్యోమ్నఃపపాత ప్రసవాభివృష్టిఃజగుశ్చ గంధర్వగణాఃప్రహృష్టాఃll

అంతర్హితే శోభన శైలనాథే।కృష్ణాచ వారాహ జలాప్లుతాంగాహృష్టా యథాస్థాన మవాప్యసర్వే।త్తమత్వమాపద్యత జాహ్నవీవ॥

ఇత్యేవం నృపమహిమా శుభాద్రిభర్తుఃబహ్మాండే ఖలుగదితో మహాపురాణెశ్రుత్వైవ తద్దురితమపాస్య యోపిలోవానాథస్యైవతు కృపయాలభేతభోగాన్॥ 132

ఏవం ప్రభావస్య వరాహతీర్థ।స్యాముష్యతీరే శుభశైలశృంగేప్రత్యక్షితస్తేన శుభవ్రతేన।నృకేసరీ భాత్యధునాపిరాజన్॥ 133

తీర్థంతదేత న్నగరీచసైషా।సచైవశైలోనృహరిశ్చసోయంశివం ప్రదేయు స్తవనిత్యమృద్ధం।సారాజ్యవృత్తాప్తి ముఖం నరేంద్ర॥

ఏనం శుభవ్రత మహీపతి పుణ్యమూర్తిఃశ్రీశోభనాద్రి వసతి ర్నృహరిః పరేశఃll

ఆరాధితో విరురుచే హితదాదిశ్చె త
ద్దేశాధిపై స్తదభివాంఛిత దానవి త్తః॥ 135

కృష్ణా గోదావరీ మధ్యస్థితా మేతాం వసుంధరా
అప్పాయాన్వయే జాతాఃతవపూర్వేన్వ భుంజతః॥ 136

శ్రీరామచంద్రనృపతిస్తేషు తే ప్రపితామహాః
నూజీవీడుపురే రాజ్యమన్వశాద్ధర్మవత్సలః॥ 137

తస్యైక యోజనే దూరేస్థితే దక్షిణసీమ ని
ష్కో తేత్రభూవరాహస్యశుభాద్రి శిఖరస్థితం॥ 138

ఆరాధయామాస తదానృసింహవపుషం హరిం
వైఖానస విధానేనశుచిభి ర్వైష్ణవో త్తమైః॥ 139

శంఖచక్రాంకితభుజైఃఊర్ధ్వపుండ్ర లసన్ముఖైః
సదా నృసిం హా మనునిధ్యాన సంతత శక్తిభిః॥ 140

విమానమండపా వప్రగోపురాణి సమంతతః
జీర్ణాన్యుద్ధారయామాసపత్రాసన రథానిచ
ఉత్సవంచాతి మహతావైభవేనస మాతనోత్॥ 141

సౌవర్ణమస్థాయామాససౌపర్ణంవాహనం హరేః
ధ్వజదండంచ సౌవర్ణవర్మణాచ్ఛాదయన్ముదా॥ 142

రథంచ నూత్నం నిర్మాయ। మహాంతం మహామాతనోత్
యమద్యాపి నృసింహేయం। కాతిక్యా మధితిష్ఠతి॥ 143

అగ్రహారా సమర్పయ్యత్రీ। నియతారాధనేచ్ఛయా
ధ్యాయన్నేవాస్య। చరణౌ రామచంద్రో దివం గతః॥ 144

తస్యానుతస్తుతోరాజా। శోభనాద్యప్పరాయకః
నృసింహ భగవత్యస్మిన్। పరాం భక్తిముపాదదే॥ 145

సోయం శుభగిరీశాయ। గ్రామమేకం న్యవేదయత్
పితుర ప్యధికాం చక్రే। నృహరే రుత్సవశ్రియం॥ 146

రథశాలాంచ పత్రాణాం। నిలయా సవినిర్మమే
మహానసంచవిపుల। మపారాన్న విపక్తయే॥ 147

శ్రీమద్వల్లభరాజాఖ్యాం । మూర్తిఁంచాప్య పరాం హరేః
న్యవేశయత్ శుభగ్రావ్ణా । పత్యకాయాం మహోజసం॥ 148
ఫాల్గునేమాసి పూర్ణాయాం । సంకల్ప్యైవ బృధోత్సవం
నవాహ్నిక ధ్వజారోహ । విధినా స్యోత్సవం వ్యధాత్। 149
వత్సరా పంచపంచాశ । త్సంఖ్యాకా సమహీపతిః
షట్ఖండ శోభితం రాజ్యం శశాసజిత దుర్మదః॥ 150
షడస్యోదభవ పుత్రాః । శోభనాంబోదశే విభోః॥
సనూనురేష శ్రితవా । వియచ్ఛైలమునిం గురుం॥ 151
తత్కటాక్షోప సంలబ్ధ । పంచసంస్కారభూషితః
శ్రీవైష్ణవ శ్రియూశేజే । ధనుదాస ఇవాపరః॥ 152
వర్ధయిత్వా శుభాద్రీశో । మహతీ రుత్నవశ్రియః
పరంధామ సమూపేదేసరాజా తే పితామహః॥ 153
అనంతరం పితు స్తస్య। సుతానామాదిమోగుణీ
శ్రీమా నారయభూపాలః। శశాస పృథివీ మిమాం॥ 154
జనకాదపి సంవృద్ధ। భక్తిశ్శుభగిరీశ్వరే।
అవ్యాహతాజ్ఞో రాష్ట్రేస్వే।తోఽయ న్మృహరిం విభుం॥ 155
ప్రాకారమపరం శ్రీమ। దాలయస్యచనిర్మమే
శిలాభిరాచి తోత్పూర్వ।ప్రాకారాంతర భూతలం॥ 156

సోపానాని శుభాద్రీశ।సన్నిధ్యవధి చాగిరేః।
సుగమాని విశాలాని।సవితేర్దీని నిర్మమే॥ 157
సౌవర్ణ మర్పయామాస।కవచంమణిచిత్రితం
డోలాం దంతమయాంక్షౌమ।తల్పాంరాజితరజ్జుకాం॥ 158
పాదుకే చార్పయత్ హైమే।మణిపీఠాధిరోపితే
యయోరామన్వతే శ్రీమచ్ఛఠకోపాభిదాం బుధాః॥ 159
అన్యాని భూషణాన్యస్య।ప్రత్యంగం సమార్పయత్
వాహనానిచ జీర్ణాని।రథంచో ద్ధృతవా పునః॥ 160

అఖానయదిదం తీర్థం।వారాహం నితరాం ఖలం
పరితశ్శుభశైలస్య ప్రదక్షిణపథం వ్యధాత్॥ 161

మానేన భసితు క్లైకాదశ్యామారభ్యమధ్వరేః
పవిత్రోత్సవ మాజహ్రేనూతనం స్వీతవైభవం॥ 152

నిర్మమేచ నృపోదివ్యంపవిత్రోత్సవ మండపం
పుష్పోద్యానంచ నృహరేర్వర్ధయామాస భక్తితః॥ 163

గోపురంచాపరం శ్రీమదయం నిర్మాతు ముత్సుకః
శిలాభిరతనోత్పంచ వాయూని మహీపతిః॥ 164

అష్టౌ సంవత్సరానేవహరి కైంకర్యతత్పరః
ఉవాసపాలయన్ క్షోణి నూజీవీడు పురేశుభే॥ 165

అసమాప్తేచ కైంకర్యేతస్మి న్నారయభూపతిః
జగామ పరమంధామచరణౌ నృహరే స్మరన్॥ 166

తస్యాను తత్తనూజానాంబాల్యాత్ తదాజ్యమృద్ధిమత్
హూణాద్వీపాధిపాఃపంచవత్సరాన్ పర్యపాలయన్॥ 167

యస్తునారయభూపాలభ్రాతాతుగ్యః పితాతవ
శ్రీవెంకటాద్రినృపతిస్సతుభ్రాతరిజీవతి॥ 168

త్వామేకమేవతనయంప్రసూయ పరమం పదం
గతవాన్ నతసామంతఃయశస్తత దిగంతరః॥ 169

తస్మి న్నారయభూపాలేజీవత్యేవ జఘున్యజాః
రంగాప్పరాయ ప్రముఖాఃప్రార్థయన్ రాజ్యమగ్రజం॥ 770

ఏకాధిపత్యతో రాష్ట్రీమహిమానం విచార్యనః
నవ్యభాంక్షీ త్సగర్భ్యాణాంరాజ్యం నారయభూపతిః॥ 171

హూణాధికారి సదసితదేతత్తెన్యవేదయన్
తదంతరే దివం ప్రాప్తేనారయక్షోణినాయకే
షోఢాతేవ్యభజన్ రాజ్యంనూజీవీడు పురాశ్రయం॥ 172

తేనక్రమేణ భవతాపితుర్ధనతయాత్విదం
రాజ్యం ప్రాప్తమభూద్రాజన్ధనధాన్యర్ధి భూషితం॥ 173

త్వమప్యేతదవశ్యం రాజ్యంస్వపితృం శతయాగతం
శుభాద్రీశ పదాంభోజధ్యాన విధ్వస్త కల్మషః॥ 174
రాజ్యభాగ క్రమేణాస్యశుభాచల పతేర్వరేః
నర్తయన్ సంపద స్సర్వాస్సర్వ కళ్యాణ వర్తనీః॥
చిరంజీవ చిరంజీవ సుఖీభవ సుఖీభవ॥ 175

ఇతినిగదితముక్తం తత్పురాణే మునీంద్రైః
శుభగిరి నిలయస్య శ్రీపతే భూరిధామ్నుః
చరితమమలమేతత్ శృణ్వతాం స్నైహికాము
ష్మిక మపిఫలయుగ్మం సంప్రసిధ్యే దనూనం॥ 176
శ్రవణ ముదితచిత్త శోభనాద్రీశ కీర్తేః
ఇతి నృపతిరముష్మిన్ దేవదేవే ధృతాత్మా
ద్విజవర నిమముద్యద్రాంకవ శ్లోమకర్ణా
భరణవలయ యుగ్మైర్నూత్యయామాస భక్త్యా॥ 177
పోడశోత్తర శతాధికాదశాతత్సహస్రమపి రూప్యముద్రికాః
మెదినించ దశశాలిఖాఖా దాయినీం సదినమూప శోభినీం 178
ఆరాధితో భగవతః పురశోత్రినంశ్రీ
గోపాలకృష్ణ విబుధో వసుధేశ్వరేణ
నత్వా నృకేసరి విభుంచ తదీయభక్తా
తస్యాశిషో విజయినిరవ దత్సహృష్టః॥ 179
అథ శుభగిరినాథః స్వప్రభావానుకీర్త్యా
ద్విజవరమనుగృహ్ణన్ ఆత్మనః కింకరసంస్థాం
ప్రజమపిచ శతాసీం దాపయిత్వాచ కైశ్చిత్
రమనుత ఖగరాజా రోహణం తే నిశాయాం॥ 180

గరుడోత్సవ వర్ణనం

ఆదేశతో భగవతోధ సుపర్ణపత్ర
మాస్థాపయన్ ధునివిచిత్రమణి ప్రక్ల్పిస్తం
ఆవాహ్యతత్రగరుడం విభునః కులేనం
రాగోపయన్నృహరి మత్రసజానిమేనం॥ 181
దేవ స్సుపర్ణ కరయుగ్మ నివేశితాంఘ్రి
రాక్రాంత తత్కుజశిరోయుగళః ప్రహృష్టః

రత్నోత్తమాంచిత కిరీట విరాజిమూర్ధా
వీధీనిరీక్షితు మియేష మహేన్ద్ర వేన॥ 182
ఛత్రేణ బంధురధ తత్ర సువర్ణవాహౌ
పూర్ణాశశాంక సదృశేమణి దండమేత్య
ద్వౌ వైష్ణవౌచ వరవాహన పీఠసంస్థౌ
పార్శ్వద్వయీం మధిగతౌ సహచామరాభ్యాం॥ 183
ప్రస్విద్యమాన తుహినీకర పీరమల్లీ
చామంతికాది కుసుమగ్రథితాభి రీశః
సన్మాలయాధి గతయోరసి వైజయంత్యా
తారాభి రిందురివ తత్రహరీ రరాజ॥ 184
దాక్షా రసాల కదళీఫల నారికేళ
ఖండాన్ సితాభిరధికం మిళితాన్ సశుంఠీన్
దేవాయతత్రతు నివేద్య ముదాచకాగ్రయ్యః
కర్పూరదీప మదదాత్ తపనీయపాత్ర్యా॥ 185
అథోద్ధరన్ వాహముదగ్రరూపం।సుదుర్ధరం భృత్యగణా బలిష్ఠాః
తనూస్థితోసౌ నృహరిః పురస్తాత్।కటాక్షయన్ దక్షిణరాజవీధీం॥186
దీపికా హ్యుభయపార్శ్వతో హారేః।రేజురాజ్య రసనిర్ఘురోక్షితాః
భేరికానక మృదంగవేణుభిః।కారితో మధుర నిస్వనోగ్రతః॥ 187
రూపా జీవాః శోభనాద్రీశకీర్తిం
సంగాయంత్యో నర్తనం తత్రచక్రుః
హా స్వస్త్యస్తం చాలంకృతం భవ్యవేషైః
ప్రీతిం చక్రే శ్రీహరే రగ్రయాయి॥ 188
శ్రీవైష్ణవా రుచిరచందన చర్చితాంగాః
దీప్య న్మృణాళ ధవళాంచిత యజ్ఞసూత్రాః
క్షౌమాంచలాంశుక పరిష్కృత భవ్యగాత్రాః
కంఠావలంబి వివిధప్రసవా త్త మాల్యాః॥ 189
దేవస్య తస్య సృహరే స్సుగుణాన్ గృణంతో
జగ్ముః పురోంజలి భృతో విధృతోర్ధ్వపుండ్రాః
అన్యాపి భక్తజనతా నిరగాత్సతాళ
పాణి ర్దశావతరణే హితముద్గృణంతీ॥ 190

పశ్చా ద్వ్యయుశ్చకతి చిద్ద్విజరాజ సంఘాః
భక్త్యా త్రయీపఠనఘోష విశుద్ధవక్త్రాః
ఢక్కా ననాదచ గిజో త్తమ పృష్ఠబద్ధా
జగ్ముశ్చ జానపద పౌరజనా యథార్హం॥ 191

ఎవం వివర్ధతి మహోమహనీయకీర్త్యే
తం వాహనంతు శనకై ర్నియతావహంతః
జగ్ముర్ముదా నరహరే ర్వహనోచితం స్వం
భాగ్యం విచింత్య నిభృతావయవానిరీహాః॥ 192

రాజా సబంధుతనయః పరిధాయ కట్యాం
సంవ్యాన మంజలి సరోజ విరాజమాళిః
పశ్చాచ్చ పార్శ్వయుగళే పురతశ్చదేవం
హృష్టో జగామ నృహరిం పరిసేవమానః॥ 193

తత్రోపహారా న్విధినాపాత్రానుపాద దత్పౌరజనై రుపాత్తాన్
వణిగ్వరేణ్యార్పిత దివ్యరత్నైశ్చనైః వ్యనైషీ నృహరి స్సుపర్ణం॥ 194

వీధ్యాతస్యా దక్షిణస్యావసానేవిశ్రాంతోసౌ మంటపే వారిసిక్తే
శ్రుత్వా వీణాగాన ముద్యత్ప్రమోదాసంప్రాతిష్ఠ ద్భుక్తభక్ష్యోపహారః॥

అథ పశ్చిమరాజవీథికామపిపశ్యన్ ద్విజపుంగవాలయాం
శ్రుతతన్ముఖ నిర్గతశ్రుతిర్ముదమాపత్ శుభశైలనాయకః॥ 195

వివిధానుపహార సంచయానుగృహ్ణన్ ద్విజపుంగవార్పితాన్
అతిలంఘ్యచతం మహాపథంశ్రితవాన్ తచ్చరమస్థితాం ప్రపాం॥ 197

దృష్ట్వా హృష్టస్తత్ర నృత్తం విచిత్రంరూ
పాజీవాభిర్విక్లృప్తం యథావత్ భుక్త్వాదేవోరస్య
నానాఫలాద్యాన్ వీధీం రమ్యా ముత్తరామాస్థితోభూత్॥ 198

దేవశ్రీమాన్ సేవితస్వార్చనాయాంసక్తే
నిత్యం తత్రైవాఖానసార్యైస్వీకృత్యైతదీతాన్
నూపహారాన్ రమ్యంభేజే మంటపం వంజుళానాం॥ 199

శ్రుత్వా వాద్యం తత్రహృద్యం పరిహృష్టో భుక్త్వా
శుద్ధాం శర్కరాం మృద్వికాఖ్యాంశాంతిం భక్తైః
కారయిత్వా శ్రుతీనాంపాచీం వీధీమాప భక్తాలయాఢ్యాం॥ 200

స్వీకుర్వాణ స్తతి నానోపహారా।భక్తైర్దత్తా
ప్రీణయన్తా స్వకాంత్యా।వానహ్మో భృద్యోగి
రాజాలయాగ్రే।కంచిత్కాలం తస్థివాన్ ఖన్ధసేవ్యః॥ 201

వానశైలమునిం రేత్యచాలయాత్।సాంజలిం ప్రణిపత్య
సహర్షితైః। తంసవాహాన మధప్రదక్షిణీ।
కృత్యతస్య పురతస్థిషో హరేః॥ 202

అస్తువచ్చ శరకోపయోగిరాట్।భాషితైశ్శరణతావబోధిభిః।
శర్కరామపి సనాగవల్లికాపత్రపూగఫల సంయ్యుతామదాత్॥ 203

కర్పూరహార్యాంచ సమర్పితాయా।మచాలయత్
వాహనమస్యభక్తాః।అధాయమానం దితసర్వపౌర।
జనోయధా స్థానముపాససాద॥ 204

రాజద్వారా జిరముపగత స్తతి నృత్తం సవాద్యం।
శ్రుత్వా కంచి త్సమయ మధతా స్ప్రీణయిత్వాచ సమ్యక్।
హార్తి భవ్యా నరపతి జనై శ్శుద్ధకర్పూర క్లిప్తాః।
స్వీకృత్యాయం శుభగిరిపతిః ప్రాప్తవాన్ మండపం తం॥ 205

అధ తం నృహరిం ప్రదక్షిణీకృతవత్యోగణికాస్సవాదకాః।
జయమస్య శశం సురాదరాత్।పరిణతా మంగళగీతిపూర్వకం॥ 206

కుంభహార్తిమపితాం లసత్ప్రభాం।కాచిదార్పయదముష్యదాసికా।
ధూపదీప ముఖనూపచార సంపూజయో నరహరి స్తథోచ్చకైః॥ 207

స్కంధావరోపిత ఖగాధిపతిః శ్రితానాం
తేభ్యో విమోచ్య నిజకంఠగతా స్రజస్తాః
ప్రీత్యార్పయన్నిహితవాన ధపాదుకేస్వే
తేషాం శిరస్సుబహుమానతయా నృసింహః॥ 208

అధావరూఢః ఖగరాజవాహా దారుహ్యరమ్యాం
శిబికాం నృసింహఃపరిశాంతవాద్యే శ్శనకై స్వధామ।
యయౌ దయాలోక సుహృష్టభక్తః॥ 209

ధామ ప్రవిశ్య శిబికాతలతో వరూఢః।
పర్యంకమధ్య మధిరుహ్య విభుర్వధూభిఃభుక్త్వా సుపక్వ
మధపాయసమన్న మిశాఃతాంబూల మప్యను బభూవశుభం సుగంధి॥210

తావచ్ఛతం వేంకటరంగభూప।స్సంసేవ్యతే నాపిత దివ్యమూల్యైః
స్వహర్మ్యమాప ద్యతహృష్టచిత్తః। తమేవదేవం హృదిచింతయాసః॥
సర్వా ననుజ్ఞాప్యచ భృత్యవర్గాన్। దేవ్రోహరిబద్ధ బృహత్కవాటాన్
గాయత్సుభృత్యేషు కలస్వరేణ। నిదాఁ ముపాధత్త విచింతితాత్మా॥
భక్తాశ్చతేసాచ్యుత కింకరాద్యాః। ప్రవిశ్యగేహాని నిజాని శీఘ్రం
నుప్తాశ్చ కించిత్ పరిబుధ్యకల్యే। కైంకర్యకృత్యే త్వరితాబభూవుః॥
శ్రీపతే ర్గరుడవాహనోత్సవ। ప్రాభవంకథితమేవమాదరాత్
యఃశృణోతిస శుభఋమాభృశో।నాయకస్యకృపయా సుఖీభవేత్ ॥214
ఇత్యాజ్ఞయా వేంకటరంగనామాప్పారాయ భూపస్య శుభాద్రిభర్తుః
గోపాలకృష్ణో తిరుమునీంద్రవంశ్యః శ్శేషస సౌపర్ణమహోత్సవంతం॥ 215

ఇతి శ్రీశోభనాద్రీశవైభవే ఉత్తరభాగే
భగవదవతార తీర్థగిరిప్రభావ గరు
డోత్సవ వర్ణనంనామ
త్రింశస్సర్గః॥

శ్రీమతే రామానుజాయనమః

శ్రీహయగ్రీవాయనమః

శ్రీశోభనాద్రీశవైభవమహాకావ్యే

అధరధోత్సవవర్ణనం

మసి విగతనిద్రాస్తత వైఖానసార్యాః
విహిత విహిత కృత్యాః క్లృప్తశుద్ధోర్ధ్వ పుండ్రాః
స్వహరి సదనమేశోద్ఘాటయిత్వా కవాటం
సుఖశయన విలోలం బోధయామాసురేనం॥ 1

అజితజాగృహిజా గృహికేశవ। శ్రితజనావన దీక్షితబాంధవ
అనుగృహాణ ముదాచ్ఛన మాపసం। రథమథేహి మహోత్సవనోద్యతః

అయమువేన్యతి వెంకటరంగరాట్। నరపతి స్తవసన్నిధి మాశువై
అపిచ సన్నిధిగాస్తవ కింకరాస్సుతజాగృహితాత్మసువీక్షణైః॥ 3

అయమువస్థిత నాథ ద్విరదోత్తమః। కరధృతామల పంకజకుట్మలః
అమరనాథ వరాహ సరఃపయః। కనకకుంభ పరిష్కృత కుంభకః॥ 4

సుతుళసీకర వీరకమల్లికా। కమల చంపక కుందసుసూదిమాః
సుమనసోచితు మంఘ్రియుగంతవ। ప్రయతపాణిరహం సముపాదదే॥

సువిహితం దధిమిశ్రితమోదనం। సలవణం పురతే స్వముపస్థితం
ఘృతవిపక్వసునర్వప జీరకార్ద్రికవిత్తు న్నకహింగు పరిష్కృతం॥ 6

పరిగృణంతి గుణాత్ భవశోదశా
వతరణప్రహితాత్ జగతీతతాత్
నరహరే వినతా ఇహవైష్ణవాః
సమనుజా గృహితాత్ కరుణాదృశా॥ 7

గగన శైల మునిస్సహిత శ్రీశైః। తవపదాంబుజయుగ్మదిదృక్షయా
అధిగతో మణిమంటపమాదరా। దనుగృహాణ గురుం తమునీక్షణైః॥ 8

ఇతి శుభాద్రిపతిః పరిబోధిత। శ్శయనమంచతలాదుదగాత్ శనైః
అధిగతో ముఖమండప ముజ్వలం। నిఖలమర్చన మాపసమాదదే॥ 9

అథ స వెంకటరంగమహీపతిఃకృతవరాహ సరోంబువిగాహనః
విధృతశుద్ధ నుపుండ్రలసన్ముఖోనరహరిం సముదీక్షితు మాయయౌ॥
అథచ వైష్ణవ విప్రవరాముదానరహరే ధ్వరిపీఠ రురుస్వనం
సపది విష్ణుహృదాత్మజ సీరితాంద్రవిడసూక్తి ముదంచితగీతికాం॥ 11
అథ నివేద్య చతద్దధి మిశ్రితంసరసమోదన మాసురహారిణే
బలిముదస్యత దైవికపావకాఃవిఘుననఃకులజా ద్విజపుంగవాఃll 12
అథ రమాధరణీసహితో హరీరుచిగపుష్పక మాస్థితవాన్ ముదా
వివిధవాద్యరవై స్సహచామరోనిరగమత్సదనాదుదయన్ శ్రియాll 13
నృపతిమందిర సన్నిధి సంస్థితంమణిమయం సముగాహత మంటపం
నరహరి స్సుపా స్తవరాసనేవివిధరత్నత తే కనకోజ్వలేll 14
రథవరోధపురో నృహరే రభూదమరరాజ రథోపమిత ప్రభఃll 15
వివిధచిత్ర విచిత్రిత విగ్రహోగరుడకేతన దీపితశేఖరఃll
తురగన ప్తకరాజి ముఖోజయఃప్రముఖపార్శ్వద విగ్రహభూషితఃll 16
సపరితో మృగసింహ గజానన ప్రతికృతీభి రుదంచిత దీధితిఃll
కనకశృంగ సముజ్వల మస్తకఃకుసుమదామ పరిష్కృత పార్శ్వకఃll 17
రుచిరసారథి విగ్రహ భూషితఃపృథులరత్న సువర్ణకృతాసనఃll
ఉదయతి స్మతదా తరుణారుణోరథవరో నృహరే స్సపురస్సరఃll 18
నిఖలనాగకాంచిత చక్రుషాంన్యతిబభౌ ప్రతినూర్య ఇవోదితఃll
సతముదీక్ష్య మహారథ ముజ్జ్వలంనృహరిణేన మధిష్ఠిత ముత్సుకఃll 19
స్వవృతనా పతినూర్చయ దర్చకైఃసకలవిఘ్న విఘాతక వైభవంll
వరుణమంత్ర పవిత్రిత వారిభిస్సకుసుమాక్షత చందన మిశ్రితైఃll
రథమిమం నృహరే రనుశాసనాత్ద్విజవరాఃపరితస్సువోక్షయన్ll
దశదిశాధిపతీన్ అభిపూజ్యతేద్విజగణాయచ దాపిత దక్షిణాఃll
నరహరిం సహపుష్పక మానయన్నభిరథం నిగమాంచల పాఠినఃll 21
ప్రదక్షిణీ కృత్యరథం శుభాద్రిపతిస్సనూరోహ దుదారభాషణఃll
అథాస్తతస్మిన్ మణిచిత్రపీఠంరరాజ భాస్వాని వచోదయాద్రాll 22
మాలతీకాభి రరవిందమాలతీమల్లికాది వివిధప్రసూనకైఃll
కల్పితాభిరభవ త్సుభూషితఃశోభన క్షితిధరేశ్వర స్తదాll 23
నారికేళఫల సంచయాన్ బహూన్ స్యందనాంఘ్రిషుతదావ్యఘాలయన్
దృష్టిదూషణ నివృత్తయే విభోఃపౌరజానపద మానవాముదాll 24

అన్నరాశి మపిచం కురాగ్రత।స్తైలజీక సహితం ధరోపమం
చిక్కీపుస్సపది రాజసేవకాఃమంగళాయ శుభశైలవాసినః॥ 25
తత్రసర్పిరభిపూరితం సితామిశ్రితం త్రిపుటికాక్షవాసితం
ముద్గసూపసహితం వరౌదనం।నారికేళఫలఖండ సంయుతం॥ 26
స్రాక్ష్య శోభనధరాధరే శితాక్రష్టు ముజ్వలతరం రథోత్తమం
అన్వశాప్త దుపసంగతాఃజనాఃఅపితామల ఫలోపహారకాఃll27
దశోత్తర ద్విసంఖ్య కోర్ధ్వపుండ్ర శోభమూర్తిమాఃక
వియద్గిరీంద్ర యోగిరాట్ సహాశ్రితైఃకృతాంజలిః
అగచ్ఛ దగ్రశోహరేఃత్రిదండ శోభిపాణికోశిఖ
విశుద్ధ చామరాతపత్ర యుగ్మశోభితఃll 28
తత్ర వైష్ణవధరామరాహరేరగ్రతో ధృతశఠారి పాదుకాఃక
దివ్యసూక్తి మపఠన్ కలిద్విషోయోగినో మధురగీతి సంయుతం॥ 29
తే సుమాల్య పరిశోభికంధరాఃచందనాంచిత విశాల వక్షసఃక
బద్ధపాణి యుగళాఃపరస్పరంసంజగుఃకలిహ సూక్తిముజ్వలాం॥ 30
పూగఖండ యుతనాగవల్లికాపీటికా అపిసితాం సమృద్వికాం।
సన్ని వేద్య హరయే సుశీలినఃపార్షదాయక నిఖలభక్త సంహతేఃll 31
వీజతుఃకనకదండశోభితేచామరే రథవరస్య పార్శ్వతఃక
ఛత్రమప్యురుబభౌ రథాగ్రగంపూర్ణచంద్ర ఇవనిర్మలోంబరేఃక 32
పృష్ఠతఃకతిపయాద్విజోత్తమాఃపేతురారుణ సమాహ్వయం శుభం
కాండమాపనిమదంచ సుస్వరంతత్తదధక పరిచింతనే రతాఃll 33
శంఖడిండిమ మృదంగ ఝుర్ఝురాఃభేరికాడమరువేణుకానకాఃక
అగ్రతో నరహరేర్వ్యనాదిషుఃవాదితా శ్చతురవాద్య శిక్షితైఃll 34
పృష్ఠతో గజవరోష్ట్ర పృష్ఠసంస్థాపితాఃకనకకోణ తాడితాఃక
ఘక్కికాశ్చ మధురం నిసస్వనుర్మందమంబుదగణా ఇవాంబరేll 35
అగ్రితో డమరవోవృషోత్తమాఃరోపితా అపితప్తదైవ దధ్వనుఃక
భూషితా గజవరాస్సభూషకైఃబృంహితాని విదధుఃప్రవన్మదాఃll36
వల్లితాని విదధుస్తురంగమాఃనవ్యదక్షిణ సతీ స్ససాదినఃక
పాణివాదన మధావరేజనాఃచకిరేగుణవిఘోషిణో హరేఃll 37
ఛత్రచామర సువైజయంతికాజహ్రురా శ్రితజనా రథాగ్రతఃక
రక్షణాయచ భటా స్సమంతతఃచేయరన్యవర వేత్రపాణయఃll 38

ఎవమాది విభవే వివర్ధతి।శ్రీశుభాద్రిపతి రుజ్వలాననః
దక్షిణామభియయౌ ప్రతోళికాం।నాణిజార్పిత బహూపకారకః॥ 39
రంగభూపతి రముంవిలోక్యత్।మోదవారినిధి మగ్నమానసః
పృష్ఠతోస్య పురతశ్చ పార్శ్వయోర్మందమంచిత పదోజగామహ॥ 40
ఆనందయత్ దక్షిణరాజవీధీ।జనాన్వనాంశ్చ కటాక్షపాతైః
ఆవాహయ త్పశ్చిమరాజవీధీ।పథారథం శోభనగిర్యధీశః॥ 41
తత్రాద్భితానాం ధరణీసురేంద్రై।రుపాయనానాం ప్రభరై రసంఖ్యైః
మహారథః పూర్ణతలో జనౌఘా।కృష్ణోపి భారాత్ శనకైర్జగామ॥
శృణ్వన్ గభీరా ధరణీసురేంద్రై।ఃప్రగీయమానా నిగమాంత వాణీః
స్వదివ్యమూర్తి ప్రభయాతదీయ।మనాంసి దేవస్యతదాచకర్ష॥ 43
ఉదాహృత స్తత్రసవేదఘోష।స్తిరోదధే మంగళవాద్యఘోషాన్
సురర్షివర్యా ముముచుః ద్విజేంద్రో।పరిప్రసూనాని సురద్రుమాణాం॥
అధోత్తరం రాజపథం ప్రపన్నో రథేన దేవ స్సశుభాద్రినాథః
కథాయథా భూతతమా స్స్వకీయా।శ్శ్రావశ్రావగీతా భజన ప్రధానైఃll45
వైఖానసానాం నిజకింకరాణా।ముపాయనాని ప్రణయార్పితాని
కటాక్షపాతై శ్శిశిరై శ్శుభాద్రి।నాథోనుగృహ్ణన్ శనకైర్జగామ॥ 46
ప్రదక్షిణీకృత్య రథేన దేవ।స్తం మండపం వంజళవృక్షపీతం
వపాసుభాస్వాని వరాజవీథ్యా।ప్రాచ్యాహరి ర్ధక్షిణ దిఙ్ముఖోభూత్॥
శ్రీవైష్ణవైస్తత్ర నిబద్ధ హస్తైఃకటీషుసంబద్ధ సితాంతరీయైః
సంసేవ్యమానో ర్పితసూపహారః।ప్రమోదయత్ తాన్ నృహరి ర్జగామ॥
తత్రోచ్ఛ్రితా వంజళపాదపా స్తమామూలముత్పప్పిత సర్వశాఖాః
అవాకిరన్ దేవరథం ప్రహృష్టాః।ప్రసూనపుంజై రమరై స్సమంతాత్॥
తతో యథాస్థాన ముపస్థితోభూత్।మహా రథ శ్శ్రీశుభశైల భర్తుః
గభీర చక్రధ్వని భిర్జనానాం।మనాంసి కర్షన్నివవారి వాహాఃll 50
తత్రానయత్ రాజగృహా దుదారాం కర్పూరహార్ధిం మణిపాత్రక్లృప్తాం
తయాదదౌ ద్భావికటాక్షపాతో।నీరాజతోభూత్ శుభశైలనాథఃll 51
నివేదితం భక్తజనై రనర్ఘ్యం।దివ్యోదనం తత్ర ముదానుగృహ్య
రథా దుదారాత్ శుభశైలనాథో।వతారమైచ్ఛత్ చ్యుమణౌ విదీప్తే॥

అకుర్వతాగ్రే పరకాలయోగి।ప్రబంధశాంతిం ద్విజవైష్ణవాగ్ర్యాః
పశ్చాద్వితేను నిగమాంచలానాం।శాంతిం తథాన్యే ద్విజరాజవంశ్యాఃll
తేషాముదారా నిజదివ్యమూర్తి।సంపర్క సౌరభ్య విశేషభాజః

ప్రజ శ్శతారించ సిరస్సమోదా।దదాపయత్ శోభనశైలనాథః॥ 54
ప్రదక్షిణీకృత్య చతేప్రణేముఃరథాధిరూఢం నృహరిం ద్విజాగ్ర్యాః
వేణుధ్వమాదఁంగిక పాణిఘూద్యా।స్సర్వే సవాద్యాశ్చనిరూఢహాషాఁ॥
అధావహూఢో నృహరిశ్శతాంగాత్।సహైవనీళా ధరణీరమాభిః
విమానమారుహ్య సమానవేషం।స్వధామ సంప్రాప బుధైఃపరీతః॥ 56
ప్రవిశ్యధామాసన మధ్యతిష్ఠత్।మహాభిషేకోత్సవ శీతగాత్రః
దేవస్య కర్పూర సుగంధలిప్తో।మాధ్యాహ్నికారాధన మన్వగృహ్ణాత్॥
భుక్త్వాషకీనూప విభిన్న శాక।సుపూపదుగ్ధా న్న పరీవృతాంతం
మహాదనం తత్రహరిఃప్రమోదా।దాసాయ మాతిష్ఠదశౌ ప్రపాయాం॥
సాయంత నారాధన మప్యుదారం।ముదానుగృహ్యా ప్రణతావక్ష్తం
సర్పిర్విపక్వాఁ బుభుజే సమూప।పిష్టప్రణీతాఁ సరసాన పూపాఁ॥59
అశేత పర్యంకతలే యథావత్।శుభాచలే శోధవధూసమేతః
భక్తాశ్చ తచ్చాసనత స్వధామాన్యా।గుర్ముదాతస్యగుణాఁ గృణంతః॥60
ఇతి శుభగిరి భర్తుఃబ్రహ్మరుద్రాదిదేవై
రనుదిన ముపక్లృప్తారాధనస్యాంప్రియుగ్మే
రధ మనామపి భక్త్యా కీర్తయిత్వా త్రివంశ్యః
ముదమగమద పారాం రంగభూపాను శిష్టః॥ 61

అథ శ్రీపుష్పయాగోత్సవ వర్ణనం.

అధోదితే భాస్వతి భాస్వదంశౌ।వైఖానసాద్యా మధువైరి దాసాః
వారాహతీర్థాంబు విగాహ్యభక్త్యా।సౌర్వాహ్నికం తత్రవిధిం వితేనుః॥ 1
అధోపగత్వా భగవన్నివేశం।కవాటముద్ఘాట్యచ తోరణస్య
అంతఃప్రవిష్టా స్సుఖం శయానం।ప్రబోధయామాసు రతీవహృష్టాః॥
రవిగుదే త్యుదయాద్రిశిరోవరే।వ్యపగతం పరితస్తి మిరం ఘనం
మధుకిరంతి సుమానిమహంతివై।జహి శుభాద్రి పతే శయనం హరే॥
రుచిరవల్లికమాఖ్య మనోహర।ప్రసవసంగమ వాప్య పురోనిలః
తవముదేపవతే శిశిరోద్యవై।జహి శుభాద్రిపతే శయనం హరే॥ 4
కుసుమతల్ప శయ స్తుహినావృతాః।స్వగరుతో మహతీ రుపరిక్షిప
చరతి హంసగణోంబుజషండకృతో।జహిశుభాద్రి పతే శయనం హరే॥ 5

తరణి దీధితిరాతత దక్తటానిబిడభార్చిరపైతి శనైశ్శనైః
శశధరోమిలన ద్యుతిరంబరేజహి శుభాద్రిపతే శయనం హరే॥ 6

సుమహిమీపద శృంఖలమోచక।ప్రజప మాధురవేణుగణారవః
ముఖరితాఖిల దిక్పరిశోభతేజహి శుభాద్రిపతే శయనం హరే॥ 7

లలిత నిష్కుటి పూగ దళాంతర।ప్రసవ గంధవహ శ్శిశిరోనిలః
పరిధునోతి తవప్రమదావహేజహి శుభాద్రిపతే శయనం హరే॥ 8

తరుణ గోపరిరంభణ సోత్సవ్రా।ప్తగణకంఠ నిబద్ధ సుఘంటికాః
పటురటంతి మహాహ్వహుం కృతైఃజహిశుభాద్రిపతే శయనం హరే॥

ద్విజగణో నగరో పవనాశితఃరటతిపక్వఫలాదన తర్షితః
సురదిగబ్ధి రుదీరణరవ్రోద్యతైజహి శుభాద్రిపతే శయనం హరే॥ 10

మధుమరంద నిపూర్ణ మహోత్పల।ప్రసవరేణు సుశోణ వపుర్ధరః
కలమభూషు నదత్యళినాం గణోజహి శుభాద్రిపతే శయనం హరే॥11

మణిరథైర్ద్విప డర్వమణ స్త్రీమే।వృషరథై ర్దశశైకమిమే మృడాః
శిఖరధ్రో యమియా యషడాననోజహి శుభాద్రిపతే శయనం హరే॥

వసుమగు న్ముఖనిర్జర నాయకాఃతవసమేత్య మహాలయ చత్వరే
సమముశంతి తవానన దర్శనంజహి శుభాద్రిపతే శయనం హరే॥ 13

ముదిత మత్తగజేంద్ర మధిష్ఠిత।స్సవనభుక్సుమదామల సత్కరః
శతమఖో యమవాప తవాంగణంజహి శుభాద్రిపతే శయనం హరే॥

శ్రుతి చతుష్టయము న్నదముచ్చర్।విశదహంస విశేషమధిష్ఠితః
శతధృతి స్తవచత్వరమాగతోజహి శుభాద్రిపతే శయనం హరే॥ 15

దివిసురా మనుజా భువిదర్పణా।సుమణి గోతృణముఖ్య సుమంగళా
ఉపనిధాయ తవాంగణ మాశితాజహిశుభాద్రిపతే శయనం హరే॥ 16

పటహ మర్దలడిడ్డిమ దుందుభి।ప్రవరవేణు సుతాళగణారవః
వితతదిక్స్తుతిభి ర్వరవందినాంజహిశుభాద్రిపతే శయనం హరే॥ 17

కృతవిధి ర్విఖనసః కులసంభవః।కిటినరోమృతకుంభ లసచ్ఛిరాః
స్మృహరిశేష తవాంఘ్రి సమర్చకోజహిశుభాద్రిపతేశ యనంహరే॥18

శ్రుతి శిరోయుగతత్వవిదుత్తమఃస్వపదపంకజ భక్తజనావృతః
గగనశైలమునిస్త్వయమాగతోజహిశుభాద్రిపతే శయనం హరే॥ 19

సితమృదుజ్వలపుఁడ్రలసన్ముఖస్సపరిపద్వరకేంకటగంగరాట్
తవ పదాంబుజసేవ నమీహతేఽజహిశుభాద్రిపతే శయనంహరే॥ 20

ఇది తైఃపరిబోధితో హరిఃశయనాదుత్థితవాక్వధూయుతః
కనకాసనమాస్థితో ద్యుదత్ఽనతతిత్వానివరత్న సానుని॥ 21

దంతశుద్ధి రసనావిలేఖన।ప్రక్రియామధశుభాద్రినాయకః
ఆతతాన పరిమృష్టపాణిపద్మగ్రవక్త్రిముకుళో యథావిధి॥ 22

అష్టోత్తరేణ మణికుంభశతేన పశ్చాద్దేవస్నమైచ్ఛదభిషేక విధిం విధిజ్ఞైః
ఆజహ్రుఃనంబుతదనుప్రయతా ద్విజేంద్రాః

వారాహపుణ్య పరనస్సమగీతవాద్యైః॥ 23
దేవస్యతస్య పురతోమణిమండపస్య
మధ్యేవిచిత్ర కవితానయుతే ప్రపాయాం
ఆమూలకృత్తకదళీ పరనారికేళ

కాండానువేష్టిత మనోహరకంభభాజి॥ 24
స్నానాసనం మరకతోపలరత్నక్లృప్తం
సంస్థాప్య దేవముపవేశ్యవధూభిరత్రి
వేదింప్రకల్ప్యధురితస్య తురంగవల్లీ।

స్తత్రాక్షిపత్ విమలభాస్వరపంచవర్ణాః॥ 25
తత్రాఽకద్వయమితం యవధాన్యరాశిం
తన్మధ్యతోమణిమయం కలశం నిధాయ
తస్యాష్టదిక్షుబహిరం తరతశ్చతుష్ప

పార్శ్వేషుచాష్టపరకుంభశతం న్యధుస్తే॥ 26
తానిప్రపూర్య కిటి తీర్థజలేన చూత
పత్రాణి కూర్చసహితానిచసాక్షితాని
విన్యస్య తేషు మునిశాంచితనారికేళాన్

క్షౌమాంశుకైరపి దధుఃపరితో ద్విజేంద్రాః॥ 27
సుత్రామ వహ్ని యమనిర్వతిపాశివాయు
శ్రీదేశ్వరాన్ సపరివారగణాన్ దిగీశాన్

ఆవాహ్యతేషు బహిరావరణస్థితేషు
ప్రాగుద్రఘుధ్యముఖహోడశ కోపచారైః॥ 28
అంతస్థితేషు కలశేషు చ వాసుదేవం
సంకర్షణం చ పరివార గణైస్సమేతం
ప్రద్యుమ్నమూర్తి మనిరుద్ధవిభుం చ సమ్య
గావాహ్యవైదిక వరావిదధుస్సపర్యాం॥ 29
తస్మాధ్యతోమణిమయే కలశేప్రధానాం
దేవస్యమూర్తి మనఘాం కమలాసమేతాం
ఆవాహ్యతాం పురుషసూక్తవరోక్తమంత్రై
రారాధయన్ సపదిపాద్యముఖోపచారైః॥ 30
తస్మిన్ శుభేతు సమయెభవుకానివాద్యా
న్యుచ్చైస్సమాహత ముఖానికలంవినేదుః
ఎకత్రచక్రు రపితాస్సహ నృత్తగీతం
వారస్త్రియో విధృతమంగళ రవ్యవేషాః॥ 31
అన్యత్ర చారుణక కాతకమశ్వమేధ
ప్రశ్నాంశ్చ సోపనిషదోవిబుధాః ప్రపేఠుః
శ్రీభట్టనాథ రచితా మపిదివ్యసూక్తి
మేకత్ర వైష్ణవవరా శ్చముదాన్వగాయన్॥ 32
తత్రాంఘ్రిపంకజయుగే కమలా సఖస్య
పాద్యాంబుమూల మనునాథ సమర్ప్యభక్త్యా
అర్ఘ్యం చ దక్షిణకరే వదనారవిందే
భక్త్యాభయేన చ సహాచమనంన్యధుస్తే॥ 33
స్నానాంశుకం పరిదదు ర్మృదుతంతుక్లృప్తం
పశ్చాత్ శుభాది పతయేథ సుగంధితైలం
విన్యస్యమూర్ధ్ని మమృదుర్వపురన్యపీతా
చూర్ణేనసన్మృగ మదాది విమిశ్రితేన॥ 34
అథ మంగళవాద్యనిస్వనే।ప్రథమానేఖల దిక్షువైదికాః
అభిషేక ముపాక్రమంతతైఃకలశై రాగమబోధిత క్రమాత్॥ 35
ప్రతికుంభ మముష్యహోడశో।పచారాన దదఃముదాయుతాః
అభిషేక మహేత్సవే విభోర్విఖనో వంశ సముద్భవాద్విజాః॥ 36

సకల కలశతీర్థైరపితే ధాభిషేకే
మణికనకగుయంత స్నధ్యకుంభం ద్విజాగ్ర్యః
వర చందనమార్పయ్ విభోరురశిశ్రీ ఘనసార మర్దితం
తుళసీసుమమంజరీ లసత్రజమప్యస్య సిరస్యుపాదధుః॥ 37
మాల్యే నతేనశుభశైలపతి స్తదాసీం
ఆకంఠమాచ చరణాంబుజ దివ్యపీఠాత్
ప్రాలంబినా వివిధవుప్ప విచిత్రితేన
రేజేదివేంద్ర ధనుషేన నవాంబువాహాః॥ 38
శిరసినిహిత వస్త్రప్రావృతేసన్నిధా యా
లయనరమనుపర్యక్రామ తాబద్ధపాణిః॥ 39
కనకరుచిర దండైరాతపత్రై స్సవాల
వ్యజనరజతదండై స్సధ్వజై ర్వీతపార్శ్వః
డమరుపణవభేరీవేణు ముఖ్యైశ్చవాద్యై
నిగమశిఖరవాణీ గాయకై ర్వైష్ణవాగ్ర్యైః॥ 40
అభిముఖ ముపగమ్య శ్రీశుభాద్రీశభర్తుః
కలశ మధవతార్యస్యస్యవామే స్వహస్తే
సిరసి నిహితమాల్యే పాణినా దక్షిణేన
ప్రథమముపదధాన శ్చూతపత్రం నకూర్చం॥ 41
మధురతర నినాదం పావమానీశ్చ సూక్తీః
వరుణమను వరాహం పౌరుషంచాపి సూక్తం
నరహరి మభిగాయ న్నభ్యషించ త్సుపాత్ర్యా
దశశతసుషిణాత తుంభసంస్థైః పయోభిః॥ 42
నీరాజనం తదనుసాద్య దశావక్ల్ప్తం
కర్పూరదీప సహితం ప్రదదా రమేశే
ప్లోతం సమర్ప్య వసనం పరిసీరికామ
ప్యుచ్చై ర్బబంధ వరవల్కలతంతు క్ల్ప్తాం॥ 43
శుద్ధాంతరీయమపి తత్పరిధాయపీతం
కేశాంశ్చ సమ్యగధివాస్య సుధూపధూమైః
కస్తూరికా తిలకశోభిత ఫాలమధ్యః
శోభాంచ కాంచిదవహ చ్ఛుభశైలనాథః॥ 44

అథోద్ధృతాయాం పరిసీరికాయాం
గోదాప్రబంధం న్యపఠద్ద్విజేంద్రాః
న్యవేదయన్నప్యధదాధితాన్నం
సగాఢ ఖండార్ద్రిత ముద్గసూపం॥ 45

లవంగకైలాఫల పూగఖండ జాజీభిరాపాదిత సారభాభిః
తాంబూలవల్లీ నవపర్ణ వీటీశ్చ చర్వసకోత్తర కీర్తిరీశః॥ 46

సమాపయిత్వా తదనుప్రబంధంతీర్థం ప్రసాదం మణిపాదుకేచ
స్వీకృత్యతే వైష్ణవిప్రముఖ్యాభృత్యాముదం ప్రాపుగ దృష్టపారాం॥
అథమధ్య ముపాగతే దివస్తరణౌ శోభనశైలనాయకః
జగృహే నిజకింకరార్పితం త్వపిమాధ్యం దినమర్చనం ముదా॥ 48

మహాదన్న కురుంబకంచమడ్రసయుగ్వ్యంజన సూపమిశ్రితం
పరమాన్న సుపూప మిశ్రితంబుభుజే సద్ఘృత దధ్యుపాహితం॥ 49

అథ భృత్యగణా శ్చేత ల్పృథక్ప్రవిభజ్య ప్రయయుర్గృహాన్ స్వకాన్
అఖనన్నథ హేమకుండమిత్కటిదేవస్య పురస్సవేదికం॥ 50

తదనుజ్వలనం మహానసాత్ఉపసంగృహ్య సిధాయతత్రతే
పరితస్తరుర్గశోభితైఃపరితఃషోడశభి స్సమైఃకుశైః॥ 51

విభునో మునిసూత్రరీతిత స్సకలాన్ తత్రవిధీన్ వితేనిరే
జుహువుఃపృథగాహుతీస్సమిచ్చరుసర్పిర్భిరుదారనిస్వనాః॥ 52

మనుభిశ్చమడష్టనేత్ర ఖాక్షరసంఖ్యస్థిపదాచ వైష్ణవైః
అభితస్సచతుస్సహాస్రికాహుత యస్తత హుతాశ్శిఖావతి॥ 53

హేమె యథావిధి సమాప్తిమితే పురస్తాత్
దేవస్య చిత్రవివిధ ప్రసవౌఘమిద్ధం
విన్యస్య నవ్యతులసీదళమిశ్రితం తదాక్షత్
సమూలమనుభిః పవమానమంత్రైః॥ 54

అర్ఘ్యాది దీపాంతవరోపచారై రభ్యర్చ్యదేవం శుభశైలనాథం
అనర్ఘచరంఘ్ర్యం బుజయుగ్మమస్యభక్త్యాయుతాస్తైఃప్రసవైస్సగంధైః॥
అష్టాక్షరంతుస షడక్షరమంత్రరత్నం
సద్వాదశాక్షర మనుప్రవరానుబద్ధం

నారాయణ త్రిపదయాచ సహస్రవార
మావర్త్యతేంఘ్రి యుగళాని సుమాన్యనైషుః॥ 56
శుభజలవిహితం తదాఘ్యర్ఘపాద్యం
ప్రతిశతకాచ్ఛన మార్పయ ద్విజేంద్రాః
సురభితవర ధూపదీప యుక్తం
సరసమధూత్తర భక్ష్యభోజ్యపేయం॥ 57
శతరిపు మునివర్య గీతగాథాః
ద్వ్యధిక శతోత్తరితా స్సహస్ర సంఖ్యాః
మధురతర రవేణ మంద్రభాజా
న్యపఠిషు రగ్రజవైష్ణవా స్తదానీం॥ 58
అపిచ కతిపయే ద్విజావతంసాఃహరిధురి కృష్ణయజు శ్రుతేశ్చకాండాన్
అపఠిషురపరే సరాయతంచో।పనిషదరాశిమపి ప్రహృష్టచిత్తాః॥ 59
అపిచరిత మనుష్యరామమూర్తే
రధిగత ధామచ వైష్ణవం పురాణం
మునివర కథితంచ కల్పసూత్రం
స్తుతిమపి యామునయోగి రాజక్లిప్తాం॥ 60
మధురిపు శయనావతార రామానుజ యతివర్య
కృతంచ సూత్రభాష్యం
రుచిరవరమునీంద్ర సంపరిణీతా
మపియతి రాజనుతిం నిపేఠురుచ్చైఃః॥ 61

ఇతి దశశతవార మచ్యనాయాం
వివిధ విచిత్ర సుమప్రకల్పితాయాం
అనువిధి సభయం సమాపితాయాం
నరహరి శేషపరాం ముదం ప్రపేదే॥ 62

అధ మధుఘృత నారికేళ ఖండైర్యుతమధివాసిత మేలకాకచూర్ణైఃః
సురభిజ పయసావి పక్వముద్దాదనవరమేష హరిర్ముదాన్వ భుంక్త॥
తదనుచవి ఘనఃకులావతంసాః
హుతవహకుండ ముపేత్య సంప్రదీప్తం
విదధురనువిధి పరికృష్ట పూర్ణా
హుతి మతిదీర్ఘ హవిస్సుధారయాక్తాం॥ 64

మలయజని లవంగ జాజి పృథ్వీఫల సహితం ఫలితం సునారికేళం
సహశిఖ మమలం దుకూలవస్త్రీవృతమధిపానక మాహరయత్ తదానీం
అథచ హుతభుజః పరిదక్షిణంతే
సమనువిధాయతుసాగ్ని సూక్త పాఠాః
పరిముదిత మనసోభి పూజ్యపాద్యాది
భిరుపతస్థు రుపాహితప్రణామాః॥ 66
అదిశదతిము దుజ్వలాముదా రామథచహి వెంకటరంగభూపవర్యః
మణికనక దుకూల దక్షిణాంతాం
సిరసిదధా నిహితార్ఘ శుభాక్షతాక్షతైః॥ 67
తదనుచ ఘనసార ఖండగోధూమం హరిణుగృహ్య హిరణ్యపాత్రనీతాం
కర్పూక ఫల లవంగ నాగవల్లీదళసహితాంముముదేశుభాద్రినాథః ॥68
నిగమ ముఖ మహాప్రబంధ శాంతి స్తదనుయథావిధి త్రైరకారివిప్రైః
సకలమపిచ విన్యయుజ్యతాన్నం।నరహరి భుక్తమధోస పాద్యవారి॥ 69
అథ శుభగిరినాథః పుష్పకం పుష్పరమ్యం
మణిమయ మధిరూఢః శ్రీరమా శోభిపార్శ్వః
వివిధ చతురవాద్యైః నృత్తగీతైశ్చ రమ్యైః
స్వనిలయ మనుపర్యకామ దుద్యత్ప్రదీపః॥ 70
పరిదక్షిణ ద్వాదశకంతదాసీమకారయత్ దేవగృహస్యనాథం
ఏకైకశో నర్తన గీతవాద్యైఃమిశ్రైశ్చ సామర్థ్యజుషాంచ గానైః॥ 71
దివ్యప్రబంధేన చకారయిత్వా
పరిదక్షిణా న్యస్తతతో యథార్హం
చత్వారిచానీయ వితానదీప్తం
డోలాయుతం మండప మధ్యతిష్ఠత్॥ 72
సపుష్పకస్తా మధిరుహ్యడోలాం
విచాల్యమానాం మృదుగీతభేదైః
శృణ్వన్ ముదాకర్ణ మనోభిరామాన్
కించిద్వ్యనైషీ త్సమయం సనాథః॥ 73
తత్రానుగృహ్య స్వరసాని నానా
ఫలాని భక్ష్యాణ్యపి దర్శితాని
పరిదాప్యతాన్యాత్మ సమాశ్రయిభ్య
స్తతోయథాస్థాన మవాపదేవః॥ 74

అవరుహ్యచ పుష్పకాదయం।ప్రవివేశాలయ మంతరావిభుః
శయనం మణిపాద శోభితం।మృదుధాతాంత విచోళమండితం॥ 75

చతురశ్ర విదీప్తదీపకం।పరితో వంశక కూచికాంచితం
వివిధప్రసవ ప్రగాచితం।మృదుకాశేయ కృతోపధానకం॥ 76

అధిరుహ్య శుభాద్రినాయక।స్సహనీశా క్షితిలోక మాతృభిః
శయనా యమునో దధేతదా।సమగాయ్య మధురం కుశీలవాః॥ 77

ఋష కూర్మ వరాహ కేసరి।త్రిదశ ష్యోత్తమ రాజజన్మ
సుబలకృష్ణ హయాన నోద్భవే। ష్వపదానం మధురం జగుస్తదా॥ 78

జయమీనతనుః పురాభవా।నిగమాన్హాధవ సోమకాహృతా
పునరుద్ధృతవాన్నిహత్యతం।ససుఖం శేష్వ శుభాద్రినాయక॥ 79

జయకూర్మవపుః పయోదధౌ।త్రిదశేశ క్షీప్తమధాస్స్వ పృష్ఠతః
అమృతార్థి భిశేషమందరం।ససుఖంశేష్వ శుభాద్రినాయక॥ 80

జయసూకరమూర్తి రంబుధే।ర్భువ ముద్ధార్య సితాగ్రదంష్ట్రియా
అవధీశ్చ హిరణ్యలోచనం।ససుఖం శేష్వ శుభాద్రినాయక॥ 81

జయదేవ నృసింహవిగ్రహే।భగవ స్తంభముఖా దవాతరః।
హతివాకనకాసురం క్షితా।వనకామిన్ఇహ శేష్వ మంచకే॥ 82

జయ వామనమూర్తి రుద్భవ।సురసంప త్పదివృద్ధికామ్యయా
హృతవా హిబలేః పదత్రయం।ససుఖంశేష్వ శుభాద్రినాయక॥ 83

జయ భార్గవసూను రుద్భవ। స్వపితు ర్మాశికృతి క్రుధాజ్వలన్
అవధీర్ద్వ దశైకవారతో।మహివానుగ్ర పరశ్వధాయుధః॥ 84

జయ దాశరధి ర్భవ విభో।గృహిణీ హారిణ మాశరాధమం
అవధీర్దశ దశాననం సుర।ప్రణయా దాహృతవాశ్చ జానకీం॥ 85

జయ నందసుతాగ్రజో భవ।బలనామానక దుందుభే స్సుతః
హతవానసురాన్ ప్రలంబకా।దిమవేషాన్ ధరణీ భరాత్మనః॥ 86

జయ దేవకపుత్రికోదరాత్।వసుదేవస్యసుతో భవ భవాన్
అతనోర్విభవం విలాసితం।తదనంతం ప్రవిచక్షతే బుధాః॥ 87

జయ వాజిముఖః పురాభవా।నిగమాన్హృష్ట తరానుపాహరః
వినిహత్య హయాననా సురం।ససుఖంశేష్వ శుభాద్రినాయక॥ 88

జయ కేశవమాధవాచ్యుతాపరిణతా శేష విపన్నివారక
జయ పంకజనేత్ర మధ్వరేజయ గోవింద హరే కృపానిధే॥ 89

జయ వామన కైటభద్విషజయ దామోదర తార్క్ష్యవాహన
జయ సర్వజగన్నివాసభూజయనః పాహి కటాక్షికైః॥ 90

జయ చక్రధరక్షమానిధేజయ నారాయణ సద్గుణాకర
సుఖమత్రనిశామిమాం విభోవినయ శ్రీశ శుభాద్రినాయక॥ 91

ఇతి గాయతిగాయినాం గణేశుభశైలాధిపతిః కృపాం నిధిః
అనుగృహ్య సుపాయసం ముదాసహ తాంబూల మశేతమంచకే॥ 92

అథ విష్ణుమనో ముదీరితాదశగీతి ర్మధురం జగుర్ముదా
సచతా శ్చతురాశ్శుభాద్రిరాడుపశృణ్వ్ ముదమావ భూయసీం॥ 93

అథతు తదుపభుక్తం పాయసాన్నంచ దుగ్ధం
మలయజమపి వీటీ నాగవల్లీ దళానాం
అఖిలహరిజనేభ్య స్సమ్యగే వార్పయిత్వా
శయనగృహ కవాటం రత్న చిత్రం బబంధుః॥ 94

నిఖిలా హరి కింకరా స్తతఃవిదధానాః పరితః ప్రదక్షిణం
నిలయస్యహరే ర్దిగీశ్వరాఅనవా యప్రణతాన్ న్యయుంజత॥ 95

హేశక్ర హేపావక హేకృతాంత
హేనిర్ఋతే హేంబుప హేసమీర
హేశ్రీద హేశర్వ శుభాద్రినాథః
స్వపత్యయం జాగ్రత జాగ్రతాద్య॥ 96

ఇతినియమ్య దిశాధిపతీన్ హరే। ర్గుణగణ స్మరణై ర్ముదితాంతరాః
మృదుపదం వ్యతిలంఘిత ఘోరణాః। స్వనిలయానగమన్ హరికింకరాః॥

ఇత్యతివంశ జనుషా శుభశైల భర్తుః
గోపాలకృష్ణ విబుధేన నతార్తిహర్తుః
శ్రీపుష్పయాగ మహవైభవ మేనముక్తం
సంశృణ్వతాం ప్రభవతాత్ భవుకప్రదాయీ॥ 98

అప్పాదాయ నృపాలవంశ సుమణేః శ్రీంత్యాది భవ్యాకర
శ్రీమద్వేంకటరంగనామనృపతే రాజ్ఞావచ శ్చోదనాత్

ఆత్రేయాన్వయ రామసోదర గురూ త్తం సాత్మజో నిర్మమే
శ్రీమచ్ఛోభన గిర్యధీశ విభవం గోపాలకృష్ణో బుధః॥ 99
జయతు జయతు దేన శ్రీనివాసో దయాళు
జయతు జయతు నిత్యం శ్రీశుభాద్రీశ నాథః
జయతు జయతు నిత్యం శ్రీశశాది ర్మునీంద్రః
సచ జయతు మహీయాఁ లక్ష్మణార్యో యతీంద్రః॥ 100
సజయతు నియత శ్రీసామ్యజా మాతృయోగీ
సచజయతు మునీంద్రో వానశైలాధివాసీ
సచజయతు గురుర్మే రామసోదర్యనామా
జయతు జయతు నిత్యం చైషదివ్యః పరిబంధః॥ 101
జయతు జయతు రాజావేంకటాద్రీశ సూనుః
జయతుచ కనకాంబాగర్భ దుగ్ధాబ్ధిచంద్రః
జయతు జయతు రంగశ్శ్రీభృ దేహోద్యజీయా
త్సహసుత సఖభృత్యై ర్ధర్మసత్నీ సమేతః॥ 102
సదిశతు భవుకంమే సర్వదా శోభనాద్రి
ప్రభురనుదినమారాత్ మానసే నిత్యసంస్థః
మమచభవతు నిత్యం తత్పదాంభోజయుగ్మే
రతిరితర నివృత్తా నిత్యకళ్యాణ హేతుః॥ 103

శ్రీశోభనాద్రినివాసాయ।
శోభితార్ధప్రదాయినే।
రాజ్యలక్ష్మీసమేతాయ।
నారసింహాయమంగళం॥

శుద్ధపత్రిక.

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
957	7	త	తి
	11	త	తం
958	11	స	స్న
	12	కృ	వృ
	22	నో	నీ
	24	ప్ర	ప్రా
	25	కాం	కా
959	6	ల	లి
960	23	ష్ట	ష
961	6	వృ	హృ
		శ్రకగండకాం	శాడకంటకాం
	10	య	ర
	12	భేద	ఖేద
	16	ష్టి	ష
962	22	సుదరం	సుందరం
963	9	త్ర	త్రం
964	4	మా	మ
	14	చారః	దారః
965		ఏకపంచాశశ్లోకేషి త్తరార్ధః	
		సంపత్కుమారంప్రదదాసుతాయై	
		కన్యాధనత్వేన సమాహితాత్మా	
965	22	పుత్రోయాః	పుత్రాయాః
966	1	సుప్ర	సుత
	4	అరిక్	హర
	7	దా	దా
	8	న్న	సు
	17	ల్ప	త్సు

పుట	పం క్తి	తప్పు	ఒప్పు
	20	స్నో	స్యో
967	8	స్త	త్త
968	3	ఞజ	ఞ్జ
969	1	ద్ధంతం	ధ్నంతం
	2	ధ్వజ	ధ్వజం
	17	వద్ర	హ్యద్ర
970	7	మవత్	మహత్
	12	లోంచ్య	లోచ్య
	16	బాస	మాస
	18	వదా	వధా
	19	వ	ం
	22	ంన	వున
971	1	ష్ట	ష
	17	యో	యె
972	9	తస్నో	తస్యో
	17	స్య	శ్చ
	19	మిధిలా	మైథిలా
973	2	న్యా	హ్యం
		జభు	బుభు
	7	ధి	ధిః
	10	లెఖె	లెభె
	17	సురాపాంగీం	సునా
			సాంగీం
	20	భవృధె	వవృధె
	21	నలనస్తు	నలస్తు
	22	శుశ్రా	శుశ్రావ
974	5	విశంన	విశన్న

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
	6	ష్ఠా	ష్ఠా
	7	ష్ఠా	ష్ఠా
		స	స్న
		నశం	నళం
		క్రీమ	క్రీడా
	8	రాక	రాజ
	9	దమంతీ	దమయంతీ
	15	హ్మా	హ్మా
	19	నళ	నళం
		జాహి	బ్రూహి
975	1	స్థళం	స్థాస్థళం
	13	చచ	వచ
	15	కుర	చర
	18	దృష్టా	దృష్టో
	19	ర్దిదీ	ర్దీ
	21	స్థం	స్థాం
	22	యాం	యం
976	1	తీ	తీం
		భ	భి
	3	ష్కకం	ష్కాకం
	×	జి జి	జి జీ
	11	వైచ్ఛ	వైచ్ఛ
	13	యహి	యాహి
	15	రః	ర
	17	మ్యంతు	మ్యాతు
977	5	ర్వనపి	ర్వానపి
	7	భేమి	భైమీ
	11	అశ్వి	అశ్వి
	18	సిషే	సలే
		కతిః	కతిం

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	20	చి	ఛి
		శే	దేశే
		స్రజాఁ	స్రజాం
978	17	క్ష్వ	క్ష్వా
	19	వదిత్వామై	వద త్వంమై
		సహాం	సహాయం
979	2	జ్య	జ్యా
	4	జా	జ్ఞా
		సయు	సంయు
		ముత్రిం	మూత్రిం
	8	మూధా	మూఢా
	10	తేన	లేన
		దీవ్యతం	దీవిత్వా
	13	దృష్టవ్య	దృష్టవ్యం
	14	స్తంవా	స్తద్వా
	15	బధ్యా	బథ్వా
	16	కలినా	కలినా
		రేణ	రేణా
	19	తాల	తాఖల
980	2	ఖ్యయ	ఖ్యయా
	4	తి	తిః
	7	బాలకీ	బాలకా
	12	శోభా	శోచా
	18	ష్ణా	ష్ణా
981	2	స్ట	ష్ట
	8	కర	కరం
	9	త్రో	త్రోం
	13	సహణః	పహారిణః
	16	ద్ధెన	ర్ధెన
	19	పనార్ద	పాహార్ద

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	24	బాకు	చాకు
982	14	మం	మాం
	17	గాంచ	కాంచ
	19	స్వభాహా	సుఖాహా
	21	ధ్రా	ధ్రాం
		కృపనా	కృపణా
983	3	న్యైహి	న్యోహి
	4	సరై	సర
	5	దృ	ద్ర
		సుభా	సుఖా
		ధుసా	ధునా
	10	తిం	తీం
	11	త్నిం	త్నీం
		తిం	తీం
	15	తి	తీ
	17	తి	తీ
	18	ర	రః
	21	ధాతు	దాతు
984	3	త్సై	హ్యై
	5	జీవ	జేవ
	6	తి	తీ
	7	నాభిషిత్వతిచింతయా	
	8	తి	తీ
	9	క్ష్వాస్తై	క్ష్వాస్తై
	15	యతు	యతీ
	17	నిదం	నీధ్వా
985	1	తి	తీ
	3	త్రాపిమై	త్రాపియో
	12	తే	తేః
	14	త్రిం	త్రీం

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	20	హేహం	హేహం
986	2	శ్వధ్రీయు	ధ్వశ్రమ
	8	స్నాధ్ర	స్నాధ్రో
	17	అస్వా	అపృ
987	2	జస్తు	జుష్టు
	15	కోశ	ఘోశ
988	7	చ	ద్ర
	8	సంగమ	సంబంధ
	9	దాహి	ద్యాహి
	15	సర్భా	సద్భా
	16	స్నో	స్న
989	3	స్యూతః	స్నాతః
		చ్ఛన్న	చ్ఛన్న
	4	భ్యాంవై	భ్యాంవై
	8	స్యాశయేపి	స్యాశయేన
	9	త్రప	త్రచ
	16	ను	స్ను
	19	మాత్యై	మాత్రై
990	2	త్వాశ్రి	త్వా
		రద	వద
	3	తద్య	తద్వ
	4	మనగిం	మలినం
	7	పుత్ర	పుత్రి
	8	రైహై	రైహై
	10	స్వన	స్వా
	15	ష్టి	ష్ఠి
	18	ర్భాయ	ర్ధాయ
991	6	ర్ర	ర్వ
		య	యం
	8	బు	జ

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	9	ను	ను
	10	ష్ణ	ష్ట
	14	ద	ధ
	17	త్యో	ద్యో
		త్పు	త్సు
	19	నల	నలా
	20	త్యా	వ్యా
		బ	బా
	22	హి	హీ
992	4	నంఖాం	నంఖ్యాం
	5	శ్ల్క్	శ్ల్క్
	6	శాఖాస్థఫల	ప్రశాఖ్యా
			ధాగణీత్
	10	నంఖా	నంఖ్యా
		కాశ్యలం	కౌశలం
		దశ	దిశ
	16	భవీ	భవి
993	2	న్యదే	న్యతే
	5	రాజా	రాజ్ఞా
	7	పృతం	కృతం
	18	సినం	సీనం
994	4	ఆహ్యా	ఆరుహ్యా
	14	దూహితుం	
			ద్దూహితుం
995	2	కరకా	కరకాః
		పూర్వం	పూర్యం
	20	నలెన	నలెన
996	7	హ	హా
	9	నం స్తం	స్తత్సం
	11	దతం	ధతం

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
		పతిం	పతిం
	19	మాసి	మాపి
997	2	ఆలం	అలం
	11	త్తమః	త్తమైః
1000	22	ష్ఠిత	ష్ఠత
1001	1	స్తైనయో	స్తనయా
	2	పురం	పరం
	12	తత్తైజాః	దత్తైజాః
1002	18	చ్చాపం	శ్చాపం
	20	సభ్యా	సఖ్యా
	21	గత	గతా
1003	9	శనిం	శనం
	10	హ్ణిష్య	హ్ణీష్వ
	15	హితా	హీతా
1004	3	హిత్వా	హీత్వా
	7	స్వకా	స్వకా
	18	తత్ర	తత్రా
	20	హిణ్యా	హిణ్యాః
	21	దెత్తి	వేత్తి
1005	3	ద్వంశ	ద్వశం
	5	హాణ్యా	హారణ్యా
		నోరంశు	నోంశు
	6	సభాను	స్వభాను
	17	హిత్వా	హీత్వా
1006	13	ధెహ	దెహ
1007	1	వృత్తి	వృత్తం
		స్వరం	స్వరం
	20	భ్యానా	ఖ్యానా
	21	శ్రై	శ్రై
1008	7	శ్రై	శ్రై

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	8	ద్రుహె	ద్రుహే
	10	స్యురా	స్సురా
	19	గిణ	గణం
		శృణుం	శ్రుణు
1010	8	ద్రయం	శ్రయం
	9	చ్ఛం	చ్ఛం
	10	ఉ	ఊ
	14	ప్రాబావా	ప్రాహవా
	16	లోలకః	లోలుకః
		సై	స్సై
1011	3	స్య	స్స
	6	థాఽమా	థమ
		ర్ణము	ర్ణహు
	11	మృగ	మృగీ
1013	4	కిచ	కించి
	6	పస	పస్స
	7	నరసి	నరసీ
	11	నూనీ	మూనీ
	12	త్యాం	తాం
	14	ఘోధ	ఘ్టోధ
1014	2	గణుః	గణాః
	7	రివృతి	ర్వివృతి
	14	జధ	బుధ
1015	4	వచ్చ	ఘశ్చ
		పంచవైచై	తిదంతరే
	6	ఖైర్య	ఖ్యై
	7	ఘష్ట	ఘష్ఠ
		ధిఘు	ధీశశ్చాఘు
	8	తృరా	త్పురా
	12	కచ్చ	కశ్చ

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	14	తా	తాః
1016	11	కత్స	కస్స
	12	ర్విశృ	ర్విశ్రు
	13	వ్యాస్యో	వ్యాసో
1018	16	శ్రేష్టో	శ్రేష్ఠో
	18	నామ్న	నామ
1019	1	స్సై	స్సో
	12	దస్యా	ద్రస్యా
	20	తాం	తా
1021	1	ఘా	ఘా
	7	స్సిస్వ్యా త్స్న	స్స్వ్యా త్స్య
1023	13	ను	సు
	26	ష్టక్	ష్ఠక్
1024	14	విశ	విఘ
	17	యజ	యజు
	18	చాం	ఛాం
	25	క్తా	క్త్యా
1025	3	మధ్యా	మద్యా
	19	బుో	జరో
	22	వాస	వాసి
	26	సో	స
1028	8	రష్ణో	రణ్ణో
1029	19	రణకా	రణకో
	21	ఘీస్తు	ఘీష్ఠ
1030	1	తిజె	తిష్ఠై
	11	త్రపన	త్రపకాశేన
	24	ఎవ	ఎవవ
1031	3	స్సైస్సై	స్సై
	4	శమీ	శమీ

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
		అశ్వీ	అశ్వ
		తద్దారుణీవారణీ	
	6	ధ్య	ధ్యం
	13	తత	తతః
		బ	బః
	14	శ్చైవతి	చేతి
	16	ర్వశ్యః	ర్వంశ్యః
	18	పదా	దదా
		వశ్వా	వశ్వా
		వకాప్వ	పకాప్వ
	19	ద్వి	ర్ద్వి
1032	1	వర్తా	వభర్తా
		దె	దెవ
	3	స్వంయం	స్వయం
	14	మను	పుః
	16	ద్య	ధ్య
	17	ణిభె	ణీవెభె
	20	ప్చె	ప్చె
		కెయె	కెయో
	22	దీర్య	వీర్య
		జ్ఞ	జ్ఞ
1033	1	యాఃు	యాపరుః
	7	వరం	వనం
	16	స్వ	స్వా
		ష్ణ	శ్నో
	22	చ్చు	చ్యు
	2	మస్థా	మవస్థా
1034	3	తుర్వి	తృ
		వద	వధ
	4	యు	యి

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	6	మాతీ	మాత
	16	స్నాస్య	స్నాస్య
		శ్చి	శ్చి
	20	స్వ	స్వ
1035	1	వసుం	వసు
		లణ	లం
		రుసె	రుణ
	9	చం	చీం
	10	స్న	స్త
		దీశాన	దిశా
	12	రు	మ
1036	6	భిదా	భిధా
		ధృతా	ధృతా
	7	నుయాచే	యయాచే
	17	ధస్మ	ధస్య
	19	గాత	గాత
	25	మర	మమ
1037	8	దార్య	తార్య
	13	ర్మ	న్మ
		దుశ్చింద	ఘుశ్చింద
	15	యయుః	యుః
1038		మాఖ్యై	మాఖ్యై
1039	18	దర్శనీయ	దర్శయిత్వా
	20	శోహి	శోభ్యహి
1040	2	వ	ప
	14	ప	ప
	16	దదీ	తదీ
	25	చ	సము
1041	13	విశ్వ	విశ్య
	20	యమవాప	శుచమాప

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	25	ఖడ్గి	ఖడ్గి
1042	2	తత్వో	పత్వో
	5	మక్వో	పక్వో
	21	యాఃయా	యాం
1043	1	యా	యాం
	23	రార్తాం	రస్తాం
1044	7	వక్తుం	పక్తుం
	19	కంట	కంఠ
1046	1	తద్య	తద్వ
	7	సంఖ్యా	సఖ్యా
	20	దెఖా	దెశా
	23	ద్వై	ద్వీ
1047	3	ష్టాపి	ష్ట్వాపి
	7	స్న	ప
	8	శ్న	శ
	9	నృపా	నృప
1048	1	శర్మా	పర్మా
	2	వాదఃవారః	
	6	వ్యత్తా	వ్యాత్తా
1049	1	ద్రష్టు	ద్రష్టుం
	25	విశ	దిశ
1050	7	త్రాజ్ఞా	త్రోజ్ఞా
	23	పన్వ	పన్న
	24	స్నర్వతి	స్నర్పతి
	25	స్నర్వ	స్నర్ప
1051	3	వర్ష్మో	పర్ష్మో
	10	ఋత్రీ	ఋత్ర
	16	కృతఃకృత్	
	19	ష్ణో	ష్ణోఃణ
1052	4	నృహాదిష్టి	నృపాదిష్టి

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
		హాశ్య	హాత్య
		ష్టా	ష్టా
	7	ష్టా	ష్టా
		తిష్ట	తిష్ఠ
	7	దదానీం	తదానీం
	19	హ్యాం	హ్యాం
	22	స్యా	స్యాం
1053	8	చిరలా	చిరకాలా
	9	స్థానా	స్థానా
	17	స్వాహి	స్వావా
1054	2	శా స్త్రేషుపారంగమిశో	
	3	భిలాసై	విలాసైఃవిలాసైః
	6	వస్య	నశ్య
	9	కృప	కృత
	22	త్తస్యా	త్తమస్యా
		పుత్రోసమూచతుస్సప్ర	
		ణతీభుజంగం	
1055	1	ధత	థ
	6	శ్రుత్వా	శ్రుతా
	8	నిత్యయాం	నిత్యానాం
		ణ్య	వ్య
	11	ష్టాతీ	ష్టాత్రీవ
	1	శరి	శరీరి
	13	న్నెత	న్నెన
	14	వలయా	వలయం
		దక్ష	దక్షీ
	17	శ్చ	శ్వ
		ఙ్ఞాన	ఙ్ఞానల
	19	ముదీయతపఃపాలనం	
	24	శేవ	సేవ

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1056	2	మాణవ	దానవ
	6	విద్ధం	విద్ధః
		నరీచ	నారీచ
		తీస్యాం	తస్యాఅం
1057	1	శెయం	సెయం
	4	హ్యు	ష్యు
	13	తుశ్మ	తుశ్చ
	19	ద్ధికం	దికం
	24	స్సమి	స్ససమి
	26	ప్రవృ	ప్రహృ
1058	1	ద్వ	థ్వ
	2	నవా	నరా
	11	ఎనాం	ఎనం
	15	కంత	కంఠ
	23	వివమకు	ఎవాకు
1059	1	చమ్య	శమ్య
		కంధా	కంఠా
		ణర్తుః	భర్తుః
	6	మత	మృ
	7	న్మో	న్యో
	9	వరారూ	వరాధిరూ
	15	స్తాస్మ	స్తస్మ
	18	వుంఖుః	వుంభిః
	19	తిరో	తరో
		కినా	కేనా
	20	ర్తుస్వ	ర్తుంస్వ
	21	త్రుం	త్రం
1060	1	పత్నీ చకువలాశ్వస్య	
		పత్నీకువలయాశ్వస్య	
	6	ష్యతి	మ్యతి

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	7	సైనైఫ	శైనైప
	8	స్తై	స్త
	10	మండత	మంత
	12	శ్వర	శ్వత
	14	భి	ఖ
	15	ననం	నం
	18	వుప్ర	పుత్ర
	19	ప్య	ప్యా
	20	బా	పా
	21	న	స్న
	22	జత	ఋత
1061	1	సాసాం	సాయాం
	2	వం	ప
	9	స్త్రియో	స్త్రయో
	17	బత్నీ	పతీ
	19	సాబాహు	సుబాహు
		శుత్ర	శత్రు
	20	స్నం	సం
	21	ప్ర	ప్య
	25	శ్యై	శ్చై
	26	ద్బా	ద్బా
1062	2	హూహా	మాహా
		భ్యాం	ఖ్యాం
	6	ధ్య	ద్య
		భిల	ఖల
	7	రుత	ఋత
	8	ను	మ
	16	ద్యు	ద్యై
1063	6	స్యయ	స్వయ
	10	శశం	వశం

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
		నెవ	దేవ
	12	ఱీణ	ఱీణ
1073	5	లంబి	లంబీ
	15	బి	భి
	8	త్తృ	త్తృ
	19	భీ	భ
		చతుర్థసర్గె.	
	23	ధవ	ధైవ
1074	5	త్మ్మ	త్మ్మజ
	24	ధీయ	ధారయ
	11	గాభ్యా	గాఖ్యా
		స్తాద్భిజ్య	స్త్యాజ్య
	13	వత	వ్రత
1064	1	జ్యై	జ్య
	13	చికి	చకి
	2	దా	ధా
1075	15	త్త	తు
	12	చా	బా
	16	త్వి	త్పి
	14	జ్జె	త్పై
	18	కిం	కం
	19	హిచ	హైచ
1076	9	నిష్టా	నిహా
	24	యఖ్యాయబుధ్యా	
	12	నీ	టీ
1065	19	శి	శ
	18	ష్టస్తు	ష్టత్తు
	9	న్యా	న్యాః
	19	యాం	యాం
1067	10	షట్	షట్
		నీ	నీం
	11	పత్యా	పత్నీం
1077	9	రేంద్రై	రీంద్రై
1069	22	వ్య	ద్య
1079	11	డ్యః	డ్యాః
1070	10	నారి	వారి
1080	13	భ్యతి	భ్యధి
	21	హి	హై
	15	దృభ్యో	ధృభ్యో
	25	షి	ష్ణిం
1081	14	హ	హ్మీ
1071	1	షి	ష్ణి
1083	౪	మా	మో
	2	తకువ	తమెవ
	15	దయా	దయ
	9	వ్య	హ్య
	11	గ్నిః	గ్నుః
1084	4	స్ను	ష్ణు
	19	కెక	కైక
	18	స్తై	నుః
	26	విధా	విధాయు
	19	నా	స్తా
1072	7	ష్ణ	ష్ణ
1085	22	విభా	బభా
	16	కే	కేషు
	6	తీ	తీ
	23	చక్ర	శక్ర
	12	శతా	శతం
	24	స్తివా	స్తిహి
1087	8	పుర్యాం	పుపుర్యాం

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	17	ాన	ాస్త్ర
1088	1	హతః	హృతః
1089	8	ళ్యాం	ళ్యాం
	12	తా	తాః
	14	ఏవ	ఎవ
1090	3	పల	ఫల్క
		శ్య	శ్వ
	11	చరా	చార
	16	ర్య	ర్వ్య
	22	శ్నా	శ్చా
1091	11	తేజ	ోజ్జో
1092	18	ద్యాస్తస్య	ద్యాస్తనయా
			స్తస్య
1095	10	జజె	జజ్ఞె
		దు	ధు
	18	తీత	తీతి
		ైనాః	ైన్యాః
	19	యది	యదు
		పంచమసర్గే	
1096	5	భవహి	భవతాహి
	7	డ్వీజ	డ్వీజ
	8	గవ	గవ
1097	3	ద్యను	ద్యదు
	5	నిజ	నిబ
	10	భిన్న	ఖిన్న
	11	ోీ	ోీ
		రూప	మాప
	20	దె	న
	23	తాం	తీ
	27	ష్టం	ష్ఠం

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1098	7	ష్ట	స్తత్
	9	స్తా	ిస్థ
	11	వయ	వతా
	18	భిన్నా	ఖిన్నా
	22	తేషు	వేషు
	25	తేన	జేన
1099	5	సుకా	సుతా
	11	ణా	ణా
		తా	తా
	12	స్త	ిస్థ
		త	తి
	12	తా	తా
	14	నిద్రం	నిద్రాం
	17	తాతా	తాతా
1100	9	విష్ణా	విష్ణా
	25	శృతే	కులే
1101	18	స్తి	స్తి
	26	ద	ధ
1102	12	నదే	నిదే
1103	8	స్త	న
	26	జి	జీ
1104	6	ఖాండీ	భాండీ
1105	8	ణాన్య	ణన్య
	9	యజా	యజ్ఞా
	15	యితో	యతో
	17	తాన్యచ	తాన్యచ
		తతే	తలే
1106	1	రమయ్య	విలాసైః
	9	దృశ్యే	దృశ్యై
	21	ర్వ్యా	ర్వ్యా

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	23	తోక	లోక
1107	15	మాద్రో	మాద్రోళ్
	18	ధై	ధై
1108	10	రుధై	రుగై
	14	తల	తమ
1109	8	మ్యాచ	మ్యాంచ
	13	నెవ	నైవ
	23	మదా	మధా
	25	తథెవ	తథైవ
1110	9	న్యా	ద్యా
1111	4	సతా	సదా
	17	నూన్యం	మాన్యాం
	19	సా	స్యా
1112	3	న	నః
	6	మాప్యా	మప్యా
	8	విదెశ	దిదేశ
1113	1	నాచె	నచే
	7	కూజరం	కుమారం
	9	పతిసం	పితరం
	11	కాగ	కాఘు
	17	నుత్సాయం	నుపాయం
	22	హెం	హీం
1114	18	ద్రా	ద్రాః
	19	థ	ఠ
		స్థ	వం
1115	7	దభిన్య	డభ్యా
	11	రభ్జా	రభ్దా
1117	1	స్యహా	స్సంహా
	10	యెుః	యుః
	22	తరం	పరం

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	25	పత్య	పత్య
1118	8	నమి	గమి
	17	తుణ	ఝీణ
1119	6	హాంగా	హాంజగ
	15	సెనా	సెన
	26	రగ్రా	రాగ్రా
		తుత్ప	ధుత్ప
1120	1	గ్రమ	గ్రాష్టమ
	8	హిన్యాః	హింస్యా
	11	భ్యా	ఖ్యా
	12	స్న	స్నం
	14	చలి	చవి
1121	8	వర్ణః	వశ్యః
1122	12	దోద్ధా	శోదా
	20	తదామృదంగాదివివా	ద్యమండలీ
	26	స్న	స్నం
1123	11	నందం	నందిః
		త్యురు	తక్ర
	15	దీచా	నచా
	20	జం	జో
	21	తిత	షిత
1124	11	వృత్వా	కృత్వా
	16	సాధ్యః	సాథ్వ్యాః
1125	3	నపి	పిన
	7	తేపి	తేఅపి
	15	న్తూజ	న్తూజ
	17	గృహ్య	ప్రగృహ్య
1126	5	చతు	చక్రు
	7	సుధావతీ	యథావత్

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	25	శ్మ	శ్వ
1127	5	ళాం	శం
	7	మెదా	మోదా
	8	గో	ద్రో
	14	దావయః	నందాదయః
	26	మహే	మహె
1128	8	ఘ్రి	ఘ్రీ
	10	చా	నా
	11	గ	గ
	22	శంకో	శంకా
1129	8	హా	హ్యా
	17	ఙ్మ్య	ఙ్మ
1130	9	మంజ	మంభ
	26	ద్య	ర్య
1131	26	క్తా	క్తో
1132	12	న్మప	న్మయా
	13	తదా	తధా
	17	భితే	భిలే
	21	బిట్టపై	లిణ్ణపై
	24	బి	లి
1133	10	ణో	ణ్మో
1134	11	దా	ద్ధా
1136	5	రా	ర్తా
	6	కానా	నాగ
1137	15	పోస్య	నోప్య
	17	త్యా	ష్యా
1139	4	ద్ధం	ద్ధః
	14	త్వా	త్యా
	16	జిష్ణు	జిష్ణు
	18	ష్ణో	ష్ణు

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1140	16	ప్రై	ప్రి
	18	సీ	ష్ణీ
	19	త్రా	త్రా
1141	7	ప్య	స్య
1142	12	త్నా	త్నీ
	15	త్రా	త్రీ
1143	8	ణం	ణీ
1144	22	నగ్రజ	నాగ్రజ
1147	5	రేవ	రైవ
	6	గ్ర	గ్రం
1148	14	దునా	దునా
1149	26	నీ	నీం
1151	26	నోద్య	సోద్య
1152	7	మహా	మమా
		ష్మషేస్ర	
1154	6	తృతీ	ద్వితీ
	16	రత్నమాలా	కళావతీ
1155	1	నమ	కమ
	22	భరం	భనం
		దా	ధా
		భలి	భవి
		త్యా	త్యో
		న	నః
	23	లె	వే
1156	4	దా	ధా
	17	ష	ష్ణీ
	19	స్వా	స్వీ
	20	ళి	ళీ
		ఘు	గ
	21	ణ్య	ణ్యేన

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	22	దే	వే
		ళి	ళీ
	23	మయి	మై
1157	2	జాచ	జాంచ
	14	మతు	మాతు
	17	మ	మా
		ద్య	ళ్యం
	19	తద	తదను
	20	నా	నాఃఁ
1158	3	కె	కెన
		ధ్ఛచ	ఛెచ
	5	త్యా	త్న్యా
	26	స్మా	ఛా
1159	1	రాధా	ధారా
1161	17	ధార	కార
	22	న్యూత్కాం	షూత్కాం
1164	8	నూచా	నూంచా
	23	రుద్భు	రద్భు
	28	తాని	త్తాన
1165	14	ష్టో	ష్ణో
1166	4	గృహా	గుహా
	10	వ	ఏ
	13	వద్ధృ	దుద్ధృ
	24	న	స
	28	క్తో	క్తా
1167	1	యాయ	యూయ
	2	మితి	నితి
	25	ముపా	ముపా
	26	ష్టో	ష్ణో
		బా	ధా

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1168	8	మకు	మూకు
1170	13	స్తా	స్తా
1171	3	తత్ర్ప	తత్ర్ప
1172	19	ముతా	సుతా
1173	1	గ్భ	గ్భ్య
	16	రామి	రామో
	19	తృ	దృ
	21	మును	మను
1174	4	సోఁ	సో
1175	11	ష్టం	ష్ణం
	12	వదం	పదం
1176	4	స్త్రో	త్రో
1177	3	విక్ర్ణ	విక్ీర్ణ
		కల	కబ
1178	9	స్యోశే	స్యోశె
	19	దృమా	తృమా
1180	9	రాహావా	రాహతా
	21	భేది	ఖేది
1182	19	గ్నా	గ్నాం
1183	27	వెదా	తెదా
1184	7	తదీ	తుదీ
		సప్తమసర్గే	
1187	12	త్రిలోక	త్రైలోక్య
1190	20	ష్టస్య	ష్ణ
1191	7	షికె	షిక్తె
	18	లివె	విలె
		త్యష్ఁ	త్యాష్ఁ
1192	14	సాఁ	స్తాఁ
	18	హృదయాశ్చక్రుర	లింగితాని

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1193	2	ధ్య	ద్య
	9	త్రో	త్రో్
1194	17	లె	ల్లె
		మి	ని
1195	5	లా	లాఁ
	11	వమి	పమ
1196	23	రుదు	రుదు
1197	9	న్యత	నత
	14	న్య	న
	23	తు	తుఁ
	24	జనివి	బువిని
1198	11	ప్రస్థా	ప్రస్థా
	24	వద	వడ
1199	20	రంతత	రంజిత
	24	డా	తా
	6	స్కా	ష్కా
1200	16	తి	త
	21	స్కా	స్తాఁ
1201	19	నభా	నభ
1202	23	కామో	కామో
1203	2	ఖీ	ఖీ
	7	యూ	య
	19	గురో	నురో
	21	ఫ	ధ
1204	20	పోచ	పోచ
1205	3	వా	వ
	21	యయూ	యయా
1206	8	ష్టా	ష్టవ్వా
	11	భి	ఖ
	16	స్రీ	స్త్రీ

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	18	త్రం	త్వం
	19	రతిం	గతిం
1207	15	త్వ	తృ
	22	ఛి	చ
1208	18	వదృ	వృ
1209	1	స్సచ	స్వచ
	3	ద్ధైవ	ద్ధైవ
	10	మ్మాస్సై	మ్మాంస్సై
	14	హ	హా
1210	5	త్య	త్యు
	16	త	తవ
1211	11	ఖ్ఖ	జ్ఞ
1212	1	సారా	సాదా
	8	స్స	స్వ
	10	లెం	వెం
	12	స్నస	సన్న
	15	దత్రై	ధత్రై
	20	భో	బో
	21	మా	మ
	23	ఖో	ఖ
	24	న	స్వ
1213	4	విథా	వధా
	16	జ్కా	జ్ఞ
	16	దంను	దంతి
1214	1	సం	స్సం
	6	ధ్ధ	ద్ధ్ధ
	7	ష్టా	ష్టా
	20	తాం	తా
	21	గిరి	గిర

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	24	నూన్య	మాన్య
1215	19	కం	కీం
	23	స్థా	ష్ఠా
1216	20	మధ్య	పుద్య
	22	యో	యూ
		విష్ట	ష్ణు
	23	నిఁ	ని
	24	హ	హృ
1219	6	యంత	య్యంత
	16	త్తఃు	త్తం
1220	19	నమి	గమి
	24	స్థాఁ	స్థాం
1221	2	స్మ	స్వ
1222	1	పథాంతరే	పథోంతరే
	9	సర్వా	సర్వా
	11	రిష్యా	శిష్యా
	17	తత్సద్భ	తద్భ
	20	తా	త్తా
	8	ప్తన్న	ప్తమన్న
		అష్టమనర్థే	
1225	5	నానా	నా
1226	2	న్మా	స్మా
	8	స్మా	త్మా
	16	త్యాప	త్యాహ
1227	5	రచి	రచిఁ
	6	దాం	దా
	12	ద్యై	ప్యై
	16	హీవా	హీహా
	24	నోయ	నీయ
	10	స్యపది	స్నపది

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1229	10	భీండ	భండ
	17	ల్య	శల్య
	21	ష్ట	ష్టా
1230	19	ధఃు	దఃు
	20	ష్టై	ష్టైన్
	23	తాచ	తాచ్
	25	దె	ధె
1231	1	రుదం	తదం
	3	హ్వా	హ్వాఃు
	8	ఐ	మై
	26	దృష్టా	దుష్టా
1232	4	దృ	దు
	5	శ్య	శ్వ
1233	2	స్మై	ష్టైన్
		విశేష	విమేశ
	12	దీవ్య	ద్దీవ్య
	23	ధ్ని	ధిఁన్
1234	1	ఓ	ఓ్య
	4	ష్టా	ష్ట్యా
	24	హి	హి
1235	9	పుతా	పుత్రా
	15	నర	విర
	19	దను	ధను
	20	నా	నో
	22	ఖ	ఖ
1236	11	ష్టష్ట	ష్ణష్ట
	12	త్యా	త్కా
	15	త్స	త్సు
	22	త్తా	ష్టా

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	23	పాయసం	ప్రాయణం
		ఘుఁ	ఘుఁ
1237	3	ర	చర
	12	వాసం	వాససం
	23	ననతః	ననంతః
1238	8	ఛా	ఠా
1240	2	హృణ్ణో	హృష్టో
	10	గా	గా
1242	5	షమాం	షమం
	14	ధ్దమ్	ధ్వ
		ఖద	ఖధ
	22	త్యం	త్కం
1243	4	పా	ప్రా
	9	జ్క్యా	జ్క
	16	వ్య	న్య
	17	సెషు	ఖేషు
1244	11	మె	వె
	16	ప్రై	ప్రై
	17	ధృ	ద్రుద్
	21	ర	ఠ
1245	7	నాద	సాద్య
	10	హన	వధీ
1246	3	వా	వాఃఁ
	14	హు	హ
	25	రాద్యో	వాద్యో
	26	త్రో	త్రో
1247	3	త	తా
	6	జ	ద్య
		ణినా	ణిషా
	16	హృన్ని	హృదిని

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1248	1	భ్యోతి	భ్యోతి
		ఐవార	కుమార
	11	త్రైతా	తెతా
	19	వధత్	వధీత్
1249	1	మర్	మఁ
		ష్ట	ష్ణ
1250	9	దుఁంభి	దుఁందుభ
	25	న్మో	న్మో
1251	17	యుఁశో	యతా
	22	చతు	శ్చతు
1252	13	దె	ధె
	25	నఖా	నఖా
	26	ష్ట	ష్ణ
1254	15	శ్వ్యా	శ్యా
	16	ద్ధా	ట్టా
	20	తః	తం
	26	హిత్యా	యిత్యా
1255	5	తా	తో
	14	బా	చా
	15	తద్వా	తత్వా
	18	ష	ష్ణ
	19	స్ప	స్ప్య
	23	త్రాం	స్త్రీం
	26	హస్తి	హస్తి
1256	24	భ్యాం	భ్యా
	25	తుతే	నుతే
1257	12	ప్రాసి	ప్రస్తి
	18	రుష్టే	రుష్టో
1258	16	ధృ	ధ్వ
	17	బోధ	ద్ధో

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	23	శాజీక్	శాజక్
1259	6	బా	చా
	20	ద్దైవ	ధ్దైవ
1260	1	చ్చి	చ్చ
	5	ద్ధిం	ద్ధిం
1261	17	శే	శ్రే
1262	7	తూ	తో
	21	నాయం	సోయం
	24	ష్ణోనా	నాష్ణో
1263	6	ద్ధార	ద్భార
1265	1	వాం	వాఁ
		నవమసరై	
1267	3	ప్రాప్తి	ప్రాప్య
	8	సితః	శితః
	10	హ్యా	వ్యా
	12	మశ్యా	మస్యా
	17	స్యో	స్వో
	21	ద్ధగ	ద్ధా
1268	1	చం	చఁ
	6	పృధా	హరే
	7	రుదా	రుణా
	12	గంతుం	నంతుం
		కుర్యంతి	కుర్వంతి
1269	18	దాంత	దాత
	20	క్తా	క్తా
1270	5	హేప	హేప
	6	గతా	గతో
		ర్భా	ర్భఁ
	15	వెన	తేన
	16	ణ్ణై	ట్టై

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	21	ధి	ధ్రి
	22	ణె	ణ్రె
		రా	రో
	25	రె	ర్రె
1271	9	వ్యచిం	విచిం
	21	చమ్యా	చమ్వా
1272	4	క్మి	క్మీ
		హా	హో
	6	ష్టం	ష్ణం
	15	స్నచ	సచ
	18	తాద	దాద
	21	దిఁ	ద్రిఁ
	23	వహ	వతోహ
1273	18	పుత్రం	పుత్రీం
		ప్ప	ప
1274	3	ధీవవణఁ	ధీవరేణ
1275	12	గతా	గతో
1276	1	తా	తాం
	7	న్యం	ం
1277	5	హెధ	హేధ
	11	తి	ణి
1278	1	ప్రష్టై	పృష్టై
	6	ష్టష	ష్ణష
	24	నృ	స్పృ
1279	7	పరే	పడే
	12	యుతా	యుతో
1280	4	ధితాం	ధిఁతాఁ
1281	9	తా	తో
	10	ట్టష్టి	ష్టిష్టి
	12	ట్టష్టా	ష్టిష్టా

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1282	1	దనం	థనం
	6	కాంచి	కాంశ్చి
	8	ప్రి	క్రి
	23	సం	స్తం
	17	కృ	హృ
1283	26	ప్రసా	ప్రస్థా
1284	23	భుక్త్వా	భక్త్వాయ
1285	6	పితావత్	పితస్సైః
	8	సీత్	తీస్తీత్
	25	తిష్టా	తిష్ఠా
1286	5	ం	ఃం
	13	మ్నా	మ్నా య
	17	భ్యా	ఖ్యాం
	22	యాతా	యాఁతో
	23	తాఃం	ఁతోఃం
	24	మది	మధి
1287	3	జ్ఞో	జ్ఞోయ్
	24	శతా	శరా
1288	13	జ్యచ్ఛ	జ్యతచ్ఛ
	15	ది	ధి
	16	భవై	భవైర్
	17	కా	కో
	19	యంత	యంశత
	21	రూప	రూరు
	22	త్కైర్య	త్కైర్
1289	2	కాతి	కోతి
	3	పఃం	పం
	6	శ్యై	వ్యై
	13	అగస్యు	ఆగస్సు

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	17	భా	భా
1291	5	తాధ	ోధ
	10	ది	ధి
	14	మా	రూ
	17	సు	షు
	19	తై	వై
	21	యూ	యం
1292	2	ఠతా	ఠిఁతో
	7	ణ్ణ	ట్ట
	18	పాతి	పారి
1293	5	చిత్	జిత్
	8	ధృతఃవసుఃసుతానగ్న	జిఁతోనూత
	10	నామఃసోమఃం	
	14	వింయాఃం	విందాయూఃం
	22	తై	తా
1294	6	పఃం	పం
	7	ద్భనెన	ద్భలెన
	12	హిత	హత
	26	ఖీ	ఖు
1295	2	హ	హూ
	13	ణా	ణ
	21	ప్ర	త్ర
1296	8	ోవ్యపి	ోస్సీ
		పతి	రతి
	14	ద్ధాం	ద్ధా
	16	షబ్ది	షబ్ది
		హ్మీ	హ్మీ
	19	సభ్యా	సఖ్యా
		ణ్ణ	ట్ట

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1297	6	లెఖ	లెఖి
	10	తత్యు	తత్సు
	13	క్ష్వా	క్ష్వే
	19	పతీం	పాత్రం
	22	భాగై	భోగై
1299	13	హృతా	హృషో
	14	తురా	తుషో
	15	గా	గా
	26	వార్తాం	వాహం
1299	6	నషరల	నమరం
	9	జో	జ
	11	చజే	బలె
	13	ప్సై	ప్సై
	19	తా	తో
1300	6	ర	ద
	19	ర్ప	ర్ప్య
	21	ప్రథి	ప్రవి
1301	17	ర్యంతం	ర్యంతీం
1302	7	జని	బుని
1303	9	సాదెన	సాలేన
	10	ద	ధ
	13	రేన	లెన
1304	9	క్ష	క్ష
	13	ష్ణా	లా
	14	న్యా	ష్ణ్య
	24	కా	కో
		ధీం	ధీ
		దిశ్	విశ్
1305	1	దు	మ
	5	హ్రిత్యాహా	ప్రముఖ్యా

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	7	ప్య	స్య
		హై	హ్మై
	11	ద్ర	ధ్ర
	13	మాపం	మాప్తం
	17	ద్ర	ద్ధ్ర
	18	థి	ది
	22	ధ్వై	ధ్ధ్వ
		ధర్మ్మ	ధర్మ్మ
	24	ద్ధ్	ద్ధ్
		భ్	భ్
		కృచా	క్ష్వచో
1306	8	ధ్వై	ధ్ధ్వై
	14	గంగ	గంగా
	15	ద్వీత్క్ష్య	ద్వీత్క్ష్యప్తనం
	16	ణా	ణా
	19	ళోభ	తాభ
1307	3	మెతా	మెళో
	4	మ	మం
	7	హ్న	హ్మ
	14	ణ్ణో	ణ్ణో
	25	హ్న	హ్మ
		చాను	చోను
1308	1	వ్రోఘూః	వ్రోఘూః
	3	వచా	నచో
	8	రగ	రగా
		న్నగా	న్నగ
	14	ధ్వై	ధ్ధ్వ
1309	12	రోథీ	రోదీ
	22	సిఖ	శిఖ
1310	4	దిన్య	దీవ్య

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	5	ప్రీత్యై	ప్రత్యై
		హే	హో
	12	తృ	శత్రు
	17	యయో	యూ
	20	ర్ధితా	ర్దినో
		ద్దతాఃద్దతః	
	26	తం	తః
1311	9	పితో	పిణో
	20	కతా	కతో
	22	జ్యా	జ్య
	24	ష్వా	ష్టష్వా
	26	ష్టోద్య	ష్ట్రోద్య
1312	1	దృశ్వా	దృష్టష్వా
		చిత్తా	చిత్తో
		త్వశ్వి	త్వష్టృశ్వి
	26	శ్వక్ష్వి	శ్వష్ట్రాశ్వి
	27	రా	ర్తో
		భుః	భృ
1313	2	తిః	తిం
	8	దీర్ఘ	తీర్థ
		కతాహ్నికృ	కృతాహ్నిక
	9	హేమ	హే
	12	రేః	రోః
	17	తా త్త	తో త్త
	18	తా	తో
	21	ద్వై	ద్వ్యై
	23	గతా	గతో
	24	తా	తో
1314	2	తెద్వేయు	తేచాయు
	4	విభు	విభో

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	7	త్రీ	త్రీ
		తా	తో
	9	తా	తో
	12	తా	తా
	10	భూతా	భూతో
	24	హే	హే
1315	1	హి	హీ
	20	సభ్యై	సభ్యై
		పత్యై	పత్యై
	25	శా	సా
	27	శ్చ	చ్చ
1316	5	వరో	విరో
		ధ్య	ద్య
	8	భూ	భూ
	16	దినా	వినా
	19	తం	త
1317	1	ష్ణా	ష్ణాం
	7	భీర	భీర
	11	గలో	గతో
1318	4	తతః	తితః
	5	త్నీ	త్నీం
	9	రు	కు
	12	ష్టి	ష్టి
	19	ది	ధి
	23	ష్ట్యై	ష్ట్యై
	24	ధీర	వీర
1319	3	గతా	గతో
	5	హాయై	హాయై
	7	ష్యాం	చ్యాం
	11	ర్ణ	ర్ణ

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	14	హితా	హిఁతో
		తా	రా
	17	జఁ	జఁ
1320	9	దిత్త	త్తస్త్రీ
1321	6	ప్రై	హై
	13	ద్వ	ద్వ్యా
	15	హి	హై
1322	14	న-	న-
1324	2	హఁ	హఁ
	20	భో	ళో
	22	ష్ణా	ష్ణాం
	24	త్ను	శ్ను
1325	5	ఙ్ఞా	ఙ్ఞా
	22	ర్వతో	ర్వతా
1326	7	ర్వ్వై	ద్వ్వై
	0	త్రృ	త్రృ
	27	త్వి	త్వి
1327	25	ష్ణ	ష్ణఁ
1330	24	ను	ను
1331	4	ఖం	ఘం
	16	ఠాం	తాం
	25	భ్యా	ళ్యా
1332	5	ప్ల్యా	ప్ల్యా
	11	ధ్వ్యా	ర్వ్యా
1333	3	డా	ద్యో
	9	సి	ని
1334	6	మానఁ	మానీఁ
	10	రుణ	రుణా
	14	త్తె	త్తెఁ
1337	6	నందా	నందో

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	13	ఠ్మా	త్మ
1340	8	సుతా	సుఁతో
	16	హామ	హాన
1341	2	వె	లే
	17	పృదు	పృథు
1345	20	ష	ష్ణ
		తిధ్ధ	తీర్ధ
1349	17	వీధ్యా	నధ్యా
1350	0	బి	బ
	25	త్తత్తా	ర్యత్తా
		స్వర్థా	స్వర్థా
1352	17	స్వృగ	స్వగ
		త్తృ	త్తృ
1353	7	మారి	మాలి
1356	7	ధృవ	ధృవ
	17	త్వా	త్వా
	22	ద్వై	ద్వై
1357	7	ప్ల్యా	ప్ల్యా
	15	గృహాతుం	గృహీతుం
	17	ధీ	ధీఃఁ
	27	జ	జి
	28	హీమ	మహీ
1358	2	త	త్య
	10	తలీ	తలే
	12	తో	తా
	26	ఋత	ఋత
1359	1	థా	ధ్యా
	22	హే	హో
	23	పుర	పురం
1360	12	న్యా	న్ను

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	19	జని	జని
1361	19	భ	భి
1362	13	ణేన	ణేనన
	22	న్నృపః	నృపః
1364	13	సమ	సమా
1365	7	నేవ్యం	సేవ్యం
	12	హే	హేహా
	13	న్య	స్న
	18	ముత్థ	రుత్థ
1366	2	కృ	క్ష్మ
	16	ట్టిష్టే	ట్టిష్టే
	18	ఛ	భ
	27	ది	వి
1367	4	ఠి	తీ
	13	ఖాం	ఖా
	28	హా	హీ
1368	16	కటి	కటి
	17	వా	వ్యా
	22	మనో	మానో
	24	త్ర్యయభి	త్ర్యభి
	25	దతృ	డకృ
1370	3	స్ప	స్పృ
	13	ణలం	ణతలం
	21	తృ	స్మృ
	24	శ్ను	శ్ము
1371	2	సా	స్థా
	19	క్తా	క్తాస్త్రీ
	20	ల్యై	ల్యై
	21	శ్ఖరం	స్వరం
	28	ధ్య	ద్య

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1372	7	వీరం	వీర్యం
	8	క్ష్వం	క్ష్మం
	14	తం	తిం
	23	కౌశ్య	కాశ్య
1373	9	మమాత్మజ స్వాయ	మమా స్వాయ
1374	2	తా	తాస్త్రీ
	9	ప్రైమయ	ప్రైమయత్
	10	న్నారీ	నార్య
	11	వు	పి
1375	8	నాభ్యా	న్యాఖ్యా
1377	15	చ్ఛంతం	చ్ఛంతీం
1378	20	ఙా	ఙా
1380	23	ఠీ	తీ
1381	2	వెభె	లెభె
		హే	హే
	17	స్తక్తా	స్త్యక్తా
	26	స్నవి	స్నలి
1382	10	ధా	దే
	16	ఘృ	నృ
	19	హే	హే
1383	7	ట	టి
		మయ	మయా
1384	9	వ్రదై	వ్రవై
	14	ప్రతి	ప్రపది
	18	శ్చ	శ్చ
	23	మూ	మా
1386	24	ప్రవశే	ప్రతిశే
		శ్చతీ	శ్చక
1387	17	నో	నోః

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1388	4	హేగ	హేగ
	6	బ	బి
	22	భర్తీ	భవే
	23	కావె	కాలె
1389	2	సాద	సాధ
1390	23	శి	శ్చి
	25	ఱ్యు	ఱు
1392	4	హే	హే
1393	20	మమాజ్ఞాతా	మమాజ్ఞా
	21	ర్త్రి	ర్త్రీ
1394	15	తవ	తన
	26	ని	ను.
1395	10	ష్ట్రం	ష్ట్ర
1396	1	స్వా	స్వా
	6	గుణం	గుణంచేసి
	18	ప్రై	సై
	19	వా	హి
1398	9	భ్యా	చ్యా
	15	మచీ	మజీ
	16	దెశ	దేచ
	17	ష	ష
		హే	హే
		యం	యాం
1399	25	ది	వి
	26	హి	హే
	28	స్య	స
1400	12	ను	సు
1401	16	వా	కా
	20	ప్రపప్ర	ప్రప
1402	11	ష్టో	ష్ట్రో

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	13	ప్రై	ప్రై
	18	వి	లి
		వే	లే
	20	న	న
1403	4	ధృ	ద్రృ
	15	హే	హే
		స్రం	స్రం
1404	7	ష్ట్రో	ష్ట్రో
	8	ధి	ధీ
	10	స్తు	స్తు
	15	ష్ట్ర	ష్ట్ర
	16	క్ష్మ	క్ష్మ
	26	ష్ట్రం	ష్ట్రః
1405	8	సం	స్రం
	10	ర్ణ:	ర్ణం
	15	పెషు	పెచ
	21	భ్యా	భ్యా
1406	2	ప్రై	ప్రై
	9	హే	హ్రీ
1407	13	త	ద
	24	దా	ద్యా
1408	21	ద్రిదా	ద్రిణా
1409	1	శ్రమెథ	కృమెణ
	2	హే	హే
		ద్వాదశేన్ద్రై	
1410	4	చవ	గవ
1411	5	సై	సో
	14	హి	హిత
		హే	హే
	25	హే	హే

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1412	8	పి	తి
	6	క్ష్మం	క్ష్మం
	10	ర్వ్	ర
	19	తతా	తదా
1413	5	ముక్తం	మూచే
	18	సజ్యరు	సఖ్యురు
	20	వధుః	వధూః
1414	1	తస్థా	తష్ఠా
	6	దిం	దిదం
	7	తే	జే
	26	విధిమధిమ	విధిమ
1415	4	హాతా	హారా
	9	హత	హతః
1416	19	సర్య	సర్వ
1417	10	సశ్చి	పశ్య
	20	వధి	యుధ
	26	ఽ	ఽ
1419	18	మాధీ	మావదీ
	19	నూధ	నూతధ
		వహాథీ	నవధీ
1420	11	ద్రోణా	ద్రోణో
	13	యా	యాం
	త్రయోదశేనర్గే.		
1421	2	న్లై	ణా
	14	యాణ	యణ
1422	13	మం	మతం
	15	శ్ర	శ్రి
	17	సి	పి
1423	8	జాసు	జెమ
	10	విహి	వివా

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	11	ధృ	ధ్వ
	12	విశా	వివా
	13	గురూం	గురూ
	15	మస్య	మప్య
		రా	రాః
1424	2	చాఖి	చోఖి
	13	వ	వం
		పః	పం
	22	బోధిః	బోధితః
	25	వరణ	చరణ
1425	23	ధ్య	ద్య
1427	16	ద్యన్న	ర్న
	20	హై	హ్మా
1429	3	జాః	జః
	24	వ	విం
	27	ణా	ణో
1430	20	ష్టరం	ష్టిరః
	22	ద	ధ
1432	18	జ్ఞానా	జ్ఞాతా
	చతుర్దశేసర్గే		
1433	14	శ్యై	శ్యై
		హై	హై
		హ్నాః	హ్నాః
1434	8	నాంస్థ	నాస్త
	9	చీశ	బీశ
	11	హం	హం
1435	5	వ్య	స్న
1436	2	వ్య	హ్య
1437	2	ణ్ణాని	ణ్ణాంని
1438	7	గాత్రై	గోత్రై

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1438	18	ా	ాం
1439	6	హి	వా
	12	ప్రు	క్రి
	20	గమై	గతో
	28	హ్	హ్
1440	9	భరో	భరో
	16	ము	మ్ము
	22	పయు	పటె
		త్రాః	త్రాయ్ః
	24	హై	హ్యై
	26	హై	హ్యై
		పంచదశోస్థా	
1443	8	వా	హి
	18	హై	హ్యై
	21	చ్యా	చ్యా
	28	ధా	ధా
1444	12	ణ్వ	ణ్వ
	18	భ్యాం	భ్యాం
	16	హై	హ్యై
1445	8	దమ్య	గమ్య
	4	వా	హి
	22	నము	శము
	28	కె	క్రె
	25	హై	హ్యై
1446	14	ఖి	ఖ్యాతి
	15	స్యా	ఖ్యా
	20	ష్ట్	ష్ట్ర
	21	హై	హ్యో
	28	త్యై	త్యై
	26	ఖి	ఖ్యాతి
1447	5	స	స్న
1449	5	స్తు	స్తు
	18	మూషు	మిషు
1450	2	లేన	లేపతత్ర
	18	హై	హ్యో
1451	6	బాహ్లో	బాహ్లీ
	26	తస	తస్న
1452	2	హై	హ్యో

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	23	నిరంత్ర	వశేంత్ర
1453	28	వర్న	వర్ణ
1454	8	హిత్వా	హిత్వా
	23	సా	హా
1455	4	ర్నీ	ర్ణి
	5	రాఘయి	రాఘ్యై
	6	ష్య	ష్య
	8	జ్వం	జం
		భి	ఖి
	11	వా	హి
1456	10	టెట	తటి
	16	ద్వృతః	ధృతః
1457	1	శ్రీ	శీ
	15	ఖ్ష	ఖ్ష
1458	25	వృష్టి	వృష్టి
1459	5	ఖ్యా	క్యా
	12	శి	శి
1460	1	క్యా	క్ష
	8	విక	లిక
	25	త్సు	త్యు
	27	మం	కం
1461	18	రం	రి
	25	పురా	పురో
	28	సంత	సంద
1462	8	స	స్న
		తో	తస్న
1463	8	షణ్ణాం	షణ్ణాం
1464	14	ప్తశ్చి	ప్తశ్చి
	16	మా	మ్యా
	19	ర్ణ	ర్ణ
	20	డ	డర్ణ
1465	2	ఖా	ఖ్యా
1466	1	ర్మతీ	ర్మణ్యతీ
	27	తతం	చతం
	28	భవిభుస్సగ	విభుస్సభగ
1467	18	ప్రణి	ప్రీణి
	29	తిత్వా	తీత్వా
1468	18	వాగై	ర్ణాగై

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	20	హీత	హీత
	28	ఈ	ఈ
1469	2	కా	కాం
	11	సహ	హాహ
	16	యు	యు
1470	11	తృవ	తృవ్యవ
	14	ధూ	ధూ
	24	హ్మ	హ్మ
	27	వె	లె
	28	స	స్న
1471	8	ప్ప	ప్ప
	4	ప్మ	ప్మ్మ
	22	దద	పద
1472	4	రోన్మ	రోధోన్మ
	15	చ	చ్ఛ
		స	శ
	16	య	మ
	24	తృ	త్వ
1473	1	ప్ప	ప్ప
	8	గా	గా
	28	ధృ	ధృ
1474	17	స్మ	స్మ్మ
1475	6	హా	హా
	17	ర్వ్వ	ర్వ్వ
1476	8	హా	హాం
		వా	హా
	17	ష్ణజ్ఞ	ష్ణజ్ఞ
	20	రేత	రేణత
1477	8	బ	చ
	4	ట	టి
	6	మ	మ
	16	నమ	మ
	17	శో	హా
	24	క్వా	క్వ్వ
		ణ్వా	ణ్వాం
	28	హ్వా	హ్వ్వాం
1478	8	వి	ని
	4	ధ్య	ద్య

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	17	ని	ని
	18	వి	ర్వి
	26	యా	యాక
1479	18	కిమూసచే	కిమూసకిమూసవాచే
	28	హా	హా
1480	6	య	యా
	9	తదుత్తరాధార	తదుత్తరంతాంత్య
		ద్యా	దా
	11	పితేపి	తితేపి
	12	వాహ	హాహ
	14	గం	రాం
	15	వ	నం
	17	ప్టో	ప్టప్టి
	18	హ్యా	హ్యా
		హ్యాని	హ్యాపి
1481	1	వా	హి
	2	రా	రా
	11	పేపే	లేపే
		హ్యాం	హ్యాం
	15	త్యైవ	త్యైహ్వ
	19	మణి	పణి
	22	స్య	స్న
	26	ళ్ళ	ళ్ళన
	27	జా ధా	జా వా
1482	5	హా	హా
	7	ర్వ్వ	ర్వ్వ
	10	ర్వ్వ	ర్వ్వ
	18	తా	తా
	22	టా	ట
1483	17	తే	తేన
	18	తారం	తాగ్ర
		రేవ	రేవ్వ
1484	5	గా	హా
		ష్ణజ	ష్ణజ్ఞ
	18	ష్ణా	ష్ణా
	15	నాసస్న	నాస్న
	16	స్నాత	స్నాత
	28	తి	తిం

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1485	6	మవదత్ మవదత్ రుషిలో ధరాతు:	
	12	ముంచతేతి	ముంచతేతిధృతరాష్ట్రో ఉవాచ
	17	ధ	దు
	28	జ్యేతస	జితస్య
1447	6	శక్తాన్	శక్తాం
	7	తా	తాం
	12	ఖా	ఖో
	28	ఖా	ఖో
1488	1	లా	లాం
1489	8	వైశ్యాత్	వైశ్యత్
	4	లిం	లి
	10	స్థి	స్థ్యై
	14	వదంతి	వంత్యంతి
	19	శ్రీ	శ్రై
	27	పట్టదళ	పోడళ
1490	8	తక్	తః
	4	స్తా	స్తాక్
		విద్యోమ	విద్యోత్తమ
	5		తిస్సామ
	8		తీరమా
	8	ప్ర	ప్ర
	14	వేత్రా	వేత్రాణి
1491	12	జ్యై	జ్యై
		పా	పాం
1492	15	ఖా	పా
	16	పాత్	పాత్ర
1493	12	ఘ్నన్	ఘ్నన్
		హిక్	హి
	18	తం	తః
	14	స్య	స్య
	22	ప	స్ప
	26	నుతేతే	నుతస్తే
	28	స్య	స్తస్య
1494	5	దక్	దక్
	25	యా	యా
	27		నుతో
	28	టం	టిం

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1495	1	యాయ్యా	యాయ్యా
	8	విద	విప
	16	దితి	దతి
	18	ద్య	ద్యా
	20	స్వద్విస్పష్టాః	స్వద్వాస్వద్విస్పష్టాః
	21	లీతే	లీతే
1496	7	నుబంధాత్స	సఖ్యాద్యం ఖ్యాఖ్యా ఉవాచ ధాదపి
1497	9	వ	నః
1498	8	స	ప
	10	ప్తి	ప్తి
	21	స్యా	స్యాః
1499	2	శ	శ్ర
		త్రై	స్త్రై
	8	త్ర	ప్ర
		హ్రా	హ్రూ
	4	హా	హం
	9	బ	ర్భ
	14	దక్ం	ధక్ం
	17	ద	ప
	18	ఖ	ప
	21	జ్	ద్రై
	24	ణ	ణి
	27	ణ:	ణ
		ప	శ్ర
	28	స్వ్యై	ష్ట్యై
1500	1	ఘో	ఘో
	5	ఘృ	ఘృ
	8	ణి	ణిం
	11	తే	ఘో
	17	జ్ఞయాజ్ఞయాస్త్రీ	జ్ఞయాస్త్రీ
	25	శ్	శ్ర
1501	1	ద్మ	చ
		ట	టి
	7	తత్యో	త్యత్రో
	19	పాణ	బాణ
	28	ధ్రక్	ధక్

పుట.	పం	క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	26	3	ప	ప
1502	7		హో	హో
	16		తోతర	తస్తత
	17		ట	టి
	18		మన	వధీ
1503	1		వహా	వాహ్యాః
	5		రా	రాజ్
	10		యుజ్	యుం
	14		స్త్రీ	స్త్రీ
	17		తి	తు
	25		ణ	ణా
1504	6		ాం	గీ
	8		విచరతు	క్వచనతు
	28		తం	హోం
1505	1		సరప్రహృతే	మనసాహుసృతే
	11		ద్ర	ద్రో
	15		దా	ద్యా
1506	2		శ్రీ	శ్రై
	18		త్వ	త్వ
	22		ణం	ణః
1507	2		ప్రపీతే	పరీతే
			వ	చ
	15		రా	హా
1508	25		మ	మో
1509	9		జ	ఙ
	17		ఃం	ం
	23		తోరా	తావ
	24		మో	మ
1510	10		నేహా	శేనో
	15		త	త్
	18		తి	ది
	26		మన	వధీ
			స్త్రీ	స్త్రీ
1511	2		ళ	ష
	3	అపర్యంత	స్తదా	అపర్యన్త్	తంతదా
	4		శ్రీక్	స్త్రీక్
	15		శ్రీ	స్త్రీ
	22		సభాపర్వ	అరణ్యపర్వ

పుట.	పం	క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1512	8		భాస్త్ర	భాస్త్ర్
	10		శ్రీ	శ్
1513	5		ధ	ధి
	6		రా	యి
	8		త్వా	త్వో
	21		హ	హా
	28		హ్రీ	హి
			స్వం	స్వం
1514	7		తశ్చిం	తచ్చిం
			నత్రై	స్నత్ర
	20		వ్యా	వ్యా
	24		ద్వో	ద్వ్
1516	14		ర్వా	ర్వాన్
	16		త	త్వా
	17		జా	జాక్
	21		దా	దః
1517	4		ష్ట్	ష్ట్
	11		దితి	దితి
	15		దా	జే
	18		ప్రీడా	ప్రీడా
	27		హో	హో
1518	8		వ	వో
	5		చ్ఛయూనః	చ్ఛక్
	10		చ	ష
	20		ని	న్ని
	24		భా	భార
1519	9		ప	ష
	14		చత్య్	చింత్య
	15		న్ని	న్ని
	21		ర్క	ర్క్
	26		హో	హో
			స్త్రీ	స్త్రీ
1520	5		మనస్త్ర	మస్త్ర
	7		శ్రీ	శ్
	18		జో	జ
1521	8		ట	టి
	17		ద్రా	ద్ర్
	21		ళ	ష

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	26	తా్వ	తా్వ
1522	10	హ్యం	హ్యం
	19	తు	తీ
		వర్తి	వర్తిత
	28	శాం	వాం
	24	ణల	ల
1523	8	గ్గస్థ	రేవ
	12	ణ్యాక్షం	ణ్యాక్ష
	18	ప్రత్	ప్రత
	24	తు	తీ
	27	వ్యాని	వాన్ని
1524	8	తాం	తిం
	12	పాత్	పార్థ
	14	తయాం	తయాత
	17	మబ	మమబ
	22	వచించి	వంచి
	27	తో	తేన
1525	2	యు	యూ
	16	పి	స్పి
1526	2	క్తో	క్తా
	4	జ్యే	జ్యై
	7	తేచ	కేచ
	8	శ్రైశ్య	శ్రేష్ఠ
	26	కృణు	వృణు
	29	వా	వా
		స్మిం	స్మిస్థం
1527	1	ణం	ణు
	2	షత్	షోత్
	11	సభాపర్వ	అరణ్యపర్వ
	12	అష్టదళ	అష్టాదళ
1528	4	గ	క
	14	శరదిం	శుణపం
1529	7	న్వా	న్యా
	10	గృత	గృహీత
	12	హ్వా	హ్యా
	15	మా	సమా
	17	చాది	చాతి
	20	కామాయితచేత్తత్ర	

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	28	ష్టజా	ష్టజ్యా
		త్రివ	త్రైవ
	29	మూనా	మూన
		ధృ	దృ
1530	18	స	సే
	15	త	తో
1531	1	ద	ధే
	8	చ్ఛం	చ్ఛ
	7	శాంవ	శావ
	12	షా	ష్ణా
	20	శా	శాక్
		ప్రేర	ప్రైర
1532	18	ణా	ణ
	26	మూన	మూనా
	27	చాయక్	చయక్
1533	4	సః	సం
	7	నశిత్యో	నంజ్ఞో
	9	ధ్రి	ధ్రీ
	12	ప్తుత	ప్తాత
	28	ప్తో	ప్తం
1534	2	మూధ్యై	మూధ్యై
	7	స్వతేః	స్వతేః
	11	ధయివ	ధ్వన
	18	శంబా	సంబా
	14	శాన	సాన
	20	సమంత్య	సుంవత్స్య
1535	12	చ్ఛ	శ్చ
	14	తా్వం	తా్వ
	25	దభి	దభి
1536	6	హ్యం	హ్యో
	20	ప్రసంఘం	ప్రకాశం
	26	ధ్విః	ద్విః
1537	8	టవా	టీవా
	4	ఖ్యం	ఖ్యో
		తా	తా
	5	త్యవ	వ్యవ
	8	దిత	దితా
	12	తా	తా

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	17	హాక్	హాక్
	20	ధయి	ధ్రై
		సత్రూక్	శత్రూక్
1538	4	మిసె	మిసె
	17	ఫుర	పర
	18	వసు	వాసు
	20	న్వేత	శ్వేత
	25	ఫిక్క	ధిగ్
1539	8	వాని	తాని
1540	10	ఝగ్	ఝర్
	16	దిక్ఖో	గాఛో
1541	5	భ్యు	భ్య
	12	శ్చ	శ్చ
	26	ధ్వత్తో	ద్వత్తో
	27	వోమావృత్యి	వ్యోమావృత్య
		మృత్య	మత్య
		శారద్వతః	శారద్వతః
1542	5	శ్వరవరాక్	శ్వపరాక్
	7	ర్వేద్ధ	ర్వ్వేద్ధ
	15	బ్రిత్రి	స్త్రీ
	22	యూనాక్	యూసాక్
1543	10	స్త్రం	స్రం
	27	తిస్యాం	తస్యాం
	28	శ్చ	శ్శ
		ణా	ణో
1544	15	దూర్ణం	తూర్ణం
		పతాత	పపాత
	25	త్పర	స్పర
1545	1	రాన్మా	రోన్మా
	17	రస్య	రస్య
1546	1	పీప	పీత
	3	స్యచ	స్యచ
		మామసా	మూమసా
	4	నోఃు	తః
	7	దీళం	దీజం
	16	త్న	త్న్యా
	17	పయం	జయం
	20	సంహా	సింహా

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	26	ధ్ధా	త్వా
1547	1	ద్వంతా	ద్యంతా
	22	ర్వ్యతయా	ర్వ్యవస్థితయా
1548	2	శోణ్ణి	శోణి
	4	హవ	హని
	6	ప్రణితం	వ్రణితం
		స్యా	స్యాం
	11	ప్రుత్రితే	ప్రుతే
		ప్రుూ	ప్రూణ
	14	కథంస్వ	కృతస్వ
	15	నయువా	నైవా
		నయిసం	నైసం
	17	పృషుః	పృష్టుః
	26	ష్టంతర	ష్టంతం
		చెత్	చిత్
	27	తవాక్	భవాక్
1549	4	ష్టో	ష్టో
	6	దనో	ధనో
	7	ద	ధ
	11	తి	తిః
	14	ఞజ	ష్ట్ర
	18	స్యా	స్యా
	22	రోస్త	రస్త
	28	త్రో	త్రో
	27	శాద్యా	శాద్యా
1550	8	రాద్రైః	రాద్యైః
		వింశస్తై	
1551	1	పరిణమం	పరిణయమం
	12	దక్షి	ధిషి
1552	2	ద్వేష	ద్వేష
	8	ద్యూ	ద్యూ
		సమా	కమా
1553	7	స్మాత్	స్మత్
	18	పచ్చా	పశ్చా
	25	తతి	దతి
1554			
	8	నుప	స్నుప

పుట.	పం	క్ర.	తప్పు.	ఒప్పు.
		28	క్రాస్తో	క్రాస్తా
1555		28	[illegible]	[illegible]
		25	[illegible]	[illegible]
1556		6	[illegible]	[illegible]
		14	ప్రవా	ప్రావా
1557		27	సం	స్సం
1558		1	బ్రా	బ్రా
1561		14	ద్విప	ద్విజ
		15	శి	శ్శి
		27	త	తు
1564		5	ప్ర	ప్ర
		9	[illegible]	[illegible]
		17	హా	హ్శా
1565		4	శాంతస్స	శాంతంత
		5	స్స	త్స
		9	ద్ర	దు
		10	ప	స్ప
1566		4	దాసు	దాశు
		6	సు	స్యు
		20	సం	స్సం
1567		26	సం	స్సం
1568		12	[illegible]	[illegible]
		15	[illegible]	[illegible]
		16	[illegible]	[illegible]
		22	మో	మొ
1569		9	[illegible]	[illegible]
		12	[illegible]	[illegible]
1570		8	[illegible]	[illegible]
		10	హా	హు
		11	త్వదీ	త్వదీ
1571		10	[illegible]	[illegible]
		25	పాహా	పాగిహా
1572		12	ద్వర్థ	ద్వర్థిర
1573		8	[illegible]	[illegible]
1574		8	స్వప	స్వప
		16	[illegible]	[illegible]
1576		15	[illegible]	[illegible]
		16	ర	ర:

పుట.	పం	క్ర.	తప్పు	ఒప్పు.
1578		8	నము	నము
1579		8	త్రో	త్రో
		8	నము	స్నము
		9	త్యం	[illegible]
		14	[illegible]	[illegible]
		18	దు	దు
		22	మహా	మా
1580		4	సు	స్సు
			సు	స్సు
		14	[illegible]	[illegible]
		20	[illegible]	[illegible]
		21	[illegible]	[illegible]
1582		16	పాఃపా	పా
		18	స్తా	స్తాం
		21	అయసిచ	అయశ్చి
		22	త్వధ	త్వధ
1584		11	త్యా	త్వా
		18	[illegible]	[illegible]
1585		17	[illegible]	[illegible]
		20	భవ	భవే
1586		11	ముహా	ముహా
		12	వెన	లెన
		16	లంచ	లంతి
1588		16	[illegible]	[illegible]
1589		8	[illegible]	[illegible]
		9	[illegible]	[illegible]
		28	వహ్నిం	వహ్నా
1590		18	పపు	వపు
1591		2	స్వాం	స్వాఃస్వా
		12	[illegible]	[illegible]
1592		4	[illegible]	[illegible]
		27	తా	తి
1598		21	[illegible]	[illegible]
			[illegible]	[illegible]
		28	[illegible]	[illegible]
			[illegible]	[illegible]
			[illegible]	[illegible]
		25	బ	బు

పుట.	పం క్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
1594	9	మమమా	మమా
	17	వివిత్యతు	నిజఘ్నతు
	19	ప్రతక్షికే	మహాబలాః
	28	క్షీ	క్షీ
1595	6	ద్రధి	ద్రాఢి
	11	వృత్త	వృత్త
	19	రవ	భవ
	20	చరై	శరై
1596	10	స్యాద్ధ	స్యాద్ధ
	18	స్తదా	స్తథా
	14	హ్యాపి	హాపి
	16	థా	థా
	28	స్తభి	స్తంభి
1597	18	నిహా	నహా
1598	2	సెయు	శేయు
1598	16	తిభిఃి	తిభిః
	7	భి	చి
	97	ల్యేన	లేన
1599	1	భిద్య	భిద్య
	14	సఁ	షఁ
		ల్యాల	లేన
	28	శిర	శిత
1600	8	హా	స్నా
	4	శి	శి
	11	శ్ళ	శ
	21	అధఁ	అదఁ
1601	8	చెసన	చేన
	11	పద్ర	పత్రద్ర
	27	తుయా	ష్ట్యా
1602	4	ప్లక్ష	ప్లక్ష
	5	రాజః	రాజం
	7	గ్లం	గ్లః
	18	త్న	త్స్న
	25	ఘూ	ర్ఘ
	30	ఖంచి	ఖంచ
1603	4	న్మద్య	న్మథ్య
	11	ధాతే	భాతే
	16	కాఃి	గాఃి

పుటం	పక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
		గస్త్రి	స్త్రి
		ర్ధిధా	ర్ధివిధా
	28	జ్వం	ధ్వజం
1604	8	హఁ	హఁ
	4	ప్థ	స్థ
	8	రద్ధి	శద్ధి
	25	సం	స్సం
1605	4	య్యు	య్యుచ్ఛ్రై
1608	1	స్తిష్ఠే	స్తిష్ఠే
		పళ్ళర	శ్ళరః
	9	రహిఁ	రవాం
	19	దుర్భి	భిదుర్
1609	14	జవాం	జాతాం
1610	16	స్త్రై	స్త్రైః
	19	సదా	తదా
		త్వ	స్త్వ
	25	జం	జః
	27	కిత	కితః
1611	5	విద్ధా	విద్ధా
	10	క్రమం	క్రమః
	11	తశా	గశా
	12	తపని	స్తపత్రీ
	17	చ	భ
	26	ద్ధ్యో	ధ్ధ
1612	6	హ్మహ్మ	
	16	శ్చ	శ్న
	17	ర	ఱ
1613	9	ర్గ్ప	ర్గ్ప
	22	త్ప్ప	త్ప్ప
	26	కతో	కతు
1614	16	పమా	సమా
	21	ద	ధ
	28	అద	అధ
		హత్సు	హేషు
1615	19	గతు	కతు
	21	తు	తృ
1616	21	స్వా	స్వా
1617	1	త్వ	త్వ

పుట.	పం	క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
		2	శాము	మాప్య
		7	భూరం	భూరం
		28	యోధ	యూధ
1618		8	ద	డ
		25	దా	ధా
		26	హాధ్రై	హారధ్రై
1619		28	నర	న్యర
		27	ళు	ళ్ళి
1620		15	హా	హే
		27	య్యో	య్యో
1621		12	ళూను	నూను
		18	ణాం	నాం
		15	ర్ధవ్	ర్ద్రవ్
		17	సోనాం	సనాం
		20	న్యై	న్సై
		21	సరై	శరై
		27	మిత	మితి
1622		1	మైః	మై
		6	విద్యత్సూద	విధ్యత్సూచ
		14	చ్చా	చ్చో
		22	వృష్ట	వృష్టి
1623		28	శ్య	స్య
		28	ఘయిః	మైః
1624		21	స్వాక్	క్వాక్
1625		5	స	స్స
		9	హా	హో
		12	ద	ధ
1626		8	ధః	ధ
		11	స	స్స
		18	జ్ఞా	జా
1629		28	ళ	ళ్ళ
1630		5	యదా	యధా
		8	ద్వా	ధ్వా
		9	చ్చి	చ్చి
1631		18	దళమ	దళి
1632		6	సక్ష	స్వక్ష
		26	మెర	మెబి
1633		1	ధై	ఖై

పుట.	పం	క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
		18	యెస	య్యెస్త
		14	చా	హా
		15	ద్రో	ద్రో
		22	ధాయస్థి	ధాస్థి
		25	భవా	భువా
		26	భ	బ
1634		1	ముగ్రైః	ముగ్రైః
		11	శ్రై	శ్రై
		12	ముతం	సుతం
		17	గరాం	గదాం
		21	దృ	ద్రు
1635		4	ణ్యా	ణ్యవ్యాప
		24	ముభై	ముఖై
1636		17	పురోస్థాప్య	పురోధాయు
		28	భద్రద్ర	భద్యద్ర
		28	తత	తద
1637		8	ల్లెం	ల్లెః
		4	దితం	విదం
		18	నివె	నిశే
1638		6	తం	తః
		21	భ్ని	క్ని
		28	తాళ్ళ	దాళ్ళ
		5	ళని	ళని
		27	గొర	క్కార
1640		6	నెవంత	నెవంత
1641		28	రంవ	రంహి
1643		15	ర్ణ	ర్ణః
		22	తిరణ్య	రణ్య
		26	స్న	స్థ
1646		4	ద్రుతం	ద్రుత్తం
		15	ధరం	దరం
1647		6	స్రో	స్రో
		21	వధా	విధా
1648		26	స్వర	శ్వర
1649		8	మూర్ధధి	మూర్ధన్న్యధి
		16	ర్న	ర
		28	నప	నప
		29	జ్రో	జ్యో

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1650	1	తం	తాం
		న్ను	ను
1658	11	జత్ర	జత్రు
	18	పర	పరా
	20	తురుష్క	తురష్క
	25	స్వరం	శ్వర్ం
1654	5	హై	హై
	19	స్యా	స్నా
1655	4	తాదా	తాస్తా
	12	ధ్ని	ధ్ని
	18	నూ	న్నూ
		ష్ణి	ష్ణి
	18	హం	హః
	26	తిస్రం	తిస్రం
1656	8	డుళ్ళా	దొళ్ళా
	6	క్తా	క్తా
	7	దుర్ళాసని	దొర్ళాసని
	8	రతా	గతా
	24	ష్ట్య	ష్ట్య
1657	4	భి	భీ
	15	జన్య	జన్య
	17	తస్యాం	తస్యాల
	20	దావా	దాహి
1658	4	పెమ్మని	పెమ్మతి
	6	ముతం	ముదం
	26	హై	హే
	28	వకి	వ్యకి
1659	30	శరాని	శతాని
1660	5	తోగు	తోథగు
	15	జెత	జెతా
	18	మూ	మూం
	27	ముపా	మపా
1661	6	తాప	తాడ
	10	జ్ఞవ	జ్ఞన
	12	ఖై	ఖ్యై
	28	తవె	తలె

పుట.	పక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1662	26	యమతో	యత్తో
	30	రః	రం
1663	18	రిణా	రిణా
	21	గ్నిణా	గ్నినా
1664	7	శ్చ	శ్న
	23	దాత	జాత
	24	దారు	వారు
		నశ	నాశ
1665	19	తుద	తుద్
	26	దూర	ద్దూర
	27	శ్వర్మ	ద్వర్మ
1666	14	ద్యి	ద్వి
	15	చిన్వ	చిన్న
1667	22	స్త్యధ్యై	స్త్యధ్
	24	కతు	రతు
	27	తద	తమ
1668	10	ర్మణాః	ర్మణా
	12	ప్రెరణ	ప్రెణ
		శమ	సమ
	25	హై	హే
1669	22	చ్ఛిత్త	ఛిత్తి
1670	5	సెనా	పెనా
1671	8	భిధః	భిధం
	23	కణ్	కణ్య
1672	26	గాం	గాధం
1673	4	ధ్యా	ద్యా
	26	గజ	గజ్
1674	14	ఠి	ఠి
	16	నాం	కాం
	25	హాశ్చై	హ్యాశ్చై
1675	26	ఛాతి	ఛాది

పుట.	పం క్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
1677	4	ద్వి	ర్వి
1678	22	మ్యా	మ్యా
1679	13	టశ్వ	టశ్చ
	19	స్థన	స్థన
	22	ద్యాోః	ద్యాోస్య
1680	20	పతిత	పరిత
1681	10	ఖా	ఖా
	16	హృష్టాం	వృష్టా
	22	వృష్టాని	వృష్టాని
1683	14	శక్యా	శక్ర
	17	హ్వా	హ్వా
1684	7	త్ప్ర	త్ప్ర
1685	6	నశ్య	నస్య
	13	హ్వారు	హ్వారు
	16	నక్తాం	శక్తిం
1686	21	స్నుబ	స్నాబ
1687	3	యుద్య	యుధ్య
	6	ప్రై	ష
	19	త్ప	శ్ప
1688	17	శక్యా	శక్ష్యా
1689	1	ప్రైని	ప్రైనై
	14	ణై	ణైః
	15	శ్వయైః	స్వయైః
1691	14	షశ్చ	షట్చ
	20	స్రు	స్రు
	28	హా	హా
1693	1	పప్రైవ్య	తప్రైవ్య
	15	శైనాస్వా	సైనాస్వా
		శ్ప	శ్వ
	27	న్యస్థ్ని	న్యస్థ్ని
1694	6	తిష్టై	తిష్ఠై

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	7	వన	వనః
	10	మోపి	యోపి
	17	మహా	మహా
	21	హన్యా	హన్యా
1695	1	ద్ధ్రి	ర్ధ్రి
	20	దందా	దదా
1696	2	జ్ఞం	జ్ఞం
	10	త్యజః	త్యజాః
	22	ధ్వాశ	ధ్వాచ
1697	2	యతం	యుతం
1699	5	సై	సైన్
	8	నిద్రా	విద్రా
1700	16	శిశై	శిర
	18	శ్యావి	స్యావి
	19	తన్వ	తన్య
1701	10	దుశ్చ	దుచ్చ
	22	డ్రాన్య	డ్యాన్య
1702	28	నున	నున్న
1703	12	ద్విషి	ద్విష
	13	వేన	లేన
	23	శ్నశై	శశై
1704	2	భిషన్య	భిష్ణ్య
	7	ద్ధ్రి	ర్ధ్రి
1705	6	ప్ర్వా	ప్ర్వా
	18	తట	తటి
1706	1	యుఖా	ముఖా
	3	ద్ధ్రి	ర్ధ్రి
	18	జెష్ఠ	జ్యేష్ఠ
1708	6	స్యాయ	స్నాయ
	15	న్య	ణ్య
	16	స్యోప	స్నోప

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1709	2	దీఃఖ	ధీఃఖ
	26	ప్రైహ్	ప్రైహ్య
1710	4	గ్వా	గ్వాళ
	8	శ్చ	శ్చ
	12	డిస	డిన
	21	స్వారిం	స్వాంరి
1711	17	యదా త్త	యత్త
	21	విస్తా	విస్థా
	23	విస్తో	విస్థో
	25	సాఖ్యా	సాధ్యా
	27	స్థూ	స్థూ
		లెతా	వెతా
	28	రహె	రహే
1712	3	రజ్జా	రజ్జా
	9	ద్యిధ్ధి	ద్విధ్ధి
	15	నెఃఖ	నెరి
		ముఃఖ	ముహుఃఖ
	17	హయ	హయా
1713	14	న్మహె	న్మహే
	25	హె	హే
	28	హె	హే
1715	4	శచా	నచా
	6	నఃఖ	న
	7	ధరం	ద్ధరం
	12	న్న	న్ధ
	14	నరో	శరో
	20	నఃఖ	నఃఖ
1716	5	నిష్ట	విష్ట
	7	నధ	నధ
	10	ప్రయ	ప్రయు
	19	ఘన్య	ఘన్న

పుట.	పం క్తి.	తప్పు	ఒప్పు.
	25	భిందం	భిందర
1717	4	దద్ముఃఖ	దధ్ముఃఖ
	8	ష్ట్య	ష్య
	10	ష్ట్య	ష్య
	12	నచా	నజా
1718	4	నందె	నంధె
1719	3	బీతఃఖ	భీతఃఖ
	10	ధతి	దతి
	18	ష్ణివ	ష్ణిశోవ
1720	5	శ్నతె	న్నతె
	28	దిఁన	ధఁన
1721	4	త్యవీ	త్మపీ
1722	8	శుక్రో	చుక్రో
	18	నహ	న్నహ
1726	14	జావె	జాలె
1727	15	ని	న
	16	కయె	కాయే
1731	26	ఖిద	భిద్య
1732	22	విప్ర	లిప్ప
1733		నిష	నిచ
		వినె	ర్వినే
	8	యమనో	యనో
	11	ల్గని	ల్గణి
	12	షా	షాఁ
		తృ	తృ
	20	హి	హీ
	26	వూషి	వూష్ణి
1734	14	వీర	తీర
	14	రహె	రహే
1735	8	హె	హే
	15	విపినీ	విపినే

పుట.	పం	క్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
	25	గమ్	కమ్	
1736	11	ర్భి	ద్భి	
		బ్రతి	ప్రతి	
1737	5	మజ్జ్యా	మద్యై	
		నిశ్చ	నశ్చ	
1738	6	వ్యకుతాం	హ్యాకురుతాం	
	7	హ్వా	హ్వా	
	21	విల	నిల	
1739	14	నుంకృత్యా	నుంనికృత్యా	
	15	రామో	రామె	
	25	ప్రధా	పృధా	
1742	3	నందనీ	నందినీ	
	20	రంతో	రంతా	
1744	9	నిచా	నచా	
1745	5	నశ్చిభి	నచ్చిభి	
1747	5	కావ్యై	కాల్యై	
	10	మాన	వధీ	
1748	2	తధ	తద	
		ప్యవో	ష్వవో	
	17	భాగ	భాగీ	
1749	3	హాద	హాద	
	16	శక్యంన	శక్యంహి	
	22	శ్యస్మై	న్యస్మై	
1750	1	ర్ణ	ర్ణ	
1751	7	ర్ధం	ర్ధిః	
	9	యాన	యాన	
	10	గర	గరా	
1752	28	వై	లై	
1753	17	తా	త్వా	
1754	15	దృన్య	దృశ్య	

పుట.	పం	క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	16	నకః	నఖః	
	20	సాంత	సాంత్వ	
		థాన	దాన	
	23	న్సం	త్సం	
1755	8	రోథ	రోద	
	16	న్యద	నద	
	27	ఆనంత్య	ఆవంత్య	
1756	1	పస్య	పశ్య	
1757	2	ధాన	దాన	
	7	ధిష్ట	దిష్ట	
	21	వరో	నరో	
1758	5	నవి	నవి	
	8	కత	గత	
	13	హ్వా	హ్వా	
	18	వర్	వర్త్య	
1759	14	గహా	గహాత్వా	
	24	రహా	రహో	
1760	5	స్థాయ	స్థాయ	
	11	గ్నై	గ్నేయ	
	14	రోగ్ధ	రోగ్ధ	
	17	కీర్య	కీర్య	
		కుస్థ	కుస్థ	
	22	నభ్యైః	నభీష్టైః	
1761	4	దద	దదహుః	
	9	సెన	సెన	
	13	నశ్వై	నశ్యై	
	22	నహ	నహ	
1762	6	నదా	నదో	
1763	12	గతా	నతా	
1764	6	ణైదుః	ణైముః	

పుట.	పం	క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	26		శ్చస్త్వా	శ్వస్త్వా
	28		భిల	ఖిల
1765	1		న్నురు	న్యురు
	4		అగ్నె	అగ్నీ
	5		కాజా	రాజా
	16		హెయం	హేయం
1766	1		థ్యాది	ద్ధ్యాది
	12		శా	శో
	24		నంద	న్నంద
1767	12		విహా	విభా
	26		యగ్వి	యద్వి
1768	17		తాశ్చ	తాశ్వ
	27		స్త	స్తు
	28		నిర	న్నిర
1769	9		నుప	నుష
	19		నర్వం	నర్వం
			వపి	దపి
	25		శాపి	చాపి
	26		చవై	చరై
1770	7		పియ్	పయ్
	19		భర్తా	భర్తీ
1771	1		ష్టం	ష్ణుః
	17		కెసమశ్చి	కెశనమచి
			తెన	తెన
1772	26		యోథ	యోధా
1773	2		తన్వ్య	తాన్వ్య
	23		మవి	మని
1774	2		నద	రథ
1775	4		హై	హే
	10		స్వయా	స్వయా

పుట.	పం	క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	11		రీచి	రచి
	13		వఱ	వఱ
	18		హై	హే
	25		తై	తైన్య
	28		సంధి	సంధీ
1776	3		శోవ	శోన్య
			రాజ	రాజ్
	17		వుత్ర్	పుండ్ర్
	26		ధీశ్వ	ధీశ్వ
1777	20		తస్తు	తిష్ఠు
	28		బిభు	బభు
1778	5		వద	విద
	7		హై	హే
	10		అద్ధి	అద్ధి
	16		సృమ	స్మను
1779	7		ఎవ	ఎవం
	14		యోని	యూ
	17		వమనాః	మనా
1780	25		హైత్రః	హేత్రః
1781	3		హ్నై	హ్నే
	9		కదా	కథా
	11		తస్తై	తస్తే
	17		బహ్వోభిః	బహ్వీభిః
1782	22		వ్రశం	శ్రవం
	25		గణం	గుణం
1783	11		పశ్మా	పశ్చా
	12		వర్మ	వర్మా
	15		ధూనా	ధునా
	21		రైభ	రైభ్య
1784	3		దయా	దయం

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	14	నాశ్య	నాశ్వ
	21	శాశ్వ	శాశ్వ
1785	17	మహా	మహా
	24	లూపం	రూపం
1786	10	త్రితి	శ్రీతి
	14	రాంతత	రాతత
	15	పరం	పదం
1787	11	మహె	మహే
	12	తవె	తలె
		యనో	యమినో
	16	ధోధ	దోధ
	19	త్యమహి	త్యహిమ
1783	22	తవా	తదా
1789	4	సిష్ట	సిష్ట
	7	శ్రయా	శ్రయం
	8	తావి	తావి
	14	తమ	తద
1791	8	తెస్మా	తస్మా
	24	నవె	నలె
	29	దోష	రోష
1792	18	విశ్వ	విశ్వ
1794	1	త్రాఖ్య	త్రాస్య
	21	స్మయ	స్వయ
1795	12	కళి	కలి
1796	13	వ్రోద	మోద
	22	నుర	సుర
1797	26	ధ్యేయంశ్చ	ధ్యేయశ్చ
1798	17	త్నాన్యః	త్నాన్య
1799	7	థిఁ	ధి
	11	స్నె	స్నా
	18	తెత్రైవ	తత్రైవ

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1800	18	రిస్మ్ల	రిస్మ్ల
	14	సత్రై	స్రత్రై
	28	సిర	శిర
1801	5	త్రిష్ట	త్రిష్ట
	9	సవి	స్సవి
		శాపం	భావం
	28	జయో	జహా
1802	4	దృష్ట్వై	దృష్ట్యా
	16	దివ్వై	దివ్యా
1803	2	బ్యా	చ్యా
	16	భిన్నః	భిన్నాః
	18	దెః	దైః
	26	దూతెః	దూతైః
1805	2	యాయె	యాచే
	7	శింహ	సింహ
1806	10	త్రిష్ట్వై	త్రిష్ట్వా
	11		
1807	19	హాయుం	హాయుం
1808	2	హాజ	హాజ
1809	2	స్పీ	స్పీ
1810	10	శోధ	శోభ
	15	రిభా	రికా
	28	తని	తన్ని
1811	2	హా	హా
1812	14	నృనా	న్నృనా
1814	2	యాఁకనః	యాఁకసః
	14	త్రింశ	ఎకత్రింశ
1815	6	హా	హా
	7	వైమ్య	వైమ్య
1816	22	వోత్	వోత్
1817	8	కాప్త	కాత్త
	27	వల్లి	వల్లి
1818	8	కృష్ణో	కృష్ణో
	18	ధర్తీ	దర్తీ
1818	1	సిర	శిర
	28	మంతి	హంతి
1820	5	మ్కూటి	మ్కూట
1921	4	తతి	తటి

పుట.	పం క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
	22	తీశా	తశా
	26	ర్వ	ర్భ
	27	ర్	ర్భ
1822	2	హో	హో
1823	8	శరజినిహిత వస్త్రపావృతేసన్ని ధాయాలయ వరమసం పర్యక్రా మదాబద్ధపాణిః॥	
	4	రశి	రజి
1823	4	సిర	శిర
1824	14	హైమ	హేమ
	21	హై	హే
1826	9	సిరసి	శిరసి
	10	డం	డ
1827	4	ప్రగా	స్రగా
	13	ర్భ	ర్భ
	16	తవా	తవాఁ
	19	కృత	కృతః
	20	శ్చం	శ్చ
	26	ద్వి	ద్వి
1828	7	పాంని	పాని
	9	గీతి	గీతి
	26	దాయూ	దాయి
1829	7	శ్రీసా	శ్రీస్సా